

ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNO-OSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM
V
KNJIGA 1

REDAKCIONI ODBOR:

iz Centralnog komiteta KPH
Karlo Mrazović, Anka Berus, Mile Počuća, Nikola Sekulić
iz Vojnoistoriskog instituta
Steva Maoduš, pukovnik, Jovan Vujošević, potpukovnik, Zdenko
Cvrlje, potpukovnik, Milan Cvitanić, major, Blagoje
Radunović, kapetan, Milenko Berić, kapetan

Odgovorni urednik
Jovan Vujošević, potpukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE ARMIJE

VOJNO ISTORISKI INSTITUT JUGOSLOVENSKE ARMIIJE

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNO-OSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSКИH NARODA

TOM

V

KNJIGA 1

BORBE U HRVATSKOJ 1941 GOD.

BEOGRAD
1952

PREDGOVOR

Narodna revolucija u Hrvatskoj razvijala se pod rukovodstvom Centralnog komiteta KPJ i druga Tita, te ima sve one osnovne karakteristike koje nose ustanci u ostalim dijelovima Jugoslavije, ali je u provođenju jedinstvene linije, u okupljanju narodnih masa i organiziranju oružane borbe u Hrvatskoj, bilo i čisto njenih specifičnosti.

Već od same pojave fašističko-hitlerovske agresije u Evropi, Komunistička partija Jugoslavije znala je jasno da je njena dužnost da organizira borbu na život i smrt protiv fašističkih zavojevača, za razliku od komunističkih partija evropskih zemalja koje su manje ili više bile dezorijentirane, ali, nažalost, ne samo u početku Drugog svjetskog rata, nego i za sve vrijeme njegovog trajanja. Uza sve napore Komunističke partije koja je uspjela da pokrene radničku klasu i čitav narod na borbu protiv napadača, nije se mogla spriječiti okupacija naše zemlje zbog već poznatih razloga: izdajstvo, korupcija, peta kolona, kukavičluk i nesposobnost u državnom i vojnom aparatu stare Jugoslavije.

Okupacija je postavila pred Partiju nove, sudbonosne i historijske zadaće, ali ona je za njih bila spremna. Već na prvim stranicama ove knjige susrećemo se s pozivom CK KP Hrvatske hrvatskom narodu na borbu protiv zavojevača i njegovih pomagača. Tome pozivu prethodio je poziv CK KP Jugoslavije. Dokumenti Narodnooslobodilačkog rata govore snagom činjenica o historijskoj i presudnoj ulozi Komunističke partije Jugoslavije u organiziranju i vođenju oslobodilačke borbe i Narodne revolucije, a negiraju sve one zlonamjerne kontrarevolucionarne i nemarksističke postavke o nekakvoj spontanosti ustanka u Jugoslaviji. Sve okolnosti koje su se splele u jedan čvor — specijalno u Hrvatskoj — tražile su od Partije nevjerovatnu snalažljivost, dalekovidnost, elastičnost i upornost, da bi narodne mase onako snažno i u stalnom usponu pošle u borbu s oružjem u ruci i izvojevale svoju slobodu. Okupator je stvarajući tzv. Nezavisnu Državu Hrvatsku, na čelu sa marionetskom vladom i izrodom Pavelićem, pretpostavljao da će hrvatske mase, koje su pod bivšom Jugo-

slavijom i kraljevskom diktaturom bile nacionalno ugnjetavane, vezati uz sebe ili ih u najmanju ruku pasivizirati. Klanjem Srba u Hrvatskoj oni su željeli da stvore nepremostivi jaz između Srba i Hrvata, kako bi na taj način zauvijek zavadili dva bratska naroda, a razjedinjeni jugoslavenski narodi, jasno, ne bi bili sposobni za veliku predstojeću borbu. Tako, u svojoj propagandi, okupator i njegove sluge prebacivali su odgovornost za nacionalno ugnjetavanje hrvatskog naroda u monarhističkoj Jugoslaviji sa vladajuće klike na srpski narod u cjelini, pokušavajući na taj način da raspale mračne instinkte i bratoubilačku mržnju. S druge strane, kod srpskog naroda reakcija je pokušavala prebaciti krivicu i odgovornost za ustaške zločine na cjelokupni hrvatski narod, i nastojala tako organizirati bratoubilačku borbu. Trebalo je energično i brzo raskrinkati politiku okupatora i njegovu tvorevinu NDH, raskrinkati reakciju i organizirati borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje, trebalo je da svaki čovjek sa slabodoljubivim i patriotskim osjećajima shvati da je okupator u prvom redu glavni nosilac zla i nevolja koje su zadesile naše narode. Zbog toga su prve riječi u pozivu CK KPH, sredinom lipnja 1941 god., usmjerile svoju oštricu upravo na imperijalističke grabežljivce.

»Imperijalistički grabežljivci pregazili su i našu napaćenu zemlju; porobljena, raskomadana i opljačkana Hrvatska krvari pod vojničkom čizmom imperijalističkih osvajača u najcrnjem ropstvu i bijedi.

Sluge Hitlera i Musolinija — frankovačka gospoda — godinama su sa imperijalističkim osvajačima pripremali porobljivanje naše zemlje. Oni su vrlo dobro znali da imperijalisti, u čijoj su službi, teže za porobljivanjem i komadanjem Hrvatske. No, to ih nije smetalo, jer su bili osvjedočeni neprijatelji hrvatskog naroda i znali su da mogu doći do vlasti samo pomoću imperijalističkih bajoneta svojih gospodara. Zato su frankovačka i ostala gospoda u najtežim časovima, kada je osvajačka vojska provalila u našu zemlju, podlo zabila narodu nož u leđa. Oni su pod izlikom borbe protiv velikosrpske hegemonije krčili put novim ugnjetačima hrvatskog naroda: njemačkim, talijanskim i mađarskim imperijalistima. Ovu najsramniju izdaju hrvatskog naroda u njegovoj povijesti, frankovačka gospoda hoće da prikažu kao herojsko i časno djelo, a kolonijalno ropstvo, — u koje su baćeni Hrvati, — kao nacionalno oslobođenje ispod velikosrpskog ugnjetavanja. Da bi prikrili imperijalističko porobljivanje Hrvatske i svoju izdajničku ulogu, da bi zaveli hrvatski narod i pretvorili ga u posušno roblje novih tlačitelja, frankovačka gospoda — dozvolom Hitlera i Musolinija — proglasila su »Nezavisnu Državu Hrvatsku«.

Stvarnost nacionalnog ropstva bila je i suviše okrutna da bi se narodne mase dale zavesti brbljanjima o slobodi. »Nezavisna Država Hrvatska« postojala je na papiru. Cijela Hrvatska bila je stvarno

porobljena. Tajna policija okupatora odlučivala je o sudbini svakog Hrvata. »Nezavisna hrvatska državna vlada« u banskim dvorima nije bila ništa drugo do podružnica imperijalističkih okupatora, čija je bila zadaća da izvršava naredbe Hitlera i Musolinija.« (Dok. br. 2)

Naša Partija uvidjela je odmah veliku opasnost u eventualnoj podvojenosti hrvatskog i srpskog naroda, odnosno u nastojanjima okupatora da se ta podvojenost ostvari. Ona je pitanje bratstva i jedinstva srpskog i hrvatskog naroda ocijenila kao pitanje od prvo-razrednog značaja, od čijeg pravilnog rješenja zavisi uspješno vođe-nje i razvitak općenarodne borbe. Zahvaljujući ispravnoj liniji Narodnooslobodilačkog pokreta i upornom političkom radu partijskog članstva osujećeni su planovi okupatora i domaćih izdajica, kao i sve domaće reakcije koja im je u ovoj ili onoj formi vjerno služila. Kroz borbu se stvaralo bratstvo i jedinstvo hrvatskog i srpskog i svih jugoslavenskih naroda kao temelj svih pobjeda naroda Jugoslavije.

Izdajnička uloga Vlatka Mačeka i njegovih saradnika predstavljala je za oslobodilački pokret u Hrvatskoj specifični problem. Partija je morala organizirati i provoditi smišljeni politički rad na ras-krinkavanju mačekovštine, na razotkrivanju pogibelji koja se u njoj krila za hrvatski narod. Neosporno je da je Maček uživao izvjesno povjerenje kod jednog dijela hrvatskih seljaka, koji su vjerovali njegovim demagoškim trikovima. Njegov stav o priznavanju nove, ustaške vlasti, o tome da »nije još vrijeme« za borbu, pogodovao je svim oportunističkim i kukavičkim elementima, pogodovao je svima onima koji su se u životu rukovodili idejom da je bolje biti živi rob nego mrtav heroj. Partija je razotkrivala takav Mačekov zakamu-flirani rad na pomaganju okupatora.

Dok su ustaški koljači bili relativno brzo razkrinkani i omra-ženi kao zločinci i sluge okupatora, mačekovština je imala podmuklije, zaoblaznije putove u službi okupatora, te prema tome tražila upor-niji i sistematskiji politički rad. Nadalje, stav, u prvom redu, visokog katoličkog klera u Hrvatskoj i njegov zločinački rad, također je stavio Partiju pred jedan delikatni zadatak, naročito u onim krajevima gdje su religiozni osjećaji mase jako razvijeni. Pogotovu u prvoj fazi naše borbe kler je djelovao veoma podmuklo, ali što se borba više širila i postajala sve sudbonosnija, kako za okupatora i izdajničku buržo-aziju, tako i za narodne mase, protivnarodna uloga klera dolazila je sve više do izražaja. postajala je sve brutalnija i otvorenija, a time i politički lakšu u smislu raskrinkavanja kod zaostalih masa.

Kod nekih ljudi, naročito među srpskim masama, koje su se prve i odazvale pozivu na ustanak, vladalo je u početku mišljenje da bi sve bilo snošljivo kad ne bi bilo ustaša, i da je prema tome glavni zadatak borba protiv ustaša, koje nisu tretirali kao instrument i oruđe fašističkih okupatora, nego kao samostalnu političku i vojnu silu.

I na ovu pojavu Partija je reagirala odmah i na vrijeme te stalno ukazivala na to da je glavni neprijatelj okupator, a da su ustaški i ostali izrodni samo njegovi pomagači koji se ne bi mogli održati ni 24 sata bez oslonca na okupatora i bez njegovog oružja.

»U zadnjih su se mjesec dana kod nas odigrali događaji koji još više uvjeravaju da Hrvatska nije nikakva nezavisna država, već da je Hrvatska porobljena, izrabljena i opljačkana zemlja, porobljena od njemačkih i talijanskih osvajača, zakletih neprijatelja hrvatskog naroda. Pokazalo se jasno ono što je Komunistička partija Hrvatske govorila u svom proglasu: Pavelić i ostala frankovačka gospoda su samo lutke u rukama tuđih osvajača, njihove vjerne sluge«. (Dok. br. 3)

Partija nije samo konstatirala događaje već pozivala narod i na borbu:

»Srbi u Hrvatskoj! Ne dajte se terorizirati i ubijati. Ne dajte da vam oduzmu vaše domove, krvavo stečeno imanje, pa i same živote. Oduprite se nasilju i znajte da su simpatije hrvatskog naroda na vašoj strani, te će vam on u toj borbi pomoći.

Hrvati! Ne dajte da odgovornost i ljaga za zločine okupatora i njihovih frankovačkih slugu padne na nas, za njihove zločine je odgovoran i svaki onaj koji im povlađuje ili bez protesta gleda njihovo haraćenje...« (Dok. br. 5)

Tako je Komunistička partija budno pratila svaku pojavu u procesu narodnog ustanka, blagovremeno otklanjala svaku prepreku i opasnost, stvarajući snažni Narodnooslobodilački pokret, učvršćujući iz dana u dan jedinstvo Srba i Hrvata, vodeći borbu za svakog poštenog i rodoljubivog čoveka bez obzira na nacionalnu, klasnu ili vjersku pripadnost, stvarajući snažno političko jedinstvo masa kao osnovni uvjet i temelj oružanoj borbi protiv okupatora i njegovih slugu.

Samo ovih nekoliko momenata dovoljno ukazuju na izvanrednu složenost ondašnjih prilika u Hrvatskoj, a time i na izvanrednu zadaću koju je imala naša Partija. Prateći stranicu po stranicu u ovom »Zborniku«, mi vidimo kako je Komunistička partija Hrvatske, pod rukovodstvom KP Jugoslavije, uspješno rješavala te zadatke i kako se ustanak u Hrvatskoj razvijao stalno i neprekidno, kako je rastao i rastao, kako su se pod ustaničku zastavu iz dana u dan svrstavali sve novi i novi borci revolucioneri, kako su pod zastavu Narodnog fronta dolazile sve nove i nove mase s uvjerenjem da je to jedini spasonosni put za hrvatski i srpski narod, za sve narode Jugoslavije, da je to jedini spasonosni put koji vodi boljoj budućnosti, nacionalnom i socijalnom oslobođenju, pravednijem društvenom poretku.

Dokumenti u »Zborniku« vrlo jasno govore i o neprekidnoj brizi Partije na organiziranju vojnih formacija. Naša revolucija, iako je organizirana i vođena od Partije i radničke klase, u pogledu oružane borbe nije imala težište u gradovima, kako je to slučaj u ranijim revolucijama i kako su predviđali klasici marksizma. Naša revolucija odigrala se u specifičnim uvjetima, a ključ njenog uspjeha jeste genijalna vidovitost druga Tita i naše Partije, koja je znala baš u takvim okolnostima naći odgovarajuće putove i forme, dovesti općenarodni ustanak do pobjede. Svaki drugi put bio bi nemoguć i vodio bi uništenju i propasti Narodnooslobodilački pokret i Narodnu revoluciju. Ali i to pitanje već je obrađeno u napisima druga Tita, Kardelja, Đilasa i drugih, te nema potrebe ovdje o tome raspravljati. Ipak, valja istaknuti jedno, što iz dokumenata proizlazi, a to je: da je u pitanju oružane borbe naroda Partija imala od prvih početaka nedvosmislen i čvrst kurs. Rukovodeći kadrovi Narodnooslobodilačkog pokreta usvajali su i točno provodili u život liniju vrhovnog rukovodstva s punom inicijativom u konkretnim situacijama na pojedinim područjima. Za praćenje razvoja oružanih borbi, organiziranja partizanskih odreda, kao prve forme oružane borbe, zanimljivi su ne samo oni dokumenti koji potječu od CK KPJ i CK KPH već i dokumenti nižih rukovodstava. Citirat ćemo neke izvratke iz dokumenata br. 13, koji se odnosi na instrukcije operativnog rukovodstva Okružnog komiteta KPH Karlovac od 26 kolovoza 1941 god. o najvažnijim zadacima partijskih organizacija i partizanskih odreda.

... Odredi partizana u šumama imadu biti pokretni. Stalno imadu vršiti prepade na fašističke strvinare, uništavati ih kako u ljudstvu tako i u materijalnim sredstvima koja mu služe. Odredi u pozadini moraju pokretnim partizanskim odredima osigurati stalno, ali točno obavještanje o snazi i kretanju neprijatelja u pojedinim mjestima, sakupljati hranu, odjeću, obuću, oružje i istima po potrebi predavati, organizirati i vršiti sabotažu u poduzećima koja rade za neprijatelja.

2. U pokretnim partizanskim odredima partiji formiraju svoju zasebnu organizaciju — partijsku ćeliju. U svakom partizanskom odredu moraju biti polit. komesar i komandir sa zamjenicima. Za pojedine teritorije operativno rukovodstvo OK postavlja jedinstveno rukovodstvo sa zapovjednicima i komesarima za čitavi teritorij. Takvi teritoriji se dijele na rajone. U tim rajonima mora se organizirati rajonski komitet s rajonskim zapovjednikom i komesarom. Mora se uspostaviti dobra veza između operativnog okružnog rukovodstva teritorijalnog, rajonkog i pojedinih partizanskih odreda. Partijski komiteti i polit. komesari su kako kolektivno tako i lično odgovorni za pravilno provođenje akcija i rada partizanskih odreda — okružnom rukovodstvu.

3. Zapovjednici teritorija rajona i pojedinih partizanskih odreda moraju pribjegavati taktici — pronaći neprijatelja, dočekati ga u najpovoljnijim mjestima i sa što veće brzine sigurnim pogocima nanijeti mu žrtve, izazivati među neprijateljem paniku i onda ga potpuno uništiti. Za takve operacije moraju postojati dobre i sigurne obavještajne veze. Vojnici partizani moraju se slobodno puštati operacijama, razvijati u njima samostalnost i samoinicijativu. Samoinicijativa ne smije nigdje porušiti disciplinu . . . svaki prepad fašističkih bandi na stanovništvo i njihovu imovinu partizanski odredi moraju suzbijati i tako vezivati svoje akcije sa masovnim akcijama naroda. Partizanski odredi moraju se pretvoriti u žarište oslobodilačke borbe protiv fašizma i fašističkih okupatora».

Rukovodeći kadrovi i borački sastav naših partizanskih odreda bili su mahom radnici i seljaci, ljudi spremni da se bore za slobodu i nov život, ali bez potrebitog vojničkog iskustva koje su sticali kroz borbu. Naše rukovodstvo posvetilo je veliku brigu kako političkom tako i vojnom odgoju rukovodećeg kadra i boraca. U dokumentu br. 22 nalazimo detaljna uputstva delegata CK KPH o organizaciji partizanskih odreda, gdje se razrađuju pitanja djelovanja odreda i daju uputstva u raznim situacijama njegove borbene aktivnosti. To je odgovaralo, razumije se, početnoj fazi borbe, ali je već tada bio jasan kurs na stvaranje regularnih jedinica Narodnooslobodilačke vojske, jer je naša Partija znala da partizanski odredi mogu svoju zadaću izvršiti samo u početnoj fazi borbe, ali da bez jačih i pokretnih jedinica ne bi mogli da se ostvare postavljeni ciljevi.

Nema sumnje da će za proučavanje vojne vještine i razvitak vojnoteoretske misli naša iskustva biti od neobičnog značaja ne samo za odgajanje vojnika i oficira Armije, kao i drugih trubljenika u našoj zemlji, već i za sve porobljene narode u borbi za slobodu. Ne mislimo time tvrditi da neki drugi revolucionarni pokret treba jednostavno da uzme naše putove i forme borbe i da ih šablonski nakalemi na prilike u svojoj zemlji. Drukčiji uslovi diktiraju i drugačije putove i forme borbe. Ali, zapostaviti postignuta iskustva u dosadašnjim revolucionarnim borbama progresivnog čovječanstva bilo bi isto tako nemarksistički i nerevolucionarno. Od osobitog značaja su dokumenti sakupljeni u zbornicima dokumenata naših naroda za male i potlačene narode, pored ostalog i po tome što se iz njih može naučiti jednoj neprocjenljivoj i značajnoj istini: mali narodi u određenim historijskim vanjskopolitčkim i unutarnjim okolnostima mogu pobijediti u borbi i protiv brojnijeg i tehnički naoružanijeg neprijatelja ako su čvrsto riješeni da izvojuju svoju slobodu, ako pravilno koriste sve nepresušive izvore koje im daje progresivna i revolucionarna borba, već i samim time što je revolucionarna i progresivna. Predaleko bi nas odvelo ako bismo krenuli stopama razvitka naših oružanih formacija od prvih odreda do Armije, o taktici vrhovne komande i o

načinu borbe protiv neprijatelja. Ta taktika u vođenju oružanih borbi pokazala se superiorna nad njemačkim, talijanskim i mađarskim okupatorima, ustaškim i četničkim formacijama. I onda kad je pedantnim fašističkim generalima izgledalo da su oružane formacije Narodno-oslobodilačkog pokreta pred uništenjem, one su izlazile ispod udarca neprijatelja i zadavale mu smrtonosne udarce, uvijek jače i spremnije za borbu. Naravno da fašistički okupatorski generali i vojni stratezi nisu mogli predvidjeti mnoge odlučne faktore u borbi naroda za slobodu, niz preimućstava partizanskih boraca nad porobljivačima, pljačkašima i palikućama. Njihova je matematika morala zatajiti uvijek kad su prebrajali svoje divizije, avione, tenkove, topove i uspoređivali s našim oružanim snagama. U takvim situacijama uvijek im je izgledalo logično opkoljavanje i uništavanje naših jedinica. Oni su to vrlo često i radili, ali s malo uspjeha. Formulirajući taktiku našeg ratovanja, drug Tito je pisao: »Taktika ratovanja naše narodne vojske apsolutno mora biti kombinirana s našom dosadašnjom partizanskom taktikom. To znači da se moramo čuvati krutih frontova, izbjegavati ih, da moramo izbjegavati da nam neprijatelj svojom taktikom nametne obranu... Naprotiv, u našoj narodnoj vojsci mora vladati isključivo ofenzivni duh, ne samo kad smo u ofenzivi već i u defenzivi«.

»Ofenzivni duh za vrijeme neprijateljske ofenzive ispoljava se u snažnoj smjeloj partizanskoj taktici, taktici prodora u neprijateljsku pozadinu... Svaki naš gubitak nekog teritorija mora u isto vrijeme značiti gubitak novog, još većeg teritorija.« (Tito »Borba za oslobođenje Jugoslavije«, str. 112—113, izdanje »Kulture«).

Jedinstvo komande, jedinstvenost misli i svijest o pravednoj stvari rukovodećeg i boračkog kadra, samoinicijativa svake pa i najmanje jedinice, s druge strane, kombinirane borbe krupnih jedinica i malih pokretnih partizanskih odreda triumfirale su nad strategijom i taktikom neprijatelja.

Osebnost naše Narodne revolucije sastoji se i u tome što se ona nije odigrala samo u borbi radnih masa protiv svoje vlastite buržoazije, već se ona odigrala pod okolnostima borbe protiv okupatora i stranih zavojevača, kojima se — osjećajući opasnost od naoružanih masa predvođenih Komunističkom partijom priključila i izdajnička domaća buržoazija. Tako, pored toga što je naša revolucija od svog početka imala jasno postavljen cilj, o čemu govore i bezbrojni dokumenti, naročito oni o stvaranju narodnooslobodilačkih odbora i nove vlasti — njen prvi zadatak bio je borba protiv okupatora, jer bez istjerivanja okupatora ne bi moglo biti ni slobode, ni nove vlasti, ni pobjede revolucije.

Dogmatičari koji su odbacili marksizam, tu živu nauku proletarijata, uzalud će tragati po dokumentima da pronađu datume kad je naša borba iz oslobodilačke prešla u socijalističku revoluciju.

Takovih datuma ne će naći zato što je prosto naprosto naša borba već od samog početka bila i oslobodilačka borba protiv okupatora, tj. borba za nacionalno oslobođenje i borba za novi društveni poredak, za socijalizam. I svaki onaj koji znade čitati i normalno misliti, svaki koji iole poznaje marksizam moći će iz dokumenata da vidi baš to da je linija Komunističke partije Jugoslavije u Narodnooslobodilačkoj borbi bazirana na nauci marksizma-lenjinizma, koja nije ostala samo na papiru, nego je u krvavoj borbi provedena u život. Pokušaji kontrarevolucionera, u prvom redu onih iz Moskve da negiraju našu revolucionarnu borbu ostali su i ostat će jalovi, ona će biti ispisana među najsvjetlije stranice historije čovječanstva u borbi za bolji, pravedniji ljudski život, u borbi za slobodu porobljenih masa, u borbi za socijalizam.

Karlo Mrazović

NAPOMENE REDAKCIJE

Ovaj tom »Zbornika« sadrži dvije osnovne grupe dokumenata — naše i neprijateljske.

Prvi dio obuhvata dokumente partizanskih jedinica i Narodnooslobodilačke vojske, partijskih organizacija i narodnooslobodilačkih odbora, zatim, pojedine članke iz njihovih glasila i druge slične podatke o Narodnooslobodilačkoj borbi u Hrvatskoj. Po svom sadržaju to su izvještaji, naređenja, uputstva, saopćenja, proglosti, dnevnici, pregledi, zapisnici, pisma itd.; u njima se tretiraju pitanja iz više oblasti, a najviše pitanja vojnog karaktera. Pisali su ih ljudi iz redova radnika, seljaka, inteligencije, skoro svih zanimanja i struka, pri nejednakim mogućnostima i u različitim okolnostima, pa su ti materijali vrlo raznoliki i sa formalne strane, a osobito po tome kako su pisani, očuvani itd.

Pojedini dokumenti, naročito izvještaji, sadrže više posebnih pitanja, te se u naslovu nisu mogla sva obuhvatiti. U takvim slučajevima pomenuta su samo dva-tri osnovna pitanja. Uz naslove su date primjedbe koje objašnjavaju formalnu stranu dokumenta (kako je umnožavan, odakle je preštampan, je li pisan rukom ili je kopija, ima li datum, potpis itd.). Takva objašnjenja nisu data jedino za originale koji su otkucani na pisaćem stroju, potpisani i sa datumom. Ove i sve druge primjedbe date su ispod teksta. U tekstu su ispravljene samo pojedine pravopisne greške (stavljena su velika slova gdje su omaškom ili iz neznanja bila napisana mala, i obratno; stavljene su zarezi gdje su bili nužni da bi se izbjegla dvosmislenost); zatim ispravljene su očite greške i omaške u pisanju. U nekim dokumentima ostavljeni su i nepravilni izrazi (»zamjenito« umjesto zamijenjeno, »zapljenito« umjesto zaplijenjeno i sl.), samo da tekst ne izgubi od svoje autentičnosti i originalnosti.

Ako je u originalu nedostajalo nekoliko slova ili poneka riječ, dopisani su i označeni uglastim zagrada. To je učinjeno ondje gdje je bilo neophodno i gdje se po očuvanim dijelovima slova ili po smislu moglo odrediti o čemu se radi. Gdje nedostaje dio originala stavljene su tri točke. Tako su označeni i dijelovi teksta koji su izostavljeni

zbog ponavljanja, beznačajne sadržine ili zbog toga što se odnose na situaciju van Hrvatske. Ovako je uglavnom postupljeno s neprijateljskim dokumentima, u kojima često ima podataka i o situaciji na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Znatan dio rada sastojao se u pribavljanju i unošenju podataka kojima se objašnjavaju događaji, lica, razna pitanja i pojedinosti iz dokumenata. Ovi podaci dobijani su uglavnom konsultiranjem rukovodilaca i učesnika u događajima i upoređivanjem dokumenata. Pored objašnjavanja, primjedbama su unekoliko upotpunjeni oskudni podaci ili praznine u dokumentarnom materijalu, naročito za one predjele i oblasti iz kojih ima malo sačuvanih dokumenata. Tako su u prvoj i drugoj knjizi obimnijim primjedbama dati osnovni podaci o prvim danima ustanka u Lici, o situaciji i akcijama u Zagrebu, okolici Broda i Siska, o čemu nisu sačuvani dokumenti ili ih nije ni bilo, pošto je dobar dio tih akcija izvođen bez ikakvih pisмениh tragova (naredjenja, izvještaja itd.). U tom cilju korišćeni su i neprijateljski dokumenti pa su napomenama povezani i ukazano na odgovarajuća mjesta (vidi dok. br. 10 prve knjige i Izvještaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH od 15 prosinca 1941 god. iz druge knjige). I pored svega toga, prva i druga knjiga ne pružaju iscrpnu sliku o toku svih događaja na čitavom teritoriju Hrvatske u 1941 godini.

Da bi se kolikogod upotpunile praznine i bolje ilustrirali pojedini događaji objavljuju se i dokumenti okupatorskih i kvistlinških komandi, jedinica i ustanova. Tako su u drugom dijelu ove knjige svrstani talijanski i ustaško-domobranski dokumenti. I u jednim i u drugim partizane nazivaju raznim imenima — četnicima, pobunjenicima, četničko-komunističkim bandama itd., čak se u nekim dokumentima kaže da četnici nose crvene zastave i sl. (dok. br. 221). Takvim imenima nazivaju i stanovnike okolnih mjesta, koje su, u toku borbe ili poslije nje, hvatali i ubijali, a zatim navodili kao gubitke naših jedinica. Isto tako ima netočnih podataka o jačini naših snaga koje negdje prikazuju znatno brojnijim.

Redakcija je nastojala da u svojim primjedbama pruži što bližnja objašnjenja o tome koje su naše jedinice ili dijelovi učestvovali u pojedinim akcijama i borbama, kao i da iznese stvarne podatke o broju naših snaga, o gubicima i dr., što se u neprijateljskim dokumentima netočno navodi. U samom tekstu izvršeni su najnužniji ispravci očitih omaški u pisanju pojedinih slova, da bi se rezumjele riječi. Ako se radilo o geografskom nazivu, onda je takav ispravak izvršen primjebom ispod teksta. Tako su objašnjene i pojedine ustaške riječi, a zvanični ustaški nazivi komandi, jedinica i ustanova zadržani su i u redakcijskim naslovima.

Što se tiče talijanskih dokumenata, nastojalo se da prijevodi budu što vjerniji originalu, ali u duhu našeg jezika. Pri njihovom

objašnjavanju postupljeno je kao što je naprijed rečeno — u svim pitanjima, počev od formalne strane dokumenta pa do objašnjenja nejasnih i netočnih mjesta.

Iza neprijateljskih dokumenata koji govore o borbama u Hrvatskoj, objavljuje se jedan dio tih dokumenata i podataka o stanju u ustaškim i domobranskim redovima, o odnosima Talijana i ustaša, o pojedinim ustaškim propisima i sl., jer i tu ima vrijednih i zanimljivih historijskih podataka.

Veći dio originala objavljenih dokumenata nalazi se u arhivu Vojnohistoriskog instituta, a manji dio u arhivu Centralnog komiteta KPH.

U objašnjavanju raznih pitanja, Redakciji su pružili punu pomoć: Vladimir Bakarić, Pavle Gregorić, Dragutin Sali, Jakov Blažević, Vicko Krstulović, Marko Belinić, Ivo Rukavina, Andrija Božanić, Dušan Čalić, Marijan Cvetković, Veljko Kovačević, Ivan Amulić, Drago Gizdić, Kata Pejnović, Srećko Manola, Vječeslav Holjevac, Maks Baće, Miloš Žanko, Josip Brnčić, Joso Gržetić, Ivo Vejvoda, Milan Kuprešanin, Bogdan Oreščanin, Stipe Ugarković, Đoko Jovanić, Perica Dozet, Milutin Baltić, Vajo Skendžić, Simo Todorović, Ante Miljković, Rade Pavlović i Historijsko odjeljenje CK KPH.

Redakcija zahvaljuje i ostalim drugovima i drugaricama koji su joj pomogli u raznim pitanjima.

BORBE U HRVATSKOJ 1941

TRAVANJ — LISTOPAD

I

DOKUMENTI PARTIZANSKIH JEDINICA

I PARTIJSKIH ORGANIZACIJA

»Pred Komunističkom partijom Hrvatske stoji velika i časna zadaća da organizuje i vodi najodlučniju borbu protiv raspirivanja nacionalne mržnje između Srba i Hrvata i Slovenaca, da radi neumorno na bratstvu i slozi hrvatskog i srpskog naroda, da ujedinjuje te narode u borbi protiv okupatora i šake uzurpatora, koji danas krvavo terorišu i ugnjetavaju ne samo srpski, nego i hrvatski narod. Pred Komunističkom partijom Hrvatske stoji velika i neodložna zadaća da organizuje široke mase radnika i seljaka u borbu za istinsku nezavisnost hrvatskog naroda, protiv svih uzurpatora i okupatora, za bratstvo naroda.«

(Iz zaključaka sa Savjetovanja Komunističke partije Jugoslavije od svibnja 1941 god. — »PROLETER«, organ CK KPJ br. 3—4—5, mart —april—maj 1941 g.)

BR. 1

PROGLAS CENTRALNOG KOMITETA KPJ NARODIMA JUGOSLAVIJE OD 15 TRAVNJA 1941 GODINE¹

NARODI JUGOSLAVIJE!

Strašna katastrofa, koju smo mi komunisti već odavna signalizirali, zadesila je narode Jugoslavije. Osvajačke armije osovinskih sila provalile su u našu zemlju iznenada i svuda kud prolaze siju smrt i pustošenja. Beograd je srušen sa zemljom. Nevina djeca, žene i starci, koji su se u paničnom bijegu htjeli spasiti iz gorućih ruševina bili su podvrgnuti strojopuščanoj vatri iz aviona barbar-skih napadača. Na frontu se bije teška krvava i nejednaka borba sa nadmoćnim napadačima. Velikim osovinskim napadačima pridružili su se i mali osvajači Bugarska i Mađarska. Dvije zemlje sa kojima su prijašnji neodgovorni upravljači Jugoslavije stvarali paktove o vječnom prijateljstvu. Podlo kao strvinari, pridružili su se bugarski i mađarski imperijalisti velikim imperijalističkim osvajačima, da i oni istrgnu koji komadić mesa iz krvavog tijela Jugoslavije. Ali narodi Jugoslavije, uključivši i većinu Hrvata, herojski se bore za svoju nezavisnost proti mnogobrojnijeg neprijatelja. U teškoj i sudbo-nosnoj borbi sa tuđinskom najezdom našla se u Hrvatskoj šaka agenata i petokolonaša, koja je uz pomoć najurenih hrvatskih vlastodržaca sistematski pripremala i konačno u najtežem času izvršila izdaju kakovoj nema premca u nizu izdaja hrvatske gospode i vlastele u historiji.

HRVATSKI NARODE!

Ta gospoda tebi pričaju, da su ti izvojštila slobodu i nezavisnost pomoću Hitlera i Musolinija. Vjeruješ li ti to? Pamtiš li ti, da je ikada u tvojoj tisuégodišnjoj mukotrpnjoj historiji, u tvojim teškim časovima bio tebi prijatelj i zaštitnik — njemački, mađarski, tali-

¹ Primjerak proglasa, koji je umnožen na geštetneru posjeduje Historijsko odjeljenje CK KPH.

janski ili koji drugi osvajači? Ne! Nikada. Naprotiv, uvijek, su te oni porobljavali i onda iskorištavali. Uvijek su te nastojali međusobno zavaditi da bi onda lakše tlačili. Uvijek su ti osvajači težili da zagospodare tvojim plodnim ravninama i šumama, težili su da ti oduzmu divnu Dalmaciju — divno Jadransko More. Uvijek su hrvatska gospoda i vlastela bili ti koji su te prodali tvojim porobljačima da bi onda sama mogla lakše piti tvoju krv. Evo, takvu nezavisnost pripremili su tebi hrvatska gospoda.

HRVATSKI NARODE!

Ti si ovih dana bio očevidac nečuvene sramote. U tvoju zemlju su provalili protiv tvoje volje osvajači i tvoji vjekovni neprijatelji da te porobe i raskomadaju tvoju krvlju natopljenu domovinu, a hrvatska gospoda te tjeraju, da ropski puzeš pred tvojim neprijateljima, da ga pozdravljaš, da ga slaviš u vrijeme kada njegova vojnička čizma gazi tvoju zemlju, tvoj nacionalni ponos. Događaji u Zagrebu prilikom dolaska osvajača bit će najtamnija ljaga u tvojoj povjesti, hrvatski narode.

Hrvatska gospoda te sile, da pružaš ruku tvojem vjekovnom neprijatelju i porobljaču, a siju najodvratniju mržnju i hajku protiv srpskog naroda, koji se herojski bori i gine rađe nego da bude robom tuđina. Zar je srpski narod kriv što su te tlačila srpska gospoda? Zar nijesu u svim režimima učestvovala i hrvatska gospoda? Zar nije srpski narod oduševljeno podupirao tvoju opravdanu borbu za slobodu i ravnopravnost, ali su provalili osovinski osvajači da raskomadaju čitavu zemlju i porobe narode u Jugoslaviji zajedno sa tobom. Znaj, hrvatski narode, da će historija sa prezrenjem osuditi one, koji svoju tobožnju nezavisnost grade sa judinim talirima i na ropstvu svoje krvne braće srpskog, slovenskog i ostalih naroda.

HRVATSKI NARODE!

Tuđinske sluge, hrvatska gospoda, siju u tebi mržnju prema tvojoj krvnoj braći Srbima, Slovencima, u vrijeme kada oni svojom krvlju s nova pišu slavnu, i ako tragičnu stranicu svoje historije. Znaj, hrvatski narode, da je borba tvoje braće i tvoja borba. Znaj, hrvatski narode, DA SU SIMPATIJE DVIJESTOMILIJUNSKOG NARODA Sovjetskog saveza na strani naroda Jugoslavije, koji se herojski bori za svoju nezavisnost. Znaj, hrvatski narode, da će historija sa prezrenjem govoriti o onima, koji zabiše izdajnički nož u leđa svoje braće.

Hrvatska je okupirana po njemačkim i talijanskim četama, a nije slobodna i nezavisna narodna država, kako je hoće prikazati današnji vlastodršci u Hrvatskoj. To je država šačice hrvatske gospode, koji neprekidno preko radija i štampe viču o pokolju i stri-

jeljanju, o prijekim sudovima itd. Groze se smrću za svaku sitnicu, tako da svakog pametnog čovjeka crveni lice kad čuje te bjesomučne grožnje. Ali neka ta gospoda upamte da ništa nije trajno što je upereno protiv naroda, a najmanje vlast današnjih vlastodržaca. Neka se ta gospoda malo zamisle o tome što očekuje njih za prolijevanje neđužne narodne krvi.

NARODI JUGOSLAVIJE: Srbije, Slovenije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Vojvodine. Vi koji se borite i ginete u borbi za svoju nezavisnost, znajte, da će ta borba biti okrunjena sa uspjehom, pa ma vi sada sa nadmoćnim neprijateljem i podlegli u toj borbi. Ne klonite duhom, zbijte čvršće svoje redove, dočekujte uzdignute glave i najteže udarce. Komunisti i čitava radnička klasa Jugoslavije ustrajati će do konačne pobjede, u prvim redovima narodne borbe protiv osvajača. Ne klonite duhom ni onda ako u toj borbi vremenom i podlegnete, jer će se iz ovog krvavog imperijalističkog pokolja rađati novi svijet, zbrisati će se zauvijek korjeni imperijalističkih ratova i nacionalnog porobljavanja. Stvoriti će se na istinskoj nezavisnosti svih naroda Jugoslavije slobodna, bratska zajednica.

RADNICI I RADNICE JUGOSLAVIJE!

Nad radničkom klasom Jugoslavije nadviše se crni oblaci. Najgori neprijatelji radničke klase provalili su u našu zemlju i zavode najernju reakciju. Ti isti, koji drže u svirepom kapitalističkom ropstvu njemačku i talijansku radničku klasu, koji porobiše mnoge narode i proliše more krvi kako svoga tako i drugih radnih naroda. Pred licem ovih teških časova radnička klasa Jugoslavije treba da se nađe jedinstvena i zbijenih redova. Ne treba se plašiti nikakvog terora i progona. Mi smo na to navikli, progonili su nas svi režimi u toku ovih 20 godina, ali radnička klasa na čelu sa svojom avangardom — Komunističkom partijom postala je još jača. Naša dužnost je da u ovim sudbonosnim danima sačuvamo svoju hladnokrvnost, da još odlučnije učvršćujemo svoje redove, da radimo uporno na osvajanju i okupljanju radničkih masa — vodeći ih u borbu za njihove svakodnevne interese, u borbu za bolju i sretniju budućnost.

Živilo bratstvo i sloga naroda Jugoslavije u borbi za svoju slobodu i nacionalnu nezavisnost!

Živilo bratstvo i sloga svih naroda na Balkanu u borbi protiv imperijalističkih osvajača i nacionalnih ugnjetača!

Živio Sovjetski Savez nada svih ugnjetenih i porobljenih!

Živila Komunistička partija Jugoslavije!

15. travnja 1941.

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

**POZIV CENTRALNOG KOMITETA KPH SREDINOM LIPNJA 1941
GOD. NA OPĆENARODNU BORBU PROTIV OKUPATORA I
NJIHOVIH SLUGU¹**

HRVATSKI NARODE!

Imperijalistički grabljivci pregazili su i našu napaćenu zemlju. Porobljena, raskomadana i opljačkana, Hrvatska krvari pod vojničkom čizmom imperijalističkih osvajača u najjernjem ropstvu i bijedi.

Sluge Hitlera i Musolinija — frankovačka gospoda — godinama su zajedno sa imperijalističkim osvajačima pripremali porobljivanje naše zemlje. Oni su vrlo dobro znali da imperijalisti, u čijoj su službi, teže za porobljavanjem i komadanjem Hrvatske. No to ih nije smetalo, jer su bili osvjedočeni da ih hrvatski narod prezire i da mogu doći na »vlast« samo pomoću imperijalističkih bajoneta svojih gospodara. Zato su frankovačka i ostala gospoda u najtežim časovima, kada je osvajačka vojska provalila u našu zemlju, podlo zabila narodu nož u leđa. Oni su pod izlikom borbe protiv velikosrpske hegemonije krčili put novim ugnjetačima hrvatskog naroda: njemačkim, talijanskim i mađarskim imperijalistima. Ovu najsravniju izdaju hrvatskog naroda u njegovoj povijesti, frankovačka gospoda hoće da prikažu kao herojsko i časno djelo, a najernje kolonijalno ropstvo, u koje su baćeni Hrvati, kao nacionalno oslobođenje ispod velikosrpskog ugnjetavanja! Da bi prikrili imperijalističko porobljavanje Hrvatske i svoju izdajničku ulogu, da bi zaveli hrvatski narod i pretvorili ga u poslušno roblje novih tlačitelja, frankovačka su gospoda, dozvolom Hitlera i Musolinija, proglasila »Nezavisnu Državu Hrvatsku«.

Stvarnost nacionalnog ropstva i suviše je okrutna da bi se narodne mase dale zavesti brbljanjima o slobodi. »Nezavisna Država Hrvatska« postoji samo na papiru. Cijela Hrvatska je stvarno porobljena i stenje pod čizmom okupatorske vojske, u čijim se rukama nalazi vrhovna vlast. Tajna policija okupatora odlučuje o sudbini svakog Hrvata. »Nezavisna hrvatska državna vlada« u banskim dvorima nije ništa drugo do podružnica imperijalističkih okupatora. Njena je zadaća da izvršuje naredbe Hitlera i Musolinija.

Frankovačka gospoda fraziraju o velikoj, slobodnoj i suverenoj hrvatskoj državi, a Hrvatska je njihovom zaslugom porobljena i raskomadana na tri dijela. U jednom dijelu Hrvatske gospodare impe-

¹ Redakcija posjeduje primjerak proglasa koji je umnožen na geštetneru. Dokumentu nedostaje datum.

rijalistički okupatori, koje frankovačka gospoda slave i uzdižu kao saveznike i oslobodioce Hrvata. Talijanski imperijalisti porobiše našu divnu Dalmaciju i Primorje, kojima spremaju gorku sudbinu pačence Istre, u kojoj su ognjem i mačem iskorijenili sve što je bilo hrvatsko i slovensko. Međumurje i dio Slavonije drže pod okupacijom mađarski imperijalisti. U tim krajevima je već počela mađarizacija, koja nas podsjeća na zulume mađarskih ugnjetača do 1918 godine.

Neprijateljska okupatorska vojska, koja je uništila i ono malo nacionalne i političke slobode koje je hrvatski narod teškom borbom izvojevao u Jugoslaviji, sije oko sebe svuda pustoš i bijedu. Ona pljačka i odnosi sve do čega dođe: odnosi hranu i sirovine, toliko potrebne hrvatskom narodu, prazni skladišta i trgovine, pustoši privatne stanove, oduzima stoku i živež od seljaka. Mi moramo izdržavati okupatorsku vojsku, a što nam ona ne pojede, to se otprema u Njemačku, Italiju i Mađarsku. Tako izgleda »Nezavisna Država Hrvatska«.

HRVATSKI NARODE!

Plaćenici Hitlera i Musolinija — frankovačka gospoda — raspiruju bjesomučnu šovinističku mržnju protiv bratskog srpskog i slovenskog naroda. Oni nastoje da odgovornost za dugogodišnje ugnjetavanje hrvatskog naroda od velikosrpske buržoazije prebace na napaćeni radni narod Srbije; po nalogu svojih imperijalističkih gospodara nastoje da zavade hrvatski, srpski i slovenski narod, kako bi spriječili njihovu zajedničku borbu protiv imperijalističkih tlačitelja. Zavadi, podijeli, pa zavlada, to je bilo geslo velikosrpskih ugnjetača, a to je danas geslo i imperijalističkih okupatora i njihovih plaćenika — frankovačke gospode. Imperijalistički tlačitelji bacili su hrvatski narod, kao i ostale narode Jugoslavije, u nacionalno i kolonijalno ropstvo. Sve nas ugnjetava, ponižava i pljačka isti neprijatelj. Borba protiv tog omraženog neprijatelja može biti uspješna samo onda, ako hrvatski i srpski narod, ujedinen i zbijen u čvrste redove sa ostalim narodima Jugoslavije, povede borbu protiv imperijalističkih okupatora i njihovih plaćenika.

RADNICI I RADNICE!

Zakleti neprijatelji radničke klase, imperijal. okupatori i njihovi frankovački plaćenici, spremaju vam najteže ropstvo, glad i bijedu. Frankovačka gospoda hoće da od vas učine pokorno roblje i da vas odvrate od vaše opravdane borbe za bolji život i ljepšu budućnost; oni nastoje da uvijekovječe kapitalistički jaram i da osiguraju nesmetano bogaćenje vaših izrabljivača. Zato progone vaše najodanije borce, otpuštaju ih sa posla, premlaćuju ih po zatvorima, ubijaju ih i groze

se za svaku sitnicu sa strijeljanjem, bacaju ih u koncentracione logore bez ikakvog suda i preslušavanja. Sve to čine da bi vas zastrašili i spriječili vašu borbu za bolje uslove rada i života.

Frankovačka vam gospoda po uzoru Njemačke i Italije spremaju radne logore, radnu službu i prisilne zajedničke organizacije kapitalista i radnika, u kojima će gospodariti najvjernije sluge vaših izrabljivača. Frankovačka se gospoda po uzoru svojih gospodara Hitlera i Musolinija razbacuju demagoškim obećanjima i govore protiv kapitalističkog izrabljivanja, a istovremeno zabranjuju štrajkove i tarifne pokrete za bolje uslove rada i života radnika. Frankovačka gospoda propovijedaju ljubav između kapitalista i radnika, a stvarno vam kuju lance da bi vas mogli još bezdušnije izrabljivati; ona vam obećavaju kuće i zdrave stanove, koji bi se imali graditi novcem opljačkanim od radnog naroda, ali neće da isprazne palače raznih Grivičića, Prpića, Reberskih i drugih, da bi vam osigurali krov nad glavom, obećavaju vam blagostanje i rad, a stvarno vam donose besposlicu, skupoću, bijedu i glad. Drugovi radnici i radnice, vi od te gospode ne možete očekivati ništa. Ona vas varaju, kao što su vas i ranije varala i gospoda iz HSS i SDS. Vaša sudbina i vaš položaj ovisi o vašoj slozi, borbenosti i ustrajnosti u borbi. Komunistička partija Hrvatske — vaša partija poziva vas da ujedinite i učvrstite svoje borbene redove, da vodite odlučnu i nepomirljivu borbu za vaše nadnice, za kraće radno vrijeme, za pomoć besposlenima, protiv skupoće i špekulanata i za sve ostale zahtjeve radničke klase. U toj borbi **STVARAJTE ČVRSTO JEDINSTVO RADNIČKE KLASI**. Povežite se sa vašom braćom seljacima, **STVARAJTE BORBENI SAVEZ RADNIKA I SELJAKA**. Stupajte u prve redove oslobodilačke borbe hrvatskog naroda za istjerivanje okupatora iz naše domovine i za **KONAČNO OSLOBOĐENJE ISPOD KAPITALISTIČKOG JARMA**.

BRAĆO SELJACI! Imperijalističko porobljavanje naše zemlje teško je pogodilo osobito vas seljake. Vi ste prvi na udaru okupatorske vojske. Ona vas pljačka i oduzima od vas stoku i hranu, pustoši vaša sela, bacajući vas u još veću bijedu i glad. Frankovačka gospoda, koja su vam dovela okupatore u Hrvatsku, također vam licemjerno obećavaju slobodu i blagostanje, a stvarno vam donose i spremaju srednjevjekovno ropstvo po uzoru totalitarnog režima Njemačke i Italije. Ne vjerujte lažnim obećanjima frankovačke gospode. Ona vas varaju i prodaju, varat će vas i prodat će vas isto onako kao što su vas do sada varala i prodavala gospoda iz HSS i SDS. Vi se mučite i patite od jutra do mraka. Vašim trudom i mukom tovi se buržoazija, dok vi gladujući zapadate u sve veću bijedu i ropstvo. Dosta je bilo varanja seljaka! Koristite se skupo plaćenim iskustvom koje ste stekli. Udružite se sa vašom braćom po muci i patnjama — sa radnicima koje izrabljuju i tlače krupni kapitalisti kao i vas. Rad-

nici i seljaci povezani i udruženi u čvrsti borbeni savez obračunaće sa svojom gospodom i njihovim slugama. Oni će svojom vlastitom snagom, pod vodstvom Komunističke partije, a uz pomoć Sovjetskog Saveza, stvoriti novo društveno uređenje po uzoru Sovjetskog Saveza, u kom će radni narod ostvariti svoje istinsko nacionalno i socijalno oslobođenje i stvoriti sebi ljepši i sretniji život.

SRBI U HRVATSKOJ! Komunistička partija u Hrvatskoj obraća se i vama, koji od svog doseljenja u Hrvatsku nikada niste uživali potpunu nacionalnu slobodu. Ali danas, kada je Hrvatska porobljena od imperijal. osvajača, vi ste bačeni u najteži položaj otako se nalazite u Hrvatskoj. Kao što su ranije u Beča i Pešte, tako i danas u službi Rima i Berlina frankovačka gospoda raspiruju šovinističku mržnju i bratoubilačku borbu između vas i hrvatskog naroda. Ranije su to činili da vas zajedno sa hrvatskim narodom održe u ropstvu mađarskih tlačitelja, a danas to čine da bi vas... ropstvu.

Razularena frankovačka gospoda vrše nad vama krvavi teror i progone, ona pod izgovorom borbe protiv četnika zatvaraju, zvjerski muče i potajno ubijaju na stotine čestitih boraca, koji su zajedno sa hrvatskim radnim narodom vodili borbu protiv srpske hegemonije i ugnjetavanja hrvatskog naroda.

Ne dajte se zastrašiti krvavim progonima, ne nasjedajte šovinističkoj hajci! Zbijte svoje redove, udružite se u bratsku slogu sa hrvatskim narodom, koji pati kao i vi, prključite se borbenim redovima radnika radi zajedničke borbe protiv okupatora i njihovih plaćenika — frankovačke gospode. Mi se nalazimo pred teškom i odlučnom borbom, ali zajedničkim snagama Srba i Hrvata u Hrvatskoj, zajedničkom borbom svih porobljenih naroda Jugoslavije, pod vodstvom Komunističke partije, srušiti ćemo neprijatelja i izvojevati ne samo nacionalno oslobođenje Hrvata nego ćemo osigurati i nacionalnu ravnopravnost Srbima u Hrvatskoj.

HRVATSKA OMLADINO! Kad je osvajačka vojska provalila u našu zemlju, ti si vidjela da je na čelu te vojske stupala omladina, koju su imperijalisti pretvorili u svoje osvajačko oružje. Ta omladina, zavedena od imperijalista, prolijeva svoju krv i daje svoje mlade žvotve za interese imperijal. razbojnika. I tebi, hrvatska omladino, prijete ista opasnost! Plaćenička frankovačka gospoda, po nalogu svojih imperijal. gospodara, osnivaju za tebe: razne logore, razna društva i organizacije u kojima će te odgajati u protunarodnom duhu. Frankovačka gospoda hoće od tebe, omladino, da sastave vojsku koja će im služiti za gušenje narodne oslobodilačke borbe, i da te po nalogu svojih imperijal. gospodara šalju na ratnu klanicu.

Omladino, Komunistička partija ti ukazuje na tu opasnost i poziva te da se ne daš pretvoriti u protunarodno oružje. Komunistička

partija te poziva da zbiješ svoje redove, da se okupiš oko Saveza komunističke omladine i da budeš u prvim redovima narodne oslobodilačke borbe protiv imperijal. osvajača za bolju i sretniju budućnost mladog pokoljenja.

RADNICI, SELJACI, VOJNICI, GRAĐANI I SVI RODOLJUBIVI ELEMENTI!

Hrvatska je pregažena od vjekovnog neprijatelja hrvatskog naroda. Gospodsko vodstvo HSS-a i SDS-a obećavalo vam je nacionalno i socijalno oslobođenje, a svojom izdajničkom politikom, politikom šurovanja s petokolonašima i imperijalistima, politikom progona narodnih boraca i neprijateljstva prema moćnom SOVJETSKOM SAVEZU, dovelo je hrvatski narod u najcrnje socijalno i nacionalno ropstvo. Oni još i danas nisu napustili nadu da će pomoću engleskih imperijalista ponovo zajašiti narodu na grbaču. Sve političke stranke su vas izdale i napustile. Time su kapital. gospoda sviju boja ponovo dokazala da ona ne samo nisu sposobna voditi oslobodilačku borbu hrv. naroda, nego da je čitava njihova politika samo jedan beskonačni lanac izdajstva nad hrv. narodom. Hrvatski narod može svoje oslobođenje postići jedino pod zastavom radničke klase, kao što su bratski narodi velikog i moćnog Sovjetskog Saveza postigli svoju nezavisnost i slobodu na čelu sa radničkom klasom. Jedino je Komun. partija Hrvatske, kao avangarda radničke klase, ostala vjerna hrv. narodu i nastavlja borbu za njegovo nacionalno i socijalno oslobođenje. Svi na okup! Ujedinitimo svoje snage u općoj i zajedničkoj borbi protiv imperijal. osvajača i okupatora. Samo zajedničkim snagama i u zajednici s ostalim ugnjetenim narodima Jugoslavije, u čvrstom savezu sa narodima Sovjetskog Saveza, izvojevat ćemo sebi onakvu slobodu i nezavisnost kakvu imaju naredi Sovjetskog Saveza. Zato ujedinitimo svoje snage u velikoj borbi za nezavisnost i ujedinenje čitavog hrv. naroda. Ne dajmo se da nam imperijal. razbojnici, pomoću frankovačkih izdajnika hrvatskog naroda, otkidaju najljepše pokrajine, našu Dalmaciju, Primorje, Međumurje i dio Slavonije. Borimo se da dobiju svoju slobodu i da se opet sjedine s nama naša istarska braća, koja već 23 godine stenju pod ropskim jarmom talijanskog imperijalizma. Pružimo svoju ruku toj našoj braći i povedimo zajedničku borbu za rušenje zajedničkog neprijatelja.

HRVATSKI NARODE!

U našoj zemlji nalaze se hiljade i hiljade vojnika njemačke, talijanske i mađarske okupatorske vojske. Oni su natjerani od svojih imperijalističkih vlastodržaca da napuste svoje domove, svoje porodice, svoju djecu, te da prolijevaju svoju krv za interese svojih

vlastodržaca. Ne zaboravite da su i oni radnici, seljaci, poštteni građani, sirotinja, koja sve više žudi za mirom i povratkom svojim kućama. I oni svakog dana postaju sve nezadovoljniji i daju otpor onima koji ih tjeraju sve dalje i dalje u osvajački rat. Zato pridite njima!² Dajte im bratsku ruku, prezirite i mrzite njihove vlastodršce, a s njima se bratimite i objasnite im da treba da se ujed ne s nama u zajedničkoj borbi za mir, za bratstvo među narodima čitavog svijeta.

Naprijed u borbu za nezavisnost i ujedinjenje čitavog hrvatskog naroda!

Živjelo bratstvo i sloga Hrvata i Srba u Hrvatskoj!

Živjelo bratstvo i sloga naroda Jugoslavije u borbi za slobodu i nacionalnu nezavisnost!

Borimo se protiv imperijalističkog rata, okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika!

Za mir i bratstvo među narodima čitavog svijeta!

Živio Sovjetski Savez, nada svih porobljenih i ugnjetenih!

Živjela Komunistička partija Jugoslavije!

Živjela Komunistička partija Hrvatske!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

BR. 3

SAOPĆENJE CENTRALNOG KOMITETA KPH SREDINOM LIPNJA 1941 GOD. O SITUACIJI U ZEMLJI I POZIV NA BORBU PROTIV OKUPATORA I IZDAJNIKA¹

OBAVJEŠTENJE CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Broj 1.

Sredinom lipnja.

U zadnjih su se mjesec dana kod nas odigrali događaji koji još više uvjeravaju da Hrvatska nije nikakva nezavisna država, već da je Hrvatska porobljena, izrabljena i opljačkana zemlja, porobljena od njemačkih i talijanskih osvajača, zakletih neprijatelja hrvatskog naroda. Pokazalo se jasno ono što je Komunistička partija Hrvatske

² Smisao rečenice je: treba se približiti neprijateljskim vojnicima i uticati politički na njih.

¹ Redakcija ima primjerak saopćenja koji je umnožen na getetneru.

govorila u svom proglasu: **Pavelić i ostala frankovačka gospoda su samo lutke u rukama tuđih osvajača, njihove vjerne sluge.**

Proglašen je neki talijanski plemić za kralja Hrvatske; Dalmacija je predata u ruke Italiji; talijanska vojska ostaje u Hrvatskoj, seljacima se rekvirira hrana, glad i skupoća rastu, teror je sve zvjerskiji, radnici se otpuštaju iz tvornica i gone u Njemačku.

Narod je primio s najvećim ogorčenjem talijanskog kralja i pripojenje skoro cijele Dalmacije Italiji. Mnoge su ustaše razočarano ostavili Pavelića. Duglavnici i bezglavnici su htjeli opravdati tu sramotu tako, da su ustvrdili da je to tobož »žrtva za nacionalno oslobođenje«, da je to tobož »realna« politika i taktika, jer da Pavelić »zna šta radi«. Ali, nije li Maček htio uvijek opravdati svoje izdajstvo tobožnjom »realnom« politikom prema Beogradu, kao i Pavelić prema Rimu?

Druga je teška pojava slanje hrvatskih radnika u Njemačku. Šta čeka njih? Njemačka nema dovoljno hrane ni za sebe. Rat guta sve, a stvara se malo. Radnicima obećavaju oko bruto 6 maraka. Od toga 2,20 ide za razne fondove, 1,80 za stan i hranu (vrlo mršavu pored iscrpnog rada). Ostaju 2 marke, koje se još moraju potrošiti na hranu, ako radnik neće da crkne od gladi. No hrana se vrlo teško dobija van određene količine i vrlo skupo. Radnici stanuju u barakama, ili starim zgradama pod kasarnskom disciplinom. Bez dozvole ne smiju ići u grad. 80 naših radnica, kućnih pomoćnica, strpano je u koncen. logore, jer su se bunile protiv prevara. U Hrvatskoj im je naime ugovorom utvrđena velika plaća, a u Njemačkoj su im plaćali manje. Najzad, strane radnike šalju u Njemačkoj u mjesta koja su najviše izložena bombardiranju, a skloništa za strane radnike nema. Naše radnike u Njemačkoj čeka **glad, ropstvo i smrt.**

Tko je kriv za ovo? Krivi su njemački vlastodršci i njihove sluge u Hrvatskoj!

HRVATSKI RADNICI TREBAJU DA VODE ODLUČNU BORB U PROTIV ODILAŽENJA U NJEMAČKU.

Mnogi ne idu, jer znaju kako je. Ali, ako se već desi da neki radnici ipak nasjednu, treba reći kako da se tamo zajednički bore za svoja prava i za kruh. Svjesni radnici trebaju da idu među radnike koje verbuju za Njemačku i da im razjasne šta ih čeka.

Radnici se trebaju boriti za to da **tu, u Hrvatskoj, dobiju posla. Nitko ne smije biti otpušten iz tvornica.** Ta je borba protiv otpuštanja danas od životne važnosti za hrvatsko radništvo. Ili će ono biti razbijeno i oslabljeno za borbu, ili će izdržati navalu i ostati okupljeno u svojim tvornicama, **na svom tlu**, gdje najbolje može voditi borbu za bolji život.

Treće zlo, koje je donijela tuđinska vlast Hrvatskoj jeste nestašica, skupoća i glad. Pošto su osvajači sve vidljivo opljačkali i

pojeli, sada je vlada naredila da se seljacima oduzme zadnji ostatak hrane. I to se dobrim dijelom odvlači u Njemačku i Italiju (na pr. u Zagreb je prije neki dan stiglo 50 vagona žita, od toga je 47 poslato u Njemačku). Većina je seljaka već sada bez žita. Ako se još rekvirira, na selu će nastati nezapamćena glad. U Dalmaciji i Bosni već sada ljudi umiru od gladi. — Seljaci! Dajte otpora rekviziciji! Ne dajte da vam se otme zadnji komadić kruha i da umirete od gladi samo zato da bi njemačka i talijanska gospoda i dalje mogla voditi rat za svoje bogataške interese! Stvarajte po selima odbore za **prehranu**, sastavljene od radnih i poštenih seljaka. Ti odbori već postoje u nekim selima. Njih su stvorili sami seljaci. Oni skupljaju suvišak od onih seljaka koji imaju preko kolčine određene po vladi i dijele to žito onim seljacima kojima prijeti glad, s time da poslije žetve vrate to žito.

RADNICI, GRAĐANI, ŽENE! Vodite odlučnu borbu protiv skupoće! Na tržštima, pred prodavaonicama, na ulici, u vlaku, svugdje **protestirajte glasno protiv odvlačenja hrane iz Hrvatske**. Nemojte dozvoliti, na mjestima gdje se vrši prodaja, da dođe do međusobne svađe kupaca. Gospoda i hoće da se narod međusobno svađa i da zaboravi na glavne krivce: na tuđe osvajače i njihove sluge u Hrvatskoj. Nemojte svu krivicu bacati na sitne obrtnike i trgovce, koji isto teško žive. Nemojte strahovati da glasno prosvjedujete. 99% ljudi će se saglasiti s vama. Samo se odlučnom borbom može spriječiti da narod ne umire od gladi.

Nezadovoljstvo protiv frankovačke gospode postaje sve vldjivije. Nijemci se trude da iskoriste to za svoje svrhe i organiziraju pomoću nekih lumpova svoju »nacionalsocijalističku stranku rada«. Njemačka i talijanska gospoda se tuku podmuklo i zagrižljivo oko plijena. Njemački plaćenici (»nacionalsocijalisti«) napadaju talijanske plaćenike (Pavelića i kompaniju). Oni govore da je kod nas glad i bijeda zato što nema nacionalsocijalizma i da bi pod Hitlerom bilo bolje. Zar nije Hitlerova vojska stvorila tu bijedu u Hrvatskoj? Nijesu li baš njemački osvajači opljačkali namirnice? Zar nijesu oni počeli strijeljati Srbe? Zar nijesu oni naredili da se otpuštaju radnici, da bi se slali u Njemačku? Jesu! Zato komunisti pozivaju sve poštene radnike i seljake **da vode odlučnu borbu protiv nacionalsocijalističkih prevara**. — Neke vođe HSS (osobito zaštita) pomažu nacionalsocijaliste. Oni lažu da to rade tobože iz »taktičkih« razloga, da bi se narod tobože pomoću Nijemaca oslobodio Pavelića i Talijana. — Po čemu je njemačka čizma bolja od talijanske? To je kao da pitate ribu: voli li više da bude pečena na masti ili na ulju. Narod neće ni jednog tuđeg gospodara, već kruh i slobodu. Nacionalsocijalisti bi trebali da budu nove lutke u rukama tuđinaca, ako bi narodno nezadovoljstvo toliko poraslo, da bi Pavelić morao da se makne.

Agenti Engleske², dio vođa HSS-a. hoće isto da iskoriste narodno nezadovoljstvo za svoje gospodske svrhe. Oni pričaju da će skoro nastati rasulo u njemačkoj vojsci i da će opet oni doći na vlast. Oni se potajno i organiziraju. Ali je varava nada tih sitnih lopova. Kad već dođe do rasula na fronti, onda će riječ imati radni narod, koji neće htjeti vlast engleskih lordova, već vlast radnog naroda, vlast Sovjeta.

Sve tri grupe (frankovačka gospoda, nacionalsocijalisti i englezeri³) jednake su u tome što služe tuđinskim i gospodskim interesima. Ali se oni razlikuju po tome što služe raznim gospodarima. I zato među njima postoji podmuklo, zatrovano trvenje. — Ustaše hapse zaštitnike, nacionalsocijalisti hapse ustaše (u Slavoniji), ustaše vrše prepad na nacionalsocijaliste (Zagreb), kulturbundovci (Nijemci) otvoreno prijetu da će zbaciti Pavelića, ustaški povjerenik Blažković otvoreno prijetu da će obračunati sa nacionalsocijalistima. Te svade mogu da olakšaju borbu naroda.

Borba se vodi i dalje. Unatoč prijetnjama, štrajkovi se vode i dalje (u Zagrebu 5 štrajkova za zadnjih mjesec dana). Seljaci su spremni za borbu. Njemačka se i Engleska sve više troše i slabe u međusobnoj borbi. Sovjetski Savez, nada svih radnika i seljaka, postaje iz dana u dan jači. Dani se odlučnih borbi približavaju. Ne treba čekati skrštenih ruku te dane, već ih u svakodnevnoj borbi pripremati.

HRVATSKI RADNI NARODE!

Vi, koji ste se razočarali u izdajnika Mačeka!

Vi, koji ste se nadali u Pavelića, i koji ste se razočarali u tog tuđinskog slugu!

Komunistička partija Hrvatske poziva vas da pod njenim vodstvom pođete u borbu za oslobođenje Hrvatske od tuđega i domaćeg jarma, u borbu za bolju i ljepšu budućnost vas i vaših sinova.

Ne dajte se zastrašiti od frankovačke gospode! Ne dajte se uspavati od engleskih agenata! Ne dajte se obmanuti od nacionalsocijalističkih lažljivaca! Zbijte se u borbene redove oko vaše narodne Komunističke partije Hrvatske!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

^{2, 3} Misli se na ljude koji su širili propagandu kako su tobože uz Engleze itd., a cilj im je bio pasivizirati narodne mase i omesti borbu. Najviše ih je bilo iz redova Mačekove HSS, oni su ustvari bili saradnici ustaša.

PROGLAS CENTRALNOG KOMITETA KPH DRUGOM POLOVINOM LIPNJA 1941 GOD. POVODOM NAPADA FAŠISTIČKE NJEMAČKE NA SOVJETSKI SAVEZ¹

HRVATSKI NARODE!

Porobivši cijelu Evropu, njemački su krvoločni fašistički vlastodršci napali zemlju radnika i seljaka, Sovjetski Savez, nadu svih ugnjetenih i potlačenih cijelog svijeta. Sovjetski Savez, dosljedan svojoj politici mira, nije dao nikakovog povoda za ovaj napad.

Fašistički vlastodršci Njemačke — da bi pred svijetom opravdali svoj razbojnički napad na zemlju socijalizma — navode da ih ugrožava Crvena armija, da se SSSR nije držao obaveza preuzetih ugovorom o nenapadanju i prijateljstvu, da je Sovjetski Savez povredivao njemačke granice. Sve je to laž i izmišljotina. Najbolje se to vidi po tome što njemačka vlada nikada do sada nije optuživala SSSR da se nije držao svojih obaveza preuzetih ugovorom.

Sovjetska vlada — dosljedna svojoj politici mira — izdala je Crvenoj armiji nalog da stupi u akciju tek tada kad je saznala za napad. Zapovjedila joj je da odbije napadača i smrvi neprijatelja.

HRVATSKI NARODE!

Marionetska vlada u Zagrebu, podli plaćenici Hitlerovi koje su okupatori naše domovine doveli na narodnu grbaču, izjavljuje da će »ispuniti svoje obaveze« prema imperijalističkim razbojnicima. To znači pomagati Hitlera ljudstvom, materijalom i hranom protiv naroda SSSR-a. Ta činjenica potvrđuje ono, što su komunisti odmah govorili: da pristupanje t. zv. Trojnom paktu znači rat, te da je i borba protiv pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu bila opravdana i u interesu naroda.

Pavelić je došao na vlast govoreći da donosi mir, a sada se sprema da nas šalje na klaonicu za interese kapitalističkih vlastodržaca.

RADNICI, SELJACI, INTELEKTUALCI, GRAĐANI!

Počela je velika bitka, najveća bitka u historiji čovječanstva. U borbu je stupila nepobjediva Crvena armija, armija radnika i seljaka, izazvana napadom imperijalističkih razbojnika. Oči su čitavog potlačenog čovječanstva uperene u Moskvu.

¹ Na proglasu nema datuma, a umnožen je na geštetneru.

Oduprite se namjerama »naše« marionetske vlade, da vojnički i materijalno našom krvlju i mukom podupre naše tlačitelje. Pojačajte naprotiv borbu za oslobođenje, koje ćemo u zajednici s nepobjedivom vojskom radnika i seljaka, Crvenom armijom, sigurno postići. Zbijmo stoga svoje redove. Komunistička će vam partija pokazati put.

RADNICI, SELJACI, GRAĐANI, OMLADINO!

Ova vlada² namjerava izvršiti mobilizaciju i uvrstiti vas u kontrarevolucionarnu armiju radi prolijevanja krvi vaše sovjetske braće i održanja preživjelog kapitalističkog sistema. Ne odazivajte se pozivima za mobilizaciju, spriječavajte stvaranje kontrarevolucionarne vojske, koja bi imala da brani interese krupnih kapitalista i narodnih tlačitelja. Spriječite svako pomaganje takvoj vojsci.

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Spriječite namjere plaćeničke frankovačke vlade da vas šalje u borbu protiv sovjetskog radnog naroda, jer pomaganje njemačkih fašističkih vlastodržaca značilo bi pomaganje tlačitelja hrvatskog naroda. Ukoliko vas nasilno uspiju baciti na frontu, okrenite oružje protiv vašeg pravog neprijatelja, a bratimite se sa svojom braćom sovjetskim radnicima i seljacima u uniformama Crvene armije.

RADNICI I RADNICE!

Obustavljajte proizvodnju u poduzećima koja rade za njemačku imperijalističku armiju, spriječavajte transport vojnika, hrane i ratnog materijala za Njemačku.

SELJACI!

Oduprite se rekviziciji i izvozu hrane za njemačke imperijaliste.

RADNICI, SELJACI, VOJNICI I GRAĐANI!

Ne nasjedajte glasinama raznih plaćenika i neprijatelja naroda. Slušajte glas Komunističke partije, koja će vas pravovremeno obavještavati i davati upute za borbu. Ne slušajte one koji vam govore da treba skrštenih ruku čekati dolazak Crvene armije.

HRVATSKI NARODE!

Kucnuo je čas kad treba stupiti u borbu za konačno nacionalno i socijalno oslobođenje. Vjera u pravednost naše borbe, pravednost

² Misli se na ustašku vladu.

HRVATSKI RASPOREJ

Sveobuhvatni vijetku Evropa, njemačka na izvolutist fašističkim vlastodršci napali zemlju rabinima i milijama, Sovjetskim Savez, našu svu iznajetom i potlačenim vi seling svijeta. Sovjetski Savez, dosljedno svojoj politici mira nije dao nikakvog povoda za ovaj napad.

Fašistički vlastodršci Njemačke, da vi pred svijetom opravdali svoj razbojnički napad na zemlju socijalizma - morate da ih uprotivite oružna armija, da do SSGB nije izdao obavješni protuisti uvjerenosti u nepopustivost i pripremiti, da je Sovjetski Savez potvrdio svoje granice. Sve je to laž i izmišljotina. Najbolje se to vidi po tome što njemačka vlada priznaje da nada nije potkivala SSGB, da se nije izdao svojih obavješni protuisti uvjerenosti.

Sovjetska vlada - dosljedna svojoj politici mira - istina je Crvenoj armiji dalje, da stupi u napad na taj, kad je napad na napad. Sposobila je da odbije napadača i svu pripremiti.

HRVATSKI RASPOREJ II

Marijnetička vlada u Zagrebu, podli glavošnici Hitlerovi, koje su oduptori naše domovine doveli na narodna gruču, izjavljaju da će "izgoniti svoje obaveze" preko izopetikalističkim razbojničkim. To znači napadati Hitlera ljudstvom, potpuno i protiv naroda SSGB-a. To činjenica potvrđuje ono, što su komunisti očnu gomerili, da pristupanje N.V. Trojnom paktu znači rat, to da je i borba protiv principa Jugoslavije. Izjava paktu bila opravdana i u interesu naroda.

Pavelić je došao na vlast govoreći, da doznao mir, a onda se obratio da sam šalje na Klancu za interes kapitalističkih vlastodržaca.

RADNICI, SELJACI, INTELIGENCIJA, GRAĐANI I

Padela je velika bitka, najveća bitka u historiji Sovjetskog Saveza. U borbi je stupila nepobediva oružna armija, zemlja rabinima i seljacima, izavre na narodni imperijalističkih razbojnika. Oni su izavre potlačenog Sovjetskog Saveza u Evropu.

Obzrite se razbojnicima "naše" buržoazna vlada, da vojnicima i materijalno sačin kviya i sačin pokore naše vlasti. Potpuno izopetiv borbu za oslobođenje, koje čedo u zajednicu nepobedivom vojskom radnika i seljaka, crvena armija, sigurno nastiti. Izjed stoga svoje redove. Komunistička je Van partija potonki rat.

RADNICI, SELJACI, GRAĐANI, OKLAJNO I

Ova vlada namjerava izvršiti mobilizaciju i vratiti vas u kontrarevolucionarnu armiju radi predjelovanja krvi vaše sovjetske oružne i obrđenje protivskog kapitalističkog sistema. Ne obzivaće se protivom za mobilizaciju, sprječavajuće stvaranje kontrarevolucionarnog vojske, koja bi izavre da brani interese krajnih kapitalista i narodnih vlastitela. Sprječite svako pomaganje takvoj vojsci.

VOJNICI, POKOJNICI I GRADJANI I

Sprječite namjere plaćeničke frankovačke vlada da vas šalje u borbu protiv sovjetske ratne armije, jer pomaganje njemačkih fašističkih vlastodržaca znači bi pomaganje vlastitela buržoaznog naroda. Okolite vas našim napadu boditi na rabinu, obradite oružje protiv vašeg prvog neprijatelja, a bristite se sa svojom braćom sovjetskim radnicima i seljacima u uniformama Crvene armije.

borbe svih potlačenih naroda, nepobjedivost Crvene armije, dovest će nas do konačne pobjede, koja će konačno osigurati mir i bratstvo među narodima.

Živjela pravedna borba SSSR-a!

Živjela nepobjed va Crvena armija!

Živjela solidarnost hrvatskog naroda sa napadnutim narodima Sovjetskog Saveza!

Dolje fašistički vlastodršci Njemačke i njihovi plaćenici u Hrvatskoj!

Živjela borba hrvatskog naroda za nacionalno i socijalno oslobođenje!

Živjela Komunistička partija Hrvatske!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

BR. 5

**POZIV CENTRALNOG KOMITETA KPII KONCEM SRPNJA 1941
GOD. NA ORUŽANU BORB U PROTIV OKUPATORA I NJEGOVIH
SLUGU¹**

HRVATSKI NARODE!

Prošlo je pet tjedana od podmuklog napadaja krvavih fašističkih razbojnika na slobodne i kulturne narode Sovjetskog Saveza. Fašistički su razbojnici, na čelu sa suludim Hitlerom, smatrali da će iznenadnim napadom i munjevitim udarcem za tri tjedna slomiti snagu nepobjedive junačke Crvene armije. Dosadašnji rezultati ratovanja dokazuju, a ubrzo će se još opipljivije dokazati, da su se fašistički razbojnici grdno prevarili u svojim zločinačkim računima. Crvena armija, pomognuta jednodušnošću naroda Sovj. Saveza i solidarnošću cijelog naprednog čovječanstva, bori se neviđenim poletom, heroizmom i požrtvovanošću. Ona je fašističkim hordama zadala takve smrtonosne udarce, kakve one do sada nigdje nisu dobivale. Svaka stopa Sovjetske zemlje koju su fašist. razbojnici zauzeli na prepad plaćena je krvavo ogromnim gubitcima elitnih fašističkih trupa i najboljim ratnim materijalom. Zato je njemački general Mehring prije no što je pao u sovjetsko zarobljeništvo javio svojoj glavnoj komandi: »Još nekoliko ovakvih uspjeha i naša je propast sigurna«.

¹ Redakcija posjeduje prepis proglašenja na kome nedostaje datum.

Heroizam Crvene armije i sovj. naroda slomio je fašističke planove o uništenju SSSR. Smrtonosni udarci Crvene armije i borba porobljenih naroda uništiti će fašizam i njegovu krvavu tiraniju. Vođe ličnosti njemačke fašističke armije sve jasnije uviđaju neizbježnost sloma Hitlerovih zločinačkih planova. Fašistički krvoloci u svim zemljama čija je sudbina povezana sa sudbinom njemačkih fašističkih razbojnika nastoje da krvavim progonima uguše simpatije naroda u svim zemljama za pravednu stvar SSSR, da u krvi uguše narodnu borbu protiv fašističkih okupatora i tlačitelja. Oni prikupljaju dobrovoljačke bande, silom tjeraju oficire i vojnike na front protiv SSSR. Izgladnjuju svoje narode i šalju hranu i ratni materijal tlačiteljima naroda, vrše odvratnu propagandu protiv svega što je narodno, slobodoumno i domoljubivo. Sve to radi i izdajnička frankovačka banda s plaćenikom Pavelićem na čelu.

HRVATSKI NARODE!

Po čitavoj Evropi potlačeni narodi vide da borba Sovjetskog Saveza nije samo njegova nego i njihova borba, da se dižu u otvorenu i odlučnu borbu protiv fašističkih tlačitelja. To pokazuju oružani sukobi u Rumunjskoj i Poljskoj, uništavanje komunikacija i ratnog materijala u Mađarskoj, Českoj i Poljskoj, te niz akcija u ostalim zemljama Evrope. U Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji masovni su narodni partizanski odredi počeli tamaniti okupatorske snage naših zajedničkih neprijatelja.

U Hrvatskoj su mnoga sela bila prisiljena pobjeći u šumu pred terorom ustaških bandi. Neka su od njih prihvatila borbu i oružjem u ruci odbila napad i protjerala ustaše. Nisu to četničke akcije koje su organizirala srpska gospoda, kako to lažno prikazuju frankovački plaćenici, nego se tu radi o opravdanoj borbi svih naroda Jugoslavije, pa i hrvatskog naroda, protiv okupatora i svih plaćenika.

Hrvatski narode! Došao je čas da razviješ dalje ovu borbu, da ujediniš oružjem u ruci tjeraš okupatore iz naše domovine, da tamaniš njihove slugе, frankovačku bandu, da spriječavaš izgladnjavanje naroda, iseljavanja sa svojih domova i ubistva nekućih ljudi. Naša je domovina postala tamnicom naroda. Velebit i sve rijeke smrde od lješina poubijanih nekućih ljudi. Vlada teror kakvog ne pamtimo ni za najcrnjih godina velikosrpske šestojanuarske diktature. Ostvarimo poruku koju nam daje Generalni² komitet Komunističke partije Jugoslavije u proglasu od 12. VII. o. g.³

² Omaškom je napisano »Generalni« umjesto »Centralni«.

³ Vidi »Zbornik«, tom I, str. 18.

»Hrvati!

Groznu sramotu nanosi vam ogavni izdajnik Pavelić i njegova ustaška banda stvarajući nekakve dobrovoljačke odrede protiv sovjetskog naroda... Ako vas budu tjerali na silu, vi bježite u šume i stvarajte partizanske odrede, vodite borbu protiv okupatora i Pavelićeve ustaške bande. Hrvati, organizirajte se i srušite uzurpatorsku vladavinu Pavelića, ujedinite svoje snage sa srpskim, crnogorskim, slovenačkim i drugim narodima koji već vode oružanu borbu protiv okupatora i njihovih slugu. Ustajte bez oklijevanja na borbu protiv okupatora i ustaša koji idu u pohod protiv oslobodilačke borbe Srba, Crnogoraca i drugih naroda.

Radnici! Oduprite se oružjem u ruci zulumu okupatora i njegovih plaćenika. Un štavajte tvornice koje rade za neprijatelja ili za »našu« vojsku koju namjeravaju poslati u borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe vlastitih naroda, koji stenju pod istim jarmom, te protiv bratskog slobodnog naroda SSSR.

Seljaci! Oduprite se oružjem u ruci zulumu okupatora i njegovih frankovačkih plaćenika. Ne dajte da vam oduzimaju žito. Sakrijte ga, tjerajte oružjem rekvizitore i njihovu pratnju. Silom oduzimajte natrag ono što vam otmu, a ako to ne možete, spalite ga. Ne dajte da vam ustaše dođu haračiti u selo. Silom ih istjerajte na polje i razbijte njihove snage u vašem mjestu i okolini.

Srbi u Hrvatskoj! Ne dajte se terorizirati i ubijati. Ne dajte da vam oduzmu vaše domove, krvavo stečeno imanje, pa i same živote. Oduprite se nasilju i znajte da su simpatije hrvatskog naroda na vašoj strani, te će vam on u toj borbi pomoći.

Hrvati! Ne dajte da odgovornost i ljaga za zločine okupatora i njihovih frankovačkih slugu padne na nas, za njihove je zločine odgovoran i svaki onaj koji im povlađuje ili bez protesta gleda njihovo haraćenje, krvavom će fašizmu skoro odzvoniti. Obračunat će se s njim herojska Crvena armija i svi potlačeni narodi, a ogorčeni će narod pravedno suditi svima onima koji su odgovorni za sve učinjene zločine i nasilja.

Vojni obveznici! Ovih se dana vrši mobilizacija pod krinkom pojedinačnih poziva. Zovu vas u vojsku da bi vas slali u borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe potlačenih naroda i protiv Sovjetskog Saveza. Ne odazivajte se tim pozivima, oduprite se mobilizaciji, organizirajte narodne odrede za borbu protiv okupatora i njihovih plaćenika.

Vojnici, podoficiri i oficiri! Oduprite se svakom transportiranju vojske za borbu protiv vlastitog naroda, protiv oslobodilačke borbe bratskih naroda srpskog, crnogorskog i drugih, te protiv naroda SSSR. Napuštajte vojničke transporte, napuštajte vojsku, prelazite na stranu narodne oslobodilačke borbe.

Žene! Ne dopustite da vaše muževe i sinove krvavi fašisti žrtvuju za svoje zločinačke ciljeve!

Hrvatski narode! Kucnuo je čas odlučne borbe, kucnuo je čas kad treba ne samo uništavati sve što je neprijatelju vrijedno i pomalo uništavati njegove snage, nego kad treba zbiti svoje redove, zbiti sve narodne snage i tako jedinstvenom snagom istjerati okupatora, svrgnuti njegovog plaćenika Pavelića, ujediniti Dalmaciju i Međumurje s maticom zemljom.

Komunistička te partija poziva da ujediniš sve svoje snage bez obzira na pripadnost političkim strankama, vjeri itd. u jedinstven Hrvatski nacionalno-oslobodilački front. Ne daj se zaplašiti krvavim terorom, nego na svako nasilje, na svako umorstvo bilo kojeg Hrvata, Srbina ili Židova odgovori strijeljanjem desetorice pripadnika okupatorske vojske ili narodnih izdajica, frankovačkih plaćenika. Stanite na čelo hrvatskog naroda u borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, povežite sve narodne snage za tu borbu, stavite svoju odlučnost i iskustvo u službu oslobodilačke borbe hrvatskog naroda, služite svima primjerom u toj borbi!

Van s okupatorima! Dolje vlada plaćenika Pavelića!

Živjela pravedna borba hrvatskog naroda!

Živjelo jedinstvo hrvatskog naroda!

Živjelo bratstvo svih potlačenih naroda Jugoslavije!

Živjelo bratstvo hrvatskog naroda s narodima SSSR!

Živjela Crvena armija!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Kad pročitaš, daj dalje!

BR. 6

**POZIV CENTRALNOG KOMITETA KPH POČETKOM KOLOVOZA
1941 GOD. DOMOBRANSKOJ VOJSCI ZA PRIKLJUČENJE NA-
RODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI¹**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Fašistički okupatori i izrodi hrvatskog naroda, frankovački plaćenici, pretvoriše našu domovinu u tamnicu naroda i krvavu klaonicu, u kojoj pobješnijele ustaške bande, pod okriljem fašističkih

¹ Redakcija posjeduje prepis dokumenta na kome nema datuma.

okupatorskih hordi, vrše pokolj nad hiljadama nevinih ljudi, ubijaju djecu, žene i iznemogle starce, trpaju u zatvore i logore na desetine hiljada, zvjerski muče zatvorenike do smrti, pljačkaju imovinu građana, izgladnjuju narod, pale sela i gradove, ognjem i mačem uništavaju sve one koji smatraju da je ispod čovječjeg dostojanstva da ropski gmižu pred okupatorima i njihovim ogavnim slugama, frankovačkim izdajicama naše domovine.

Slobodoljubivi hrvatski narod, koji se vjekovima borio protiv svojih tlačitelja, ne može skrštenih ruku podnositi ponžavanje, zulume, tiraniju i pljačku ni sadašnjih tlačitelja, fašističkih okupatora i njihovih vjernih pasa, frankovačkih plaćenika. Zato se i on laća oružja, da poput ostalih porobljenih naroda (Crnogoraca, Srba, Slovenaca, Makedonaca i ostalih) protjera fašističke okupatore i sruši omraženu marionetsku vladu izdajice Pavelića, da Dalmaciju, Primorje i Međumurje, koje su frankovački izdajnici prodali okupatorima, vrati u sastav Hrvatske, te da izvojuje svoju istinsku nacionalnu slobodu i nezavisnost.

Narodni ustanak bukni u mnogim krajevima. U Bosni, Dalmaciji, Lici i Kordunu bore se rame uz rame Hrvati, Srbi, komunisti i ostali pobornici slobode. U plamenu tog ustanka, koji se sve više širi, biti će satrvani i uništeni fašistički okupatori i njihove domaće sluge. Iz ruševina okupatorske i frankovačke tiranije uskrsnut će **Slobodna, nezavisna i napredna Hrvatska**, u kojoj neće biti ni traga od okupatorske i frankovačke tiranije, pljačke, zvjerskog šovinizma i rasnog ludila. Pobunjeni narod, koji se s oružjem u ruci diže protiv narodnih zlotvora, a da brani svoju čast, slobodu, živote i imetak, osniva **pravu narodnu vojsku, partizanske odrede**. Ovi su odredi svojim junačkim djelima natjerali strah u kosti okupatorima i njihovim krvavim psima-frankovcima. Oni su iz mnogih mjesta i krajeva **protjerali okupatore i razbili ustašku bandu**, te čvrsto drže vlast u svojim rukama. Time je pobunjeni narod dokazao da okupatorska i frankovačka vlast nije nepobjedljiva, i da nema toga neprijatelja koga ujedinjeni i složan narod ne bi mogao pobijediti.

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

I nad vašim se glavama vije krvavi mač ustaške bande. I vi ste zapostavljeni i ugroženi. U pitanju je vaša čast i vaši životi. Izdajnici hrvatskog naroda, frankovački plaćenici, nastoje da vas pretvore u vjerne sluge fašističkih okupatora i svoje krvave vladavine, u krvnike vlastitog naroda. Oni nastoje da visoki poziv vojnika, čija je dužnost da brane slobodu i nezavisnost svoga naroda, snize na stupanj običnih pandura. Vas, hrvatske sinove, tjeraju na klaonicu protiv bratskog sovjetskog naroda, da spasavate fašizam, koji je porobio narode Evrope, i tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda,

da bi spasili svoju omraženu, krvavu vladavinu u Hrvatskoj. Tjeraju vas u borbu protiv vlastitog naroda, koji se diže da oružjem u ruci brani svoju čast i slobodu, a pri tome šire najogavnije klevete, da vas šalju u borbu protiv četnika, koje finansiraju Židovi. Ne nasjedajte tim ogavnim klevetama frankovačkih izroda, ne dajte se pretvoriti u njihovo oružje i krvnike vlastitog naroda!

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Komunistička partija Hrvatske, koja stoji na čelu narodne borbe protiv okupatora i njihovih domaćih slugu, obraća se vama, narodnim sinovima, i poziva vas da se priključite oslobodilačkoj borbi našeg naroda. Ona vas poziva da se aktivno oduprete zapovjedima fašističkih okupatora i njihovog sluge, izdajice Pavelića; poziva vas da otkazete poslušnost, da se ne date tjerati na frontu protiv bratskog sovjetskog naroda, koji se bori i za vaše oslobođenje, da ne idete gušiti oslobodilačku borbu srpskog, crnogorskog i ostalih naroda, koji se bore za svoju slobodu, da se ne date natjerati u borbu protiv vlastitog naroda i njegovih partizanskih odreda. Ona vas poziva da pretvorite vojarne i vojne logore u tvrđave narodne oslobodilačke borbe, da dižete pobune i da se uključite u narodnu borbu protiv tlačitelja.

VOJNICI, PODOFICIRI I OFICIRI!

Vi se ne smijete dati pretvoriti u ubojice svoje braće, svojih otaca, rođaka, prijatelja i sugrađana, u ubojice žena, iznemoglih staraca i nevine djece. Komunistička partija Hrvatske vas poziva da se ugledate na one vaše čestite drugove oficire, podoficire i vojnike, prave narodne sinove, koje su frankovački plaćenici poslali da u krvi guše narodnu pobunu, a koji su otkazali poslušnost, prešli na stranu pobunjenika i svoje oružje okrenuli protiv narodnih krvnika. To je put kojim i vi morate ići, da bi ostali vjerni svome narodu i svojoj domovini. Na taj put vas poziva Komunistička partija i porobljeni hrvatski narod, čiji ste i vi sinovi; na taj vas put pozivaju grobovi desetina hiljada nedužnih ljudi koji su postali žrtve frankovačkih krvoloka; na taj put vas poziva plač žena i neopskrbljene djece čiji su muževi i očevi poklani; na taj vas put poziva vapaj naroda koji stenje u ropstvu i teži za slobodom i osvetom. Pođite tim svijetlim putem i dokažite narodnim zlotvorima i tlačiteljima da ste vjerni sinovi svoga naroda i dostojni potomci naših predaka.

VOJNI OBVEZNICI! Ne odazivajte se pozivima izdajničke vlade Pavelića, ne dajte se tjerati u borbu protiv vlastitog naroda i protiv bratskog sovjetskog naroda. Stvarajte partizanske odrede,

priključite se partizanima, učestvujte aktivno u općoj narodnoj borbi protiv fašističkih okupatora i frankovačkih plaćenika.

Započela je oružano-oslobodilačka borba hrvatskog naroda. To nije osamljena borba, već sastavni dio one divovske borbe koju svi porobljeni narodi Jugoslavije, svi porobljeni i svi slobodoljubivi narodi svijeta, na čelu sa nepobjedivim SSSR, vode protiv fašističkog ropstva, tiranije i barbarstva, a za slobodu i bolji život. Svi čestiti i napredni ljudi, svi oni koji vole svoj narod, svi koji teže za slobodom i pravdom, svi, svi bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost, treba da se udruže u **jedinstvenu nacionalnu oslobodilačku frontu**, za istjerivanje okupatora i uništenje njihovih frankovačkih plaćenika.

Živio jedinstveni nacionalno-oslobodilački front!

Živjela bratska solidarnost svih naroda Jugoslavije u borbi protiv fašističkih okupatora!

Živio nepobjedivi Sovjetski Savez!

Van s okupatorima! Na vješala s krvnikom Pavelićem i marionetskom vladom!

Živjeli narodno-oslobodilački partizanski odredi!

Živio opći narodni ustanak!

Živjela Komunistička partija Jugoslavije!

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

Pročitaj i daj dalje!

BR. 7

**POZIV PRIVREMENOG GLAVNOG ŠTABA GERILSKIH ODREDA
ZA LIKU POČETKOM KOLOVOZA 1941 GOD. SRPSKOM I HRVATSKOM NARODU NA ZAJEDNIČKU BORBU PROTIV OKUPATORA I USTAŠA¹**

PRIVREMENI GLAVNI ŠTAB
GERILSKIH ODREDA

SRPSKI NARODE U LICI!

Zločini Pavelićevih ustaša prešli su sve granice. Svi mi pravoslavni Srbi osuđeni smo na smrt i potpuno uništenje bez razlike pola i godina. Sve provalije i špilje po našim klisurama već su napunjene

¹ Redakcija posjeduje prepis proglašenja na kome nema datuma.

lješevima naše nevine braće i sestara. Dugo smo ćutali i trpjeli, ali se više nije moglo. Mi smo pr premili oružje da se borimo na život i smrt i naš je jedini poklik: pobijediti ili svi izg'nuti. Mi ćemo pobijediti, jer je na našoj strani pravda i poštenje, na našoj strani je veliki ruski narod s ostalim narodima Sovjetskog Saveza, čija moćna Crvena armija snažno uništava neprijatelja čovječanstva.

Srpski narode, našim patnjama i našom započetom borbom došli smo prijateljstvo cijelog svijeta. Mi moramo pokazati cijelom svijetu da smo dostojni slobode za koju se borimo i pomoći koju očekujemo. Zato, braćo Srbi, mi ne smijemo ni u čemu da budemo slični ustašama.

Ustaški način ubijanja i paljenja osudio je cijeli svijet. Mi ne smijemo dozvoliti da se i među nama pojave ljudi koji će iz osвете ubijati nevine žrtve, uništavati imovinu nevinih Hrvata i muslimana. Ako mi budemo radili onako kako rade ustaše, mi nećemo imati ni jednog prijatelja na svijetu. Ako naši drugovi kojima su pobječale porodice ne budu mogli savladati svoju tugu i naći izraz svome bolu uništenjem pravih krivaca ustaša, mi ćemo izgubiti prijateljstvo i svaki izgled za pomoć od cijelog poštenog svijeta, u čiju se pomoć uzdamo. Naša braća Rusi i ostali narodi Sovjetskog Saveza svakog dana pozivaju nas preko radija da se ne osvećujemo nevinim Hrvatima i muslimanima ili njihovim porodicama i da ne uništavamo njihovu imovinu.

HRVATSKI NARODE U LICI!

Ti si najbolji svjedok svih zločina koje ustaški banditi počinise u Lici. Najžalosnije je što ti banditi govore da sve rade u tvoje ime. Znamo da hrvatski narod nije zločinački i da ne želi prolijevanje krvi, ali je hrvatski narod bio okovan i nije mogao da dođe do riječi. Sad su međutim pukle karlike ropskih lanaca kojima su ustaše i njihovi gospodari okovali srpski i hrvatski narod. Zato je baš sad kucnuo čas da hrvatski narod zбриše krvavu mrlju sa svoje istorije — povijesti. Došao je čas da hrvatski narod prečisti sam svoje redove i da s ostalim narodima stupi u borbu za stvaranje novog svijeta i novog, pravednijeg života.

Hrvatski narode, ustaše su trulo i ranjavo mjesto na tvome tijelu. Ustaše su napravile strahovitu ranu na narodnom tijelu srpskog naroda.

Hrvatski narode, očisti svoje tijelo od trulog ustaškog pokreta, pa ćeš tako najviše doprinijeti svome oslobođenju i oslobođenju ljudi u cijelome svijetu.

Srpski narode,

Primi bratsku ruku koju ti pružaju pravi i poštenu sinovi hrvatskoga naroda. Ne izjednačujmo cijeli hrvatski narod sa ustašama. Pokažimo se kao časni borci, dostojni naših predaka. Oprostimo krv naše poginule braće i sestara, jer njihovu krv nećemo dostojno zamijeniti ako prolijevamo krv nevinih, nego samo onda ako pohvatamo prave krivce i zločince. Ako mi budemo radili onako kako su radile ustaše, mi ćemo ponovo pasti u ropstvo. Zato zbijmo svoje redove i pružimo bratsku ruku onim poštenim Hrvatima i muslimanima koji su spremni da se bore s nama do uništenja neprijatelja.

PRIVREMENI GLAVNI ŠTAB
GERILSKIH ODREDA ZA LIKU

BR. 8

PARTIZANSKE AKCIJE KRAJEM LIPNJA I TOKOM SRPNJA 1941 GODINE¹

VIJESTI IZ ZEMLJE

Na poziv Komunističke partije zauzima i kod nas sve veće razmjere narodna akcija za ometanje ili unštavanje objekata koji služe narodnim tlačiteljima za vođenje rata i produženje njihove krvave vladavine.

Već prvih 8 dana nakon zločinačkog napadaja njemačkih fašista na SSSR zapelo je kod nas na putu 8 lokomotiva koje su vukle tovore ratnog materijala. U tvornicama, osobito onim koje rade za Njemačku ili opskrbu njemačke vojske, počela se sabotaža osjećati

¹ Ovaj informativni materijal objavljen je u »Vjesniku« br. 1 od 11 kolovoza 1941 godine. »Politički vjesnik«, ilegalni list Narodnog fronta, izlazio pod rukovodstvom Partije u drugoj polovini 1940 godine. Glavni urednik bio je drug Pavle Gregorić. Umnožavan je na ciklostilu i imao format 21x34 cm. Godine 1941 izlazi pod naslovom »Vjesnik radnog naroda« u istoj redakciji do konca mjeseca marta. Poslije okupacije list izlazi pod naslovom »Vjesnik hrvatske jedinstvene nacionalnooslobodilačke fronte« kao tjednik u Zagrebu. Od marta 1942 god. izlazi na oslobođenom teritoriju. 1945 god. postaje dnevnik pod naslovom »Vjesnik«, organ Narodnog fronta Hrvatske. (»Srp i čekić«, izdanje H.istorijskog odjeljenja Centralnog komiteta KPH, Zagreb, 1951 godine).

odmah prvih dana. U jednoj tvornici kablova ne samo da je rad bio znatno usporen, nego je izrađeni materijal dijelom potpuno neupotrebljiv.

U Zagrebu i oko Zagreba, zatim oko Karlovca, Siska, Dugoga Sela, Osijeka i u mnogim mjestima Hrvatskog Zagorja danomice »nepoznati« diverzanti režu telefonske žice, tako da je telefonski saobraćaj po nekoliko dana bio potpuno prekinut. Telefonska i brzopjavna veza sa Dubrovnikom ne postoji već više od 8 dana, a sa Banjalukom, Splitom i drugim dalmatinskim mjestima nekih 8 dana.

U Dalmaciji je iz »nepoznatih« razloga potonula jedna oveća jahta sa oružjem i municijom, dok je brod »Zmaj« dosta teško oštećen. U Splitu je osim toga izvršen pokušaj da se zapali skladište nafte. Pokušaj za sada nije uspio.

U blizini Zagreba su oštećena dva željeznička podvoznjaka.

U okolici Siska desile su se četiri eksplozije na željezničkoj pruzi. Saobraćaj je zbog toga bio znatno usporen.

Željeznička pruga bila je razorena u okolici Karlovca. Saobraćaj je bio obustavljen 6 sati. Kod Srpskih Moravica u Gorskom Kotaru bila je također razrušena pruga, a između Perkovića i Splita odletjela je u zrak lokomotiva i četiri vagona s talijanskim vojnicima i ratnim materijalom. Prema Slovenskoj Bistrici došlo je do sudara vlakova. Pruga je bila razorena tako da je saobraćaj obustavljen puna dva dana. Kod Podlugova u Bosni sudarila su se dva teretna vlaka pri čemu je uništeno 12 vagona koji su vozili hranu za vojsku.

Kod Volinje (pruga prema Banjaluci) ponovno je dignut u zrak most na Uni, a iza Prijedora prema Banjaluci razrušen je veći komad pruge, te je saobraćaj obustavljen. Kod Gračaca, gdje je izbio narodni ustanak, razrušena je pruga na više mjesta, tako da je veza sa Dalmacijom potpuno prekinuta.

U rajonima Gračaca, Drvara, Glamoča, Prijedora, Hrv. Kostajnice, na Sokolcu (Bosna) i Trebeviću (južno od Sarajeva) sve više se širi opći narodni ustanak, koji počinje sa pojavom partizanskih odreda. Po informacijama, koje smo do sada dobili, ustanici iz Gračaca napali su jedan vlak sa železnim namirnicama za okupatore i razdijelili ih okolnim seljacima. Na njih je poslana vojska iz Zagreba, Karlovca i Otočca, ali je jedan dio vojnika prešao na stranu naroda. O daljem toku izvijestiti ćemo u sljedećem broju.

U raznim djelovima porobljene Hrvatske sve više se množe i jačaju partizanski odredi. Iz Siska i okolice odmetnuo se u goru jedan partizanski odred, koji svakoga dana postaje sve veći.

U okolici Petrinje obrazovao se partizanski odred od 60 do 80 partizana. Oni brane narod od krvoločnih ustaških bandi. U okolici Petrinje u sukobu sa ustašama partizani su ubili 8 ustaša, a pet teško ranili, te ujedno razvalili jednu željezničku stanicu na pruzi Glina—Petrinja.

U okolici Delnica obrazovan je partizanski odred od oko 200 ljudi i raspolaže sa dosta oružja i municije. Partizanski odredi formiraju se sve uspješnije po čitavoj Lici, Bosni i Dalmaciji. Jači odredi partizana nalaze se u gorama oko Jajca, [Bos.] Petrovca, Ključa, Bihaća i Grmeča. Njihova uloga u općem narodnom ustanku, koji se sve više širi, je veoma značajna.

Karlovac: 3/7 — Prekinuto je svjetlo na glavnom vodu. Izgorjeli su svi osigurači, te svjetla u gradu nije bilo 40 minuta. Za to vrijeme bile su ispisane parole.

6/7 — Prerezane su telefonske i telegrafske žice na pruži Zagreb—Sušak—Ljubljana. Međugradske i međustanične veze nije bilo 14 sati. U gradu je nastala uzbuna i vojska je bila u pripravnosti. Svi privatni automobili su bili rekvirirani, a zabava vatrogasaca razjurenjena.

13/7 — U Srpskim Moravicama je dignuta pruga na pet mjestu. Saobraćaj je bio prekinut 5 sati.

20/7 — Dignuta je pruga između Mostanja i Duge Rese na tri mjesta i saobraćaj je bio prekinut 6 sati.

22/7 — Dvojčici uhapšenih drugova priskočio je u pomoć jedan drug; napavši stražare, omogućio im je bijeg. Stražari su počeli pucaati. U kasarni su vojnici, koji su bili kod večere, ostavili porcije i počeli bježati u grad. Nastalo je rasulo u vojsci. Vojnici su mislili da je izbila pobuna, pa je oficirima teškom mukom pošlo za rukom da umire vojnike.

Glina: 14/7 — Ustaše su došli raseljavati dva sela u kojima su muškarci većinom ranije bili poubijani. Iz druga tri obližnja sela došli su seljaci u pomoć. Jedan seljak je goloruk razoružao trojicu ustaša na prepad. Na to je došao jedan kamion ustaša u pomoć. Seljaci su podigli barikade od poljoprivrednog alata i pripucali na njih. Ustaše su se morali povući i tek kada je došlo pojačanje ustašama, seljaci su se povukli u šumu. To se ponovilo 15 i 16/7 u drugim selima. Tom prilikom su se hrvatska sela pridružila srpskim selima i spriječila ustaše u raseljavanju.

23/7 — U Grabovcu je razorena željeznička stanica. Odmah je došao prijeki sud i ustaše su pokupili 80 ljudi. Kad je prijeki sud počeo raditi bio je razjuren. Poubijano je bilo 12 ustaša. Seljaci su se nakon toga povukli u šume.

U čitavom kotaru vri. Akcije sve više poprimaju karakter narodnog ustanka.

Vojnić: 26/7 — Presječene su telefonske i telegrafske žice. Dan i noć nije bilo veze. Zbog okrutnog terora ustaša, seljaci su se povukli u šume.

3/8 — Razorena je pošta u Tušiloviću i dignuto je pet kolskih mostova. Naoružani narodni partizanski odredi nalaze se po šumama. Akcije i u ovom kotaru poprimaju karakter narodnog ustanka.

Virgin Most: 25/7 — Ustaše su došli oduzeti vojničke cipele od seljaka, ali su ih seljaci napali i jednog ubili.

28/7 — Došli su ustaše iz Lasinje i tjerali seljake da nađu ubijenog ustašu. Postavljali su seljake u trored i počeli mlatiti. Kada su za to čula dvojica seljaka koji su ubili ustašu, okupili su seljake iz svih obližnjih mjesta, nakupili oružja i pošli u šumu. Ustaše su se povukli.

Vel. Kladuša: 29/7 — U Cetingradu izbila je pobuna seljaka uzduž Petrove Gore. Razorena je pruga i cesta. Ustanku su se pridružili Hrvati i muslimani. Na njih je poslana vojska, ali je svladana i zarobljena. Poslano je i 30 talijanskih tenkova, no ne zna se za njihovu sudbinu.

BR. 9

»VJESNIK« BR. 1 OD 11 KOLOVOZA 1941 GOD. O DOGAĐAJIMA IZ BORBE I STANJU U NDH¹

RAZNE VIJESTI

Prije desetak dana lijepo se provela jedna njemačka komisija koja je obilazila razna mjesta u Lici radi vrbovanja radnika za Njemačku. Sreski načelnik i ustaški banditi u Gračacu bili su pravodobno obaviješteni o dolasku komisije — ali je ipak nisu dočekali. Nisu je dočekali zato, jer su ih prije toga istjerali partizani koji su silnom brzinom i energijom zauzeli Gračac. Ali komisija, koja je dolazila iz Zagreba, nije bila o tim događajima obaviještena, pa je svoj lijepi auto zaustavila pred sreskim načelstvom. Čudili su se njemački fašisti da ih ne dočekuju ustaše i sreski [načelnik], kako je to bilo u drugim mjestima. Nisu se još pravo ni snašli kad se sasu na njih puščana vatra iz jednog šljivika. Pobjegoše glavom bez obzira. Ali auto nije bio dosta siguran za komisiju! Produžili su do Gospića i tu su im Talijani »posudili« jedan tank. U tanku su se tek osjetili sigurni. Tako su junački stigli u Zagreb.

Prošlog tjedna bio je iz Sarajeva otpremljen jedan transport tzv. dobrovoljaca protiv Sovjeta. Dobrovoljci su prije polaska primili unapred po jednu plaću, koju su im obećali prilikom verbovanja. Oficir koji je trebao taj transport voditi, otišao je brzim vlakom u namjeri da dobrovoljce dočeka u Brcu. Međutim, od 200 ukrcanih dobrovoljaca do Broda se dovezlo svega 83. Ostali su se, pošto su primili plaće, predomislili i otišli svojim kućama. E, nema šta, ustaška »promičba« ima sjajan uspjeh.

¹ Vidi objašnjenje uz dok. br. 8.

Ustaški banditi rastrubili su nedavno da će kilogram kruha skupiti od 4.50 na 8 din. Donijeli su u tu svrhu i jednu zakonsku naredbu, a ustaški ministar trgovine obrazlagao je na dugo i na široko kako je povišenje cijena kruhu nužno, jer da to traže interesi trgovaca i bogataša! I kad je već sve bilo gotovo da cijena kruha skoro za duplo poskoči, javio se, kao »anđeo spasitelj«, sam zloglavnik Pavelić, koji je »velikodušno« odredio da cijena kruhu ostane kao do sada. Ovim demagoškim trikom htjeli su ustaški banditi zavarati narod i prikazati zloglavnika Pavelića kao onog koji se najviše brine za narodne interese. U stvari sve je bilo unapred dogovoreno i uređeno, da ustaški ministri odrede višu cijenu, da zloglavnik i bezglavnik Pavelić bude »anđeo spasitelj«, koji će, tobože u brizi za narod, zabremzati povišenje cijena kruhu. Ali nema pametnog čovjeka koji nije odmah prozreo namjere glupe ustaške »promičbe«.

Ustaški banditi naredili su sada pečenje kruha bolje kvalitete iz pšeničnog brašna. I zaista kruh je sada mnogo bolji. »Eto, kažu ustaški banditi, kako se naša ustaška vlast brine za poboljšanje opskrbe naroda hranom! Fini kruh dajemo narodu! Nećemo mu više davati loši kruh sa kukuruznim brašnom!« — Jest, nema šta, kruh je prilično ukusan, ali nije to zato što je tobože ustaškim banditima stalo da narod jede bolji kruh. Naprotiv, njima je muka što moraju davati kruh iz pšeničnog brašna nove žetve. Moraju ga davati zato što više uopće kod nas nema kukuruza ni kukuruznog brašna. Njemački fašistički okupatori odvoze i dalje velike količine žita iz naše zemlje. Pšenica neće dotrajati ni do proljeća, a ustaše već sada moraju dati da se nova žetva troši na »fini« kruh. Ali kad dođe berba kukuruza, onda će se ustaški banditi razvikati kako zapravo pšenični kruh »nije najzdraviji« i kako se opet mora uvesti miješanje sa kukuruznim brašnom.

Jednog popodneva prije petnaest dana došla su u jednu sarajevsku kasarnu tri čovjeka u gaćama i košuljama. Straža ih je pustila unutra, pošto su rekli da su oni vojnici koji se vraćaju sa Glasinca iz potjere za komunističkim partizanima. Vojnici su ispričali kako su namamljeni od partizana u neku šumu i kako se je u toj šumi, kad su u nju zašli, stvorio pravi pakao od pucnjave, koja je dolazila sa svih strana. Oni su na to pobacali oružje i digli ruke u vis. Partizani su došli i skinuli sa njih sve, a ostavili ih samo u gaćama i košuljama. rekavši im: »Zaklali bi vas da ste ustaše. Pošto ste vi isto što i mi, nećemo vam ništa, ali nam morate dati odijela, jer ta odijela nisu pasoglavnika Pavelića nego naša. I recite mu neka on dođe da mu pokažemo kako izgledaju šume u Nezavisnoj Državi.« Ove priproste vojnike su Pavelićevi banditi odmah zatvorili, a kako će im suditi to je neizvjesno.

**NAREDBA ŠTABA DRVARSKJE BRIGADE OD 16 KOLOVOZA
1941 GOD. ZA REORGANIZACIJU JEDINICA¹**

ŠTAB BRIGADE GERILSKIH ODREDA
ZA OSLOBOĐENE KRAJEVE BOSNE I LIKE

OPŠTA NAREDBA

**SVIM DOSADAŠNJIM RUKOVODIOCIIMA GERILSKIH ODREDA
I KOMANDIRIMA POJEDINIHX ODREDA**

Na osnovu iscrpnih izvještaja i obavještenja o stanju gerilskih odreda u oslobođenim krajevima Bosne i Like,² a s obzirom na zadatke pred kojima stojimo dalje u nacionalno-oslobodilačkoj borbi,

¹ Naredba je pisana ćirilicom.

² Ovo je naš najraniji sačuvani dokumenat o borbama u Lici; međutim, one su počele još u srpnju.

Poslije izvedenih priprema, otpočeo je 27 srpnja narodni ustanak u kotaru Donji Lapac. Već prvog dana, uništen je na Srbskom Klancu kamion s ustašama i oslobođeno općinsko mjesto Srb. Ustanak se brzo proširio i na Gračački kotar, a 2 kolovoza oslobođeno je prvo kotarsko mjesto u Hrvatskoj — Donji Lapac. 11 kolovoza odbijene su ustaško-domobranske snage koje su, iz Lovinca, pokušale da izvrše prvu ofanzivu na oslobođeni teritorij.

U Gospićkom kotaru, manjih diverzantskih akcija bilo je i ranije, početkom mjeseca, a veći napadi počinju 29 srpnja, kada je oslobođeno selo Vrebac. Uskoro su likvidirane ustaške posade u još nekoliko sela: noću 2/3 kolovoza, oslobođeno je Divoselo: ubijeno 10 ustaša, slijedeće noći, 3 4 kolovoza, spaljen je ustaški stan i ubijeno nekoliko ustaša u Medaku, a 5 kolovoza oslobođeno je selo Ploča. Pored toga, tih dana su vođene uspješne borbe protiv ustaša i domobrana koji su pokušali da ponovo zauzmu oslobođena mjesta. Tako je 7 kolovoza čitav dan vođena borba kod Ploče i odbijen ustaško-domobranski napad.

Isto tako, bilo je do 15 kolovoza više akcija u Udbinskom i Korenićkom kotaru, od kojih su poznatije slijedeće:

2 kolovoza, ujutru između Udbine i Lovinca, napala je grupa ustanika ustaški autobus, te ubila 6 i ranila 3 ustaše. Narednog tjedna u Jošanu, ubijene su 3 ustaše i zaplijenjeno njihovo oružje. 3 kolovoza, ustanici su ubili jednog i ranili drugog ustašu, 8 kolovoza — ubili jednog ustašu, 10 kolovoza — ubili, u Kozjanu, dvojicu; 12 kolovoza, između Ljubova i Perušića, ranili dvojicu, a 15 kolovoza uhvatili, iznad Ivčevića Kose, jednog, ranili dvojicu i rastjerali nekoliko desetina ustaša. Itd.

Iz ustaško-domobranskih dokumenata br. 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 114, 116 i 123 vide se i bliže pojedinosti o jednom dijelu akcija i borbi u prvim tjednima ustanka u Lici.

Prve oružane formacije počele su se stvarati još prije 27 srpnja, u periodu pripreme ustanka. U općini Srb, na pr. formirano je, po uzoru na Drvar, 10 gerilskih odreda, koji su nosili imena svojih sela. Neke od tih jedinica nazivale su se četama, kao Suvajska četa, Popinska i dr.

uz ovlaštenja Centralnog odbora za nacionalno oslobođenje³ od fašizma, okupatora i ustaških bandi, došli smo do sljedećih zaključaka:

I. Da se na cjelom teritoriju Bosne i Like, koji je oslobođen od okupatora i njihovih plaćenika, zavede jedinstvena i jednoobrazna komanda.

II. Da se sva dosadašnja gerilska rukovodstva i gerilski odredi moraju najhitnije reorganizovati na vojničkoj bazi prema gore navedenoj tački (br. 1).

III. Da se ta reorganizacija izvrši tako, da svi gerilski odredi budu povezani na pojed. nim sektorima, tako da sačinjavaju jednu cjelinu. Napr. pristupa se formiranju bataljona gerilskih odreda, potpuno na vojničkim principima za taj sektor.

IV. Svaki bataljon ima svoj komandni kadar. Bataljonom rukovodi štab bataljona, koji se sastoji od tri lica najmanje (komandanta, operativnog oficira i političkog sekretara) a podleže pod direktnu komandu štaba Brigade za oslobođene krajeve Bosne i Like.

V. Upute za formiranje pojedinih bataljona dostavljaju se posebno. Što se tiče komandnog kadra, poželjno je da dosadašnji vojni i politički rukovodioci ostanu, ali cjelokupni komandni kadar jednog bataljona mora biti odobren od strane štaba Brigade.

VI. Pri reorganizaciji odreda i organizovanju bataljona gerilskih odreda za jedan određeni teritorij, cjelokupno ljudstvo tog bataljona mora položiti zakletvu, koja se posebno dostavlja.

VII. Što se tiče teritorija za pojedini bataljon, to će biti određeno posebnom naredbom.

VIII. Ova reorganizacija ne znači isključenje gerilstva kao načina borbe protiv neprijatelja svake vrste, niti ograničenje za stvaranje sličnih formacija, ukoliko za to imamo uslova.

Sa širenjem ustanka, stvarani su novi odredi i grupisane su jedinice po sektorima.

Kao začeci vojne organizacije u Gospićkom kotaru mogu se smatrati oružane grupe koje su stvarane prije ustanka u pojedinim selima. Kada su počele akcije, oko ovih grupa okupljale su se mase stanovništva. Pri likvidaciji ustaškog stana u Medaku, pored malog broja naoružanih, bilo je i deseterostruko više nenaoružanih učesnika, a slično je bilo i u drugim mjestima. Ubrzo dolazi do prerastanja u veće jedinice — odrede, čete i seoske straže.

U Koreničkom kotaru, prve jedinice nazivale su se i logorima, jer su se ljudi nalazili po logorima u obližnjim šumama gdje su se vojnički i politički pripremali za borbu. Naziv logor ostao je i u prvim danima ustanka.

Ovi prvi začeci vojne organizacije po pojedinim kotarevima bili su većinom slični ili isti po obliku, a različiti, uglavnom, po nazivima, vremenu stvaranja i jačini.

³ Proizvoljan naziv nekih rukovodećih drugova, a mislilo se na Glavni štab NOP odreda Jugoslavije.

IX. Izvršavanje ove naredbe povjerava se delegatu Odbora za nacionalno oslobođenje⁴ i štaba Brigade za oslobođene krajeve Bosne i Like uz pripomoć dosadašnjih komandira.

16-VIII-1941 god.

ZA ŠTAB

Ljubo Ognjenović,⁵
komand. štaba

BR. 11

PISMO OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 18 KOLOVOZA 1941 GOD. O ZADACAMA PARTIJSKIH ORGANIZACIJA PRI FORMIRANJU PARTIZANSKIH ODREDA¹

Situacija kod nas: Frankovački banditi počeli su sa povlačenjem. To je refleks situacije u svijetu. Vide da neće biti pobjede njihovih gospodara: Njemačke i Italije. A u zemlji su zakrvavili i previše. Vlast nisu učvrstili već ju — iako još nesređenu — olabavili. Trebalo je naći izlaza. Taj izlaz je približavanje narodu. A kako? Načinili su pritisak na HSS da bi Hrvate uvukli k vlasti i tako našli barem nekakav oslonac u narodu. Do sada — a tako će vjerojatno i ostati — nisu uspjeli. Pristupio je tek jedan dio ustaškom pokretu i to manje važni dio HSS-ovaca. U tom neuspjehu očekivati je i progon HSS-ovaca Hrvata. Frankovci su svjesni toga. Proširenje naleta ne bi bilo moguće na Hrvate dok se kolju Srbi i proganjaju. To bi samo proširilo i produbilo narodnu borbu i stvorilo predušlove za narodni ustanak. Ali oni ne mogu ostati nekonzekventni. Hitler tjera Slovence iz štajerske. Pavelić ih mora smjestiti. Mjesto za njih su trebali dati Srbi u Hrvatskoj. Zato se ide za time da se Srbe očisti iz Hrvatske. Tu neće moći stati na pola puta. Ali danas više ne mogu dalje. Na čelo borbe se stavila Kom. partija. To znadu frankovačka gospoda. Znadu i to da će se ta borba samo proširivati i produbljivati. Zbog toga pokušavaju izmanevrisati srpske seljake. Pozivaju ih da se vrte kućama, da im neće biti ništa, samo neka prokažu komuniste. Svrha je očita. Treba očistiti komuniste da bi se moglo nastaviti još pooštrenijom borbom protiv srpskog življa u Hrvatskoj.

⁴ Narodni heroj Marko Orešković, borac španske republikanske vojske, član Centralnog komiteta KPJ, ubijen od četnika 20 listopada 1941 godine.

⁵ Ljubo Babić

¹ Original pisma je u rukopisu.

U vojsci se sve više zaoštavaju odnosi prema ustašama i ovom krvoproliću. Frankovačka banda nema tu sigurnog oslonca. A sami ustaše su neznatni i suviše preslabi za borbu protiv naroda.

Okupatorske vlasti — Talijani — drže se više manje po strani u ovoj borbi. Njima diktiraju međunarodni događaji pacifističku politiku da bi održali nekako fašizam. A sama talijanska vojska prožeta je i suviše antifrašizmom i proturatno. Na nju ne mogu računati talijanski fašistički vlastodršci. To mnogo srđi i zabrinjava frankovačku bandu, a čini ju i nesigurnom. Zato se ljuti na Talijane i upućuje sve nade na njemački fašizam. Osim toga ponestalo je oružja i municije. Bombi nemađu, a oružja ograničeno. Municije ne mogu dobiti, a niti praviti. Situacija je — po svemu — za frankovačku gospodu postala gotovo očajna. Zato su pribjegli manevrima ne bi li našli još tu kakvog izlaza. Raspustili su sve logornike i dužnostnike koji su previše zakrvavili i pretvorili se u obične pljačkaše. Ali je sve prekasno.

Na 12. ov. mjeseca naši su bili zauzeli Bović s nekih 20 sela. Zavladao su s oko 20.000 stanovnika. Zaplijenili su 80.000 kuna, pišaću mašinu, raketne patrone, 1.000 metaka, šapirograf itd. Držali se dva dana. Bili su razbijeni, jer su frontalno nastupili, nisu imali podršku Hrvata. Nisu osigurali prolaz za povlačenje i preslabo bili naoružani, a povezanosti nije bilo s ostalim mjestima i Petrovom Gorom, da bi akcije na drugim mjestima onemogućile koncentraciju svih njihovih² snaga na Bović. Kako to nije bilo osigurano, morali su naši podleći. Inače da se i nisu oduprli bili bi napadnuti i poklani kao i u drugim mjestima. Njihov otpor je zabrinuo vlastodršce i drznuo ih da su se počeli, s obzirom na cjelinu situacije, povlačiti. To su naši stvarni uspjesi i perspektive za pripremu daljnje borbe. Naša daljnja borba mora se usmjeriti u ovom pravcu:

1.) Mi ne možemo voditi frontalnu borbu. To su pokazali dosadašnji rezultati, a Bović je u tome školski primjer.

2.) Mi moramo biti svjesni da su otpustanja neprijatelja manjevar da se dobije na vremenu, ali kurs na istrebljenju Srba ostaje i kurs na progon Hrvata HSS-ovaca se priprema.

3.) Glavna fronta na Istoku prelazi na prekretnicu: na ofanzivu Rusije i defanzivu Njemačke. Mi ne smijemo biti naivčine i zanašati se na pobjedu u tjednima. Za nas mora biti jasna težina borbe, ali i sigurna pobjeda na našoj strani.

4.) Razvoj situacije nameće nam ozbiljniju i veću pripremu za borbu. Karakter naše borbe može biti partizanski. Iz izvještaja se

² Neprijateljskih

vidi da mi ne raspolažemo s takvim odredima, već tek sa snagama koje će moći usloviti takve odrede. U toj situaciji nalaže se svima partijcima sljedeće:

a) da se odmah izvrši reorganizacija ćelija po odredima i uspostavi part. organizacija po rajonima — odnosno sektorima. Ti rajoni mogu biti — recimo za jedan dio Petrove Gore — vezani za pojedina mjesta, odnosno općine, sela itd. Za takve rajone uspostaviti part. komitete, odnosno operativne komitete³, koji će rukovoditi svim akcijama;

b) da se odmah izvrši čišćenje. Sve kolebljive elemente ili nedisciplinirane pobacati iz Partije i motriti ih u akcijama, tj. ne dopustiti da se kolebljivi elementi zavuku na komandna mjesta;

c) da se u svima odredima postave uz komandire i politički komesari i njihovi zamjenici. A ako je potrebno, postavite uz komandire i više komesara;

d) da se obrazuju pokretni partizanski odredi. Ti odredi mogu biti veći i manji. Oni se mogu obrazovati za svaku akciju po potrebi veličine i odabiranju ljudi⁴. Ali ti odredi ne mogu biti na jednom mjestu i sjediti. Oni se moraju vječito kretati i djelovati;

e) da se odmah izaberu komandiri za sve odrede.

f) Veliku pažnju treba posvetiti ishrani i odijevanju odreda. Svaki odred mora stvoriti plan, i, pored operacija za naoružanje, slabljenja neprijatelja, da stvori baze za ishranu i obuču. Baze moraju biti sela i okolna mjesta. Zato se ne zvlačiti u dubine šume i sjediti tamo, nego se približavati selima, ognjištima i osiguravati se s hranom, odjećom i obućom. Za postignuće toga mora se imati na umu da se mora koordinirati agitacija i propaganda s neposrednim akcijama. Odredi moraju postati žarišta oslobodilačke borbe svih naroda Jugoslavije i osiguranje imovine narodima, a ne da se pretvore u pljačkaše. Takva naziranja i sklonosti treba najoštrije kažnjavati, kritikovati i sprečavati.

³ Njih su sačinjavali članovi partijskih komiteta i još 2 do 3 člana Partije ili simpatizera koji su mogli pružiti pomoć u vojno-stručnom pogledu.

⁴ Rečenica je u originalu nejasna. Njen je smisao: odredi se mogu obrazovati za svaku akciju, prema kojoj odrediti potrebnu veličinu odreda i odabrati ljude.

g) Za čitavu Petrovu Goru mora postojati jedinstveno rukovodstvo. Za to rukovodstvo imenuju se sljedeći drugovi:

- 1) Ivo (Ruk)⁵
- 2) Manola⁶
- 3) Robert⁷
- 4) Veco⁸
- 5) Čane⁹
- 6) Miloš Dejanović

Ovo je rukovodstvo odgovorno operativnom OK, a ovlašćuje se da sprovede određene direktive i o tome podnese izvještaje.

Zdravo!

18/VIII. 41.

Za OK KPH
Papa¹⁰

P. S. Sve zatraženo ćemo Vam
poslati. Šaljemo još ljudi!

BR. 12

NAREDBA DELEGATA GLAVNOG ŠTABA NOP ODREDA JUGOSLAVIJE OD 23 KOLOVOZA 1941 GOD. O IMENOVANJU ŠTABA BATALJONA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU¹

CENTRALNI ODBOR ZA NACIONALNO OSLOBODENJE
SVIH NARODA JUGOSLAVIJE²

NAREDBA

Pokazalo se kao neophodno potrebno da se naša narodna oslobodilačka vojska mora organizovati na čisto vojničkoj osnovi, da mora imati centralizovanu komandu. Stoga je Centralni odbor za nacionalno oslobođenje svih naroda Jugoslavije izaslao svoga delegata

⁵ Ivo Rukavina, kapetan španske republikanske vojske.

⁶ Srećko Manola, poručnik španske republikanske vojske.

⁷ Robert Domani, kapetan španske republikanske vojske, ubijen od četnika kao komandant Plaščanskog odreda, ožujka 1942 godine.

⁸ Vječeslav Holjevac - Veco

⁹ Stanko Opačić

¹⁰ Narodni heroj Josip Kraš-Papa, član CK KPJ, i CK KPH, ubijen od ustaša u Karlovcu, listopada 1941 godine.

¹ Naredba je umnožena na šapirografu.

² Odnosi se na Glavni štab NOP odreda Jugoslavije.

za Liku sa ovlašćenjem da uspostavi komandu centralnu za celu Liku i da imenuje vojničkog komandanta svih oružanih snaga u Lici i političkog komesara. Nakon svestranog ispitivanja i obilaženja svih sektora u kojima se vodi oslobodilačka borba, delegat Centralnog odbora za nacionalno oslobođenje, u punoj saglasnosti sa dosadašnjim komandantom oružanih snaga u Lici, imenovao je za komandanta svih oružanih snaga u Lici

MATIĆA STOJANA³, potporučnika
bivše jugoslovenske vojske,

a za političkog komesara svih oružanih snaga u Lici imenuje se dosadašnji komandant oružanih snaga u Lici

GOJKO POLOVINA.

Štab gerilskih odreda za Liku pretvara se u štab bataljona gerilskih odreda za Liku.

Štab bataljona gerilskih odreda za oslobođene krajeve Like podpadaće pod komandu štaba brigade gerilskih odreda za oslobođene krajeve Bosne i Like.

Komandant bataljona gerilskih odreda za oslobođene krajeve Like rukovodiće isključivo sa svim akcijama naše oslobodilačke borbe i čisto vojnom organizacijom naše vojske.

Politički komesar bataljona gerilskih odreda za oslobođene krajeve Like rukovodiće sa organizovanjem i upravljanjem oslobodilačkog pokreta uopće.

Sve naredbe i sva akta koja izdaje štab bataljona gerilskih odreda za oslobođene krajeve Like izdavaće ubuduće komandant štaba bataljona za oslobođene krajeve Like i politički komesar saglasno, te će svaki akt morati biti potpisan po njima obojici.

Ova naredba biće potpisana po delegatu Centralnog odbora za nacionalno oslobođenje svih naroda Jugoslavije.

Ova naredba⁴ odmah stupa na snagu.

23 avgusta 1941 g.

ZA CENTRALNI ODBOR ZA NACIONALNO
OSLOBOĐENJE SVIH NARODA JUGOSLAVIJE

Delegat
Vlado Četković

³ Poginuo kao komandant bataljona veljače 1942 godine.

⁴ Narodni heroj, poručnik španske republikanske vojske, general-major NOVJ, poginuo kao komandant VIII korpusa 20 listopada 1944 godine.

**INSTRUKCIJA OPERATIVNOG RUKOVODSTVA OKRUŽNOG
KOMITETA KPH KARLOVAC OD 26 KOLOVOZA 1941 GOD. O
NAJVAŽNIJIM ZADAĆAMA PARTIJSKIH ORGANIZACIJA I PAR-
TIZANSKIH ODREDA¹**

OKRUŽNICA BROJ 1

**SVIM PART. ORGANIZACIJAMA, POLIT. KOMESARIMA
I KOMANDIRIMA**

Dragi drugovi!

U provedbi linije CK KPH činjene su mnoge greške i zastranjivanja na području ovog OK. Osnovna linija našeg CK jeste organiziranje narodne oslobodilačke borbe putem narodnih ustanaka protiv fašističkih okupatora i njihovih pomagača i izlajica vlastitog naroda. Kao baza za organiziranje narodne oslobodilačke borbe su masovne akcije naroda protiv rekvizicije, hapšenja, progona i ubijanja antifašističkih i nacionalnih boraca i preseljavanja, prekrštavanja i izvlaštivanja srpskog življa u Hrvatskoj. Pobjoljšanje životnog standarda radnih masa. Kao prvoborci oslobodilačke borbe naroda trebali su istupiti naoružani partizanski odredi, mobilizirani od najborbenijih radnika, seljaka i napredne inteligencije.

Veliki dio članova i part. organizacija nisu shvatili širinu ove linije. Napadom fašizma na slobodne narode SSSR-a nisu shvatili da je to nastavak napada agresivnog fašizma na slobodu svih naroda i njihovu državnu nezavisnost i da je sada upravo kucnuo čas da svi potlačeni narodi ustanu u borbu zajedno s narodima SSSR-a protiv fašističke agresije. Mnogi su tumačili ili iz kukavičluka ili iz špekulacije da će doći momenat onda kada dođe Crvena armija u zemlju. Mnogi su odlagali stvaranje partizanskih odreda s motivacijom da se narod ne miče, a kada se narod podigao u čitavim kotarevima i pobjegao u šume pred navalom ustaša, mnogi partijci nisu pristupili organiziranju borbenih partizanskih odreda, nego su tumačili nemogućnost borbe, zbog slabog naoružanja. Ove greške su nanijele mnogo štete Partiji i bile kočnica u pravilnoj provedbi linije CK. Razvoj događaja i već stečena iskustva do sada to potvrđuju. A da bi se ove greške uklonile OK KPH skreće pažnju svim naslovljenima na sljedeće:

1.) U svim mjestima, selima, općinama i gradovima, part. organizacije moraju novačiti² borbene seljake, radnike, vojnike i inte-

¹ Redakcija posjeduje primjerak instrukcije koji je umnožen na pisaćem stroju.

² Rekrutovati

ligenciju za partizanske odrede. U te odrede imaju ulaziti svi oni partijci kojima je legalnost u gradu ili u selu anemogućena. Otudivanje od masa, sakrivanje, nerad i čekanje. Crvene armije jednako je dezerterstvu i izdaji narodne oslobodilačke borbe. U odrede ima uzaliti svaki partijac gdje i kako to situacija iziskuje. Oni partijci koji su određeni za rukovodstvo u pozadini i vezu s masama, isto su tako mobilizirani i formiraju se u odrede. U dužnostima nema razlike, ali ima u zadaćama. Odredi partizana u šumama imaju biti pokretni. Stalno imaju vršiti prepade na fašističke strvinare, uništavati ih kako u ljudstvu tako i u materijalnim sredstvima koja mu služe. Odredi u pozadini moraju pokretnim partizanskim odredima osigurati stalno ali točno obavješćavanje o snazi i kretanju neprijatelja u pojedinim mjestima, sakupljati hranu, odjeću, obuću, oružje i istima po potrebi predavati, organizirati i vršiti sabotazu u poduzećima koja rade za neprijatelja.

2.) U pokretnim partizanskim odredima partijci formiraju svoju zasebnu organizaciju — partijsku ćeliju. U svakom partizanskom odredu moraju biti polit. komesar i komandir sa zamjenicima. Za pojedne teritorije operativno rukovodstvo OK postavlja jedinstveno rukovodstvo sa zapovjednicima i komesarima za čitavi teritorij. Takvi teritoriji se dijele na rejone. U tim rejonima mora se organizirati rajonski komitet s rejonskim zapovjednikom i komesarom. Mora se uspostaviti dobra veza između operativnog okružnog rukovodstva, teritorijalnog, rejonskog i pojedinih partizanskih odreda. Partiski komiteti i polit. komesari su kako kolektivno tako i lično odgovorni za pravilno provadanje akcija i rada partizanskih odreda — okružnom rukovodstvu.

3.) Zapovjednici teritorija, rejona i pojedinih partizanskih odreda moraju pribjegavati taktici — pronaći neprijatelja, dočekati ga u najpovoljnijim mjestima i, sa što veće blizine, sigurno pogodcima nanijeti mu žrtve, izazvati među neprijateljem paniku i onda ga potpuno uništiti. Za takve operacije moraju postojati dobre i sigurne obavještajne veze. Vojnici partizani moraju se slobodno puštati operacijama, razvijati u njima samostalnost i samoinicijativu. Samoinicijativa ne smije ali nigdje porušiti disciplinu.

4.) Sa oružjem raspolažu operativni komiteti, komandiri i polit. komesari. Oni će prema potrebi naoružavati veće ili manje odrede i vršiti operacije. Niti jedan komad ubojita oružja, niti jedan metak ne smije biti neiskorišten u rukama pojedinca. Ne smije se dogoditi, kao što se događalo da su čak partijci držali neiskorišteno oružje dok su [ga] odredi u operacijama trebali.

5.) Partizanski odredi nemaju samo zadatak vršenja vojničkih operacija. Oni moraju vršiti propagandu i agitaciju. Moraju se uvijek kretati uzduž naseobina. Dolaskom u sela i mjesta imaju održavati zborove, dijeliti letake, vršiti novačenja za partizanske odrede,

naoružavati se sa razoružavanjem: žandarma, ustaša, Talijana i drugih neprijateljskih naoružanih manjih ili većih formacija.

Svaki prepad fašističkih bandi na stanovništvo i njihovu imovinu partizanski odredi moraju suzbijati i tako vezivati svoje akcije sa masovnim akcijama naroda. Partizanski odredi moraju se pretvoriti u ŽARIŠTA NARODNE OSLOBODILAČKE BORBE protiv fašizma i fašističkih okupatora. Izgovore da akcije nisu moguće zbog nepokretanja naroda, a naročito Hrvata i muslimana, treba suzbijati. Narod će ulaziti u masovne akcije, ako će partizanska borba biti povezana s borbom naroda.

6.) Polit. komesari, part. organizacije moraju iskorištavati sve mogućnosti u agitaciji i propagandi među narodom. Za svaki događaj u narodu treba izdavati letake, objasniti ga, ako nisu moguće odmah konferencije ili skupštine. Letaci moraju biti konkretni i objašnjavanje pisano jezikom kojega narod razumije. Za osiguranje tehničke strane za vršenje agitacije i propagande, moraju se pobriniti part. organizacije i polit. komesari.

U partizanskim odredima mora se iskoristiti svako slobodno vrijeme za održavanje političkih časova, pored vojne izobrazbe i baturanja s oružjem.

Za politički rad u odredima odgovorno je terensko part. rukovodstvo i polit. komesari.

7.) U političkim časovima partizanskih odreda, agitaciji među narodom, hrvatskim vojnicima, treba isticati i uvijek podvlačiti borbu protiv talijanskih fašističkih okupatora. Dne 24. VIII prošle³ godine je zvanično objavljena okupacija Hrvatske po Talijanima sve do rijeke Save. Ova okupacija je izvršena nasilno putem ultimatum. Talijanski fašizam koristi međunarodnu situaciju. Težna međunarodnog polczaja, orijentacija Pavelića njemačkom fašizmu i Narodno-oslobodilačka borba naroda Jugoslavije, razlozi su okupacije Hrvatske. Ustaše su povučene u Zagreb iz okupiranih krajeva, a civilna i vojna vlast stavljena je pod komandu talijanske armije.

Hrvatskim vojnicima na selima i na pozicijama treba ukazati da su oni žandarmi talijanskog fašizma i njihovih slugu fašističkih krvnika. Pozvajte ih u zajedničku borbu s narodom i partizanima protiv fašističkih okupatora.

O pravilnoj primjeni politike ovise uspjesi u našoj borbi.

K. 26. VIII. 1941 godine.

OPERATIVNO RUKOVODSTVO
CK KPH KARLOVAC

³ Omaškom je napisano »prošle« umjesto »ove« godine, jer je koncem kolovoza 1941 god. Druga talijanska armija otpočela pripreme za proširenje okupacione zone na sjever, što nije bilo ni predviđeno ni izvršeno do Save.

⁴ Karlovac

OBAVJEŠTENJE ŠTABA BATALJONA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU OD 27 KOLOVOZA 1941 GOD. O PREGOVORIMA NA OTRIĆU I PADJANIMA¹

OBAVJEŠTENJE

Italijanska komanda preko svog agenta Veljka Budmira pozvala je na privatne razgovore na Otriću Stevu Rađenovića² iz Srba. Stevo Rađenović otišao je 25 ovog mjeseca na Otrić zajedno sa Milanom Tankosićem³ i oni su sa Italijanima vodili razgovor i izvijestili sljedeće: prigodom sastanka sa italijanskim oficirima među kojima su bila dva đenerala, oficiri su im pokazali jednu mapu na kojoj je bilo označeno da Italijani žele da okupiraju krajeve do linije koja ide od Ogulina preko Plaškog, Korenice, Rudog Lisca, Brotnje, Cvjetnića, Kamenica, Marinkovaca itd. prema Hercegovini⁴. Kulen Vakuf, Donji Lapac i Drvar bili bi izvan italijanske okupacije, a Grahovo bi potpalo pod okupaciju. Italijanski oficiri izjavili su da bi oni na okupiranom području uspostavili svoju vojnu vlast, a CIVILNA VLAST OSTALA BI I DALJE U RUKAMA HRVATSKIH USTAŠA I USTAŠKE VLADE U ZAGREBU. Interesovali su se za Drvar i Bos. Grahovo i izjavili da bi oni željeli ugušiti srpski oslobodilački pokret u tom kraju. Na dan 26 avgusta isti Tankosić i Rađenović otišli su ponovno kod Italijana, ali ovaj put sastanak je bio na Padjanima. Tamo je bio prisutan dr. Niko Novaković⁵, Momčilo Đujić⁶, sveštenik iz Strmice, i

¹ Redakcija raspolaže primjerkom obavještenja umnoženim na šapirografu.

² Opširnije o ovome vidi »Zbornik«, tom IV, knj. 1, dok. br. 13.

³ Poslanik JRZ u biv. Jugoslaviji. Za vrijeme okupacije najbliži saradnik četničkog komandanta Momčila Đujića i glavni politički funkcioner četničkog pokreta na tromeđi Dalmacije, Like i Bosne. Vršio dužnost povjerenika četničke divizije u Kninu i u tom svojstvu rukovodio propagandnim i agitacionim aparatom u diviziji i teritorijalnim četničkim organizacijama, Emigrirao 1945 godine.

⁴ Jedan od organizatora ustanka u selu Dugopolje.

⁵ Zvani Longo, poslanik JRZ u biv. Jugoslaviji. Nakon kapitulacije saradivao sa okupatorom. Tražio od Talijana da anektiraju područja naseljena Srbima u Lici, Bosni i Dalmaciji, te je radi toga išao u posjetu talijanskom dvoru. Smatrao se »vodom« Srba u Dalmaciji i reflektirao na položaj glavnog komandanta četničkih odreda u Dalmaciji, Lici i jednom dijeu Bosne, ali mu je to zvanje preteo Momčilo Đujić.

⁶ Čitavo vrijeme okupacije nalazio se u Zadru i Italiji, uživajući privilegije zbog usluga koje je činio okupatoru. Sada se nalazi u emigraciji.

⁷ Pravoslavni svećenik, za vrijeme okupacije komandant četničke Dinarske divizije. Od prvog dana okupacije najaktivniji saradnik Talijana, a kasnije Nijemaca i vlasti NDH. Inicijator krvavih zločina koje

Vlado Novaković iz Knina. Italijanski oficiri ponovili su isto ono što i na Otriću, te su pored ostalog naglasili da se italijanska vojska ne bi interesovala za događaje izvan onog mjesta koje oni okupiraju. Dr. Niko Novaković izjavio je da je njemu rekao komandant italijanske armije da bi pored italijanske komande u štabu postojao jedan hrvatski ustaški komesar od strane ustaške vlade iz Zagreba koji bi komesar rukovodio sa svim poslovima civilne uprave u ime ustaške vlade iz Zagreba na onoj teritoriji koju bi Talijani okupirali.

Iz ovog se jasno vidi stav Talijana prema nama. Prosto je jasno da nas Talijani žele ponovo povratiti pod ustašku vlast i razoružati nas i prepustiti ustašama da bi ovi mogli da kolju nas i naše porodice kao i [da vrše] uništavanje naše imovine.

Štab ovog Bataljona dostavlja ovaj izvještaj svim komandirima jedinica i svim mjesnim odborima da ga saopšte borcima na položaju i cjelokupnom narodu u pozadini. U daljem odnosu sa Italijanima ovaj će štab blagovremeno izvjestiti borce i narod.

(M. P.)⁷

ZA ŠTAB,
Matić⁸

BR. 15

BORBE NA PODRUČJU HRVATSKE U PRVOJ POLOVINI KOLOVOZA 1941 GODINE⁴

BORBE NARODA ZA OSLOBOĐENJE

Vijesti iz Hrvatske. Na Kordunu i u okolini ustaške su bande činile više pokušaja da pokore narod i da povrate u ropstvo mjesta koja su se oslobodila jarma tuđinskih plaćenika. Još 22 pr. mj. opkolila je sisačka policija, žandarmerija, ustaške bande i pojačanja iz Zagreba šume u okolini Siska, te su tom prilikom iz zasjede poubijali nekoliko seljaka. Narodni otpor nisu mogli skršiti. Dana 7 o. mj. izdao je poznati krvni Jerec iz Petrinje proglas na narod da napusti borbu, jer da inače slijedi »nesmiljeni obračun«. Odmah iza toga slijedili su dnevni napadi ustaških i žandarskih bandi na sta-

su četnici izvršili nad narodom na području Dalmacije, Like i u dijelu Bosne. On je jedan od najistaknutijih ratnih zločinaca. Pred kraj rata pobjegao s Nijemcima.

⁷ Okrugli pečat bivšeg Sreskog suda u Donjem Lapcu. Štab bataljona obavještenje ovim pečatom, jer još nije imao svoj pečat.

⁸ Stojan Matić

¹ Pregled je objavljen u »Vjesniku« br. 3 od 29 kolovoza 1941 godine. Objašnjenje za »Vjesnik« vidi uz dok. br. 8.

novništvo, a naročito na mjesta koja su se oslobodila. Već smo u prošlom broju javljali o pokušajima ponovnog podjarmljenja oslobođenog Kirina. Međutim su narodni borci odmah počeli s razoružavanjem žandarma i ustaša. 8 o. mj. napali su narodni partizani ustašku ophodnju od 4 čovjeka i protjerali ih. Već 10 o. mj. neprijatelj je počeo jurišati na mjesta pokušavši se okoristiti jutarnjom maglom, te se dovukao do Velike Trepče da upadne u oslobođeno područje preko mosta, ali je kod tog pokušaja krvavo odbijen. Istoga je dana ustaški tabor iz Bučice poslao dopis oslobođenom stanovništvu s pozivom da preda oružje i da mu se neće ništa dogoditi. Na 12 o. mj. oslobođen je Bović. U Glini su neki ljudi povjerovali »ustaškoj riječi« i vratili se iz šume kući. Odmah su bili zatvoreni i istoga ih je dana strijeljano u crkvi 120.

U Zagrebu otpušta uprava električnog tramvaja masovno radnike, naročito one koji su bili organizirani u Ursovim organizacijama. 22 o. mj. izdajnički Pokretni prijeki »sud« osudio je na smrt zagrebačkog kanonika Dra Pavla Lončara »radi uvrede Državnog Poglavara i radi protudržavne i protuustaške promičbe«. Osuđeni je »pomilovan« na 20 god na teške tamnice. Ovo nije prva žrtva krvavog fašizma iz svećeničkih redova, ali ovaj događaj pokazuje da je i više svećenstvo pošlo putem borbe i osuđivanja narodnih izdajica.

Kod Gradeca je došlo do sudara teretnih vlakova. U jednom su bili telići određeni za izvoz u Njemačku, pa su se razbježali.

Do sudara vlakova došlo je i na **zagrebačkom kolodvoru**, o čemu su i novine bile prisiljene pisati.

U Slavenskom Brodu je pokvareno oko 20 lokomotiva da ne bi služile fašistima.

U Gomirje kod Ogulina došlo je 10 o. mj. 5 ustaša i opljačkalo dvije porodice.

U blizini **Ogulina** i **Jasenka** preko 1.000 ljudi ne spava kod kuće iz straha pred zvjerstvima ustaških bandi.

13 o. mj. prešla je vojska u razvijenom frontu sav teritorij od ceste preko Trupinjaka, Debele Kose i Vojnića na Kordunu.

Na cesti Krnjak—Vojnić srušen je most.

Kako se »javljaju« dobrovoljci. Prošle sedmice postrojili su dake-narednike u krugu kasarne i pročitali im poglavnikov poziv dobrovoljcima, s provokatorskom namjerom da se daci jave u dobrovoljce. Pošto se niti jedan jedini nije javio, obratio im se dotični oficir s pogrđnim riječima koreći ih da je to sramota i nemoralno. Posebno je provocirao muslimane rekavši im: »A vi muzlomani umijete se ulagivati Poglavniku i ljubiti mu ruke, a sada ste na djelu kukavice!« Ta provokacija ipak nije djelovala ni na jednog postrojenog. Bit će da nije bila dovoljno uvjerljiva.

Vježbe s otrovnim plinovima. U istočnoj Bosni njemačke trupe vrše vježbe s otrovnim plinovima. Isprobavaju na stanovništvu i stoci po brdskim krajevima učinak svojih budućih zlodjela, koja misle činiti na ratištima. Jednu su takvu vampirsku grupu njemačkih zločinaca napali partizani u Konjuhu, ubili nekoć cinu i zaplijenili oružje. Eto, tako izgledamo mi Slaveni u Hitlerovoj germanskoj novoj Evropi — stvari nad kojima se mogu oprobavati otrovni plinovi.

Kod mjesta **Lasinje**, kotar Pisarovina, dočekali su partizani grupu ustaških krvopija, koja je išla da opljačka i pohara jedno srpsko selo, i čim su se pojavili iz zasjede, ustaški »heroji« su pobacali puške i pobjegli glavom bez obzira. Bježeći od strave putem su pobacali čak i cipele i bluže, a kad su došli u Lasinju, pričali su kako ih je dočekao »cio puk sve samih srpskih oficira«. Iz Karlovca su poslali cijelu satniju vojnika da čuva ustaše od njihova vlastita straha.

Vijesti iz Dalmacije. U **Spl̄t** sve više i više dolaze talijanski trgovci, koji pomoću širokih povlastica nastoje potpuno istisnuti hrvatske trgovce.

— Talijanske okupatorske vlasti organiziraju u Splitu prave tuče svih onih hrvatskih domoljuba koji neće skinuti kape kad prolazi talijanska fašistička zastava. U Splitu su sve hrvatske natpise okupatorske bande porazbijale.

— Usprkos fašističkog režima buknuo je u splitskom brodogradilištu štrajk radnika. Nove su okupatorske vlasti bjesnile, ali su bile prisiljene popustiti. Radnici su si izvojevali povšicu od 45 do 50%. U brodogradilištu je zaposleno oko 700 radnika.

— Isto tako je izbio štrajk u električnom preduzeću u Splitu. Već kod samih se priprema pokazalo da neki ljudi iz vodstva bivšeg HSS-a služe okupatorima i da nastoje omesti štrajk. U tom su se poslu naročito istakli Čulić² i Jakaša³. No kad je ipak izbio potpuni štrajk radnika, oni su — dosljedni svojoj izdajničkoj ulozi — bili štrajkbreheri. Narod će si imena ovih izdajica dobro upamtiti, pa će ih stići pravedna kazna.

— **Livno** je jedan od kotareva koji najteže osjeća zvjerski teror narodnih izdajica. U tom je kotaru pobijeno do sada oko 1500 ljudi. U samom je mjestu Livno pobijeno u jednu jedinu noć oko 400 Srba. U dva su sela ove zvijeri pobile sve živo bez razlike. Bacali su žive ljudi (ponajčešće po čitave obitelji zagrljene) u jedan ponor. Ova su zvjerstva sasvim dostojna »kulturnih« djela njihovih učitelja i nalogodavaca — njemačkih fašističkih bandita.

² Luka Čulić, ubijen kao izdajnik 1941 godine.

³ Desimir Jakaša, pobjegao 1945 god. u inozemstvo kao narodni neprijatelj.

— Oko **Opuzena** je pobijeno oko 500 seljaka (Srba i Hrvata). Bacani su živi i napol živi u rijeku. Kod toga se zvjerskog ubijanja osobito istakao mjesni pop. Nije nam poznato kako se taj postupak slaže s njegovim tobožnjim pozivom.

— Na poziv Komunističke partije Dalmatinci su počeli organizirati borbu naroda za oslobođenje od fašističkog jarma i protiv cijepanja Hrvatske. Evo nekoliko podataka o počecima: Na pruzi između Kaštela i Labina dva puta je izbačen s pruge vlak koji je prevozio živežne namirnice za fašiste. Seljaci iz okoline su pridolazili da uzmu mast, ali ih je talijanska vojska pucanjem protjerala. Isto je tako izbačena iz kolosjeka sinjska željeznica. U Splitu su se pokvarile 4 lokomotive i niz vagnova. U Omišu je u tvornici pokvarena peć, tako da se mora posao obustaviti barem na 8 dana. (Proizvodi se ratni materijal za fašiste). U tvornici cementa je također pokvarena peć, a u Šibeniku u rudniku Lozovac pumpa. Rezane su telefonske i telegrafske žice u okolini Sinja, Trogira, Trilja, Kaštela itd.

— Na otoku su **Hvaru** mjesni talijanaši priredili svečani ručak i pozvali talijanske okupatorske trupe. Ova izdajnička gesta tih izroda nije naišla samo na prezir i osudu hrvatskog pučanstva, nego i na potpuni prezir kod talijanskih vojnika, od kojih su se — od njih 40 — odazvala svega četvorica.

— Gospodin **Berković**,⁴ novopečeni ustaša, nije u Dalmaciji sasvim nepoznata figura. Nije, doduše, istina da je on bio narodni poslanik u Splitu, kako to lažno prikazuje ustaška štampa... Kad su okupatorske trupe ulazile u Dalmaciju, on im je u svemu išao na ruku i bio je na čelu »ustanka« u Splitu. Time je on već davno izdao narod i HSS, te ga se sasvim suvišno stavlja u redove HSS. Taj gospodin je nadalje primio na svoje ruke od blagajnika t. zv. Jadranske divizije 48 milijuna dinara, ali još do danas nismo čuli da bi sav taj novac predao. Za svoje izdajničke »zasluge« primio je od ustaša na dar jednu vilu u Zagrebu (oduzeta Židovima). Pristup ovakvih tipova u ustaški pokret naziva sva službena štampa pristupanjem »naroda« u ustaški pokret.

⁴ Josip Berković, bio poslanik takozvane NDH u Bratislavi. Emigrirao 1945 godine.

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OPERATIVNOG PARTIJSKOG RUKOVODSTVA CENTRALNOG KOMITETA KPH KONCEM KOLOVOZA 1941 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA JUGOSLAVIJE O IZVEDENIM AKCIJAMA U LICI I KORDUNU¹

IZVEŠTAJ O AKCIJAMA²

Iz Like. Narodno-oslobodilački narodni pokret raste iz dana u dan. U našim rukama nalazi se gotovo cela južna i istočna Lika, te veliki deo jugozapadne Bosne, osobito kotarevi: Grahovo, Glamoč (osim grada Glamoča), kotar Jajce (osim grada Jajce), celi Ključ sa gradom, Drvar, Bos. Petrovac (osim grada), koji je već opkoljen sa svih strana, zatim kotar Donji Lapac sa glavnim gradom, Bos. Krupa (osim grada), veliki deo Gračačkog i Koreničkog kotara, osim gradova i hrvatskih sela, i konačno devet sela Gospičkog kotara.

Osobito veliki uspeh postigli su naši partizani 19 ov. mes. kada su se sukobili sa 26. pohodnim bataljonom, koji je imao uza se i bateriju od 6 topova, 2 mitraljeske satnije sa 16 teških i 16 lakih mitraljeza, 1 satniju konjice, nekoliko satnija pešadije, ukupno oko 1200 vojnika. Nakon ogorčene borbe na otseku Bruvno—Gračac neprijatelj je pušten u dolinu Mazin—Donji Lapac. Odlučne borbe su počele na položaju više Kulen Vakufa i trajale dva dana, te završile potpunim porazom neprijatelja. Prema utvrđenim podacima izbačeno je iz stroja 474 neprijateljska vojnika, od toga nađeno mrtvih oko 150, zarobljeno oko 120, a ostalo se razbeglo. Zaplenjeno je 8 teških, 8 lakih mitraljeza, 300 pušaka, oko 4000 metaka i 20 konja. Usled nepovoljnih prilika za prebacivanje odreda, neprijatelj je pod zaštitom jake topovske paljbe uspeo da povuče artiljeriju i ostatak svojih snaga. Zahvaljujući veštini gerilaca i pogodnim busijama naši gubici su: 2 mrtva, 2 teže i lakše ranjena. Većina zarobljenih vojnika zatražila je da ih se primi u gerilske odrede i mnogi se već nalaze na našim položajima kao borci. Svi od reda kažu da ih ne predajemo ustašama, nego da ostanu među nama.

Značajnije borbe bile su oko Bos. Petrovca, gde je neprijatelj pomoću artiljerije, tenkova i aviona pokušao prodor u pravcu Drvara. Ogorčena borba trajala je 25 ov. meseca celi dan, a svršila se teškim porazom neprijatelja uz gubitak 4 teška i 3 laka mitra-

¹ Operativno partijsko rukovodstvo Centralnog komiteta KPH formirano je uskoro poslije napada fašističke Njemačke na Sovjetski Savez. Baviło se svim pitanjima dizenja oružanog ustanka. Sekretar je bio Vlado Popović, član CK KPJ, kapetan španske republikanske vojske, a u njemu je bio i narodni heroj Rade Končar.

² Na originalu izvještaja nema datuma kada je pisan.

ljeza, nekoliko pušaka i municije, te oko 150 ljudi izbačenih iz stroja. — Nadalje se vode teške i žestoke borbe oko Glamoča, Bos. Krupe, Petrovca, prema Jajcu, Prijedoru, oko Bos. Novog i oko Kulen Vakufa.

U poslednje vreme naročito oštre borbe se vode na putevima koji vežu Bos. Petrovac i Kulen Vakuf sa Bihaćem. Izgledaće sigurno mnogima neverovatno da je broj neprijateljskih žrtava u odnosu prema našim žrtvama fantastično veliki. To se objašnjava pre svega terenskim prilikama, pogodnim busijama, moralnim razlikama naših odreda i neprijateljskih jedinica.

Kao primer visokog borbenog elana ističemo ovde seljaka Milu Orlovića iz Medaka, koji je dočekaio pokraj ceste dvojicu ustaša, navalio na njih goloruk, oteo jednu pušku, dok mu je drugi pobjegao.

Hrvatski domobranci, koji silom i prevarom dolaze ovamo boreći se bez ikakve borbe i elana, pucaju većinom u zrak i veoma često se predaju.

Brinje — U okolini Brinje 22. VIII ustaške bande su napale selo Prokike i ubile jednog stanovnika. Nakon toga je partizanski odred napao i razoružao žand. stanicu u Žutoj Lokvi i osudio i ustrelio zloglasnog ustašu Vukovića. Kod toga su zaplenili 7 pušaka, te uništili poštu. 27. VIII su ustaše opet napale Prokike oko 9 sati. Selo se oduprlo uz pomoć partizana. Napad je trajao do 3 sata posle podne. Na selo je navalilo oko 40 ustaša iz šume došavši sa svih strana. Napad je odbijen, te su ustaše ostavili za sobom 6 mrtvih. Nakon toga su neki od tih »junačkih« izdajica izjavili: »Da neće više ići u šumu niti za tri Hrvatske države«.

Kordun — Kod Vojnića su dve čete vojske zajedno sa ustašama napale partizanski odred. Čim je borba započela, vojska se razbežala. Vojnici su govorili kako su ih ustaše prevarili, jer su kazali da partizani nemaju oružja, a oni su na samom početku bitke čuli kлокotanje mitraljeza. Vojnici nisu međutim znali da to puca iz mitraljeza četa s druge strane. Tako je jedna četa mislila od mitraljeza druge čete da su partizanski odredi, pa su se razbežali. Ovo je najbolji dokaz da se vojska koja se kupi protiv naroda mora raspasti, jer nemaju zašto da se bore, pa makar u njoj i ne bilo ljudi koji vide kamo ih ustaške izdajice vode.

U Lukinić Brdu ustaše gotovo skoro svakog dana uznemiruju stanovništvo pucajući iz mitraljeza na pastire i odvođeci prasid ili drugo blago.

U Dugoj Resi iz tvornice su isterani svi siromašni seljaci, a zadržani oni bogatiji. To je izazvalo razumljivo nezadovoljstvo u selima. Seoske su se mase odlučno okrenule protiv okupatora i njihovih slugu. To najbolje pokazuju demonstracije povodom povlačenja ustaša iz Like. U Dugu Resu je naime 19. VIII došlo 2000 ustaša

iz Like, koji su logorovali u tvorničkim barakama. U noći 22. VIII počeli su seljaci iz susednih sela pucati iz pušaka i mitraljeza na taj ustaški logor. Pucnjava je trajala oko jedan sat. Isto su tako demonstraciji pomogli seljaci u noći 27. VIII. U ovom slučaju ne mogu ustaške prodane duše pred narodom sakriti da su ovu demonstraciju izvršili sami hrvatski seljaci i to nakon³ pristaše HSS-a. Na večer 26. VIII nastala je neka pucnjava u okolini sela Grščaka u blizini Duge Rese, pa je tamošnja talijanska posada dobila oko 11 sati nalog da se spremi za borbu u roku od pola sata. Vojnici se međutim nikako nisu »mogli spremiti« sve do 4 sata ujutro. I tada se na okupu našlo umesto 2000 vojnika njih ukupno 40. Mnogi su vojnici tom prilikom govorili svojim stanođavcima Hrvatima da neće prolivati narodne krvi za fašizam i da žele ići kućama.

Krvoproliće u Slav. Brodu

Dne 25 kolovoza o. g. izvršili su ustaški banditi, potpomognuti od nemačkih vojnika, još jedan masovni pokolj u Slav. Brodu. Pokolj je izvršen na novo sagrađenom mostu, usred bela dana. Oko 50 naoružanih ustaških razbojnika vodili su preko Brodskog mosta oko 300 uhapšenih seljaka i građana (među njima je bilo više železničara), svi iz Derventskog kotara i okoline Bos. Broda. Među uhapšenima bilo je i Srba, Hrvata i muslimana. Kad je povorka stigla na most, počeli su ustaše iznenada pucati po uhapšenima. Desetak je odmah palo. Na to su ostali uhapšeni stali bežati po mostu i oko 100 ih je poskakalo s mosta u Savu, nastojeći se na taj način spasti. Ustaški zlotvori ciljali su i po onima u vodi. Nemačka straža na mostu, videći da bi se po neki od onih u vodi plivanjem mogao spasti, priskočila je sa obe strane mosta u pomoć ustašama, pa je i ona otvorila vatru iz puškomitraljeza na begunce i na one na mostu. Oko 150 ljudi ubijeno je u roku od pola sata. Mnogo ih je na mostu ostalo ranjeno. Na preživelim su ustaški krvoloci iskaljivali svoj besnemilosrdnim kundačenjem. Oko 150 preživelih strpali su zatim u vagone i nisu im tri dana dali ni hrane ni vode. Nekoliko ranjenih umrli su u tim vagonima. Po gradu su se ustaški zlotvori hvalili kako su udesili pobunjenike i »četnike«. Ogorčeni narod, koji je pro-matrao ova zlodela, stiskao je šake: biće i vama suda, ustaške zveri!

Kordun.Krstinja. Partizanski odred od 45 ljudi opseo je Krstinju. Tamo je predsednik opštine naoružao 30 bandita. Oni su zauzeli pozicije na Presjek brdu⁴ i postavili strojne puške. Namera im je bila sprečiti partizanima ulaz u sela. 19. VIII došlo je 259 ustaša. Borba je bila nemoguća. Partizani se povukli, u povlačenju ubili 3

³ Mahom

⁴ Odnosi se na brdo u blizini sela Prisjeke.

ustaše. 18. VIII vođa jednog partizanskog odreda zvani Čapajev, iz okoline Vojnića, uhvatio je provokatora i špijuna Grška, mlinara iz Vojnića. Osudio ga na smrt, zaplenio mu 6000 dinara.

15. VIII jedan drug, politički komesar odreda, osudio je na smrt jednog ustaškog špijuna. To je bila narodna istraga i osuda. 21. VIII u Debelu Kosu ušle su ustaše, po broju 2 satnije; naši su na 100 metara izlazili iz šume, a ustaše u šumu. Iza leđa su napali ustaše na juriš; nastala je trka, ustaše se nisu ni u selu zaustavile, četvorica su ranjena; jedan teško, a jedan nestao. Od naših jedan ranjen.

30. VIII Naši su izvršili napad na Perjasicu. Napad je izvršen u 6 sati ujutro na žand. stanicu. Žandarmi su izgubili jednog čoveka, 1 ranjenog, ostali su zarobljeni sa seljacima koji su im pomagali. Hrvatski seljaci koji su priznali da su bili prisiljeni da idu žandarmima kao ustaše, pušteni su na slobodu. Željez. stanica je potpuno uništena. U žand. stanici nađeno je mnogo vojne spreme, koja je narodu razdeljena. Okupljeni narod, nakon zauzeća Perjasice od partizana, zajedno sa hrvatskim seljacima klicao je drugu Staljinu i SSSR-u. Bile su izvešane crvene zastave na opštini i nekim kućama. Oružja je zaplenjeno: 17 karabina, 40 lovačkih pušaka, 2 pisaaće mašine i ostale stvari. Istog dana pokušali su žandarmi i ustaše s dve strane da uđu u Perjasicu, ali su odbijeni.

BR. 17

NAREDBA BR. 1 ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA KOTAR KORENICU I OKOLINU OD 2 RUJNA 1941 GOD. ZA PODUZIMANJE STROGIH MJERA PROTIV NASILNOG ODUZIMANJA I SAMOVOLJNOG PRISVAJANJA TUĐE IMOVINE¹

ŠTAB GERILSKIH ODREDA ZA
SREZ KORENICU I OKOLINU

NAREDBA BR. 1

Zapaženo je, naročito zadnjih dana, da su pojedinci ili manje skupine ljudi počeli samovoljno da vrše pljačke, kako kod izbjeglog katoličkog stanovništva, tako i kod stanovništva koje je ostalo u svojm kućama i katoličkog i pravoslavnog, pa kako je ovakova

¹ Redakcija posjeduje kopiju naredbe.

rabota nedostojna prosvjećenog čovjeka, a i silno štetno djeluje i otežava rad oslobodilačkog pokreta, pa da bi se ovom razornom djelovanju stalo na put

N A R E Đ U J E S E :

da svi komandiri strogo vode računa o kretanju svojih mještana, kako u samom selu, tako i izvan njega, i da budno prate svačiji rad. U slučaju da primijete da je ma gdje izvršeno nasilno oduzimanje ili samovoljno prisvojenje bilo kakovih stvari, potrebno je te stvari oduzeti i spremati ih na sigurno mjesto i o tome najhitnije obavijestiti ovaj štab, a krivce izvesti pred narodni sud, koji će im po zaslugi suditi. Bilo bi suvišno nabrajati sve štetne posljedice svake pljačke, pa kada je danas uglavnom povjereno nama samima da se brinemo o redu i sigurnosti u našim selima, onda, svi bez razlike, moramo primjerom dokazati da smo dorasli situaciji i da znamo upravljati sami sa sobom i da ne trebamo ničijeg tutora. Uzaludan je sav rad i požrtvovanje pojedinaca, dok god mi svi do posljednjeg ne budemo taj rad svojski podupirali. Kako možemo očekivati pristupanja našem pokretu većih hrvatskih masa ako produžimo sa dosadanjim radom? Zar nije osnovno načelo naše borbe »Sloboda i pravda«, pa kada se već danas na svim stranama osjeća dobra volja kod naše braće Hrvata da pristupe zajedničkoj saradnji i zajedničkoj borbi protiv zajedničkog nam neprijatelja, onda svakome mora biti jasno da dosadnji rad štetnih pojedinaca treba i mora da prestane.

Nažalost, vidimo na svim stranama jedne te iste ljude, koji su u narodnoj borbi bili posljednji, sada su u pljački prvi. Zato nam se nameće dužnost da svim raspoloživim sredstvima odstranimo tu gubu sa našeg zdravog tijela.

Može se dogoditi slučaj, da će u opštem interesu biti potrebno da [se] izvesne stvari od nekoga prisilno oduzmu — rekviriraju —, ali u tom slučaju za ovakav korak mora postojati opravdana potreba, koja će služiti interesima cjelne, a nikako interesima pojedinaca.

Potrebno je u svakoj prilici naročito naglasiti da će u buduće svaki prekršaj u ovome smislu biti najstrožje kažnjen, a ovu naredbu pročitati na okupu cijelom selu.

Politički komesar

Komandant

2. IX. 1941

**DIREKTIVA OPERATIVNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD
3 RUJNA 1941 GOD. ZA PRILAGOĐAVANJE RADA PARTIJSKIH
ORGANIZACIJA NA TERENU VOJNO-POLITIČKIM ZADACIMA¹**

OKRUŽNICA BR. 3

SVIM PARTORGANIZACIJAMA I ČLANOVIMA!

Dragi drugovi!

Za pravilnu primjenu općih direktiva u okružnici br. 1 upućuju se partorganizacije:

Operativni komitet OK KPH ustrojava terenska partijska rukovodstva za jedan čitavi teritorij vezan geografski i operacijama u jednu suv. slu. cjelinu. Takva rukovodstva imaju sva ovlaštenja OK KPH i postoje [za] Kordun, Primorje s kotarom Ogulin i Karlovački kotar s gradom. Ovi teritoriji se dijele na rajone, neovisno od postojanja kotarskih komiteta. Kotarevi se razdjeljuju i obrazuju se rajoni kao manje ili veće teritorijalne jedinice sposobne i podesne za izvršenje političkih i vojnih zadataka koji stoje pred našom Partijom. —

A. Sastav i djelatnost rajkomiteta²

Rajkomitet se sastoji od 3—5 članova. Nije obavezno da budu članovi rajkoma rajkomandiri³ ili komesari. Rajkom rukovodi radom ćelije na svom teritoriju, tako i u partizanskim odredima u svakom pogledu.

B. Dužnost je rajkoma:

- 1) da razvije političku i vojnu djelatnost u rajonu;
- 2) da oživi i učvrsti partijsku organizaciju i stvori masovnu bazu partije u selima i mjestima;
- 3) da poduzima potrebne mjere za izvršenje sljedećeg:
 - a) zborovi u selu i pojedinačni politički rad;
 - b) rad sa seoskim ženama, osposobljenje ovih za kurirske veze, prikupljanje svih stvari za redovne potrebe partizanskih odreda i sela (pranje, krpanje, hrana, obuća, odjeća itd.);
 - c) skrivanje životnih namirnica;

¹ Organizacione forme o kojima govori ovaj dokument dao je Okružni komitet KPH Karlovac. Vidi dok. br. 48, točka IIc i dok. br. 54, točka 3 i 4 (str. 171).

² Rajonski komiteti

³ Komandiri rajona

- d) organizacija seoskih straža;
- e) pomoć pogorjelim i opljačkanim;
- f) stupati u vezu sa hrvatskim selima, stvarati i proširivati te veze sa hrvatskim domobranima i talijanskim vojnicima. Ove veze iskoristiti za politički rad među njima i za dobavku materijala, oružja, municije, obavještenja i vrbovanje boraca. Pozivati ih i ukazivati im dužnost da i oni stupe u borbu;
- g) rad među seoskom omladinom. Omladinu treba spremiti za održavanje veza, prikupljanje životnih namirnica, kurire, novačenje u partizanske odrede itd.;
- h) organizirati narodnu pomoć. Masovno prikupljanje životnih namirnica, novaca, odjeće, obuće u prvom redu za borce, a onda za pogorjele i opljačkane emigrante tj. takove koji ne mogu da se vrate svojim kućama.

C. Rad u partizanskim odredima

- 1) organizirati jedinstvene logore i jedinstvenu ishranu,
- 2) zvesti vojnu disciplinu,
- 3) podizati autoritet komandira, komesara, vodnika, desetara i političkih delegata po vodovima,
- 4) koordinirati rad partijskog rukovodstva sa radom komandira i komesara,
- 5) organizirati planski politički rad u odredu,
- 6) zidne novine (po mogućnosti),
- 7) red i čistoća u logoru,
- 8) briga o oružju, municiji, spremi itd.
- 9) prije akcije izvršiti svrsishodnu podjelu oružja i
- 10) prije svake akcije pripremiti partijce ističući njihove dužnosti, a poslije akcije analizirati držanje partijaca. —

D. Čelije

Pročelnik¹ je rukovodilac. Prenosi direktive odozgo i inicijative, opažanja i primjedbe odozdo. Mora da prednjači i da u svemu bude primjer partijcu i partizanu. Rukovodi raspodjelom rada partijaca. Stara se da svaki partijac (simpatizer) dobije rad koji odgovara njegovim sposobnostima.

Čeliju saziva što češće i redovitije. Čelija je životna stanica Partije, kroz koju prolazi sve što se dešava u selu i u odredu.

Članove treba privikavati da govore na sastancima o svemu, a ne po ćoškovima. Priprema članova za javna istupanja na zborovima.

¹ Sekretar čelije

Članovima treba podijeliti konkretne zadatke pod tačkama A do F osim, naročito privremenih zadataka, koji se mogu dodijeliti svakom članu.

E. Članovi

Dužnost je svakog člana partije da izvrši direktive, naređenje, bilo proćelnika, člana rajkoma, komesara, u odredu komandira, vodnika, desetara. On mora biti uvijek najdisciplinovaniji, marljiv, pružiti pomoć i podršku u svemu svojim pretpostavljenim. Članovi sačinjavaju Partiju. Partija preko članova izvršava sve ono što je svrsishodno u datom momentu za tok i razvoj borbe.

Članovi moraju izvršavati dobivene zadatke. U Partiji nema mjesta lijenim, nemarnim, neaktivnim. Sve primijećene nedostatke, propuste, greške, nepravilnosti članovi iznose pred svoju jedinicu i traže odgovor od proćelnika, koji može ovaj sam dati ako je ovlašćen ili ga traži od rajkoma itd.

F. Upute za politički rad

I. Što češće sazivati zborove po selima, pojedinačno objašnjavati i uvijek objašnjavati, i to:

- a) karakter borbe za stvaranje uslova nacionalnog oslobođenja i narodne revolucionarne vlade,
- b) tko su ustaše, ustaški režim i fašistički okupatori,
- c) slabosti ustaškog režima i uzroke te slabosti,
- d) stav prema domobranima.

II. Mjesto i historijski značaj SSSR-a u ovom ratu. —

III. Objasniti uzroke koji su primorali USA i Englesku da stupe u savez sa SSSR:

- a) Imperijalizam i imperijalističke suprotnosti,
- b) Neminovno lomljenje i kolebanje Engleske i USA.

IV. Neminovan poraz Njemačke i uništenje fašizma.

V. Neophodnost aktivne borbe, jer oslobođenje zavisi od oštine i organizovanosti te borbe i vojničkog sloma Njemačke.

G. Politički rad u odredu

Treba bazirati rad na marksizmu i lenjinizmu, da se omogući razumijevanje klasnog karaktera ove borbe. Neminovna podjela sila u procesu borbe. Klasni sastav sela.

Za politički rad treba iskoristiti materijal koji stoji na raspoloženju. Politički rad treba provoditi svakog dana prema mogućnostima, planski i po temi.

H. Rad među simpatizerima

Ovome treba posvetiti najveću pažnju, jer pravilno iskorištenje simpatizera stvara solidniju bazu u masi. Nužno je:

- a) simpatizerima dati samostalne zadatke i
- b) spremati ih za primanje u Partiju.

Za sve ovo izabrati najborbenije, najpoštenije i najuticajnije elemente.

I. Komandirima i komesarima

Komandir je vojno lice koje se stara o sljedećem:

- a) Organizira na vojnoj bazi odred i komanduje odredom preko vodnika i desetara,
- b) Rukovodi odredom u akcijama,
- c) Stara se o oružju i municiji.

Partija mu pruža pomoć i podršku u izvođenju prednjeg.

Komesar je političko lice koje sprovodi partijske direktive u odredu i selu.

Izvršava politički rad u selu i odredu.

Komandir i komesar su 2 lica bezuslovno vezana jedno uz drugo i moraju saradivati. Partija im pruža pomoć i podršku.

J. Agitacija i propaganda

Preko zbora objašnjavati položaj, raskrinkavati kolebljive elemente, izdajnike nacionalno-oslobodilačke borbe, špijune, štetočine, pljačkaše itd. Ni u kom slučaju se ne smije istaći samo crvena zastava u zauzeću kojeg mjesta, već se moraju istaći: crvena, hrvatska ili srpska zastava u ovim krajevima.

Izdavanjem letaka, ispisivanjem parola, također se treba poslužiti, a naročito za hrvatska sela i po hrvatskim selima.

Rajonski komiteti su odgovorni za izvršenje ovih uputa, odnosno treba da svoju aktivnost zasnuju na ovim uputama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K. 3/IX-1941

OPERATIVNI KOMITET KPH
KARLOVAC

**POZIV CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 5 RUJNA 1941 GOD.
ORGANIZACIJAMA I PRISTALICAMA HRVATSKE SELJAČKE
STRANKE ZA PRISTUPANJE JEDINSTVENOM NARODNOOSLO-
BODILAČKOM FRONTU¹**

P R I E P I S

HRVATSKOJ SELJAČKOJ STRANCI

Svim njenim kćarskim organizacijama i pristalicama

HRVATSKOJ SELJAČKOJ I GRAĐANSKOJ ZAŠTITI

Braćo!

Obraćamo Vam se u ovim teškim danima što ih proživljava naša domovina, svi narodi Jugoslavije, svi slavenski narodi, čitavo čovječanstvo, u vrijeme kad je proteklo već pet mjeseci što je vjekovni neprijatelj hrvatskog naroda okupirao našu zemlju i što po njem postavljene marionete po njoj žare i pale. Na hiljade nevinih ljudi je izgubio život. Zvjerski mučeni, bacani su ljudi, starci, žene i djeca živi u provalije po našem Velebitu, u naše rijeke. Najgori se ološ dočepao vlasti i oslanjajući se na bajonetu okupatora pljačka i hara po zemlji. Nitko nije siguran za svoj život, nitko nije siguran za svoju slobodu, nitko nije siguran za svoju imovinu. Sve prirodno blago naše zemlje, svi plodovi našeg rada pljačkaju se i prodaju se fašistima-krvnicima, da bi se dulje držali, da bi još više naroda porobili, da bi nas još jače prignječili. Nebrojne su žrtve pale [zbog] podle igre fašističkih okupatora i njihovih slugu, bjesomučnim raspirivanjem nacionalne mržnje u cilju izazivanja borbe među hrvatskim i srpskim narodom, da bi se tako bijes narodni odvratio od borbe protiv okupatora. Sramotno se pokušava slobodoljubive Hrvate natjerati u razbojničku borbu protiv slobodnih naroda Sovjetskog Saveza i oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. Hrvatski je narod u smrtnoj opasnosti. Fašistička će ga čizma desetkovati, klati, paliti, robiti i sramotiti. Ista sudbina mu je namijenjena kao i Poljacima (koje su desetkovali fašistički banditi i prodaju kao roblje u starom vijeku), kao Česima koje dnevno ubivaju i uništavaju, kao Slovencima koje iseljavaju, kao svim ostalim narodima za koje je

¹ Redakcija ne posjeduje originalni proglaš. već se poslužila prepisom koji je pronađen u ustaškoj arhivi.

Hitler u knjizi »Mein Kampf« kazao da su narodi niže vrste i da ih treba iskorijeniti. Pred tom smrtnom opasnošću za hrvatski narod mi vam se obraćamo i pozivamo Vas: stupite s nama u zajedničku borbu, u borbu čitavog hrvatskog naroda, svih Slavena i čitavog čovječanstva protiv fašizma i njegovih plaćenika. Mi Vam se obraćamo, jer znamo koliko Vam je obraćen² naš vjekovni neprijatelj [koji] nije bio nikada krvaviji, nečovječniji i zvjerskiji nego što je danas kad mu je na čelu suluda zvijer Hitler, jer znamo kako mrzite tlačiteljski talijanski fašizam, jer znamo da Vam je jasno kakvu sramotnu ulogu igra izdajnik Pavelić, kojeg su na vlast postavile fašističke bajunete protiv volje naroda. U svijetloj nam je uspomeni Vaša borba za nezavisnost hrvatskog naroda, koju ste vodili od samog svog postanka kako protiv njemačkih, talijanskih i mađarskih osvajača, tako i protiv velikosrpska gospode.

Ratbojnički napadaj fašističkih bandita na Sovjetski Savez, koji je uperen protiv naše borbe za oslobođenje, daje nam priliku ne samo da pojačamo borbu za oslobođenje, nego nam pruža priliku da u zajednici s bratskom, Crvenom armijom i čitavim naprednim antifašističkim čovječanstvom izvođimo konačnu pobjedu nad tim najkrvavijim neprijateljem sviju Slavena i svih slobodoljubivih naroda.

Na poziv Komunističke partije, hrvatski narod primio je sa okupatorima borbu. Prešao je u otvorenu i oružanu borbu. O tome svjedoči niz akcija i niz ustanaka diljem čitave Hrvatske. U Bosni bjesni pravi oslobodilački rat. U Srbiji narodni partizani nesmiljeno uništavaju fašističke snage i narodne izdajice. U Sloveniji narodni otpor također sve više raste. U Crnoj Gori ujedinjeni Crnogorci protjerali [su] okupatore i sada slobodni sa oružjem u ruci brane svoju slobodu. Jednako gori fašistima tlo pod nogama i u Poljskoj, Češkoj i drugim zemljama Evrope.

Braćo! U borbama u Hrvatskoj i Bosni junački sudjeluju mnogi i mnogi pristaše HSS. Broj njihov raste iz dana u dan. No vrijeme je da svi do jednoga dignete se u odlučnu borbu, vrijeme je da doprinesete svoj dio da se hrvatsko ime još jednom osvjetla u historiji čovječanstva. Komunistička Vas partija poziva da zajedno istjeramo iz naše zemlje strane okupatore, da svrgnemo njihovu marionetsku vladu. Komunistička Vam partija u toj borbi bratski pruža ruku i traži od Vas da se sjetite svojih svijetlih tradicija Hrvata, sjene velikog Matije Gubca, Radićeve borbe, borbe mnogih drugih boraca i mučenika za slobodu hrvatskog naroda i da hrabro pođete u boj, u boj za oslobođenje hrvatskog naroda i svih naroda Jugoslavije.

² Vjerojatno je greškom ustaškog prepisa napisano »obraćen« umjesto »omražen«.

Danas se ne radi o ovom ili onom obliku političkog uređaja, danas se ne radi o pojedinačnim interesima ovih ili onih. Danas se radi o oslobođenju hrvatskog naroda i svih naroda Jugoslavije od tuđinskog jarma, danas se radi o tome da protjeramo okupatore iz naše zemlje i osvojimo svoju nezavisnost i slobodu.

Narodni partizanski odredi po Lici, Kordunu i Bosni, izuzev neznatnih divljih grupica, u cijelosti su primili svi današnje borbe i u svojoj zakletvi ponovili su: »Zaklinjem se da iz ruku neću pustiti oružje sve dok posljednji ustaški gad ne bude izkorijenjen; zaklinjem se da ću svugdje i uvijek zastupati misao bratstva i zajedničke borbe Srba, Hrvata i muslimana za čišćenje moje zemlje od zajedničkog neprijatelja, protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajnika i plaćenika, bili oni iz srpskih, hrvatskih ili muslimanskih redova.« To je cilj svakog čestitog hrvatskog rodoljuba. Pred smrtnom opasnošću za hrvatski narod treba preći preko svih političkih, nacionalnih, vjerskih i drugih razmimoilaženja i ujediniti u borbi sve što je hrvatsko rodoljubivo, sve što je spremno da se bori protiv zatočnika našeg života i slobode. Za to zajednički u borbu!

Braćo, ne nasjedajte onima koji Vam govore kako još nije vrijeme za borbu, kako naša borba »ništa ne odlučuje« i koji Vas nagovaraju da pristupite narodnim izdajicama. Na usta tih malodušnika, kukavica i izdajica govore agenti neprijatelja. Kada će nastupiti čas borbe, ako ne upravo sada kad su se protiv zakletog neprijatelja čovječanstva ujedinile sve napredne i slobodoljubive snage svijeta! Tko želi rasparčati snage naprednih slobodoljubivih naroda taj je u službi fašističkih okupatora i njihovih slugu, taj je neprijatelj naroda, jer fašizam i želi da razjedini narodne snage te da pojedinačno lakše s njima obračunava. Točno je, nadalje, da se glavna bitka bije na sovjetskoj fronti. Sovjetski su narodi divovski dio borbe protiv fašizma preuzeli na sebe, ali ne zavređuje slobode onaj koji si je želi dati pokloniti od drugoga. Neprijatelj vas zove u svoje organizacije, jer mu gori tlo pod nogama; svaki pristup ustašama znači izdaju narodne borbe, jer jača pozicije neprijatelja. Prezirite stoga sve malodušnike, kukavice i izdajnike. Osudite one vaše bivše funkcionare koji vas izdaše i protiv vaše volje pristupiše ustašama. Vaše je mjesto u zajedničkoj borbi s komunistima na strani našeg napaćenog naroda! Ujedinito čvrsto svoje snage u borbi, ostvarimo na djelu u svakom gradu, svakoj ulici, svakom poduzeću, selu odbore jedinstvenog narodnog oslobodilačkog fronta koji će povesti sav narod u borbu; pristupajte u narodne partizanske odrede, dižite narodne ustanke.

Jedinstvo čitavog hrvatskog naroda, jedinstveni front sa svima narodima Jugoslavije, svim Slavenima, svim protifašistima, potla-

čenim narodima, moćnim Sovjetskim Savezom, Engleskom i Sjedinjenim Američkim Državama, garancija je sigurna naše pobjede.

Živjelo jedinstvo Hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma!
Živio jedinstveni nacionalni oslobodilački front!
Živio bratski savez naroda Jugoslavije u borbi za slobodu!
Živjelo jedinstvo svih Slavena!
Živio svjetski antifašistički front!
Živjela junačka Crvena armija!
Smrt fašizmu — sloboda narodima!
Živio svaki oslobodilački rat naroda Jugoslavije protiv tuđinskog jarma!

Zagreb 5. IX. 1941.

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

BR. 20

NAREDBA ŠTABA DRVARSKÉ BRIGADE OD 9 RUJNA 1941 GOD. POVODOM IZDAJE ŽIVKA BRKOVIĆA I BRANE BOGUNOVIĆA¹

SVIMA JEDINICAMA PARTIZANSKIH ODREDA, SVIMA PARTIZANSKIM BORCIMA, SVIMA BORCIMA ZA NARODNO OSLOBOĐENJE

Izdajice narodne slobode učinile su sve da okupatorska čizma zgazi krvavo stečenu slobodu ovog skoro oslobođenog kraja. Na čelu narodnih izdajica nalazi se Niko Novaković zvaní Longo, Radenović i ostali ološ koji je i do sada pljačkao i gušio svaki narodni pokret za slobodu. Preko tih i takvih srpskih Pavelića i ustaša, fašistički krvoloci unijeli su zabunu ne samo među neborački narod nekih sela već i među pojedine partizanske odrede.

Štab Brigade dao je jasnu i nedvosmislenú naredbu u kojoj je između ostalog rečeno: »Svi odredi ima da ostanu na svojim položajima. Pri prvom naletu fašističkih okupatora, stupiti odmah u borbu i progoniti ih sa našeg zemljišta«.

Svi manevri fašističkih okupatora i izdajnička rabota njihovih plaćenika neće skršiti svetu narodnu borbu za oslobođenje.

Pod rukovodstvom Brigade bori se i boriće se ogromna većina odreda, boriće se svi oni kojima leži na srcu čast i sloboda svih

¹ Naredba je pisana ćirilicom i umnožena na šapirografu.

naroda Jugoslavije. U ime boraca Like i Bosne koji će do kraja ostati vjerni svome narodu, koji će ga do posljednjeg daha i posljednje kapi krvi braniti — poručujemo fašističkim okupatorima i narodnim izdajicama da im nema života na našem zemljištu.

Nesalomljiva borba naroda Jugoslavije protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu, borba svih slavenskih naroda, borba svih porobljenih naroda Evrope, na čelu koje stoji nepobjedivi Sovjetski Savez, pomoć Amerike i Engleske, sigurna je garancija naše konačne pobjede.

U vezi sa novonastalom situacijom u pojedinim našim selima i odredima, Štab Brigade naređuje:

1. Da se, radi neizvršavanja naredbe Štaba Brigade i **izdaje narodne borbe** razrješava svoje dužnosti komandanta Bataljona Kninske Krajine **Brković Živko²** i **Brane Bogunović³**, komandir odreda sa Risovca.

2. Sve ljudstvo koje se nalazi pod oružjem, a bilo je pod komandom Živka Brkovića, ima najhitnije da se prikupi i stavi pod komandu **Pere Boltića** iz Trubara, a ljudstvo koje se nalazilo pod komandom Bogunović Brane da se stavi pod komandu **Sime Bajića** ili, ako je to nemoguće, da se priključi drugim našim odredima.

3. Naređuje se najstrožije da ne smije ni jedna puška, ni jedan metak ili bilo što od ubojnog oružja pasti neprijatelju u ruke. Ljudstvo sa oružjem ima da nastavi borbu ili da preda oružje onima drugovima koji se bore. U suprotnom, oni koji budu predavali oružje neprijatelju, ili ga budu uništavali — izdajice su naše svete borbe za narodno oslobođenje. **Takve ljude nemilosrdno progoniti i na licu mjesta uništavati**, jer oni daju fašističkim okupatorima i Pavel četvim ustaškim krvolocima oružje u ruke da kolju našu djecu, žene, ljude, da pale naša sela i oduzimaju sve što je naše.

4. Oružje koje je bilo sakupljeno, a ne bi odmah moglo biti upotrebljeno, ima najhitnije da se dostavi Štabu Brigade.

² Jedan od četničkih vođa na tromeđi Like, Dalmacije i Bosne. Formirao tzv. četnički puk »Petar Mrkonjić«. On i Đujić otimali su se za rukovodstvo, pa su se zbog toga obojica odvoravali Talijanima nudeći im oružane usluge za borbu protiv partizana. Dobićao je oružje i ostala materijalna sredstva od Talijana. Odnosi između njega i Đujića stalno su se zaoštravali zbog prestiža, pa je po nalogu Đujića Brković ubijen na četničkom mitingu u Plavnu 1942 godine.

³ Po odluci Draže Mihailovića proizveden 1941 god. za četničkog vojvodu. Formirao tzv. četnički puk »Gavrilo Princip«. 1944 god. Đujić ga je postavio za svog zamjenika da bi ga odvojio od direktnog rukovođenja grahovskim i drvarskim četnicima, pošto je do tada ispoljavao samovolju, te kasno ili uopće nije provodio Đujićeve direktive i naređenja. Učestvovao je u svim oružanim akcijama koje su poduzimali grahovski četnici protiv NOV. Po njegovom naređenju četnici su palili sela Grahovskog kotara. Nakon oslobođenja Knina uhvaćen, a kasnije izvršio samoubištvo u splitskom zatvoru.

5. Naređuje se svima drugim odredima da drže svoje položaje i da nastave našu pravednu borbu. Sve naredbe i sve upute koje bi bile potrebne izdavaće na vrijeme naš štab Brigade.

6. Na dalmatinskom i ličkom frontu ima najhitnije da komandiri podnesu izvještaj o stanju svojih odreda, na osnovu čega će štab Brigade odrediti njihov daljnji raspored.

Drugovi partizani! Nastavite našu svetu borbu i ne klucnite drhom ni za momenat!

Naprijed, drugovi, u borbu do konačne pobjede!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

9 septembar 1941

Politički komesar brigade
V. Stojnić⁴

(M. P.)

Komandant brigade
Ljubović⁵

BR. 21

IZVJEŠTAJ TERENSKOG RADNIKA MILANA TANKOSIĆA OD 9 RUJNA 1941 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA ZA ZAPADNU BOSNU I LIKU O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA, PRIPREMANJU AKCIJA I POLITIČKOM STANJU U JUGOISTOČNOM DIJELU LIKE¹

Dragi druge Ljubo²,

Podnosim ti izveštaj za nedelju, ponedjeljak i utorak. U nedelju sam otišao u Popinu i Gračac, obišao naše odrede, izvideo koliko italijanska vojska raspolaže sa snagama. Italijana nema u Zrmanji, Otrčiu i Gračacu svije skupa jedna hiljada. Preko naših drugova sam doznao da su se povukli za Sušak a ovo što imaju u Kninu vojske to bi moglo biti od prilike najviše 2500 vojnika. Od ovih je operisalo prema Bos. Grahovu 1500 voj. a jedna hiljada je ostala u Kninu. Mogli smo preko naših izvidnica doznati i naših špijuna³ da među ovo 1500 vojnika koji operišu prema Grahovu imade 69 brdskih i drugih topova, motocikla oko 60, bicikla 60, mitraljeza oko 70.

⁴ Velimir Stojnić

⁵ Ljubo Babić

¹ Izvještaj je pisan ćirilicom na pisaćem stroju.

² Ljubo Babić

³ Obavještajaca

Ova je vojska nastupala preko Derala u grupama, te se vidi da nemaju nikog moralnog ni vojničkog reda niti discipline da se bore. Naši su drugovi nasjeli petokolonašima srbskim⁴ koji su se zavukli u naše redove i stvorili paniku među gerilcima: »neće da se bore ovi, oni« i tako dalje, i tako se stvorila panika između ostalih i kod našeg najboljeg odreda, Trubarskog, tako da je drug Rodić Nikola, komandir čete, ostao sa 4 čoveka dok su ostali svi mu odkazali poslušnost. Drug Rodić je zauzeo položaj kod ciglane gde ste mu vi naredili da udari pobočnu vatru na neprijateljsku vojsku; on bi svoj zadatak i izvršio sa ta 4 čoveka jer je imao dva teška mitraljeza druga Kurbalije, ali su ondašnji seljaci došli i upozorili ga: ako otvori vatru na italijansku vojsku pored njihovih kuća, da će i oni na nj otvoriti pušчанu vatru. On je odstupio od svoje namere, iako je ona bila najsvetija za svakog naprednog čoveka koji zna ceniti slobodu jednog naroda, s obzirom na to što je vidio da nema nikog smisla otvoriti vatru pod ovakvim okolnostima kad je vojska već u rasulu a panika zavladala među seljacima obližnjim. Za sve ovo, kako sam mogao dosad saznati sa pouzdanog vrela, najviše je kriv pop Đujić⁵ i Brković⁶; oni su tačno doveli Italijane na Grahovo. Drug Boltić⁷ se nalazi negde dole oko Strmice u okupljanju ono drugova koji su se rasuli iz Trubarskog odreda i još se nisam sastao s njim.

U Srb su samo došla 4 italijanska oficira i priljepila plakate za okupaciju u kojim pozivaju stanovništvo da preda vatreno oružje u roku 48 sati pod pretnjom smrtno kazne ko ne vrati oružje. Sve to ide skupa u našu narodnu korist, jer mi našim seljacima govorimo da oni hoće najprije oduzeti oružje pa onda živote sviju nas. Ovi su se oficiri odmah vratili i nijednog Italijana nema u Srbu. Ja sam formirao jedan naš odred koji čeka na grlu Ljubine Poljane, i ako Italijani pođu sa kamionima ili većim grupama za Srb, oni će ih napasti iza leđa, iako je to u suprotnosti 90% onih sirovih i nesvesnih masa koje žive u zabludi ličkih autonomista⁸. Juče sam formirao jednu desetinu u Tiškovcu koja je trebala da operiše na Deralima, ali kad si ti sinoć javio preko telefona na Trubar da se trga Šipadova i Unska pruga, ja sam im odmah naredio da pristupe trganju i oni su pristupili, a ja sam sa nekoliko drugova, među kojim je i komandir Trubarskog odreda Nikola Rodić, uputio se za Resanovce na

⁴ Po mjestu Srb

⁵ Momčilo Đujić

⁶ Živko Brković

⁷ Pero Boltić

⁸ Prema objašnjenju Milana Tankosića ovaj naziv se odnosi na Stevu Rađenovića i grupu velikosrba koji su još prije rata sijali šovinističku mržnju pod vidom borbe za ujedinjenje i autonomiju Srba iz Like, Korduna, Banije, Bosanske i Kninske Krajine. Poslije okupacije oni su otvoreno prešli u službu talijanskih okupatora (vidi primjedbe uz dok. br. 14).

pretječ italijanskoj vojsci. Ja sam ovde došao odmah u vezu sa drugom Četkovićem⁹ i komandantom drvarskih odreda i svoje sam druge rasporedio na položaju ovde kod Resanovaca dok mi se ne sporazumemo gde ćemo dočekati i napasti italijansku vojsku. Što se tiče Srbskih odreda oni se nalaze na Drenovači pred Bihaćem, izvestan broj sam ja uspio da organizujem na udar protiv italijanskih imperijalista. Ja ću ovde ostati nekoliko dana, dok ne rasteramo ovu šaku bijednika kapitalističko-fašističkih.

O svemu ostalom ću te obavestiti kroz par dana dok posvršavam razne terenske poslove, ali unapred da ti rečem: kod nas je jaka fašistička organizacija jer su im Italijani dali da oni pored političke vlasti organizuju i policisku vlast od bivših jugoslovenskih žandara. Oni su tome radu i pristupili odmah pod garancijom Italijanima da će istrebiti komuniste.

Izvini što ti ovako gadno pišem bez interpunkcije i stilizacije; ovo pišem po noći pa mora ovako biti.

Uz drugarski pozdrav: smrt fašizmu — sloboda narodu.

9 9-1941 g.
Resanovci

Milan Tankosić

BR. 22

UPUTSTVO DELEGATA CENTRALNOG KOMITETA KPH POČETKOM RUJNA 1941 GOD. O ORGANIZACIJI I ZADACIMA PARTIZANSKIH ODREDA¹

ULOGA I ZADACI PARTIZANSKIH ODREDA

Napadom fašističkih imperijalista na Jugoslaviju pali su naši narodi u najcrnje ropstvo. Srbija je pretyorena u njemački pašaluk, u kojoj fašistički okupatori uz pomoć domaćih izdajica nečuvanim divljaštvom haraju zemljom, paleći sela i cijele krajeve, zvjerski mučeći i ubijajući na tisuće ljudi, žena i djece. U Hrvatskoj bjesni teror paveličevskih ustaških bandi, koje su uz pomoć fašističkih okupatora pretvorile Hrvatsku u najkrvaviju tamnicu, ubijajući zvjerskom okrutnošću na desetine tisuća Srba i Hrvata. Videći da ni uz najstrašniji teror ne mogu uz Pavelića vladati Hrvatskom, fašistički

⁹ Narodni heroj Vlado Četković

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva, bez potpisa i datuma. Uputstvo je napisao narodni heroj Marko Orešković početkom rujna 1941 god. u selu Krbavici, kotar Korenica.

okupatori su raskomadali Hrvatsku u nekoliko dijelova. Njezine najljepše krajeve Primorje i Dalmaciju, te cijelu Liku i Gorski Kotar okupirali su talijanski fašistički osvajači, koji su već počeli najbrutalnijom talijanizacijom ovih krajeva. Međumurje je postalo plijen mađarskih okupatora, koji na divljački način provode mađarzaciju tog hrvatskog kraja. Slovenija je podijeljena među talijanske i njemačke fašističke okupatore, koji najbarbarskijim metodama nastoje germanizirati i talijanizirati slovenski narod. Crna Gora bačena je u kandže talijanskih fašista, koji su najgrubljim metodama nastojali nad Crnom Gorom uvesti režim terora i krvi. Makedoniju su okupatori predali bugarskim strvinama, koji nad makedonskim narodom sprovode režim terora, gušeći u ognju i krvi svaku oslobodilačku misao. Vojvodina je raskomadana među njemačke i mađarske okupatore, koji se natječu u zločinačkom proganjanju naroda u Vojvodini, nastojeći da u ovim krajevima uguše i posljednji trag Srbima i Hrvatima. U Bosni i Hercegovini uz pomoć Pavelićevih ustaških bandi kao i okupatorskih trupa vrše se nečuvena nasilja i poput divljih vukova bacaju se fašistički okupatori na prirodna bogatstva ovih zemalja.

Tako su svi narodi Jugoslavije: i Hrvati i Srbi i Slovenci i Crnogorci i Makedonci pali u najcrnje ropstvo koje poznaje istorija naših naroda.

Od prvih dana okupacije naši narodi počeli su davati otpor protiv fašističkih okupatora. Dostojni svojih slavnih predaka, digli su se oni u borbu protiv tuđinskih okupatora, u borbu za slobodu i bolju budućnost. Ta borba se rasplamsala naročito od onih dana kada su fašisti napali Sovjetski Savez. Teški gubici i neuspjesi koje su napadači doživjeli u Sovjetskom Savezu dali su potlačenim narodima Jugoslavije, kao i cijele Evrope, snažan poticaj u borbi, koja se iz dana u dan sve više širi i zahvaća sve narodne slojeve. Svi potlačeni narodi Evrope, a napose porobljeni slavenski narodi, osjetili su da je njihova borba povezana s borbom sovjetskog naroda i njegovih saveznika protiv zajedničkog neprijatelja — krvavog fašizma. U toj zajedničkoj borbi protiv fašizma osjetila se duboka povezanost porobljenih naroda Evrope, a naročito slavenskih naroda, koji su osjetili jače nego ikada da je njihova borba samo dio gigantskog svjetskog fronta slobode protiv ropstva i nasilja. Na čelu te velike i pravedne svete borbe za punu slobodu i ravnopravnost svih naroda stoji nepobjedivi Sovjetski Savez, oko kojega su se okupili svi porobljeni narodi, a osobito svi Slaveni, čija je solidarnost u ovoj borbi došla do punog izražaja.

Svijest o snazi ovog nepobjedivog fronta slobode, u koji se sve većma okupljaju porobljeni narodi Evrope, koji se okupljaju oko Sovjetskog Saveza, daje nacionalno-oslobodilačkoj borbi Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca i ostalih naroda posebnu

snagu, ulijeva samopouzdanje i nepokolebivu odlučnost da se bore do izvojevanja pune nacionalne slobode.

Ta svijest otvara nove svije[tle] perspektive konačne pobjede nad omraženim neprijateljem i pune nacionalne ravnopravnosti i slobode svih naroda Jugoslavije.

II

U ovoj borbi potlačenih naroda protiv krvavih fašističkih okupatora niču u svim zemljama Evrope jaki partizanski odredi.

Na poziv Komunističke partije Jugoslavije digao se narod u svim zemljama Jugoslavije u borbu protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica, pa su i kod nas stali nicati narodno-oslobodilački partizanski odredi. U takvim narodno-oslobodilačkim partizanskim odredima okupljaju se svi poštenu rodoljubivi elementi kojima na srcu leži sloboda svog naroda. Partizanski odredi postali su jezgro narodno-oslobodilačke narodne vojske, koja svojim smionim akcijama treba nanositi neprijatelju teške gubitke vršeći iznenadne napadaje, razarajući prometne veze, uništavajući mu transporte, razoružavajući neprijateljske vojnike itd.

Zbog potrebe povezanosti, jedinstvenosti i planskih akcija osnovani su u svim zemljama Jugoslavije štabovi narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda, koji rukovode tim akcijama. Na čelu tih štabova stoji Glavni štab narodno-oslobodilačkih odreda Jugoslavije, koji izdaje svoj tjedni bilten.

III

Rekli smo već da je glavna zadaća partizanskih odreda nanositi udarce okupatorima, pa u interesu što pravilnijeg cjelishodnijeg izvođenja takvih akcija izdaje Štab narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske sljedeće osnovne upute:

a) RAD NARODNO-OSLOBODILAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA

Partizanski odredi su samostalne jedinice sposobne za izvršenje samostalnih akcija, tj. napadaja na neprijateljske odrede i ometanje njihovih namjera. Pravilnim izvođenjem tih akcija mogu partizanski odredi nastupiti s uspjehom protiv brojno daleko jačeg neprijatelja.

Ako se akcija izvodi brzo, hrabro i po unapred stvorenom planu, može partizanski odred od 20 do 50 ljudi razbiti i do 1—2 bataljona neprijateljske vojske.

Napadanje na neprijateljsku vojsku treba vršiti proračunano, vještim prepadom i munjevitom brzinom, i to kad se neprijatelj najmanje nada.

Zauzimanje busija treba vršiti tako, da partizanski odredi budu apsolutno neprimjetni za neprijatelja ili njegove pretstraže. Razmještaj treba tako izvršiti, da odred sačinjava klopku iz koje neprijatelj ne može izmaći bez teških gubitaka. Neprijatelja treba pustiti, da dođe u neposrednu blizinu i tek onda otvoriti vatru, tako da svaki metak bude pogodak. Pri tome treba paziti osobito na to da se neprijateljski oficiri uzmu prvi na nišan. Paljba mora biti brza i snažna, tako da zbuni neprijatelja. Zatim treba osuti sa unapred pripremljenim bombama da se još jače zbuni i da mu se ne da vremena da upotrebi automatsko oružje.

Pri napadaju na veće snage neprijatelja, komandir je dužan da vodi računa pri zauzimanju busija o terenu. Teren gdje se kani zauzeti busiju mora biti takav da se — ako je potrebno povlačenje — odred može povući bez žrtava. Moraju se osigurati izvidnice s jedne i druge strane, da neprijatelj ne bi opkolio odred.

Jedan od veoma važnih zadataka partizanskih odreda jest **omećanje saobraćaja, rušenje pruge, razvaljivanje cesta i mostova**. To se može izvršiti na više načina. Ovdje iznosimo jedan primjer za ilustraciju. Odred sakupi potrebne ljude i alat, zatim zauzme jedan dio pruge ili stanicu, na sve strane postavi jake straže, dok ljudi s alatom moraju munjevitom brzinom stupiti na posao rušenja. Prethodno će se odred postaviti da se sve telegrafске i brzopjavne veze prekinu. Kod povlačenja odred se ne smije povući tako dugo dok se ljudi koji su sudjelovali kod rušenja ne povuku na sigurnu daljinu.

Zaustavljanje vlakova spada također među važne zadatke partizanskih odreda. Kad se zaustavi putnički vlak, treba pozvati putnike da izađu napolje, zatim im održati govor o ciljevima naše borbe. Pri tom se mora s putnicima postupati uljudno. Na vojna lica, kao i na službene osobe, treba naročito pripaziti i razoružati ih. Vlak treba pretresti, pokupiti sve državne vrednosne papire i ostalo. U civilnu prtljagu ne smije se dirati. Poslije završenog pretresa i održanog govora vlak treba pustiti da produži put.

Kod zaustavljanja vlaka treba izabrati podesan položaj da se s nekoliko ljudi može ugroziti cijela kompozicija. Da se vlak lakše zaustavi, treba nekoliko minuta prije njegovog dolaska prekinuti sve telefonske i brzopjavne veze, a na prugu navaliti nekoliko ovećih kamena ili par trupaca drva. Ukoliko se radi o teretnom vozu, tu će se osoblje prisiliti da napusti voz, otvoriti sve vagone i pozvati obližnje seljake da odnesu materijal ukoliko ne može ponijeti sobom odred. Voz treba zapaliti, otvoriti cijelu paru na lokomotivi i tako gorući vlak pustiti da juri n'zbrdo. Tek nakon toga može se pustiti osoblje, s kojim treba postupati uljudno, ukoliko se ne protiviti.

Ukoliko se radi o vojničkom vlaku, tu treba osobito paziti da se automatsko oružje postavi na takvo mjesto da može pod nišanom

držati cijeli vlak. Ukoliko se na poziv, da skine oružje, vojska ne odazove, stupa automatsko oružje u djelovanje s kratkim prekidima, što će svakako dovesti neprijatelja u zabunu, te se može dogoditi da položi oružje. Čim se to primjeti, treba odmah prekinuti paljbu i zahtjevati od neprijateljske vojske da odredi 5—6 ljudi koji će donijeti oružje na stranu. Kad se taj posao svrši, treba pozvati vojsku na okup i održati joj govor o značaju naše borbe. Za sve to vrijeme mora biti spreman mitraljez na zgodnom položaju odakle može ugrožavati neprijatelja.

Vrlo je korisno da partizanski odred opkoli selo gdje se nalaze neprijateljske snage. Neprijatelja treba razoružati, a cijelo selo sakupiti i održati skupštinu. U govorima treba iznijeti smisao naše borbe protiv okupatora i domaćih izdajica, a osobito podvući važnost sloge Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca u borbi protiv fašističkih okupatora.

Osim toga, u rad partizanskih odreda spadaju razne slične akcije, koje imaju za cilj nanositi neprijatelju udarce.

UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA PARTIZANSKIH ODREDA

Partizanski odred sastoji se od 20—50 ljudi na čelu sa komandrom i komesarom, ali to ne znači da ne mogu postojati i manji odredi — recimo sa 5 ili 10 ljudi. Više ljudi ne treba biti u odredu, jer otežava manevrisanje odredom i njegovo prebacivanje s jednog mjesta na drugo.

Nije potrebno, pa čak je i štetno, da se u odredu nalaze ljudi bez oružja, jer u slučaju borbe samo smetaju i stvaraju paniku. Od osoblja bez oružja dovoljno je samo nekoliko ljudi, koji su potrebni za veze i za organizacije prehrane odreda.

Odred se dijeli na desetine, na čelu koje stoji odgovorni desetar. On održava vezu sa svim ljudima i s komandrom, tako, da svako naređenje odmah može prenijeti na svoju desetinu ili opet sve promjene javiti komandiru.

Partizan može biti svaki iskreni narodni borac, kome na sreću leži interes naroda, koji je voljan da se podvrgne disciplini partizanskih odreda, koji je odan ideji narodnog oslobođenja, te je spreman dati svoj život za narodnu slobodu. Za partizana nije važna ni vjerska ni politička prapadnost.

Na čelu odreda nalazi se komandir. Komandir je najsposobniji, najodaniji i najspremniji borac, koji je svojim dosadašnjim životom i radom dokazao da zaslužuje puno povjerenje drugova. On vojnički osposobljuje svoj odred u rukovanju oružjem, rukovodi odredom u akcijama i odgovoran je za ishod akcije. U vezi s tim, on određuje sve pripreme potrebne za akciju, zauzima pozicije itd. Nadalje se komandir stara da se u odredu provodi gvozdena disciplina.

Radi što uspješnijeg zavođenja discipline u odredu, komandir ima pravo donositi odluke o sitnim kaznama, a u težim slučajevima, kao što je izdaja, otvorena sabotaza i slično, može u sigurnosti² s komesarom i još jednim članom partizanskog odreda donositi smrtne kazne.

Už komandira nalazi se u odredu i politički komesar. Dužnost komesara jest da organizira kulturno-propagandistički rad u odredu i da provodi liniju nacionalno-oslobodilačke borbe. Komesar je izraz težnja svih drugova. On treba i mora da bude majka odreda. On je stalno među ljudima odreda, objašnjava im smisao i cilj naše borbe, drži politička predavanja, čita i tumači literaturu, učvršćuje disciplinu, stara se o svim potrebama partizana, nastojeći da svako slobodno vrijeme partizana korisno upotrebi u odgojne svrhe.

Os m toga komesar je dužan podržavati stalna dodir sa pučanstvom kako u gradu, tako i u selu, gdje će opet raditi na širenju propagande i podizanju prosvjete. Osobiti zadatak komesara jest da neumorno objašnjava o štetnosti samovolje pojedinaca, pljačke i nasilja. Svu silu treba upotrebiti za objašnjavanje potrebe jedinstva svih Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca i Makedonaca u borbi protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica.

DISCIPLINA I MEĐUSOBNI ODNOSI U PARTIZANSKIM ODREDIMA

Poznata je stvar da je disciplina osnova svake i najmanje jedinice, nije potrebno govoriti o vojsci ili nekoj većoj organizaciji, već naglasiti samo toliko da obična i najmanja seljačka porodica mora propasti gdje nema poslušnosti i saradnje članova porodice. Razlika mora biti između vojničke discipline i ove koja se zahtjeva nužno u partizanskom odredu: dok je u vojsci nasilje i ponižavanje, kod nas je to samosvijest i ljubav prema starješini, kojeg smo sami izabrali. Zadaci i poteškoće koje se postavljaju pred nas nalažu nam bezuslovno da stvorimo primjenu disciplinu, bez koje je apsolutno nemoguća ma kakva akcija, a da i ne govorimo o uspjehu! Navešćemo nekoliko slučajeva, koji su nam se gorko osvetili usljed nedostatka discipline. Paljenje Boričevca, ne samo što je to ogromna materijalna šteta, već se slobodno može reći da je još veća moralna. Zar bi se Kulen Vakuf toliko držao da se u njemu narod nije plašio iste sudbine Boričevca, a to su nam i sami poručili. Glamoč koji je bio očišćen od ustaša, i umjesto da se neprijatelj progoni do unštenja, naši partizani su zasjele u zauzeti Glamoč i udarili u pijanku, što je neprijatelju omogućilo da se sabere i prikupi snage i bez ikakve muke istjera naše partizane iz Glamoča. Uzmimo slučaj sa Čorčima. Hrvatski seljaci dobrovoljno su odložili i predali oružje partizanima i bratski ih do-

² U saglasnost:

čekali očekujući bratsko razumijevanje sa strane naših partizana, no, međutim, našli su se neki neodgovorni elementi u našim redovima, koji su naknadno zašli kroz selo i revolverima terorizali mirne seljake i žene, što je svakako, usljed opasnosti po život, natjeralo stanovništvo da napusti selo i pobjegne u šumu tražeći ponovo oružje od ustaša da bi branilo goli život. Bilo je i takvih slučajeva, da čak neki elementi iz naše sredine vrše nasilje nad ženama, a bilo je slučajeva gdje su klane žene, djeca i sve što se zateklo u kući. Nije potrebno da obrazložimo kakve su posljedice ovakvog rada. U ovom slučaju mi se ni po čem ne razlikujemo od ustaške horde, iako smo se digli na oružje da izvojujemo častan i slobodan život za sve poštene Srbe, Hrvate, Slovence, muslimane itd. Sve su ovo posljedice nedostatka discipline i potrebne odgovornosti koja stoji pred nama. Članovi partizanskih odreda moraju biti svjesni toga da su oni NARODNO-OSLOBODILAČKI BORCI, da je to narodna vojska, koja uvijek mora biti spremna da se bori protiv svake nepravde, kao i nasilja, i za slobodu cjelokupnog naroda. Da je to narodna vojska, koja je u tu borbu stupila dobrovoljno da brani i čuva narodne interese i da se uvijek nađe kao zaštita svoga naroda. Ti borci treba da se posvete isključivo toj borbi sve do konačnog oslobođenja svoga naroda, tj. dok se okupator ne istjera iz naše domovine i ne obračuna sa domaćim izdajicama. Članovi partizanskih odreda treba da žive u zajednici, da se vole i slažu kao primjerna porodica, a naročito drugarski odnos prema svojim izabranim starješinama. Tu ne postoji strah, niti smije da postoji mržnja kao u vojsci, već ljubav i samosvjesna disciplina da se sa najvećom brižljivošću izvršava svaki zadatak. Nijedan partizan ne smije napustiti položaj bez naređenja. To bi značilo izdaju svojih drugova i svete naše borbe. Naročito je zabranjeno partizanu da vrši samovolju, to treba na licu mjesta kažnjavati. Jednom riječju, ako mi ne stvorimo disciplinu (samosvjesnu i dobrovoljnu disciplinu), postoji opasnost da se naša borba pretvori u najodvratnije nasilje i pljačku, i nešto što od nas niko ne želi, tj. da mi nastavimo posao najmržeg neprijatelja — ustaša. Da bi se to izbjeglo, potrebna nam je disciplina i još jednom disciplina.

Kakav treba da je partizan?

Partizan mora da se razlikuje u mnogo čemu od običnog borca ili pak ratnika. Sama riječ partizan obilježava karakter i cilj njegove borbe, tj. u toj se riječi samim tim podrazumijeva da je svjestan svih dužnosti koje se nameću ka konačnom cilju, tj. potpunom oslobođenju sebe i svog naroda.

TEKST ZAKLETVE PARTIZANA U HRVATSKOJ¹

OKRUŽNICA BR. IV

KOMANDIRIMA PARTIZANSKIH ODREDA NA KORDUNU
I PRIMORJU

Dostavlja se tekst zakletve po Glavnom štabu Jedinствene nacionalne oslobodilačke fronte² s time da prednju zakletvu izvrše svi partizanski odredi na ovom okrugu. Tekst zakletve glasi:

»Zaklinjem se da iz ruku neću pustiti oružje sve dok posljednji fašistički okupator ne napusti moju zemlju, sve dok posljednji ustaški gad ne bude iskorijenjen.

Zaklinjem se da ću se neprijatelju, koji je, pomoću domaćih izdajica i plaćenika, porobio i opljačkao moju zemlju, klao i ubijao moj narod, žene i djecu, otimao moje žito, moj trud i muku i izgonio me sa mog djedovskog ognjišta, zaklinjem se da ću mu se osvetiti nemilosrdno, da ću mu nanositi udarac, krv za krv, smrt za smrt.

Zaklinjem se da ću u nemilosrdnoj borbi protiv ustaških razbojnika čuvati se i kaniti svakog samovoljnog ispada i osvećivanja nad mirnim stanovništvom, ženama i djecom ma kakve vjere i narodnosti bili, zaklinjem se da ću svagdje i uvijek zastupati misao bratstva i zajedničke borbe Srba, Hrvata i muslimana za čišćenje moje zemlje od zajedničkog neprijatelja, protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajica i plaćenika, bili oni iz srpskih, hrvatskih ili muslimanskih redova.

Zaklinjem se da ću prije umrijeti nego odati sebe ili svoje drugove i našu svetu borbu, da ću prije umrijeti nego pljačkom ili samovoljnim nasiljem okaljati zastavu pod kojom se borim.

Ako prekršim ovu svetu zakletvu, ako pokažem slabost, malodušnost, kukavičluk, nedisciplinovanost ili zlonamjerno izdam interese svog naroda, NEKA SRAMNO PADNEM OD RUKU SVOJIH DRUGOVA!³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K. 10. IX. 1941.

Operativni komitet
Karlovac

¹ Tekst zakletve napisao je narodni heroj Marko Orešković srpnja 1941 godine.

² Odnosi se na glavni odbor Jedinствene narodnooslobodilačke fronte.

ANALIZA RADA I ZAKLJUČCI SA SASTANKA OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU OD 11 RUJNA 1941 GODINE¹

OKRUŽNICA — BROJ I

Na sastanku OK KPH za Liku održanom 11. IX. 1941 godine, nakon razmotrene političke situacije i stanja partiske organizacije, došlo je ovo rukovodstvo do sljedećih konstatacija:

USPJESI U RADU PARTIJSKE ORGANIZACIJE:

Dolaskom okupatorske fašističke vojske i frankovačkog ološa na vlast politička se je situacija znatno izmijenila u zemlji. Ono malo prava što ga je izvojevao narod svojom žilavom i istrajnom borbom nemilosrdno je oteto; pobješnjele ustaške horde natječu se u gušenju narodne slobode i prava, sprečavaju i najmanju akciju radnika i seljaka za bolji i snošljiviji život. Vrší se najernji teror nad radnim narodom, najsrarnije nacionalno uništavanje.

Građanski političari i politikanti zavukoše se u mišje rupe, napustiše zemlju, ili bolje rečeno, ostaviše narod u njegovim najtežim momentima, s nadom da će se vratiti doba kada će opet moći da zajašu na narodnu grbaču.

Napadom fašističke Njemačke na Sovjetski Savez pred nas komuniste stavljeni su novi i odgovorni zadaci. Pred našu partijsku organizaciju postavila se u prvom redu zadaća popularizacije SSSR-a koji je glavna udarna snaga protiv fašizma, popularizacija naše KP, predvodnice i organizatora borbe radnika i seljaka za konačno oslobođenje.

Naša partijska organizacija je djelomično odgovorila tim zadacima. Ljubav srpskog i hrvatskog naroda u Lici prema bratskim narodima SSSR i prema našoj Partiji u mnogome je olakšala taj posao.

No ipak su mnoge partijske organizacije potpuno zatajile.

Zvjerstva koja su ustaški razbojnici vršili nad komunistima i cijelim srpskim narodom, pod zaštitom talijanskih fašističkih okupatora, nagonili su nas da podižemo borbenu svijest naroda, te da uspostavimo bratsku suradnju srpskog i hrvatskog naroda i da organizujemo otpor protiv ustaškog zuluma i najezde fašizma.

Mnogi članovi kao i pojedine partiske organizacije u ovim momentima nisu se razlikovali od građanskih i malograđanskih političara i organizacija. Oni su ili pobjegli ili se ilegalizirali tj. potpuno odvojili od naroda, priželjkujući spas i oslobođenje od SSSR-a i Cr-

¹ Primjerak okružnice koji Redakcija posjeduje, pisan je ćirilicom, i umnožen na pisaćem stroju.

vene armije, i na taj način ostavili mase same sebi. Bilo je i takvih slučajeva gdje su pojedini članovi bremzali narodni ustanak. Istina, pojedine partiske organizacije kao i drugovi shvatili su svoj zadatak i djelomično odgovorili svojim dužnostima, a vrlo mali ih je broj koji su u potpunosti odgovorili svom zadatku.

Poziv na ustanak i rukovodstvo ustankom pripada u prvom redu našoj Partiji. Pripremljeni ustanak, iako sa mnogo propusta, nanio je ustašama i njihovim gospodarima teške udarce. U oružanim sukobima ubijeno je više hiljada ustaša, domobranske Paveličeve vojske i žandara, zaplijenjene su velike količine ratnog materijala, ali pravilne i smišljene raspodjele nije bilo. U oslobođenim krajevima pojedine partijske organizacije uspjele su potpunoma izmijeniti situaciju. Organizovanjem kulturno-društvenog rada, koji nije u potpunosti izveden, zborova i konferencija na kojima je podizan moral masama, organizacija žena i omladine izmijenili su psihološku učestalost koja je obuzela mase za vrijeme ustaškog režima.

Prikupljanje odjeće, obuće i drugih potreba za borce samo je djelomično izvršeno, te se partijskoj organizaciji i članstvu postavlja glavni zadatak formiranje narodne pomoći kroz koju će se ova akcija mnogo organizovanije i uspješnije sprovesti. Izvjesni uspjesi postignuti su u formiranju vojnih štabova kao komandnih centara i formiranju vojnih jedinica po principu organizovane vojske.

U svim poslovima osjetilo se nedovoljno iskustvo većine članstva i partijskih organizacija, ali inicijativa rukovodstva u ovim poslovima pripada komunistima.

NEUSPJESI, PROPUSTI I GREŠKE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA:

Drug Staljin nas uči da je KP čelična tvrđava čija se vrata otvaraju samo dostojnima, a komuniste su ljudi naročitog kova. Nema veće časti nego postati član KP. Znači da članovi komunističke partije imaju za dužnost da sve svoje raspoložive snage stave u službu naroda, a naročito danas, uoči konačnog oslobođenja radnog naroda. Za komuniste ne smije biti nepremostivih prepreka.

Partisko rukovodstvo za Liku nije odgovorilo svojim zadaćama. Zanemareni su osnovni zadaci: održavanje redovnih sastanaka, održavanje stalnog kontakta sa nižim forumima i partiskim organizacijama, ukazivanje pomoći partiskim organizacijama, slaba briga i slabo provođenje partiske linije u život; slaba budnost pri primanju novoga članstva, tako da su se uvukli tuđi elementi koji su se pri prvim velikim događajima kukavički ponijeli, čime su osramotili i ukaljali ime člana komunističke partije.

Na temelju ovakvog stanja razumije se da stanje partijske organizacije u cijelosti ne zadovoljava, razumije se da partijska organizacija nije bila u stanju da bude pravi rukovodilac ustankom, već

se u većini slučajeva jašilo na repu događaja. Mnogi članovi Partije, pa čak članovi sreskih i okružnih rukovodstava išli su tako daleko da su vodili pregovore sa talijanskim okupatorima po pitanju lojalnog držanja prema okupatorima, čime su nasjeli i upregli se u kola talijanskog fašizma.

Rad sa omladinom bio je potpunoma zanemaren, drugim riječima, omladina je bila prepuštena sama sebi. Samo u nekim mjestima postoje skojevske organizacije, a i njima nije ukazivana skoro nikakva pomoć iako je to osnovna i glavna dužnost bila svim rukovodnim drugovima.

Organizovanog rada među ženama, može se reći, takođe nije bilo. U našim selima još uvijek vlada reakcionarno gledište: gonjenja žena iz svakog društvenog i javnog života. Međutim, pokazalo se da tamo gdje su drugovi razvili malo djelatnosti među ženama — da je bilo vrlo zavidnih i zadovoljavajućih rezultata.

ZADACI:

Na temelju ovakovog stanja pred cjelokupno članstvo i partijske organizacije postavljaju se velike i odgovorne zadaće. Da bi se odgovorilo svim zadaćama, tj. da bi se izvršile obaveze koje ima jedan komunista i partijska organizacija prema svome narodu, nužno je učvrstiti partijsku organizaciju. Pod učvršćenjem organizacija treba razumjeti čišćenje organizacije i zavođenje gvozdene discipline. Stalna kontrola viših foruma nad nižim i ukazivanje pomoći od strane rukovodstva. Svjesna odgovornost članova mora biti bezuvjetna. Ne smije se dopustiti neprovođenje partijske linije, kao ni samovoljnog tumačenja iste. Održavanje redovnih ćelijskih sastanaka i prorađivanje partijske literature na njima kao i razjašnjavanje političkih događaja, tim više što je teoretski novo članstvo na vrlo niskom stupnju. Izbor sekretara ćelija i foruma mogu vršiti samo one jedinice koje se nalaze na takovoj visini da im se to može povjeriti. Inače partijski forumi određuju sekretare. Forumi i partijske organizacije moraju se brinuti i oko umnožavanja i izdavanja partijske literature. Organizovanje Skoja i pomoć u vaspitanju omladine postavlja se kao jedan od glavnih zadataka. Formiranje organizacije narodne pomoći, kao i pomoć članstva u sabirnim akcijama. Rad među ženama i uvlačenje žena u sve poslove. Rad na formiranju u svim srezovima ODBORA NACIONALNO OSLOBODILAČKOG FRONTE, kao i fondova pri svim odborima. Kao najvažniji i najhitniji zadaci postavljaju se pred partijsko rukovodstvo organizacija i reorganizacija vojnih jedinica. Pokazalo se da destruktivni tipovi, izdajnici narodnih interesa, rade svim silama da dezorganiziraju nacionalno-oslobodilački ustanak, pa se nameću potrebe rada u vojsci i formiranja čvrstih vojnih rukovodstava. Stvaranjem Partije u parti-

zanskim odredima potrebno je popularizirati i omasoviti Partiju, popularizirati SSSR i druga Staljina.

Ova okružnica ima se proraditi na svim partijskim organizacijama.

OKRUŽNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE ZA LIKU

BR. 25

**PISMO PARTIJSKIH AKTIVISTA IZ BUNIĆA OD 11 RUJNA 1941
GOD. STANOVNICIMA SELA ČANAK¹**

Bunić 11. IX. 941

DRAGA NAŠA BRAĆO ČANČANI!

Primili smo vaš odgovor koji nas je veoma obradovao. Poslije strašnih događaja koji su se odigrali u našoj okolini, ovo je prva radosna vijest koja nam je ozarila naša lica velikom srećom. Mi smo svi od reda obradovani što nam se pruža prilika da sva pitanja raspravimo kao ljudi i iskreni prijatelji, pa da bi ovaj sretno započeti posao bio što veća manifestacija iskrenosti i bratske ljubavi, mi smo spremni da odmah pristupimo razgovorima, pa s tim u vezi slobodni smo vam predložiti slijedeće:

1) Da sva sela naše općine izašalju po jednog ili dva delegata na mjesto koje ćemo sporazumno odrediti.

2) Da svi ljudi koji budu prisutni tome sastanku dođu bez ikakvog oružja, kako to dolikuje kad se dobri prijatelji sastaju.

3) Da se omogući vašem izaslaniku koji bi prije sastanka došao među nas da se sam uvjeri da smo bez oružja.

4) Da se sastanak održi u subotu u 10 sati prije podne na sporazumno određenom mjestu i

5) da se nigdje u blizini od najmanje 1 kilometra ne smije nalaziti ni jedno naoružano lice, kako s naše, tako i s vaše strane.

Uvjereni smo, draga braćo, da ćete ovaj predlog moći usvojiti, pa željno iščekujemo presretni čas našeg zajedničkog sastanka.

Mi vas bratski i prijateljski sve pozdravljamo
sa iskrenim usklikom:

DA ŽIVI SLOGA HRVATA I SRBA!

¹ Bunić je srpsko, a Čanak hrvatsko selo. Iz Čanka je bilo nekoliko ustaša, dok ostalo stanovništvo nije stajalo uz njih. Ustaše su radile na širenju šovinističke mržnje i borbe između ovih sela, a ovo pismo je odraz partijske linije bratimljenja Srba i Hrvata, što je bila jedna od prvih i najznačajnijih zadaća u Hrvatskoj. Poslije pisma došlo je do sastanka predstavnika ovih sela koji se završio prijateljskim dogovorom, ali je i kasnije bilo neprijateljstava koja su izazivale ustaše.

BORBE I AKCIJE LIČKIH PARTIZANA OBJAVLJENE U »VJESNIKU« BR. 4 OD 15 RUJNA 1941 GODINE¹

VIJESTI

Iz Like.

Narodni partizanski odredi drže teritorij: okolica Glamoča, linija Glamoč—Ključ, okolica Bosanskog Petrovca, linija Nebljusi—Bihać, Nebljusi—Udbina (5 km do Udbine), linija prema Glamoču do 8 km pred sam Gračac, linija prema Kninu, okolina Knina. Kontrola puteva je mnogo veća, a svakoga se dana sve više proširuje. Nešto talijanske vojske je opkoljeno, pa im je slaba ishrana. Tražili su od naroda da im proda volova. Narodni su borci odgovorili da su im spremni prodati 100 volova za 1.000 pušaka i 1 milijun metaka. Na drugom mjestu donosimo tekst zakletve, koju polaže svaki onaj koji pristupi u narodne partizanske odrede na tom teritoriju.

Glavno je vrelo oružja još uvijek — oduzimanje fašistima i trupama koje ovi šalju na narod. Borci čine upravo herojska djela da bi došli do oružja i mogli se boriti protiv okupatora i ustaša. Navodimo nekoliko primjera. Seljak stane uz cestu s rogljama, naiđe auto s oboružanim ustašom i žandarom, on zaustavlja auto, probode obojicu, oduzima im oružje. Drugi seljak uzme držak od motike i čeka s njim u grmlju uz cestu, a kad je naišao ustaša poviče: »Stoj! Odloži oružje!« i uperi držak od motike na ustašu. Kad ovaj odbaci pušku, baci se seljak na nju i s njom ubije ustašu. Jedan dečko od 17 godina skočio na oboružanog ustašu, ali je ovaj bio jači i oborio dečka. Dečko je međutim legao na pušku i nije je htio pustiti iz ruke. Tako su se natezali sve dok nije naišao drugi čovjek i umlatio ustašu. Mladići paze na ustaše, žandare i vojsku, te se prikrađaju i nenaoružani krađu oružje. No nije to jedino vrelo oružja. Narod si je sam počeo proizvoditi oružje. Prave bombe, bacače bombi, municiju za topove itd.

Borbe traju gotovo svakog dana. Nema dana da ne padne barem 20—30 neprijatelja. Gubici na strani narodne armije vrlo su maleni. Odredi štede sa municijom i pucaju samo u sigurno. U borbu idu oprezno. Oduševljenje naroda za borbu je ogromno. Po selima starice plaćući ljube ruke narodnim borcima. Narod sa oduševljenjem daje hranu za armiju.

Talijanske se čete još nigdje nisu upuštale u borbu, nego su se svagdje držale pasivno. Umjesto njih su razvili veliku djelatnost

¹ Redakcija ima primjerak »Vjesnika. (Vidi objašnjenje uz dok. br. 8) koji je umnožen na geštetneru.

talijanski agenti, koji su pokušali narod uvjeriti kako su talijanski fašisti prijateljski raspoloženi prema našem narodu i da će ga zaštititi od ustaškog zuluma. No, narod nije nasjeo tim pričama. Do borbe međutim nije nigdje došlo, jer se te čete ne usuđuju nikamo u manjim skupinama, nego ih je svagdje 500—800.

Na tom teritoriju izlazi i slobodni list »Gerilac«², koji donosi vijesti iz cijelog svijeta. List je posvetio veliku pažnju sveslaven-skom mitingu u Moskvi.

Ni drugi dijelovi Like ne miruju. 3. VIII. napadnut je ustaški stan u Divoselu, u kojem se nalazilo 10 ustaša. Napad je izveden u 2 sata noću, ali kako su ustaše davali jak otpor, zgrada je zapaljena, a borba je trajala do 3 sata. Poginulo je sedam ustaša i 2 narodna borca. Pr je napada na stan evakuirano je sve ljudstvo iz sela sa svom stokom i pokretnom imovinom u brežuljke kod Velebita, da bi se spriječio progon nad selom. Ustaše su međutim nastojali zadobiti narod i dočepati se imovine, pa su iza toga napadali na brežuljke, gdje su mislili da bi se mogao narod kriti. Drugog dana u praskozorju napali su ustaše i vojska (oko 60 ljudi) logor evakuiranih Divoseljana. Koristeći se izvještajima nekih špijuna, uspio je neprijatelj noću opkoliti čitav logor, te je počeo iz pušaka i puškomitraljeza pucati po ljudima. Odmah mu se suprotstavilo 15 oboružanih ljudi, da bi zaštitili uzmak žena i djece. No usljed nadmoćnosti neprijatelja nisu u tome potpuno uspjeli, tako da je neprijatelj zarobio oko 70 žena, djece i staraca. Onda su počela uobičajena zvjerstva. Svi su zarobljenici odvedeni u selo Alanak pod Velebitom i tu bacani živi u jedan ponor. Iz tog je ponora uspjelo 9 teško ranjenih osoba izaći i doći do novog logora Divoseljana. U samoj borbi poginulo je 10 ustaša. Točan se broj ne da ustanoviti, jer se svakog dana nalazi još po koja lešina iza kakvog grma. Ostala su sela lijepo primila Divoseljane, koji su se povukli dublje u Velebit, te pristupili zajedno s drugim seljacima u veće odrede. Divoseljani su svakodnevno bili u borbi s ustašama, koji su se nastojali probiti do Počitelja i brzo napredovati.

U selu Počitelju partizanski odred 5. VIII dočekao u busiji četvoricu ustaša i sve ih pobio. Tom je prilikom poginuo komesar općine³ Medak, ustaški povjerenik i krvopija Stipan Dukovac, što je narodu dalo golemog potstreka za borbu. Nadajući se divljačkom napadu i to se je selo evakuiralo u Velebit. Ujedinjeni seljaci Divosela i Počitelja branili su invaziju⁴ ustaša na liniji Počitelj—Ribnik, tako da je narod mogao mirno raditi u Počitelju i okolnim selima na

² Prvih mjeseci ustanka postojao je zajednički štab partizanskih odreda za Zapadnu Bosnu i Liku. On je izdavao svoj tjednik »Gerilac«. (Vidi »Zbornik«, tom IV, knjiga 1, primjedba uz dok. br. 3).

³ Tako su ustaše nazivale svog općinskog povjerenika.

⁴ Branili su se od invazije.

poljima, a neprijatelj bio onemogućen da pohara selo i prirod. Borbe su vođene svakodneвно.

Pred samu noć napadnut je 5. VIII ustaški stan u Metku, kojom je prilikom poginulo i izgorjelo 11 ustaša i 1 talijanski vojnik a četvoricu razoružanih ustaša spasila je talijanska vojska.

Tih su dana po selima Kuli, Ostrovici, Vrepcu, Pavlovcu, Mogoriću i Ploči napadani ustaše i ubijani, tako da je u tim selima potpuno uklonjena ustaška vlast. Tu je poginulo oko 30 ustaša, a narod je došao do oružja.

Odred vojske od 150 momaka prošao je s bijelim barjacima kroz Medak i pozivao narod da se vrate svojim kućama, a ustanici da odlože oružje. Bilo je ljudi koji su skoro povjerovali tom manevru, ali je njih brzo opametio mučki napad istog odreda na Ploče. Tu se narod odmah snašao i pružio otpor. Bitka je na prekid trajala 3 dana. Neprijatelj je upotrebio bacače mina, tako da su mnogi mislili da upotrebljava topove. Međutim se narod nije dao smesti. Rezultat je bitke da se neprijatelj morao povući ostavivši za sobom 26 mrtvih. Na drugoj strani, tj. na strani naroda, bio je samo 1 ranjen. Neprijatelj je pucao mnogo, a ponajviše sasvim u tutanj. Narodni su borci štedjeli municiju i pucali samo kad su imali dobar cilj.

Na pruzi Lovinac—Udbina napadnut je poštanski autobus koji vozi preko Ploče. Pobijena su 4 ustaša koji su se vozili, a auto je survan kraj ceste. Auto su kasnije Talijani opljačkali.

U Vranjku, hrvatskom selu, općina Lovinac, koje selo graniči Pločom, uspjeli su ustaše zastrašiti narod pričom kako će tobože četnici koji su odbili napad vojske na Ploče sada početi klati Hrvate. Selo se evakuiralo. Pločani su međutim ostavili straže u tom selu i čuvali imovinu da se ne bi nikome dogodila nikakova šteta i pozvali seljake da se vrate svojim kućama. Hrvatski su partizani objasnili zavedenim seljacima ciljeve narodne borbe, pa su se ovi smjesta vratili kućama uvidjevši da su zlonamjerno bili zavedeni, a odobrili su borbu svojih susjeda Pločana i narodnih partizana, te se izjavili spremni potpomoći ih.

U jednoj borbi oko Medaka navalila je na narod daleko premoćna sila vojske. No borci se nisu dali smesti i izveli su jedan sjajan manevar. U momentu kad su već bili sasvim opkoljeni, oni su se počeli tobože predavati, a onda su iznenada izvršili napad. Tu su zarobili 7 teških mitraljeza, 6 lakih i municije, te oko 200 pušaka. Poginulo je preko 200 vojnika, dok su se ostali razbježali svojim kućama ne htijući se vratiti u kasarne.⁵

U Gospiću je zavladao strah kod vodećih ustaških ličnosti pred borbom naroda, tako da su vlasti bile prisiljene zabraniti bijeg iz Gospića. Jednog su dana tako sa samog kolodvora vraćena četiri

⁵ Vidi dok. br. 41.

»hrabra« ustaška funkcionera. Talijanska ih je okupacija još više smela tako da su dobili naredbu da može »otići« (pobjeći) u Zagreb tko god hoće, a tko hoće može se svući. Na pruži Zagreb—Gospić razrušena je pruga između Javornika i Ličkih Jesenica.

BR. 27

NAREDBA ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA KOTAR KORENICU I OKOLINU OD 16 RUJNA 1941 GOD. O ZABRANI PRODAJE NAMIRNICA OKUPATORU I SUZBIJANJU NJEGOVE ŠPIJUNAŽE¹

ŠTAB GERILSKIH ODREDA ZA
SREZ KORENICU I OKOLINU

Babin Potok²

NAREDBA BR. 2

Zbog novonastale situacije preuzimanjem vlasti od strane Talijana, mora se i taktika naše borbe mijenjati. Kako mi za sada ne možemo pribjeći otvorenoj frontalnoj borbi, to se moramo poslužiti onim sredstvima kojima raspolažemo. Jedno od najmoćnijih sredstava je za sada uskraćivanje svega što se može smatrati živežnim namirnicama. Ne smije se ubuduće dogoditi da i najmanja korisna stvarčica dođe u posjed toga neprijatelja. Već danas se primjećuje da će on pokušati svim sredstvima da se posluži kako bi došao do namirnica, obećavajući svaku cijenu. Moramo strogo voditi računa da svaka stvar koja se njima proda produžuje našu oslobodilačku borbu i korisno služi našem neprijatelju. Taj naš neprijatelj neće škrtariti sa novcem, jer je u mogućnosti da ga pravi na vagone, ne vodeći računa o njegovoj vrijednosti.

Isto tako je potrebno suzbijati špijunažu, jer će neprijatelj pokušati na sve moguće načine da dokuči sve naše tajne. U slučaju da pokuša tražiti neke pojedince, nikako mu se ne smiju davati podaci o takovima, već se treba svak da posluži izgovorom kao: »Ne znam«, »Odveli ga ustaše« ili »Otišao u Srbiju« i slično. Sve su ovo veoma važne stvari u našoj borbi, pa svaki onaj koji se ne bude strogo pridržavao ovih uputa smatraće se narodnim izdajicom, a poslovice kaže: »Oprošteno je svima, samo ne izdajicama«.

16. IX. 1941 god.

(M. P.)

¹ Redakcija ima primjerak naredbe koji je umnožen na šapirografu i ovjeren četvrtastim pečatom štaba.

² Dopisano rukom.

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA KOTAR
KORENICU I OKOLINU OD 16 RUJNA 1941 GOD. O POTREBI
STVARANJA ODBORA ZA NARODNU ISHRANU I NJIHOVIM
ZADACIMA¹**

ŠTAB GERILSKIH ODREDA ZA
SREZ KORENICU I OKOLINU

SVIMA SELIMA OVOGA PODRUČJA

Pošto je teško predvidjeti koliko dugo će potrajati naša započeta oslobodilačka borba, pa da ne bi doživjeli nikakvo iznenađenje, potrebno je pristupiti organizovanom radu za stvaranje rezervi životnih namirnica. Da bi se ovaj rad mogao uspješno provodati, treba u svakom selu osnovati »Odbor za narodnu ishranu«. U taj odbor treba da uđu tri do četiri člana, a po mogućnosti da uđe i po jedna ili dvije žene.

Zadatak ovoga odbora bio bi u sljedećem:

1. — Da svim sredstvima poradi na prikupljanju žita, brašna, pasulja, krompira, masti, pekmeza, suvoga voća, suve slanine, mesa i ostalih nepokvarivih stvari za ishranu. Sve ove stvari spremiti na sigurnom mjestu.

2. — Za odjeću: vune, sukna, čarapa i domaće platna itd.

Svi ovi predmeti korisno će poslužiti ne samo borcima na položajima, već i ostalim nezbrinutim, koji usljed raznih nepogoda ostadoše bez svoga doma i svojih hambara. Predviđamo već unaprijed da će mnogi reći: »e toga se mnogo od nas traži«, ali kada se ima u vidu kolike žrtve mora podnašati svaki porobljeni narod, onda, draga braćo i sestre, sve ove žrtvice, koje na ovaj način doprinosite, tako su neznatne i male, da ih svaki čovjek kod koga je osjećaj drugarstva i čovječnosti ma i najmanje razvijen može sa malo dobre volje i razumijevanja doprinijeti.

Svi moramo biti svjesni toga — da je samo našom borbom spriječen neprijatelj da izvrši namjeravanu pljačku, koja ne bi imala granica. Sjetimo se samo da su ustaški banditi imali namjeru da odmah poslije žetve pokupe i oduzmu sve žito iz naših sela, a isto tako bi bilo i sa našom stokom i ostalim za život potrebnim stvarima, pa samo zahvaljujući našoj organizovanoj borbi sprečena je ta mračna i ubitačna nakana našega krvnika. Da bi se i dalje mogli uspješno boriti protiv naših krvnika, potrebna nam je snaga i orga-

¹ Redakcija posjeduje prepis obavještenja.

nizovanost, a da bi tu snagu imali, potrebna nam je pomoć koja nije tako velika a da ju se ne bi moglo pružiti.

Sveta je dužnost svakoga pojedinca da učini svoju obavezu prema onima koji su najviše izloženi u toj velikoj borbi za narodno oslobođenje.

16. IX. 1941

BR. 29

**PISMO ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA KORENICU I OKOLINU
OD 17 RUJNA 1941 GOD. KOMANDIRU GERILSKOG ODREDA
BABIN POTOK¹**

ŠTAB GERILSKIH ODREDA ZA
SREZ KORENICU I OKOLINU

KOMANDIRU GERILSKOG ODREDA

Babin Potok

Potvrđujemo prijem vašeg dopisa od 16. ov. m.² kojim nam javljate broj dobrovoljaca za »Leteći odred«,³ te vaše mišljenje, odnosno prijedlog za ujedinjenje sa odredom »Kik«.⁴

Što se tiče ovoga sjedinjenja, mišljenja smo da bi bilo potrebno što prije izvršiti ovo spajanje, a pogotovo kada je odred »Kik« došlo pojačanje od 10 ljudi potpuno naoružanih sa još jednim puškomitraljezom. U tom slučaju ovaj odred bi se potpuno kompletirao i osposobio za samostalno djelovanje, a prema predviđenom planu o osnivanju »Letećih odreda«.

Zato vam predlažemo da se što prije stavite u vezu sa odredom »Kik« i da u smislu spajanja povedete drugarske razgovore.

Baš ovoga časa primili smo izvještaj od odreda »Kik«,⁵ koji nas izvještava o izboru komandira toga odreda. Sporazumno izabran je jedan od onih ljudi koji su došli iz Lapca, čije nam ime nisu saopšteli.

¹ Redakcija posjeduje kopiju pisma.

² Redakcija ne posjeduje ovaj dopis.

³ Za pojedine akcije van svog mjesta, od dobrovoljaca bolje naoružanih, stvarane su grupe ili vodovi koji su proizvoljno nazivani »letećim odredima«.

⁴ Tako se odred nazivao po šumovitom brdu koje se nalazi blizu sela Končarev Kraj.

⁵ Redakcija ne posjeduje ovaj izvještaj.

Dalje nam javljaju da je danas novoizabrani komandir na izviđanju u okolini Prijeboja (ovo vam saopštavamo rad. ravnanja).

Ujedno vam ovim putem odajemo priznanje na vašem savjesnom izvještavanju.

Uz drugarski pozdrav

ZA ŠTAB

17. IX. 1941

BR. 30

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 18 RUJNA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O IZVEDE- NIM AKCIJAMA U PRVOJ POLOVINI RUJNA 1941 GODINE

IZVJEŠTAJ BROJ 16

Petrova Gora:

Porast ljudi i oružja u Perni, Peckoj i Maličkoj.

Akcije:

2. IX zasjeda na Crevarskoj Strani. 2 ustaše ranjeni.
4. IX napad na stanicu kod Blatuše neuspio zbog izdaje stanovništva.
9. IX nije usp o napad na poštanska kola, jer je zasjeda bila otkrivena. Tokom ovih dana su likvidirana 4 izdajnika, što je povoljno djelovalo na stanovništvo i partizanske odrede.

Glina:

Uspostavljena ponovno veza sa Glinom.

Glina je dala ovaj izvještaj: Raspušteno 7 partijskih jedinica. U Šamarici se nalazi oko 1.000 ljudi Glin-skog sreza naoružanih sa 30 karabina, 1 laki mitraljez, 50 lovačkih pušaka. Točne podatke ćemo saznati na konferenciji 19. IX delegata Korduna. Do sada veze nisu funkcionirale zbog sabotaze Kirina i Stanka Trkulje.¹

Akcije u Glini:

5. IX likvidiran ustaški krvnik Žin'ć iz Gline. Sudjelovao je u klanju ljudi u glinskoj crkvi.

¹ Ne radi se o sabotazi, nego o nedovoljnom shvatanju značaja veza od strane drugova iz Kirina i Stanka Trkulje, koji je kasnije bio na rukovodećim dužnostima.

6. IX ubijen ustaški dužnostnik Mazalović iz Maje.
a) Zaplijenjeno je 60 metričkih centi rekviriranog žita određenog za Njemačku i otpremljeno u Šamaricu. Izvršili su odredi iz Šamarice.

b) Ubijena su dva naša druga od izdajice iz zasjede i to: Rozinović² i Muždjaka Mile.³

v) Iz Banjaluke su dopremljeni u Glinu 30 Srba i strijeljani.

g) Na denuncijaciju su uhapšeni i strijeljani: jedan Hrvat i 3 Židovke.

Sjениčак:

Odred druga V. razoružao ustaškog povjerenika. Došli ustaše i otišli neobavljena posla.

Akcije — Debela Kosa:

10. IX je odred Debela Kosa uništio 60 telegrafskih stupova između Krnjaka i Veljuna i 2 mosta na općinskim cestama Krnjak—Trupinjak i Krnjak—Vojnić. Oduzete su 3 puške sa 70 metaka čuvarima mosta. Stupove popravljaju sami žandari, a mostovi još uvijek nisu popravljani.

b) Odredi Trupinjak i Šljivnjak su uništili 7 telegrafskih stupova kod Blagaja.

v) Odred Loskunja je uništio 4 telegrafska stupa između Tušilovića i Krnjaka.

g) Šljivnjački odred je poduzeo nekoliko zasjeda na žandare, ali su sve propale zbog slabih obavještenja.

Vojnić:

14. IX su odredi Debela Kosa, Trupinjak, Loskunja, Crna Lokva i Perna — oko 130 ljudi — izveli napad na Vojnić Kolodvor. Vojnici koji su držali stražu na kolodvoru utekli su i odnijeli sa sobom oružje. Kolodvor je demoliran i zapaljen. Kasu nije bilo moguće otvoriti. Zapaljena je jedna pilana koja je pravila željezničke pragove i svi pragovi, jedno [veće] spremište u kojem su uništene 2 lokomotive, malo že[ljezničko] spremište i jedno rudarsko spremište sa s[jenikom]. Zaplijenjeno je: 2 radio-aparata, 1 pisaća mašina, koja je na putu za Karlovac, 1 novi bicikl i nešto odjeće i obuće, 15 kg dina-

² Ljuban Resanović, radio na pripremi ustanka, ubijen u s. Ravnorašće.

³ Mile Muždeka, radio na pripremi ustanka, ubijen u selu Buzeta.

mita sa 3 svežnja korde, jedan austrijski karabin sa 13 metaka, 1 brzometna lovačka puška, 2 bombe i 60 pušćanih metaka. Uništeno je osim toga 7 telegrafskih stupova na cesti Vojnić—Vrgin Most i 2 na pruzi Karlovac—Vrgin Most.

Tušilović:

13. IX došla vojska sa jednom ženom koja je uhapšena i prokazala koji se ljudi nalaze u šumi, sa partizanima. Opolili selo. Pohapsili su nekoliko ljudi, ali ih je oficir pustio bez ikakvog pitanja. Ovo se treba uzeti pozitivno. Tek je odveden otac od jednog partizana. Pucnjava je bila oko jedan sat i to su pucali vojnici jedni po drugima, jer je bila magla, i čim su čuli šuštanj otvorili su vatru u tom pravcu, a drugi su držali da to pucaju partizani i otvarali vatru u istom pravcu, dakle, prema svojim. Poginuo nije nitko.

Slunj:

Doznali smo neslužbeno da je u Slunju uništen jedan vod vojske od [strane] partizana. Sa Velikom Kladušom i Slunjom nismo uspostavili još veze zbog preopterećenosti na drugim dijelovima. To pitanje ćemo riješiti na konferenciji delegata 19. IX. o. mj.⁴

K.⁵ 18. IX. 1941

Papa⁶

BR. 31

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD 19 RUJNA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O POKUŠAJU PREBACIVANJA PARTIZANSKIH ODREDA NA SLOBODNI TERITORIJ, IZVRŠENIM AKCIJAMA I VOJNO-POLITIČKOM STANJU U DALMACIJI¹

Dragi drugovi, primili smo vaše pismo i materijal. Stvar s partizanskim odredima i uzrocima neuspješnog prebacivanja istih na mjesto odredišta stoji ovako: U vezi s vašim direktivama o formiranju i odašiljanju partizanskih odreda, a poslije dolaska drugova

⁴ Omaškom je napisano »o. mj.« umjesto »o. g.«

⁵ Karlovac

⁶ Narodni heroj Josip Kraš — Papa

¹ Original izvještaja je u rukopisu.

Šilje² i Mirka³ u Split, stvorili smo plan po kojemu je trebalo da krene 6 odreda i to iz Splita, Solina, Trogira i Kaštela, Šibenika, Primoštena, te Zatona i Vodica. Opći plan je bio da ovi odredi iz raznih mjesta Dalmacije krenu u pravcu onih krajeva Bosne, Sj. Dalmacije i Like, koji krajevi se nalaze u rukama partizana. Odredi koji su trebali da krenu u pravcu Knina putem su imali da podignu na borbu i zauzmu sela oko Knina, zatim da opkole i zauzmu sam Knin, kako bi dalje krenuli i razvili partizanski pokret prema primorju.

Splitski odred od 44 druga krenuo je 11/VIII. Četvrti dan je bio primijećen kod Trilja, te od ustaša i talijanske vojske opkoljen i prisiljen na borbu, koja je započela u 8 s. ujutro i trajala do pred samu noć. U najpresudnijem času, kada su se naši drugovi trebali da organizovano povlače, poginuo je drug Mirko (Španjolac). Njegova smrt je bila bezuslovno od velikog značaja za ishod borbe. Tu su poginula još 3 druga i jedan teško ranjen, 13-orica su se vratili u Split, a 24 uhvaćeni te 26/VIII osuđeni na smrt i strijeljani.⁴ Svi su se vrlo dobro držali kako u borbi, tako na sudu i stratištu. Išli su na stratište pjevajući i kličući do same smrti.

Što se tiče uzroka zbog kojih je ovaj odred doživio poraz, mi smo došli do zaključka da se je prije svega stvar preduzela na brzu ruku i da se je prevše malo vremena (3—4 dana) uzelo za pripremu odreda i organizaciju njihovog prebacivanja na mjesto određištā. Drugo, sa naše strane, napose i naročito sa strane drugova koji su lično rukovodili organizacijom čitave stvari, bilo je krupnih grešaka i propusta (izbor komandira i pol. komesara, slabi vođiči, veze itd.).

Treće, sela Sinjske općine, kojima je odred prolazio, susretala su seljake s nepouzdanjem i čak neprijateljski. Na upravi Sinjske općine od zadnjih opštinskih izbora do pred 6 m. nalazili su se naši drugovi i svojim radom stekli povjerenje i ugled kod seljaka. Ali, usljed slabog i oportunističkog rada Sinjske partijske organizacije, nije bio pripremljen politički teren za partizane i uopšte drugovi iz Sinja nisu pružili pomoć Splitskom odredu kako im je bilo naređeno. Ustaše i popovi sinjski uspjeli su uvjeriti seljake da su partizani srpski četnici. PK je vjerovao da je raspoloženje kod seljaka bolje nego što se je ustvari pokazalo.

Četvrto, smrt druga Mirka je bezuvjetno mnogo doprinijela slabom ishodu borbe (drugovi su kasnije bacili oružje i razbježali se).

² Narodni heroj Pavle Pap - Šiljo, član CK KPJ, uhvaćen i strijeljan od Talijana kolovoza 1941 godine.

³ Mirko Kovačević - Laša, kapetan španske republikanske vojske, poginuo kao komandant Splitskog odreda u borbi protiv ustaša i Talijana kod sela Košuta 1941 godine.

⁴ Prema sjećanju druga Drage Gizdića, iz Splitskog odreda su uhvaćeni i strijeljani 20. iz Solinskog odreda 2 a iz sela Dica 2 druga. Šta je bilo sa ostalim 6 drugova, redakcija nije mogla ustanoviti.

Peto, dalmatinski krš i teren je dosta težak i nepogodan za preciziranje odreda i razvijanje part. borbi. Ova poteškoća nije nesavladiva, ali o njoj treba voditi računa.

Sečinski odred od 60 ljudi bio je krenuo, ali se poslije manjeg okršaja vratio natrag. Četvorica su bili ranjeni, od kojih su se dva spasili, a dvojica uhvaćeni (među ona 24) i strijeljani. Komandir i pol. komesar ovog odreda pokazali su se vrlo slabi.

Trogirski i Kaštelanski odred, usljed sabotaže i oportunitizma drugova iz Trogira, nije uopšte krenuo. Poslije toga drug iz PK⁵ je bio nekoliko puta u Trogiru i Kaštelima, stvar ispitao, te poduzeli odgovarajuće mjere prema trogirskoj organizaciji i pojedinim društvima.

Šibenški odred. Krenuo 12-og avgusta. U odredu je bilo 30 partizana. Peti dan poslije odlaska, dok su se odmarali u Ravnom Gaju, bili su iznenada napadnuti od žandara. Odred je stupio sa žandarima u borbu i nagnao ih u bijeg. Žandari su imali nekoliko mrtvih. Od naših jedan drug ubijen. Poslije ovog sukoba partizani su napuštali odred, tako da ih je kasnije ostalo 16. Od ovih koji su pobjegli, nekoliko ih je bilo uhvaćeno od ustaša i strijeljano. Komandir ovog odreda je bio »Pepo«⁶ (Židov iz Zg.). Odred je dalje došao u dodir sa četnicima, koji su ih izdali Talijanima. »Pepo« je slijepo nasjeo četniku Paji Popoviću⁷ iz Biskupije kod Drniša. Popović je s jedne strane šurovao i pregovarao s Talijanima, a s druge pregovarao s Peptom, nudio mu pomoć, obećao da će ga prevesti do Drvara, a ustvari doveo noću njegov odred na nišan Talijanima, koji su otvorili mitraljesku paljbu na odred. Drug »Pepo« se je vratio sa četvoricom u Šibenik i saopštili da su ostali vjerovatno izginuli. Međutim su nam naknadno javili iz Drvara da su tamo stigli 11 partizana (ostalo ih je bilo svih 16) i prijavili se partizanskom štabu. Seljaci su se prema šibenskom odredu prijateljski odnosili.

Odred iz Zatona, Vodica i Povića, iako se je bilo odazvalo 140 partizana, nije krenuo uopšte, jer su se tome suprotstavili rukovodilac part. organizacije iz Zatona, među njima Fabo⁸, kandidat CK. OK u Šibeniku ih je isključio iz partije.

Primoštenski odred od 30 partizana otišao je, ali se je raspršio i vratili se svi natrag. Koliko smo do danas obaviješteni, sastav odreda je bio vrlo slab.

Kada je krenuo partizanski odred iz Splita, stupili su u štrajk radnici električkog poduzeća, a zatim u znak solidarnosti s njima stupili su u štrajk radnici drugih poduzeća.

⁵ Ivan Amulić - Bayer, tada organizacioni sekretar Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju.

⁶ Pepo Polak, poginuo ožujka 1942 god. u borbi protiv ustaša.

⁷ Pajo Popović, četnički komandant, ubijen od partizana lipnja 1942 godine.

⁸ Fabo Mrša

Na brodogradilištu je štrajkovalo preko 80% radnika. Od ostalih struka štrajkovali su: metalci, građevinari, drvodjelci, kožarci, krojači, neke struke dva, a nekoje 4 dana. Radnici električnog poduzeća nisu izvojestili zahtjeve, ali su, obzirom na odlazak i prelaz partizana, imali uspjeha.

Što se tiče daljnjeg razvijanja partizanskog pokreta, mi smo momentalno odustali od formiranja i odašiljanja većih odreda, nego smatramo da je uputnije da prebacujemo pojedinačno ili u manjim grupicama i da stvaramo političke uslove za masovno odlaženje i razvijanje part. borbi kod nas.

Velikosrpski i reakcionarni elementi u Splitu unose rascjep među partizane, saraduju s okupatorima i vrše otvorenu izdaju. Dr. Desnica,⁹ pravoslavni pop Urukalo,¹⁰ bivši ban Buić,¹¹ dr. Šola¹² iz Mostara pregovaraju s Talijanima. Pop Urukalo je izjavio talijanskom prefektu: »da niste vi likvidirali u Sinju partizane-komuniste, mi bi to učinili«. Talijani su im dozvolili da formiraju odbor koji sakuplja pomoć za Srbe i taj odbor izdaje propusnice Srbima koji se žele vratiti u svoje mjesto. Narodni zastupnik iz Knina Niko Novaković-Longo, kako nas izvještavaju, nalazi se u Zadru i saraduje s Talijanima. Četnici čuvaju Talijanima želj. prugu, vješaju talijanske zastave, a Talijani njih tobože zaštićuju od ustaša, snabdijevaju ih hranom i čak oružjem. Ovim velikosrpskim i reakcionarnim elementima i narodnim izdajicama nije u interesu narodna oružana borba i žele da žive na mirnoj nozi s okupatorima.

⁹ Dr. Uroš Desnica, poslanik u biv. Jugoslaviji, nakon kapitulacije stare Jugoslavije nudio saradnju Talijanima i podnio im zajedno sa Nikom Novakovićem - Longom i istaknutim velikosrbima Kninske Krajine peticiju u kojoj se tražilo da Talijani anektiraju dijelove Dalmacije, Like i Bosne koji su naseljeni Srbima.

¹⁰ Pravoslavni svećenik Sergije Urukalo, od prvog dana okupacije saradivao sa Talijanima, te je sa njihovim znanjem, počeo sakupljati, skupa sa Alfrevićem, Jevdjevićem, Račićem i drugima, pomoć za izbjegle Srbe koji su se pred ustašama sklonili u Split. U tu svrhu formirali su odbor za »pomoć«, ističući kako žele zaštititi Srbe od ustaša, samo da bi prikrili pregovore s Talijanima o pitanju zajedničke borbe protiv NOP. Taj odbor ustvari je bio četnički vojno-politički organ koji je propagandistički djelovao da bi spriječio prilaz narodnih masa NOP. On je imao veze s Dražom Mihailovićem i ostalim četničkim organizacijama u Dalmaciji, Crnoj Gori i dr., uz znanje i pomoć Talijana. Urukalo je, kao narodni neprijatelj, osuđen na smrt od Narodnog suda i strijeljan 1943 godine.

¹¹ Dr. Mirko Buić, ban Primorske banovine u bivšoj Jugoslaviji, radio je na formiranju tzv. građanskog bloka u Splitu, sa ciljem da sprečava prilaz pristaša HSS. SDS i JNS NOP. Međutim, od svog početka, građanski blok je doživljavao neuspjeha, pošto je partijska organizacija svojom djelatnošću obavjestila narodne mase da taj blok ima za cilj uspostavljanje, po svršetku rata, ranijeg državnog i društvenog uređenja. Buić je koncem 1943 god. otišao u Italiju.

¹² Nisu poznati detaljniji podaci o njemu.

Mi i dalje održavamo kontakt sa predstavnicima drugih stranaka. Radićevci¹³ su nam izjavili da oni imaju direktivu vodstva iz Zagreba da kao organizacija službeno ne saraduju skupa s nama, ali da pojedincima prepuštaju u tome slobodne ruke i da se ograđuju od onih koji pomažu ustaše. Što se tiče njihovih vođa to, prema saopćenju iz Sinja, dr. Smolić¹⁴ nije htio da pređe ustašama, nego je odgovorio da on stoji uz vodstvo HSS. Međutim Stipe Matijević iz Makarske¹⁵ i Čelan¹⁶ iz Livna su se opredijelili za Pavelića. U Dubrovniku je prešao Paveliću predsjednik kotarske organizacije HSS Kačić,¹⁷ dok je zastupnik Mišetić¹⁸ pasivan, kako nam drugovi govore, a profesor Kolumbić,¹⁹ također jedan od glavnih funkcionera u Dubrovniku je uhapšen. Održavamo vezu sa samostalcima i nacionalistima.²⁰ Na riječima se slažu, ali na djelu ne žele da zaoštravaju odnose s Talijanima.

¹³ Pristaše Hrvatske seljačke stranke

¹⁴ Dr. Ivo Smolić, advokat iz Sinja. Kad je koncem 1942 i početkom 1943 god. narod Sinjske Krajine prešao masovno u NOB, pod pritiskom takvog raspoloženja masa dolazi i on u partizane 1943 god., a prelazi ustašama 1944 godine.

¹⁵ Stipe Matijević, pred rat istaknuti funkcioner HSS, rodom iz Blata na Cetini, a ne iz Makarske, Pavelićev doglavnik, radio u Srednjoj Dalmaciji na pridobijanju organizacija HSS za ustaše. Koncem rata pobjegao u inozemstvo.

¹⁶ Ivo Čelan, ranije istaknuti funkcioner HSS, Pavelićev doglavnik, aktivno radio na pridobijanju organizacija i pristaša HSS za ustaše u Livanjskom, Duvanjskom i Kupreškom kotaru. Organizator ustaških pokolja u Livnu. Pred oslobođenje pobjegao u inozemstvo.

¹⁷ Dr. Ante Kačić, 1941 god. prišao ustašama.

¹⁸ Prof. Roko Mišetić, za vrijeme okupacije održavao živ politički kontakt sa biv. političkim funkcionerima HSS utičući na njih da ne pristupaju NOP. Održavao vezu s Mačekom i izvršavao njegova uputstva o odvratanju hrvatskih masa od NOP. Jedan od najistaknutijih organizatora Mačkova bijega, i zajedno s njim pobjegao u inozemstvo.

¹⁹ Prof. Franjo Kolumbić, 1941 god. od ustaša uhapšen i zatvoren, pa nakon nekoliko mjeseci pušten.

²⁰ Partijska organizacija u Splitu i Dalmaciji uopće, radeći na okupljanju masa u Narodnooslobodilački front, istodobno je vodila pregovore sa rukovodstvima građanskih stranaka (HSS, SDS, i dr.) i pojedinim funkcionerima pozivajući ih u zajedničku borbu protiv okupatora. Funkcioneri koji su u ime građanskih stranaka pregovarali, većinom su — kao što se i navodi u pismu PK — »na riječima se slagali«, a na djelu nisu bili spremni da se pridruže borbi protiv Talijana i ustaša, dijelom iz straha i oportunitizma, a uglavnom iz razloga što su, kao što se naskoro utvrdilo, po naređenju svojih rukovodstava pristupili organiziranju borbe protiv NOP i uspostavljali veze s okupatorom. Uza sve to, predstavnici tih stranaka su neko vrijeme ucemjerno nastavljali pregovore sa predstavnicima KPJ, iako su već »ispod žita« uspostavljali veze sa okupatorom, jer su htjeli da zavaravaju mase, odnosno svoje pristaše, kod kojih su linija KPJ, konkretne akcije i djelatnost u Splitu i Dalmaciji sve više nailazile na odobravanje i podršku. Do konca 1941 god., u Splitu i Dalmaciji uopće stvorena je razgranata mreža organizacija NOP, kojima je masovno prišao dobar dio članova građanskih stra-

Smatrali smo uputnim da sastavimo platformu jedinstvenog nacionalnog oslobodilačkog fronta,²¹ koju vam šaljemo i želimo da nam pošaljete primjedbe na nju.

Što se tiče **sabotaže**, javili smo vam da je zapaljeno sijeno na velikom teretnom brodu. Sijeno je izgorilo, a brod je djelomično oštećen. Brod je vlasništvo Matkovića.²²

Zatim su oštećeni pištuni²³ na motoru jednog talijanskog borbenog čamca, koji se nalazio na popravku u brodogradilištu.

Na dva minonosca su isječeni kabeli i oba su onespособljeni za dva-tri mjeseca. U tcku zadnjih 10—15 dana oštećeno je 11 lokomotiva od 20 koliko ih ukupno ima u parku Split—Knin—Sinj. Pruga radi i dalje.

8. IX. 41

Drugovi, ovo pismo sam vam b'o napisao pred desetak dana, ali ga nisam imao po kome poslati. Nadam se da će sutra otići. Mogu vam još javiti sljedeće:

10 ovog mjeseca noću fašisti su htjeli uhapsiti radnika Hajdukovića²⁴ i tom prilikom ga ubili. Sljedeće večeri su među crnokošuljašima, oficirima i karabinijerima bačene tri bombe. Jedna od ovih, bačena u oficirskoj menzi, nije eksplodirala. Od druge dvije ima, koliko su Talijani javili, jedan mrtav karabinijer. Mi smo saznali da irza 7 ranjenih od kojih su vjerovatno neki umrli. Ali su Talijani i poslije ovoga pokazali da ne žele da se prilike zaoštavaju. Oni su dapače na otoku Braču strijeljali dvojicu ustaša (što im oružje nisu predali), kako bi se pokazali da oni brane narod od ustaša i kako oni unose mir, koji njma, razumije se, sada u pozadini konvenira.

Partizanski štab iz Drvara²⁵ nam javlja da je nekoliko puta pokušao da uspostavi vezu sa Sarajevom, ali da nije uspio. Ako ikako vi možete, nastojte ih povezati s onim krajem.

Pred tri dana dobili smo pismo iz Bitelića (Sinjska Krajina) da je tamo formiran partizanski odred. Mi im šaljemo iz Splta poli-

naka i znatan dio lokalnih funkcionera. Ostala šačica izdajnika postepeno je prelazila u otvorenu izdaju (četničke vođe N. Grisogono i Čič n-Šan, kasnije ministri u Purrićevoj izbjegličkoj vladi; dr. Jakša Račić, Urukač, Alfirević, strijeljani kao narodni neprijatelji 1943 god., itd.).

²¹ Za potrebe rada na terenu i jedinstveno istupanje u pregovorima sa građanskim strankama, Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju, na osnovu linije Partije, formulirao je platformu za najšire narodno učešće u Jedinstvenom narodnoslobodilačkom frontu. Redakcija nije mogla pronaći ovaj dokument.

²² Eugen Matković, brodovlasnik, saradnik okupatora.

²³ Cilindri, stubline

²⁴ Božo Ajduković

²⁵ Odnosi se na štab Drvarske brigade.

Drugi drugari, primili smo vaše pismo i ma-
tinski. Sve s partijskih odredima i uvozi-
ma njegovih prebacivanja stih na mjesto
odredista stoji ovako: U vezi s vašim direkti-
vama o formiranju i odlažanju partijskih
odreda, a poslije dolaska drugova Lige i Stivca
u Split tvorili smo plan po kojemu je trebalo
ima tri odreda: to iz Splita, Solina,
Trogira i Kostala; Šibenika, Primoština, te Kotara
i Vodica. Opći plan je bio, da svi odredi iz
poznatih mjesta Dalmacije koriste u pravcu svih
korajova Bosne, tj. Dalmacije i Like, koji korajovi se
nalaze u rukama partizana. Dovedi koji su
trebali da koriste u pravcu Korina putom su
imeli da izvignu na terbu i korajima sada
Korinom, pa im da opet i izvignu Korinom,
kako bi dalje korajovi i izvignu partijski potnet
pravca primorju.

Splitski odred od 44 drugara korajom je 14/10.
Lokom im je bio primijenjen kod Trinja, te od ustava
i talijanske vojske optočeni i primijenjeni u borbu
koja je trajala u 8 s. ujutro i trajala do pred
samu noć. U najpresudnijem času, kada su
u našim drugari trebali da organizirano po-
vlace, poginuo je drug ositek (Spanjolak).
Njegova smrt je bila bezuslovno od velikog zna-
čaja za ishod borbe. Tu su poginuli još 3 dra-
ga i jedan isto korajom, Bosna su se vratili
u Split, a 24 uvoznici te 26/10 smatani na
smrt i streljani. Tu su se vrlo dobro obratili ka-
ko u borbi, tako u sudu i strahote. Ili su na
strahote privagnu i klicu do same smrti.
Istak u tri ustava zbog kojih je ovaj odred do-
bio poraz, mimo dobi do voljivosti da se je
prvi veći stvar padu na terbu rukom i do se
je prvi mali vremena (3-4 dana) ustava na
pripremu odreda i organizaciju njihovog prebacivanja

tičkog i vojničkog rukovodioca. Osim toga smo poslali nekoliko drugova iz Splita kao pojačanje partizanima u Drvaru, te u druga sela u svrhu pripremanja i razvijanja partizanskog pokreta.

19/IX. 41

U zadnji čas sam doznao da je noćas u Splitu izgorilo glavno skladište (carinarnica) u kojemu se je nalazila hrana i druga roba za snabdijevanje talij. vojske. Javiti ćemo vam naknadno detaljnije.

Šaljemo vam obračun partijske organizacije, zatim platformu; saslušanje dvojice partizana koji su bili u Šibenskom partizanskom odredu i vratili se natrag s Pepom, te mišljenje OK Šibenika. Šaljemo vam 7 komada »Našeg izvještaja«.²⁶ Drugarski pozdrav

PK

BR. 32

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 19 RUJNA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O IZVRŠENIM AKCIJAMA I VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA PODRUČJU KOMITETA

IZVJEŠTAJ BROJ 17

Drežnica: Obrazovan je partizanski odred pod imenom »Drežnica« u smislu direktiva okružnice broj 1.¹ Odred broji 25 naoružanih ljudi. Hrana osigurana za mjesec dana unaprijed.

Akcije:

a) Napad na žandarmerijsku patrolu, u kojoj je ranjen žandarmerijski narednik koji je toga dana (između 10—16 ov. mj.) po-

²⁶ Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju počeo je 22 lipnja 1941 god. izdavati u Splitu ilegalni list »Naš izvještaj«. Pod najtežim uslovima fašističke okupacije i neprekidnih potraga za redakcijom i tehnikom »Našeg izvještaja«, list je redovito izlazio (u Splitu je izašlo 175 brojeva). Već od prvih brojeva list se raspacavao po čitavoj Dalmaciji i bio je često preštampan po kotarskim »tehnikama«. S obzirom na karakter i popularnost u čitavoj Dalmaciji, »Naš izvještaj« postaje srpnja 1942 god. glasilo Jedinstvenog NO fronta Dalmacije, otkada izlazi na oslobođenom teritoriju, a formiranjem Pokrajinskog NOO za Dalmaciju, siječnja 1943 god., postaje njegov organ. Kao centralni politički organ, u svim formama svog izlaženja »Naš izvještaj« je odigrao značajnu ulogu u mobiliziranju masa u NOB, u raskrinkavanju narodnih neprijatelja, u formiranju NO fronta i izgradnji narodne vlasti.

¹ Redakcija nije mogla pronaći ovu okružnicu.

slije podne tukao staricu majku i ženu jednog druga. Prepad nije uspio, jer žandari nisu ubijeni, niti im je oteto oružje. Nedostatak ove akcije je bila nedovoljna pripremljenost i nedisciplinovanost.

b) Napad na uštaskog stožernog pobočnika. Uhvaćen, provedena istraga i likvidiran. Akciju su proveli borci jednog seoskog odreda. I ova akcija nosi tragove nediscipliniranosti, nepovezanosti i [ne]kosp racije.

c) 16. IX su žandari uhvatili seljačkog mladića i batinama su pokušali iznuditi priznanje gdje [je] sakrio pušku. Seljaci su zatražili pomoć partizanskog odreda Drež., što znači da priznaju partizane kao prvoborce i njihove zaštitnike. Rezultat akcije još nije poznat. Odred je otišao u pomoć.

d) Talijanski okupatori su vrlo oštro i nervozno reagovali na ove akcije. Čitava četa do zuba naoružanih tal. vojnika je okupirala selo² najbliže do mjesta prepada na žandarmerijsku patrolu i vršila je pretres i tražila oružje, pucala po seljacima koji su bježali u šumu i pohapsila žene, starce i djecu tih ljudi. Tražili su da se ljudi sami jave i da će onda pustiti taoce. Drugi dan su se javila zaista trojica i među njima jedan partijac, koji je zapravo i demoralizirao ostale seljake. To je priznao pred mladićem koji je pobjegao Talijanima i žandarima kada su ih pratili u Zagreb. (Taj je isključen). Borbu sa Talijanima nisu prihvatili. Povodom toga slučaja izdan je letak da se raskrinka talijanske fašiste. Letak nismo primili. Tražit ćemo ga.

e) Organizacija seoskih odreda nije svuda jednaka. Ima ih koji su dobro naoružani, drže stalno straže, imaju svoje komandire, svoje lozinke, a ima sela gdje uopće ne postoje. U tom pravcu se poduzimaju mjere.

f) Veze se uspostavljaju sa stalnim kuririma. Sabirna akcija je dobro uspjela obzirom na siromaštvo ovog kraja.

g) Masovan politički rad je bio uspješan ovih dana. Obišla su se sva sela i održani sastanci sa 450—500 ljudi.

h) Održan je sastanak sa radnicima pilane i oni su pod uticajem sastanka postavili odmah zahtjeve. Pregovore vode preko svojih radničkih predstavnika, jer HRS-ove³ organizacije nema (bili su svi članovi URSSJ-a.⁴)

² Odnosi se na selo Radojčići.

³ Hrvatski radnički savez, osnovan 1923 god. na principu saradnje s poslodavcima. Služio je kapitalistima, naročito od 1935 god., za borbu protiv klasnih sindikalnih organizacija, razbijanje radničkih redova i širenje šovinističkih i demagoških parola.

⁴ Odnosi se na Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije. Komunistička partija vodila je borbu za pretvaranje URSS-ovih reformističkih sindikata u revolucionarne sindikate i postigla dosta uspjeha. Zbog toga je protivnarodna vlada Cvetković-Maček zabranila rad URSS-ovih sindikata 28. prosinca 1940. godine.

Dane su potrebne upute za daljnji rad, a osobito u pogledu seoskih straža, obrazovanja partizanskih odreda i akcija. Potaknuli smo pitanje izgradbe tesanih greda [namijenjenih] za Njemačku u šumi u kojoj su radnici obustavili posao.

K. 5 19. IX. 1941

Papa⁶

BR. 33

**IZVJEŠTAJ KOMANDIRA ODREDA ZA KIK I BABIN POTOK
OD 19 RUJNA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA
KOTAR KORENICU I OKOLINU O STANJU NA SVOM PODRUČJU
I NAORUŽANJU ODREDA »OGNJEŃ PRICA«**

KOMANDIR ODREDA
ZA KIK I BABIN POTOK

19 septembra 1941 g.

POLOŽAJ

Izveštaj o nestalim ljudima.

KOMANDANTU CENTRALNOG LOGORA KRBAVICA¹

Prema vašem naređenju od 16 septembra t. g. podnosim izveštaj u sledećem:

1. — Iz moga područja na prostoriji D. i G. Babin Potok, od strane ustaša odveden je bivši artiljeriski narednik-vodnik Dane Vukmirović, navodno za Gospić, i seljak Stevo Končar iz Kraja.

Svi ostali ljudi nalaze se u našoj sredini, izuzev onih koji su iselili u Beograd ili ostali u zarobljeništvu posle prevrata.

2. — Odred »Ognjen Prica« raspolaže sa jedanaest karabina, i to: 9 mauzer 7,9 mm i 2 austriska 8 mm i 2 duplice 16 mm.

Odred, pored pušaka, raspolaže i sa municijom: 280 kom. 7,9 mm, 29 komada od 8 mm, 12 komada italijanskih 6,5 mm, 30 kom. 16 mm, 27 kapisla za mine, 20 m štapina, 9 komada bombi, (2 kom. sistem Drvar)².

⁵ Karlovac

⁶ Narodni heroj Josip Kraš - Papa

¹ Logorom je nazivano prebivalište grupe partizana, obično iz jednog sela. Centralnog logora nije bilo, već je to proizvoljan naziv. Tada je u Krbavici bio štab gerilskih odreda za kotar Korenicu i okolinu.

² Vidi »Zbornik«, tom IV, knjiga 1, primjedba uz dok. br. 73.

3. — Ovo selo ne obiluje sa izbeglicama Petrovog Sela, već vraćenim iseljenicima iz Pl.ovice i Jezerca koji su primljeni kao pogorelci.

Kurir ovoga odreda redovno se i na vreme otpravlja. Naredbu br. 2³ primio nisam, pa molim da mi se dostavi radi upravljanja po istoj.

Komandir odreda
Bogdan R. Kr̄ga

BR. 34

IZVJEŠTAJ OD 19 RUJNA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA KOTAR KORENICU I OKOLINU O STANJU ZASJEDA NA POLOŽAJIMA NA PLJEŠEVICI

KOMANDANTU GER. ODREDA ZA KORENICU I OKOLINU

Danas sam obšao položaj od Škipine pa do Gole Plješevice i stanje našao sledeće;

1. — Na Majoruši nalaze se 6 ljudi sa puškama iz Bjelog Polja.

2. — Na Škipini na samom prolazu nalazi se 6 ljudi iz Tuka i isti su naoružani sa:

1 karabin »štajer« »M« 95 sa 6 metaka

1 „ austriski „ 2 „

1 „ ruski „ 1 „

3 kapislače

3. — Na prolazu Petrovo Selište nalazi se 6 ljudi iz Ponora naoružani sa:

3 puške kapislače

1 „ broj 16 sa dva metka

2 kubure

5 građenih bombi

4. — Na Iskretinama određeno je selo Oravac, bili su dva dana i jučer se povukli, pošto nisu dobili smenu. Potrebno je odmah narediti komandiru Oravca da odmah pošalje 6 ljudi na pomenuto mesto, na smenu do daljnjeg; smena nek se vrši svaka 24^h ili 48^h, kako već nađu za shodno.

5. — Na šupljoj Gredi našao sam 6 ljudi iz Šeganovca i 3 iz Jasikovca, dok Gradina dolazi večeras, pa prema tome ovaj isti položaj će održavati selo Jasikovac i Gradina, dok se Šeganovac povlači

³ Vidi dok. br. 21.

na Beširušu, to je između Crnog Vrha i Plješevice, tamo se nalazi kolski put za Prijeboj i Baljevac kao i petrovoseoski stanovi.¹

Komandiri ovih zaseda su se saglasili da se mora osigurati svaki glavni prolaz preko Plješevice.

Trebalo bi izdati pismeno naređenje komandiru Kalebovca da odmah odredi 6 ljudi pod oružjem; ako istoga nemaju, onda sa sje-kirama i rogljama na položaj Previšu između Šuplje Grede i Crnog Vrha, ako isti ne poznaju taj deo položaja, neka se obrate koman-diru Šeljegovca koji će im dati čoveka kao vodića.

Ukoliko ne bi Kalebovac održao zasedu na pomenutom mestu, ljudi su izjavili da će biti primorani da napuste i svoje položaje, jer je nemoguće održavati veze.

Uglavnom, što je najpotrebnije, veze su pohvatane.

Potrebno bi bilo izdati naređenje svima komandirima ovih sela da se tačno pridržavaju naređenja u smenjivanju, kako ne bi došlo do bune između ljudi.

Bilo bi potrebno da se dostavi svakodnevno po jedan radio-izveštaj Šeganovcu ili Frkašću koji bi se nosio u Plješevicu, ljudima koji se nalaze na položajima, s razloga toga što ljudi ne mogu doći do vesti: dok se vrate kući, izveštaji već odu dalje.

Ovo sve sam ispitao lično i tačno ustanovio.

Drug Branko² bio je u Škipini i dao je neku ceduljicu da se pohvataju veze.

NAPOMENA :

Šeganovac raspolaže sa oružjem i to:

1 francuski karabin sa 10 metaka

2 lovačke puške sa 3 metka

Pošto danas nisam mogao ceo položaj da obiđem, to ću sutra da obiđem od Škipine do Drenovače.

Uz drugarski pozdrav

Ponor 19. IX. 1941

Rade Koruga

¹ Kuće seljaka Ličkog Petrovog Sela.

² Branko Ognjenović, tada sekretar kotarskog komiteta KPH Korenica.

**ZAPISNIK, SA KONFERENCIJE DELEGATA NARODNOOSLOBO-
DILAČKOG POKRETA KORDUNA I BANIJE, ODRŽANE 19 I 20
RUJNA 1941 GODINE**

**ZAPISNIK KONFERENCIJE DELEGATA NARODNO-OSLOBODI-
LAČKOG POKRETA KORDUNA I BANIJE**

Konferencija održana 19 i 20. IX. 1941 u Petrovoj Gori.

Drug Ivo¹ otvara konferenciju i iznosi kako se u nizu mjesta vode borbe, baš u času kada se održava konferencija. Zašto je ipak potrebno da se u jeku borba sastanemo? Konferencija ima zadaću da definitivno organizira nacionalno-oslobodilački pokret na Kordunu i Baniji, da se pređe na jedinstvenu organizaciju.

Dnevni red:

- 1.) Provjerka delegata,
- 2.) Politički izvještaj,
- 3.) Izvještaj pojedinih rajona (vojni i politički) sa diskusijom,
- 4.) Vojne i političke zadaće za čitavi sektor.

I. PROVJERKA DELEGATA

I rajon	3	delegata
II	2	„
III	3	„
IV	3	„
V	2	„
VI	4	„

Kladuša nije prisutna². Osim delegata, na konferenciji prisustvuju dva člana Operativnog rukovodstva i jedan drug iz sanitetske službe.

Svega prisutno 20 drugova.

Socijalni sastav članova konferencije jest:

4 radnika, 6 seljaka, 10 intelektualaca, od njih 2 koji se stalno bave zemljoradnjom.

¹ Ivo Rukavina

² Odnosi se na delegate iz Kladuše.

28 5 29

**IZVJEŠTAJ KONFERENCIJE DELNOGA NARODNO-OSLOBODILAČKOG POKRETA IZ OBLASTI
I PASIJE.**

Konferencija održana 19 i 20. IX. 1941. u Petrovoj Gori.

Drug Ivan otvara konferenciju i iznosi kako se u ovom mjestu vode borbe, baš u času kada se održava konferencija. Zašto je ipak potrebno da se u neku borbu sastanemo? Konferencija ima zadaću da definitivno organizira Nacionalno-oslobodilački pokret na Korčulani i Pasiji, da se pređe na jedinstvenu organizaciju.

Dnevnici red:

- 1./ Provjerska delegacija,
- 2./ Politički izvještaj,
- 3./ Izvještaj pojedinih rajona/vojsci i politički su diskusijama,
- 4./ Vojsci i političke zadaće za citavi sektor.

I. PROVJERSKA DELEGACIJA:

III.

I. rajon	3 delegata
II. "	2 "
III. "	3 "
IV. "	3 "
V. "	2 "
VI. "	4 "

Klasuša nije prisutna, osim delegata na konferenciji prisustvuje dva člana operativnog rukovodstva i jedan drug iz sanitetske službe.

Svega prisutno 20 drugova.

Socijalni sastav članova konferencije jest:

4 radnika, 6 seljaka, 10 intelektualaca, od njih 2, koji se stalno bave seljoradnjom.

Sastojnici druga nisu rođeni iz ovog sektora, od njih su četvorica španjolska dobrovoljca.

Sastav konferencije po nacionalnosti:

14 Srbe i 6 Hrvata.

II. POLITIČKI IZVJEŠTAJ.

Referent drug Ivan.

U citavoj Evropi razvija se nacionalno-oslobodilački pokret u sve oštrijoj formi. Prije deset do 12. se jelja nije bio moguć takav raspad narodno-oslobodilačke borbe, kao što se vidi danas diljem citave Evrope. Pred našom očju perspektiva: sve silnije dizanje nacionalno-oslobodilačkog pokreta i rasnikovan silom fašizma.

Stanje na istočnom frontu. Taktika munjevitog rata je stigla, ona. Njemački fašizam je prikljčen da vodi dugi rat, a to znači njegovu prepušt. jer fašizam nije u stanju voditi dugi ratova. U samoj Njemačkoj se tjela borba narodna, ekonomske takore. Njemačke ekonomije postaju sve veća. U vojsci se ved opada demoralizacija, a naročito u vojsciima njemačkih "obranika

Poljska i Čehoslovačka vlada sklopile su savez sa Sovjetskom Unijom, sine je pojačana narodno-oslobodilačka borba u tim zemljama. Skorih dana održati se konferencija u Moskvi, Sovjetske Unije, Engleske i Amerike, u svrhu što udesaradnje. Roosevelt je naredio, da se u američkoj obrambenoj zoni koja se proteže od Islanda, puca na fašističke brodove mase. Amerika šalje ogromne količine ratnog materijala u Englesku. Isto tako pomaže Amerika ratnim materijalom Sovjetsku Uniju i Kinu.

Vlada Siroviča nije do danas spomenula borbu naroda u Jugoslaviji. Takav odnos prema toj borbi nalaze nam, da i si prema toj vladi imamo poseban stav. Od takove vlade ne možemo očekivati da radi ono što bi trebala da radi narodna vlada. U Jugoslaviji narodno-oslobodilački pokret prizio je ostre forme u upore jenju sa ostalim državama.

Cinjenice jasno govore, da Njemačka vojna mašina vladi u veći sa time slabi i politički utjecaj Njemačke. Ustanak truga S.U. i Engleske u Iran, osjetljiv je znak za Njemačku, a upravo pojedave strateški položaj S.U. i Engleske. Organizacijom Irana smisleno je utjecaj Njemačke u Turskoj. Kinu Njemačka pokušava da uslovi Sijarsku u rat protiv Sovjetske Unije uz pomoć si svojih agenata koji danas upravljaaju Sijarskom.

Šestorica drugova nisu rodom iz ovog sektora, od njih su četvorica španjolski dobrovoljci³.

Sastav konferencije po nacionalnosti:

14 Srba i 6 Hrvata.

II. POLITIČKI IZVJEŠTAJ

Referent drug Ivan⁴.

U čitavoj Europi razvija se nacionalno-oslobodilački pokret u sve oštrijoj formi. Prije deset do 12 nedjelja nije bilo moguć takav razmah narodno-oslobodilačke borbe, kao što se vode danas diljem čitave Europe. Pred nama stoji perspektiva: sve silnije dizanje nacionalno-oslobodilačkog pokreta i neminovan slom fašizma.

Stanje na Istočnom frontu. Taktika munjevitog rata je slomljena. Njemački fašizam je prisiljen da vodi dugi rat, a to znači njegovu propast, jer fašizam nije u stanju voditi duge ratove. U samoj Njemačkoj se jača borba narodna, ekonomske teškoće Njemačke danomice postaju sve veće. U vojsci se već opaža demoralizacija, a naročito u vojskama njemačkih »saveznika«.

Poljska i čehoslovačka vlada sklopile su savez sa Sovjetskom Unijom, čime je pojačana narodno-oslobodilačka borba u tim zemljama. Skor h dana održati će se konferencija u Moskvi, Sovjetske Unije, Engleske i Amerike, u svrhu što uže saradnje. Ruzvelt je naredio da se u američkoj obrambenoj zoni, koja se proteže od Islanda, puca na fašističke oružane snage. Amerika šalje ogromne količine ratnog materijala u Englesku. Isto tako pomaže Amerika ratnim materijalom Sovjetsku Uniju i Kinu.

Vlada Simovića nije do danas spomenula borbu naroda u Jugoslaviji. Takav odnos prema toj borbi nalaže nam da i mi prema toj vladi imamo poseban stav. Od takove vlade ne može se očekivati da će raditi ono što bi trebala da radi narodna vlada. U Jugoslaviji narodno-oslobodilački pokret primio je oštre forme u upoređenju sa ostalim državama.

Činjenice jasno govore da njemačka vojna mašina slabi i u vezi sa time slabi i politički utjecaj Njemačke. Ulazak trupa S.U.⁵ i Engleske u Iran osjetljiv je udar za Njemačku, a znatno pojačava strateški položaj S. U. i Engleske. Okupacijom Irana smanjen je utjecaj Njemačke u Turskoj. Njemačka pokušava da ubaci Bugarsku u rat protiv Sovjetske Unije uz pomoć svojih agenata koji danas upravljaju Bugarskom.

³ Ivo Rukavina, Srećko Manola, Robert Domani, Stjepan Milišinić, Vječeslav Hojčević i Savo Zlatić. Prva četvorica su borci španske republikanske vojske.

⁴ Srećko Manola

⁵ Sovjetske Unije

To nailazi na sve žešći odpor bugarskog naroda. U Francuskoj je politička situacija sve nepovoljnija za Petena. Degolisti i komunisti istupaju zajedno protiv fašizma i njegovih agenata u Francuskoj. Slična je situacija i u svim ostalim zemljama Europe.

U Europi je žetva podbacila, te i to slabi položaj Njemačke. Iz svega toga se vidi da je perspektiva nacionalno-oslobodilačkog pokreta sve povoljnija. Iz takove perspektive slijede i naše zadaće.

Stanje u zemljama Jugoslavije:

Srbija: Njemačkom fašizmu uspjelo je da kupi Nedića i još par ljudi, među njima i Kostu Pećanca. Narodni odpor nagnao je njemačke fašiste da u Srbiji dozvole stvaranje neke »vojske«. Veliki dio vojske⁶ oslobođen je od njemačkih okupatora. Čačak, Užice, Jagodina žarišta su narodno-oslobodilačke borbe. Herojski se danas u Srbiji bore srpski omladinci. Prema približnim procjenama, Njemačka je u Srbiji izgubila više ljudi nego u ratu protiv Jugoslavije. Oko 70.000 boraca nalazi se danas u pokretu. U početku je zanemareno dizanje općeg ustanka, danas se je pravilno usmjerio rad u tom pravcu. U Makedoniji se također razvija narodni odpor. U Crnoj Gori narod je u prvom naletu razoružao mnogo talijanskih garnizona. Narod je neko vrijeme držao u svojim rukama Cetinje, Podgoricu⁷. Sada se u Crnoj Gori bori oko 28.000 naoružanih ljudi. U Hercegovini nalazi se 4 sreza pod kontrolom partizana. U zapadnom dijelu Bosne neki krajevi podpuno su oslobođeni, tamo ima oko 17.000 mobiliziranih ljudi. U Lici se posljednjih dana razmahao narodno-oslobodilački pokret. U oslobođenom dijelu Bosne pojavili su se neki agenti talijanskog fašizma koji pokušavaju zavesti narod, na pr. bivši ministar Novaković. Velika slabost u dosadašnjim borbama jeste defanzivna taktika. Partizanske borbe vode se danas i u Dalmaciji. U Gorskom Kotaru stvaraju se danas partizanski odredi. U Hrvatskoj se vode na mnogim mjestima borbe sa ustašama, a negdje sa Talijanima. Okupacijom Like itd. od strane Talijana olakšano je stvaranje saveza sa hrvatskim seljaštvom. U Sloveniji postoji jak odpor protiv iseljavanja. Zadnje akcije u Zagrebu govore o pojačanju borbe hrvatskog naroda protiv Pavelića. Sve te činjenice ukazuju da treba što energičnije pripremati opći narodni ustanak. To su perspektive koje stoje pred nama.

Drug Ivo nadopunjuje referat: sve navedene borbe u Jugoslaviji već se povezuju u opću borbu. Stvoren je opći centralni štab za vođenje svih tih borbi, koji je izdao nedavno svoj prvi bilten.

Vlada u Londonu ne priznaje naš pokret, ona time vodi politiku smirivanja. Ona ne priznaje nas, a mi ne priznajemo nju. Danas

⁶ Omaškom je napisano »vojske« umjesto »mjesta«.

⁷ Drugovi na Kordunu nisu bili tačno obaviješteni. Pomenuta mjesta nisu bila tada oslobođena.

se stvara jedan nacionalno-oslobodilački komitet za čitavu Jugoslaviju. Pojedini predstavnici stranaka u Srbiji i Sloveniji pristali su na to, a i u Hrvatskoj ima nekih članova HSS i SDS koji na to pristaju. Tako da ima izgleda za formiranje **narodne vlade u Jugoslaviji**.

Treba b ti svjestan da je borba koju mi danas vodimo narodno-oslobodilačka borba, a ne borba za socijalizam. Danas je naš zadatak istjerati iz zemlje okupatora i njihove slugu. Na to pitanje naročito treba paziti, jer naglašavanje borbe za socijalizam može nas odvojiti od jednog dijela naroda. Osim toga mi danas računamo i na pomoć Engleske i Amerike.

III. VOJNI I POLITIČKI IZVJEŠTAJ POJEDINIH RAJONA

I RAJON. Obasiže teritorij Petrove Gore, Trupinjak, šumu, Loskunju i Debelu Kosu. U rajonu ima 8 odreda sa 190 ljudi, od toga 56 partijaca.

Nacružanje: 58 novih karabina sa 2.200 metaka, 13 austrijskih karabina sa oko 100 metaka, 44 otraguše, 30 revolvera i 14 bombi.

Organizacija logora: većina odreda je ovih dana pristupila gradnji zemun ca (zimskih). Svi odredi imaju logore u šumi, hrane se hranom koja se kuha na kazanu ili u selu.

Politički pregled: nakon spontanih masovnih istupa naroda protiv fašističkih tlačitelja koji su suzb jani, nastupa u narodu izvjesno kolebanje. U mnogim mjestima je narod protiv akcija. Pristupa se stvaranju partizanskih odreda. Održavaju se zborovi po selima. Narod pomalo uv'đa da se partizanskom taktikom može uspješno boriti protiv Pavelića. Od aktivnosti pojedinog odreda ovisi njegova povezanost sa narodom. U zadnje vrijeme gotovo svi odredi ovog rajona čvrsto su povezani sa selom, čak i neki kulaci koji su prije špijunirali za Pavelića sada pomažu odrede. Pokušaj Pavelića da formira po selu seoske odbore koji će pratiti kretanje »Crvene vojske« nije uspio. Odredi po selima drže zborove, izdaju letke, pomažu kod vrš dbe, kosidbe itd., osiguravaju selu bezplatnu sječ u šume, istupaju protiv trgovaca, špekulanata itd. Zadnjih dana Pavelićeve bande počele su sa paljenjem sela i izvažanjem živežnih namirnica.

Akcije: u mjesecu julu: 3 puta srušeni telegrafski stupovi u Tušilovcu, demolirana pošta ručnim bombama i istovremeno su posječene žice. Od naše bombe ranjen je jedan naš drug.

Mjesec kolovoz: Na Vilinom Točku ubijeni su karlovačke ustaše Starić i Mihelčić. Njihov motor uništen, a dobivene 2 puške i 2 revolvera. Dne 21. VIII ustaše su napali na logor u Debeloj Kos. sa pet strana. Na grupu od 30 ustaša napao je odred i protjerao ustaše iz šume. Jedan ustaša je poginuo, a 8 ranjeno. Jedan partizan ranjen. Dne 23. VIII jedan drug oteo je od jedne ustaške kuće jednu

pušku. Dne 26. VIII likvidiran je jedan špijun. Dne 30. VIII odred Debela Kosa zajedno sa odredom Skrad i Perjasica razoružao je žandarmerijsku stanicu u Perjasici. Zarobljeno 13 naoružanih seljaka i 3 žandara, jedan žandar teško ranjen. U ruke partizana palo je 23 karabina i oko 50 lovačkih pušaka. Mnoštvo vojne odjeće i obuće odnio je narod.

Mjesec rujan: Dne 10. IX srušeno 2 mosta i 60 bandera, a oduzeto 3 puške od kulaka, koje su dobili za čuvanje mosta. Dne 14. IX čitavi I rajon sudjeluje u napadu na željezničku stanicu Vojnić. Željeznička stanica je zapaljena zajedno sa pilanom i ostalim skladištima koja su se tamo nalazila. Vojnička posada je pobjegla bez odpora. Uništene 2 lokomotive. Dne 18. IX dignut je d'namitom most na glavnoj cesti Karlovac—Slunj. Sredinom rujna izvršen je napad i na dvojicu ustaša, koji su tom prigodom ranjeni, u Slavskom Polju. U Perni, prigodom paljenja koja su izvršili ustaše i vojska, ubijeni su: 1 ustaša, 1 vojnik i 1 oficir. Zarobljene 2 karabine. Osim tih akcija, izvršili su pojedini odredi niz manjih akcija.

II RAJON. Obuhvaća općine: Perjasica, Poloj, dijelove općine Krnjak, Skrad, Veljun i Krstinja. Rajon ima 6 odreda sa 138 ljudi i od toga 30 partijaca.

Naoružanje: 58 novih karabina sa 3.300 metaka, 17 starih karabina sa 160 metaka, 41 otraguša, 24 revolvera i 13 bombi. Svi odredi, izuzev jednog, pristupili su izgradnji zimskih zemunica. Na teritoriju II rajona imade 5 žandarmerijskih stanica sa oko 200 žandara. U nizu sela toga rajona održan je veći broj zborova i sastanaka. U nekim selima partizanski odredi naišli su odmah na velike simpatije, drugdje je povezivanje sa selom teže. U nekim odredima počele su se izdavati zidne novine; uvelo se i to da se pred samu akciju ta akcija politički objasni. Veze sa hrvatskim selima su vrlo slabe, neka sela su ustaški orijentirana. Druga sela su dobra, čak u nekima postoje part. organizacije, koje međutim spavaju.

Akcije: Dne 30. VIII posječno je 7 telefonskih stupova između Krnjaka i Veljuna. Dne 5. IX strijeljan Dane Mar.nac, ustaški povjerenik iz Blagaja. Dne 10. IX posječno 7 stupova između Hrvatskog Blagaja i Blagajskog Pavlovca. Dne 20. IX posječno 50 stupova između Butinova Gaja i Slunja. Dne 14. IX strijeljan Bude Pribić, »srpski ustaša«-špijun. Dne 17. IX zasjeda žandarmerijskoj patroli od 50 ljudi. Rezultat: 3 ubijena žandara, 8 ranjenih i 2 zarobljena, koji su pušteni. Plijen: 7 karabina, 3 bombe i 500 metaka. Dne 14. IX posječno 15 stupova između Krnjaka i Veljuna. 28. VII zasjeda na žandare u Miholjskom. Zarobljen 1 motor i uništen. Isti dan je srušen most Vergašica^a. Dne 1. VIII srušen most kod Ruševice. Dne 2. VIII prigodom borbe u Miholjskom, ubijen 1 ustaša. 8.

^a Na karti: Vergašev most.

VIII prigodom zasjede na Prisjeci na kamion ustaša, ubijeno 6 ustaša. 10. VIII zasjeda na ustaše u Popović selu. Ubijeni 3 ustaše i zaplijenjeno 2 noža, 1 opasač i 30 metaka. 15. VIII borba oko Markovca. Ubijeni 2 ustaše, zaplijenili fišekliju i 50 metaka. 14. IX rušenje bandera (telefon. stupova) na pruzi Veljun—Slunj. 15. IX srušen je most na pruzi Cetinje⁹—Krstinja. 16. IX napadnuta ustaška straža na Selapovom mostu. U borbi zaplijenjeno 3 karabina i 55 metaka. Jedan ustaša teško ranjen. Istoga dana dočekana je pošta pod Kozjakom. Akcija nije uspjela.

III RAJON. Obuhvaća teritoriju: Slunj, Primišlje i okolinu. Ima 10 odreda sa 314 ljudi, od toga 30 partijaca.

Naoružanje: 90 novih karabina, 4 stara karab., 1 talijanski; broj metaka nije naveden; 19 otraguša, 24 bombe, 1 nagazna mina. Samo 4 odreda imaju logore u šumi.

Stanje neprijatelja: U Slunju ima oko 100 ustaša, u žandarmer. stanicama Primišlje, Rakovica i Nova Kršlja ima preko 100 žandara. Stanovništvo je raspoloženo za borbu. U većini hrvatskih sela u tom rajonu ustašama nije uspjelo raspiriti nacionalnu mržnju. U nekim selima simpatije Hrvata su na našoj strani.

Akcije: Dne 25. VIII vođene su borbe sa žandarima. Ubijena 2 žandara. Na tri mjesta prekopana cesta, a na 2 mjesta prekinuta telefonska **veza**. Srušeno brvno na mostu. Dne 26. VIII borba sa ustašama i vojskom. Neprijatelj je imao velikih gubitaka. Od strane ustaša ubijeno je 7 staraca i zapaljene su 3 kuće. Odred Primšlje, koji je vodio tu borbu, tada se je raspao. Kasnije se je opet organizirao. Dne 20. VIII iz zasjede ubijen 1 žandar, a 1 ranjen. Plijen: 1 karabin i 120 metaka. 25. VIII ubijena 2 žandara, a jedan razoružan i pušten. Plijen: 3 karabina. 3. IX odred Bugar, u kojem ima 10 drugova, napao je 150 bosanskih ustaša. Odred se u toku borbe raspršio, ali je u borbi ubijeno 12 ustaša i 8 ranjeno. Drugi dan postavili su partizani mrtve ustaše kao ciljeve na koje je neprijatelj napadao i gađao mitraljeskom vatrom. Tom prilikom poginuo je 1 ustaša. 15. VIII iz zasjede napadnuta 2 naoružana lica, koja su ranjena. Zaplijenjen 1 karabin. Jedan partizan lakše ranjen. Tri naša druga preobukla se u ustašku uniformu i svezali dva naša druga i tako pošli u selo dvojici ustaških pomagača koji su imali karabine. Pozvali su ih da uzmu karabine i da pođu sa njima ubiti svezanu dvojicu. Kad su odmakli sa sela, razoružali ih i dali svezanim drugovima svakom po jedan karabin. Dne 17. IX raspršena je pratnja Kvaternika koja je pratila pred 2 dana velikog župana u Karlovac. U pratnji je bilo 40 žandara i nekoliko civila. Ubijen je jedan detektiv, vlasnik kina u Bihaću, 2 žandara i žandarska kuharica. Jedan

⁹ Cetin Grad

šofer je zarobljen i pušten. Plije: 2 karabina, 1 revolver, 180 metaka i 2 bombe. U isto vrijeme drugovi partizani srušili su 30 kom. telefonskih stupova.

IV RAJON. Obuhvaća Stipan, Kirin, Dugo Selo, Bović, Sjeni-čak i okolna sela. Rajon je vrlo uzan, ali jako dug. Blizu je ceste i željezničkih pruga. Koncem jula ustaše počinju ubijati u masama. Narod organizira odpor. Oko 15 dana narod je držao vlast u svojim rukama. Narod je klonuo i pošao putem sporazumijevanja sa ustašama. Neka sela čak odbijaju i obranu sa strane partizanskih odreda. Hrvatska sela su većinom umjerena i drže se po strani, izuzev par sela koja su ustaški orijentirana. U rajonu ima 4 odreda sa 46 ljudi, od toga 27 partijaca.

Naoružanje: 8 novih karabina sa 600 metaka, 11 starih karabina sa 90 metaka, 7 otraguša, 6 bombi i 13 revolvera.

U zadnje vrijeme se raspoloženje naroda popravlja. Neki seljaci koji su prije bili protiv borbe, danas su za borbu, ali većina je protiv akcija. U Boviću su neki seljaci predali ustašama 5 karabina.

Akcije: Dne 12. VIII razoružani su 2 ustaše u Stipanu, jedan je ubijen. Dne 4. VIII razoružani 2 ustaše u Dugom Selu i posječena 2 telefonska stupa. Dne 10. VIII oduzeta roba iz trgovine koju su ustaše spakovali za sebe. Roba je razdijeljena, dijelom među siromašne seljake, a dijelom vraćena opljačkanim trgovcima od strane ustaša. Dne 12. VIII napadnuta žandarmerijska stanica u Boviću i općina. Akcija je uspjela. Plije: 1 karabin, 800 metaka, 80.000 Kn, 1 pisaača mašina, 1 bicikl, 1 šap'rograf. Presječene telefonske žice. Dne 13. VIII pokušaj razoružanja ustaškog sela Lukinići nije uspio. Srušili most na rijeci Velika Trepča. U borbi ranjeno 2 na našoj strani, 2—3 na neprijateljskoj. Istog dana izvršen je veliki napad sa 4 strane od ustaša i vojnika. Narodni odpor je skršen, a cijeli narod se povukao u šumu. Ustaše su palili kuće i crkve. Dne 2. IX zasjeda na ustaše nije uspjela zbog odkrića našeg stanovništva. Dne 8. IX razoružan ustaški povjerenik u Sjeničaju. Dne 16. IX uhvaćen poreski činovnik koji je ujedno bio i špijun. Strijeljan je.

V i VI RAJON. Obuhvaćaju Glinski srez. Već prije napada na Sovjetsku Uniju poklano je u ovom kraju od strane ustaša nekoliko hiljada ljudi. Narod se sprema na odpor. U Lužičanima masa spontano razoružava ustaše. Taj događaj podigao je čitavu okolinu. Ali to borbena raspoloženje potrajalo je kratko vrijeme. Naši drugovi prelaze na akcije. Nakon naših akcija počeo je opet pokolj Srba. Kulački elementi su to izkoristili da bace krivnju na nas. Od ruku domaćih izdajnika pali su drugovi Resanović¹⁰ i Muždeka.¹¹ Katolički

¹⁰ Ljuban Resanović

¹¹ Mile Muždeka

[kler] je počeo da masovno prekrštava, lijepim načinom nastoji da stekne povjerenje naroda. Od strane partizanskih odreda pristupilo se kažnjavanju narodnih zdjajica. U selima oko Samarice održavani su zborovi, gdje su sudjelovali naoružani odredi. Vršena je agitacija za sklanjanje i skrivanje hrane. Nakon jedne akcije popaljena su 2 sela. U nekim selima palili su kuće samo istaknutih drugova. Kod hrvatskih seljaka zapaža se danas preokret, tako da oni traže da ustaše idu naprijed, a ne oni. Hrvatska općina Stankovac, u kojoj su naši drugovi još ranije radili, nije učestvovala u napadima na Srbe. I u čisto ustaškim selima ljudi danas kažu da neće da idu u napadaje na Srbe, ali čuvaju puške, jer se boje da će ih četnici napasti. U srpskim selima jako se opaža klasna podvojenost. Kulački slojevi služe ustašama. U zadnje vrijeme se raspoloženje naroda mijenja sve više i više u našu korist. U srpskim selima drugovi stvaraju odbore koji se brinu za ishranu, za davanje obavještenja itd. Seoski odbori pokazali su se dobri u radu. Seoski odbori stvarani su i u šumi za seljake koji su izbjegli. Sada u Šamarici ima 5.000 ljudi i djece. Raspoloženje naroda što se tiče akcija dobro. Hrvatska sela su naoružana.

Odred »Šamarica« ima 120 ljudi, od toga oko 20 partijaca. Podijeljen je u 3 voda.

Naoružanje: 13 novih karabina sa 850 metaka, 10 starih karabina sa 80 metaka, 2 francuska karabina sa 30 metaka, 2 talijanska karabina, 21 otraguša, 10 revolvera, 6 bombi, 1 teški i 1 laki mitraljez, 1200 metaka, 3 šaržera.

Odred »Pogledić« ima 14 ljudi, od toga 6 partijaca.

Naoružanje: 4 stara karabina sa 100 metaka, 3 otraguše i 3 revolvera.

Osim toga postoje još 2 odreda, jedan od 27 a drugi od 13 ljudi, koji još nisu stupili u vezu s nama.

Na terenu su 4 žandarmerijske stanice sa preko 120 žandara. U Glini imade 60 vojnika i 30 ustaša.

Akcije: Dne 23 jula napad na Grabovac. Napadnuta je željeznička stanica, općina i kuća jednog ustaše. Nakon borbe savladali smo šefa stanice, bilježnika i ustašu Cimbara. Pri napadu dobili smo 8 karabina sa 200 metaka. Od toga smo nešto potrošili u borbi sa ustaškom patrolom na pruži. Patrola se povukla u stražarnu koju smo napali. Napad je bio bezuspješan. Pod pritiskom jake reakcije, narod se povukao u šumu. Pristupilo se prikupljanju oružja, zatim organizirala se doprema hrane, te izgrađivale veze. Dne 15. VIII poginuo je pred masom Mile Drekić iz Trnovca, bivši četnik. On se vratio iz šume kući, te saradivao sa žandarima. Kasnije se prema uputama ustaša vratio u šumu. Masa ga je uhapsila i tražila da ga se ubije, što je i učinjeno. Dne 18. VIII u šumi je uhvaćen Mate Gre-

bavić, koga su poslale ustaše iz Gvozdanskog da uhađa četnike. Pogubljen je. Mile Lončar, zelenoš iz Graca, jer je sprečavao dobavu hrane za partizane, prikupljajući oko sebe imućnije ljude koji su izdavali vlastima one koji su nosili hranu u šume, uhapšen je i ubijen. Početkom rujna uhapšeni su ustaški krvoloci Zinić iz Gline i Malozavić. Ubijeni su.

DISKUSIJA

Drug iz Gline¹² postavlja pitanje razdiobe eksploziva i pitanje ljudi koji poznaju puteve.

Drug Šiljo¹³ postavlja pitanje zasjeda. Pitanje taktike prema Talijanima, smatra da ih treba razoružavati. Dalje postavlja pitanje povjerenika kod vršidbe, koji su naši simpatizeri i koje treba iskoristavati. Pitanje odnosa prema civilnom stanovništvu i žandarima. Što se tiče otpora napadnutih sela, Šiljo smatra da treba pružati otpor. Odredi treba bezuvjetno da odu u šumu. Pljačkaše koji se pojave u selu treba bezuvjetno likvidirati. Odnos prema vjeri i religiji treba što pravilnije postaviti. Na koncu govori o pitanju discipline u odredima.

Drug iz Gline iznosi taktiku nekih žandara koji nastoje da se povežu sa srpskim narodom. Odnos prema domaćim izdajicama. Taktika prema srednjaku i kulaku; kulaci su osobito kolebljivi elementi, a mnogi su izdajice. Potrebno je da se naoružani odredi pojavljuju u selima gdje nemamo još upliva.

Drug Čane: o pitanju otpora: treba davati otpora gdje je to moguće, ali treba čuvati odrede, oružje i metke. Ističe slabost u naoružanju kod naših odreda. Kod napada na pojedine ustanove, važno je unapred odrediti šta će da se uzme. Kod izvedbe akcije potrebno je najtočnije ispitati teren, snagu neprijatelja itd. To je važna stvar za uspjeh. Odredi treba da dobiju imena. Žandarmerijske stanice šire lažne vijesti o pripremanom napadaju na ovu ili onu šumu, a s ciljem da nas drže u »živčanom ratu«.

Mnogi seljaci kažu da treba paliti hrvatska sela koja su ustaški orijentirana. Drug Čane misli da to ne treba uraditi, jer će se uplašiti hrvatska sela. Potrebno je što češće izdavati letke, isto tako obavještenja sa fronta, Male odrede ne smije se dijeliti. Potrebno je stvarati straže od nenaoružanih seljaka, a oružani drugovi da se drže na okupu. Disciplinu treba jačati u akcijama. Čvrsta veza sa selom moguća je samo na podlozi rada sa selom i akcijama. Odredi treba da budu u šumi; što prije treba izgraditi zimske zemunice. Vojničkoj naobrazbi treba posvetiti što veću pažnju.

¹² Milutin Baltić

¹³ Narodni heroj Stjepan Milašinčić

Drug iz Gline ističe veliku važnost letaka, naročito za hrvatska sela. Eventualna pljačka sa strane pojedinih članova mora se naj-energičnije suzbiti. Postavlja pitanje Žutića i Pavlovića.

Robert¹⁴ dodiruje pitanje obrane sela. Ne smije se dogoditi da pale sela bez i jednog metka.

Drug san'tar:¹⁵ Dotiče se pitanja karaktera današnje borbe. Dalje postavlja pitanje ishrane sela i odijela, pitanje vojne izobrazbe, pitanje veza sa hrvatskim selima, pitanje političke izgradnje odreda i sela, pitanje organizacije sanitetske službe.

Rade:¹⁶ Važna je stvar čišćenje odreda, treba se riješiti parazita u odredu. Odredi treba da budu obaviješteni o akcijama u susjedstvu. Pitanje veza nije dovoljno riješeno.

Drug Ivo daje zaključnu riječ.

Tokom borbe prošlo se kroz nekoliko faza. Prvi spontani masovni odpor naroda sa frontom nad borbom,¹⁷ na pr. u Boviću, Markovcu, Crnoj Lokvi itd. Frontalnu borbu se danas izdržati ne može. Nakon sloma frontalnih borbi nastala je kolebljivost masa koja u nekim dijelovima još uvijek postoji. Prvi rajon sa svojom aktivnošću brzo je dokrajčio to kolebanje i protuborbenu raspoloženje narodno. Druga faza: formiranje manjih partizanskih odreda koji zadaju česte udarce neprijatelju, što izaziva sve veće simpatije u narodu. Borba protiv partizana od strane ustaša, vojske, skopčana je s velikim žrtvama za ustaše, većim nego za partizane. Vodstvo vojske mislilo je sa velikim snagama ulaziti u šumu i tamo se zadržati, ali tu taktiku nije bilo u stanju provesti. Sve se više ljudi i sela odayivaju za stvaranje partizanskih odreda. Sa tih partizanskih odreda moramo preći na višu fazu, tj. povezivanje partizanskih odreda u veće jedinice i stvaranje jedinstvene centralne komande. Do sada nemamo pravilno organizirane rajone. Rukovodeći drugovi nemaju cjelovite slike o čitavom rajonu. Rajoni treba da postanu živa tijela i politički i vojno. Druga slabost je defanzivni karakter borbi, naročito se to vidi u Glini i Sjenčaku. Defanzivna taktika je za nas smrt. Mi treba da napadnemo neprijatelja i to tamo gdje mu možemo zadati najteže udarce. Frontalne borbe ne možemo prihvatiti. U zadnje je vrijeme neprijatelj prešao na masovno paljenje sela, tj. da nas odreže od naših baza snabdijevanja. Što se tiče obrane sela, ako možemo odbiti, odbiti ćemo ih, ali frontalne borbe do kraja nećemo prihvatiti. Treba zapucati, napadati uveče itd. Pod svaku cijenu selo se ne može braniti. Rajon će napadnuto selo odteretiti da negdje u blizini vrši prepad. Daljnja slabost je slaba priprema pojedinih akcija. Dobra polovica akcija nije uspjela. Treba nastojati

¹⁴ Robert Domani

¹⁵ Dr. Savo Zlatić

¹⁶ Rade Bulat

¹⁷ Frontalnom borbom

smanjiti broj neuspjelih akcija, jer one vrlo loše djeluju na naše drugove. Kao važni zadatak, treba svaku akciju dobro pripremiti, a onda ju izvršiti makar uz izvjesne žrtve. Bojazan od žrtava dosta je zavladao u našim redovima. Međutim danas ćemo morati stupiti u borbu s većim jedinicama, gdje će biti i žrtava. Na to treba pripremati drugove.

Mi se vojnički moramo pripremiti da slomimo neprijatelja i kada pruža otpor, što će biti spojeno sa žrtvama. Kod većih akcija koje su izvršene, na pr. Perjasica i Vojnić—Kolodvor, bilo je niz pogrešaka; na pr. izvješivanje crvenih zastava, šivanje na kape petokraki zvijezda.¹⁸ Te stvari su nepravilne, jer je danas borba narodnooslobodilačka. Dalje, u Perjasici dozvolili su drugovi da se po selu sve razvuče. Dalje, slabost odreda jeste da se slabo održavaju međusobne veze, kako odreda međusobno tako i pojedinih rajona. Što prije treba uzpostaviti čvrste veze. Tako ćemo i dobiti tačnu sliku o kretanju neprijatelja i lakše ćemo moći da ih rastjeramo.

Vezama i obaviještenjima treba posvetiti veću pažnju. Zato treba da se upotrebljuje znanje. Kod nekih odreda vidi se da se izvlače iz akcija. Pojava izvlačenja iz akcija javlja se u Crnoj Lokvi, a i u Sjeničaku. Jedini odred koji tamo postoji mora da se krije od svojih vlastitih ljudi. Način da se to spriječi jeste stupanje u akciju. Daljna jedna slabost je ta da u odredima nema dovoljno discipline. Neki misle da uopće ne treba neke prave vojničke discipline. To je sasvim nepravilno. Da bi mogli tući neprijatelja, mi moramo iz naših odreda napraviti vojsku sa čvrstom disciplinom. Ne smije biti udaljivanje iz logora i davanje dopusta. Isto tako ne smije biti ustajanje i ležanje kako se komu hoće. To se odražava i u borbi. Kako postaviti kod nas disciplinu? Naši odgovorni drugovi treba svojim primjerom pokazati kakav treba da se bude. Dalje je važna politička naobrazba, a važan je i red u partijskoj organizaciji. Nije pravilno da se komandir i drugi vodeći drugovi ne snabdijevaju sa potrebnim stvarima, nego to davaju drugovima. Najbolje drugove treba najprvo snabdijevati, jer u prvom redu ti drugovi reprezentiraju odred, a s druge strane i prema samom [poštovanju] treba da se znadu najbolji drugovi, treba da budu prvi snabdjeveni. Za svaku akciju ne treba sazvati zborove odreda itd. Rukovodstvo treba da odlučuje o akcijama i da se sve to postavi na vojničku bazu. Daljnja slabost: nismo dovoljno brzo pristupili likvidaciji svih nezdravih pojava, a ne otežati, na pr. Crna Lokva.

Konkretne zadaće: Prva osnovna zadaća: što prije i što brže organizirati rajone (komandanta, političkog komesara i part. sekretara). Kod toga treba paziti da se komandant brine o čitavom rajonu, a ne samo o svom odredu. Postepeno će se komandanti i komesari

¹⁸ Odnosi se na petokrake zvijezde sa srpom i čekićem.

morati od svog matičnog odreda odvajati i obilaziti sve odrede, a ne samo biti u svom odredu. Dalje, komandiri u svom odredu obično sve rješavaju, čak i najmanju sitnicu. To je nepravilno. Mnoga pitanja treba da rješavaju vodnici i desetari. Tako će vodnici i desetari dobiti potreban autoritet. Osm toga komandant će se izgubiti u sitnicama. Kako da funkcioniraju stvari u rajonu? Dnevno treba odredi da dadu raport rajonskoj komandi. Dalje, rajon treba da nabavi pisaću mašinu i ostale potrepštine za propagandu. Kod važnih i većih akcija dati pismena naređenja, tako da se može vršiti kontrola. Poslije akcije treba vršiti diskusije kako se je akcija izvršila i to pred čitavim odredom. Ne treba se bojati da se i greške komandanta otvoreno iznose pred odredom. Kojim akcijama treba posvetiti u prvom redu pažnju? U prvom redu akcija mora biti upravljena na dobivanje oružja, a u prvom redu automatskog. Mi moramo što prije doći do automatskog oružja. Uбудuć: nećemo [napadati] na male grupice, nego na veće grupe. Svaki rajon treba da se brine da se što bolje raspodijeli oružje. Daljnja važna stvar je vojnička sprema odreda. Treba vježbati sve, počevši od puške do »o desno rame« i ostale stvari. Naročitu pažnju treba posvetiti nišanjenju. Kod sudjelovanja većih odreda pokazalo se da još nismo u stanju istupati kao veća jedinica. Treba kadkada sastaviti odrede i to da se rapidno vježbaju. To je važna stvar. Organiziranje logora je vrlo važna stvar, zimske zemunice, skladišta itd. Treba da naši odredi steknu što veću urednost.

O neprijatelju: Neprijatelj nije u stanju da nas skrši. Neprijatelj se nas boji. Za sada nije vjerojatno da će neprijatelj moći da prema nama koncentrira velike snage. Međutim, mi moramo biti spremni da ćemo na nekim mjestima doživjeti i poraze.

Spremanjem naših rajona mi ćemo postepeno spremati narod u izvršenju općeg narodnog ustanka. O diskusiji o Talijanima: treba stupiti s njima u borbu i razoružati ih. Nema rasprave sa generalima. Mi kontakt držimo samo da dobijemo oružje i da ih privučemo na svoju stranu. Talijanske vojnike ne treba ubijati. Napadajem na Talijane steći ćemo simpatije Hrvata. Politički — to je vrlo važan momenat. Pitanje odnosa sa hrvatskim selima: Treba se, redom, najprije politički vezati, kod toga nisu važne jedna do dvije puške. Treba što prije razbiti narodnu mržnju između Hrvata i Srba. Treba po selima popularizirati Hrvate koji su u odredu. Prema selima koja su izdala itd.: treba uništiti krvnike i da zaplijenimo i zapalimo sve ono što imaju. Žene i djecu ne. Ostale kuće isto tako ne. Tako da hrvatska sela vide da se pravi razlika. Pitanje kulaka, srednjaka itd. ne treba danas postavljati. Treba vezati čitavo selo, a prema pojedincima koji izdavaju postupati kao s narodnim izdajcima.

Drug Ivan: slabost u našem radu treba da se što pažljivije povuče i uklanja. To je svrha naše konferencije.

Politička situacija ide danas u našu korist. Tamo gdje se radilo, pojačali smo naše snage. Problemi koji još nisu dovoljno rasvijetljeni jesu: pitanja sela. U nizu mjesta postavljaju se pred nas pitanja: sklanjanje i prehrana stanovništva. Mi se za to moramo pobrinuti. U tome radu moramo vrlo brzo i hitno raditi. Tim radom dobićemo povjerenje naroda. Na nekim mjestima morati će se sakupiti i racionalizirati hrana i odrediti koliko će otpasti na glavu.

Na Talijane treba nastupati bez obzira na to što će iz nevolje protiv toga srpsko selo.¹⁹

Po zadnjim podacima vidi se da neprijatelj nije u stanju da nas uništi, no pristupa novoj taktici odrezivanja od naših baza.

U borbama treba da se skuplja oružje. Zato su najzgodniji primjeri u Bosni, gdje je preko polovine oružja oteto.

Spremanje na opći narodni ustanak. Ne smije današnja niža faza borbe da nas razbjesni, i da ne uvidimo čas kada treba preći u višu fazu. Jedna greška koja se javila kod naših akcija: da se nije uvidjelo spremanje i onih stvari koje nam momentalno ne trebaju. Na pr. transportna sredstva, poljoprivredne predmete. Treba misliti i na spremanje radionica za popravku oružja itd. Pitanje ishrane stanovništva i spremanje hrane je vanredno važan problem. Treba u svakom slučaju pristupiti izvršenju te zadaće.

Posljednje imadu svojih karaktera:²⁰ odrezivati nas od baza snabdjevanja, demoralizirati narod i stvarati jedan brisani prostor između nas i Bosne. Mi našim akcijama vežemo znatne snage ovdje, a time odtirećujemo naše borce na drugim mjestima.

*

Drugovi izabrali su komisiju od 4 druga za sastavljanje proglašenja i drugu komisiju od 4 druga za sastav rezolucije. Proglas i rezolucija primljeni su uz manje ispravke i jednoglasno.

Prilog zapisniku: proglas i rezolucija konferencije delegata za oblasti Korduna i Banije.

¹⁹ Misli se: bez obzira na represalije.

²⁰ Rečenica je nejasna. Njen smisao je: posljednje akcije okupatora imaju ove karakteristike: odrezati nas od baza itd.

REZOLUCIJA KONFERENCIJE DELEGATA NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA KORDUNA I BANJE OD 20 RUJNA 1941 GODINE

REZOLUCIJA KONFERENCIJE PRETSTAVNIKA NACIONALNO-OSLOBODILAČKE BORBE KORDUNA I BANJE

Poslije napada njemačkog fašizma na S. U.¹ i herojskog otpora koji pruža Crvena armija porasle su nade svih po fašizmu potlačenih i okupiranih naroda u svoje oslobođenje. U svim zemljama razmahala se narodna borba protiv okupatora i domaćih slugu. Pred narodima Evrope stoji perspektiva sve većeg i silnijeg dizanja nacionalno-oslobodilačke borbe, koja se primiče narodnom ustanku. Taktika munjevitog rata koji je pokušao njemački fašizam da sprovede na S. U. propala je potpuno usljed herojskog otpora Crvene armije. Zima je na vratima, njemački fašizam je prisiljen na dugi rat, ogromni gubitci fašističkih armija u ljudstvu i materijalu, zatim sve jači nacionalno-oslobodilački pokreti u okupiranim zemljama, jasne su činjenice koje govore da je propast fašizma neizbježna.

I u zemljama Jugoslavije razmahao se nacionalno-oslobodilački pokret. U Srbiji nalazi se danas pod oružjem 70.000 ljudi, nekoliko predjela očišćeno je od njemačkih okupatora. Slično stanje je i u Crnoj Gori, gdje je pod oružjem 28.000 ljudi, i u Bosni. U Sloveniji, Makedoniji, Vojvodini razvija se također nacionalno-oslobodilačka borba. U Hrvatskoj se vode najveće partizanske borbe u Lici, Dalmaciji, Gorskom Kotaru, Baniji, i u ostalim krajevima Hrvatske jača se nacionalni-oslobodilački pokret. Zato nam govore najjasnije događaji u Zagrebu. Nacionalno-oslobodilačka borba sve više se primiče općem narodnom ustanku za protjerivanje fašističkih okupatora i njihovih slugu Pavelića, Nedića, Novakovića² i ostalih. Mi delegati narodno-oslobodilačkog pokreta Korduna i Banije sastajući se u takovoj situaciji donosimo sledeću

REZOLUCIJU

Narodna borba na Kordunu i Baniji prošla je kroz nekoliko faza. Krvava klanja koja su vršili ustaše u ovome kraju prisiljavala su narod da stupi u odbranu. Međutim, tek napadajem njemačkog fašizma na Sovjetsku Uniju taj narodni otpor dobio je žešći i masovniji karakter. Čitava sela i predjeli dignuli su se u borbu protiv krvnika. Uspjelo je nekim dijelovima, na pr. Boviću, Kirinu i okolini,

¹ Sovjetsku Uniju

² Odnosi se na Niku Novakovića — Longa

da narod očisti svoj kraj od fašističkih zlikovaca. Otpočela je frontalna borba sa fašističkim tlačiteljima. Zbog slabog naoružanja, nedovoljne organizacije, nalet fašista slomio je prvi naoružani narodni otpor. U narodu nastalo je kolebanje i bojazan od daljnjih akcija. Svjesno, narodni borci pristupili su drugoj taktici u borbi protiv fašizma. Počeli su organizirati i naoružati partizanske odrede. Nastupa nova faza u nacionalno-oslobodilačkoj borbi. Pokretni partizanski odredi napadaju neprijatelja tamo gdje najmanje očekuje i zadaju mu osjetljive udarce. Zahvaljujući tim udarcima, zahvaljujući tim akcijama raspoloženje naroda se opet mijenja u borbenom pravcu. Narod je uvidio da [je] taktikom partizanskih odreda moguća uspješna borba protiv fašističkih tlačitelja. Partizanski odredi u svim mjestima, izuzev nekih sela IV rajona, najuže su povezani sa narodom. Narod ih pomaže hranom, obavještajima i sličnim, pa čak i sami traže da se vrše akcije.

Konferencija konstatira da je u toku dosadašnjeg vođenja nacionalno-oslobodilačke borbe bilo niz nedostataka u vojničkom i političkom pogledu.

Glavni su nedostaci u vojnom pogledu sljedeći:

1. Većina naših partizanskih odreda ogrančavala se u početku na odbranu i presporo je prelazila od taktike odbrane u taktiku napada; zahvaljujući toj pogrešci propušten je niz prilika u kojima su se naši odredi mogli znatno naoružati.

2. U partizanskim odredima posvećivalo se vrlo malo pažnje vojničkoj izobrazbi i učvršćivanju vojničke discipline. Isto tako se nije posvećivalo pažnje izobrazbi i dizanju autoriteta nižeg komandnog sastava (vodnika i desetara).

3. Kod mnogih odreda postoje mnogi nedostaci u organizaciji logora. Neki odredi nalaze se u selu razasuti, a ne u šumi okupljeni na jednom mjestu. Izgradnji zimskih zemunica, zatim sakupljanju hrane i odjeće i ostalih potrebnih stvari za kišu i zimu nije posvećena pažnja.

4. Velike su manjkavosti našeg odreda kod organizacije veza. Nije posvećena dovoljna pažnja brzim izvještajima, održavanju stalnih veza i prikupljanju tačnih obavještenja i o stanju neprijatelja i kretanju.

5. Partizanski odredi i rajoni ograničavali su se na vršenje manjih akcija, tako da već danas postoje svi uslovi za sprovođenje većih akcija.

Glavni nedostaci na političkom polju su sljedeći:

1. Nedovoljan politički rad kako u samim odredima, tako i u selima.

2. Vrlo slaba povezanost sa hrvatskim selima i nedovoljno uvlačenje Hrvata u partizanske odrede, premda su za to postojali uslovi.

3. Vrlo slabo poklanjanje pažnje ženama i omladini.
4. Kolebljivost i ustezanje od napada na Talijane. Na temelju tih konstatacija konferencija postavlja pred rajone i sve odrede sljedeće zadaće:

a) **Vojna zadaća:**

1. Glavna je zadaća u vojnom pogledu što brža i pravilnija organizacija rajona. Treba formirati rajonske komande. Kod toga treba paziti da se te komande, a pogotovo drugovi komandanti brinu o čitavom rajonu, a ne samo o svom matičnom odredu. Rajonski komandanti i komesari morati će se odvojiti od svoga matičnog odreda i obilaziti sve odrede u svome djelokrugu. Dalje treba paziti da se rajonske komande ne optereće rješavanjem manje važnih stvari, koje treba ostavljati da ih rješavaju komandiri odreda, vodnici, deseteri. Treba dizati autoritet komađnog sastava.

2. Naročitu pažnju treba posvetiti vojničkoj izobrazbi odreda, tim više što imade članova koji nisu služili vojsku. Treba organizirati ne samo vojničko vježbanje u pojedinim odredima, nego i zajedničke vježbe više odreda iz čitavog rajona. Sve važnije odredbe treba davati pismeno i točno kontrolirati izvršenje datih naređenja.

3. Vršiti što češće zajedničke akcije više odreda ili čitavog rajona, u prvom posvetiti pažnju onim akcijama gdje ćemo se doći doći oružja.

4. Što prije izvršiti organizaciju logora, izgraditi zimske zemunice, skladišta hrane, pobrinuti se za zimsku obuću itd.

5. Objasniti svim odredima potrebu napadaja i razoružanja Talijana.

6. Zarobljeni materijal po mogućnosti spremi iako nam momentalno ne treba.

7. Što prije treba sprovesti organizaciju sanitetske službe, tako da se u svakom odredu nalazi jedan sanitari.

8. Svi članovi odreda treba da polože partizansku zakletvu.

b) **Političke zadaće:**

1. Razviti što širi politički rad u svim našim odredima. Odrredi treba da nađu svaki dan vremena za vojni i politički rad; o tome treba da se staraju politički komesari, i da o tome redovito obavještavaju višu komandu.

Naročitu pažnju treba posvetiti političkom radu kako u srpskim tako i hrvatskim selima. U selima treba što češće održavati zborove, vršiti prikupljanje živčnih namirnica, pobrinuti se za sakrivanje tih namirnica, organizirati seoske straže i obavještajnu službu. Velika zadaća stoji pred našim drugovima u radu oko zbrinjavanja onog stanovništva kojem su sela popaljena. Što prije treba pristupiti izgradnji zemunice za izbjeglo stanovništvo i prikupljanju i sakriva-

nju hrane za zimu. Hranu treba prema potrebi racionalizirati. U tu svrhu treba stvarati seoske odbore, koji će se brinuti za rješavanje svih tih pitanja.

2. Razviti rad među seoskim ženama. Osposobiti žene za kurire, za prikupljanje stvari za partizane itd.

3. Organizirati rad među seoskom omladinom. Omladinu treba upotrebljavati za održavanje veza o kretanju neprijatelja, za kurire, za novačenje odreda.

4. Konferencija osobito ističe potrebu da se što prije likvidira slaba povezanost koja postoji u hrvatskim selima. Treba što prije stvoriti, odnosno proširiti, veze sa hrvatskim domobranima i talijanskim vojnicima.

Konferencija konstatira da se u zadnje vrijeme u ovim krajevima opaža znatno jačanje nacionalno-oslobodilačkog pokreta, a i njegovo političko organizaciono učvršćenje; snaga naših odreda zadnji mjesec dana porasla je za 4 puta. Među neprijateljima vlada veliki strah pred našim odredima. Neprijatelj se kreće samo danju i to u većim grupama po glavnim cestama. Sve su to znakovi da naša borba treba da poprimi i više forme i da se pred nas postavlja zadaća vršiti vojne i političke pripreme za dizanje općeg narodnog ustanka.

BR. 37

PROGLAS SA KONFERENCIJE DELEGATA NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA KORDUNA I BANJE ODRŽANE 19—20 RUJNA 1941 GODINE¹

SRBIMA, HRVATIMA I BOSANCIMA KORDUNA I BANJE!

Ovih dana se ponovno pale kuće, pljačka imovina naroda i ubijaju žene, djeca i starci. Nema sela na Kordunu i Banji u kojem nisu popaljene kuće, malo je porodica koje nisu opljačkane, mnogo je majki koje oplakuju sinove i kćeri, žena koje oplakuju muža i djecu, i djece koja oplakuju oca i majku.

Njemački fašistički banditi bili su prvi koji su počeli ubijati stotinu Srba za jednog njemačkog vojnika. Fašistički saveznici: Hitler, Musolini i njihove sluge Pavelić sa frankovačkom gospodom organizirali su ubijanja i mučenja naprednih seljaka, radnika i intelektualaca, kakova ne pamti historija. Djeca su ubijana u naručjima majki. Ljudi su odpremani u crkve i tamo ih ubijali i mučili. Majke

¹ Primjerak proglaša koji posjeduje Redakcija umnožen je na pisaćem stroju.

su ludile gledajući klanje svoje djece, pa da posle toga budu i same klane, mučene i silovane. Na Kordunu i Baniji je poklano preko sedam hiljada ljudi, žena i djece. Zar je mogao jedan čovjek mirno gledati paljenje kuća, pljačkanje imovine, ubijanje žena, djece i ljudi? Zar je mogla ijedna majka mirno gledati ubijanja i mučenja njezine djece? Zar se moglo podnositi silovanje djevojaka i žena? Nijedan čovjek koji hoće živjeti životom slobodnog čovjeka nije mogao mirno gledati opći pokolj naroda, podnositi silovanje žena i djevojaka i pljačkanje naroda!

SRBI, HRVATI I BOSANCI!

Hitler je najveći neprijatelj narodne i nacionalne slobode. Njemački nacisti su proglasili sve slavenske narode manje vrijednim. Oni su se naoružali modernim oružjem i počeli porobljavati narod za narodom. Kad su porobili sve male slavenske narode, onda su napali i miroljubive slavenske i slobodne narode SSSR-a. Slavenski narodi n'su ostali samo okupirani. Hitler i njegovi fašistički saveznici su počeli uništavati Slavene. Zar je mogao mirno podnositi uništenje Slavena jedan Hrvat, Srbin, Bosanac itd? Zar su mogli narodi bivše Jugoslavije podnositi nacionalno porobljavanje po fašističkim okupatorima? Zar su se mogli Hrvati odreći Dalmacije, Hrvatskog Primorja, Gorskog Kotara i Međumurja, najhrvatskijih krajeva, koje su istrgale fašističke hijene iz tijela krvave i napaćene Hrvatske? Takvo ropstvo i uništenje naroda nije mogao podnositi nijedan čovjek koji voli slobodu a mrzi ropstvo! Nijedan čovjek koji voli svoj narod ne može ga ostaviti u ropstvu!

Veliku ljubav za svoj narod pokazali su narodni i nacionalni prvoborci, partizani Korduna i Banije. Veliku zadaću narodne oslobodilačke borbe naroda srpskog, hrvatskog i bosanskog preuzeli su partizani na Kordunu i Baniji, kao što su partizani preuzeli takvu borbu u svim zemljama biv. Jugoslavije. Oružjem u ruci, sa svima rodoljubima, partizani su stali u obranu imovine naroda, zaštitili živote ljudi, žena i djece i vode najdosljedniju narodno-oslobodilačku borbu za istjerivanje iz zemlje okupatorskih fašističkih hijena.

SRBI, HRVATI I BOSANCI! PRISTAŠE HRVATSKE SELJAČKE STRANKE, SELJAČKA ZAŠTITO, PRISTAŠE S.D.S., KOMUNISTI I SVI RODOLJUBI KORDUNA I BANIJE!

Dne 19. IX. o. g. sakupili su se delegati radnika, seljaka, intelektualaca, te delegati partizana, pripadnici nacije hrvatske, srpske i svih ostalih nacija na Kordunu i Baniji. Delegati konferencije su jednodušno izrazili [vjeru u] nepobjedivost velikog antifašističkog fronta naroda cijeloga svijeta na čelu sa slobodnim narodima SSSR-a i u savezu sa Engleskom, u borbi protiv njemačkog fašizma i njegovih saveznika. Oni se jednoglasno priključili apelu Komunističke

partije Hrvatske u kojem se pozivaju svi rodoljubi Hrvatske u jedinstvenu narodno-oslobodilačku borbu protiv fašističkih okupatora. Oni su konstatali da fašističkim okupatorima i njihovim slugama — Paveliću i frankovačkoj gospodi — nije uspjelo upotrijebit Hrvate i Bosance u borbu proti Srba, da se jedinstvo naroda učvršćuje i narodno-oslobodilačka borba širi i jača, da se jedinstvo naroda i partizana učvršćuje us prkos svih pokušaja Pavelićevih bandita da paležima sela un šte hranu prvoborcima (partizanima) i tako da ih prisile glađu na kapitulaciju.

SELJACI, RADNICI I NARODNI RODOLJUBI!

Svaki tko voli svoj narod, tko želi živjeti u slobodi a mrzi ropstvo treba se priključiti našoj borbi. Naša je borba nacionalno-oslobodilačka i pozivamo svakog rodoljuba, bez obzira na partijsku pripadnost, da se priključi ovoj velikoj narodno-oslobodilačkoj borbi. Stvarajte nacionalne oslobodilačke komitete u selima i kotarevima!

Sakupljajte hranu, odjeću, obuću za borce, pristupajte u partizanske odrede, prvoborce narodno-oslobodilačke borbe; stvarajmo narodno oslobodilačku vojsku i povedimo odlučnu borbu rame uz rame sa nepobjedivom Crvenom armijom protiv fašizma!

Živila narodno-oslobodilačka borba!

Živila sloga Hrvatskog i Srpskog naroda!

Živilo jedinstvo slavenskog naroda!

Dolje fašistički okupatori i njihove sluge Pavelić i Nedić!

Dolje narodne izdajce!

Smrt fašizmu — Sloboda narodima!

Kordun, 19. IX. 1941

DELEGATI PARTIZANA, RADNIKA,
SELIKA I INTELEKTUALACA
NARODNO-OSLOBODILAČKOG
POKRETA KORDUNA I BANJE

BR. 38

DIREKTIVA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 20 RUJNA 1941 GOD. ZA ORGANIZOVANJE I RAD SKOJEVSKIH ORGANIZACIJA U PARTIZANSKIM ODREDIMA¹

SVIMA OKRUŽNIM KOMITETIMA I ČELIJAMA U PARTIZANSKIM ODREDIMA

Dragi drugovi, šaljemo vam upute za organiziranje Skoja u partizanskim odredima. Poduzmite potrebne mjere da se odmah formira Skoj u partizanskim odredima i da djeluje u duhu ovih uputa:

I. Unutar svih partizanskih odreda koji djeluju na vašem području imaju se odmah organizovati skojevske jedinice (aktivni i prosvjetne grupe). U članstvo tih jedinica trebaju ući ne samo dosadašnji članovi Skoja već i svi oni mladi partizani koji to žele. Ove jedinice bit će pod neposrednom kontrolom i rukovodstvom partije u dotičnom odredu, kojim će putem i dobivati uputstva od nadležnih okružnih skojevskih rukovodstava i slati izvještaje o svom radu.

II. Djelokrug rada i osnovne dužnosti skojevskih organizacija u partizanskim odredima jesu:

1. Sistematski rad na političkom podizanju mladih partizana, njihovo upoznavanje sa linijom i zadacima narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda, sa politikom KPJ i principima marksizma-lenjinizma.

2. Stalno učvršćavanje i podizanje svjesne gvozdene discipline, duha samopregora i hrabrosti među svim mladim borcima jednog odreda.

3. Organizovanje kulturnog života članova odreda putem predavanja, organizovanja slušanja radio-emisija, analfabetskih tečajeva za nepismene borce, zabava itd. Brižljivo njegovanje drugarstva i solidarnosti u odredu.

4. Mobiliziranje svih mladih partizana u stalnoj potpori Partije u odredu; uzdizanje mladih kadrova i njihovo predlaganje za članstvo u Partiji.

5. U selima i gradovima kroz koje odred prolazi ili u kojima izvodi akcije skojevska organizacija ovog odreda mora naći mogućnosti da okupi omladinu, objasni joj današnji položaj, cilj i zadatke partizana i izvedene akcije. Istovremeno, ona mora postaviti temelje jedin-stvenom omladinskom frontu i organizaciji Skoja u tim mjestima.

Na taj način, skojevske jedinice u odredima moraju postati glavnim pomagačem KP, najdisciplinovanijom i najpčrtvovnijom udarnom četom komandira i političkog komesara odreda, i istovremeno, ljubimcem svih partizana o čijem kulturnom životu i dnevnim potrebama moraju da se staraju. Kroz okružja i mjesta svojih borbi oni moraju objasniti masama mladih narodno-oslobodilačku borbu, pokrenuti je u nju i pomoći im u organizovanju iste.

20. IX. 1941

CK KPH

¹ Redakcija posjeduje primjerak direktive koji je umnožen na pisaćem stroju.

ZAPISNIK SA SASTANKA VOJNIH DELEGATA LIKE OD 21
RUJNA 1941 GODINE

Kamensko 21. IX. 941

ZAPISNIK

o sastanku vojnih delegata Like

Izbor pretsjedništva, zapisničara i overača zapisnika

Dnevni red:

1. Izvještaj Štaba
2. Izvještaj srezova
3. Stanje i stav
4. Izbor štaba za Liku i Kordun i
5. Eventualije

Drug Gojko Polovina¹ podnosi izvještaj iz Štaba bataljona Like. Razjašnjava formiranje naše upravne vlasti, tj. cjelokupnu organizaciju kod nas, bliže okoline, te centralne vlasti. Štab bataljona imao je rukovodstvo nad svim potčinjenim jedinicama, osim Srba,² gdje je donošeno kompromisno rješenje. Organiziran je štab za Srb, koji ima 400 pušaka, 2 mitraljeza. Organizacija pozadine gore stoji nego organizacija vojske. U pogledu komandira ide dobro, naročito aktivni podoficiri b. jugoslavenske vojske, pa i sami seljaci, osim izuzetaka. B.³ žandarmi ne zaslužuju pohvalu kao podoficiri. Pokazali su se grubi i nedisciplinovani. Radnici su se pokazali dobro, intelektualci su slabiji. Nekoji su pobjegli, mekani su i u borbi nisu očvrstnuli. Oficira ima malo, 1 aktivnog oficira (Stojan Matić). Pohvale je vrijedan. Organizovao je borbu i rukovodstvo. Stvorio je dobro raspoloženje u pogledu [suzbijanja] pljačke i paljenja. Nadamo se da ćemo nekolicinu podrediti našoj disciplini ili izvući ih van.⁴

Organizovanje pozadine je slabo. Stvoreni su mjesni odbori. Rukovodstvo nije praktično, te se često uprave i mijenjaju. Te brze promjene nisu negativne. Slučaj sa vojnim kadrom, koji se iskristalisao baš ovim čestim promjenama. Najviše je zaposlena naša pozadina o obavljanju trgovine i suzbijanju šverca.

¹ Tada politički komesar bataljona gerilskih odreda za Liku.

² Odnosi se na općinu koja obuhvata sela Gornji i Donji Srb.

³ Bivši

⁴ Rečenica nije dovoljno jasna. Njom se htjelo reći da će se uticati na nekolicinu bivših oficira ili da pridu Narodnooslobodilačkom pokretu ili da iziđu na vidjelo kao neprijatelji narodne borbe.

STANJE NA FRONTOVIMA. Od I konf. delegata Like i Bosne:⁵ Borbama oko Kulen Vakufa rukovodio je štab za Liku.⁶ Glavne snage dao je D. Lapac, dali Cvjetićani i Vrtoče. Neprijatelj je uspio skoncentrisati snage u B. Petrovcu i smetao je borbu sa K. Vakufom. Presjekli smo pristup K. Vakufu, te smo vršili napad na Čukove. Kuća po kuća se branila. Pružili su očajničku borbu. Napad na Orašac. Brzo su se povukli u Kulen Vakuf. Neboračka rulja sa ličke i bosanske strane — žene zapalile su Orašac pun životnih namirnica, koža itd. Napad na Demirovo Brdo. Stegnut je obruč oko K. Vakufa, kako bi se dalje pregovaralo. Preko noći major Veber⁷ naredio je evakuaciju iz Vakufa. Hrvatsko stanovništvo se u redu povuklo. Narod muslimanski očekivao je predaju, dok su trgovci tražili povlačenje. Veber je htio izvući vojsku, bez obzira na civ. [ilne] žrtve. Drugovi muslimani bili su slabo povezani sa našim jedincima, te su nastradali. Objašnjava dalje borbu s neprijateljem koja je bila žestoka, čitav tok operacija koji je s tim u vezi, te situaciju u K. Vakufu poslije borbe. Zapaljen je K. Vakuf od izbjeglica, jednog dijela boraca ogorčenih zbog [ustaške] pljačke, jednog dijela pijanih ljudi, žena itd. Prizor je b.o užasan. Za sada se vode čarke oko Bihaća. Bilo je pokušaja prodora dvaput iz Bihaća. Od pada K. Vakufa do danas žrtava nije bilo. Talijanska okupacija naših krajeva nastupila je. Govori o ljudima koji su skloni Taljanima, koji su unijeli zabunu u neke naše odrede, te o njihovoj propagandi itd. Nekoji su se odredi zadržali na svojim položajima, dok drugi šalju pomoć za Bihać. Svi su vodovi iz Srba prebačeni u ovaj kraj. Tu je utjecaj prijatelja Talijana najjači. Postavili su komesara Srbina. U srbskim odredima vlada previranje koje se još nije iskristalisalo. Prijatelji Talijana pokazuju pravo lice, kojima je cilj trgovina, profit i špekulacija. Cijela Srbska opština nema što da jede. Najsiromašnija je valjda u Lici.

Vode se borbe oko B. Petrovca. Neprijateljska snaga je do 1500 ustaša i vojske. Daju žestok otpor i pokušali su ofanzivni napad. Položaj je težak [za osvajanje], jer ga brani baterija topova, dva tenka, mitraljezi i puškomitraljezi. Imaju, izgleda, najbolje snage. Težak je pristup. Skoncentrisane su snage Bosne. U Bos. Krupi nema većih neprijateljskih snaga. Sva sela su u našim rukama. U B. Novom su se sela digla na ustanak. Neprijatelj je uspio stvoriti kompromis, a poslije su pohapsili 100 ljudi. Borba se i dalje vodi. Mrkonjić Grad bio je u našim rukama, ali ga je neprijatelj uspio povratiti. Naši drže sva sela. Na Bravsku je neprijatelj skoncentrisao snage. 17 ov. mj. došlo je do borbe Talijana i naših. Tri napada — jedan naš mrtav i dva ranjena. Neprijatelj ima više mrtvih. Naši su uništili jedan kamion i više motorbicikla. Utvrdio se u samom Grahovu. Naši

⁵ Vidi »Zbornik«, tom IV, knj. I, dok. br. 66.

⁶ Misli se na štab bataljona gerilskih odreda za Liku.

⁷ Ustaški major, ubijen 1941 godine. .

imaju utvrđenja u klancima, koja su povoljna. Na Grahovu ima 2000 Talijana opkoljenih. U Dalmaciji su užasne prilike. Zabranjen je ribolov. Talijani pljačkaju i kupe sve, te vuku za Italiju. Poblizih izvještaja o događajima u Dalmaciji nemamo.

2. TAČKA

Izvještaj o stanju drugih srezova.

Delegat iz Gospića govori o stanju tamo. Ima 9 gerilskih odreda. Razoružano je 5 sjedišta ustaša. Borbe oko Ploče, Divosela, Počitelja, Vrebca itd. Napad na 1000 hr. vojnika kod Ploče. Kod Vrebca je [bilo] više napada. Poginulo je naših 7, a na neprijateljskoj strani 210. Talijani su pokušali mirno da pridobiju stanovništvo za sebe. Poslije su kupili žito (Kula). Počeli su da kupe žito od pojedinaca. Seku šumu — 17 privat. gajeva. Hapšenje. Uhapšen je jedan komandir sektora Kula. Pretražuju stanove. Zabranili smo prodaju životnih namirnica, drva i zabranili smo saobraćaj s njima. Potpuna mobilizacija boračkog stanovništva (20—40 god. operativna vojska — 2000 čl., 18—20 god. omladina — 1200 čl., starije za nar. pomoć⁸) — je provedena. Organiziranje omladine je započelo. Vojničko i prosvjetno obrazovanje omladine — triput nedjeljno. Izrađen je Pravilnik.⁹

Ima dva odsjeka po 1000 boraca. Podijeljeni su u 10 odreda. Hrvatski gerilski odred u Smiljanu je organizovan; stavio se pod komandu našeg bataljona. Imamo oko 100 karabina sa 1800 metaka, 50 civ. pušaka. Dobili smo 800 metaka i nešto bombi. Poduzeli smo sve radi suzbijanja špijunaže. Raspoloženje protiv Talijana je dosta dobro, naročito kod boraca. K danje veza i saobraćajnih linija će skoro početi. Sve će škole započeti rad. Sve smo poduzeli za nar. pomoć.

Delegat iz Gračaca: Srb je bacio pomoć za Gračac. Bio je opsjednut, ali su Talijani upali u grad. Nije bila jedinstvena komanda prema tome [komande] nisu radile kao što je trebalo. Ima oko 400 karabina i 10 puškomitraljeza. Najbolje je naoružan Mazin. Komandiri su bili nesposobni. Pri udaru hrv. vojske nastalo je rasulo. Borci su bili dobri, ali slaba komanda. Talijani su razvili propagandu preko svojih špijuna. Većina boraca bila je voljna da se prebaci u bosanske krajeve. Danas se nalazi dobar dio boraca za borbu s Talijanima. Traže formiranje jedinstvene komande. Nije obrazovana civilna uprava. Pojavila se pljačka. Tri su čovjeka strijeljana.

⁸ Početkom ustanka formirani su u pojedinim mjestima odbori Narodne pomoći koji su prikupljali materijalna sredstva za vojsku. To su kasnije preuzeli NOO.

⁹ Odnosi se na Pravilnik o organizaciji i zadacima narodne vojske, koji je napisalo rukovodstvo ustanka u Gospićkom kotaru oko 20 kolovoza 1491 godine. Taj dokument nije sačuvan.

Delegat iz Korenice: Osnovan je štab za srez i bližu okolinu. Treba jedna rukovodna vojna snaga. Napad na Leskovac. Odred na Ljubovu — 30. Ljudi dobro naoružani. Drugi odred je Uvalica—Kik, te će se spojiti sa drugim odredom. Biće formirana još dva odreda, ali će biti slabije naoružana. Talijani pretrese vrše oko samog grada Korenice. Špijunaža sa naše strane aktivno radi. Poduzeli smo energetske mjere da neprijatelju ne damo ništa. Ima oko 110 pušaka i dva puškomitraljeza. Raspoloženje naroda je dobro u borbi protiv neprijatelja.

Delegat iz Udbine: Vršen je napad na Podlapac. Prekinut je jer su Talijani spriječili. Straže se održavaju i dalje. Narod se bio uplašio, ali se sredio i voljan je za borbu. Ima pet odreda, 80 karabina sa nešto civilnog oružja i jedan puškomitraljez, 10 do 15 bombi. Preuzeli smo organiziranje pozadine. Donijeli smo odluku da ne dajemo ništa Talijanima. Uхватili su jednoga sa puškom i četiri bez puške i odagnali su nekoliko kola. Oduzimalju i namirnice. Raspoloženje u narodu je dobro za borbu protiv Talijana. Preuzeli smo organizaciju narodne pomoći. Organizujemo aktive žena i omladine. Talijana ima 650.

Delegat iz Otočca: Mjesec i pol dana kasnije je započela akcija Brlog (Dabar). Ima jedan odred u Škarama — 20 karabina sa 20 do 30 civilnih. Istjerali su ustaše iz općine i ubili povjerenika. Talijani sprečavaju uspostavu civilne vlasti. U Vrhovinama se nalazi 5000 Talijana, u Otočcu 2000 a u Brinju 2000. U Brinju zajedno sa Hrvatima izvršili smo niz akcija na pruži Jesenice. Ima oko 30 karabina. Hrvati iz Sinca povukli su se u šumu i nadamo se da ćemo se povezati s njima. Preko Sertić Poljane došli bi do veze sa Saborskim, ali je uhapšen naš čovjek.

Brinje: Nalazi se logor gdje će se formirati jedan odred. Nalazi se jedan odred sa 20 karabina i 2 puškomitraljeza. Razoružao je ustaše i vojnike; napad u Žutoj Lokvi; sukob s Talijanima, ali su se povukli. Akcija kod Ledenica. Zapalili smo pilanu, 6 kamiona. Nadamo se da će doći do sporazuma sa Hrvatima (od B. Potoka-Brinje, 70 karabina, 2 puškomitraljeza). Sukob našeg odreda sa talijanskom stražom. Niko naš nije ranjen, Talijani su pucali u zrak. Jednog su razoružali. Na tunelu je jedan mrtav Talijan. Civilna vlast nije organizovana zbog prisutnosti Talijana. Organizirana je narodna pomoć, fond nacionalno-oslobodilačkog fronta, odbor za nacionalno oslobođenje. Rad sa ženama je započeo. Formirani su odbori. Najviše razbijaju naše redove srpski izrodi. Zapaženo je nekoliko agenata talijanskih — govore o prijateljstvu njihovom i zastrašuju naš narod. Poduzeli smo sve mjere da raskrinkamo te bandite, koji hoće da špekuliraju

sa narodnom borbom. Narod je raspoložen za borbu s Talijanima i vide da je uzročnik zlu baš talijan. fašizam. Slabost je u oružju. Narod traži naređenje da se udari na Talijane. Sa omladinom smo započeli raditi.

3. TAČKA

Opšte stanje i stav: Drug Krtija¹⁰

Objašnjava političku situaciju. Govori o sjevernom frontu. Ta borba naša je najvažnija borba. Mi samo potpomažemo tu borbu, koja će nam donijeti slobodu. Ova borba pravi prelom u istoriji. Govori dalje o ljudima koji se ne slažu s našom borbom a nalaze se u našoj sredini. Ti se ne slažu sa onim što je u Sovjetskom Savezu. Jednom da se stane na kraj sa pljačkom, klanjem itd. Prikazuje karakter naše borbe. Sa svima onima koji bi htjeli sa naših leđa živjeti — obračun. Naša borba ima i socijalni karakter osim nacionalnog. Što god je protiv naroda treba ga uništavati, uništiti sve što stoji na putu naše borbe. Objasnjava naš stav prema Talijanima i poziva delegate da narodu isto pravilno objasne, tj. da nama nužno predstoji borba s njima, dok okupatore ne izbacimo iz naših krajeva. Govori da domaće izdajce, trgovce sa našom kožom, treba strijeljati. To su drugi ustaše. Narodu objašnjavati i dokazati kolika opasnost od istih prijeti nama i našoj borbi. Prelazi zatim na prikazivanje borbe protiv oportunističkih i izdajica i huškača protiv naših boraca. Govori o drugu Staljinu, o njegovoj akciji u borbi protiv fašizma, te o Komunističkoj partiji i njenoj predvodničkoj ulozi u današnjoj našoj borbi. Prikazuje naš stav prema Hrvatima u stvaranju jedinstvenog fronta prema okupatorima. Dužnost nam je stvoriti jedinstveni narodno-oslobodilački front protiv okupatora. O tome moramo povesti mnogo računa. Važan primjer je stvarati veze sa hrvatskim selima, širiti propagandu i objašnjavati karakter naše borbe. Poslije ovoga govori o pljački i teroru. Ne smijemo biti drugi ustaše u ovome. Govori o sistemu borbe i organizaciji. Treba izvršiti reorganizaciju, stvarati partizanske odrede do 50 ili više ljudi. Potrebna je disciplina za izvršenje zadataka. U odrede treba da idu dobrovoljci. Govori dalje o civilnoj vlasti. Prije vojske treba da postoji civilna vlast, jer je vojska njeno sredstvo. Vojska je da služi za odbranu naroda. Moramo stvoriti našu vlast, da se naši zakoni provode u djelo. Treba imati zakon da mu se svi pokoravamo. Tako će nestati agenata i huškača. Govori o njenom organiziranju. Vlast mora biti birana od vojnih i civilnih delegata. Osvrće se na dužnost političkih komesara. Fond nacionalnog fronta stara se o prikupljanju hrane, odijela itd.

¹⁰ Narodni heroj Marko Orešković

Sljedeće je: Biranje štaba za Liku i Kordun¹¹. Drug polovina daje potrebno razjašnjenje o ovom pitanju. Predlaže se drug Marko Krntija kao politički komesar, a kao komandant Matić Stojan. Svi prisutni delegati jednoglasno biraju. Dok se ovaj štab za Liku i Kordun potpuno ne organizira njihovu dužnost vrši štab u D. Lapcu¹². Govori o pomoći porodicama poginulih boraca i onih koji dolaze iz još neoslobođenih krajeva.

Prelazi se na eventualije. Učestvuju delegati iz raznih mjesta u diskusiji. Na kraju čita i predlaže rezoluciju drug J. Blažević¹³. Vojni delegati primaju jednoglasno ovu rezoluciju¹⁴. S ovim je završio rad ovaj naš sastanak. Predlaže se major Rašeta u operativno rukovodstvo kao komandant¹⁵.

Drugovi delegati su ga izabrali.

BR. 40

PISMO ŠTABA DRVARSKÉ BRIGADE OD 20 RUJNA 1941 GOD. ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA ZA LIKU O UPUĆIVANJU GRUPE ZAROBLJENIH DOMOBRAHA

ŠTAB I BRIGADE
NARODNO-OSLOBODILAČKIH
PARTIZANSKIH ODREDA

ŠTABU PARTIZANSKIH ODREDA ZA LIKU

Donji Lapac

Štab brigade upućuje preko gornjeg štaba za Korenicu i Krbavicu 35 ljudi i to 32 oslobođena hrvatska vojnika i sa njima 3 civila.

Napominjemo da su hrvatski vojnici potpuno ispitani i njihovo službovanje u vojsci kao i političko uvjerenje potpuno provjereno, zato tim ljudima mora se potpuno obezbijediti lična sigurnost i pomoć

¹¹ Postojala je zamisao vojničkog objedinjavanja Like i Korduna, ali do toga nije došlo.

¹² Odnosi se na Štab bataljona gerilskih odreda za Liku.

¹³ Jakov Blažević

¹⁴ Redakcija ne posjeduje tu rezoluciju.

¹⁵ Htjelo se Boška Rašetu, majora b. j. v., koji je imao uticaja na jedan dio ljudi, ili pridobiti za NOP ili istjerati na čistinu kao četnika i narodnog neprijatelja. Zbog toga je na završetku savjetovanja i bila izmjenjena odluka o izboru komandanta, ali ona nije realizovana. Tada njegov stav nije bio posve jasan, a kasnije je postao ogorčeni neprijatelj NOB.

u svakom pogledu. To su ljudi koji će ustvari koristiti našoj Narodno-oslobodilačkoj borbi.

Tražimo da nam se odmah pošalje iscrpan izvještaj o prošla dva transporta koja su upućena isto preko vašeg štaba za gore navedena mjesta.

Sve ove ljude po mogućnosti uputiti na druga Marka Krntiju¹ u Krbavicu.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Št. br. 20/IX. 1941

Politički komesar

V. Stojnić

(M. P.)

Komandant brigade

Ljubović²

Prema prednjem rešenju naređuje se svim gerilskim odredima Like, Korduna i Gorskog Kotara, da ovom ljudstvu ukažu svaku pomoć i zaštitu. Naređuje se štabu za srez Korenicu da po prijemu ovog ljudstva pošalju izvještaj da su ovo ljudstvo primili.

21. IX. 1941 g.

ZA ŠTAB³

BR. 41

IZVJEŠTAJ ŠTABA BATALJONA »VELEBIT« KONCEM RUJNA 1941 GOD. ŠTABU GRUPE NOP ODREDA ZA LIKU O BORBAMA I IZVRŠENOJ OPĆOJ MOBILIZACIJI NARODA ZA BORBIV PROTIV OKUPATORA I NJEGOVIH SLUGU¹

PREGLED VOJNIČKIH DOGAĐAJA NA TERITORIJI BATALJONA »VELEBIT«

Pod komandu ovoga bataljona spadaju sva sela općine Medak kao i odredi: Ploča, Široka Kula sa Barletama i Ostrovičom, Divoselo sa Č tlukom i Ornicama. Na čitavome teritoriju imade 9 partizanskih

¹ Narodni heroj Marko Orešković-Krntija

² Velimir Stojnić

³ Ljubo Babić

⁴ Ovaj dio teksta dodat je na dopis Štaba Drvarske brigade. Redakcija nije mogla tačno ustanoviti da li je to dodao narodni heroj Marko Orešković, a najvjerojatnije je da jest.

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja kome nedostaju završetak i datum. Komandant bataljona bio je Milan Kuprešanin, a politički komesar Petar Kleut.

odreda koji su još u početku ustanka bili ujedinjeni pod jednu zajedničku komandu, koja je rukvodila sa svim operacijama.

Na ovome području bilo je pet ustaških stanova, gdje je bilo smješteno oko 100 ustaša. Ustaška sjedišta su bila u Metku, Ploči, Vrepcu, Š rokoj Kuli i Divoselu.

Sa akcijom se počelo odmah početkom mjeseca jula, pa je bilo najpre očišćeno selo Vrebac, zatim drugi dan Divoselo i Ploča, a treći dan sam Medak. Iz Vrepcu su ustaše proterani bez većih poteškoća. U Divoselu se morao zapaliti ustaški stan, a tako isto i u Metku i Ploči. Nakon paljenja, selo Divoselo nije se moglo održati pred najezdom ustaša, pošto je sa sv.h strana bilo opkoljeno ustaškim selima, a po sredi je bila i izdaja, tako da je u logoru poklano oko 510 što žena, djece i staraca, a ostatak je prebačen na teritorij općine Medak.

Slično je nastradala i široka Kula, Ostrovica i Barlete gdje je također poklano mnogo našeg življa, jer je odbrana bila nemoguća usljed lošeg strategiskog položaja i nedovoljne količine oružja kao i izmešanosti sa ustaškim življem. Ostatak stanovnika iz ovih krajeva bio je također prebačen na teritorij općine Medak.

Ostala sela koja su grupisana oko općine Medak uspela su se održati i odbraniti ustaškom pokolju. Ustaše su pokušale nekoliko napada na liniju Vrebac—Barlete—Ploča—Kik i na Počitelj. Ovi napadi ustaša ponovili su se nekoliko puta, ali su svi bili odbijeni. Na Vrebac i na Ploču pokušala je napad i hrvatska vojska, ali je i taj bio bezuspješan i odbijen. Naročito je za pohvalu držanje odreda Ploča i Mogorić na liniji Ploča—Kik, gdje su sa dvadeset i dvije karabine uspjeli da izdrže dvanaestčasovnu vatru hrvatske vojske koja je htjela proći kroz Pločanski Klanac, a sastojala se od oko 1000 vojnika, nekoliko topova, bacača mina, nekoliko teških mitraljeza i više lakih. Sa svim ovim oružjem vodila se ogorčena borba čitavi dan, ali je neprijatelj bio odbijen uz veće gubitke tako da je morao odustati od prolaza kroz Pločanski Klanac i poslije klancem iza Troure prešao prema Donjem Lapcu — gdje su bili rastjerani.

U svim ovim borbama izgubili smo 7 boraca, dok je na strani neprijatelja palo oko 210 mrtvih, što je vama poznato.

U početku borbe bilo je u svih 9 odreda 26 karabina tipa »Mauzer« i nekoliko civilnih pušaka. Tokom vremena brojno stanje oružja se povećalo na oko 100 karabina. Uz ovako slabo naoružanje uspjeli su naši borci nadnaravnom požrtvovanošću da izvrše mnogostruke jače napade i da dađu rijedak primjer herojske borbe.

Po talijanskoj okupaciji prestala je borba sa ustašama na frontnim linijama, tako da su se svi odredi uspjeli potpuno reorganizirati. U tu svrhu objavljena je tajna mobilizacija, koja je provedena za tri dana. Mobilizacija je objavljena na osnovu pravila za ustrojstvo narodne vojske koja su sastavljena kod štaba bataljona. Popisani su svi borci od 20—40 godina i svrstani u operativnu vojsku i to tako

da su razdijeljeni po odredima, vodovima i desetinama. Za sve jedinice određeno je komandno osoblje. Bataljon je podijeljen u dva odsjeka od kojih svaki ima 5 odreda. Svih boraca operativne vojske ima 1900 koji su potpuno naučeni rukovati oružjem u borbenoj obuci. Ujedno su određena za sve jedinice zborna mjesta i znak uzbune.

Sva omladina od 17—20 godina svrstana je u omladinske redove koji su podvrgnuti obaveznoj kako vojnoj tako i političko-prosvjetnoj obuci.

Svi od 40—60 godina svrstani su u pomoćnu narodnu vojsku sa zadatkom osiguranja pozadine.

Štab bataljona sastavljen je od tri lica i to: komandanta, političkog komesara i operativnog oficira. Na svakom odsjeku postavljena su po tri politička komesara.

Sa komandnim osobljem održane su do sada 4 šire konferencije, a po svim odredima održano je nekoliko sastanaka i skupština.

18 ov. mj. osnovan je jedan partizanski odred drugova Hrvata u Smiljanu, koji posjeduju 10 karabina. Oni su stavljeni pod komandu ovoga štaba i otpočeli su sa akcijama. Istodobno je uspostavljena veza sa drugovima Hrvatima iz Perušića i Mušaluka, pa se radi sada o jačoj povezanosti.

Od vojničkih poduhvata, naši su odredi učestvovali u napadu na Polapaču² i Barlete.

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU KONCEM RUJNA 1941 GOD. ŠTABU DRVARSKJE BRIGADE O VOJNO- POLITIČKOJ SITUACIJI¹

ŠTAB BATALJONA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU

ŠTABU BRIGADE GERILSKIH ODREDA

Prema naređenju od 15. IX. o. g.² dostavlja se ovaj izveštaj:

U pitanju pada K. Vakufa može se izvestiti sledeće: Bio je određen napad na sela Čukove i Orašac, ali ne istovremeno i na sami grad. Čukovi su dali tako ogorčen otpor da je bilo nemoguće zauzeti makar koju kuću dok se ne zapali. Orašac je zauzet lakše i naši borci nisu palili Orašac. Međutim iza boraca našli su neborci iz okolnih sela i zapalili su samo mesto. Kada su pala sela i stešnjen obruč oko

² Odnosi se na Podlapac.

¹ Dokumentu nedostaje datum.

² Redakcija ne posjeduje ovo naređenje.

grada, naređeno je da se grad ne napada nego da se, s obzirom na broj stanovništva u njemu, opkoli i prinudi na predaju.

Međutim još iste noći posle pada okolnih sela komandant mesta major Veber naredio je evakuaciju i povlačenje stanovništva u isto [vreme] sa povlačenjem vojske. Naše jedinice primetile su to povlačenje pa su napale neprijatelja u povlačenju. Iste večeri uoči povlačenja ovaj štab je bio izvešten da seljaci sa Dem.rova Brda žele pregovore. Umesto pregovora za predaju grada osvanulo je povlačenje koje se pretvorilo u borbu. Napadom na okolna sela rukovodio je komandant bataljona Stojan Matić.

Glavni napad na neprijatelja koji se povlačio imao je izvršiti komandant II bataljona »Slobode« Maćuka Pilipović... Posle njegovog pada nastupio je pravi haos u bataljonu kojim je on komandovao. Neprijatelj je pokušao da to iskoristi i da pobegne. Međutim Matić je stigao sa ličkim odredima, te je u zajednici sa onim odredima koji su produžili borbu, odred Branka Rađenovića i Nikole Karanovića, presreo neprijatelja na Dulibi i tu su nakon velike borbe razbijene neprijateljske snage. Zarobljen je veći broj civilnog stanovništva, među kojim je bilo i poznatih ustaša iz K. Vakufa. Ovo stanovništvo vraćeno je u K. Vakuf i trebalo je biti po naređenju Matića odmah upućeno u pravcu Bihaća. Ali po dolasku u K. Vakuf Matić je primio izveštaj da je neprijatelj provalio na Drenovači i da napreduje u pravcu D. Lapca. Odmah se uputio u pravcu Lapca predavši zarobljenike straži u K. Vakufu. Matić je stigao u K. Vakuf oko pola noći.

Politički sekretar ovog štaba po izveštaju o padu K. Vakufa pošao je odmah tamo. Pri dolasku u K. Vakuf našao je varoš potpuno celu i uredno zaposednutu. Straža je bila postavljena od 8 Bosanaca i 8 Ličana. Odmah sam primio izveštaj od komandira straže Pere Dilasa³ da se vode borbe na Dulibi i da je neprijatelj uspeo da naše jedinice opkoli, te da opkoljeni traže pomoć. Odmah je naređena koncentracija snaga za pomoć i izdato naređenje straži da zabrani svaki pristup u Kulen Vakuf. To je bilo oko 7 sati po podne. U to je stigao izvešt. sa Dulibe da neprijatelj beži dalje bez otpora. Baš toga momenta stigli su kuriri iz Lapca i sa Drenovače da je neprijatelj provalio na Drenovači i da tamošnji odredi traže pomoć. Ovaj izveštaj je bio tačan i politički sekretar ovog štaba je morao sa ljudstvom da krene u Lapac, naredivši straži da zabrani svaki pristup u grad dok komisija ne stigne da utvrdi šta ima od plena u mestu.

Pošto je napad na Drenovaču odbijen, politički sekretar se ponovo uputio u K. Vakuf. Međutim oko 8 sati ujutru, kad je tamo stigao, našao je varoš u plamenu. Svaka intervencija bila je uza-

³ Kasnije postao izdajnik i poginuo u borbi protiv partizana 1942 godine.

ludna. Pored straže u samom mestu, sa ličke strane su bile postavljene zasede radi obezbeđenja od provale neprijatelja iz Bos. Petrovca preko Vakufa. Ove zasede imale su naređenje da zabrane svaki pristup noću u K. Vakuf sa ličke strane. Taj zadatak je izvršen do dana, ali preko noći straže su došle do pića, opile se i propustile pljačke, pa sigurno i sami oni pljačkali. Kada su приметили da se razvlači plen, borci sa ličke strane propustili su da se može ući u grad koji je u to vreme već zapaljen. U međuvremenu pijani vojnici tražili su najpre ustaše među zarobljenicima koji su još u borbi na Dul bi bili izranjavani, naročito žene i deca. U samom gradu nađeni su tragovi da su nekoliko stotina zarobljenih Srba poubijani. To je još više raspallo masu sveta koji je u onom besu i vatri napravio jedan užasan haos u kom je bilo mnogo nevinih žrtava. Zarobljenici odrasli odvedeni su u Martin Brod pod komandom Pere Đilasa. Pijani i razjareni ljudi postupili su sa njima na divlji način. Neki su uspeli da pobegnu, dok su ostali stradali. Na pitanje političkog komesara ovog štaba ko je komandovao sa stražom koja je bila u M. Brodu, Pera Đilas je odgovorio da on za to ne zna. Tamo sam toga dana našao veći broj oružanih ljudi sa Cvjetnića, među njima Peru Đilasa. U M. Brodu nije bilo drugih vojnika sem onih sa Cvjetnića. M. Broda i Begluka. Oni su dakle odgovorni za sve što se tamo desilo.

Žene i deca, po naređenju ovog štaba, iz K. Vakufa prebačeni su u Bjelaj.

Posle pada Kulen Vakufa nastalo je pregrupisanje snaga i koncentracija u pravcu B'haća. Ljudstvo je bilo i suviše zamoreno, prevozna sredstva slaba, put suviše velik, i prirodno je da [je] to sve izazvalo teškoće.

Bosanski odredi su potpuno izbegli da izvrše naređenja koja su dobivali od ovog štaba; ovo se odnosi na one odrede koji su bili na K. Vakufu. U isto vreme nadošla je okupacija jedne zone, zapravo skoro cele Like od strane Talijana. Ovde se očekivao sukob sa Talijanima u Grahovu. Međutim se brzo saznalo da su Talijani ušli u Grahovo bez otpora. Isto se desilo i u svim mestima Like. Narod ovde zaista nema poverenja prema Talijanima, ali ipak veruje da Talijani neće činiti zverstva kao ustaše i da sada nije momenat za borbu protiv okupatora. Ta se slabost oseća kao posledica nedostatka oružja i municije. Nadalje, svet oseća da se primiče zima, a odelo, obuća, hrana za ljude, prevozna sredstva — slabi. Sve to utiče mnogo na ljudstvo da je sklono kompromisu i sa crnim vragom. Najbolje to stanje seljaka karakteriše ona narodna izreka: »Udruži se i sa vragom dok predeš preko ćuprije.« Tu su izreku i upotrebili seljaci iz Srba u svom obrazloženju zašto su za kompromis sa Talijanima. Zima stvarno pretstavlja za ovako slabo opremljene borce ćupriju i oni su spremni sa svojim oportunističkim da se udruže i sa crnim vragom samo da pređu tu ćupriju. Na toj ćupriji sa tim

njihovim »drugom« njih čeka sigurna smrt, ali oni su spremni na sve. Ogromn. uticaj ima i svetska situacija, naročito vesti da se na Istočnom frontu vrše pripreme za zimsku borbu.

Ovakav teren je vrlo pogodan za akciju talijanskih agenata. Oni u tome postupaju vrlo vešto. Na primer izvešteni smo da su u Gračacu dopustili Srbima da slobodno ulaze u hrvatske kuće i da uzimaju sve što nađu da je »srpsko«. Tačno je da ima tu mnogo stvari srpskog naroda, ali je prirodno da će se vršiti pljačka i onoga što je hrvatsko. Nadalje se razvio šverc, krađa stoke, žita, imovine svake vrste. Talijanski vojnici idu pojedinačno po selu i nose po nekoliko kila soli, menjaju tu so za krompir, pasulj, kupus itd. Oseća se već strah kod seljaka da će ih Talijani opljačkati, ali još je uvek jak onaj oportunistički momenat koji seljake rukovodi kompromisu. Želja i potreba sporazuma i kompromisa sa Hrvatima oseća se vrlo izrazito, ali još uvek vlada uverenje da je mnogo lakši i bolji kompromis sa Talijanima nego sa današnjom ustaškom vladom u Zagrebu.

Velikosrpski elementi idu u svom oportunizmu tako daleko da predlažu kompromis sa Zagrebom. Jedan velikosrbin tvrdi mi da on može da garantuje da je Artuković spreman da pregovara i da on može doći do tih pregovora. Isto mi tvrdi da su za pregovore spremni i neki generalštabni oficiri, koji su bili u bivšoj jugoslovenskoj vojsci. Naročito da su spremni na pregovore mlađi po činu i po godinama, ali da traže da u tim pregovorima učestvuju i HSS-ovci i Maček. Njihov je stav prema onom što sam do sada mogao doznati oportunistički. Isto sam tako obavešten da ima nekih jugoslovenskih oficira u Splitu koji su raspoloženi za borbu; ima ih veći broj.

Dok stvari sa nacionalističkim vrhovima stoje kako sam već naveo, narod sam počinje da traži veze i da pregovara.⁴ S'noć sam primio izveštaj jednog seljaka koji mi priča da su seljaci iz Ploče i Lov'nca pokušali da se sporazumeju sami i da utvrde da jedni druge ne diraju, da žive lepo kao što su pre bili dobri komšije. Ista ta pojava se primećuje kod seljaka u ovom delu Bosne. Zanimljivo je da su velikosrbi nepoverljivi prema ovim pregovorima između samih seljaka. Oni su spremni da budu i razbijači tih pregovora, jer smatraju da su takvi pregovori osuđeni na neuspeh unapred.

Seljaci su zbunjeni i zabrinuti, jer se boje zime, svi su bosiljaci! Obuća je najteži problem. Prema primljenim izveštajima dosada se Talijani drže samo glavnih puteva i sela. U Srb su došli, postavili Srbina za komesara i dolaze s vremena na vreme. Nastoje naročito da što više iskoriste trgovačke veze; monopol trgovine sa Srbom ima neki Dešić, trgovac iz Knina. Seljaci nemaju soli pa su primorani da zamenjuju svoje proizvode za so i industrijske proizvode.

⁴ Misli se na pregovore između srpskih i hrvatskih sela.

Ovog momenta primih izveštaj iz Korduna koji je zaista originalan; Srbi, Hrvati, ustaše i žandarmi iz sela Lipovače i okolice zajedno su odbili napad muslimana na Tržačkim Raštelima. Hrvati primaju srpske porodice koje beže iz Bosne! Ovo je događaj svoje vrste! Svakako da se o ovom mora povesti računa. I to naročito stoga što sam sinoć primio izveštaj iz Zlopolja kod Bihaća da su se tamo složili muslimani i Srbi i da muslimani čuvaju i srpske porodice od Hrvata. Dok ovako narod traži sam izlaz iz ovako zamršene situacije, Talijani žele da je samo još više zamrse i komplikuju. Sa Udbine sam primio izveštaj da su Talijani potajno prevezli ustaše i hrvatske vojnike u Lovinac, da ih tobože zaštite od naših Srba.

Politika Talijana jasno ide za zaoštavanjem nacionalnih suprotnosti. Među ovdašnjim Srbima stvoreno je dosta jako raspoloženje da se ne može voditi borba protiv Talijana ovog momenta, ali su svi toga uverenja da će se ta borba morati povesti »kad dođe momenat«. Spremni su čak da pucaju na svakoga ko im tvrdi da je taj momenat došao. Protiv ustaša su spremni da se bore i dalje. Veseli ih svaki nered u Hrvatskoj i neobično ih sve oduševljava kad čuju da se desio neki incidenat između Hrvata i Talijana. Osobito ih raduje kad čuju da se Hrvati bune protiv ustaša. Razočarala ih je mnogo neaktivnost Dalmatinaca. Potrebe: oružje, municija, obuča, so, duvan, lekovi. Naročito bi bilo potrebno da se dobije što oružja ili municije od Karlovca ili Zagreba. Razviti agitaciju za sporazum sa Hrvatima i muslimanima. Razviti što jaču akciju među Hrvatima. Suzbijati oportunistam. Okupljati sve snage.

Pol. sekr.
G. Polovina¹

BR. 43

PROGLAS ŠTABA BATALJONA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU OD 25 RUJNA 1941 GODINE¹

ŠTAB BATALJONA GERILSKIH ODREDA ZA LIKU

PROGLAS

Svima gerilskim odredima i borcima sa teritorije ovog bataljona.

Iskustvo u borbi pokazalo nam je da je nemoguće voditi borbu bez stalne vojske, odnosno bez boraca koji su spremni da [ostanu

¹ Gojko Polovina

¹ Redakcija posjeduje primjerak proglaša koji je umnožen na pišačem stroju.

pod oružjem] duže vremena. da dobro upoznaju teren, metode ratovanja i da se priviknu na ratnički život. Pokazalo se da je nemoguće voditi borbu ako se smjene vrše svaki osmi dan, isto tako se pokazalo da je nemoguće voditi borbu ako svaki borac bude smatrao pušku i municiju svojom privatnom stvari sa kojom on raspolaže po svojoj volji.

Nadalje se pokazalo nemoguće da se u borbu uzimaju svi ljudi odreda, bez razlike na godine i sposobnost; ako na ovaj način produžimo borbu, mi ćemo imati svaki dan sve više neuspjeha i doživjet ćemo teške poraze. Nadalje je nemoguće voditi borbu ako se naši borci ne budu potpuno podložni disciplini i vojnoj komandi. Dešava se da pojedinci površno shvaćaju naredbe i čak one za vrijeme dok traje borba. Dešava se da kurir ili ordonans ne izvrši svoju dužnost, ili, što je još gore, izvrši je naopako, te javlja baš suprotno od onog što mu starješine naredbe, zato što on sam smatra da i on može da bude starješina. Da bi se ovom svemu učinilo kraj i da bi se u našoj vojsci uvela potpuna disciplina ovaj štab poziva:

1) Da se ovom štabu prijave svi oni sposobni borci koji će se obavezati da će se boriti svjesno i disciplinovano bez smjene dok god traje borba.

2) Pozivaju se svi borci koji su spremni da bez smjene budu na položaju najmanje bar mjesec dana.

3) Ukoliko se ovom štabu ne prijavi dovoljan broj dobrovoljaca, on će uzimati i dalje smjene kao i do sada, samo s tom razlikom što smjene neće moći ni u kom slučaju biti kraće od petnaest dana.

4) Naređuje se svim borcima koji imaju karabine da se dogovore između sebe o smjenama, tako da mogu karabine da smjenjuju sa svojim drugovima u koje imaju najviše povjerenja.

5) Oni borci koji imaju karabine, a iz bilo kojih razloga ne mogu izdržati smjene od mjesec dana, pozivaju se da predaju karabine prvenstveno onim borcima koji će da se bore bez smjene stalno, ili pak onim borcima koji će dobrovoljno da se bore bez smjene mjesec dana. Ovim borcima koji imaju svoje karabine i municiju štab će garantovati da će po završetku borbe sigurno dobiti natrag svoje oružje.

6) Kako je često smjenjivanje nemoguće, već i zbog toga što ovaj štab ne raspolaže sa naftom i benzinom, niti sa dovoljnim brojem konja, a pored toga štab je prisiljen da ishranjuje ogromni broj ljudstva koje se stalno i često smjenjuje, pa se usljed toga traže i veće količine hrane, jer se svakog dana mora da hrani dvostruki broj ljudi, i to: onih koji dolaze na bojište i onih koji se vraćaju svojim kućama.

7) Pozivaju se svi prijatelji narodnog oslobođenja, koji su u mogućnosti da pomognu narodnu borbu, da sakupljaju dobrovoljne priloge u odjeći, obući i hrani, prvenstveno za one siromašne borce koji će da se bore na položaju stalno bez smjene.

8) Oni ljudi koji nisu sposobni ili iz bilo kojih razloga ne mogu da ostaju duže vremena na položaju, biće obavezni da borecima koji će dobrovoljno stalno ili duže vremena ostati na položaju dadu pomoć u odijelu, obući i hrani i ostalim potrebama.

9) Ovaj proglas stupa na snagu odmah i ima da se saopšti svima jedinicama, svima mjesnim odborima, svima borcima i cjelokupnom narodu.

10) Prijave dobrovoljaca na stalno bez smjene, kao i onih koji se obavezuju da će se bez smjene boriti najmanje mjesec dana, činiće se počev od sutra, bilo neposredno kod ovog štaba, bilo posredno preko komandira i mjesnih odbora, koji će imena tih dobrovoljaca dostaviti ovome štabu.

11) Po potrebi ovaj će štab moći mobilisati sve ljudstvo koje je spremno za borbu, bez obzira na broj dobrovoljaca. Dobrovoljci će služiti u narodnoj borbi kao stalni borbeni kadar, koji će biti nesalomljiva snaga reda i discipline u narodnoj borbi.

25 septembra 1941 god.

ZA ŠTAB,
Polovina²

BR. 44

PROPISI KOMANDE PARTIZANSKOG ODREDA ŠAMARICA OD 28 RUJNA 1941 GOD. O VRŠENJU DUŽNOSTI U PREDSTRAŽAMA

NAREĐENJE KOMANDE PARTIZANSKOG ODREDA ZA PREDSTRAŽE¹

Predstraža br. 1, br. 2 Kosovljani, predstraža br. 3 Pljeskovac.

Predstraže imaju zadatak da osmatraju neprijatelja kud se kreće i u kojoj jačini u svim selima pred njima i da podnose izvještaj u komandu Šamarica br. 6. Imadu pravo da hapse nepoznate ljude, a tj. da prije ispituju namjeru dotičnog i onda da ga upute u komandu bez ikakvog zlostavljanja. Imadu pravo predstraže od onih porodica koje su potučene do kraja² ili koje su otišle u Beograd da

² Gojko Polovina

¹ Predstraže su jedan od početnih oblika vojne organizacije. Počele su se stvarati za zaštitu sela.

² Misli se na porodice koje su ustaše uništile.

pokupe stvari, o tome tačan inventar da predaju komandi. Ništa ne smiju da upropaste dok im komanda ne dozvoli. Nikoji drug iz predstraže ne sm je to zauzimati, a tj. razne predmete, u svoju svojinu. Onaj koji pokuša to zauzimati u svoju svojinu biće kažnjen smrću. Nijedan drug iz predstraže ne smije na svoju ruku otići van logora svoga, ni u selu učiniti što na svoju ruku. Isto tako ga sljeduje smrt. Vodnik logora odgovoran je svakog časa za red svojih ljudi i odatlivanje iz logora, a politički komesari u tim predstražama odgovorni su za ponašanje ljudi iz predstraža u selima i u logoru. Svi ljudi iz predstraže imadu da saslušavaju svakog časa nauku političkog komesara i partijaca koji se nalaze u tim predstražama. Ti vodnici iz predstraža i politički komesari i partijci podčinjeni su komandi regiona br. 6. Šamarica. Najstrožije se upozoravate da se ne vrše progoni protiv onih lica s kojima ste od ranije bili u zavadi, te da sada zauzmete lične mržnje protiv njih, a s time što ste dob li povjerenje da uređujete u svojim selima za sve krupnije stvari koje ima da riješite a tj. da se hapse ljudi ili ubijaju; prije se komanda mora obavijestiti o tome. Za razne s.tnice ljudi se ne smiju hapsiti, nego im se mora zagroziti ubuduće da se takovim djelima ne bave. Za sve stvari koje su do danas predstraže uzele u svoju svojinu da popišu inventar tih stvari i da dokažu kamo su s njima. Pregled istog današnjeg dana biće i da pribave sve stvari na okup. Najstrožije se zabranjuje krađa, pljačka, upotreba stare mržnje, prisvajanje u svoje vlastite interese. Državne stvari i privatne stvari od ognjišta koja su opustela dijele se po brojnom stanju ljudstva u komandi i u predstražama.

Šamarica, dne 28 9-1941

(M. P.)

KOMANDA REJONA BR. 6

Komandant
Vasilj Gaćeša³

³ Narodni heroj, poginuo kao komandant Prvog banijskog partizanskog odreda 29 travnja 1942 god. u borbi protiv ustaša.

IZVJEŠTAJ SEKRETARA OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC KONCEM RUJNA 1941 GOD. O OBILASKU PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U GORSKOM KOTARU, HRVATSKOM PRIMORJU I KOTARU OGULIN

OBILAZAK ODREDA I PART.[IJSKIH] ORGA[NIZACIJA] U GORSKOM KOTARU I HRV. PRIMORJU I KOT. OGULIN OD 7. IX—28. IX.

7. IX. **Dubrave:** Nismo se najavili, i kako nismo zatekli poznate drugove, nismo se sastali ni s kim.
- Srpske Moravice:** Vidjeli smo da ne postoji part. org., jer što se ranije OK-u izvještavalo da postoji, to je bila samo grupa simpatizera sa jednim starim članom, koji su željeli da postanu članovi, ali su čekali nekog iz Ogulina ili Karlovca da se uspostavi part. org., a stariji drug nije se smatrao kompetentnim da sam formira ćeliju. Razgovarali smo sa četvoricom drugova, iz razgovora s njima vidjelo se da su mnoge prilike za akcije propuštene, ali da postoji mogućnost organiziranja diverzantske grupe. Dali smo im u dužnost da porazgovore s ostalima i sprema sastanak na kom bi se formirala part. org.
8. IX. **Delnice:** Ugovorili s drugom M. D.¹ sve potrebno za organiziranje sastanka za dan 11. IX.
9. IX. **Vrata-Lič-Fužine:** Obavijesti drugove o sastanku 11. IX. Sudjelovali u akciji prenošenja dinamita s drugovima iz Bribirskog logora.
10. IX. **Novi:** Drug Sl.² i drug T. Str.³ otišli na sastanak s drugovima iz Novoga i drugovima iz F.⁴ Do sastanka nije došlo.
11. IX. **Delnice:** Sastanak nije održan, jer nisu došli svi drugovi.
12. IX. **Logor Delnice:** Sastanak sa drugovima u prisustvu druga F. Rezoluciju imate.⁵

¹ Dragan Mance, tada sekretar Kotarskog komiteta KPH za Gorski Kotar, umro u Beogradu 1950 godine.

² Vjerojatno se odnosi na narodnog heroja Ivu Marinkovića-Slavka, tada sekretara Okružnog komiteta KPH Karlovac. Kasnije bio član Centralnog komiteta KPH i kao takav uhapšen veljače 1943 god. u Zagrebu, gdje se nalazio po zadatku. Nije se moglo doznati šta je kasnije bilo s njim.

³ Tomo Stržić, poginuo 1943 godine.

⁴ Fužine

⁵ Ova rezolucija nije sačuvana.

13. IX. **Logor Delnice:** Skup sa part. odredom. Težište položeno na objašnjenje naše borbe i razloga naše neminovne pobjede.
14. IX. **Neuspjao sastanak sa novim Kot. k.[omitetom].** Drug Rade⁶ došao u logor iz Primorja. Kazano mu da podnese izvještaj pismeni. Dao priloženo pismo.⁷
15. IX. Sastanak sa novim Kot. kom. nepotpun zbog odsustva nekih drugova, objašnjena part. linija, izvršena podjela rada i postavljeni konkretni zadaci. Ugovoreni sastanci sa drugovima iz kotara u 3 grupe: za 21. IX i 22. IX.
Logor Srpske Moravice: U logoru su 4 druga, ali 2 od tih n'su nimalo borbena, stalno se skrivaju. Druga dva aktivna i danas članovi partije.
16. IX. **Srpske Moravice:** Uspostavljena part. org. od 6 članova i objašnjene dužnosti i prava člana partije, osobito s obzirom na današnju situaciju, objašnjena linija.
17. IX. **Vujnović Selo:** Na putu za Gomirje upoznali se sa jednim simpatizerom i ugovorili sastanak za 21. IX.
Gomirje: S drugom Jovom M.⁸ ugovorili sastanak sa grupom simpatizera, kao i sastanak sa drugovima koji dolaze u obzir za primanje u Partiju.
18. IX. **Drežnica:** Preko Jasenka stigli u Drežnicu. Odred i part. org. vidno napreduju. Održali skup sa odredom i izvršili zakletvu i izabrali komandira i komesara.
19. IX. Održali sastanak part. aktiva i izabran novi MK i donesena rezolucija. Odveli druga C.⁹ za Primorje.
Jasenak: Sastanak sa 36 ljudi iz Vrela kraj Jasenka po liniji NOF. Nakon duge učmalosti, seljaci se pokazuju spremni za akciju. Predložili smo da pošalju bar 2 svoja čovjeka u Drežnički odred. Predlog je prihvaćen.
20. IX. Sastanak sa part.[izanskom] jedinicom. Objašnjena linija i postavljeni konkretni zadaci u vezi sa situacijom. Drugovima potrebna velika pomoć.
Tuk-Stari Laz: Drug Sl.¹⁰ sa jednim drugom iz Jasenka obišao Tuk, Stari Laz i Mrkopalj. U Tuku, koji je pola hrvatsko a pola srpsko selo, partijci sami Srbi. U Starom Lazu, hrv. selo, nema partijaca.

⁶ Rade Šupić, tada član Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko Primorje, uhvaćen od Talijana na Sušaku i strijeljan 1942 godine.

⁷ Redakcija ne posjeduje ovo pismo.

⁸ Jovo Mamula, ubijen od četnika kao politički komesar Gomirske čete u prvoj polovini 1942 godine.

⁹ Narodni heroj Nikola Čar, borac španske republikanske vojske, poginuo 1942 god. kao komandant odreda.

¹⁰ Vjerojatno Ivo Marinković-Slavko

21. IX. **Kupjak:** Na sastanak na koji su imali doći drugovi iz Kupjaka, Skrada, Ravne Gore i Starog Laza, došli osim druga sekr. KK i drugova iz logora samo 3 druga iz Kupjaka. Kako je sastanak bio zakazan ujutro, to smo predložili da se do 6 sati navečer pokuša ponovo organizirati sastanak, ali uspjeha nije bilo. Došli su isti drugovi. Objašnjena im part. linija.
- Mrkopalj:** Na sastanak došla osim gore spomenutih članova KK samo 3 druga iz Mrkoplja. Objašnjena im part. linija i postavljeni konkretni zadaci. Odlučeno da drug sekretar KK održi sa ostalim drugovima iz Mrkoplja istu večer sastanak, a drug iz Jasenka sastanak sa drugovima iz Tuka. Održan sastanak u Mrkoplju sa 8 članova, za Tuk ne znamo.
20. IX. **Gomirje:** Drug V.¹¹ sa drugom C.¹² otišao u Gomirje. Održali sastanak sa 15 simpatizera i poslije toga formirali part. jedinicu od 5 članova. Objasnili im liniju.
21. IX. **Vujnović Selo:** Drug V. sa drugom C. i drugom Jovom M.¹³ iz Gomirja održali u Vujnović Selu sastanak sa 8 seljaka po liniji NOF. Ima izgleda da će se formirati odbor i da će pristupiti akcijama.
- Srpske Moravice:** Dva druga¹⁴ otišla na tehničko-diverzantski kurs u Delnički logor kod druga H.¹⁵
22. IX. **Delnice logor:** Skup sa partizanskim odredom. Zakletva. Dva vojna bjegunca se pokolebala i odbila da polože zakletvu. Kazano im je da ne mogu ostati ni u odredu ni u logoru.
- Delnice:** Sastanak sa drugovima iz Delnica, Lokava, Fužna i sela oko Broda na Kupi: Tihovo, Lešnica i Trošmarija. Nisu došli drugovi iz Liča i Broda na Kupi. Objašnjena linija i konkretni zadaci. Poslije sastanka sekretar KK drug D. M.¹⁶ izrazio želju da bude razriješen dužnosti sekretara, jer se boji da neće biti uspjeha u radu, pa ne bi htio biti on odgovoran za to.
23. IX. **Primorski logor:** Odred Hreljinski sa Bribirskim spojen. Duga neaktivnost zbog opskrbe hranom. Jedna neuspjela akcija na pruzi držala u napetosti čitav logor i stvarala nezdravo raspoloženje.
24. IX. Sastanak sa članovima part. Raspravljana sva pitanja. Objašnjeno drugovima, koji su mislili da su samo rukovođeći

¹¹ Veljko Kovačević

¹² Narodni heroj Nikola Car

¹³ Jovo Mamula

¹⁴ Marko Vučković (ubijen od četnika kao sekretar Kotarskog komiteta KPH Vrbovsko 1943 godine) i Milan Vuksić.

¹⁵ Narodni heroj Ivan Hariš

¹⁶ Dragan Mance

drugovi odgovorni za neuspjeh akcije, koje su dužnosti člana part. u odred. Skup sa č tavnim odredom, zakletva.

25. IX. Na vijest da dolazi talijanska vojska odred pošao u zasjedu. Do sukoba nije došlo, jer su se Talijani držali daleko, ali je odred pokazao spremnost za borbu. Druga C.¹⁷ ostavili u odred.
- 26 i 27. IX. Stigli u Bribir i Selce i porazgovarali sa drugom sekretarom OK.
28. IX. Crikvenica: Sastanak OK kojem smo namjeravali prisustvovati nije održan, jer većina drugova nije došla na sastanak.
29. IX. Povratak u Karlovac.

Slavko¹⁸

BR. 46

OKRUŽNICA BR. 3 CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 30 RUJNA 1941 GODINE¹

OKRUŽNICA BR. 3

Napadom fašističkih razbojnika na SSSR promijenila se međunarodna situacija. Imperijalistički rat, rat između imperijalističkog bloka za prevlast u svijetu, pretvorio se u razbojnički pohod jednog i to fašističkog imperijalističkog bloka protiv SSSR-a, tog nosioca i pobornika slobode i napretka i glavne snage međunarodnog proletarijata. Fašizam, kao otvorena diktatura najreakcionarnijeg i najšovinističnijeg dijela finansijskog kapitala, postao je opet udarnom pesnicom svjetske reakcije u borbi protiv proletarijata i porobljenog čovječanstva uopće. Time je svijet podijeljen na dvije nepomirljive fronte: na antifašističku narodno-oslobodilačku frontu na čelu sa nepobjedivim SSSR, koji je oko sebe okupio sve antifašističke, rodoljubive i napredne snage svijeta, i na fašističku frontu na čelu sa razbojničkim njemačkim fašizmom, koji je oko sebe okupio sve mračne sile svijeta, sve fašističke države i sve fašističke grupe u pojedinim zemljama, sve izdajnike narodnih interesa, koji u svojim vlastitim narodima pretstavljaju tuđa i neprijateljska tijela.

¹⁷ Narodni heroj Nikola Čar

¹⁸ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

¹ Okružnica je prorađivana među širokim partijskim članstvom. Zbog toga je prepisivana i umnožavana od mnogih partijskih organizacija. Redakcija ne posjeduje original, već se poslužila primjerkom koji je umnožio na geštetneru Okružni komitet KPH Nova Gradiška.

OSNOVNA LINIJA KOMUNISTIČKE PARTIJE U SADAŠNJOJ FAZI BORBE

Napadom fašističkih razbojnika na nadu svih ugnjetenih, porobljenih, na nepobjedivi SSSR i podjelom svijeta na antifašističku i fašističku frontu, otpočela je u cijelom svijetu krvava i nemilosrdna borba, borba svim sredstvima za uništenje fašizma, tog najvećeg i najkrvavijeg zlotvora čovječanstva. Oružana borba protiv fašizma vodi se na sovjetskom i afričkom frontu, u pozadini fašizma, u porobljenim zemljama, u selima i gradovima, planinama i ravnicama. Svuda je povučena fronta borbe protiv fašizma i njegovih plaćenika. Svuda su antifašisti, napredni, demokratski i slobodoljubivi elementi povelili rat za uništenje fašizma. Cilj ove divovske borbe, koju vode sve napredne snage svijeta na čelu sa SSSR, jest uništenje fašizma, koji je porobio narode Evrope, protjerivanje fašističkih plaćenika u svim zemljama, i izvojevanje nacionalne slobode i nezavisnosti za sve zemlje i narode, koje su fašistički razbojnici uz pomoć svojih plaćenika porobili i opljačkali.

Za ostvarenje tog velikog cilja, za oslobođenje čovječanstva od krvoločnog, pljačkaškog fašizma, treba mobilizirati i ujediniti sve antifašističke i napredne snage svijeta, sve države i narode, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost, sve političke stranke, grupe, ličnosti, sve rodoljubive i slobodoljubive elemente, ukratko sve što se može pokrenuti, što je spremno da se bori ili pomaže borbu protiv fašističkog ropstva, pljačke, tiranije i mračnjaštva, a za slobodu, napredak i ljepši život. Takav je front borbe protiv fašizma i njegovih plaćenika u svjetskom opsegu stvoren pod vodstvom SSSR-a. On obuhvaća svjetski proletarijat, sve narode koje je fašizam porobio, Englesku i Ameriku i sve napredne snage svijeta. Od ogromne je važnosti za pobjedu antifašističkog fronta na čelu sa SSSR i konačno uništenje fašizma činjenica da Engleska i Amerika pomažu borbu SSSR-a i antifašističke fronte. U pojedinim se zemljama stvaraju ili su već stvoreni narodnooslobodilački frontovi na čelu sa Kom. partijom, koji moraju obuhvatiti sve antifašističke, demokratske i rodoljubive elemente.

II.

Primjenjujući liniju na naše uslove, Partija je u borbi protiv fašističkih okupatora i frankovačkih izroda postigla već znatne uspjehe. Ometanje saobraćaja, uništavanje ratnog materijala, uništavanje ustaških bandi, protjerivanje ustaša iz mnogih mjesta i krajeva, zaštita stanovništva, koju vrše partizani, od terora krvoločnih ustaških bandi itd. Mnogi članovi partije i simpatizeri pokazali su divne primjere smjelosti i požrtvornosti u borbi protiv okupatora i frankovačkih plaćenika. Ali, pored dosadašnjih uspjeha u

borbi, Kom. partija Hrvatske, kao cjelina, nije u potpunosti izvršila svoje zadaće. Mnogi su OK i njihove organizacije zatajili potpuno. Oni se nisu ugledali u naše najbolje organizacije i drugove, koji se neustrašivo bore, nisu slijedili njihove junačke primjere, nego su se odali potpunoj pasivnosti. Glavni uzroci našeg neuspjeha i slabosti nalaze se u slijedećem:

Mnogi komiteti, organizacije i članovi nisu proučili i usvojili novu liniju Partije, nisu shvatili duboke promjene u svjetskoj situaciji i nove političke i taktičke zadaće koje su CK KPJ i CK KPH izložili i postavili u svojim proglasima štampanim, u usmenim direktivama; oni nisu shvatili antifašistički karakter borbe u sadašnjoj fazi, i potrebu okupljanja svih narodnih, demokratskih i rodoljubivih stranaka, grupa i ličnosti u Narodno-oslobodilačku frontu. Oni nisu shvatili, da je glavni neposredni cilj borbe u sadašnjoj fazi istjerivanje fašističkih okupatora iz naše porobljene zemlje i uništenje frankovačkih bandi, vraćanje u sastav Hrvatske Dalmacije, Primorja i Međumurja, koje su frankovačke izdajce prodali fašističkim osvajačima, i izvojevanje istinske nacionalne slobode i nezavisnosti.

Ne shvaćajući novu situaciju u svijetu i nove zadaće, mnoge su organizacije produžile rad po starom načinu, kao da se nije ništa promijenilo. U času odlučne oružane borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika svim sredstvima, one su se isključivo ograničile na propagandu u vrlo uskom krugu i na sitni rad. Mnogi su se kukavički povukli pred krvavim terorom okupatora i njihovih plaćenika i zauzeli stav pasivnog posmatrača. Nisu rjetke ni sramne i komunističke nedostojne pojave dezerterstva iz partijske dužnosti i bremzanje borbenosti: masa od strane likvidatorskih i oportunističkih elemenata koji su se prošvercovali u Partiju. Iako je CK KPH imao pravilnu liniju, on nije u dovoljnoj mjeri kontrolirao niže organizacije, nije u dovoljnoj mjeri vodio borbu protiv skretanja, a za provadanje partijske linije u život.

Sve te štetne pojave, koje CK najoštrije žigoše, pokazuju veliku slabost, pogreške i nedostatke kako pojedinih organizacija tako i KPH kao cjeline. One su na mnogim mjestima dovele do krupnog sektaškog i desno-oportunističkog iskrivljavanja partijske linije, do kršenja odluka i njihovog svjesnog ili objektivnog sabotiranja. CK se ovom okružnicom obraća svim organizacijama i članovima i ukazuje na neke konkretne primjere iskrivljavanja partijske linije, kako bi im olakšao da shvate liniju i zadatke Partije i pomogao da u borbenoj praksi što prije isprave svoje grube političke i praktičke pogreške.

III.

Izvodimo važnije primjere odstupanja od partijske linije, koji su sprečavali mobilizaciju svih antifašističkih, demokratskih i rodoljubivih snaga, izolirali Partiju od širokih masa, tupili oštricu borbe protiv okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, što je bilo na štetu razvoja narodno-oslobodilačke borbe.

Prvo, mnogi funkcioneri, organizacije i članovi nisu shvatili široki antifašistički karakter borbe u sadašnjoj fazi, nego su se orijentirali na proletersku revoluciju i neposredno zauzimanje vlasti od strane proletarijata. Ta »lijeva« sektaška orijentacija, koja je došla do izražaja i u proglasu štaba partizanskih odreda za Liku i Kordun (poziv radnicima i siromašnijim seljacima), morala je neizbježno dovesti do sužavanja masovne baze narodno-oslobodilačke borbe, do izoliranja komunista i drugih naprednih boraca od onih narodnih masa koje su spremne da se bore protiv fašističkih okupatora i ustaške bande, ali nisu spremne da se bore pod parolom proleterske revolucije. Ta »lijeva« oportunistička orijentacija na preskakivanju nužnih etapa borbe dovela je mnoge organizacije i druge do toga da fraziraju o velikim, u ovom času neaktuelnim i neostvarivim planovima, do podecjenjivanja i nevođenja onih akcija koje su se mogle odmah izvoditi, a time i do potpune pasivnosti. Izoliranjem od masa i oportunističkom pasivnošću, što se pokazivalo zvučnim frazama: »vlast će se za tri dana valjati na ulici, a neće je imati tko da pokupi«, olakšali su oni fašističkim okupatorima i njihovom slugi Paveliću borbu protiv naroda.

Drugo, neke organizacije iskrivljuju liniju Partije u desno oportunističkom pravcu. To naročito važi za one krajeve koji su pripojeni fašističkoj Italiji ili se nalaze pod njenom okupacijom. Mnogi drugovi, pa i neki rukovodioci u tim krajevima, nisu prozreli manevre i taktike italijanskih fašista, nego se vrte na njihovom repu. U času kad Partija priprema i vodi oružani ustanak za istjerivanje fašističkih okupatora iz naše zemlje i vraćanje Dalmacije, Primorja i Međumurja u sastav Hrvatske, neki su drugovi u Dalmaciji i Lici izbacili parolu: »ne dajte se provocirati od talijanskih fašista«. Ta je parola odgovarala interesima fašističkih okupatora, jer oni i ne žele drugo nego da porobljeni narod mirno podnosi njihov jaram i pljačku. Stav izvršen u toj paroli pretstavlja potpuno poricanje partijske linije i isklizivanje u desni oportunizam.

Drugovi u Primorju imali su posve kapitulantski stav prema italijanskom fašizmu. Tako su na primjer neki smatrali da bi trebalo nešto učiniti (zapucati, izazvati neku gužvu) da bi se dalo povoda italijanskim fašistima da okupiraju neokupirane dijelove i pošalju veći broj svojih trupa. A kad su te trupe došle, neki su smatrali da je to »dobro za našu stvar«. Takva shvaćanja pretstavljaju izdaju

partijske linije i narodno-oslobodilačke borbe i srozavanja na poziciju fašističkih okupatora. Drugovi u Lici i Kordunu č ne slične pogreške. Italijanski oficiri, agenti italijanskog fašizma, nastoje da ustanak u t.m krajevima iskoriste u imperijalističke osvajačke svrhe. Oni se tobože zgražaju nad zvjerstvima koje ustaške bande pod njihovim pokroviteljstvom vrše nad tamošnjim stanovništvom, glumeći pri tome zaštitnika progonjenog naroda. S druge strane fašistički izdajnici, koji su italijanskim fašističkim okupatorima prodali velike dijelove Hrvatske, glume ulogu istinskog prijatelja talijanskog fašizma da bi prikriili svoju izdajničku ulogu i opravdanu mržnju naroda protiv italijanskih okupatora iskoristili u svoje prljave svrhe.

Neki drugovi nisu prozreli i shvatili ovu dvostruku igru italijanskih fašista i njihovih plaćenika-frankovaca. Tako napr. jedan odgovoran drug izvještava rukovodstvo o raboti talijanskih oficira i agenata u Lici i dodaje: »Nije mi jasno da li je to što oni rade politika rimske vlade ili, pak, sabotiranje njene politike«. Postoje još i drugi grublji primjeri nasjedanja talijanskim fašističkim agentima i otvorenog srozavanja na pozicije fašističkih okupatora. Drugovi u okolici Brinja spremili su jedan proglas u kome se ništa ne govori o talijanskom fašizmu, ne spominje se Musolini, ali se napada Ruzvelt i Čerčil, čije vlade i narodi pomažu SSSR i antifašističku frontu protiv fašističkih razbojnika. Jasno je da je taj proglas bio pisan pod uticajem agenata talijanskog fašizma. Bilo je čak i tako sramnih slučajeva da su se ljudi koji se smatraju komunistima obraćali pismima fašističkim okupatorima i tražili od njih oružje i drugu pomoć od ustaške bande (slučaj u Gospiću i okolici Brinja), što je frankovačka banda iskorišćavala u agitaciji i borbi protiv narodno-oslobodilačkog pokreta.

Treće. Na teror, pokolje nedužnog stanovništva i pljačku njegove imovine, narod, na poziv naše Partije, odgovara oružjem u ruci. Frankovačkim izdajcima zadani su već teški udarci. Iz mnogih su mjesta i krajeva protjerane krvoločne ustaške bande, njihova se vlast počela ljuljati pod udarcima narodno-oslobodilačke borbe. To je krvnika Pavelića i njegovu bandu prisililo na manevriranje i prividni uzmak, da bi dobili na vremenu, pokupili snage, a zatim još krvoločnije nastavili teror nad narodom. Njihov se manevar sastoji u sljedećem:

a) Poziv pobunjenim masama da polože oružje, da se vrate svojim domovima, koje su ustaške bande opljačkale, da napuste svoje vođe i da ih izruče narodnim krvnicima. Taj manevar ide za tim da se narodne mase odvoje od Komunističke partije i da se ona izolira od masa, a mase ostanu bez vođa, kako bi narodni ustanak ugušili u krvi i održali svoju krvavu vladavinu.

² Protiv

b) Skidanje s funkcija ustaških funkcionera koji su do guše ogrezli u narodnoj krvi i raspuštanje jednog dijela ustaških bandi (takozvane divlje ustaše). To je pokušaj zavaravanja naroda, pokušaj da se odgovornost za ustaške zločine i pljačku prebaci s krvnika Pavelića i marionetske vlade na pojedine ustaške funkcionere — »divlje ustaše«.

c) Pritisak na funkcionere HSS-a, JMO³, Sokola i drugih organizacija i grupa, i prelaz jednog dijela izdajničkih i poplašanih elemenata i organizacija u frankovačke redove, predstavlja pokušaj da se razbije narodni gnjev, koji se sve više steže oko guše frankovaca, i da se proširi baza njihovih banditskih organizacija.

Neki su drugovi nasjeli ovim manevrima. Jedan funkcioner piše povodom proglašenja u kome frankovački krvoloci pozivaju pobunjeni narod na predaju: »treba tražiti da vlast zaštiti narod i da se pošalju objekta vna lica koja će ispitati stvar« (tj. ustaška zlodjela). Zar frankovačka vlast koja je ogrezla u narodnoj krvi i pljački može da zaštiti narod? I to da ga zaštiti od ustaških bandi koje su osim okupatorske vojske njen jedini oslonac u zemlji. Naša Partija neće ići tim putem. Naprotiv, ona poziva narodne mase i sve napredne i rodoljubive elemente ove zemlje da se s oružjem u ruci bace žestoko na krvoločnu frankovačku vlast i da s njom obračunaju. U nekim mjestima zauzeli su drugovi pogrešan stav i prema ustaškim organizacijama. Oni su iz kukavičluka, da bi se zaštitili od progona, stvarali i ulazili u ustaške organizacije, iako [je] seljaštvo u dotičnim mjestima bilo istom protiv ustaša i njihove banditske organizacije.

Četvrto. Fašistički okupatori i frankovačke bande raspiruju bjesomučnu šovinističku, rasnu i vjersku mržnju, huškaju muslimane i Hrvate protiv Srba i Židova, a Srbe protiv Hrvata, izazivaju među njima bratoubilački rat da bi spriječili njihovo ujedinjenje u borbi za istjerivanje okupatora i uništenje njihovih frankovačkih slugu. Neki drugovi nijesu vodili borbu protiv zvjerskog šovinizma, a za okupljanje svih narodnih snaga, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost, u Narodno-oslobodilačku frontu. Drugovi u B.⁴ izdali su letak u kome su namjerno prešutili pokolje i teror koji se vrše nad Srbima u Hrvatskoj, namjerno su izostavili poziv da se zajednički, rame uz rame, bore sa Hrvatima protiv frankovaca i okupatora.

To odstupanje od partijske linije predstavlja sklizavanje i ogavni šovinizam, sprečava ujedinjenje Srba i Hrvata u borbi protiv zajedničkog neprijatelja i pomaže njegove plaćenike.

Peto. U borbi protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih plaćenika razvija se pod vodstvom Kom. partije partizanski pokret. (O zadaćama i liniji partizanskih odreda vidi »Bilten br. 1« Glavnog

³ Jugoslavenska muslimanska organizacija

⁴ Vjerojatno Bjelovar

štaba partizanskih odreda Jugoslavije)⁵. Partizani su oružani borbeni odredi Narodno-oslobodilačke vojske, pokretni odredi koji vode neprek dnu borbu protiv okupatora i njihovih plaćenika, i u boju se bore, čeliče i jačaju. U odnosu prema partizanskom pokretu pojavila su se u nekim partijskim organizacijama dva opasna skretanja.

a) Lijevo-sektaško skretanje s linije Narodno-oslobodilačkog antifašističkog fronta. Drugovi su u Dalmaciji pisali u jednom obavještenju o stvaranju »zelenog kadra«, koji treba da se pretvori u **Crveni kadar**. Ta sektaška linija vodi odvajanju partizanskog i narodno-oslobodilačkog pokreta od antifašističkih, demokratskih i rodoljubivih elemenata koji su spremni da se bore ili pomažu borbu za istjerivanje okupatora iz naše zemlje i uništenje njihovih slugu.

b) Desno-oportunističko likvidatorsko skretanje. Mnoge naoružane skupine ljudi povukle su se ispred terora u šume gdje tjednima leže neaktivno i nisu izvele ni jednu, ma i najmanju akciju. Takve skupine ne mogu nositi časn timer naziv partizana, jer partizani predstavljaju borbene odrede koji vode neprekidni rat do uništenja neprijatelja. Linija takvih ljudi, iako naoružanih, vodi njihovoj likvidaciji i raspadanju. To najbolje potvrđuju primjeri u okolici B.⁶ i drugim mjestima, gdje je zbog njihove neaktivnosti došlo do demoralizacije i raspadanja.

Likvidatorsko shvaćanje o partizanskom pokretu pojavljuje se još u jednom obliku. Nek drugi, napr. u Dalmaciji, precjenjivali su geografski faktor i smatrali da na njihovom terenu ne postoje uslovi za partizanski pokret. Koliko je to shvaćanje pogrešno najbolje pokazuje primjer Vojvodine. Tamo nema ni šuma, ni brdina, ali partizani svladavaju sve poteškoće koje terenske prilike zadaju, i zadavaju neprijatelju osjetne udarce.

Naveli smo najvažnije primjere skretanja s partijske linije. Svi drugi moraju dobro shvatiti da su navedena skretanja prouzročila mnoge naše neuspjehe i lutanja, i da su mnogo smetala pravilnom razvoju narodno-oslobodilačke borbe. Oni trebaju da shvate da bez brzog i odličnog ispravljanja tih grešaka u praksi ili likvidaciji svih slabosti naših organizacija, naša Partija ne može izvršiti onu veliku ulogu u narodno-oslobodilačkoj borbi protiv okupatora i njihovih plaćenika koju porobljeni narod od nje očekuje.

IV.

ZADACÉ PARTIJE

Glavna slabost narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj prema »Biltenu« Glavnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije br. 1 je u slijedećem: »Naprednim narodnim borcima u

⁵ Vidi »Zbornik« tom II, str. 11.

⁶ Vjerojatno Brod

Hrvatskoj još nije uspjelo uvući u tu borbu hrvatsko stanovništvo sela i grada, koje mrzi agenta Pavelića i njegove gospodare okupatore... Pristalice HSS-a moraju biti uvučene u tu borbu protiv okupatora i njihovog agenta Pavelića radi oslobođenja hrvatskog naroda od tiranije tih zulumčara, za oslobođenje Dalmacije i drugih krajeva ispod talijanskog jarma».

Da bi se ta slabost što prije likvidirala potrebno je:

1) **Da Partija vodi živu i široko zasnovanu propagandu u masama za stvaranje narodno-oslobodilačke fronte.** Sve partizanske organizacije, svi članovi i simpatizeri moraju obavezno svakodnevno raditi na svom području u svom krugu i redovima antifašističkih, demokratskih i rodoljubivih elemenata. U redovima pristaša raznih političkih stranaka i grupa, a naročito u redovima HSS-a na njihovom uvlačenju u Narodno-oslobodilačku frontu i njenu borbu. Najvažnija zadaća komunista i drugih narodnih boraca u Hrvatskoj je u tome da zatalasaju široke hrvatske mase i da njihovu mržnju prema fašističkim okupatorima i ustaškoj bandi pretvore u odlučnu borbu za istjerivanje okupatora iz naše porobljene zemlje i uništavanje frankovačkih izdajica i krvoloka.

U agitaciji i propagandi u borbi za stvaranje Narodno-oslobodilačke fronte, komunisti se obraćaju pristašama HSS-a, SDS i drugih stranaka i grupa kao i njihovim vođama. Narodno-oslobodilačka fronta treba da obuhvati sve stranke, grupe i pojedince, sve one koji se aktivno bore protiv fašističkih okupatora i njihovih frankovačkih plaćenika, ili koji bilo na koji način pomažu tu borbu; u mjestima i krajevima gdje za to postoje uvjeti, treba od njih stvarati odbore fronte, borbene fronte. Ovi odbori ne smiju visiti u zraku, već moraju da budu borbeni odredi kao izraz jedinstva antifašističkih, demokratskih i rodoljubivih snaga dotičnog mjesta i kraja. Za formiranje Narodno-oslobodilačke fronte i njenih partizanskih odreda **osnovan je narodno-oslobodilački fond** [za] sakupljanje priloga u novcu, hrani, odijelu itd. Taj fond mora se postaviti na što širu osnovu. Radnici, seljaci, inteligencija i građani, svi bez obzira na nacionalnu, vjersku i političku pripadnost, jednom riječju, cijeli narod treba da daje svoj prilog za nacionalno oslobođenje.

Drugo. Svi komiteti, organizacije i drugovi u krajevima koji su pripojeni fašističkoj Italiji ili okupiranim od italijanskih fašista treba da dobro shvate da linija Partije prema talijanskom fašizmu izražava duboku mržnju naroda protiv okupatora i težnju naroda da se oni protjeraju iz naše zemlje a odcijepljeni dijelovi naše zemlje, zajedno sa Istrom, vrata u sastav Hrvatske. Oni moraju da shvate da je borba protiv fašističkog okupatora nerazdvojno povezana s borbom protiv ustaških bandi i obratno. Samo smjela, dosljedna i uporna borba za ostvarenje te linije može da okupi i ujedini cijeli narod u

tim krajevima: Hrvate i Srbe i sve političke struje i grupe i ličnosti kojima leži na srcu pitanje slobode, nezavisnosti naše zemlje; samo takva borba će razbiti demagogiju talijanskih fašista, koji glume ulogu zaštitnika današnjeg pučanstva od terora ustaških bandi. Ali ona će istovremeno onemogućiti i prijavu igru ustaških bandi, tih fašističkih plaćenika koji glume ulogu neprijatelja talijanskog fašizma, a Narodno-oslobodilačku borbu kleveću kao četničku akciju.

Treće. Razvijati, jačati i širiti partizanski pokret u svim dijelovima Hrvatske. U partizanske odrede treba uvlačiti hrvatske radnike, seljake i građane, vojne obveznike koji se ne odazivaju pozivima za vojsku, vojne bjegunce itd. Partijske organizacije moraju imati na umu da **Partija vodi kurs na opći narodni ustanak**, koji će protjerati i uništiti okupatore i njihove frankovačke plaćenike, i dovesti do nacionalnog oslobođenja. One se u radu, u borbi, ne smiju izgubiti u sitnicama i zaboraviti ili zanemariti političku i vojničku pripremu narodnog ustanka. Naprotiv, one moraju djelovati da se sitne svakodnevne borbe i pojedinačne partizanske akcije rasplamsaju u opći narodni ustanak za uništenje okupatora i njihove krvoločne vladavine.

Četvrto. Pojačati i povećati rad u vojsci. Rad u vojsci je danas od najveće važnosti (vidi letak CK KPH oficirima, podoficirima i vojnicima).⁷ Fašistički okupatori i frankovački izrodi nastoje da vojsku pretvore u svoje poslušno oruđe, u krvnike vlastitoga naroda, u krvnike oslobodilačkog pokreta ostalog naroda Jugoslavije. Prelaz jednog dijela vojske — koja je bila poslana da guši narodno-oslobodilačku borbu — na stranu partizana pokazuje da se pravilnim radom u vojsci mogu razbiti planovi narodnih krvopija i pljačkaša i da se ona može pridobiti za narodno-oslobodilačku borbu. Mnoge su organizacije zanemarile rad u vojsci. To se ubuduće ne smije dogoditi. Ne smije biti više ni jedne par. organizacije, a niti jednog komuniste koji radu u vojsci ne bi posvetio najveću pažnju. Svi okružni, kotarski i mjesni komiteti moraju odrediti lica koja će se specijalno baviti pitanjem rada u vojsci. Članovi partije treba da iskoriste sve mogućnosti da prodru u vojsku, svoje veze i poznanstva [s vojnicima] i oficirima treba da predaju svojim komitetima. Rad u vojsci treba postaviti na masovnu osnovu. Ne smije biti ni jedne vojarnje i vojnog logora u koje komunisti nisu prodrli, ustanovili čvrste i stalne veze, stvorili jezgru i razvili svoj rad.

Peto. Mnoge su organizacije **zapoštile i zanemarile borbu za svakodnevne ekonomske i političke zahtjeve** radnika, seljaka i građana (nadnice, besposlica, glad i skupoća, nestašica najvažnijih životnih namirnica, rekvizicija žita i stoke, špekulantsko nabijanje cijena, povišenje trošarine itd.). Zato se moglo dogoditi i to da su

⁷ Dok. br. 6

se neke organizacije izolirale od mase i da najistureniji odredi vode oružane borbe, a pozadina miruje. Komunisti moraju biti svjesni činjenice da borbeno raspoloženje narodnih masa i pojedinih slojeva nije na istom stupnju. Dok su jedni spremni da se bore s oružjem u ruci, drugi su spremni da se u ovaj čas bore samo za svoje neposredne ekonomske i političke zahtjeve, da bi u toku te borbe već sutra sazreli za više oblike borbe sve do oružanog ustanka. Ne gubeći iz vida kurs na oružani ustanak, zadaća je komunista da ističu sve one sitne zahtjeve za koje su mase spremne odmah poći u borbu, da okupe mase oko tih zahtjeva i da ih vode u borbu, da kombiniraju razne oblike borbe (ekonomske borbe, demonstracije, sabotaže, diverzije, oružana borba), i da niže oblike borbe razvijaju u više oblike.

UNUTAR PARTIJSKE ZADAĆE

Ostvarenje gornjih zadaća može izvršiti samo jaka, zbijena i jedinstvena partija. U cilju osposobljavanja partijskih organizacija za napred navedene krupne zadatke treba odmah poduzeti slijedeće:

Prvo. Jačanje partijskih organizacija. Očistiti Partiju od oportunističkih, paničarskih i nepouzdanih elemenata koji smetaju razvitak Partije i kočje narodno-oslobodilačku borbu. **U Partiju treba primati nove drugove** koji su se istakli u radu i borbi i dokazali da su dostojni da budu članovi partije. Kod primanja novih članova treba budno paziti na to da neprijatelj ne ubaci svoje agente u Partiju.

Drugo. Odmah treba pristupiti obnavljanju razvijenih organizacija i osnivanju novih. Sve organizacije moraju biti čvrsto povezane sa svojim komitetima i zbijene oko svojih rukovodstava. Okružni komiteti moraju održavati stalnu i čvrstu vezu sa CK.

Treće. Neaktivne organizacije treba aktivizirati i pokrenuti u borbu. Protiv onih funkcionera i članova koji sprečavaju aktivnost naših organizacija i bremzaju narodno-oslobodilačku borbu, treba poduzimati oštre mjere sve do izbacivanja iz Partije. U težim slučajevima, gdje se dokaže sabotiranje, treba dotične naprosto likvidirati.

Četvrto. Smjelije izdizati nove drugove na odgovorna mjesta, koji su pokazali odlučnost i inicijativu i sposobnost u pripremanju i izvođenju akcija. Voditi borbu za jačanje discipline, podizati osjećaj odgovornosti pred Partijom i masama, za razvijanje aktivnosti, samostalnosti i samoinicijative svakog člana.

Peto. Svi funkcioneri i članovi moraju obavezno temeljito **proučavati partijske proglaše i drugu štampu i spoznavati partijsku liniju**. Da bi se što prije postiglo ispunjenje postavljenih zadaća, okružni, kotarski i mjesni komiteti moraju organizirati široku kampanju objašnjavanja partijske linije i pomoći nižim organizacijama i članstvu da je dobro shvate i provode u život.

Borba za aktiviziranje svih organizacija i članova, borba za ostvarenje partijske linije mora biti nerazdvojno povezana s odlučnom borbom na dva fronta, tj. borbom protiv »lijevog« i »desnog« skretanja s linije Partije. Okružni, kotarski i mjesni komiteti moraju obavezno obilaziti sve organizacije, davati im potrebnu pomoć, zaveštvati stalnu kontrolu njihovog rada i o svemu tome redovito obavještavati CK.

U najtežim časovima borbe pojavilo se u gradu N.⁹ grupaštvo. Partija je razbila pokušavanje grupe, koja se formirala, i očistila Partiju od bolesno-ambicioznih ljudi, koji su kršili odluke Partije i iskrivljavali njenu liniju. Partijske organizacije moraju budno paziti na sve nezdrave pojave i voditi odlučnu borbu za jedinstvo Partije na bazi partijske linije.

Obavješćujemo sve komitete, funkcionere i članove da temeljito prouče (a ne samo površno pročitaju) ovu okružnicu. Od odlučnog i brzog ispravljanja navedenih pogrešaka i ostvarenja istaknutih zadaća zavisi brzina, zamah, daljnji tok i pobjedonosni završetak narodno-oslobodilačke borbe.

Drugovi, smjelo u boj! Stavite se na čelo narodno-oslobodilačke borbe, prednjačite svojim borbenim primjerom svagdje i na svakome mjestu, prezrite opasnost i smrt, dokažite da ste najvredniji i najbolji sinovi svog potlačenog naroda, dokažite da ste dostojni časnog imena komunista!

30. IX. 1941

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE
HRVATSKE

⁹ Sušak

**IZVJEŠTAJ KOMANDIRA PARTIZANSKOG ODREDA IZ SELA
CRNE VLASTI OD 1 LISTOPADA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH
ODREDA ZA KOTAR KORENICU I OKOLINU O PRVOM SUKOBU
S TALIJANIMA¹**

PARTIZANSKI ODRED
CRNA VLAST
1-X-1941 god.

ŠTABU GER. ODREDA ZA SREZ KORENICU I OKOLINU

Na dan 27 septembra ove godine došao je jedan italijanski automobil sa 12 vojnika-karabinjera i fašista pod komandom jednog oficira; po dolasku u selo Crnu Vlast počeli su hvatati nev.ne ljude, pucati i ubijati. Ja kao komandir učinio sam sledeće:

Na brzu ruku sakupio sam ljude ovoga sela i sa njima preprečio put na nekoliko mesta; ja sam stao kod jedne prepreke koja je bila najbliža na putu prema automobilu, izvadio sam bombu i bacio sam je pred automobil. Ja bih je bio bacio i u automobil, ali to nisam učinio iz razloga što se je u automobilu nalazilo naših 6 ljudi. Kada je eksplodirala bomba koju sam bacio, neko je iz automobila viknuo: »Škampa Via«². Svi vojnici napustili su automobil i preko polja pobjegli u Vrhovine. Odmah sam naredio da se automobil odveze u jednu rupu i da se zapali, što je i učinjeno; to sam učinio jer nije bilo druge mogućnosti da se auto skloni. Posle uništenja automobila naredio sam da se ljudi povuku u šumu, iz razloga jer sam predvideo da će iz Vrhovina doći jača italijanska sila. Posle kraćeg vremena došlo je 7 punih automobila vojnika kao i jedna četa bez automobila. Čim su stigli odmah su se iskricali i razvili za borbu. Borba se je razvijala u nesrazmernoj snazi: neprijatelj je brojao oko 350 vojnika, sa 10 mitraljeza, a mi svega sa 2 voj. puške; borba je počela u 8 časova i vođena je sve do 14 časova.

Rezultat borbe je sledeći: Na našoj strani od boraca niko nije poginuo, sem što su poginula 2 koji su bežali iz automobila, tj. koji su bili uhapšeni.

Neprijateljski gubitci su sledeći: 5 mrtvih i 11 teško ranjenih. od ranjenih 6 ih je umrlo na putu do Vrhovina. Oštećena su neprijateljska 2 automobila u kojima su poginuli i šoferi. Od neprijatelja smo zarobili 80 kutija cigareta, 1 šlem i 3 bombe.

Neprijatelj se je u borbi držao vrlo kukavički, bežali su kao poplašene ovce, vojnici nisu hteli napred, oficiri su ih tukli sa pendre-

¹ Original izvještaja je u rukopisu, a pisan je ćirilicom.

² Bježi

cuma po glavi, pa čak jedan oficir ubio je jednog vojnika zato što nije hteo napred. Iako smo sa neprijateljem vodili borbu svega sa 2 voj. puške, naterali smo nepr.jatelja u panično bekstvo prema Vrhovinama.³

Neprijatelj je strašno bio besan i nemil'ce je trošio municiju, utrošio je oko 3000 metaka. Naše 2 puške utrošile su 80 metaka. Naša vatra bila je precizna i ubistvena tako da se jedan neprijateljski oficir izrazio ovako: »Da je vatra potrajala još 2 sata, mi bismo svi izgинуli. Nas je gađalo oko 1.500 pušaka«.

Sa jednom puškom rukovao sam ja, a sa drugom rukovao je jedan drug bivši jugosl. podnarednik.

Neprijatelj je obećao 10.000 lira onome ko uhvati, ubije ili uništi vođu onoga koji je učestvovao u borbi na dan 27 ov.⁴ meseca.

Kada je u Vrhovine stigao italijanski automobil sa mrtvim i ranjenim, izazvao je paniku kod italijanskih vojnika, krv je cur'la iz automobila, ranjeni neprijateljski vojnici su vrištali od rana. Poginule vojnike nisu sahranili u Vrhovinama, već su automobil sa mrtvim i ranjenim odvezli pravo u Otočac kako bi bar donekle prikrili gubitke i sačuvali moral kod vojnika.

Napomena: Mislím i smatram da u ovoj borbi nisam nimalo pogrešio: tu borbu morao sam prihvatiti jer mi je neprijatelj nametnuo, napao je nevine ljude, žene i decu. Taj svoj napad krvavo je platio. Pred očima sam imao naš program i odbranu naroda.

Iako oronulog zdravlja, ostajem i dalje na raspoloženju naroda.

Živila sloboda i majka Rusija.

Komandir
Mle J. Uzelac

P. S.

Ovaj izveštaj podnosim tek sad iz razloga što sam bio zauzet mnogim poslovima.

³ Pored iznenađenja neprijatelja koje je postignuto u početku bacanjem bombe, uspjehu je doprinijelo mijenjanje položaja sa kojih su pucali partizani, preciznost gađanja i šuma u kojoj je bilo i nenaoružanih ljudi iz sela.

⁴ Omaškom je napisano »ov.«, umjesto »prošlog« mjeseca.

**IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 2 LI-
STOPADA 1941 GOD. O PROVOĐENJU DIREKTIVA CENTRAL-
NOG KOMITETA KPH I VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI NA
PODRUČJU KOMITETA**

ČAĆI HRVATSKE!¹

Dragi drugovi!

Upućene direktive od 24. IX. o. g. primili smo. Od toga smo sproveli ovo:

- I.) a) Dostavili smo prepis OK Crikvenica onog dijela odluke koji se odnosi na isključenje s motivacijom Markovića i pripreme za Oktobar.
 - b) Posebno nismo pisali KK Delnice, ali smo zamolili OK u Crikvenicu da uputi jedan prepis u Delnice. Međutim 30. IX. o. g. došao je Ljubo Španac² u Karlovac i mi smo mu pročitali tu odluku, on ju je prepisao, a mi smo ga zamolili da to usmeno priopći KK u Delnicama.
 - c) Ljubi Špancu smo poslali prepis odluke, a saopćili mu i usmeno (jer je došao u K[arlovac]). On je kazao da ga nazivamo Veljko, a ne Ljubo.
 - d) Rad³ smo također odaslali odluku da se vrati u Zgb⁴. Međutim on je otišao odanle.
 - e) Bribirski i Hreljinski odredi su već spojeni i razdijeljeni.⁵
- II.) Dne 30. IX. o. g. došao je Slavko⁶ iz Primorja (Ivo). OK je održao sjednicu i donio ove odluke:
- a) Predlaže se Čaći da pošalje jednog aktivistu u Delnice za part. sekretara, jer se sadašnji izvjači od vršenja ove funkcije. Ta činjenica sama po sebi jasno govori da neće izvršiti zadatke, i treba poslati jednog samostalnijeg čovjeka.
 - b) Treba poslati jednog liječnika za Primorje i Gorski Kotar. Mi imamo jednu liječnicu. Ako ćemo ju moći skloniti u partizane, poslati ćemo je. Ovo treba shvatiti kao hitno i nužno.

¹ Centralnom komitetu KPH

² Veljko Kovačević

³ Rade Šupić

⁴ Zagreb

⁵ Ovi odredi su se sjednili u jedan odred, koji se dijelio radi izvršenja zadataka.

⁶ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

- c) Odluke po organizacionim pitanjima smo razumjeli, ali mi bismo molili da Čača, kada je odbijeno teritorijalno rukovodstvo, osnuje OK za Primorje i Gorski Kotar sa sjedištem u Delnicama. Pošto nema tamo podesnih drugova, treba Čača poslati 2 ili 3 čovjeka u taj OK. Ogulin, u smislu našeg ranijeg prijedloga, priključio bi se tome OK.
- d) Po vojnim pitanjima OK predlaže:
- 1.) Da se obrazuje brigada za Kordun i Baniju.⁷
 - 2.) Da se od 32 odreda obrazuju 5 bataljona.
OK je izrazio mišljenje da bi se brigada i bataljoni označili imenima naših heroja. Po ovoj sugestiji neka Čača dade svoje mišljenje.
 - 3.) Da se obrazuje za Primorje jedan bataljon.
 - 4.) Da se obrazuje štab brigade za Kordun i Baniju⁸, a u njega da uđu:
zapovjednik R.⁹, polit. komesar Veco¹⁰ i zamjenik komandanta Man¹¹. U štabu da se postavi potrebno tehničko osoblje.
 - 5.) Na čelu bataljona bili bi komandanti, koje bi štab pozivao prema potrebi na savjetovanje po raznim važnim pitanjima. Karakter odreda bi ostao, ali bi se pretvorili u čete, vodove i desetine.
 - 6.) Za bataljon Primorja i Gorskog Kotara da se osnuje isto štab i u njega da uniđu: Veljko¹², zapovjednik, Vej.¹³, politkomesar i Stržić¹⁴ sa potrebnim tehničkim osobljem. Ovo je potrebno zbog perspektive stvaranja većeg broja partizanskih odreda, a time i veće vojničke formacije. Centralno vojno rukovodstvo već je sada nužno.

III.) Part. organizaciju u vojnim jedinicama predlažemo ovakvu:

- a) Jedinice u četama. Jedinice bi se mogle dijeliti na odjeljenja po manjim odredima, ukoliko se radi potrebe operacije obrazuju i djeluju dulje vremena na jednom određenom sektoru. Djelokrug rada part. organizacija (čelija) bio bi prvenstveno u odredima i onda na onom teritoriju gdje čete, odnosno odredi, borave dulje vremena i vrše operacije.

⁷ Ovaj prijedlog nije usvojen i brigada nije tada formirana.

⁸ Odnosi se na Komandu NOP odreda Korduna i Banije.

⁹ Komandant Ivo Rukavina

¹⁰ Vječešlav Hoļjevac

¹¹ Srećko Manola

¹² Veljko Kovačević, podoficir španske republikanske vojske.

¹³ Ivo Vejvoda, kapetan španske republikanske vojske.

¹⁴ Tomo Stržić

- b) Kontrolu nad radom part. organizacija (ćelija) u četama vršio bi onaj kotarski, odnosno rejonski komitet na čijem teritoriju bi boravili ovi članovi partije, odnosno odredi.
- c) Zbog slabih kadrova u sresk'm operativnim, OOK¹⁵ delegirati će ljude za pojačanje sreskih komiteta.
- d) Mandatirano teritorijalno rukovodstvo¹⁶ za srezove Vojnić, Vrgin Most, Glina, Slunj i Kladaša raspušta se. Ovako predlažemo s razloga: U općem metežu i bijegu naroda u šume i raskidanih veza, mandatirano rukovodstvo je pozitivno djelovalo za povezivanje rada i za držanje čitavog teritorija, osim Kladaše, sa kojom ni danas nemamo normalnih veza.
- Danas kada se situacija pročišćava i partizanski pokret raste, pa time i borbe, mandatirano rukovodstvo, zbog toga što je ujedno i vojno i apsorbirano terenskim akcijama, postalo je objektivni kočničar razvoja part. organizacije u selima. Zato treba preneti part. rad na kotarske kom. i ljude koji nisu apsorbirani vojnim operacijama.

Molimo vašu odluku po tome!

IV.) Odluku o proslavi Oktobra sprovesti ćemo tako:

Od 7 oktobra do 7 novembra uključivo proglašujemo mjesec proslave Oktobarske revolucije. Predvidjeli smo akcije za ovaj mjesec i pristupili njihovoj organizaciji. Ove akcije smo podijelili na 2 djela: politički i vojnički. Za Kordun smo predvidjeli saziv velikih skupština seljaka i partizana po bataljonima. Tom prilikom će partizani položiti prisegu na svečani način i u prisustvu naroda. Na te skupštine i prisegu otići će i članovi OK. Utakmica odreda za veći udar neprijatelju počinje 7. X. o. g. Manje skupštine i konferencije počinju odmah. Pošaljite nam odmah referat, ili da ga mi ovdje napišemo.

V.) Šaljemo vam zapisnik¹⁷ (zapravo referate), rezoluciju¹⁸ i proglas¹⁹ sa konferencije delegata Korduna i Banije. Naš delegat nije učestvovao na konferenciji, jer je nastala zbrka oko precicanja i morao se vratiti.

¹⁵ Okružni operativni komitet

¹⁶ To je bila privremena organizaciona forma radi usklađivanja djelatnosti partijske i vojne organizacije u cilju što uspješnijeg dizanja ustanka. Ovakva rukovodstva za pojedine srezove imenovao je Okružni komitet KPH Karlovac.

¹⁷ Vidi dok. br. 35.

¹⁸ Vidi dok. br. 36.

¹⁹ Vidi dok. br. 37

Naše su primjedbe:

- a) Stav prema hrvatskoj vojsci nije zauzet, a prema talijanskoj nije jasno formuliran.
- b) Politički rad polit. komesara nije istaknut da je nacionalno-oslobodilački. To proizlazi iz naših grešaka, koje su se ispoljile i ovdje.
- c) U konstatacijama slabih veza — ili bolje reći neimanja špijunske veze²⁰ — i taktike odbrane mjesto napada, nisu izvučeni zaključci o uzrocima, tj. da ne polaganje važnosti na veze proizlazi iz taktike obrane. Nisu osjećali potrebu da ispitavaju položaj protivnika kad nisu ni postavljali za cilj napad na njega.
- d) Nije podvučeno da su otklanjanje taktike prepada na skupinu oružane sile pokušali zamijeniti i diverzijom.
- e) Pošaljite nam letaka za Talijane.

Na postavljena pitanja molimo odmah odgovor.

K. 2. X. 1941

OK KARLOVAC

BR. 49

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O IZVRŠENIM AKCIJAMA U DRUGOJ POLOVICI RUJNA

IZVJEŠTAJ BROJ 18

Akcije: Drežnica: U noći 18/19 manja patrola iz odreda zajedno sa nekoliko drugova iz seoskog odreda polomila 15 telegraf. stupova na cesti Jezerane—Drežnica u duljini 1¹/₂ km. Izvršeno bez incidenta.

U noći 20/21 svi drugovi iz odreda sa nekim drugovima iz seoskih odreda napali su pilanu koja radi i šalje drvo za Italiju. Akcija je potpuno uspjela. Bez ijednog metka i ma kakve žrtve sa naše strane pilana sa nekim ostalim zgradama izgorila je do temelja, dok smo se mi domogli rezerva hrane: masti, slanine, brašna i kave. Od oružja smo dobili 2 revolvera (1 FN kal. 6,35, 1 Mauzer kal. 7,65). Namještenicima firme objašnjavan cilj naše borbe, nije dirano u privatno vlasništvo pojedinaca i postupano je s njima i njihovim familijama najpristojnije.

²⁰ Obavještajne službe

Dne 22. IX. Izvršena je zasjeda na načelnika općine u Drežnici, bivšeg člana SDS, a danas glavnog psa čuvara okupatora i ustaša u ovom kraju. Zasjeda je uspjela, uhvaćen je sa svojom ženom i pre slušan. Doznali smo imena petokolonaša, denuncijanata i provokatora u ovom kraju, nadalje, mišljenja žandara o našem pokretu i drugovima koji ga vode, njihovo mišljenje o mjestima gdje se nalaze logori, dobili smo podatke o jakosti tal. garnizona u općini. Nakon pre slušanja osuđen je sa svojom ženom na smrt, i osuda je izvršena.

Paralelno sa tim akcijama seoski odredi izvršili su dvije akcije, jednu protiv poznatog ustaše, a drugu protiv izdajnika i denuncijanta u selu. Obadvije akcije su uspjele.

Brinje: U Kapeli oborilo je 13 drugova iz odreda 7 telegraf. stupova, a žicu uništ. li. Također su četvrtinu ceste prekopali i jedno drvo oborili na cestu. Tek što su to uspjeli napraviti, došao je poštanski auto koji su zaustavili. Jedan ustaša i šofer pucali su i uspjeli su pod zaš. tom vatre umaknuti. Putnici su samo legitimirani, osim jednog koji je zarobljen, ostali su produžili put nesmetano.

U Vratniku 34 druga razorili podzid ceste u duljini 20 metara, te pokidali žičane veze. Veza Krivi Put—Senj prekinuta u daljini 3 km, odnosno oboreno 30 stupova. Izvršeno sa 8 ljudi. Slijedećega dana drugovi podijelili letke sa kojima su raspolagali, te je tako pučanstvo upoznato sa karakterom borbe i vjeruje da je to njihovo djelo, a ne četnika.

Perjasica: Općinske vlasti i žandari napustili Perjasicu. Tu su priliku iskoristili naši drugovi i spalili općinski arhiv. Telef. stupovi koji su nedavno porušeni u Perjasici, još uvijek nijesu postavljeni.

Uhvaćen je ustaški palikuća M. Jo Žalec i likvidiran, kod njega nađen karabin »Mauzer« i lovačka dvocijevka br. 16.

Otnić: Odred je uhvatio i likvidirao ustaške bandite Grdić Milu i Matanća Nikolu iz Cetin Grada. Kod njih nađeno 2 lovačke duplice, 2 defanzivne bombe i 1.169 [Kuna].

Trupinjak: Ujutro 24. IX. oko 7 sati, pod zaštitom jutarnje magle, dovuklo se 250 vojnika i žandara razvijenih u strelce do sela Ponorca (Veljun), gdje su zapalili 2 kuće. Zatim su krenuli u pravcu Trupinjaka, gdje su od špijuna (izgleda Milan Pribić) odvedeni do logora odreda koji se u posljednjim momentima uspio povući. Pošto se predmjevalo da će se neprijatelj vratiti natrag u Veljun kroz Mračaj i preko Šlivnjaka, to su odredi: Šlivnjak, Glina, Cvijanović Brdo i Trupinjak sjeli u zasjedu sa obje strane luke koja vodi kroz Mračaj. Međutim neprijatelj je prošao u pravcu Debele Kose, koju je izgleda prošao pokrajnim putem. Sa odredom iz Loskunje novoosnovani odred Utinje zabranili daljnji rad radnicima u rudniku u Bukovici i pokupili sav alat što im je bio potreban.

Br'birski odred: Dne 9. IX iz DEP¹-ovog skladišta kod Lića digao 340 kg dinamita bez ikakva incidenta. Iste noći stavljena paklena mašina na prugu, na koju je naletela lokomotiva. Od eksplozije razorena mašina i zadnji dio lokomotive. Saobraćaj prekinut nekoliko sati.

Primorski odred: Dne 26. IX zaustavili na Rudolfovoj cesti² kod Banskih Vrata 2 talijanska kamiona, zaplijenili tovar i zarobili 2 talijanska oficira. Detaljnih podataka još nemamo.

Delnice: Dne 19. IX iza pet uzaludnih pokušaja, uspjelo im postaviti paklenu mašinu na prugu i uništiti lokomotivu sa 14 vagona natovarenih kamionima i sličnim materijalom. Saobraćaj obustavljen 19 sati.

Mrkopalj: Oko 15. IX tankom žicom spojene telegrafске žice i tako obustavljen telegraf. saobraćaj za više od 24 sata. Naknadno došla nepotvrđena vijest da su oborili 3 telegraf. stupa.

Kordun: U noći 26-27 na čitavom Kordunu napadi na žandarm. stanice, prekidanje telef. veza i ostale akcije sabotaže. Izvještaj još nismo primili.

Karlovac, 2. X. 1941.

Papa¹

BR. 50

IZVJEŠTAJ KOMANDIRA PARTIZANSKOG ODREDA IZ SELA CRNE VLASTI OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA KOTAR KORENICU I OKOLINU O POKRETIMA I REPRESALIJAMA TALIJANSKIH JEDINICA U VRHOVINAMA I ZALUŽNICI¹

PARTIZANSKI ODRED
CRNA VLAST
2-X-1941 god.

ŠTABU GER. ODREDA ZA SREZ KORENICU I OKOLINU

Danas sam od poverljivih ljudi saznao sledeće:

1. — Na dan 30-IX ove godine, nestalo je iz Otočca komandanta italijanske vojske tj. komandanta divizije. Razlog nestanka je nepoznat, ali se nagađa: da su ga odveli gerilci, da su ga odveli sami

¹ Državno električno preduzeće

² Odnosi se na drum od Ogulina za Novi.

³ Narodni heroj Josip Kraš-Papa

¹ Original izvještaja je u rukopisu, a pisan je čirkićom.

frankovci iz razloga što se pronose glasovi da će italijanske vlasti preuzeti civilnu upravu.

2. — Na dan 1 ov. meseca, uhvaćeni su na delu kako prekopavaju cestu niže Vrhovina u Drazi Brakusovoj 7 ljudi iz sela Sinca; za ove se tvrdi da su to učinili samo da bi što više izazvali ogorčenje italijanske vojske naspram pravoslavnog življa.

3. — Na dan 1 ov. meseca, iskrcano je iz voza na želj. stanici Vrhovine oko 25 komada tenkova ili oklopnih automobila, za koje se govori da će biti upućeni u Korenicu.

4. — Na dan 30-IX-ove godine, streljale su u Vrhovinama italijanske vlasti — vojska 3 potpuno prava čoveka i to: Miloša Uzelca, starog 45 god. bez dece, Budu Uzelca, starog 65 god. bez dece i Milana Delića, starog 18 god., sva trojica su iz sela Crne Vlasti. Njih su italijanske vlasti optužile da su na dan 27 septembra ove godine prekopali selski put u Crnoj Vlasti. Njih je odao jedan dečko star 15 godina, koji se je 3 puta zakleo. Preki vojni sud osudio je imenovane na kaznu smrti streljanjem, nad kojima je smrtna kazna i izvršena. Tek posle izvršenog streljanja ustanovilo se je kao potpuno tačno da su napred streljani potpuno nevin jer su toga dana bili u drvima u Brezovcu a ne da su prekopavali cestu.

5. — U Vrhovine je stigla jedna italijanska baterija artiljerije kao i veliko pojačanje pešadije i kamiona. Sada se po prilici u Vrhovinama nalazi oko 1.500 vojnika. Svi vrhovi oko Vrhovine zaposednuti su od italijanske vojske; izgleda da se boje napada na Vrhovine.

6. — Italijanska vojska izvršila je paljenje u selu Zalužnici oko 25 kuća. Sav narod iza kuća logorisala je u Vrhovine.

Komandir
Mile J. Uzelac

**UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA NOP ODREDA KORDUNA
I BANIJE OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. ZA PRAVILNO ZAUZIMA-
NJE STAVA PREMA TALIJANSKOM OKUPATORU I TUMA-
ČENJE NARODU OSNOVNIH CILJEVA I PERSPEKTIVA OSLO-
BODILAČKE BORBE¹**

KOMANDA NAROD.-OSLOB. PARTIZANSKIH
ODREDA ZA KORDUN I BANIJU
Broj 10/X. 41

Komesarijat
2. X. 41

DRUGOVI PARTIZANI!

Posljednje dvije nedjelje došle su ponovo na Kordun i Baniju okupatorske oružane snage. Došla je talijanska vojska. Pojavom talijanske vojske nastala je nova situacija za nas.

Mi smo vodili borbu protiv ustaša i hrvatskih domobrana uspješno, i ustaša je uglavnom nestalo iz ovih krajeva a domobranska vojska zadržavala se je u većim mjestima i u većem broju. Stanje u ostalim krajevima naše domovine je isto tako, dapače oslobođeni teritoriji se povećavaju i učvršćuju (izvještaj iz Bosne).

Sve ovo je dovelo u pitanje opstanak protunarodne ustaške države, opstanak fašističkog režima. Prijetilo je ozbiljno da će narod u opštem narodnom ustanku skršiti krvavu vlast, te prenijeti vlast u ruke naroda, zapravo tamo gdje ona i spada.

Frankovačka gospoda Pavelić i ustaše, našavši se u takovom položaju, a talijanski fašizam, gramziv za novim komadom naše domovine, pokazao se spreman da pruži Paveliću pomoć u vojsci i oružju. Nedavno je bila svečano izvršena predaja talijanskog oružja ustašama u Karlovcu. Nekoliko dana poslije toga uslijedilo je gomilanje talijanske vojske po našim selima i gradovima sa jasnom namjerom pomoći Paveliću da uguši narodno-oslobodilački pokret i da proširi vlast na još jedan dio naše domovine. Talijanska vojska jeste danas glavna oružana snaga koja bezuspješno pokušava ugušiti narodno-oslobodilački pokret u Primorju, Gorskom Kotaru, Lici, Zapadnoj Bosni, Hercegovini, Crnoj Gori, u zajednici sa njemačkom vojskom u istočnoj Srbiji i sjevernoj Bosni.

Talijanska vojska zanosila se je mišlju da će joj uspjeti mirnim putem prevariti narod, prevariti partizane da polože oružje, da se predaju, a talijanska će vojska garantovati mir i red. Dolazili su ta-

¹ Uputstvo je nađeno u prepisu.

lijanski oficiri u rukavicama sa sladunjavim osmjehom na licu, sa slatkim ali otrovnim riječima: »Mi dolazimo kao prijatelji srpskog naroda. Mi želimo da ovdje vlada mir. Ustaša neće v.še biti. Mi želimo da položite oružje, da se vratite kućama, jer treba raditi, treba obrađivati polja itd.«

Da! Mislili su da je narod zaboravio tko je odgojio ustaše, tko je doveo ustaše, tko je kumovao klanju srpskog i hrvatskog naroda. Mislili su da će narod povjerovati slatkim riječima talijanskih oficira, da će povjerovati fašizmu, da će položiti oružje i predati se fašističkim psima na milost i nemilost.

Talijanskom fašizmu je potreban mir u našoj domovini, da se seljaci vrate svojim kućama, da se oru polja, sije i obrađuje, jer plod naših polja, misle oni, pripasti će njima i oni će hraniti svoju vojsku. Zato je njihova želja da mi odložimo oružje, da se vratimo kućama, a oni će tada lahko obrati plod našeg znoja, jer imaju silu, imaju vojsku, a narod je goloruk.

Kada je došla talijanska vojska, naši partizanski odredi napali su ih, zarobili nešto oružja, bilo je mrtvih i ranjenih Talijana. Odgovor talijanske komande bio je još krvaviji, još podliji nego li ustaški. »Prijatelji« otpočеше paliti sela, odvoditi ljude i žene kao taoce, ranjavati žene i djecu i pljačkati stoku i hranu.

Da bi izvršili ovo kukavičko djelo došli su sa cijelom brzom divizijom od oko pet do šest hiljada ljudi, moderno opremljeni tenkovima, konjicom, motorizovanim odredima.

Naši partizanski odredi nisu prihvatili ove borbe jer je neprijatelj bio i suviše jak, a da se je borba prihvatila imali bi nepotrebnih žrtava, ispucali bi municiju i ne bi mogli spriječiti paljenja i pljačku. I zato su se naši odredi povukli te ponovno se povratili na svoja mjesta i nastavili s akcijama. Postupak odreda bio je u potpunosti pravilan.

Narod se pred Talijanima povukao u šume, ljudi, žene i djeca, goli i bos, bježali su, i baš toga dana otpočе padati kiša i snijeg. Zavlдалo je hladno vrijeme, što je u mnogome pogoršalo stanje. Kuće spaljene, stanovništva u šumi dosta bez pokrivača, bilo je i smrtnih slučajeva od zime.

Udarac koji je narod pretrpio toga dana jeste vrlo težak i odmah se osjetilo kolebanje kod manje svjesnoga dijela seljaka. Čuli su se prigovori: da se nije diralo u Talijane. Nije se trebalo dirati Talijane. Zašto se uvijek napada baš kod našeg sela itd. Prigovaralo se i pojedim odgovornim drugovima da su oni krivi za sve zlo koje je zadesilo narod.

Pojavilo se i jasno ispoljilo na mnogim mjestima nerazumijevanje stanovništva borbe koju vodimo i zašto je vodimo, dokle ćemo ju voditi i kada će se ona završiti. Sve ove činjenice i cilj koji pred nama stoji, cilj tako sveti i velik, nameće svakom partizanu dužnost

da na svakom koraku, da svaka njegova riječ koju progovori ma s kim bilo bude upravljena u objašnjavanju slijedećeg:

1. Borba koju danas vodimo jeste narodno-oslobodilačka borba, upravljena protiv svih okupatora, ustaša i frankovačke gospode.

Zašto narodno-oslobodilačka? Zato što su njemački i talijanski fašizam, slomivši trulu Jugoslaviju, zavlitali u našoj domovini: Hrvatskoj i doveli na vlast krvnika Pavelića i ustaške bande koje žare i pale po naređenju svojih gospodara njemačkih i talijanskih fašista i jedino u interesu njihovom. Naš narod neće biti slobodan u svojoj kući, na svom djedovskom ognjištu, sve dok ne istjeramo posljednjeg okupatora, sve dok i posljednji ustaški gad ne bude zbrisan s lica naše domovine.

2. Da li postoje stvarne snage da se izvojuje narodno oslobođenje od fašističkog terora?

Snage potrebne da se izvojuje narodno oslobođenje postoje u našem narodu. Naš narod je u svojoj historiji pokazao sposobnosti i mnogog je već neprijatelja oborio sa svojih leđa te se domogao slobode. Danas vode borbu protiv istog neprijatelja, a to je fašizam, veliki narod Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike, te svi potlačeni narodi Evrope.

Jedinstvo slavenskih naroda, jedinstvo svih naroda jeste garancija konačnog uspjeha. Nepobjediva Crvena armija u savezu sa engleskom vojskom već zadaje smrtne udarce fašističkim hordama na istočnom frontu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

KOMESAR KORDUNA I BANJE*

BR. 52

IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGOG RAJONA OD 3 LISTOPADA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANJE O DIVERZIJAMA NA SVOM PODRUČJU

KOMANDA II RAJONA

KOMANDI KORDUNA I BANJE

U noći od srijede na četvrtak izvršio je odred Gornji Skrad rušenje bandera na cesti Krnjak—Veljun. Porušeno je 16 bandera. Odred Trupinjak imao je na drugom sektoru te ceste izvršiti skupan zadatak. Međutim naišao je na zasjedu žandarmerije, pa se je morao vratiti neizvršena zadatka. Odredi Cvijanović Brdo i Glina morali

* Politički komesar bio je Vječešlav Holjevac.

su izvršiti rezanje bandera, prekopavanje ceste između Butinovog Gaja i Slunja. I oni su na šli na zasjedu koja je na njih otvorila paljbu puškomitraljezom. Isto su se morali vratiti neizvršena zadatka.

Šaljemo vam druga Ljubu Vujičića,¹ koji je prema sporazumu s drugom Čanicom premješten u odred Debelu Kosu.

3. X. 1941

Komandant II rajona²

Prilog:

1 letak »Braćo Hrvati«³ na ugled.

BR. 53

POZIV KOTARSKOG KOMITETA KPH DELNICE OD 3 LISTOPADA 1941 GOD. NARODU GORSKOG KOTARA ZA PRIKLJUČENJE NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI¹

RADNOM NARODU, SVOJ POŠTENJOJ INTELIGENCIJI I SVIM RODOLJUBIMA GORSKOGA KOTARA BĀZ OBZIRA NA POLITIČKU PRIPADNOST

Braćo Gorani! Dolaskom na vlast izdajnika i krvnika hrvatskoga naroda Pavelića i njegove ustaške bande predana je cijela naša zemlja u ruke njemačkih i talijanskih razbojnika. Čizma talijanskih okupatora gazi najhrvatskije djelove naše zemlje. Dalmacija, Primorje, Lika i Gorski Kotar postale su kolonije talijanskog fašizma iz kojih se pljačka i ono malo hrane iz toga kraja. Najmračniji ustaški banditi i prodane duše služe tim okupatorima za progone naših otaca, braće i sinova, pomažu ih u njihovom pljačkanju i porobljavanju hrvatskog naroda. Izdajnik Pavelić silom tjera sinove našega naroda da se bore za pljačkaške interese njemačkog i talijanskog fašizma, da se bore protiv svoga vlastitog naroda koji se po svim krajevima naše zemlje diže da sa oružjem u ruci obrani svoju porodicu i svoje domove od tuđinaca i njihovih slugu ustaša koji hoće da porobe i iskorijene naš slavenski narod.

Narodi cijele Evrope postali su žrtva njemačkih i talijanskih bandita koji hoće da tim narodima donesu »novi red i poredak«, a to je neznanje i ropstvo. Opijeni tim krvavim pothvatima bacili su se na mirne narode i veliku zemlju radnika i seljaka, na najveći

¹ Osuđen na smrt i strijeljan kao narodni neprijatelj 1944 godine.

² Komandant II rajona bio je tada Robert Domani.

³ Vidi dok. br. 5.

¹ Proglas je umnožen na geštetneru.

slavenski narod — Sovjetski Savez, u mahnitoj želji da i te narode porobe i oduzmu im slobodu. Ali junačka Crvena armija zadaje im iz dana u dan sve jače i snažnije udarce.

Braćo Gorani! Kucnuo je čas da zbacimo krvave okupatore i njihovog slugu Pavelića, da oslobodimo našu napačenu zemlju i zbacimo sramotu sa hrvatskog naroda koju mu je nanio izdajnik Pavelić, da u zajednici sa svim narodima pregažene i opljačkane Evrope, a na čelu sa moćnim Sovjetskim Savezom, uništimo fašističku neman i vratimo našoj zemlji i našem narodu mir i slobodu. Narodni partizanski odredi po Bosni, Lici, Kordunu, Primorju, Gorskom Kotaru i ostalim dijelovima naše zemlje bore se protiv okupatora i onemogućuju ga u njegovom planu daljeg porobljavanja našeg naroda.

Braćo Gorani! Sveta je dužnost sviju nas da svim silama onemogućimo dobavu materijala i prevoz trupa koji služi za fašističke ratne ciljeve, da se ne odazivamo vojnim pozivima, da ne plaćamo poreze, da se silom odupremo oduzimanju živežnih namirnica, da sprečavamo odlazak naših radnika u Njemačku, jer to sve služi razbojničkim vojničkim namjerama njemačkih i talijanskih okupatora i njihovih slugu za još jače porobljavanje našeg naroda.

Komunistička stranka Hrvatske bila je uvijek na čelu narodne borbe za oslobođenje, što svjedoče velike i nebrojene žrtve koje je dala u toj borbi, pa i danas, u najtežim danima, stavlja se na čelo narodno-oslobodilačke borbe i poziva vas SVE BEZ RAZLIKE NA STRANAČKU PRIPADNOST U BORBENE REDOVE NARODNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA, jer danas se radi jedino o tome da zajedničkim snagama istjeramo omraženog okupatora i da srušimo nametnutu i izdajničku vladu ustaških bandita, i da ostvarimo svoju pravu nezavisnost i slobodu.

Komunistička stranka Hrvatske poziva vas da stupite u redove NARODNIH PARTIZANSKIH ODREDA, DA DIŽETE NARODNI USTANAK, DA STVARATE U SVIM MJESTIMA ODBORE JEDINSTVENOG NARODNOG OSLOBODILAČKOG FRONTA, DA OSNI-VATE FONDOVE NARODNO-OSLOBODILAČKOG FRONTA ZA PREHRANU NARODNIH BORACA, DA DIŽETE NARODNE USTANKE ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE CIJELOG HRVATSKOG NARODA.

Živio jedinstvo Hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma!

Živio jedinstveni narodno-oslobodilački front!

Živio jedinstvo svih Slavena!

Živio svjetski antifašistički front!

Živila junačka Crvena armija!

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Delnice 3. X. 1941

KOTARSKI KOMITET
KOMUNISTIČKE STRANKE HRVATSKE

UPUTSTVO OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 6 LISTOPADA 1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANJE ZA REORGANIZACIJU PARTIZANSKIH JEDINICA I RAD PARTISKIH ORGANIZACIJA U NJIMA¹

Dragi drugovi!

Okružno operativno rukovodstvo, na svojoj sjednici od 30. IX. o. g., donijelo je ove odluke:

1.) OK se nije složio sa kaznom izrečenom Č.² Ž.³ On ih je izbacio iz Partije zbog toga što su se pogađali i međusobno amnestirali sa kulacima i ustašama da se neće napadati, što su oslobodili Augustinovića⁴, što su sabotirali širenje nacionalno-oslobodilačkog pokreta, — a sve to pak iz kukavičluka, da izbjegnu borbu sa neprijateljem. Ako se ova vaša kazna odnosi i na agronoma M., onda OK i njega izbacuje sa istom motivacijom kao i za prvu dvojicu, ali se dodaje istoj izbjegavanje od rada i borbe, simulacijom, varanjem Partije da je bolestan, a ustvari nije.

Njihovo isključenje i motivaciju pr'općiti svima jedinicama.

2.) Od 7. X do 7. XI uključivo proglašuje se mjesec Oktobarske revolucije. U ovom mjesecu se mora učiniti sljedeće:

a) U odredima načiniti utakmicu koji će od odreda zadati veći udarac neprijatelju. Održati konferencije i skupštine partizana i objasniti značaj godišnjice Oktobarske revolucije ove godine.

b) Pripremiti skupštinu odreda najmanje jednog rejona (a po mogućnosti i više) zajedno sa seljacima okolnih sela. Tom prilikom će položiti prisegu partizani pred narodom. Kada će to biti javite nama da dođemo na tu svečanost.

c) U svima selima moraju se održati konferencije i skupštine. Tom prilikom treba unovačiti što veći broj novih partizana. Na kon-

¹ Original uputstva je u rukopisu.

² Zarko Čuić je bio sekretar Kotarskog komiteta KPH u Vojniću, a isključen je iz Partije zbog oportunističkog držanja rujna 1941 god. i poslan za borca u III rajon (Slunjski kotar). Poginuo je u borbi protiv okupatora u drugoj polovini 1941 godine. Odmah poslije pogibije, posebnom odlukom Okružnog komiteta KPH Karlovac, primljen u Partiju, jer je svojim držanjem pokazao da je ispravio svoje greške.

³ Ilija Žegarac je još u početku NOB ispoljavao oportunistički stav. U 1943 i 1944 godini sudjelovao je u organiziranju jedne četničke grupe. Zbog toga je osuđen od Narodnog suda na smrt i strijeljan sredinom 1944 godine.

⁴ Odnosi se na ustaškog zločinca Stjepana Augustinovića, koji je pred završetak rata pobjegao u inozemstvo.

ferencijama i skupštinama treba objasniti značaj godišnjice Oktobarske revolucije. Referate i letak ćete dobiti.

3.) Vojno i političko part. rukovodstvo se odjeljuje. Mi smo poslali naše predloge Vrhovnom štabu za formiranje četa, bataljona i brigade za Kordun i Baniju. Dobili smo ova naređenja na osnovu savjetovanja Vrhovnog štaba⁵, koje se održalo ovih dana:

»Osnovna jedinica je četa koju vodi komandir i komesar. Četa mora da broji najmanje 80 a najviše 120 ljudi. Četa se d jeli na 2—3 voda, a vodovi na desetine. 3—4 čete čine bataljon. Na čelu bataljona je štab od komandanta, polit. komesara i operativnog oficira sa potrebnim osobljem. 2—4 bataljona čine odred na čelu kojeg je štab od komandanta, komesara, operativnog oficira i potrebnog osoblja. (Dakle, veća formacija od bataljona je odred, a ne puk ili brigada). 2—4 odreda čine grupu odreda na čelu koje je štab sa potrebnim osobljem. U pokrajinskom razmjeru obrazovaće se glavni štabovi (za Srbiju, Hrvatsku itd.). U okviru Jugoslavije obrazovan je Vrhovni štab partizanskih odreda. Dakle, od najmanje do najveće jedinice zadržava se termin partizanski (tj. partizanska četa, bataljon, odred itd.). Politkomesari moraju biti partijci.

Partizanske oznake su [crvena] petokraka zvijezda kao anti-fašistički znak, okolo koje će naši partizani u Hrvatskoj nositi hrvatsku, u miješanim odredima i hrvatsku i srpsku, dok u čisto srpskim odredima srpsku zastavu. Znak će se nositi na kapi koju ćemo mi propisati. Svaka četa će imati zastavu na kojoj će preko sva tri polja biti petokraka zvijezda.«

4.) U smislu ovih direktiva obrazujte bataljone i odred za Kordun. Za štab odreda odredili smo za komandanta druga Ivu⁶, za operativnog oficira Ivana⁷ i politkomesara Vecu⁸. Ovaj štab ujedno ovlašćujemo da predloži okružnom operativnom [rukovodstvu] štabove bataljona. Ti predlozi neka se izvrše u sporazumu i nakon savjetovanja odgovornih part. funkcionera, odnosno komandanata sadanjih rajona.

5.) OK je odlučio da se pristupi mobilizaciji svega ljudstva, a naročito Hrvata koji se javljaju u odrede da izbjegniju odlazak u vojsku. Po tom pitanju je i Vrhovni štab dao ovu direktivu da je potrebno mobilisati sve ljudstvo bez obzira da li će za sve biti oružja ili ne. Ukoliko nema oružja, mobilizaciju vršiti za komunalne potrebe i pripremati rezervu u ljudstvu za odrede. — Dakle, vršite mobilizaciju, zakunite sve regrute odmah, i podvrgnite ih vježbanju oružjem, upotrijebite jedan dio za borbu odmah, tj. da budu rezerva, kako bi jedan dio boraca bio na odmaranju a drugi u borbama i

⁵ Odnosi se na savjetovanje u Stolicama.

⁶ Ivan Rukavina

⁷ Srećko Mano'la

⁸ Vječeslav Holjevac

obratno. Ostali dio upotrijebite za radove i seoske straže, ali oni su vojnici i biti će uvijek raspoloživi za sve akcije na koje će biti pozivani. Praksu i shvaćanje da se zadržite na sadanjem broju boraca i da su partizani samo oni koji su u šumi — odbacite, jer t me preopterećujemo sadanje borce i sami sprečavamo stvaranje rezerve vojske koja nam je potrebna.

6.) Civilna vlast u oslobođenim krajevima treba da izgleda ovako: »Po općinama, većim selima i srezovima formiraju se narodno-oslobodilački odbori, koji vrše političku, upravnu i administrativnu vlast. Po manjim selima birati povjerenike tog odbora. Općinske uprave, sreska načelstva itd. se ukidaju. Odbori se biraju na skupštinama. Ti odbori treba da se staraju za odrede, da mobilišu mase i rješavaju komunalna pitanja. Po selima, općinama i mjestima održavaju red narodne straže, na čelu koje se nalazi u mjestu komandir straže.«

7.) Vojni sud se obrazuje po potrebi pri svakoj većoj jedinici, a sudi za delikte protiv nacionalne oslobodilačke borbe.

8.) Partorganizacija ima izgledati ovako:

a) Formiraju se... odnosno rajonske i mjesne komitete i jedinice.

b) Jedinice se obrazuju u četama. Svaka jedinica u četi može imati i svoja ćelijska odjeljenja u manjim grupama. Na čelu jedinice je pročelnik ili, ako je veći broj članova i sa više odjeljenja, može se izabrati i biro ćelije.

c) Kontrolu nad radom jedinica u četama, odnosno odredima u selima i mjestima, vrše sreski, odnosno rajonski komitete. Svaki član partije, odnosno svaka niža partorganizacija, kao što su ćelije, podležu nadzoru višoj partorganizaciji onog mjesta ili teritorija gdje taj član ili organizacija boravi. U ime Partije može stupati pročelnik ili delegat ćelije, odnosno delegat rajona i sreskog operativnog komiteta itd.

d) Mandatirano teritorijalno part. rukovodstvo se raspušta, ali se ti drugovi ovlašćuju da izvrše pripreme za sreske partkonferencije. Ukoliko se ne bi mogle održati momentalno konferencije, onda ti drugovi neka predlože OK-u lca za sreske komitete i to: za Vojnić, Vrgin Most, Glinu, Slunj i Kladašu. Za pojačanje sreskih operativnih rukovodstava treba delegirati sposobne partijce iz redova partizana. Drugovi koji će biti angažirani na partijskom radu trebaju se, po mogućnosti, odteretiti jačih obaveza na vojnim pitanjima.

e) Politkomesar je političko lice uz komandira i on provodi liniju narodno-oslobodilačkog fronta u odredima i kao takav istupa, a ne u ime Partije. Ako je isto lice i politkomesar i partijski funkcioner, onda u ime Partije istupa kao partijski funkcioner, a ne [kao] komesar. Kao komesar može istupati samo u ime narodno-oslobodi-

lačkog fronta. Ovaj pojam je bio pobrkao do sada, ali se od sada mora strogo lučiti. Tako treba shvatiti pojam i za komandante funkcionere Partije. Oni kao komandanti istupaju u ime partizanskih odreda, a ne u ime Partije.

9.) OK je izvršio primjedbe na konferenciju⁹. One su:

a) Konferencija nije zauzela stav prema hrvatskoj vojsci, a nedovoljno je formulirala stav prema Taljanima. Na konferenciji je trebalo biti više govora o konkretnim napadima protiv okupatora.

b) Nisu izvučeni zaključci iz konstatacije slabih veza i taktike odbrane. Trebalo je uočiti da nepolaganje važnosti na špijunažu, vezu, odnosno kako stoji neprijatelj, jeste logična posljedica nepostavljanja pitanja napada na neprijatelja.

c) Čača¹⁰ je primijetio nepravilnim upotrebu **Bosanci** u letku, jer oni nisu nacija, a tako isto pozivanje i na ostale nacije na Kordunu.

d) Stav naš prema vladi Simovića u posljednje vrijeme se mijenja. Prije 15 dana Vlada SSSR-a je priznala tu vladu kao jedinu legitimnu za Jugoslaviju. Prema tome mi nećemo pristupiti formiranju komiteta nacionalnog oslobođenja. Ovo saopćite svim aktivistima, ali na zborovima i skupovima itd. nije to potrebno isticati.

Drugovi! Po prednjim direktivama odmah počnite raditi. Obavijestite nas o izvršenju njihovom. Papa¹¹ je zakazao sjednicu s vama. Poslije ovih direktiva to otpada, ali će svakako doći neko k vama i obići sve srezove, te održati sjednice sa sreskim komitetima, odnosno prisustvovati konferencijama, koje vi trebate pripremiti. Ako je potrebno i prije da netko dođe, vi javite. Svakako imajte na umu pripremu zakletve odreda na skupovima sa narodom. Kada će to biti svakako nas obavijestite.

K¹² 5/X. 941

Za OK
Papa

- P.S. 1.) Formirajte SKOJ u srezovima, tj. sreske komitete. U njih moraju ući partijci. To važi i za rajone. U odredima obrazujte također omladinske grupe.
- 2.) Obaviješteni smo, a i pratimo i sami odilaženje vojske prema Petrovoj Gori. Čuli smo da će oko 4.000 vojnika otići ovih dana sa svom spremom. Izvršite koncentraciju, organizirajte

⁹ Vidi dok. br. 35.

¹⁰ Centralni komitet KPH

¹¹ Narodni heroj Josip Kraš-Papa tada delegat Centralnog komiteta KPH pri Okružnom komitetu Karlovac.

¹² Karlovac

odmah špijunsku službu, ne čekajte napad, nego vršite napade na manje odrede da dodete do oružja, pravite zasjede na glavnim cestama i sprečavajte transport vojske!

- 3.) Ispitajte put od Primišlja do Plaškog. Mi smo se sporazumili sa Veljkom¹³ da vam preda Gorski Kotar nekoliko mitraljeza i potrebnu municiju. Mi ćemo vam javiti za 2—3 dana kada ćete ići dići to oružje.
- 4.) Neka javi Milašinčić¹⁴ i ona drugarica iz Tušilovića¹⁵ gdje se nalazi bicikl od Mil¹⁶, jer ga mi nužno trebamo.
- 5.) Mi smo bez izvještaja već 10 dana. Neka se to ne događa. Organizirajte vezu od vas do Sjeničaka — (26 kilometar.) i Krnjaka. Mi do Sjeničaka i Krnjaka držimo vezu. Neka bude stalno vaš kurir na ovim tačkama.
- 6.) U hrvatskim selima pojačajte agitaciju da ne ulaze regruti u vojsku.

Papa

Druže Ivo!

Primio cedulju. Ne dolazim sada. Šaljemo vam direktive. Po njima postupite. Kada pripremite stvar onda mi javi. Šalji izvještaj odmah!

Jučer ujutro je otišlo oko 1000 domobrana iz Duge Rese prema Petrovoj Gori. Čiste šume! Budite spremni i na oprezu! Mi imamo mnogo posla. Sada sređujemo Karlovac i okolicu.

K. 6. X. 941.

Zdravo!

Papa

BR. 55

**IZVJEŠTAJ ŠTABA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA
OD 6 LISTOPADA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH
KARLOVAC O FORMIRANJU DREŽNIČKOG BATALJONA**

Dragi drugovi,

u vezi sa novonastalim prilikama u ovim krajevima prinuđeni smo izvršiti neke promjene u organizaciji, a koje ne dolaze u sukob sa principima naše vojničke organizacije. Naime, trebalo je prema dogovoru sa vama organizirati 1 bataljon sa 1 štabom bataljona za

¹³ Veljko Kovačević

¹⁴ Grga Milašinčić

¹⁵ Stanka Jelić, tada bila kurir.

čitav teritorij nama određeni, međutim, nagli porast ljudi u odredima u sektoru Drežnice, kao i geografski položaj, te da je borba ovdje već stupila na viši stupanj (svakodnevni sukobi sa Talijanima) o čemu će govoriti naši sljedeći detaljni izvještaji, koje vam momentano ne možemo dati, to su nas gore navedene činjenice prisilile na sljedeći način organizacije:

1. Formirati 2 bataljona i to Drežnički sa 6 odreda, sa komandiranjem drugom R. te komesarom drugom B. V.

2. Drugi bataljon Gorskokotarsko-primorski, koji je na putu formiranja.

3. Organizovati pored štabova bataljona zajednički štab, sa sastavom koji smo prije predviđali za bataljonski štab.

Ove mjere su bile neophodne i sadašnje prilike su nužno zahtjevale taj način organizacije. Na putu smo da organizujemo sve pomoćne službe da bi stvar pošla sve uspješnije.

Pošto je regrutacija boraca u naše partizanske odrede iz dana u dan sve veća, to se i stvar našega naoružanja postavlja najhitnije. Te sada možemo dati samo 2 p. mitraljeza sa nešto municije. Ukoliko stvar sa naoružavanjem pođe većim tempom, nastojat ćemo da vam pošaljemo više materijala.

Dne 6. X. 1941

Sa drugarskim pozdravima

Ivo¹ Veljko²

P. S.

Dajemo vam kratak izvještaj o Drežničkom bataljonu:

6 odreda (broj boraca vam ne šaljem ovog puta iz konspirativnih razloga). Njihovo naoružanje i vojnička oprema su zadovoljavajući, te ravnomjerno raspoređeni. Tačan iskaz dati ćemo vam naknadno, tek za nekoliko dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

¹ Ivo Vejvoda

² Veljko Kovačević

IZVJEŠTAJ GERILSKOG ODREDA IZ LJUBOVA OD 7 LISTOPADA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH ODREDA U KRBAVICI O SUKOBU S USTAŠAMA I RIJEŠENOSTI NA BORBU PROTIV TALIJANSKIH OKUPATORA¹

ŠTABU GERILSKIH ODREDA U KRBAVICI

Gerilski odred iz Ljubova dostavlja slijedeći izvještaj:

Dne 28-IX naše patrole zaplijenile su na Stazi² 2 kola, 1 par konja, 1 par je poginuo. U sukobu nas i ustaša njihova su poginula dva, od naših nema žrtava ni ranjenih. Istom prilikom zaplijenili smo 8 kom. goveda i 40 ovaca, koje smo dali za oružje i municiju koja se nalazi na putu³. Doznali smo stanje Kule⁴ i Ličkog Osika, te prema tome nema opasnosti iz tih krajeva, nego su se vratili Podlapčani koji su se bili iselili u Gospić sa oružjem, sa sobom su vratili i familije. Dobili smo jednoga druga Hrvata iz Gospića, izgleda dobar, preko koga ćemo dobiti važnih stvari i još nekoliko drugova. Doznali smo da Talijani mnogo pitaju za nas (gdje spavamo), a još nas nisu pokušali tražiti, a m slimo ih dočekati propisno, dočekati kao i ustaše. Molimo da se domaće i rad o-vijesti šalju redovno. Sve opširno referisaće 1 od nas ovih dana usmeno.

G.odred na Ljubovu, dne 7-X-1941 god.

Komandir
S. Opsenica⁵

¹ Original izvještaja je u rukopisu, a pisan je ćirilicom.

² Odnosi se na planinski predjel Vrebačka Staza.

³ Radi se o oružju koje je kupljeno.

⁴ Odnosi se na s. Široka Kula.

⁵ Narodni heroj Staniša Opsenica

У Штабу територијског одреда у Арбањци.

Територијски одред на Војводу доставља следећи пописи:
Дне 28-IV наше партизане зајелили су на ватали
2 кола и пар коња и пар је поштом, у слободу нас,
и усташа пикира су поштом, да од наших
нема жртава ни рана. Усташа приликом зајелиња
моје, као говеда и чо оваца које смо дали за оружје
а муницију коју се налази на путу, довршило смо
штабе Луке и Личког Оука преко наше неке
обичности из тих крајева, који су се повратили.
Подлојци који су се били ишли у Гостива са
оружјем, са собом су браћим и французи. Набо
Гостиви као једнога другга Хрватина из Гостива
изведе добар, преко који смо добијели ватон
овчари и још неколико другова, довршило смо да
Памирани много имају за нас (где ставано) а још
нас нису покушавати тражити а нисмо и докато
протисна одржавати наша усташе. Могли смо да
и радио Вирејсти нашу редовно. Све обично
референте и од нас обич дава усташе.

Т. одред на Војводу дне 7-V 1971 год.

Камандир:

С. Симић

**PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU POČETKOM
LISTOPADA 1941 GOD. HRVATIMA I SRBIMA ZA ZAJEDNIČKU
BORBU PROTIV OKUPATORA¹**

PREPIS

HRVATSKI NARODE LIKE!

Fašistička talijanska banda nametnula ti je krvnika Pavelića da bi te lakše mogla okupirati i opljačkati tvoju napaćenu zemlju. No ti razbojnici ne zadovoljiše se okupacijom i pljačkom, oni dadoše nalog svome vjernom slugi Paveliću da izvrši pokolj, da raspiri nacionalnu mržnju između srpskoga i hrvatskoga naroda, htijući, po onoj narodnoj: »zavadi pa vladaj«, skršiti vašu volju za pravom nacionalnom slobodom i nezavisnošću.

Krvava razbojnička ustaška banda uvjeravala te je da je izvojevana nezavisnost i nacionalna sloboda, misleći da će naći podporu za zločinačka djela pobješnjelih ustaških čopora koja počinije prema tvojoj braći Srbima, prema tvojim saveznicima u dugogodišnjoj borbi protiv velikosrpskih beogradskih režima.

Tvoja Komunistička partija od prvoga dana fašističke okupacije govorila ti je da je tvoja zemlja porobljena, da Pavelićeva nezavisna država Hrvatska pretstavlja koloniju talijanskog carstva, da je Pavelić izdajica hrvatskog naroda i sluga Musolinija i Hitlera, a da će prava slobodna i nezavisna Hrvatska uskrsnuti jedino tvojom borbom protivu okupatora i njihovih slugu ustaških plaćenika. Nije trebalo puno vremena da se i formalno potvrdi da je Pavelić najveći izdajnik hrvatskog naroda i plaćenik talijanskog fašizma (pored Dalmacije i Međumurja, predade bezglavnik Pavelić talijanskom fašizmu nove zalogaje tvoje raskomadane Domovine).

SRBI I HRVATI LIKE!

Život u zajednici nametnuo vam je istu sudbinu. Tuđinska mržnja prema vašem slavenskom porijeklu, prema vašim slobodarskim težnjama mnogo je puta nastala i porobljavala vašu porobljenu zemlju. Posljednji (fašistički) zločinački napad njemačkog i talijanskog fašizma na vašu zemlju bezprimjeran je u vašoj historiji. Okupatori pokušашe preko tih izdajnika izazvati bratoubilačku borbu, sve u cilju što lakšeg uništenja slavenskih naroda. Ali svijest o istoj sudbini hrvatskoga i srpskoga naroda pomrsi planove okupatorskim

¹ Redakcija posjeduje ustaški prepis proglaša, na kome nema datuma. Proglas je izdan listopada 1941 godine.

hijenama. Digao se na oružje srpski i hrvatski poštenu narod Like da poput ostale porobljene braće (Crnogoraca, Srbijanaca, Slovenaca, Makedonaca i dr.) protjera okupatora i sruši krvavu vladu izdajnika Pavelića, te da izvojuje istu nacionalnu SLOBODU i nezavisnu Domovinu.

HRVATSKI I SRPSKI NARODE LIKE! Kao što su prije 12 godina našli gospodskog pokvarenjaka Pavelića, odgojili njegovu ustašku bandu, te upotrijebili, u najsudbonosnijim momentima za našu zemlju i naš narod, za razbijanje sloge između Srba i Hrvata u zajedničkoj borbi za bolji život, tako i danas, kad se digao srpski narod da odbrani svoj život i čast, da izvojuje pravu slobodu i kad plamti zajednička oružana borba srpskog i hrvatskog naroda protiv okupatora i njihovih ustaških slugu, taj isti talijanski fašizam pronalazi izrode srskoga naroda i unajmljuje ih u službu u svojoj zloč načkoj radoti protiv našeg naroda. Vaša sveta borba za nacionalnu slobodu nije usamljena. Talas oslobodilačke borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih plaćenika iz redova srpskog i hrvatskog naroda ujedinio je sve narode Jugoslavije u nacionalno-oslobodilački front.

Digla se sva porobljena Evropa protiv pobješnjele fašističke nemani. Moćni Sovjetski Savez, zemlja slobode i napretka, na čelu sa vođom radnoga naroda cijelog svijeta drugom STALJINOM, sa svojom nepobjedivom Crvenom armijom, u savezu sa Engleskom i Amerikom, pune su garancije da će fašistički okupatori biti potpuno satrveni.

Komunistička partija, koja stoji na čelu narodne borbe i u Lici, poziva vas da se još čvršće zbijete u redove nacionalno-oslobodilačkog fronta, da još spremnije stupate i organizirate oslobodilačke partizanske odrede i da povedete još žilaviju borbu sve dotle dok se na našem tlu nalazi i jedan okupatorski vojnik i jedan njihov fašistički plaćenik.

Živjela jedinstvena borba Srba i Hrvata u Lici!

Živio Sovjetski Savez!

Van s okupatorima! Na vješala s njihovim slugama!

Živjela Komunistička partija Hrvatske!

OKRUŽNI KOMITET ZA LIKU
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE

POZIV OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 9 LISTOPADA 1941 GOD. NARODU KORDUNA I DOMOBRANSKOJ VOJSCI ZA PRIKLJUČENJE NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI¹

SLOBODOLJUBIVI NARODE KORDUNA!

Talijanski fašistički strvinari vrše kazneni pohod protiv Srba i Hrvata na Kordunu, Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru i Lici. Dne 9 listopada su te horde krenule iz Karlovca prema Kordunu sa nekoliko strana. Idu ubijati žene, djecu, starce, slobodoljubive seljake, radnike i inteligenciju. Idu guš ti narodno-oslobodilačku borbu Srba i Hrvata, te paliti naše domove i pljačkati narodnu imovinu. **Oni idu nastaviti u većim razmjerima ona zvjerstva koja su dosada vršili Pavelićevi banditi pod njihovom zaštitom.**

Zašto vrše talijanske fašističke horde kazneni pohod na Kordunu, Lici, Hrvatskom Primorju i Gorskom Kotaru? Hrvatska je porobljena! Talijanski fašistički strvinari su istrgli iz tijela naše Hrvatske dičnu Dalmaciju, Jadransko More, Liku, Hrvatsko Primorje i Gorski Kotar. **ONI SU SA IZDAJICOM PAVELIĆEM NAMETNULI HRVATIMA TALIJANSKOG KRALJA, OPLJAČKALI NAŠU HRVATSKU DOMOVINU I ORGANIZIRALI POKOLJE SRBA I SVIH SLOBODOLJUBIVIH HRVATA PREKO KRVNIČKE NAKAZE PAVELIĆA I USTAŠKIH RAZBOJNIKA.** Povampirena fašistička rulja sa Hitlerom na čelu porobila je sve male narode u Evropi, a Slavene istrebljuje kao manje vrijednu rasu. Ovi strvinari idu dalje! Napali su slobodne narode Sovjetskog Saveza, nakon što su porobili ostale narode.

Slobodni slavenski narodi Sovjetskog Saveza su miroljubivi, ali i odlučni da brane kako svoju slobodu tako i slobodu svih porobljenih naroda. Odlučna borba naroda SSSR-a i nepobjedive Crvene armije potakla je i ostale porobljene narode u borbu protiv neprijatelja slobode svih naroda — **KRVOLOČNOG FAŠIZMA.** Porobljeni narodi cijele Evrope, pa tako i Hrvati, Srbi i Slovenci sa ostalim narodima Jugoslavije, digoše se na oružje da brane svoje živote, svoju imovinu, čast svojih milih i dragih i da oslobode svoju zemlju od okupatorskih fašističkih hijena!

Ovoj velikoj borbi priključili su se i narodi **ENGLESKE I AMERIKE. STVOREN JE MOĆAN ANTIFAŠISTIČKI FRONT. HITLER**

¹ Redakcija posjeduje primjerak proglašenja koji je umnožen na pisaćem stroju.

I NJEGOVI SAVEZNICI SU BLOKIRANI I ZAOKRUŽENI NE-PROBOJNOM TVRĐAVOM. Slobodni narodi SSSR-a i njihova Crvena armija preuzeli su glavni dio borbe na sebe u ovom savezu. Sve fašističke ofanzive propale su! **FAŠISTIČKI RAZBOJNICI ZA TRI MJESECA RATA IZGUBILI SU: preko tri milijuna vojske, 9.000 aeroplana, 13 hiljada topova, 11 hiljada tankova i nepregledan ratni materijal.**

Fašistički porobljivači nalaze se u smrtnim trzajima. U tim trzajima bacaju se poput ranjene zvijeri i na nas Hrvate i Srbe na Kordunu, Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru i Lici. Oni za sobom ostavljaju zgarišta kuća i groblja hrvatskog i srpskog naroda, prije no što će morati otići iz naše zemlje. **ONI SU SE ODLUČILI U SVOJIM POSLJEDNJIM TRZAJIMA NA OPĆI POKOLJ zajedno sa svojim slugom i najvećim izdajicom hrvatskog naroda — Pavel ćem. frankovačkom gospodom i njihovim ustaškim krvnicima ustašama!**

SRBI! Nastavite još čvršće borbu protiv fašističkih krvoloka i istrebljivača Slavena! OSVETITE PLJAČKU VAŠE IMOVINE. UBLJANJA VAŠIH ŽENA, DJECE, STARACA, OČEVA, MAJKI. BRAĆE I SESTARA!

HRVATSKI RODOLJUBI! PRIKLJUČITE SE VELIKOJ NACIONALNO-OSLOBODILAČKOJ BORBI PROTIV FAŠISTIČKIH OKUPATORA I IZDAJICA HRVATSKOG NARODA!

PARTIZANI! DOČEKUJTE DOSTOJNO FAŠISTIČKE OKUPATORE I NEPRIJATELJE HRVATSKOG I SRPSKOG NARODA!

DOMOBRANI, DOČASNICI I ČASNICI! Od vas traže fašistički strvinari i njihov sluga Pavelić da od grate sramnu ulogu žandara i ubojice vlastitog naroda, svoje braće, sestara, očeva, majki i drugova! **NEMOJTE OSRAMOTITI SVOJU DOMOVINU! PRIKLJUČITE SE VELIKOJ NACIONALNO-OSLOBODILAČKOJ BORBI PROTIV OKUPATORA! PRIKLJUČITE SE PRVOBORCIMA NACIONALNO-OSLOBODILAČKE BORBE — PARTIZANIMA! OKRENITE ORUŽJE PROTIV ZAJEDNIČKOG NEPRIJATELJA — FAŠIZMA!** Nemojte pucati na svoju braću, sestre, očeve, majke i svoje drugove i zemljake!

RADNICI, SELJACI, INTELIGENCIJO I SVI VI KOJI LJUBITE SLOBODU A MRZITE ROPSTVO! Spriječite fašističke transporte! **Uništavajte sve što bi moglo koristiti neprijatelju u borbi protiv naše domovine i nacionalno-oslobodilačke borbe! DIGNIMO SE NA ORUŽJE I PAVEDIMO BORBU ZA OSLOBOĐENJE NAŠE DOMOVINE!**

OMLADINO! Na tebi leže veliki zadatci. **Ne idi u fašističku vojsku! Nemoj biti žandar tuđina protiv svoje slobode, svoga naroda!**

SKUPITE U PRVE REDOVE NACIONALNO-OSLOBODILAČKE
BORBE, U PARTIZANE! Sramnu ljagu skinu sa Hrvatskog imena,
kojom su zaprljali hrvatski narod slugu fašizma Pavelić i franko-
vačka gospoda, izdajice naše domovine!

Omladino u boj! U boj pod lozinkom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Karlovac, 9 listopada 1941

OKRUŽNI KOMITET
KOMUNISTIČKE STRANKE HRVATSKE
KARLOVAC

BR. 59

IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU
OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH
O POLITIČKOJ SITUACIJI I IZVRŠENIM AKCIJAMA

Prijevod¹

Split, 10. X. 1941

Dragi drugovi! Zakasnili smo da pošaljemo ovaj izvještaj o stanju kod nas u Dalmaciji, jer nitko od nas nije mogao dobiti propusnice. Drug Majki² sprema se dnevno za odlazak, da vam podnese detaljan usmeni izvještaj, ali nije još mogao otputovati. Nadamo se da će za 3—4 dana stići u Zagreb.

U prvom redu izvještavamo o **sabotaži**. U posljednjem listu saopćili smo vam, da je bio zapaljen u splitskoj luci brod firme Matković, koji je bio pun sijena³. Sijeno je izgorjelo, a brod djelomično oštećen, tako da su u škveru⁴ zahtijevali od Talijana 800.000 tal. lira. 6. X. 1941 zapaljen je u luci u Splitu veliki talijanski transportni brod od 800 brt. Roba, koja se nalazila na brodu je izgorjela. Uspjelo im je samo spasiti nešto municije, koja se nalazila na brodu. Brod je

¹ Original ovog dokumenta : dokumenta br. 74, zaplijenjeni su od neprijatelja i prevedeni na njemački jezik. Historijsko odjeljenje Centralnog komiteta KPH, koje ove dokumente smatra vjerodostojnim, prevelo ih je sa njemačkog prijevoda. Prevođenjem su dokumenti svakako izgubili izvjesne stilske karakteristike zbog čega je Redakcija izvršila najnužnije ali sasvim neznatne prestilizacije tek pojedinih mjesta.

² Andrija Božanić

³ Akciju su izvršili obalski radnici, a pripremio ju je Mjesni komitet KPH Split. Zapaljeni brod zvao se »Lina Matković«.

⁴ Brodogradilište

dva čitava dana gorio, tako da je potpuno oštećen i neupotrebljiv za plovidbu. Ova akcija nam je dobro uspjela. U skladištu na obali — kao što smo već prošlog puta javili — bilo je zapaljeno 15 vagona sijena, 400 vojničkih celta⁵, veliki broj konzerva, brašno i drugo. 24. IX. 1941 bili su oštećeni jedna lokomotiva i dva vagona, a prošlog tjedna opet su oštećene dvije lokomotive i dva vagona (jedna je izgorjela). Osim toga radnici vrše u brodogradilištu sabotaze. U tim škverima i radionicama popravljaju se talijanski teretnjaci. (Radi se polagano, mašine se oštećuju kao i djelovi mašina, koje moraju Talijani dopremiti iz Trsta.)

Što se tiče ostalih akcija, izvršeno je u Splitu više prepada na talijanske fašiste i ustaše. Tako je uboden [nožem] poznati špijun i talijanaš Petraello⁶ u Splitu. Prolaznici su naišli u nekoj pokrajnoj ulici u Splitu (Kninska ulica) u noći u prošlom tjednu na jednog pripadnika crnih košulja, koji je mrtav ležao na zemlji. Talijanske vlasti nisu ništa o tome javile, kao ni o tome da su bile bačene bombe na talijanske karabinjere i pripadnike crnih košulja (javili su samo da je jedan karabinjer prilikom vršenja službe izgubio život). U Kaštelu kod Splita bio je ranjen jedan ustaša iz revolvera. Sa četiri revolvera hca bio je teško ranjen Luka Čulić, predsjednik HRS-a u Splitu. Njegova kćerka također je bila ranjena. Čulić je bio »štrajbreher«⁷ i prije dva mjeseca spriječio je štrajk u jednom električnom poduzeću, gdje je namješten, osim toga je vjerojatno protiv frankovac, ili bar ne daleko od toga. Mislimo da je bilo pogrešno na njega pucati, jer je jedan od funkcionera HSS-a i oni ga brane iako ne odviše, a nekoji nam to već predbacuju. Alojz Pečnik⁷ i Beljšak⁸ (?) u telegramima su protestirali u ime radništva ustaške Hrvatske. Mi nismo donijeli odluku, da se on napadne; bilo bi nešto drugo, da se to desilo za vrijeme štrajka. Napadnuti i lakše ranjeni bili su još dva fašista iz Splita. Kao što vidite, stvar se u tom pogledu kod nas pokrenula, iako lagano. Moralo bi to preuzeti karakter većih poduhvata. Moramo nastojati, da borbu protiv okupatora i njegovih slugu pojačamo, naročito zbog toga, što se vidi, da Talijani to izbjegavaju. (Oni su na pr. zbog bačenih bombi u Splitu optužili jednog ustašu iz Brača te ga strijeljali; oni se uglavnom ograničavaju na grožnje, bar što se tiče Splita.)

⁵ Sator

⁶ Zvonimir Petraello, pobjegao u Italiju po kapitulaciji Italije 1943 godine.

⁷ Prije rata funkcioner HSS i predsjednik HRS; poznat po svojoj borbi protiv radničkog pokreta. Za vrijeme tzv. NDH prišao ustašama i dalje ostao na položaju predsjednika HRS nad kojim su ustaše preuzele rukovodstvo. Zbog svog protunarodnog djelovanja osuđen po završetku rata od Narodnog suda na smrt i strijeljan 1945 godine.

⁸ Odnosi se na Ivana Bezuhu, saradnika Alojza Pečnika, koji je pred završetak rata pobjegao u inozemstvo.

25. IX. 1941 bila je demonstracija školske mladeži u Splitu⁹. Učenici su tražili od direktora da im se izdaju hrvatske svjedodžbe, jer je ovaj imao namjeru da im izda talijanske svjedodžbe. Učenici su to odbili, te su najprije protestirali pred školom a kasnije su otišli pred kazalište. Tu ih se skupilo po prilici 600. Pred kazalištem su održali protestni miting i pjevali su narodnu pjesmu »Oj Slaveni« kao i pjesmu »Nije ova zemlja talijanska«. Pošto su još otpjevali nekoliko narodnih pjesama, razišli su se kličući Narodno-oslobodilačkoj fronti, nadalje kličući i Sovjetskom Savezu a protiv okupatora i fašizma. Bilo je oko 40 učenika uhapšeno. Demonstracije su uspjele i stanovništvo je pozdravilo omladinu prigodom demonstracija. Našoj omladini je uspjelo tada obuhvatiti skoro čitavu školsku omladinu u jednoj protestnoj akciji protiv politike odnarođivanja, koju provode talijanski okupatori. Izvješteni smo da su se profesori i učitelji organizirali i ujednili protiv pokušaja Talijana da škole talijaniziraju (profesori su već formirali jedan zajednički odbor).

Prodavači na tržnici ne će da donose svoje produkte na trg, jer im ih Talijani oduzimlju odnosno kupuju robu ispod cijene, tj. oni plaćaju cijenu, koju oni hoće. Osim toga dobili su seljaci nakon dolaska Talijana poziv, da isplate otplate za njihova imanja, koje oni kroz tri godine od provođenja agrarne reforme nisu platili. Splitskim težacima je sumnjivo, što nekadašnji velikoposjednici, talijanski optanti, u posljednje vrijeme posjećuju i razgledaju nekadašnja njihova imanja. Isto tako progledali su splitski zemljoradnici namjeru Talijana, da izazovu međusobne sukobe između splitskih zemljoradnika s jedne strane i seljaka iz okolice Splita s druge strane. Na tim konkretnim pitanjima organizirali smo borbu seljaka i ostalih slojeva za njihovo podizanje na viši stepen i ujedinili smo ih u jedinstvenoj borbi protiv tuđina i njihovih slugu.

Uz jedinstvenu frontu za oslobođenje protiv osvajača sudjeluje i činovništvo, koje je loše plaćeno i koje namjeravaju Talijani otpustiti (jedan od njih je već otpušten). Također se priključuje toj borbi djelimično i inteligencija. Ali ova pomoć pokazuje se samo u sakupljanju novca i sredstava za partizane i pravoslavne. Spremni su badava liječiti partizane, davati drugovima sobe za spavanje, za rad i kao sklonište, ali nisu spremni sudjelovati u akcijama i oružanim borbama. Sve akcije koje smo do sada poduzeli, izvršili su uglavnom radnici, koji također i snose glavni teret narodnooslobodilačke borbe.

Mi vodimo i dalje pregovore s raznim predstavnicima političkih grupacija u Dalmaciji u cilju stvaranja jednog narodnooslobodilač-

⁹ Vidi dok. br. 79.

kog fronta. Imali smo jedan razgovor s Paškom Kaliterom,¹⁰ ali on ne će uopće ništa da čuje o saradnji na akcijama i mišljenja je, da mi provodimo luđačku politiku i da hoćemo glavom kroz zid. Njegovo je mišljenje, da radnici i namještenici treba da pristupaju u «Dopolavoro»¹¹ i druge fašističke organizacije, s time da ne budu otpušteni. U razgovoru s našim drugovima rekao je Paško Kaliterna, da Rusija snosi krivnju za ovo stanje, jer je navodno tri godine hranila Njemačku i da je pristup Jugoslavije Trojnom paktu bio u interesu hrvatskog naroda. Mi smo također u pregovorima s drugim funkcionerima HSS-a. Također se i Šime Poduje¹² odlučio razgovarati s nama. Danas navečer smo imali s njim sastanak; kako izgleda oni su pripravnici saradivati u pitanjima škole i bojkota, novina¹³ itd. Što se tiče samostalnih nacionalista¹⁴, stojimo s njima tek u pregovorima. Svi skupa neće nikakvu borbu i vole s okupatorima živjeti u miru.

U posljednjem smo vam listu pisali o narodnim izdajcima, pravoslavnom popu Urukalu¹⁵ dr Desn'ci¹⁶, bivšem banu Buiću¹⁷, koji pregovaraju s Talijanima u pitanju zajedničke borbe protiv nas. Oni se skrivaju tim, da navodno žele zaštititi Srbe od ustaša. Nadalje smo saznali, da je u Splitu prije nekoliko dana održan sastanak između Nike Bartulovića, Ilije Birčanina, četnika i saradnika Koste Pećanca, dr Mimice¹⁸ i Grđića¹⁹. Na sastanku je zaključeno, da se u prvom redu mora voditi borba protiv komunizma i u tu svrhu treba putovati u sva mjesta (Grđić je već oputovao u Mostar), jer su komunisti krivi zbog terora, koji okupatori provode nad narodom, jer komunisti stvaraju nemire.

Ova se grupa namjerava osloniti na nacionalističku omladinu. Činjenica je, da je omladina, koja stoji pod utjecajem nacionalista, odbila u posljednje vrijeme saradnju s nama, a i omladina HSS-a s kojom je u zajednici imala naša omladina namjeru izdati letak protiv se tome da se u tome letku govori o borbi protiv fašizma. Oni

¹⁰ Do rata funkcioner HSS u Splitu. Kao zastupnik HSS i lice Mačekovog povjerenja istakao se u borbi protiv demokratskih elemenata lijevog krila stranke. Kada je stvorena Banovina Hrvatska sa tadašnjim državnim vlastima aktivno učestvovao u proganjanju komunista, ugušivanju radničkog i sindikalnog pokreta i štrajkova. Nakon kapitulacije odbijao svaku saradnju s NOP i držeći se Mačekovih instrukcija uskoro počeo suradivati s talijanskim okupatorima u borbi protiv NOP. Umro u toku rata u šibenskoj bolnici kao umobolnik.

¹¹ Fašistička radnička organizacija, u koju su radnike upisivali bez njihova pristanka.

¹² Funkcioner HSS pristupio NOP nakon kapitulacije Italije.

¹³ Odnosi se na ilegalnu štampu.

¹⁴ Vidi objašnjenje 20 uz dok. br. 31.

¹⁵ Sergije Urukalo

¹⁶ Dr. Uroš Desnica

¹⁷ Dr. Mirko Buić

¹⁸ Dr. Tomo Mimica, pristaša pokreta Draže Mihailovića.

¹⁹ Vjerojatno Radmilo Grđić

su samo za to da se vodi borba protiv odnarođavanja. Očito je da frankovci vrše veliki utjecaj na HSS-ovsku omladinu. Tako stoji stvar u Splitu, a vjerojatno i u okolini, odnosno u područjima, gdje se **odozgor** stvara narodnooslobodilačka fronta. Mnogo više uspjeha imamo, kada u konkretnim pitanjima i u interesu naroda pokrećemo akcije odozdo. Osim gore spomenutih akcija provele su i žene u Splitu dvije akcije, i to jednu pri razdiobi krumpira i jednu pri razdiobi ugljena. U jednoj akciji sudjelovalo je poprilično 300 žena, a u drugoj oko 100 žena. Obadvije akcije su uspjele i žene su se držale vrlo čvrsto u sukobu s karabinjerima i izvojevale što su htjele, tj. razdiobu krumpira i ugljena. Vojni obveznici se ne odazivlju pozivima u ustašku vojsku. U svim općinama iz kojih posjedujemo podatke, najveći se dio vojnih obveznika nije odazvao pozivu, a u nekim općinama nije se nitko odazvao. Tako na primjer i u Krajškoj (općini) od 30 pozvanih nije ni jedan išao u vojsku, a u općini Poljice otišlo je u vojsku od 54 pozvana samo 17, iz Omiša otišlo je od 24 samo 7. Ovi vojni obveznici koji se ne odazivlju pozivima, prisiljeni su da se skrivaju i morat će se boriti protiv ustaša i okupatora, i tako će se priključiti partizanima.

Što se tiče razvoja partizanskog pokreta kod nas u Dalmaciji, to i dalje vodimo. Kako vidimo, vi ste nas razumjeli, i tako još više nastojimo da formiramo kod nas odrede i da vodimo partizansku borbu. Drugovi iz Livna su nam rekli, da ima u okolini Livna oko 50—100 osoba, partizana, koji su spremni stupiti u borbu. Dali smo im odmah direktive da stupe u borbu i povezali ih preko Sinja sa štabom u Drvaru²⁰ u svrhu da se sporazume o konkretnom planu akcija, koji je bio i nama podnešen. (Livno je u blizini Bosne i Drvara.) Osim toga uputili smo za tu svrhu u okolinu Livna dobrog i popularnog druga Vojina²¹, koji je pobjegao iz internacije iz Italije. U područje Sinja kod Biletića formiran je partizanski odred²². Poslali smo tom odredu iz Splita druga Milića²³ (španjolca) kao političkog rukovodioca. On nam je saopćio da su odmah prvog dana, kada je došao ubili jednog oružnika a jednog zarobili. Nakon toga morali su se povući u unutrašnjost Bosne, jer su poslani jake talijanske snage u Bitelić. Danas se u Splitu proširila vijest, da su partizani u okolini Vrlike napali dva teretnjaka s ustaškim vojnicima te ih pobili²⁴. Slali smo drugove, članove Partije iz Splita u općine: Sinj, Vrlika, Livno i Knin, da pojačaju tamošnje partijske organizacije i da rade na raz-

²⁰ Odnosi se na štab Drvarske brigade.

²¹ Narodni heroj Vojin Zirojević, uhvaćen u selu Crni Lug od četnika kao komesar IV. operativne zone. 1942 god. bio je izručen Talijanima; ovi ga ponovo predaju četnicima, koji su ga ubili iste godine.

²² Odnosi se na borce iz sinjske krajine, pod komandom Tadije Anušića, koji je zarobljen i strijeljan od Talijana 1942 godine.

²³ Maks Baće

²⁴ Akciju su izvršili borci Dinarskog odreda.

vijanju partizanskog pokreta. Imat ćemo u vidu primjedbu, koju ste nam u posljednjem pismu saopćili i koja se odnosi na formiranje partizanskih grupa²⁵.

PK je smatrao u zadnje vrijeme, naročito nakon iskustva s partizanskim odredima, da je potrebno da poduzme neke mjere²⁶ koje su bile nužne, da se djelatnost partizanskih organizacija u Dalmaciji podigne na visinu, koju traži današnja situacija. Uputili smo pismo nekim organizacijama²⁷, u kojem smo im ukazali na nedostatke i griješke u njihovim organizacijama i oštro kritizirali oportunistam pojedinih drugova. Zbog toga smatramo, da je svakako potrebno i korisno, da raspustimo dvije mjesne organizacije u Sinju, i da oštro kaznimo otvorene sabotere i oportuniste i to: PK je potvrdio odluku OK Šibenik, da se raspuste organizacije u Vodicama i Zatonu, jer su sabotirale rad oko formiranja partizanskih odreda i druge akcije. Isključili smo 7 drugova iz Partije u Trogiru, koji su odbili da stupe u partizane. PK je došao do zaključka, da se nikako ne smije trpiti nerad i oportunistam OK Sinj i tako smo ga raspustili i formirali privremeno rukovodstvo za kotar Sinj. U Splitu i Solinu isključili smo 10 drugova iz Partije, koji su se pokazali loši u akcijama i u vezi sa stupanjem u partizane. Isto tako smo očistili organizaciju u Kaštelima. Računamo da nismo postupili prestrogo. PK je uvjeren, da će te mjere doprinijeti jačanju partijske organizacije u Dalmaciji i podći joj autoritet kod masa.

»Naš izvještaj« izlazi svaki dan. Ovim vam šaljem nekoliko primjeraka. Što se tiče platforme²⁸, nju još nismo napisali, da je predložimo drugim političkim grupacijama u Dalmaciji, a drugo mi smo je pisali opširnije, da bismo upoznali sve patriote s ciljevima, sredstvima i formama borbe koje predlažemo kao jedino moguće da se uspješno vodi i dokonča borba protiv okupatora i njegovih slugu. Pišite nam konkretno i opširno o našim zadacima, griješkama i nedostacima. Pošaljite nam na vrijeme letak za proslavu Oktobarske revolucije. Ne javljajte nam ništa usmeno po drugu, jer je samo običan simpatizer i nije dovoljno konspirativan.

S drugarskim pozdravom

PK ZA DALMACIJU

²⁵ Odnosi se na partizanske grupe u gradovima.

²⁶ Odnosi se na organizacione mjere i učvršćenje discipline u partizanskim odredima, rad: boljeg izvršavanja zadataka.

²⁷ Pismo je upućeno partijskim organizacijama na sektoru Šibenika, Trogira, Sinja, Vodica, Zatona i otoka Hvara.

²⁸ Vidi objašnjenje 21 uz dok. br. 31.

**IZVJEŠTAJ KOMANDIRA GERILSKOG ODREDA BJELO POLJE
OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA
KORENICU I OKOLINU O BORBI PROTIV USTAŠA KOD DONJEG
LAPCA¹**

ŠTABU GERILSKIH ODREDA ZA KORENICU I OKOLINU

Izvjestava se gornji naslov da je stanje na fronti do danas povoljno; neprijateljske snage koje su prodrle iz Kulen Vakufa u D. Lapac su rastjerane i pobijene, tačan broj mrtvih i ranjenih nije poznat, kako neprijateljskih, tako i naših gerilaca, do danas. Plijen oružja i municije također nije u detalju poznat, ali ipak ima više količina, uglavnom je zarobljen jedan poljski top (haubica) sa većom količinom topovske municije, 2 teška mitraljeza, nekoliko puškomitraljeza, 2 kamiona, dočim je jedan oštećen od naših gerilaca; neprijateljske vojske je zarobljeno do 8 X. 41, to jest u pomenutoj borbi, 7 vojnika, većinom muslimana, koji su izjavili da je u pomenutoj borbi učestovala ustaška satnija bez [domobranske] vojske.

Gerilski odred Bjelo Polje također je učestvovao u borbi, koji se nije do danas povratio, dočim mu je danas smjena upućena. Bjelo Polje je sakupilo veću količinu kruha koju je također danas uputilo sa jednim kolima na položaj. Doznaje se, ali se tačno ne zna, da je bezglavnik Budak Mile² uhvaćen od strane naših odreda kod Krupe. Talijanski okupatori grade po ovdašnjim selima barake za smještaj svojih vojnika.

Po selima se u većem obimu razvijaju trgovine sa soli i duhanom, koje prodaju po duploj cijeni; molim za upute i naredjenja kako da se to spriječi. Ovo je selo ostalo bez ikakove veze sa tijekom štambom, posljednji rad o-izvjestaj dobili smo od 4/X. 41. Molim taj štab da se selima naredi, odnosno kuririma, to jest gerilskom odredu Vrpile, koji je [za to] određen, da svakodnevno saobraća sa G. O. Tukom, a ovaj sa drugim selima, dočim to se ne čini.

Za svaku promjenu ili novonastupilu situaciju u ovome selu bićete blagovremeno obaviješteni.

Uz drugarski pozdrav

10 X. 41.

(M. P.)

G. O. Bjelo Polje

Komandir G. O. Bjelo Polje
Delić Stevan

¹ Original izvještaja je u rukopisu.

² Ratni zločinac, jedan od najbližih Pavelićevih saradnika. Tada nije uhvaćen, nego po završetku rata prilikom pokušaja bijega u inozemstvo. Osuđen je od Narodnog suda na kaznu smrti vješanjem i obješen 1945 godine.

IZVJEŠTAJ OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O IZVEDENIM AKCIJAMA I SITUACIJI U OKRUGU KARLOVAC¹

Poslije provedenih ispitivanja vojnici su pušteni i poslani u njihovu komandu u Jasenak². Svi vojnici su uhapšeni i stavljeni pod istragu od talijanske komande, jer se pobojala da ne bi ovi vojnici pričali ostalim a kako su bili pogošćeni od partizana. Talijanska vojska se poslije toga uzvrpoljila i krstari po cestama, puca iz mitraljeza lijevo i desno, ali u šume neće ići.

Primorski partizanski odred napao je Talijane kod Pavlove barake (Stalak). Potanje podatke nemamo.

Odred y⁴ napao je kamion sa 30 talijanskih vojnika. Mitraljez je zatajio i vatra je otvorena iz pušaka. Talijani su pucali mitraljezom. Poginuo je jedan talijanski vojnik i tri su ranjena. Na našoj strani nema žrtava.

Zapaljene su dvije pilane u modruškom Zagorju. Akcija je izvedena u pola bijela dana. Partizani su naišli na neočekivanu pucnjavu mitraljeza iz stana vlasnika, gdje su bili smješteni Talijani. Akcija je uspjela bez žrtava.

¹ Original izvještaja je u rukopisu na kome su precrtana prva dva reda drugom bojom mastila. Tko je to učinio Redakcija nije mogla ustanoviti.

² Nije sačuvana prva strana izvještaja.

³ To je bila akcija drežničkih partizana na stalnu talijansku stražu, koja se nalazila na raskrižju putova Drežnica—Jasenak. Straža je bila jačine 6 vojnika naoružanih puškama i jednim puškomitraljezom. Sam napad izvršen je ovako: Trojica partizana približavala su se cestom spomenutoj straži, i kada su došli na mjesto, određeno od Talijana, gdje obavezno svak mora dići ruke u vis, digli su i oni; a kada su došli bliže straži, na njezin poziv da izvade legitimacije, posegli su u džepove, izvadili pištolje i tako zarobili stražu. Vojnici su pušteni, a zaplijenjeno je 5 pušaka i 1 puškomitraljez. Talijani su — da bi njihovo zarobljavanje bilo što uvjerljivije — svukli svoja odijela i u rublju otišli svojoj komandi u Jasenak. Prema podacima, vraćeni Talijani su se vrlo pohvalno izražavali o postupku partizana.

⁴ Akciju su izvršili drežnički partizani na dva kamiona na Stalku, u kojima se nalazilo 40 vojnika i dva oficira. To je bio transport hrane iz Novoga za garnizon Jasenak. Akcija je izvršena u cilju da se dođe do hrane, kako bi se pomoglo primorskim partizanima, koji su bili u vrlo teškom položaju. Talijanski su vojnici skupa sa jednim oficirima pušteni, dok je jedan oficir strijeljan zbog bahatosti, nadutosti i vrijeđanja naših naroda, tako je na pr. izjavljivao, da je on došao u našu zemlju da širi kulturu.

U Kapeli je srušeno 13 telegrafskih stupova, a na putu za Jezerane srušeno je 10 stupova.

U Drežnici izdavaju svoj list »Drežnički borac«⁵ — koji vam u prilogu dostavljamo.

5. X. u Dubravama je izvršen napad na željezničku stanicu. Razoružano je 23 vojnika, a 2 su nestala. Od razoružanih vojnika jedan je ranjen. Vojnici su svučeni i poslani u Karlovac u košuljama i gaćama.

Bilo je još akcija, ali do sada nismo dobili izvještaj.

10. X. u Karlovcu su ponovna strijeljanja. Jučer su strijeljana dvojica iz Jaske i Draganića⁶, a danas su, izgleda, strijeljani Bahorić⁷ i Krizmanić⁸, monter, koji su bili uhapšeni na ulici u Karlovcu i nađen kod njih »Partizan«. — Na redu su dalja strijeljanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

K.º 10. X. 941

Papa¹⁰

⁵ Izašla su svega dva broja umnožena na šapirografu. List je donosio podatke o akcijama na terenu, davao informacije sa ostalih frontova, raskrinkavao ustaše i okupatora, pozivajući narod na oružani ustanak. Kako u to vrijeme postojeći logori nisu bili oformljeni u vojničke jedinice, list nije mogao biti organ određene jedinice, već je na drežničkom sektoru vršio političko-mobilizatorsku ulogu među tamošnjim stanovništvom i partizanskim logorima.

⁶ Strijeljana dvojica nisu bila iz tih mjesta, kako se naknadno utvrdilo.

^{7, 8} Josip Bahorić i Blažiček Drago-Krizmanić došli su u Karlovac preko Marijana Čavića, a pripadali su zagrebačkoj partijskoj organizaciji. Zaposlili su se u tvornici »Roltex« da bi odvratili pažnju policije od sebe. Oni su kasnije dobili zadatak da eksplozivom unište transformator-stanicu, koja je bila smještena na Ilovcu kod Karlovca, ali su opaženi i uhapšeni. Kod Blažičeka je nađen list »Partizan«. Njega je policija poznavala od ranije kao pristalicu i borca radničkog pokreta, te je iste godine strijeljan, a Bahorić je pušten.

⁹ Karlovac

¹⁰ Narodni heroj Josip Kraš-Papa

PISMO OKRUŽNOG KOMITETA KPH KARLOVAC OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. KOMANDANTU NOP ODREDA KORDUNA I BANJE O ZADACIMA PARTISKIH ORGANIZACIJA U PARTIZANSKIM JEDINICAMA

Ivo!¹

1) Primio sam izvještaj. On je i suviše kratak. Potrebno je da opišete operacije, a ne samo da javite da su se vršile operacije. Trebaju se iznijeti loše i dobre strane i dobro držanje pojedinih drugova u tim akcijama. To nemojte zapostavljati!

2) Šaljite nam izvještaje o svim dogodovštinama naroda. Odredite dopisnike za takve svrhe. Mi to trebamo za »Partizan«² i popularizaciju našeg fronta kao i raskrinkavanje neprijatelja.

3) Što se tiče direktiva, od njih se ne može odstupati, kako po vojnoj tako i part. organizaciji. Po tima direktivama skrećemo vam pažnju još na ovo:

a) Veza part.[iskih] jedinica u odredima postizava se putem savjetovanja prije i poslije akcije. Kao što se savjetuju komandiri i štab bataljona, tako se savjetuju i pročelnici jedinica u dotičnom bataljonu ili više bataljona, već kako se vrše operacije. Inače nadležnost nad jedinicama imaju sreski, odnosno rajonski ili mjesni komiteti onog mjesta gdje rade jedinice.

b) U oslobođenim mjestima i mjestima gdje nema neprijateljske vlasti **odmah** obrazovati narodno-oslobodilačke komitete³ prema direktivama. Ovi organi su privremena vlast.

4) Ja bih došao u utorak 14. X. o. g. u Crnu Lokvu ili koje drugo mjesto gdje odredite. Javi mi po kuriru u utorak da li mogu odmah ići i preko koje veze. Neka me kurir čeka gdje će b'iti određeno da se prebacim. Vi sazov'ite **aktiv** da održimo savjetovanje.

Šaljemo vam jednu drugaricu Macu. Ona neka bude pisarica u štabu odreda. Ima partijsku kaznu — ukor.

Ako možete mojim dolaskom organizirati skupštinu i prisegu partizana, bilo bi poželjno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K. 10. X. 1941

Papa⁵

¹ Ivo Rukavina

² List Okružnog komiteta KPH Karlovac, izlazio povremeno i imao karakter biltena za Kordun i Baniju. Od prosinca 1941 god. izlazio kao list Glavnog štaba NOP odreda Hrvatske.

³ Misli se na narodnooslobodilačke odbore.

⁴ Karlovac

⁵ Narodni heroj Josip Kraš-Papa

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PARTIZANSKOG ODREDA
U ŠLJIVNJAKU OD 15 LISTOPADA 1941 GOD. POLITIČKOM KO-
MESARU DRUGOG RAJONA O RADU U ODREDU I SITUACIJI
NA TERENU¹**

PARTIZANSKI ODRED U ŠLJIVNJAKU

KOMESARU II RAJONA

I z v j e š t a j

1) Održao sam tri (3) politička zbora na selima i to: Ponorcu, Vođević Brdu i Šljivnjaku, na kojima se postigla vrlo dobra podrška među stanovništvom, te su isti voljni da se stave u službu partizanskih odreda.

2) Održao sam pet (5) političkih časova u odred u kojima se isticala potreba današnje borbe, kao i razvijanje simpatija za SSSR.

3) Politički sastav odreda je od partijaca i simpatizera.

4) Politički rad u odred u sastoji se u ukazivanju potreba današnje borbe, kao i značaj SSSR-a u današnjem ratu.

5) Prehrana odreda je zajednička, sa kuvanjem u odred u.

6) Svakodneвно se upozorava stanovništvo na skrivanje živežnih namirnica.

7) Agitacija je neprijatelja među žiteljima da prokažu narodne borbe pa da će biti pošteđeni od paleža. Počeli su da pojedincima izdaju neke blokove u kojima naznačuju da dotični ima vezu sa oružnicima te da ih ne uznemiravaju oružničke patrole.

8) Skrivanje žita od neprijateljske rekvizicije vrlo je uspješno. Stanovništvo sela Ponorca, Vođević Brda, Šljivnjaka i Grobnika je potpuno skrilo žito, koje je osigurano kako od pronalaska tako i od paljevine. Također je skrivena i roba.

9) 29. IX. o. g. konfiskovano je od Miše Bjelivuka trgovačkih stvari u vrijednosti od oko 3.800 dinara, koje su bile kod dotičnog na čuvanju, a koje su bile zaplijenjene od Nabavljačke zadruge u Skradu za dug Voćarske zadruge iz Veljuna.

10) 10. X. o. g. konfiskovan je kuhinjski namještaj iz učiteljskog i popovog stana u Gornjem Budačkom, u vrijednosti oko 8.000 dinara.

11) 22. IX. organizovani su seoski odbori sa tri (3) člana u selima: Šljivnjak, Grobnik, Ponorac i Vođević Brdo. Također su orga-

¹ Redakcija posjeduje prepis izvještaja.

nizovane seoske straže. 10. X. o. g., organizovan je seoski odbor u selu Zagorju.

Gore pomenuti odbori stavili su se u službu partizanskim odredima za prehranu, obavještajnu službu, kao i za sve ostale potrebe partizanskih odreda.

15. X. 1941. Komesar partizanskog odreda u šljivnjaku
Dmitrović M. Dušan²

BR. 64

UPUTSTVO POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG NOP ODREDA OD 15 LISTOPADA 1941 GOD. ZA DOSTAVLJANJE IZVJEŠTAJA O MORALNO-POLITIČKOM STANJU I KULTURNO-PROSVJETNOM RADU U JEDINICAMA

Komesarima!

Sa redovitim izvještajem komandira o akcijama i vojničkoj situaciji u jedinicama dužni su komesari slati redovite izvještaje po komesarskoj liniji o moralno-političkoj situaciji u jedinicama te o cijelokupnom radu komesara. Dok ne izradimo tačne instrukcije za rad komesara davati će se komesarski izvještaj po slijedećim stvarima:

1. Socijalni sastav jedinica i komandnog sastava, tj. broj radnika, seljaka, zanatlija, intelektualaca a kod komandnoga sastava prijašnjih zanimanja.

2. O borbenoj sposobnosti i moralu jedinica, o držanju pojedinaca o slučajevima junaštva, ili pak karakterističnim slučajevima nediscipline, demoralizacije ili dezerterstva.

3. O kulturnoprosvjetnom radu i organiziranju kulturnoprosvjetnih komisija u jedinicama.

a. O održanim sastancima te temama o kojima je bilo na njima govoreno, o sudjelovanju broja boraca u diskusiji, o sastancima na kojima su analizirane provedene operacije i na kojima je provedena kritika i samokritika istih.

b. O likvidaciji nepismenosti u odredima.

c. O organizaciji pisanja članaka i partizanskih dopisivanja za list »Borbeni Goranin«¹, o životu i borbi, partizana, kurira itd.

d. O učenju revolucionarnih pjesama.

² Još za vrijeme stare Jugoslavije potajno saradivao sa ondašnjim vlastima u borbi protiv komunista, što je ustanovljeno tek u toku rata. Svoju neprijateljsku aktivnost ispoljio je naročito 1943 i 1944 god., zbog čega je izveden na sud i strijeljan 1944 godine.

¹ Bilo je predviđeno da list izlazi, i pripremao se za štampu, ali uslijed neprijateljske ofenzive do toga nije došlo.

4. O političkom radu u vezi sa pozadinom i pomoći koju partizanski odredi u tom pogledu daju pozadini.

5. Najozbiljnijoj kontroli ekonomije u jedinicama nad rezervama hrane, radom kuhinje i intendanta, te priprema rezervi hrane i odjeće za zimu.

6. O sastancima, predavanjima i diskusijama provedenima za proslavu Velike Oktobarske socijalističke revolucije.

Dne 15. X. 1941.

Komesar za X. Y. i A.²

BR. 65

NAREDBA BR. 1 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANJE OD 16 LISTOPADA O ORGANIZACIONOM USTROJSTVU JEDINICA I ZADACIMA KOMANDI RAJONA

NAREDBA BR. 1

Komandanta narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Kordun i Baniju za 16. X. 1941 god.

I. Komandanti svih rajona slati će redovito svake sedmice brojno stanje, koje će sadržavati broj odreda u rajonu, broj ljudi u odredima i njihovo naoružanje.

II. Rajoni će slati svake sedmice izvještaj o akcijama tokom sedmice. Ti izvještaji treba da budu iscrpni, da se iz njih može vaditi materijal potreban za »Partizan«. Naročito treba paziti da se u tim izvještajima navedu svi primjeri junačkog držanja pojedinih partizana ili čitavih odreda.

Izvještaji pod I. i II. treba da budu u ovoj komandi neizostavno svake srijede.

III. Sva naređenja, a naročito izvještaje treba po mogućnosti slati pismeno, potpisane od komandanta i političkog komesara.

IV. Kao uzorak za oblik administrativnog dopisivanja neka posluže dopisi i naređenja ove komande. U gornjem desnom uglu se stavi komanda koja šalje dopis, sa brojem i datumom. Ispod toga u produženju staviti kome se dopis upućuje. Potpis komandanta odnosno komandira dolazi desno, a potpis političkog komesara lijevo ispod teksta. Svaki dopis treba završiti sa parolom »SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA«. Po jednu kopiju ostavlja svaka komanda sebi. Naredbe i značajnije odluke koje rajoni upućuju svojim odre-

² Ivo Vejevoda

dima treba u jednom primjerku slati ovoj komandi. Administraciju treba svesti na minimum i izbjegavati svako suvišno dopisivanje.

V. Komandanti rajona moraju da posvete naročtu pažnju stvaranju rezervnih odreda po selima, koje treba vojnički vježbati i pripremati tako da bi u svakom momentu bili spremni da stupe u akciju, kad bi ih se naoružalo. U redovitim sedmičnim izvještajima treba slati brojno stanje tih rezervnih, za sada nenaoružanih odreda.

VI. Unutrašnju organizaciju rajona treba provesti na vojničkoj bazi, formiranjem desetina, vodova, četa i bataljona gdje za to postoje mogućnosti. Četa sadrži od 80 do 120 ljudi, a može biti sastavljena i od više ljudi koji ne logoruju na istom mjestu. Ove forme organizacije ne treba shvatiti previše kruto, već treba pristupati takvoj organizaciji koja najbolje odgovara konkretnoj situaciji u rajonu. O izvršenoj organizaciji, o vodovima, četama i bataljonima dostaviti izvještaj. Gdje budu formirani bataljoni treba formirati i štab bataljona, koji se sastoji od komandanta, adjutanta i političkog komesara. Četom komanduje komandir uz saradnju političkog komesara. Vodovi imaju vodnike i političke delegate. Komandni kadar za sve jedinice bit će imenovan od više komande na temelju prijedloga iz rajona, koji treba uputiti u ovu komandu.

VII. U rajonima treba odmah pristupiti zaklinjanju svih do sada nezakletih odreda, a zaklinjati treba i rezervne odrede. Zakletva se vrši po tekstu zakletve koji je već ranije upućen svim rajonima. Zakletvi treba dati što svečaniji karakter i vršiti je pred civilnim stanovništvom.

VIII. Naše službene partizanske zastave su nacionalne zastave sa velikom crvenom petokrakom zvijezdom preko sva tri polja.

IX. Oblik jedinstvene kape sa oznakom za sve partizanske odrede bit će naknadno saopćen.

X. Svaki komandant rajona uputiće po jednog partizana kurira u ovu komandu. Te kurire treba snabdjeti oružjem, čebatom i priborom za jelo, jer će stalno boraviti u ovoj komandi.

XI. Iz izvještaja nekih rajona proizlazi da su pri akcijama nesmotrenošću stradale žene i djeca. Upozoravam sve komandante da će u buduće odgovarati zbog ovakvih događaja, jer se oni protive našoj zakletvi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar

F. Kovač¹

Komandant

Ivo Vlačić²

¹ Vječeslav Holjevac

² Ivo Rukavina

BR. 66

**IZVJEŠTAJ KOMANDE DRUGOG RAJONA OD 16 LISTOPADA
1941 GOD. KOMANDI NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE O
RAZORUŽANJU PLJAČKAŠKOG ODREDA KUZMA-POLOJ¹**

KOMANDA II RAJONA

KOMANDI KORDUNA I BANIJE

Partizanski odred Perjasica izvijestio nas je da je po narednji Komande ovoga rajona izvršio razoružavanje divljeg odreda Kuzma—Poloj koji se sastojao od dvadeset sedam (27) ljudi. Ovaj divlji odred od početka svoga osnivanja bavio se uglavnom pljačkom. Strijeljano je pet (5) glavnih krivaca. Dva su međutim uspjela da pobjegnu. Za njima se traga.

Stvari koje je ovaj odred napljačkao vraćaju se njihovim vlasnicima. Većina stvari je već vraćena.

16. X. 1941.

KOMANDANT II RAJONA

BR. 67

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA OD 17 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM
KOMITETU KPH O IZVRŠENIM AKCIJAMA I POLITIČKOM
RADU¹**

IZVEŠTAJ BR. 2. iz X. Y. i Z.²

Dragi drugovi,

Javljamo vam da je općina Z.³ sa 6.000 stanovnika olobođena od fašističkih okupatora i ustaških gadova, te da se od 9. o. mj. pa do momenta dok vam ovo javljamo nalazi u vlasti naroda. Kao posljedica stalnih i neprekidnih akcija partizana u tom kraju i teških udara koje je pretrpio neprijatelj, te rušenjem svih njegovih komunikacionih linija, neprijatelj se je povukao u veće garnizonsko mjesto

¹ Redakcija posjeduje kopiju izvještaja.

² Redakcija posjeduje prepis izvještaja.

³ Šifra za Gorski Kotar i Hrvatsko Primorje.

³ Drežnica

B. Partizani su odmah zaposjeli žandarmerijsku stanicu, općinu, poštu i šumarsku upravu. Na općini i žandarmeriji spaljeni su svi arhivi. U šumariji je nađeno 10 vreća brašna, te nekoliko kg masti. U žandarmerijskoj stanici su zaplijenjene 2 puške, 1 revolver i 2 bombe i jedan žandar je zarobljen. 10. o. mj., to jest drugi dan, prodefilovali su partizani sa masama naroda kroz sela i općinu, gdje su održali javni zbor na kome je učestvovalo 600 ljudi. (Usljed kratkoće vremena nismo mogli obavijestiti sva sela). Poslije zbora izabrali smo mjesno vijeće⁴. Sve ceste koje vode u općinu razrušene su i presiječene, povaljena su na njih stabla. U tim su akcijama uveliko pomagali seljaci partizanima. Na ulazima u oslobođeni kraj nalaze se zasjede. Talijanska okupatorska vojska je na nekim mjestima uspjela da popravi ceste, ali su one naredne noći još više razrušene. 14. X u 9 sati prije podne naišla su dva talijanska kamiona sa vojnicima koje je naša zasjeda napala. Kako pokušaj razoružavanja nije uspio, došlo je do borbe u kojoj je ubijeno i ranjeno 25 Talijana. Zaplijenjen je 1 puškomitraljez, 11 pušaka, 500 komada municije, 5 bombi, 4 kožna ranca, 1 cerada, 6 opasača, 6 noževa i ostali materijal. Sa naše strane nije bilo ni najmanjeg gubitka. U općini su osim ostalog materijala nađene 4 pisaaće mašine i šapirograf.

Štab teritorija⁵ je uputio u oslobođeni kraj svu moguću pomoć. Komandant je odmah sam pošao na teren da se informira o pravom stanju stvari na licu mjesta, te da ih obavijesti o posljednjim direktivama Glavnog štaba koje smo upravo primili, a koje se upravo odnose na novostvorenu situaciju u kraju Z.⁶ Iz ostalih logora upućena je u Z. pomoć u naoružanju i municiji za slučaj većih sukoba sa okupatorskim silama.

U manifestacijama koje su priredili partizanski odredi kroz sela i općine, kao i na zgradi općine, vije se samo crvena zastava sa srpom i čekićem, iako smo dva dana prije drugove naročito na to upozorili, dođe li do kakvih javnih manifestacija, da se strogo pridržavaju linije nacionalnooslobodilačke borbe, jer neprijatelj na sve načine izrabljuje i najmanje naše sektaške pogreške. Izgleda također da u selu nije bila odmah organ zovana narodna straža, ali sve te pogreške i njima slične biti će odstranjene dolaskom komandanta na lice mjesta.

8. o. mj. dočekala je u zasjedi jedna grupa partizana iz Z.⁸ dva žandara, od kojih je jedan bio zloglasni žandarmerijski narednik I. Vukelić. Isti se posljednje vrijeme nije uopće udaljavao iz žandarmerijske stanice i simulirao je bolest izbjegavajući pravednu ruku narodne osvete. U sela je ulazio samo sa pratnjom tal. četa da vrši

⁴ Brinje

⁵ Misli se na narodnooslobodilački odbor.

⁶ Odnosi se na štab Primorsko-goranskog NOP odreda.

⁷ Drežnica

⁸ Drežnica

svoje priljave poslove. Zasjeđa je uspjela, žandari su ubijeni. Zaplijenjene su 2 puške, 70 metaka, 1 bomba, 1 kožnata žandarčka torba, te neke druge stvari.

Primili smo vaše pismo adresirano za Veljka⁹ u Primorju sa direktivama Glavnog štaba. Nastojat ćemo svim silama sprovesti iste što prije i savjesnije u djelo. Što se tiče nove organizacije i naziva po jedinicama, mi vam opet javljamo da smo na ovom teritoriju organizovali 2 bat. s 2 štaba te sa 1 zajedničkim štabom za čitav teritorij, jer mislimo da taj način najbolje odgovara današnjem stanju partiznskog pokreta i borbe u ovom kraju. Javite nam što prije vaše mišljenje o tome. Inače smo sve direktive u potpunosti razumjeli.

Čitav štab teritorija prisustvovao je proširenom plenumu Kotarskog komiteta u A.¹⁰ na kome su bili izneseni referati o part. radu u ovom kraju. Rad nije zadovoljavajući i potrebno je da što prije pošaljete čovjeka na rad u ovu organizaciju, kako ste to obećali. Mi smo kritikovali rad drugova i postavili pred njih najhitnije zadaće što veće mobilizacije ljudi za part. odrede, te mobilizacije pozadine za svu moguću pomoć odredima. Upozorili smo ih na oktobarsko takmičenje za proširenje i povećanje akcija, te za pojačanje agitacionog i propagandnog rada u ovom mjesecu.

Počeli smo sa organizacijom komesarskog rada, te smo uputili komesarima kratke upute za njihov rad, koje vam prilažemo.¹¹

Danas su nas posjetila dvojica poručnika bivše jugoslavenske vojske i predstavili su se sa imenima Crnobori Dragutin,¹² i Primožič Franc¹³, da dolaze od Odbora Nacionalno-oslobodilačke fronte za Sloveniju¹⁴ i imenovali su dr. B. A.¹⁵ (ne pišemo cijelo ime iz konspirativnosti!). Kazali su da su upućeni u ove krajeve da povežu međusobno part. grupe ili, ako su već povezane, da se povežu sa rukovodstvom radi saradnje i koordiniranja rada u pograničnim krajevima (Kupa). Mi smo ih primili sa potrebnim mjerama opreznosti, razgovarali smo s njima i uspostavili vezu, ali očekujemo da ćete i vi sa vaše strane provjeriti tu stvar.

Kako smo vam već gore javili, komandant je otišao u Z.¹⁶ radi novostvorene situacije u onom kraju, dok je operativni oficir ovoga štaba otišao u logore u X.¹⁷ da ih upozna sa novom organizacijom

⁹ Veljko Kovačević

¹⁰ Delnice

¹¹ Vidi dok. br. 64.

^{12, 13} Do uspostavljanja veze nije došlo, pošto upućena lica iz Slovenije nisu imala nikakvih pismenih dokaza, pa su zbog toga s rezervom i primljena. Franc Primožič (sada organizacioni sekretar Izvršnog odbora OF) za vrijeme rata vršio je odgovorne dužnosti, a Dragutin Crnobori izdao je kasnije NOB i koncem rata pobjegao u inozemstvo.

¹⁴ Misli se na Izvršni odbor Osvobodilne fronte.

¹⁵ Odnosi se na dr. Aleša Beblera

¹⁶ Drežnica

¹⁷ Primorski logor (bribirski)

ovog teritorija, sa novim direktivama Glavnog štaba, te da postavi pred njih borbene zadaće za pomoć oslobođenom kraju u Z. Ja sam ostao u štabu na službi i ujedno na organizaciji izdavanja prvog materijala za propagandu i agitaciju na čitavom teritoriju. Radio smo nabavili, tako da ćemo odmah otpočeti sa izdavanjem radio-biltena; pripremamo oktobarski prvi broj našeg lista, te letake za Talijane i stanovništvo ovoga kraja od strane štaba part. odreda. Komesarima smo kao prvi materijal za oktobarsku proslavu umnožili V i VI glavu iz kratke biografije o Staljinu. Očekujemo od vas što prije propagandni materijal o Oktobarskoj revoluciji. Primili smo Bilten br. 3,¹⁸ te Vjesnik br. 4.¹⁹

Pošaljite nam bezodvlačno hektografsku vrpcu ili hektografski karbon papir (Pelikan), jer su nam neophodno nužni sa umnožavanjem materijala.

Sa drugarskim pozdravima,

Dne 16. X. 1941.

Štab za teritorij X. Y. Z.

komesar za X. Y. i Z.

P. S. Dne 17. X. 1941.

U noći između 15. i 16. jedna grupa partizana iz Y.²⁰ zaplijenila je u jednom magazinu na granici Hrvatske i Slovenije 130 kg eksploziva i donijela ga poslije teških i napornih marševa-u svoje skladište.

Štab teritorija je formiran iz drugova koje ste vi naredili, što smo vam već u prvom našem izvještaju saopćili. Upozoravamo vas još jednom, da za slučaj da bude netko od drugova iz štaba zvan na sastanak, da nas o tom obavijestite barem 10 dana unaprijed, jer se drugovi stalno nalaze na terenu. Javite nam kako će se formirati partijski komiteti u partizanskim odredima, hoće li se formirati komiteti bataljona i teritorija ili će se o tom radu brinuti sada štab teritorija ili komesarijat. (Imamo na umu vašu primjedbu da svaki komesar mora biti partijac.)

¹⁸ Vidi »Zbornik«, tom II, str. 27.

¹⁹ Redakcija ne posjeduje ovaj broj »Vjesnika«.

²⁰ Delnički logor

**UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD
17 LISTOPADA 1941 GOD. ZA RAD POLITIČKIH KOMESARA
RAJONA I ODREDA¹**

KOMANDA NARODNO-OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA KORDUN I BANIJU

Broj 3 X. 41.

POLITIČKIM KOMESARIMA RAJONA I ODREDA

Drugovi komesari! Narodno-oslobodilačka borba koju vodimo danas protiv ustaškog poretka i stranih okupatora nameće neophodnost mobilizacije što širih masa koliko vojnički toliko još više politički. Cilj koji stoji pred nama jeste opšti narodni ustanak i uspostava narodnog poretka.

Dužnosti političkih komesara jesu vrlo važne i odgovorne i zato drugovi politički komesari treba da budu u potpunosti upoznati sa važnošću svoga položaja.

I. Politički komesar jeste pretstavnik narodno-oslobodilačkog pokreta u vojsci — partizanskim odredima. On zastupa političku liniju narodno-oslobodilačkog pokreta. Stara se da ova bude jasna svim partizanima i stanovništvu, da je partizani prime kao ispravnu, da partizane uvjeri u ispravnost ove političke linije, da partizani zastupaju u doticaju sa stanovništvom, na zborovima ovu političku liniju.

II. Politički komesari se staraju o moralnom i borbenom duhu u odredima. Nastoje što prije od odreda stvoriti borbenu i saživljenu, jedinstvenu cjelinu. Nastoje razviti iskreno partizansko drugarstvo među partizanima. Uklanjaju sve smetnje shodnim mjerama za postizavanje svih neophodnosti. Nastoje da se stvori što uža i življa veza između odreda i sela.

III. Politički komesar jeste saradnik vojnog komandira.

IV. Politički komesar se stara o pravilnom snabdjevanju odreda i kontroliše ekonomiju odreda.

V. Politički komesar treba da posveti naročitu pažnju pravilnom isticanju dobrih boraca. Pred strojem treba pohvaliti dobro i hrabro držanje pojedinaca, a isto tako ukoriti i kazniti u zajednici sa komandirovom rđavo i kukavičko držanje. Svaku grešku ili dobro

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva.

djelovanje partizana saopštava pred strojem politički komesar. Na- ročitu pažnju treba posvetiti suzbijanju pljačkaških tendencija kod partizana.

Sve se ovo postizava sistematskim političkim radom. Siste- matski rad se sastoji u slijedećem:

Komesari održavaju svakodnevno sastanke odreda. Na ovim sastancima rješavaju unutarnje pitanje odreda. Objašnjavati s.tu- aciju, saopštavati novosti sa sektora iz domovine i inostranstva.

VI. Komesari organizuju kolektivno čitanje »Partizana« ili druge literature, pjevanje, pripovijedanje. Ovo naročito večerom uz vatru u zemunici i kada se odred nalazi na odmoru.

VII. Komesar se stara o likvidac ji nepismenosti u odredu i o kulturnom podizanju partizana. Komesari upozoravaju partizane na njihovo držanje u svakoj akciji. Komesari šalju izvještaj po održa- nim zborovima, sastancima odreda, o temama o kojima se govori itd.

VIII. Komesar vodi dnevnik odreda u koji upisuje sve što se dešava u odredu.

IX. Politički komesari sarađuju sa civilnim vlastima, novo- stvorenim odborima nacionalno-oslobodilackog pokreta i pomažu im u sprovođenju politike nacionalno-oslobodilačkog pokreta među sta- novništvom. Pomažu im u komunalnim potrebama sami ili sa odredom.

X. Komesari predlažu višoj komandi, u zajednici sa koman- dirom, pojedinog partizana za unapređenje ili kaznu.

17 oktobra 1941

Politički komesar

BR. 69

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA NOP ODREDA KORDUNA I BANJE OD 18 LISTOPADA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH KARLOVAC O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI POSLIJE DOLASKA TALIJANSKIH TRUPA

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA ZA KORDUN I BANIJU

U posljednje vrijeme politička situacija se dosta izmijenila i to specijalno u krajevima gdje su došle talijanske okupatorske trupe. Dolaskom tih trupa narod je počeo da se koleba i sumnja u uspjeh nacionalno-oslobodilačke borbe. Takva je situacija tamo gdje su naši partizanski odredi stupili sa okupatorima u borbu i gdje su oku-

patori upotrijebili ogromne snage za uništenje partizana. Pri tom su popalili mnogo kuća i uništili sve do čega su došli. (Selo Kuplensko: 65 sjenika, 48 kuća, 28 štala; selo Poljana: 9 sjenika; selo Svinjarica: 2 sjenika; selo Rijeka: 1 sjenik; Burić selo: 3 sjenika, 7 kuća).

U drugim krajevima, gdje nije došlo do takovih sukoba, narod je apsolutno raspoložen za borbu i ostao čvrst kao i prije.

Situacija u I rajonu (bataljonu) koji obuhvaća dio sreza Vojnić. Taj rajon pretrpio je najveći nalet okupatorskih trupa i na teritoriji tog rajona došlo je do prvih borbi. Narod u selu Kuplenskom, koje je potpuno uništeno artiljeriskom vatrom i spaljeno zajedno sa još par sela, prvih dana poslije talijanske ofanzive počeo je da se koleba i to pod vodstvom istaknutog prvaka SDS-a (Mišana Napijala)¹ i još nekih tipova koji su bili izbačeni iz odreda, koji su upotrijebili momenat i otpočeli kampanju protiv nacionalno-oslobodilačkog pokreta. Pogreška je bila od strane naših istaknutih drugova koji su pod pritiskom mase koja je bila raspaljena od Mišana pristali na to da on formira nacionalno-oslobodilačke odbore. Međutim, on je na zborovima, na koje se u većini slučajeva narod nije odazvao, iskrivio ulogu nacionalno-oslobodilačkih odbora s time da će oni biti protiv partizanskih odreda i da će ti odbori birati komandu, određivati akcije itd. Prema naređenju ovog komesarijata pošli su smjesta u narod komesari odreda tumačeći narodu nužnost borbe protiv Talijana i štetnost rabote koju je poveo Mišan. Njima je uspjelo da po svim selima organizuju nacionalno-oslobodilačke odbore sa specijalnom zadaćom da organizuju pomoć postradalima od naleta okupatora. Kroz to vrijeme okupatori su napustili teritorij ovoga rajona, a vraćaju se hrv. domobranci.

Drugovi komesari nalaze se stalno u kontaktu s narodom i organizuju pomoć postradalima. Osnovna pogreška naših drugova bila je ta što su dali ovlaštenje Mišanu da formira odbore bez sudjelovanja partizana. I da se nije brzo prešlo na rješavanje tog problema, b.o bi nas isti Mišan zaskočio. Stanje u drugim mjestima tog rajona je jednako kao i prije. Narod je i nadalje spreman da pomaže partizane i nacionalno-oslobodilačku borbu. U svim selima formiraju se nacionalno-oslobodilački odbori. Formirano je do sada 6 odbora i to većinom u selima koja su postradala od požara i u njihovoj okolini.

II rajon (II bataljon). Odredi tog rajona vršili su napade na Italijane na teritoriji I rajona i prema tome sela u tome rajonu nisu postradala od naleta okupatora i narod je ostao i nadalje raspoložen za borbu, tim više što su stigli novi kontingenti domobrana, a oče-

¹ Bivši poslanik iz Vojnića, strijeljan kao narodni neprijatelj 1944 godine.

kuju se i ustaše. Organizuju se nacionalno-oslobodilački odbori, a do sada je formirano 19 seoskih odbora. Radi se na organizaciji žena i omladine i na pomoći postradalima od naleta okupatora. Narod je raspoložen za borbu protiv okupatora. Isti Mišan pokušavao je održavati zborove na teritoriji tog rajona, ali su naši drugovi pošli na te zborove i pred narodom ga raskrinkali objašnjavajući nužnost borbe koju je i on sam pred narodom priznao. Karakteristično je to da je na te sastanke koje je on sazivao došlo svega 10 do 15 ljudi. dočim odbori koji su birani od strane partizana birani su pred narodom čitavog sela. Zvjerstva i paleži koje su vršili okupatori naišli su na ogorčenje kod naroda. Primjer sela Perjasice gdje je 1.000 seljaka, naoružanih roguljama, htjelo da krene u pomoć narodu gdje su okupatori vršili svoja zvjerstva. Sama opština Perjasica još je uvijek slobodna sa našom civilnom vlašću. U selu Poloju, gdje je postojao partizanski odred, pojavilo se mnogo slučajeva pljačke i zlostavljanja naroda. Komanda je ovog bataljona posumnjala na sam odred i ta sumnja bila je opravdana. Odred je razoružan i pred masom od 800 ljudi petorica članova odreda je osuđena na smrt i strijeljanja. Samo strijeljanje tih bandita vrlo je dobro odjeknulo u narodu i među odredima. Odred u tom selu formiran je ponovo od probranih elemenata. U samom rajonu održano je osam zborova i devet sastanaka sa selom. Izdan je 1 letak na talijanskom jeziku i više primjeraka namijenjenih hrvatskom i srpskom narodu. Uspostavljena je veza sa hrvatskim selima i postoje mogućnosti za daljnju saradnju kojih prije izvjesnog vremena nije bilo.

III rajon (bataljon). Taj rajon obuhvata teritorij Primišlja i okoline. Prema izvještaju komesara rajona vidi se da narod neće borbu s okupatorima. Naši odredi do danas još nisu stupili u borbu s okupatorima u tome rajonu. Komanda je izdala naređenje da u borbu stupe odmah i mi očekujemo njihov izvještaj. Vezu sa hrvatskim selima su uspostavili. Održano je par sastanaka sa selom i bacili dva letka kontra talijanskog letka koji su bacili Talijani.

IV rajon (bataljon). Situacija je dosta nejasna. Zadnji izvještaji slabi i kratki. Sada odlazi jedan drug u taj rajon da izvede stvari na čistac. Talijani se nalaze na teritoriju toga rajona, ali do sukoba još nije došlo. Politička situacija slaba je zbog neaktivnosti naših drugova i mi smo već pristupili ozdravljenju tog rajona.

V rajon (bataljon). Obzirom na napad ustaša i vojske u dva maha sa velikim snagama te gubitkom nekoliko drugova, među njima i političkog komesara,² situacija se je u rajonu pogoršala, a s obzirom na vojničku slabost u rajonu, jer je postojao samo jedan odred, da bi se stanje bolje sredilo, došlo je do fuzije V i VI rajona. Ta

² Josip Marjanović, poginuo u borbi protiv ustaša rujna 1941 godine.

fuzija je privremena dok se V rajon vojnički bolje organizuje i ojača. Talijana na V i VI rajonu nema. Borbe se vode sa ustašama i hrv. domobrancima. Narod je raspoložen za borbu i potpomaže partizane. Sada se radi na osnivanju nacionalno-oslobodilačkih odbora.

VI rajon (bataljon). Dolazak Talijana pred Glinu 5 kilometara ostavio je duboko negodovanje kod frankovaca u Glini i kod hrvatskih masa u okolini. Dvije talijanske patrole bile su povraćene iz Gline od ustaša i domobrana i vratile se sa toga mjesta u Topusko. Poslije nisu uopšte dolazili. Drugi manevar vlasti sastoji se u cijepanju pokreta među Srbima. Jedan primjer. Jedan bilježnik iz opštine Grabovac kaže: da ne treba dirati poštene ljude, jer da su ih već dosta pobili, a lopovi da su pobjegli u šumu. Međutim još uvijek pridržavaju taktiku masovnih progona tamo gdje su odredi jači. Dok na drugoj strani, gdje su odredi slabiji, hapse ali i puštaju. Uspjesi u akciji kod Grešana i Gline³ popravili su odmah raspoloženje u masama. Obzirom na dolazak zimskog vremena pojavilo se izvjesno strahovanje kod pojedinih partizana »kako će sprovesti zimu«, te su dvojica zakletih partizana pobjegli u Beograd. Kao represalije na to partizani su jednome od njih zapalili kuću. Poslije izvršenog čina komanda rajona je uvidjela grešku i odustala od drugoga čina nad drugim partizanom.

Iz svih tih izvještaja vidi se da aktivnost i organizacija svih rajona nije jednaka i da rajone koji zaostaju treba što prije aktivirati. U svrhu poboljšanja situacije komesarijat štaba Korduna i Banije izradio je sljedeće upute za komesare rajona i odreda, koje prilažemo.⁴

18. X. 1941.

Komesar štaba Korduna i Banije

³ Svrha akcije je bila da se otme oružje stražama na mostu kod sela Selišta. Da bi se u tome uspjelo, izvršen je prividni napad na Glinu, u kojem je učestvovalo oko 80 boraca sa Šamarice i Proloma, a u prepadu na straže na mostu sudjelovalo je oko 20 boraca iz istih jedinica. Čim su se partizani pojavili stražari su pobjegli, a zaplijenjen je puškomitraljez.

⁴ Vidi dok. br. 68.

BR. 70

**NAREĐENJE KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANJE
OD 18 LISTOPADA 1941 GOD. O ZADRŽAVANJU ZAROBLJENIH
TALIJANSKIH VOJNIKA ZA TAOCE KAO UZVRAT NA OKU-
PATORSKO UZIMANJE TALACA**

KOMANDA NAROD.-OSLOBOD.
PARTIZANSKIH ODREDA
ZA KORDUN I BANIJU

Broj 4/41
18. X. 1941

KOMANDAMA SVIH RAJONA

Naređuje se komandantima rajona da odmah izdaju sljedeće naređenje svim partizanskim odredima:

Pošto su Talijani zarobili 13 seljaka sa teritorija I rajona i drže ih kao taoce, to se naređuje svim partizanskim odredima da sve talijanske vojnike koji se zarobe zadrže kao taoce u svojim logorima ili na za to određenim mjestima.

Dužnost je svih odreda odnosno svih političkih komesara da skrenu pažnju seljacima da u slučaju dolaska Talijana u selo ne čekajte iste u kućama, nego da bježe u šumu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar
F. Kovač¹

Komandant
Ivo Vladić²

BR. 71

**DIREKTIVNO PISMO CENTRALNOG KOMITETA KPH OD 19
LISTOPADA 1941 GOD. OKRUŽNOM KOMITETU KPH KAR-
LOVAC¹**

OK-u. Dragi drugovi, na temelju prijedloga OK i našeg delegata², uz neke izmjene, donijeli smo sljedeće odluke:

Prvo, potvrđujemo formiranje kotareva i kotar. komiteta. Formirajte kotar. komitet za kotar **Gradac**, kako je predviđeno na kon-

¹ Vjećeslav Holjevac

² Ivo Rukavina

¹ Original pisma je u rukopisu.

² Narodni heroj Josip Kraš

ferenciji. On treba da djeluje u dijelovima kotareva Sisak, Dvor, Petrinja i Vrnograča i da formira part. i vojne orge.³ U **Kladuši** treba također osnovati kotar. komitet, bez obzira na to što ona spada pod B. Luku. Opće pravilo treba da bude: da se svagdje radi na formiranju part. i vojnih organizacija gdje one ne postoje, bez obzira na to što dotični teritorij organizaciono spada pod drugi kotar ili OK-te. Ne smije se dozvoliti da se na nekim dijelovima teritorija ne radi ništa samo zbog toga što oni spadaju pod druge komitete, koji na dotičnim dijelovima teritorija stvarno ništa ne rade. Izgrađujemo part., vojne i narodno-oslobodilačke org-e svagdje gdje možemo, pa ćemo ih kasnije, kad počnu djelovati part. komiteti pod čiji djelokrug one spadaju, lako predati pod njihovu nadležnost.

Drugo, usvajamo prijedlog da Manola⁴ uđe u operat. rukovodstvo. No on u štabu neće biti predstavnik partije koji je odgovoran za rad jedinica u odredima. Radom jedinica u odredima rukovode kotar. komiteti i pročelnici po četama. Ovi su jedino odgovorni za taj rad. OK i kotar. komiteti sazivaju konferencije pročelnika jedinica u odredima i aktiva, preko kojih provode part. liniju i pojedine konkretne zadatke.

Treće, formirali smo **Glavni štab za Hrvatsku**. U njega ulaze Čane, Ivo,⁵ Krntija,⁶ Veljko,⁷ Četković⁸ i Snagić⁹ (španac) koji se nalazi u Šamarici. Obavijestite preko Petrove Gore dotične drugove o formiranju štaba i **zakažite sjednicu štaba** na zgodnom mjestu. Treba da nas pravovremeno obavijestite o sjednici štaba, kojoj treba da prisustvuje i naš predstavnik. Na sjednici će se izvršiti konstituiranje štaba i podjela funkcija. Neki članovi Glav. štaba (dvojica ili trojica) morat će se radi koordiniranja borbe stalno nalaziti u sjedištu štaba. Četković i Krntija su u Lici. Sa njima se sporazumite za mjesto gdje da se održi sjednica štaba, te nam javite.

Četvrto, u **Štab za Kordun i Baniju** ulaze: Manola¹⁰ kao komandant štaba, Robert¹¹ — operativni oficir, Veca¹² — polit. komesar, članovi Čane i Gaćeša.¹³

Te izmjene smo izvršili zbog toga što su neki drugovi iz štaba za Kordun i Baniju ušli u Glavni štab, pa da ne bi bili suviše opterećeni poslom.

³ Organizacije (kratica)

⁴ Srećko Manola

⁵ Ivo Rukavina

⁶ Narodni heroj Marko Orešković-Krntija

⁷ Veljko Kovačević

⁸ Narodni heroj Vlado Četković

⁹ Narodni heroj Franjo Ogulinac-Seljo, kapetan španske republikanske vojske. Poginuo 22 listopada 1942 god. u Zumberku.

¹⁰ Srećko Manola

¹¹ Robert Domani

¹² Vječeslav Holjevac

¹³ Narodni heroj Vasilj Gaćeša.

Ustrojstvo štabova mora biti jednako za cijelu zemlju: komandant štaba, operativni oficir i polit. komesar. Ako štab ima više ljudi od dvojice, ostali članovi štaba treba da preuzmu druge funkcije (n. pr. oficir za vezu, za opskrbu itd). Prema tome **adutanti otpadaju**. Operativni oficir ima vrlo važnu funkciju. Njegov je zadatak da priprema operacije, da ih ostvaruje preko zapovjednika odreda, da kontrolira njihovo izvođenje, sakuplja iskustva itd.

Peto, treba odmah izvršiti mobilizaciju svih ljudi koji su sposobni za oružje, a ne stvarati rezervne odrede. Svi mobilizirani polažu zakletvu. Mobilizirane treba vježbati i podučavati za borbu. Kada se odredi u logorima, koji su vršili operacije, odmaraju, s njihovim oružjem treba da vode borbu mobilizirani borci koji za sada nemaju oružja. Izmoreni odredi treba da se odmaraju, **ali oružje ne smije da miruje**. Jedan dio mobiliziranih treba da vrši službu narodne straže, obavještajnu službu itd.

Šesto, ne stvaraju se **posebni omladinski odredi**. Odredi su miješani od starih i mladih. Potrebe omladine mogu se zadovoljiti i u miješanim odredima, u kojima se osnivaju skojevske jedinice sa posljednjim uputama CK KPH.

Crvene zastave se ne nose. To treba ukinuti. Komandanti i polit. komesari nemaju nikakve posebne oznake, ali treba po mogućnosti da nose posebne uniforme po kojima će se razlikovati od ostalih partizana.

Forsirajte borbu protiv tal. okupatora!

Ako je vašem operat. rukovodstvu nemoguć opstanak u K.¹⁴ zbog pada Č.¹⁵, premjestite njegovo sjedište u oslobođenu zonu. U tom slučaju treba osigurati punktove za vezu s mjestima koja su izvan slobodne zone. Budite oprezni. Stari¹⁶ i Slavko¹⁷ ne sm'ju pasti.

Vaš kurir nije došao u subotu kako smo se dogovorili. Da bi se što prije na terenu raščistila neka pitanja, mi smo donjeli neke odluke ne čekajući pismene prijedloge. Držimo da smo obuhvatili sva važna pitanja. Ako je nešto izostalo, riješiti ćemo naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

19. X-41.

Hrv. Čača¹⁸

¹⁴ Karlovac

¹⁵ Marijan Čavić-Grga, član Okružnog komiteta KPH Karlovac, strijeljan u Jasenovcu 1941 godine. Dok je bio u Karlovcu partizani su pokušali da ga oslobode. Vidi »Izvještaj Komande NOP odreda Korduna i Banije od 19 studenog 1941 god. o akciji partizana u Karlovcu (tom V, knj. 2).

¹⁶ Narodni heroj Josip Kraš

¹⁷ Narodni heroj Ivo Marinković-Slavko

¹⁸ Centralni komitet KPH

**POZIV POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU OD
20 LISTOPADA 1941 GOD. NA OPĆENARODNI USTANAK PROTIV
TALIJANSKOG OKUPATORA¹**

**RADNICIMA, SELJACIMA, GRAĐANIMA, INTELEKTUALCIMA,
OMLADINI, SVIMA RODOLJUBIMA POROBLJENE DALMACIJE!**

Na početku treće ratne zime fašistički razbojnici, bijesni radi propasti njihove namjere da skrše otpor SSSR-a i Engleske, bijesni radi sve upornije i oštrije borbe evropskih naroda protiv fašističkih okupatora, bijesni radi sve većega nezadovoljstva njemačkoga i talijanskoga naroda, pojačali su svoj krvavi teror nad porobljenim narodima Evrope. Fašizam sve više osjeća da sjedi na vulkanu narodnoga gnjeva i mržnje. Osjećajući da nema nikakvoga oslonca ni kod jednoga porobljenog naroda, laća se jedinoga sredstva, kojim pokušava, ako ne spriječiti, a ono bar odgoditi svoj slom. Jača se teror i vrše se svakim danom, sve više, masovna strijeljanja u Češkoj, Francuskoj, Poljskoj i drugim porobljenim zemljama Evrope. Zvjerstva fašističkih razbojnika osjećaju u još većoj mjeri narodi Jugoslavije, koji su herojski ustali na oružanu borbu da istjeraju iz svoje zemlje svoje vjekovne neprijatelje — njemačke i talijanske osvajače i unište njihove plaćene sluge Paveliće, Nediće, Pećance, Novakoviće i druge.

Na hrvatski i srpski narod u Dalmaciji oborio se je krvožedni neprijatelj, talijanski grabežljivac, koji je vjekovima nastojao da ugrabi našu Dalmaciju, da nas porobi i odnarodi. Naši pretci su se borili sa vjerolomnim Mlečanima koji su naše djedove pretvarali u kmetove i »šćave«² na galijama. Naši očevi borili su se sa »tonomašima«³ i pobijedili ih, a našoj generaciji je palo u dio da se bori i istjera fašističku bandu. Ovi razbojnici su najprije pokušali da nas lukavstvom i prevarom nacionalno porobe i potalijanče. Ali su vrlo brzo svojim krvavim ubijstvima u Drnišu, Trogiru, S'nju, Kninu,

¹ Redakcija posjeduje primjerak proglaša koji je umnožen na gestetneru.

² Šćiavo, u venecijanskom dijalektu (talij. schiavo) znači rob. Venecijanci, a kasnije i drugi Talijani, nazivali su tako, kao pogrđnim imenom, Slavene (šćavone, Schiavoni).

³ »Tolomaši« (autonomaši) — pučki naziv talijanofilске stranke u Dalmaciji u doba Austro-Ugarske (pristaše poznatog talijanaša, tadanjeg splitskog načelnika, Bajamonti-a). »Tolomaši« su tražili »autonomiju« za Dalmaciju, a ustvari povezivanje i priključenje Italiji, opirući se ondašnjem pokretu za ujedinjenje Dalmacije sa Hrvatskom i Slavonijom na osnovu tzv. hrvatskog državnog prava (tzv. Trojedna kraljevina).

Skradinu, Šibeniku i Splitu pokazali iza ovčje kože svoje krvave vučje zube. Dalmacija teško krvari pod fašističkim okupatorima. Po karabinjerskim i policijskim kasarnama fašistički razbojnici muče i ubijaju rodoljube i borce za slobodu našega naroda. Dne 15. ov. mjeseca fašistički krvoloci strijeljali su 12 splitskih rodoljuba i to: Mrduljaša Tomu, Josipa i Jurju, Golema Matu, Vidovića Antu, Milića Ivu, Čerinu Matu, Krstulovića Šimu, Mašića Ljubu, Matkovića Davora, Vidjaka Rudolfa i Ferderbera Eduarda. Osim toga osuđeni su na smrt još sedmorica, koji se nalaze u bjegstvu. Drugih 15 rodoljuba osudili su na ukupno 179 godina robije. U Šibeniku su strijeljali 6 rodoljuba, a sedam osudili na robiju od 2—15 godina. Većina strijeljanih Splitskana su ispod 21 godine, a trojica nemaju niti 18 godina. Prije osude pritvorenike su na smrt mučili. Maloga Golema i Krstulovića su iz dana u dan tukli i prebijali. Krstulović je ležao u bolnici, jer su mu razbili bubnjiće, a starom Mrduljašu spalili su tabane, tako da je na štakama išao na sud i na stratište. Mučili su i tukli ljude da iznude od njih priznanja o nečemu što nijesu znali. Presuda, u nemogućnosti da im naturi ma kakvu krivnju ili da navede ma kakvo konkretno djelo, jedne sudi kao pripadnike komunističke organizacije, a druge da su skrivali oružje i sve to na osnovu običnih nedokazanih konfidentskih prokazivanja. Krvavi su fašisti strijeljali ove rodoljube s takvim obrazloženjem misleći da time zaplaše naš narod i da ujedno prikažu kako oni strijeljaju samo komuniste, a da nijesu protiv cijeloga naroda. Narod, međutim, zna da su ova strijeljanja uperena protiv čitavoga hrvatskoga i srpskoga naroda, bez obzira na političku i klasnu pripadnost. Krvavim okupatorima neće uspjeti da oslabe narodnu borbu time, jer neće uspjeti da odvoje narod od komunista. Narod je svjestan toga da je Komunistička partija prva ustala u borbu za nacionalnu slobodu i da je u toj borbi dala najveće žrtve.

Faš. krvavi zločinci su svojim krvavim djelima otvorili zauvijek oči i onima koji su naivno vjerovali da su talijanski fašisti manje krvoločni od svojih njemačkih gospodara, a čovječniji od svojih ustaških plaćenika. Jasno je kao sunce, da je fašizam, ma koje boje on bio, zakleti i nepomirljivi neprijatelj svakoga naroda i njegove slobode i da se jedino prolijevanjem narodne krvi uspijeva još nasilno održati na narodnoj grbači; fašisti i ustaše skidaju glave, ali u narodu ne mogu ubiti misao o slobodi i boljoj budućnosti našega naroda.

U ovom času hrabri narodi Sovjetskoga Saveza sa svojom nepobjedivom Crvenom armijom bju ogromnu bitku, ne samo za svoju slobodu nego za slobodu i našega i svih porobljenih i ugnjetenih naroda, za spas i sreću čitavoga čovječanstva.

Uz hrabre narode Sovjetskoga Saveza bore se svi potlačeni narodi protiv morskoga fašizma, bore se u narodnim ustancima i u

partizanskim odredima i junački narodi Jugoslavije, koji uništavaju neprijatelja i njegove sluge.

Diž. se narode u Dalmaciji! Ni mi ne smijemo zaostati! Stupajmo složno u jedinstveni nacionalno-oslobodilački front sa ostalim narodima Jugoslavije! Zbijmo se čvrsto u borbene redove svi koji smo spremni boriti se protiv okupatora i njihovih domaćih slugu, bez obzira na klasnu, nacionalnu, vjersku i političku pripadnost!

Rodoljubi, pristaše HSS, SDS-a i svih drugih stranaka!

Ispunimo svi svoju patriotsku dužnost, svima sredstvima pomozimo narodnu borbu za oslobođenje i oružjem u ruci istjerajmo ogavnoga fašističkoga osvajača!

Ulazimo u partizanske odrede! Dižimo oružani ustanak!

Jedino tako izvojevaćemo slobodu i biti dostojni slobode. Osve-timo krv palih boraca i na njihovim grobovima zakunimo se da ćemo ih stostruko osvetiti.

Slava borcima palim za slobodu svoga naroda!

Živio jedinstveni nacionalno-oslobodilački front hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije!

Živjela Crvena armija!

Živjela herojska borba naroda SSSR-a!

Živio narodni oružani ustanak!

Dolje fašistički krvnici!

Dolje izrod hrvatskoga naroda Pavelić!

Živjela Komunistička partija Jugoslavije!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

U Splitu, 20/X-1941 g.

POKRAJINSKI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
ZA DALMACIJU

IZVJEŠTAJ KURIRA PSUNJSKOG ODREDA DRUGOM POLOVINOM LISTOPADA 1941 GOD. SEKRETARU OKRUŽNOG KOMITETA KPH NOVA GRADIŠKA O NAPADU USTAŠA NA LOGOR I IZVRŠENIM AKCIJAMA¹

Druže,

- 1) Drugovi su se iz logora³ evakuisali.
- 2) Logor je ostao ispražnjen, samo je ostalo nešto stvari što se nije moglo ponijeti.
- 3) Napad na logor b'o je žestok, borbu smo držali nekoliko sati dok se banditi nijesu povukli sasvim. Napad je bio sa jedne strane.
- 4) Istraga⁴ je i sada, ali pošto nema snijega ostaje bez uspjeha.
- 5) Reakcije na sela nema, samo što vojska krstari po selima i nagoni seljake da ih hrane.

Pojedinosti o našim akcijama

Razoružali smo lugare po Psunju i dvojicu ubili; to je bilo 15 ov. mj.

- 16 smo u Skenderovcima razoružali ustaše i 62 mt. žita, što se imalo otpremiti vlastima, razdijelili ljudima i održali sastanak s cijelom selom.
- 17 smo imali borbe s ustaškom bandom nedaleko [od] logora.

Mi smo svi živi i zdravi, među ustašama ima ranjenih i mrtvih. Naš odred se prebacio za Zajle gdje se ima spojiti sa nekim ljudima koji posjeduju par lakih, par teških mitraljeza i radiostanicu.⁵ Na istom terenu odred će se pojačati za 2 stotine.

¹ Original izvještaja je u rukopisu.

² Odnosi se na Dušana Čalića-Culu, tada sekretara Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška.

³ Odnosi se na prebivalište Psunjskog odreda.

⁴ Misli se na ispitivanje kako je došlo do napada ustaša na odred i tko im je prokazao mjesto logora, što se nije moglo ustanoviti.

⁵ Odnosi se na grupu ustanika iz sela Lisičina, kojom je rukovodio narodni heroj Nikola Miljanović-Karaula, poginuo kao komandant XVIII slavonske brigade u borbi protiv Nijemaca i ustaša kod Našica 1944 godine.

Mi smo var ein i rdov medu ustavnim
kone varjenje i matorja.

Kaš odred se prbasu ra Lailjo gdje
se imo sprogli sa nchim budime koji
projeduje nar labih nar kishih mitraga
i radiostanicu. Na istom terenu odred
se sa najvratu ra i abutue.

Dvo putno se tiam ja huriu logi
sam radni put od toke odred

Spau, n. a. c.

Ja i zedam obuz ostali imo da spremanio
stvari iz logore. Ja samu lalactam u shoru
mubir da in se nre kretati. Ito se da lde
nalazi da Amulacov odred za koji sam ja odredam
da ga prevedem sa mimi namu odredam si so vrati
i meni. Ja rasade nymai i sporo tam sa pjezicem
postu mo stasno lobi noje. Ito me trolas i to
spornyo padatke o vreau luti kono da micut ti i to
ko drugi.

Imri fairam i aboda nrodima.

Shurou

Ovo pismo ti pišem ja kurir koji sam zadnji put od tebe odveo Španjolce.⁶

Ja i jedan drug ostali smo da spremimo stvari iz logora. Ja sam bolestan, uskoro mislim da ću se moći kretati. Ako se kod tebe nalazi taj Bumbarev odred⁷ za koji sam ja određen da ga provedem za ovim našim odredom, ti se obrati k meni. Ja zasada nijesam sposoban za pješačenje pošto me strašno boli noga. Ako me trebaš ili opširnije podatke o svemu, dođi lično do mene ti ili ko drugi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Kurir⁸

BR. 74

**IZVJEŠTAJ SEKRETARA CENTRALNOG KOMITETA KPH OD
22 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU KPH O
STANJU PARTIJSKIH ORGANIZACIJA I PARTIZANSKIH JEDINICA U DALMACIJI**

Prijevod¹

Split, 22. X. 1941

Dragi drugovi! Ovim vam šaljem svoj prvi izvještaj o stanju u Dalmaciji, kako sam ga vidio. Sigurno se ljutite, što vam taj izvještaj već nisam dostavio, ali nisam prije mogao, jer sam ipak trebao nešto vremena dok upoznam situaciju koja tu vlada da bih vam je mogao bolje što prikazati. Od dana na dan, skoro uvijek održavam po dva sastanka. Još nisam bio slobodan ni jedan jedini dan. Sada sam bar približno shvatio položaj, koji je slijedeći:

1) Položaj partizanskih* organizacija u čitavoj Dalmaciji je prilično slab, a naročito u pokrajini. PK ne obilazi i ne kontrolira rad kao što i ne daje podrške partizanskim** organizacijama u pokrajini. Tako drugovi iz PK već šest meseci nisu bili u pokrajini osim jednog

⁶ Odnosi se na Ćirila Dropulića, poručnika i Vicka Antića, podoficira španske republikanske vojske.

⁷ Odnosi se na odred »Matija Gubec«, koji je formiran 4 listopada 1941 god. Nazivan je i Trokutskim po kraju u kojem je djelovao. Trokutom se naziva predjel između komunikacija Banova Jaruga—Pakrac, Pakrac—Okučani i Okučani—Banova Jaruga.

⁸ Mišo Todorović-Rudin, poginuo u borbi protiv ustaša 1942 god. prilikom uništenja ustaškog uporišta Španovice.

¹ Vidi objašnjenje 1 uz dok. br. 59.

* Partijskih

** Partijskim

druga², koji je bio prije tri mjeseca u Sinju. Iz pokrajine su dolazili ljudi, koji su donosili lijepe izvještaje, a stvarno se tek sada vidi, kakva je uistinu situacija. Najlošija je u području Sinja, tj. sasvim sjeveroistočnom dijelu Dalmacije, i u južnoj Dalmaciji kod Dubrovnika, gdje uopće ne postoje partizanski odredi. Sjeverna Dalmacija kod Šibenika stoji prilično dobro, ali tamo treba urediti neke stvari u vezi s pokušajem formiranja partizanskog odreda, jer su rukovođići ljudi nepravilno radili te su predloženi za isključenje (o tome postoji poseban materijal).³

I na otocima nije položaj najbolji, kao što se to prije prikazalo. Poduzeli smo sve mjere, da pomognemo partizanske organizacije u pokrajini a naročito one odrede, koji su najslabiji, tj. sjeveroistočnom i južnom dijelu Dalmacije. I u tim područjima postoje uvjeti za razvitak partizanskih odreda. U Sinjsko područje odlazi politički sekretar⁴, a u južni dio Dalmacije organizacioni sekretar⁵; oni već jako dugo nisu bili na terenu, naročito politički sekretar, i u vremenu dok sam ja ovdje, neka ide malo van da upozna organizacije i da ih pomogne na terenu. Također odlazi jedna drugarica iz PK⁶ na rad u Makarsku i okolinu. U nedjelju idem lično u Šibenik, da uredim neke stvari za onog Fabu⁷, člana CK KPH, i inače zbog tamošnje situacije. Idem samo na sastanak OK i vraćam se odmah. Predvidjeli smo da obidemo sve partijske organizacije u pokrajini i da ih malo obnovimo. Pozvat ćemo sekretare OK na sastanke PK u Split, kao što smo to u zadnje vrijeme utanačili u Zagrebu.

Do sada su bili članovi PK zapravo članovi MK Split i tehnička veza sa pokrajinom. Mjesnim komitetom u Splitu do sada su rukovodili sekretari rajonskih komiteta, tako da su pojedini članovi MK poznavali samo svoje rajone, pa je razumljivo, da tako nisu imali vremena te nisu mogli biti politički rukovodioci partijske organizacije u Splitu. Podpuno je jasno, da su sva pitanja u Splitu rješavali članovi PK i tako su sasvim zaboravili na Dalmaciju. Mi smo to pitanje ovdje likvidirali.

Osim rajonskih komiteta formiran je MK, tako da članovi MK mogu ići na sastanke rajonskog komiteta a da nisu rajonski sekretari, već politički rukovodioci, i svaki pojedini upozna čitavu organizaciju i sve sektore.

² Andrija Božanić

³ Odnosi se na Fabu Mršu, koji je bio član plenuma CK KPH. On je svojim uticajem onemogućavao Vodičanima i Zatonjanima odlazak u Šibenski partizanski odred. Zbog oportunističkog rada bio je isključen iz Partije.

⁴ Vico Krstulović

⁵ Ivan Amulić

⁶ Neda Marović

⁷ Fabo Mrša

Tehnika također nije bila dobro organizirana. Organizacioni sekretar bio je ustvari tehničar PK i trčkarao na sve strane. Reorganizirali smo također tehniku. Mi smo postavili jednog tehničara iz PK⁸ koji će preuzeti cijelu organizaciju tehnike. Njemu su pridodani različiti ljudi kao pomoć u različitim granama tehnike. Tako su bili određeni: jedan čovjek kao veza s onim ljudima koji umnožavaju, drugi koji će se brinuti za legitimacije i propusnice, treći za stanove, četvrti za materijal koji treba izdavati, peti za primanje ljudi iz provincije. Mi smo stvar otprilike tako postavili, kao što je to u Zagrebu. Ovih dana ukraden je na pošti jedan geštetner-aparat najmodernijeg tipa koji radi na struju. On može automatski izbaciti na sat oko 3000—5000 primjeraka. Predstavlja vrijednost od oko 30.000 do 40.000 dinara.

Što se tiče poznavanja partijske linije, oni je poznaju vrlo loše. I neke osobe iz PK poznaju je samo [donekle], a da se ne govori o MK i ostalom članstvu u Splitu i u provinciji. Naša okružnica broj 3⁹ doći će vrlo dobro. Već je izrađena u 400 primjeraka, i svaka partijska jedinica u Dalmaciji morat će je proučiti. Do sada je partijski materijal zbog loših veza bio odašiljan u vrlo maloj mjeri u sve partijske organizacije u provinciju; Split i najbliža okolica primaju ga redovito, ostali vrlo neredovito.

Do sada se nije mogao ustanoviti broj članova; to će se moći utvrditi tek nakon posjeta svim organizacijama. Tada će se vidjeti što je preostalo i što se može računati kao članstvo Partije. Mjesečni prilog¹⁰ plaća se redovito samo u Splitu, dok provincija plaća vrlo loše i uopće ne šalje obračune. Financijsko stanje PK je dosta dobro. Ima gotovine preko 70.000 lira što znači oko 180.000 do 200.000 dinara. Članovi su vrlo štedjeli na svojim ličnim izdacima, tako da su neki članovi PK imali samo 1200 dinara. Sada smo mi povisili na 1800 dinara, jer su oni do sada gotovo gladovali, osobito čisti proletari koji nemaju nikoga u Splitu. Ostalim partijskim funkcionerima MK i tehnike povisili smo nagradu tako, da sada mogu bar donekle pristojno živjeti. Sa stanovima stoji zasad vrlo loše, jer su malograđani zbog akcija i strijeljanja postali vrlo bojažljivi i ne iznajmljuju stanove za sastanke. Situacija u vezi sa stanovima je po prilici ista kao i u Zagrebu. Mi smo odredili jednog specijalnog čovjeka koji se brine samo za stanove.

2) Narodnooslobodilačka fronta tj. saradnja s ostalim političkim strankama na slabim nogama. Dosadašnji sastanci s različitim ličnostima iz raznih stranaka pokazali su vrlo slabe rezultate. Nekoji su za saradnju, ali po njihovom mišljenju nije sada vrijeme

⁸ Ante Marasović, poginuo kao član Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju nesretnim slučajem u našem avionu na Boju (otok Brač) 1943 godine.

⁹ Vidi dok. br. 46.

¹⁰ Odnosi se na partijsku članarinu.

za akcije, i ne treba neprijatelja dražiti. Drugi hoće s nama voditi razgovore, ali ne žele suradnju, dok nemaju dozvole od rukovodstva. Do sada nisam još s nikim razgovarao, ali ne zbog toga što to ne bih htio, nego sam imao važnijeg posla, a zadnjih dana, pošto su akcije u toku, sakrili su se u mišje rupe i ne izlaze, jer se boje Talijana. Uz ove odozgo vođene pregovore o pitanju Narodnooslobodilačke fronte bila je stvar pogrešno postavljena i odozdo, tako da je samo jedan drug imao direktivu da djeluje u tom pravcu dok se ostali nisu brinuli. Obavijestio sam članstvo da je to nepravilno i da je potrebno da čitava Partija radi na tom pitanju, jer je to u današnjoj situaciji baza naše partijske linije, tj. da treba u Narodnooslobodilačkoj fronti okupiti sve one koji su spremni za borbu protiv okupatora i njegovih plaćenika. U tom pitanju došlo je naročito do izražaja nepoznavanje partijske linije.

Ovdje postoji tzv. srpski nacionalni komitet, koji sačinjavaju izvjesni pop Urukalo¹¹, Jevdžević¹², Buić¹³, Birčanin¹⁴, Grdjić¹⁵. Oni su se dogovorili s Talijanima da će im pomoći pri ugušivanju nemira, koji su nastali u Lici, Bosni i drugim dijelovima Hrvatske okupiranim od Talijana. U tu svrhu su oni oputovali na teren Like i Bosne. Na to treba da drugovi svrate pažnju.

3) Što se tiče SKOJ-a, to i ovdje položaj nije naročito dobar, osobito u organizaciji. Nisam još imao prilike da održim sastanak s PK SKOJ-a. Naime drugarica, koja je sekretar¹⁶, bila je službeno premještena u Makarsku i treba ovih dana da dođe u Split, da se može održati sastanak. Na sastanku PK Partije smo zaključili da će ona ostate u Makarskoj i da će tamo raditi po liniji SKOJ-a i Partije. Imenovali smo novog sekretara PK SKOJ-a¹⁷ i nadopunili ispraznjeno mjesto jednim drugom.¹⁸ S njima ću održati sutra i prekosutra sastanke. MK SKOJ-a smo također nadopunili, jer su i ovdje

¹¹ Sergije Urukalo

¹² Ratni zločinac Dobroslav Jevdžević, četnički vojvoda, nakon sloma stare Jugoslavije pokušao je da iz Nikšića pobjegne avionom iz zemlje, ali kada mu to nije uspjelo, počeo je saradivati sa talijanskim okupatorima. Pod talijanskim pokroviteljstvom, sa vojvodom Birčaninom i kapetanom Radmilom Grdjićem, organizuje četnike u Istočnoj Bosni, i jedan je od začetnika pokolja muslimanskog i katoličkog življa u tom kraju. Zatim je djelovao po Dalmaciji. Kroz to vrijeme također je saradivao sa Nijemcima. Nakon kapitulacije Italije pobjegao u Italiju.

¹³ Dr. Mirko Buić

¹⁴ Ilija Birčanin, četnički vojvoda, umro u Splitu 1943 godine.

¹⁵ Radmilo Grdjić, saradnik okupatora. Pobjegao u inozemstvo.

¹⁶ Neda Marović

¹⁷ Odnosi se na Željka Draganju, koji je bio smijenjen nakon kratkog vremena usljed kolebanja i nezdravih ambicija, a mjesto njega postavljen je Ante Jonić, narodni heroj (poginuo kao komandant bataljona u borbi protiv Talijana na Vagnju sredinom 1942 godine).

¹⁸ Redakcija nije mogla ustanoviti na kojeg se druga odnosi.

— kao što je to bilo u Zagrebu — najviše stradali aktivni SKOJ-a. U posljednjem procesu je bilo više omladinaca osuđeno. Dvojica iz SKOJ-a, koji su osuđeni na smrt, pobjegli su; jedan je član PK SKOJ-a i sekretar MK SKOJ-a¹⁹, drugi je član MK.²⁰ Mišljenja sam da vam pošaljem ovu dvojicu u Zagreb, jer ih ovdašnji drugovi mnogo hvale i znam da mi tamo trebamo dobre aktiviste iz SKOJ-a. Jedan je radnik, a drugi trgovački pomoćnik. Javite mi da li da ih tamo pošaljem. Osim toga govorio sam pred mjesnim komitetom Partije o potrebi da svaka partijska organizacija radi i po liniji SKOJ-a. Kao u Zagrebu tako se i ovdje pokazala omladina naročito upotrebljiva u akcijama.

4) Narodnu pomoć također smo reorganizirali. Ovdje je postojao odbor za obskrbljivanje partizana izvan Narodne pomoći. Njega smo raspustili. PK Narodne pomoći smo reorganizirali. Uključili smo samo nove ljude²¹, od starog PK ostao je samo jedan²². Do sada su bile veze s provincijom vrlo slabe. Ja sam opširno obrazložio novom odboru PK za Narodnu pomoć važnost i značenje Narodne pomoći i toga da ona funkcionira. Kao u Zagrebu, postoje i ovdje odbori pri PK, koji će se brinuti oko nabavke i sakupljanja različitih predmeta za partizane. I ovdje se spojila partijska organizacija s Narodnom pomoći, n. pr. mjesto formiranja odbora Narodne pomoći u ulicama i kvartovima partijskih jedinica, svaka jedinica odredila je jednu osobu koja je odgovorna. Te određene osobe nisu ništa radile nego su samo okolo trčkarale. To će se sada raspustiti i osnovat će se novi odbori Narodne pomoći, koje će Partija kontrolirati. Ovdje postoji mnogo uvjeta da se organizacija Narodne pomoći razvije, jer ovdje ima vrlo mnogo simpatizera Partije, kao i kandidata, koji će se primiti u te nove odbore. Postoje čak i preduvjeti, da se i među građanstvom počne sa sakupljanjem.

5) Ovdje postoji i jedna sindikalna komisija²³ koja se sastoji od devet osoba, od svake stranke po jedna. Smanjili smo je na 4 osobe, i jedan drug će dolaziti u PK kada se nešto važnoga dogodi.

¹⁹ Odnosi se na Franca Barića, koji je bio poslan u Zagreb, gdje je uhapšen. U zatvoru se slabo držao i pokazao mnoge drugove.

²⁰ Mate Bilobrk

²¹ Tada je formiran Mjesni i Pokrajinski komitet Narodne pomoći. Član Mjesnog komiteta Narodne pomoći Jerko Ivančić nakon strašnog mučenja u zatvoru umro od zadobivenih rana 1942 godine.

²² Andrija Božanić

²³ Za vrijeme Banovine Hrvatske, poslije ukidanja URS, partijska organizacija u cilju pomoći i razvijanja sindikalnog pokreta formirala je sindikalnu komisiju pri Pokrajinskom komitetu KPH (praktično radila za Mjesni komitet KPH Split) sa zadatkom da organizira radništvo koje je do okupacije zemlje vodilo borbu s poslodavcima za poboljšanje radnih i životnih uslova. Po okupaciji zemlje sindikalna komisija aktivizira radnike u borbi protiv okupatora.

6) Postoji također jedna komisija žena,²⁴ ali kako sam čuo od drugova nisu ni one postavile svoj radni program na dobru bazu. Radile su na pripremanju pojedinih akcija žena. To je nepravilno; naime, čitava Partija mora da radi na okupljanju žena i također da rukovodi akcijom žena; dok je komisija žena savjetodavni organ prema PK, ona može također održavati sastanke, i treba podupirati akcije, ali ne tako kao da je to isključivo njezina dužnost. U MK Partije mi smo također uveli širu djelatnost žena. Čini mi se da stvar sa ženama stoji tu mnogo bolje nego u Zagrebu usprkos tome što tako rade. Do sada još nisam imao saštanak sa komisijom žena, ali čim to bude moguće, svakako ću ga održati i s njima potrebne stvari prodiskutirati.

7) Do sada se posvećivalo vrlo malo pažnje vojnoj liniji. Bila su određena tri druga, koji će se brinuti samo za vezu²⁵ s talijanskim vojnicima. Također smo odredili jednog druga koji će biti odgovoran za službu izvještavanja.

8) Položaj partizanskih odreda je slijedeći: Nakon što je propao pokušaj da se formiraju partizanski odredi, na takav način kako je to predložio PK, ovdje u Splitu, sa Šiljom²⁶, vrlo je otežan [rad], ali će ipak ići, samo treba tom pitanju pravilno pristupiti. U ovom izvještaju ne ću vam mnogo pisati o ovom neuspjelom pokušaju. O tome sam prostudirao neke stvari i dao sam nalog PK da dade svoju pismenu izjavu o tom pitanju.²⁷ Ova stvar je na ispitivanju i više osoba je bilo ispitano. Iz materijala se može vidjeti, da su u ovoj organizaciji bile učinjene vrlo velike griješke i gluposti. Mi, tj. CK mora tu čitavu stvar prostudirati i dati svoj sud. Nakon toga mora se to pitanje postaviti pred partijsko članstvo u Dalmaciji.²⁸ To se mora učiniti zbog autoriteta Partije, da Partija i simpatizeri vide, da se ne može tako lako prijeći preko tih stvari... U mojem slijedećem izvještaju reći ću vam svoje mišljenje o kažnjavanju PK... Inače sada moramo baciti čitavo težište na osnivanje partizanskih odreda u sjeveroistočnom dijelu Dalmacije u okolici Knina i Sinja, gdje već postoje neki odredi. Tamo će ići politički sekretar PK, koji će srediti tamošnju partijsku organizaciju, učvrstiti tamo postojeće

²⁴ Komisija žena je formirana 1940 god. i okupljala je žene u prosvjetno društvo žena; kasnije, 1941 god., ta je komisija raspuštena. U njoj su bile Ivanka Ninčević, Marija Cecić i dr.

²⁵ Narodni heroj Ivo Lučić-Lavčević bio je zadužen u Pokrajinskom komitetu da preko nekih drugova uspostavi kontakt sa talijanskim vojnicima u cilju propagiranja Narodnooslobodilačkog pokreta.

²⁶ Narodni heroj Pavle Pap-Šiljo.

²⁷ Odnosi se na pismene izjave koje je trebao Pokrajinski komitet KPH za Dalmaciju da napiše u vezi sa neuspjehom prvih partizanskih odreda.

²⁸ Vidi »Otvoreno pismo CK KPH članovima Partije u Dalmaciji« (tom V, knj. 2).

odrede i omogućiti njihovo proširenje. Tamo su bili poslani već nekoji Španjolci²⁹ i bilo je već nekoliko akcija, o kojima javljamo u prilogu o akcijama.

Tamo su došli drugovi u vezu s bosanskim odredom. Javite to drugovima iz Bosne³⁰ i Glavnom štabu³¹. Isto tako postoje i u južnoj Dalmaciji uvjeti, za osnivanje partizanskih odreda. I tamo ima po šumama ljudi, koji uglavnom ne će u hrvatsku vojsku. Osim toga se tamo nalaze i Srbi, koji su još od ranije u šumama zbog ustaša. Oni nisu još izvršili nikakve akcije niti su formirani kao odred. Tamo odlazi org. sekretar da sredi tamošnje prilike i da pokrene taj odred. Na taj način mislimo ostvariti zaključak sa savjetovanja Glavnog štaba³² i staviti u vezu dalmatinske odrede sa bosanskim, a ovdje na jugu kod Dubrovnika sa hercegovačkim odredima, koji stoje u vezi s Dubrovnikom.³³ To je zasada početak, kako bi se partizanski pokret mogao proširiti po čitavoj Dalmaciji. U samom Splitu formirat ćemo partizanski odred.³⁴ Prilikom akcija ovih dana vidjeli smo već konture ovog partizanskog odreda, iako još nije formiran kao odred. Nadam se, da će splitski odred moći uspješno djelovati. Imamo namjeru isto provesti i u drugim većim mjestima, pa i na onom terenu gdje nema šuma i gradova. Teren se mora najprije politički pripremiti, tj. kraj gdje će odred djelovati i ljude koji će sačinjavati odred.

9) S oružjem stojmo prilično dobro. Tu mislim na Split u odnosu prema Zagrebu, ali i u Šibeniku ima također nešto oružja kao i po čitavoj Dalmaciji. Ima ga toliko, da se s tim oružjem, ako se pravilno upotrebi, može od neprijatelja zaplijeniti drugo.

10) U Splitu vlada izvjestan strah među pripadnicima naše Partije, jer se desilo, da je nakon izvršene akcije došlo do pretrage u kućama, pošto su neke četvrti grada bile blokirane od Talijana. Ti pretresji bili su provedeni i kod nekih članova Partije, ali hvala bogu sve je dobro prošlo; samo su članovi Partije također bili u strahu. Ali to će samo po sebi proći. Držanje ljudi u zatvorima i prilikom strijeljanja bilo je do sada vrlo dobro.³⁵

11) Masovna strijeljanja u Dalmaciji su uzrok da mnogi ne će u hrvatsku vojsku. Ovi svi bježe u šume i tamo se skrivaju, samo

²⁹ Odnosi se na drugove Maksa Baću-Milića, Božu Bilića-Marijana (poginuo kao komandant Prve dalmatinske brigade u borbi protiv Nijemaca i ustaša 1943 god.) i Duju Bašića.

³⁰ Odnosi se na Ljubu Babića.

³¹ Odnosi se na Vrhovni štab NOV i POJ.

³² Odnosi se na zaključke sa savjetovanja u Stolicama.

³³ Pjero Grubišić (uhvaćen od Talijana i strijeljan 1942 god.) i Mate Bilobrk održavali su vezu s partizanskim odredima u Hercegovini i s Mjesnim i Okružnim komitetom KPH Dubrovnik.

³⁴ Narodni heroj Rade Končar-Brko, mislio je da formira partizanski odred u samom gradu i da unutar grada i po periferiji vrši akcije i diverzije.

³⁵ Vidi dok. br. 76.

da ne moraju u vojsku. Mi se nadamo, da ćemo dobar dio tih bje-gunaca pridobiti za naše odrede.

12) Antipartijski tipovi kao Baljkas Ivo³⁶ i drugi nisu još pot-puno svladani i još uvijek rovere, ali već u manjoj mjeri. Ipak su još uvijek štetni Partiji. Marić³⁷ član CK KPJ i Gorkić³⁸ osuđeni su na pet godina tamnice. On optužuje Partiju da snosi krivicu za to, ali to nije pravilno, jer je bio suđen zbog naučnika, koji je kod njega radio, a kod njega je bio nađen letak. Naučnik ga nije teretio.

13) »Izvještaj«³⁹ koji ovdje svakog dana izlazi smanjit će se na jedan do dva puta tjedno, jer se pojačao teror. Do sada je bilo mnogo ljudi strijeljanih i poslanih u zatvor zbog »Izvještaja«. Ne dospijem kontrolirati svaki »Izvještaj«, ali sam im rekao šta treba da pišu.

14) Što se tiče akcija, ta je stvar napredovala, naročito u Splitu. Naši odnosi prema Talijanima su se zaoštrili; naime čitava se stvar zaoštrila u vez. sa akcijama, naročito nakon izvršene akcije u ne-djelju 19. X. 1941. i ponedjeljak 20. X. 1941., kada je bilo bačeno nekoliko bomba na jednu grupu Talijana u gradu. Kod toga su bila četvorica ranjena. Nakon toga bačene su još dvije bombe, i među Talijanima došlo je do opće trke po gradu. Oni su počeli od straha sami bacati bombe i pucali su čitavu noć. U gradu je bila općenita pucnjava, ali ne između nas i Talijana, nego su Talijani sami, iz straha, pucali i tim pucanjem uplašili narod. Drugog jutra bacili su letke i pozivali narod na rad, i da ne nasjeda propagandi židovsko-komunističke bande. U prilogu šaljemo jedan takav letak.⁴⁰ U pone-djeljak navečer — što Talijani nisu očekivali — bile su bačene 4 bombe u gradu.⁴¹ Najveće djelovanje imale su dvije bombe bačene usred grada. Jedna je bila bačena na Narodnom trgu, gdje je stajala

³⁶ Partijsko rukovodstvo u Dalmaciji, za vrijeme bivše Jugo-slavije, sačinjavali su Vicko Jelaska, Ivo Marić i Ivo Baljkas, koje je uskoro pokazalo da je zatrovano sektaštvom i frakcionaštvom. Oni su bili nosioci lijeve frakcije u KPJ: provodili su smišljenu štetočinsku politiku onemogućavajući razvitak partijske organizacije na principu ćelija. Došli su u sukob sa CK KPJ poslije IV. kongresa, jer nisu htjeli provoditi u život odluke i direktive kongresa i Otvorenog pisma KL, pa su smijenjeni s rukovodstva i isključeni iz Partije. Međutim ti frak-cionaši ponovo su došli u Partiju i na rukovodstvo u vrijeme dok je Gorkić bio sekretar CK KPJ, nastavljajući sa svojim štetočinskim djelovanjem do njihovog drugog isključenja.

³⁷ Ivo Marić, talijanski sud ga je osudio pod sumnjom da je dao letke Nikoli Krstuloviću svome naučniku, koji ih je bacao na Narod-nom trgu u Splitu.

³⁸ Vjerojatno se odnosi na Mirka Kujačića.

³⁹ Odnosi se na »Naš izvještaj«.

⁴⁰ Redakcija ne posjeduje taj letak.

⁴¹ Ovu akciju izvršili su 22 rujna članovi partijske ćelije istočnog dijela grada, a pripremio ju je njen sekretar Mate Bilobrk.

jedna grupa talijanskih oficira i vojnika. Bilo je oko 7 i po sati navečer. Od te bombe bilo je ranjeno nekoliko Talijana, a nekoliko ubijeno. Točan broj nije poznat. Osim Talijana izgubila su život i 4 građanina, koji su se nalazili u neposrednoj blizini Talijana. I druga bačena bomba imala je veliko djelovanje. Bila je, naime bačena pred jednu gostionicu, gdje su se sastajali talijanski oficiri i vojnici sa svojim građanskim prijateljima. Tu je nastao haos, ali ni tu se ne zna koliko ima ranjenih i mrtvih. U gradu kruže različite vijesti o ranjenim i mrtvima. U ponedjeljak bačene su dvije bombe na Talijane, koji su se šetali. Nije se moglo ustanoviti koliko je bilo mrtvih i ranjenih; ipak smo mišljenja da je bilo oko 10 mrtvih. U budućem ćemo nastojati da kroz naše akcije ne strada nijedna civilna osoba. Nakon ove dvije bačene bombe Talijani su iz straha i osvete pucali na pučanstvo, koje je prolazilo ulicama. Krivicu sada bacaju na nas, terorističke bande, kako oni nas zovu. U utorak⁴² ujutro bio je centar grada blokiran od vojske, postavili su po ulicama strojnice, čuvali centar grada i vršili kućne pretrage. Ta blokada trajala je do 11 sati, i nitko nije mogao doći u centar grada. U utorak je izišlo saopćenje, da je promet po ulicama dozvoljen samo od 6 sati ujutro i do 6 sati navečer. U srijedu⁴³ izišlo je drugo saopćenje, u kojem su raspisali nagradu od 10.000—50.000 lira onome ko prijavi terorističku bandu. Dakle, kako vidite, stvar se s akcijama zaoštrila, i mi imamo namjeru akcije dalje proširiti i to u provinciju, kako ne bi bio čitav pritisak Talijana uperen na Split. U srijedu su bile bačene dvije bombe u Solinu na jednu talijansku baraku. Žrtava nije bilo, ali Talijani su od straha pobjegli u susjednu kuću i do jutra se nisu usudili izići. Osim tih akcija s bombama bilo je i drugih akcija, koje opisujemo u prilogu⁴⁴ o akcijama u kojem navodimo i reagiranje Talijana.

Na kraju nekoliko molbi i pitanja

Ako vam je moguće, nabavite nam jednu aktentašnu sa dvostrukim dnom, jednu žensku tašnu i jedan kofer sve s duplim dnom, da nam to posluži kao uzorak za dalju izradu, jer oni zaustavljaju sada ljude na ulici te ih pretražuju.

Pitajte beogradsku organizaciju o Marasoviću⁴⁵, dugogodišnjem robijašu, kakav je, kako se držao na policiji i u zatvoru. Fati bi mogao nešto o njemu reći, Drugovi su ga primili ovdje na rad u tehnicu i misle, da bi on postao glavni tehničar. Budući da ga ne poznajem, to molim za obavijest.

⁴² 23 rujna

⁴³ 24 rujna

⁴⁴ Redakcija ne posjeduje taj prilog.

⁴⁵ Ante Marasović

Amo je došlo nekoliko Španjolaca, neki su bili upućeni na teren, a neki se još nalaze ovdje. Drugovi ne znaju, kakvi su bili (politički). Dali su im zadatak vjerujući samo na njihovu riječ da su drugovi poslali karakteristike za slijedeće Španjolce: 1. Lalić Konrad iz Šibenika⁴⁶, 2. Puharić iz Makarske⁴⁷, 3. Mrduljaš (Split)⁴⁸, 4. Buble Čiro⁴⁹, 5. Mrduljaš Boško⁵⁰, 6. Bilić Božo⁵¹, 7. Mijač Ante (Livno)⁵², a za posljednja tri Španjolca, koji su zadnji bili poslani iz Zagreba u Split, a odavle su bili poslani u područje Sinja k partizanima, njihova nam imena nisu poznata. Treba Španjolicima reći da ubuduće sa svakim šalju karakteristiku. Ja se ovdje dobro osjećam, jer se sa Dalmatincima već odavno poznajem, i s njima se dobro slažem. Nadam se da ću morati ovdje ostati mjesec dana, naročito zbog toga dok se ne vrati drug Vicko⁵³ iz područja Sinj. Inače je dobro, a ja i nadalje pomažem akcije s ostalim drugovima. Vi, drugovi, prosud te situaciju na temelju mog izvještaja i donesite nove odluke. Ne vjerujem, da u slučaju, kad ja ne bih bio ovdje, da ne bi i netko drugi mogao dalje rukovoditi. Važno je da je baš u ovo vrijeme došao netko amo dolje, kada su već sami stvar povelu dobro. I ovom prilikom se pokazuje potreba da od vremena na vrijeme netko od nas posjeti sve partijske organizacije u pokrajini, bez obzira da li one rade ili ne. Poslali smo jednog čovjeka, tj. jednog željezničara⁵⁴ koji treba da donese taj referat iz oktobra⁵⁵ i drugi materijal, ali kako izgleda dali su loše vijesti, tako da nije ništa donio.

I ovoga puta mislim, ali ne znam sigurno, da li će doći u Zagreb čovjek s našom propusnicom i legitimacijom. To sam kritizirao i takvo stanje, što se tiče redovite veze sa Zagrebom, ne smije se više trpjeti. Drugovi, javite mi, što ima inače nova. Mnogo me za-

⁴⁶ Poginuo u NOB.

⁴⁷ Ivan Puharić, prije rata uživao povjerenje viših partijskih foruma, koji su ga zbog toga ponekad i koristili kao svog kurira. Povlačenjem španske republikanske vojske, u čijim je redovima bio, našao se na radu u Njemačkoj, gdje je zavrbovan od Gestapoa. To potvrđuje njegovo puštanje iz zarobljeništva od strane Nijemaca, kada je uhvaćen kao borac IX divizije NOV. Početkom VI ofenzive, za vrijeme svog boravka na otoku Braču, bio je pozvan na Hvar od Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju i na saslušanje priznao svoje izdajstvo. Strijeljan je kao izdajnik Partije i naroda 1943 godine.

⁴⁸ Dezertirao kao komandir Sinjske čete. Poslije kapitulacije Italije ponovo stupio u partizane.

⁴⁹ U početku NOB imao oportunističko držanje i tek kasnije došao u partizane.

⁵⁰ Odnosi se na Paška Mrduljaša.

⁵¹ Božo Bilić-Marijan

⁵² Ante Mijač, poginuo 1943 godine.

⁵³ Vicko Krstulović

⁵⁴ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

⁵⁵ Misli se na materijal o Oktobarskoj revoluciji.

nima kako stoje ostale organizacije u Hrvatskoj i u čitavoj zemlji, naročito u vezi s akcijama i partizanskim pokretima. Kako stoji s Glavnim štabom? Ovim svršavam moj izvještaj, nisam vjerovao da ću toliko pisati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sp.⁵⁶ 22. X. 1941.

drug Brko⁵⁷

Prilog: Izvještaj o akcijama
po jedan »Izvještaj«
dalje od broja 95.

Letak P. K. nakon strijeljanja⁵⁸.

BR. 75

NAREDBA BR. 2 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE OD 22 LISTOPADA 1941 GOD. O TAKMIČENJU U ČAST OKTO- BARSKE REVOLUCIJE, OBUČAVANJU ZA BORBU PROTIV TENKOVA I OSNIVANJU RADIONICE ZA IZRADU I POPRAVAK ORUŽJA¹

KOMANDA II PARTIZANSKOG BATALJONA

Iz Komande narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Korduna i Banije primili smo sljedeću naredbu:

NAREDBA BR. 2

Komande narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Kordun i Baniju za 22. X. 1941

1 — Ovaj mjesec je mjesec ogromnih borbi oko Moskve, mjesec velike Oktobarske revolucije koja je dala Sovjetskoj Uniji snagu da danas može da vodi ovu divovsku borbu. Pozivam sve partizane, komandire i komandante da u ovom mjesecu umnogostruče svoje na-

⁵⁶ Split

⁵⁷ Narodni heroj Rade Končar-Brko

⁵⁸ Ove priloge Redakcija nije mogla pronaći.

¹ Primjerak naredbe koji Redakcija posjeduje umnožen je na šapirografu.

pore, da učine sve što mogu da bi što jače tukli fašiste i okupatora. Organizirajte natjecanja među pojedincima, odredima i rajonima za što veći uspjeh u borbi.

2 — Naročitu pažnju treba posvetiti borbi protiv Talijana koji danas u našim krajevima predstavljaju okupatorsku vlast i fašističkog žandara. Pozivam sve odrede da slijede primjer Debele Kose, Crne Lokve, a naročito odreda II rajona koji su pokazali da smo potpuno dorasli da uspješno vodimo borbu sa Talijanima i u slučajevima kad su brojčano nadmoćni i kad raspolazu artilerijom i tenkovima. Tukući Talijane, uništavamo okupatore i dolazimo do oružja koje nam je potrebno za daljnje i veće zadatke.

3 — Neka svi komandiri odreda posvete potrebnu pažnju obuci partizana za borbu s tenkovima vršeći vježbe benzinskim flašama i dinamitom. Svaka četa treba da formira jurišne desetine koje će se naročito vježbati za borbu s tenkovima. Ove desetine treba odmah obrazovati i obučavati, a komandanti rajona će mi o tome poslati izvještaje. Takve desetine treba opremiti benzinskim flašama, dinamitom, bombama i zelenim (probojnim) metcima.

4 — U nekim rajonima pojavila se žalosna činjenica da su se u naše odrede uvukli pojedinci ili grupice koji svoje oružje umjesto za svetu borbu protiv fašizma i okupatora upotrebljavaju za pljačkanje i lično obogaćivanje. Upozoravam sve komandante da sve slične pojave spriječe najenergičnijim mjerama, primjenjujući prema potrebi i smrtnu kaznu. Za svaku pljačku koja se ubuduće dogodi biće mi lično odgovorni komandanti rajona odnosno bataljona.

5 — Oduzimanje neophodno potrebne robe, hrane ili bilo čega civilnom stanovništvu dozvoljeno je jedino uz prethodno pismeno odobrenje komandanta rajona, koji će pri tome strogo voditi računa da se tim postupcima ne škodi interesima narodno-oslobodilačke borbe. Za oduzetu robu treba izdavati pismene potvrde onima od kojih je roba oduzeta.

6 — Upozoravam sve odrede da materijal i oružje oteto neprijatelju u borbi pripada našoj narodnoj vojsci kao cjelini, a ne pojedinih partizanima ili samo onim odredima koji su bili u borbi. Komandanti rajona će vršiti pravilnu raspodjelu sveg zaplijenjenog materijala prema potrebi pojedinih odreda, vodeći računa o jednoličnom jačanju svih odreda.

7 — U Petrovoj Gori se organizuje centralna radionica i puškarica gdje će se izrađivati bombe, prepravljati »Manliher« puške i vršiti popravci oružja. Neka svi odredi pošalju u Crnu Lokvu majstore vješte tome poslu koji su voljni da rade u toj radionici. Za pravilan rad te radionice potrebno je prikupljati i slati u Crnu Lokvu sljedeći materijal: raznovrsne željezne cijevi, eksploziv, kapsle, korde.

cijevčice šuplje 3 mm, raznovrsne turpije, borer — naročito od 1 do 8 mm, čeličnu žicu, denaturizovani alkohol, mašinsko i cilindarsko ulje, brzorezni čelik (rapidštal), boraks, c'ink (kalaj, kositar), solne kiseline i salmijaka.

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar:
F. Kovač² s. r.

Komandant:
Ivo Vladić³ s. r.

BR. 76

**IZVJEŠTAJ POKRAJINSKOG KOMITETA KPH ZA DALMACIJU
KONCEM LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM KOMITETU
KPH O IZVRŠENIM AKCIJAMA I NEPRIJATELJSKIM
REPRESALIJAMA¹**

AKCIJE IZVEDENE POSLIJE ZADNJEG IZVJEŠTAJA

Zadnji put javljena je neprovjerena vijest da je između Sinja i Vrlike napadnut kamion sa ustašama; sad je to provjereno i potvrđeno zvanično da ima 15 mrtvih i 17 ranjenih; to je izveo parti-zanski odred u okolini Sinja. Oni imaju vezu sa bosanskim odredima.

- 9—X bačena bomba na auto u kom se nalazio domaći fašista Krstulović i još jedan; obojica su ranjena, auto je oštećen.
- 11—X bačene dvije bombe na burad sa benzinom u Splitu, ali nije načinjena nikakva šteta.
- 15—X na brodogradilištu u Splitu metnut eksploziv u ložište kotla broda »Orao«, razbijen je kotao i brod je sjeo na dno. Taj brod trebao je nakon sitne popravke da prati neki konvoj.
- 17—X u Šibeniku je ubijen vođa mjesne fašističke organizacije.
- 18—X u Splitu otrovano vino koje su trebali piti talijanski ofi-ciri; ali, pošto su dva vojnika ranije popili tog vina i odmah pali, te preneseni u bolnicu, ne zna se dali su mrtvi, jasno — oficiri nisu otrovani jer su vojnici prije njih bili žrtve.

² Vječešlav Holjevac

³ Ivo Rukavina

¹ Original izvještaja je u rukopisu, a nedostaju mu datum i potpis.

- 19—X bačene dvije bombe u Splitu na grupu Talijana, 4 ranjena, nastala opšta trka i pucnjava u Splitu čitavu noć (vidi detalje o toj akciji u pismu²).
- 20—X bačene 4 bombe na više mjesta u Splitu, broj mrtvih i ranjenih ne zna se tačno pošto Talijani kriju svoje žrtve. Računa se 10 mrtvih i preko 20 ranjenih.
- 21—X bačene dvije bombe na barake gdje su talijanski vojnici stanovali, žrtava nema, ali talijanski vojnici su pobjegli u najbliže kuće i nisu do ujutru izlazili od straha van.
- 16—X spaljene u Splitu barake sa talijanskom spremom.

Reakcija sa strane Talijana na akcije

U Trogiru strijeljano 12 Splićana simpatizera, 7 osuđeno na smrt u bjegstvu, 15 na robiju, ukupna robija 179 god. Ovi su simpatizeri ranije uhapšeni na denuncijaciju, a kod nekih je nađen i »Izvještaj«;³ oni su se dobro držali prilikom strijeljanja.

U šibeniku strijeljano — — —⁴, osuđeno na robiju — — — od — — — do — — — godina; i oni su se dobro držali na strijeljanju.

- 15—X u Splitskom brodogradilištu uhapšeno 150 radnika radi oštete broda »Orao«, neki su već pušteni iz zatvora, a ima ih još dosta u zatvoru.

Poslije bačenih bombi u nedjelju i ponedjeljak, prilikom blokade pojedinih ulica, kod premetač.ne, bilo je tučenja stanovnika i maltretiranja sa strane Talijana.

- 21—X u Splitu ograničeno kretanje do 6 sati naveče od 6 sati ujutru, građanstvo jako negoduje.
- 22—X raspisane u Splitu nagrade od 10.000 do 50.000 lira ko prokaže gdje se sklanjaju ili kaže one koji uznemiruju građanstvo i ruše red i mir.

² Vidi dok. br. 74, tačka 14.

³ Vidi objašnjenje 26 uz dok. br. 31.

⁴ Na mjestima koja su označena crticama u originalu nijesu ispisane cifre, već je ostavljen prazan prostor.

Priloge i nevolene radne rodice i srodnici

Zadnja put javljeno je ne proglašeno ujet da je u završnim brijeg
i kraljeve neposredno karion na naloženim, saet je to proglašeno
u potvrdnom izvješću od 15. marta i 17. marta. To je
iako potvrđeno u ovoj u stvari. Ona nam je ujedno
Poznanici u ovoj misli.

9-E bovine boudle me auto u hane se voleno namu (100)
ste krsilom i još glava obopne su hane na auto je
vrticau.

11-E Bovine ovije boule me kraljeve se beure ^{u hane}
vrticau u hane vrticau

16-E Na proglašiti u spleti namu kraljeve u hane
auto. Broja, Ova kraljeve je auto, Broj je ujet me
dvor. Taj broj trebno je namu kraljeve ujet me
vrticau.

17-E u kraljeve je ujet me vrticau (100) ujet me vrticau

18-E u spleti kraljeve namu kraljeve ujet me vrticau (100)
u hane vrticau u hane vrticau namu kraljeve ujet me vrticau
u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau
u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau

19-E bovine dve boule u spleti me vrticau kraljeve u hane
vrticau vrticau kraljeve u hane vrticau u spleti u hane vrticau
(u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau)

20-E bovine 4 boule me ujet me vrticau u spleti kraljeve u hane
u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau
u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau

21-E bovine dve boule me kraljeve ujet me vrticau kraljeve u hane
vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau
u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau u hane vrticau

15-E kraljeve u spleti kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane
vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau

u hane vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau
u hane vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau
u hane vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau
u hane vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau
u hane vrticau kraljeve u hane vrticau kraljeve u hane vrticau

**PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA LIKU KONCEM LI-
STOPADA 1941 GOD. POVODOM MUČKOG UBISTVA NARODNOG
HEROJA MARKA OREŠKOVIĆA-KRNTIJE¹**

SRPSKOM I HRVATSKOM NARODU!
DRUGOVIMA RADNICIMA I SELJACIMA!
SVIMA!

Drugovi i braćo!

Zločinačka ruka neprijatelja oslobodilačke borbe srpskog i hrvatskog naroda, zločinačka ruka narodnih izdajica i talijanskih plaćenika izvršila je ovih dana² podmuklo i ogavno umorstvo nad jednim od naših prvoboraca, nad organizatorom oružanog ustanka u Lici, nad neustrašivim narodnim junakom, članom Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, našim ljubljenim drugom MARKOM OREŠKOVIĆEM-KRNTIJOM.

Vijest o ovom odvratnom činu šake izdajnika i zločinaca uzbudila je čitavu Liku. Cijela Lika bez obzira na vjerske i političke razlike reagirala je na tu vijest dubokim bolom, iskrenim suzama i pravednim gnjevom protiv ubojica. Reagirala je tako, jer Lika nije zaboravila, niti će ikada zaboraviti, što je MARKO OREŠKOVIĆ-KRNTIJA značio za nju u najteže i najkrvavije doba njezine historije. Lika nije zaboravila, niti će ikada zaboraviti, da je Marko Orešković-Krntija prvi razvio barjak narodno-oslobodilačke borbe u Lici, borbe protiv krvavih ustaških bandita i njihovih gospodara talijanskih i fašističkih okupatora.

HRVATSKI I SRPSKI NARODE LIKE!

U ono mučno doba kada su se razularene Paveličeve ustaške horde, uz pomoć talijanskih okupatora, poput krvavih pasa bacile na naša sela, ubijajući i zvjerski mučeći naše ljude, koljući našu nevinu djecu, silujući naše žene i djevojke, kada je našom izmučenom zemljom odjeknuo smrtni hropac hiljada najboljih sinova, u to teško i krvavo doba **Komunistička partija Jugoslavije**, ostajući vjerna svom izmučenom i prevarenom narodu, **povela je odlučnu i nepokolebivu borbu protiv ustaških bandita i fašističkih okupatora**. Komunistička partija poslala je svoje najbolje ljude u sve krajeve Jugoslavije da organizuju napušteni narod i da ga povedu u borbu za očuvanje života, za spas domova i porodice, u borbu za slobodu.

¹ Redakcija posjeduje primjerak proglašenja koji je umnožen na šapirografu.

² 20 listopada 1941 godine.

U Liku, gdje je bjesnio najžešći teror ustaških horda, **Komunistička partija Hrvatske poslala je jednog između svojih najboljih radnika, prokušanog borca i organizatora, prekaljenog boljševika, člana Centralnog komiteta — druga MARKA OREŠKOVIĆA-KRNTIJU. I MARKO, vjerni sin junačke kršne Like, zaredao je sa šakom svojih suradnika popaljenim ličkim selima, ličkim vrletima, planinama i šumama, stao dizati narod na noge, organizirao ga i poveo u oružanu borbu protiv ustaških krvnika i njihovih gospodara talijanskih fašističkih okupatora.**

**SRPSKI I HRVATSKI NARODE LIKE!
DRUGOVI RADNICI I SELJACI!**

Još su vam svima u živom sjećanju oni grozni dani kada ste, prepušteni sami sebi, prevareni i izdani, morali ostavljati svoja sela opljačkana i zajedno sa ženama i nejakom djecom bježati u šume i planine da spasite goli život ispod krvavog noža ustaških zločinaca, kada ste po snijegu i kiši, polugoli i bos, gladni i žedni provodili dane i noći, nedjelje i mjeseci u šumama i vrletima, proganjani poput divlje zvjeri. Ali sjećate se i onog dana kada je — poslan od Komunističke partije — došao k vama drug MARKO da vam plamenim riječima povrati vjeru u sebe i svoju vlastitu snagu. Sjećate se njegovog vedrog mladenačkog zanosa kojim vas je poveo u borbu, korčajući uvijek neustrašivoću pravoga boljševika u prvim redovima. Lomeći sve zapreke, prezirući sve opasnosti, odan dušom i tijelom svome potlačenom narodu i Komunističkoj partiji, drug MARKO OREŠKOVIĆ vodio je narodno-oslobodilačku borbu u Lici sigurnim putem prema pobjedi.

I tada, kada su se počeli ostvarivati prvi rezultati naše narodno-oslobodilačke borbe, kada su u krvavim bitkama mnogi krajevi Like i Ecsne oslobođeni od ustaškog terora, tada se kod nas pojavila šaka propalica, izroda i izdajnika, koji su našu borbu htjeli iskoristiti u svoje prljave, lične svrhe. Ta šaka podlaca i nakaza, ta šaka izroda i kukavica, koji su u doba oružanog ustanka pobjegli pod okrilje talijanskog fašizma, pobjerala se revolucionarnog pokreta ličkih masa i uprla sve svoje snage da taj pokret skrene s pravog puta, s puta kojim ga je vodio MARKO OREŠKOVIĆ-KRNTIJA. Stupivši u službu zakletog neprijatelja srpskog i hrvatskog naroda, u službu talijanskog fašizma, ta šaka izdajnika i talijanskih plaćenika poduzela je sve da narodno-oslobodilačku borbu protiv ustaških bandita i njihovih gospodara talijanskih okupatora skrene putem bratoubilačke borbe između Srba i Hrvata. Ta banda moralnih propalica, nakaza i izroda, što se okuplja oko bivšeg Stojadinovićevog ministra Nika Novakovića-Longa, oko poznatog gulikože Steve Rađenovića i majora Rašete, mislila je da će svoj cilj najlakše postići ako ubije vođu i organizatora narodno-oslobodilačkog pokreta u Lici, najboljeg i naj-

popularnijeg partizana u Lici, druga MARKA OREŠKOVIĆA. Podmuklo i zaplotnjački dočekali su ti banditi MARKA na njegovom putu iz Bosne, kamo je pošao sa veoma važnim vojničkim zadacima, i izvršila najogavniji zločin što se dade zamisliti — ubila ga iz potaje.

HRVATSKI I SRPSKI NARODE LIKE!
DRUGOVI RADNICI I SELJACI!
DRUGOVI PARTIZANI!

Hitci koji su probili junačke grudi ovog narodnog heroja bili su namijenjeni cijeloj našoj narodno-oslobodilačkoj borbi, bili su namijenjeni našim narodno-oslobodilačkim partizanskim odredima, bili su namijenjeni Komunističkoj partiji. Ove gadne ubojice i zločinci su mislili da će MARKOVOM smrću obezglaviti i razbiti našu borbu. Ali se prevariše. Iza MARKA OREŠKOVIĆA-KRNTIJE ostaje kao klisura čvrsta Komunistička partija, ostaje sve snažniji narodno-oslobodilački front, ostaju jaki, u vatri i borbama očeličeni partizanski odredi. Pa ma kako težak bio gubitak koji nas je zadeso MARKOVOM smrću, Komunistička partija, prekaljena u tolikim borbama i krvi svojih najboljih snova, nastavit će još odlučnije borbu protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu domaćih izdajca i plaćenika. Narodno-oslobodilački front Srba i Hrvata nastavit će još odvažnije putem zajedničke borbe hrvatskog i srpskog naroda do konačnog oslobođenja, a hrabri partizanski odredi, slijedeći stope svoga velikog druga MARKA OREŠKOVIĆA, nastavit će još upornije borbu protiv okupatora.

Tu borbu ne može omesti niko. Našu pobjedu ne može zapriječiti niko. Ni Hitler, ni Musolini, ni Pavelić, ni šeka domaćih izdajca, jer u našoj borbi sudjeluju sav srpski i hrvatski narod, jer u njoj sudjeluju svi potlačeni narodi Evrope, jer u njoj sudjeluje veliki i moćni hrvatski Sovjetski Savez sa svojom nepobjedivom Crvenom armijom seljaka i radnika, jer u njoj sudjeluju slobodoljubivi narodi Engleske i Amerike. U toj borbi, čija je pobjeda sve bliža, smrvit ćemo u prah i pepeo sve izdajnike i tuđinske plaćenike! A krv narodnog junaka druga MARKA OREŠKOVIĆA-KRNTIJE daće nam nove snage u toj borbi!

Slava drugu Marku Oreškoviću-Krntiji!
Živjela narodno-oslobodilačka borba Srba i Hrvata!
Živjeli naši veliki saveznici bratski Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!

Živjela nepobjediva Crvena armija radnika i seljaka!
Živjeli naši hrabri partizanski odredi!
Živjela Komunistička partija Hrvatske!
Živjela Komunistička partija Jugoslavije!

OKRUŽNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
ZA LIKU

BORBE I AKCIJE HRVATSKIH PARTIZANA U LISTOPADU
1941 GODINE¹

BORBA PROTIV OKUPATORA I NJIHOVIH SLUGU

DALMACIJA. Dne 9. X. partizanski je odred bacio bombe na auto u kome je bio fašista Krstulović². Dvojica su teže ranjeni a auto oštećen. 13. X na brodogradilištu u Splitu razbijen je kotao na brodu »Orao« i brod se nasukao. Brod je trebao da prati talijanski konvoj. 17. X u Šibeniku je ubijen vođa mjesne fašističke organizacije. 19. X bačene su bombe u Splitu na grupu Talijana. Četvorica su teže ranjena. 20. X bacane su bombe na nekoliko mjesta u Splitu. Računa se da ima 10 mrtvih i preko 20 ranjenih. 16. X zapaljena je u Splitu baraka sa talijanskom spremom.

Zbog sve češćih i sve jačih akcija krvožedni fašistički okupatori u masama ubijaju i hapse po Dalmaciji. Tako je u Trogiru strijeljano 12 narodnih boraca, u Splitu su 7 osuđeni na smrt, 15 na robiju — na ukupno 179 godina. U Šibeniku je također bilo strijeljanja i osuđivanja na tešku robiju. U Splitu je ograničeno kretanje do 6 sati navečer.

Kod Zrmanje survao se u provaliju vlak sa talijanskim vojnicima i ratnim materijalom. Na kompoziciji je bilo nekoliko automobila koji su uništeni. Cijeni se da ima oko 200 mrtvih i ranjenih talijanskih oficira i vojnika.

U Tušiloviću kod Karlovca jedan partizanski odred razoružao je oko 20 hrvatskih vojnika. Pored pušaka sa municijom zaplijenili su i puškomitraljez. Vojnicima se nije ništa desilo, dok je komandir koji ih je tjerao da dadu otpor ubijen.

Kod Petrove Gore (Kordun) jedan partizanski odred naišao je na jaču talijansku patrolu. Razvila se borba u kojoj je palo nekoliko Talijana. Odred se povukao bez žrtava.

1. X odred »Matija Gubec« u blizini Fužina postavio je zasjedu na cesti kuda prolaze kamioni sa talijanskom vojskom. Jednog motociklistu su ubili a motocikl uništili. Otvorili su paljbu i na kamion u kome je bilo oko 30 talijanskih vojnika. Bilo je nekoliko mrtvih i ranjenih. Talijanima je uspjelo pobjeći s kamionom; zaplijenjene su dvije puške i nešto municije. 2. X, poslije niza uspješnih akcija na toj cesti, Talijani njom prolaze samo u većim kolonama. Kod Breze bila je minirana cesta i jedan kamion s talijanskim vojnicima odletio je u zrak.

¹ Preštampano iz »Vjesnika« br. 5 od 25 X 1941 godine. Objašnjenje za »Vjesnik« vidi uz dok. br. 8.

² Antonio Krstulović, emigrirao pred kapitulaciju Italije 1943 godine.

DEMONSTRACIJA SREDNJOŠKOLSKE OMLADINE U SPLITU 25 LISTOPADA 1941 GODINE¹

PRVA OMLADINSKA DEMONSTRACIJA 25 OKTOBRA 1941

Još od juče stoje po zidovima izlijepljeni novi oglasi. Između ostalih koji govore o cijenama, o tome da svaki »pošten.« građanin mora da preda oružje fašističkim vlastima, jer, u protivnom, svaki onaj kod koga se nađe biće strijeljan; nalaze se oglasi oko kojih se skupljaju radoznala đачka lica. S napregnutom pažnjom čitaju ono isto što je dan prije izašlo u novinama »Il popolo di Spalato«², gdje stoji da će se đacima srednjih škola 25-og oktobra podijeliti svjedodžbe. Nemirna slutnja zavládala je omladinom. Skupljaju se grupice pred oglasima, na ulici, trgu i žučljivo raspravljaju: »Nova prevara. Hoće da nas upišu u svoje lopovske organizacije Gil³ — Guf.⁴ i druge«, zaključili su đaci ogorčeno. Iskrsavaju mnoga pitanja. Da li će se škole otvoriti, i ako se otvore, sigurno će se u njima učiti na talijanskom jeziku. Glasina o prisilnom upisivanju u Gil raširila se među omladinom i naišla na negodovanje i otpor. »Zar da sramotno i izdajnički služimo okupatoru, tom fašističkom izrodu, koji je došao da isiše i posljednju kap krvi iz našeg već napaćenog naroda?« — zagrajali su đaci i omladina je uzvikivala: »Zar da se odreknemo našeg hrvatskog imena i jezika?«

I uznemirene grupice đaka počele su naglo rasti i sjedinjavati se, dok se nisu pretvorile u bijesnu gomilu koja je prit'sla na ulaze i vrata škola s urlikom: »Ovamo naše svjedodžbe! Razbojnici, hoćete da uništite naš godišnji trud!« Školske vlasti, naravno, nisu namjeravale da ispune dano obećanje u oglasima, ono je ostalo samo na papiru. Razljućena masa đaka neprestano je ponavljala u horu: »Svje-do-džbe, svje-do-džbe. Hoćemo svjedodžbe na hrvatskom jeziku! Nećemo talijanski jezik u školama!«

Iz mase đaka nadvikivali su se razgovijetni usklici i parole mladih skojevaca: »Dolje Fašio⁵ i Gil! Živjela narodno-oslobodilačka borba omladine!« Masa đaka je oduševljeno prihvatila: »Nećemo Gil, dole Gil...!«

¹ Članak je preštampan iz lista »Naš izvještaj« br. 7. Ova demonstracija je bila 25 rujna 1941 godine.

² Dnevni list koji su izdavali Talijani u Splitu za vrijeme okupacije.

³ »Gioventù italiana del Littorio«, talijanska fašistička omladinska organizacija.

⁴ »Gruppo Universitario Fascista«, fašistička studentska organizacija.

⁵ Mjesna fašistička organizacija.

Daci su demonstrirali pred školama dok su se preplašeni profesori s direktorom šćučurili u zbornici i vijećali kako da utišaju tu graju đaka. Da li im je njihov bijes bio stran i nerazumljiv? Svejedno, nisu nalazili načina da im udovolje. Mnogi su se možda i radovali u sebi, ali to su tajili.

Raspaljena gomila pokrenula se gradom sa svih strana, od svih srednjih škola, tehničke, realke, klasične, od trgovačkih i ženske realke pridolazile su mase đaka i zatalasale se pred Narodnim kazalištem.

I dvije hiljade mladih grla zapjevalo je s ponosom i rasplamsanim žarom nekoliko najljepših nacionalnih pjesama: »Hej Slaveni!«, »Nije zemlja taljanska...«, »O Dalmacijo, ti zemljo mila...«

Zaorili su glasovi neustrašivo i skladno. Izgledalo je kao da omladina čitavog potlačenog svijeta pjeva pjesmu slobode, borbenu pjesmu koja raspaljuje, pjesmu koja dira i pobuđuje na smijeh i radost kao i na plač.

Omladina je suznih očiju pjevala, i taj trenutak oduševljenja i zanosa bio je kratak kao sekunda ali trajan doživljaj i vječni borbeni plamen koji se tog velikog dana razbuktao u srcima omladine i koji će gorjeti do kraja, do konačne pobjede naroda nad mrskim fašizmom.

Fašisti su pokušali kundacima da rastjeraju mase đaka. Vrata kazališta su se naglo otvorila i 15—20 crnokošuljaša jurnulo je poput bijesnih pasa i počelo da mlati kundacima po glavama đake. Sve se odigralo u jednom času; projurivši kroz gomilu, udarajući koga bi stigli, odjednom su se našli iza zaključanih vrata odakle su došli, prestrašeni, videći da se jedna grupa đaka sprema da ih napadne s leđa. Omladina se raspršila gradom i skupivši se ponovo u gomilu demonstiranata stupila je na trg. Ali agenti i karabinjeri bacili su se poput grabljivica među đake i počeli hapsiti, provocirati i izazivati incidente. Zatvori su tog dana bili prepuni đaka, već nisu imali gdje da ih smjeste. Odvodili su ih u Fašio i prisiljavali na rimski pozdrav. Svjesni omladinci i omladinke držali su se hrabro, nisu htjeli pozdraviti, niti koga izdati, već su strpljivo podnosili batine. Nekoliko dana poslije toga, karabinjeri su hapsili i tukli na ulici svakog omladinca koji je imao uza se đaćku (knjižicu) legitimaciju.

Prva akcija bila je uspješna i dobro organizirana. Sva omladina je učestovala bez razlike, SKOJ-eva organizacija, u kojoj su okupljeni najbolji omladinci, pošteni i hrabri, organizirala je ovu akciju i bila njen glavni pokretač. Ostala svjesna omladina sudjelovala je u demonstraciji i jednoglasno prihvatila narodno-oslobodilačke parole koje je istakla napredna komunistička omladina. Ona je pošla njenim tragom, dok su se samo neki nepošteni izdvojili i prišli izdajničkom taboru, sabotirajući rad i borbu svjesne omladine. Ovi izrodi, kao ljotićeveci i slični, stupili su u fašističke organizacije

i postali njihovi otvoreni agenti. U novim odijelima i nacifrani, hohštaplernski nakr.vljenih šeširića, šetkali su ti pokvarenjaci splitskom rivom i trgom, od kina do slastičarne, dok su im u džepovima šuštale lire, i vrebali drugove s kojima su do juče dijelili mareнду (užinu) u školskoj klupi. Pratili su svaki njihov korak s namjerom da ih denunciraju. Mnogi mladi životi naših drugova pali su žrtvom ovih domaćih izroda — špijuna.

Fašisti su »razočarani« u splitskoj mladeži, videći u njoj ozbiljnog protivnika. Nakon ove đačke akcije porastao je teror nad omladinom, nastala su masovna hapšenja, mrcvarenje na fašističkoj policiji, strijeljanja dječaka od 16—20 god. u Trogiru, u Spl.tu, Šibeniku. Mlada, skoro dječja tijela bila su mučena najgroznijim i najperverznijim mukama. Na trogirskom, splitskom i š.benskom groblju nicaje su male, svježje humke bez oznake.

A Dalmatinci i narodni borci, da bi osvetili prolivenu krv hrabrih omladinaca koji su dali mlade svoje živote za pravednu narodnu borbu, odgovorili su na ova zločinstva — bombama.

BR. 80

ČLANAK EDVARDA KARDELJA OD KONCA LISTOPADA 1941 GOD. O POLITIČKOJ SITUACIJI U HRVATSKOJ¹

HRVATSKE NARODNE MASE I KOLEBANJE U HRVATSKOJ SELJAČKOJ STRANCI

Poslednjih dana stižu sve češće vesti iz svih krajeva Hrvatske o ogorčenju hrvatskih seljačkih masa protiv ustaške strahovlade i okupatora. To ogorčenje se izražava u bezbrojnim sitnim političkim i diverzantskim akcijama po čitavoj Hrvatskoj. To, nema sumnje, nagoveštava ozbiljan preokret u širokim hrvatskim masama. Šta te činjenice znače?

1. One znače prelaz hrvatskih narodnih masa od pasivnog čekanja — a to je bila politika službenog vodjstva HSS — na aktivnu borbu protiv ustaških bandita i okupatorskog jarma.

2. One znače da je, snažnim korakom, počeo odozdo, u masama, proces ujedinjavanja hrvatskog naroda u jedan široki narodno-oslobodilački front, koji otvara perspektivu opšteg narodno-oslobodilačkog ustanka hrvatskog naroda.

¹ Preštampano iz knjige »Put nove Jugoslavije«, izdanje »Kulture« Beograd 1946 god. Članak je prvi put objavljen 25 listopada 1941 god. u »Borbi«.

3. One znače da ustaše gube inicijativu, znače njihovu sve bržu izolaciju od osnovnih masa hrvatskog naroda.

4. One, najzad, znače da se sve više učvršćuje jedinstvo i sloga naroda Jugoslavije u zajedničkoj borbi protiv zajedničkog neprijatelja, da njihova borbena otporna snaga postaje sve veća i sve smrtonosnija za neprijatelja.

Ne može biti sumnje da je krvava marioneta Pavelić u samom početku postigao izvesne rezultate u Hrvatskoj, time što je uspeo da pokrene jedan šovinistički talas u hrvatskim gradovima i selima. No — to bi bilo premalo za njegovo učvršćenje. Pomogla mu je jedna druga činjenica, naime: politika zvaničnog vođstva HSS, politika iščekivanja, politika sprečavanja borbenog jedinstva hrvatskog naroda, politika pasivnog tolerisanja, i čak i odobravanja strahovitih zločina koje je Pavelić vršio i još vrši u ime hrvatstva. Treba otvoreno reći da je baš ta politika najviše pomogla privremenom učvršćivanju Pavelića na vlasti, da je — drugim rečima— ta politika objektivno pretstavljala jedno od najvažnijih uporišta i rezervi okupatora hrvatske zemlje i neprijatelja celokupnog slobodoljubivog čovečanstva.

Svi iskreni hrvatski patrioti, a u prvom redu komunisti, već su onda, u samom početku, naglašavali da će takva politika zvaničnog vođstva HSS naneti hrvatskom narodu strahovitu štetu i da je aktivni otpor i borbeno jedinstvo sa ostalim narodima Jugoslavije jedini put koji vodi hrvatski narod istinskoj nezavisnosti i slobodi. Ti isti patrioti još onda su naglašavali da će hrvatski narodi ići tim putem, hteli to neki ljudi ili ne hteli, a da će baš politika iščekivanja sve više izolovati od hrvatskih narodnih masa baš nosioce takve politike.

Tako se i desilo. Hrvatski narod počeo je da se diže protiv Pavelićevih bandita i okupatora. Borbeni talas povukao je i najborbenije i najiskrenije ljude iz vrhova HSS, a naročito veliki deo srednjeg i nižeg aktiva HSS, u borbu protiv ustaša. Takav će položaj ubrzati proces sazrevanja i opredeljenja borbenih frontova u Hrvatskoj. Više se neće moći podržavati stara »politika iščekivanja«. Više se neće postavljati samo pitanje: ili sa okupatorima ili za istinsku hrvatsku slobodu, nego ili sa hrvatskim narodnim masama ili bez njih i protiv njih. Sada je poslednji čas da se neki rukovodioci i aktivisti HSS izjasne: s kim upravo hoće da idu. U protivnom, ostaće sami. Tako danas stoje stvari u Hrvatskoj. Nema sumnje da će takvo raščišćavanje ne samo pomoći hrvatskom narodu da spere sa svog imena ljagu koju su mu naneli ustaški zločinci, nego će biti od najvećeg značaja za ceo daljni razvitak oslobodilačke borbe svih naroda u Jugoslaviji.

Užice, oktobra 1941 godine.

**UPUTSTVO KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANJE OD
29 LISTOPADA 1941 GOD. O DUŽNOSTIMA PARTIZANA¹**

KOMANDA NARODNO-OSLOB. PAR. ODREDA
ZA KORDUN I BANIJU
Broj 11/X. 41
Komesarijat
29. X. 1941.

ŠTA TREBA DA ZNA, KAKAV TREBA DA BUDE PARTIZAN

1. Borba koju danas vodimo jeste narodno-oslobodilačka borba upravljena protiv svih okupatora, ustaša i frankovačke gospode.

Zašto narodno-oslobodilačka? Zato što su fašizam njemački i italijanski, slomivši trulu versaljsku Jugoslaviju, zavladali u našoj domovini, doveli na vlast krvnika Pavelića i ustašku bandu koja žari i pali i pljačka, a sve po naređenju svojih gazda, njemačkih i italijanskih fašista, i to jedino u njihovom interesu.

Naš narod neće biti slobodan u svojoj kući, na svom djedovskom ognjištu, sve dok ne istjeramo sve okupatore, sve dok posljednji ustaški gad ne bude zbrisan sa lica naše domovine.

2. Da li postoje stvarne snage da se izvojuje narodno oslobođenje ispod fašističkog terora?

Snage potrebne za izvojevanje narodnog oslobođenja postoje u našem narodu. Naš narod je u svojoj historiji pokazao sposobnosti i mnogo je neprijatelja zbacio sa svojih leđa, te se domogao slobode. Danas vode borbu protiv istog neprijatelja veliki narodi Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike, te svi potlačeni narodi Evrope.

Jedinstvo slavenskih naroda, jedinstvo svih naroda jeste garancija konačnog uspjeha nepobjedive Crvene armije u savezu sa engleskom vojskom. Već zadat je smrtni udarac fašističkim bandama na Istočnom frontu.

3. Potrebno je oružje da bi srušili naoružane snage fašizma.

Oružje ćemo zarobiti kod neprijatelja, napadajući ga ondje i onda kada nam je to najpovoljnije. Tri petine našeg oružja je već danas zarobljeno od neprijatelja.

4. Da bi se borili protiv organizovane vojske neprijatelja, trebamo stvoriti još organizovaniju vojsku.

¹ Redakcija posjeduje prepis uputstva.

Mi smo danas organizovali partizanske odrede koji su već na oslobođenim teritorijama prava narodna vojska sa željeznom disciplinom.

5. U redovima neprijatelja vlada kruta i prisilna disciplina. U našoj narodno-oslobodilačkoj vojsci vlada disciplina svijesti, disciplina svjesnih boraca za slobodu naroda, za v.še prava i bolji život. Vlada čelična disciplina svjesnih boraca.

6. Naša vojska je narodna vojska. Svaka narodna vojska jeste politička vojska. Ona ne djeluje samo vojnički, već i politički. Objasnjava narodu zašto se bori i protiv koga se bori. Objasnjava narodu cilj borbe, put kojim se do ovoga cilja dolazi. Mobilize široke narodne slojeve, priprema opšti narodni ustanak.

Danas na Kordunu i Baniji vodimo partizansku borbu i koristimo se partizanskom taktikom. Partizanskom taktikom ćemo se koristiti sve dok se ne naoružamo dovoljno da povedemo frontalnu borbu, te očistimo i oslobodimo našu teritoriju od fašista, ustaša, te oborimo krvavu vladu psa Pavelića. Slobodne teritorije u našoj domovini su iz dana u dan veće. Narodna vlast se proširuje.

Civilnu vlast vrše odbori nacionalno-oslobodilačkog fronta. Partizani — narodni vojnici — podpomažu i poštuju vlast odbora nacionalno-oslobodilačkog fronta. Pomažu im djelom i riječju u izvršavanju njihovih zadaća.

9. Partizani, narodna vojska, jesu zaštitnik narodnih interesa, čuvar reda i zaštitnik imovine i sigurnosti pojedinca. Narodna vojska štiti narod od pljačkaša, lopova i kradljivaca.

10. Partizani-vojnici narodne vojske — imaju sva prava politička da budu izabrani i da biraju tijela civilne vlasti.

11. Partizan — narodni vojnik — mora biti vjeran svome narodu, vjerno ispunjavati sadržaj zakletve.

12. Partizan — narodni vojnik — ne smije lagati, krasti i pljačkati.

13. Partizan — narodni vojnik — od ratnog plijena za sebe ništa ne smije zadržati. Cijeli ratni plijen jeste narodna svojina, jeste svojina partizana — narodne vojske.

14. Svaki prekršaj kažnjava narodni sud.

15. Partizan — narodni vojnik — pri stupanju u partizanski odred zaklinje se na vjernost narodu.

16. Partizan — narodni vojnik — jeste čist, uredan, obrijan. Njegovo odijelo je čisto i zakrpano.

»Uvijek napada baš kod našeg sela« itd. Pr govoralo se i pojedinim odgovornim drugovima da su oni krivi za sve zlo koje je zadesilo narod.

Pojavilo se i jasno ispoljilo u nekim mjestima nerazumijevanje borbe koju vodimo kod stanovništva. Zašto je vodimo, dokle ćemo

ju voditi, kada će se ona završiti? Sve ove činjenice su cilj koji pred nama stoji. Takav velik cilj i svijest nameće svakom partizanu dužnost da na svakom koraku svaka njegova riječ koju progovori ma s kim bilo bude upravljena u objašnjavanju slijedećeg:

1. Borba koju danas vodimo jeste narodno-oslobodilačka borba, upravljena protiv svih okupatora, ustaša i frankovačke gospode.

Zašto narodno-oslobodilačka? Zato što su njemački i talijanski fašizam, slomivši trulu Jugoslaviju, zavladao u našoj domovini Hrvatskoj, doveli [na] vlast krvnika Pavelića i ustaške bande koje žare i pale po naređenju svojih gospodara njemačkih i italijanskih fašista i jedino u interesu njihovom. Naš narod neće biti slobodan u svojim kućama, na svom djedovskom ognjištu, sve dok ne istjeramo posljednjeg okupatora, sve dok i posljednji ustaški gad ne bude zbrisan s lica naše domovine.

2. Da li postoje stvarne snage da se izvojuje narodno oslobođenje ispod fašističkog terora?

Snage potrebne da se izvojuje narodno oslobođenje postoje u našem narodu. Naš narod je u svojoj istoriji pokazao sposobnosti i mnogo je već neprijatelja oborio sa svojih leđa, te se domogao slobode. Danas vode borbu protiv neprijatelja, a to je fašizam, veliki narod Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike, te svi potlačeni narodi Evrope.

Jedinstvo slavenskih naroda, jedinstvo svih naroda jeste garancija konačnog uspjeha. Nepobjediva Crvena armija u savezu sa engleskom vojskom već zadaje smrtno udarce fašističkim hordama na Istočnom frontu. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Komesar Korduna i Banije

F. Kovač,² s. r.

² Vječešlav Holjevac

**NAREDBA BR. 4 KOMANDE NOP ODREDA KORDUNA I BANIJE
OD 31 LISTOPADA 1941 GOD. ZA ORGANIZIRANJE I RAD
DIVERZANTSKIH GRUPA, IZVJEŠTAVANJE O NEPRIJATELJ-
SKIM SNAGAMA I DOSTAVLJANJE OPERATIVNIH PLANOVA
NA ODOBRENJE**

NAREDBA BROJ 4

Komande narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Kordun i
Baniju za 31. X. 1941

1. Naređujem da komandanti rajona u blizini kojih ima tal. okupatorskih snaga organiziraju diverzione grupe od 3, 4 do 5 partizana naoružanih karabinama, revolverima, bombama za vršenje noćnih prepada na tal. logore.

Izvršenje :

Organizovati grupu od partizana koji poznaju teren u predjelu tal. logora. Poslati ih sa zadatkom uništenja oficira i podoficira, ukoliko nema pogodnosti za to, neka se izvrše prepadi noću na logore. Treba prići što bliže logoru, a naročito radiostanicama, te otvoriti vatru, poslije toga povući se zamećući trag. Municiju štedjeti. Po mogućnosti ne prihvatiti borbu. Ove grupe neka operišu uglavnom na teritorijama hrvatskih sela. Isturati ih u blizinu većih centara, n. pr. Karlovac.

2. Naređujem da me komandanti rajona obavijeste što prije o stanju neprijateljskih snaga u njihovom rajonu, o naoružanju i smještaju. Komandanti rajona će priložiti skice smještaja neprijateljskih snaga.

3. Komandanti rajona će podnositi svakog petka izvještaj o promjeni neprijateljskih snaga u njihovom rajonu.

4. Komandant rajona će spremiti plan operacija koje misli izvršiti u svom rajonu, odnosno sa svojim snagama, i podnijeti štabu Korduna i Banije na odobrenje.

5. Podvlačim još jedanput, a po naređenju Vrhovne komande, moraju se poštriti napadi na okupatorske snage.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar
F. Kovač¹

Komandant
Ivan²

¹ Vječeslav Holjevac

² Srećko Manola

1941. g. 11. 11. 11.
 1941. g. 11. 11. 11.
 1941. g. 11. 11. 11.

Komanda narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda za Hercegovinu i BiH
 sa 11. 11. 1941.

1. Napredujete da komandanti rajona u blizini kojih ima tal. okupatorskih snaga organizuju diverzne grupe od 3, 4 do 5 partizanskih odreda. Način karabina, revolverima, bombama sa većim brojem pušaka i tal. logore.

Izvršavanje

Organizovati grupe od partizana, koji poznaju teren u predjelu tal. logora. Početi ih sa izdankom uništenja oficira i podoficira, a koliko nema pogodnosti sa to, treba se izvršiti presjedi snaga na logore. Treba priti što bliže logora, a naročito radiostanicama, te otvoriti vatru, poslije toga povući se sa, očiti trag. Kvaliteta izdanka. Po mogućnosti ne/izdanku/ privlačiti borbu. Sve grupe treba operativno angažovati na svibitajima hercegovačkih sela. Izvršiti ih u blizini većih centara n.p. K. Slovač.

2. Shvatiti, da na komandi rajona obavijesti što prije u snazi neprijateljskih snaga u njihovom rajonu, o namjerama i snabijaju. Komandant rajona da priloži snaga snabijaju neprijateljskih snaga.

3. Komandant rajona da podnosi svog putu izvještaj o izvršenju neprijateljskih snaga u njihovom rajonu.

4. Komandant rajona da spremiti plan operacije koje treba izvršiti u svom rajonu, odmah sa svojim snagama i podnijeti istu Komandi i BiH sa odobrenje.

5. Podvlaštin još jednokrat, a po narednjim Vrhovne komande mora se podijeliti snaga sa okupatorskih snaga.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODIMA!

Politički komesar:

Komandant:

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRIMORSKO-GORANSKOG
NOP ODREDA OD 31 LISTOPADA 1941 GOD. CENTRALNOM
KOMITETU KPH O BORBAMA PROTIV TALIJANA U DRUGOJ
POLOVINI LISTOPADA I HAPŠENJIMA U KARLOVCU¹**

POSEBNI IZVJEŠTAJ IZ XYZ²

Dragi drugovi!

Nastojimo već preko 14 dana uspostaviti vezu s vama, ali nam to do danas nije uspjelo. Jedan naš izvještaj od 16. X, za koji smo bili uvjereni da je u vašim rukama, našli smo na istom mjestu gdje smo ga predali (radi nemarnosti drugova koji su ga trebali otpremiti). Daljnji izvještaj koji smo vam poslali po našem kuriru b o je vraćen iz K.³ radi provale u tom gradu. Pokušavamo sada po treći put da vas obavijestimo o situaciji u ovom kraju. Dne 20. X u 7 sati ujutro bataljon talij. vojske (cca 4 700 ljudi) napao je naš logor u Y.⁵ Mi smo bili prisiljeni radi odnosa snaga i zasjeda koje je ta vojska postavila da se povučemo. Način na koji smo bili napadnuti, drskost i sigurnost sa kojom su nastupali pravo na naš logor, govori da se radilo o izdaji, jer kad bi Talijani i doznali za mjesto, još uvijek pitanje količine ljudi i našeg naoružanja pretstavlja za njih pitanje. Rezultat toga prepada, naše ljudske i materijalne žrtve nam nisu još do danas poznate. Ogromna zapreka je snijeg koji je zapao u ovim krajevima u tako velikoj količini usred jeseni, da toga ovdje ne pamte niti stari ljudi. Uspjelo mi je konačno da se povežem s nekim drugovima i nadam se da ćemo za nekoliko dana saznati pojedinosti.

Istoga dana je tal. vojska po uputama jednog denuncijanta prodrla u pripremni logor jednog našeg odreda u formiranju i našla 4 puške, 6 šator. krila i ostalog materijala. Žrtava nema. Drugovi su načinili veliku pogrešku nepažnje i nikakve budnosti, ostavljajući materijal bez straže u šumi.

Istoga dana, tj. 20. X ušla je tal. vojska u oslobođenu Drežnicu, koja se držala od 9. X. te je ponovno okupirala. Provedena su masovna hapšenja, ali pojedinosti o tome nemamo. Naš izvještaj o oslobođenju Drežnice smo vam poslali ali vi ga niste primili, poslaćemo vam ga naknadno.

¹ Original izvještaja je u rukopisu.

² Šifra za Gorski Kotar i Primorje.

³ Karlovac

⁴ Circa (lat.) — oko

⁵ Kod Delnica

Prema koincidenciji ovih napada, izgleda da je tal. više komandovanje naredilo ovaj koncentriran napadaj na partizanski pokret kako bi mu zadali udarac, o čemu govori i paljenje čitavih naselobina (selo Presika u okolici Delnice) pod sumnjom da pomažu partizane, masovno hapšenje stanovništva, te paljenja ljetnih stanova po planinama u Primorju i Gorskom Kotaru.

Poslije pada prvog snijega dobile su tal. jedinice naređenje da pretraže sve špilje, n'su li se tamo sklonili pred iznenadnom zimom partizani, ali bez rezultata.

Između 28 i 29. X, partizanska grupa iz X.⁶ dignula je prugu u času kad je prolazio tal. vojn. transport. Bilo je žrtava s tal. strane.

Pred nama stoji mnoštvo pitanja u vezi sa novonastalom situacijom, naročito što se tiče priprema za dugu i tvrdnu zimu, tim više ukoliko smo bili iznenađeni prvim snijegom. Veljko⁷ je negdje na putu i nisam još uspio s njime doći u vezu, kao niti sa drugom Tomom⁸ koji je otišao da obide odrede u X. Čim uspostavimo kontakt, odmah ćemo vam javiti o mjerama koje smo poduzeli.

Čekamo vaše obavještenje, direktive i zapovijedi kao i propagandni materijal.

31. X. 1941

Sa drugarskim pozdravom
komesar⁹

Prilažemo vam pismo druga¹⁰ kome je uspjelo pobjeći ispred hapšenja u K.¹¹ kako bi i ono pomoglo pri razjašnjanju uzroka te provale. Pismo vam šaljemo u prepisu:

»Dragi drugovi!

Sretno sam stigao iz K. Poznato vam je, nadam se, da sam morao biti ponovno uhapšen i samo zahvaliti situaciji da sam isplivao. Krenuo sam odmah u part. odred druga S. T.¹² i sretno do njega stigao nakon mnogih dosta teških peripetija. Prelazim odmah na stvar, tako da možete uzeti mjere predostrožnosti. Mali¹³ je radi bicikla bio uhapšen i to na nekoju denuncijaciju. Neko je primijetio

⁶ Gomirje

⁷ Veljko Kovačević

⁸ Tomo Stržić

⁹ Politički komesar Primorsko-goranskog NOP odreda bio je tada Ivo Vejvoda.

¹⁰ Odnosi se na Bartola Petrovića

¹¹ Karlovac

¹² Tomo Stržić

¹³ Mato Grgurić

nekada Dugačkog¹⁴ kada je išao k Maci¹⁵, mislim da je to ona jer su na policiji zatvoreni i roditelji dotične osobe. To nisam provjerio ali mislim da se to nje tiče. Optužba je sljedeća: Dugi je dolazio k onoj ženskoj koja je poznati kom.[unista] i ostavljao bicikl tog broja pred vratima i taj denuncijant je broj upamtio. Ona se progoni da je pomagala partizane u Petrovoj Gori: Dugome da je sve predavala i to često. Mali kada je uhapšen zapitan je da pođe sa biciklom na redarstvo, on je odgovorio da je posudio nekom čovjeku tamo iz neke ulice. Na policiji je rekao da je najprije posudio onom dugom čovjeku s brčićima, a onda je tvrdio da je prodao, ali nekom drugom u parku Korana. Bio sam i ja zvan na policiju, a kada su me pitali da li ja poznam toga čovjeka, rekao sam da možda, jer kod nas dolazi mnogo ljudi, a da takovih sa brcima ima više. On je mene zapitao da li nam što fali u magazinima, ja sam rekao da moram najprije ustanoviti i da po tom donesem sud. Policija me poslala da službeno istražim stov.¹⁶ u magazinima i ja sam poslao iz Vrbovskog pismo da je sve u redu i pisao sam da ću za Njemačku na rad. Ja sam otišao kući gdje me nije nitko vidio i odmah drugi dan po primitku telegrama krenuo sam u logor gdje sam pronašao odmah drugove. Izvještaj vam o tome šaljem preko Delnica a vama do znanja da je još isti dan pao u K. jedan drug¹⁷ koji je išao s biciklom, kod koga je pronađen materijal i revolver. Mislim da je i Mali nešto pričao dok je mene odmah traženo telegrafski da me se hapsi. Morate na svaki način paziti kada se krećete po K. da davate na svaki način najveću pažnju.

Z.¹⁸ dolazi za koji dan također u logor. Nema drugog izlaza.

Obzirom na blagajnu za ostatak para daću specijalan izvještaj ili kada od vas neko stigne ovamo.

U logoru ću sa mlađim ljudima da povedem vojnu obuku do dana kada dobijem od vas specijalni zadatak. Dragi drugovi, pošaljite mi odgovor po mogućnosti odmah po kuriru.

Zaboravio sam da vas opomenem da se Mali kretao u Skradu i da na svaki način upozorite ljude iz Skrada da ne bi eventual. koji od njegovih prijatelja i simp. stradao. To sam isto upozorio i del.¹⁹ kurira da i oni upozore ljude.

Inače, koliko vidim, ovdje je sve dobro i drugovi su pravilno shvatili zadatak, part. logor se stalno proširuje, izgleda da će sada

¹⁴ Marijan Čavić

¹⁵ Maca Vrbetić

¹⁶ Vjerojatno je ovo skraćeniica riječi stovarište, a misli se na robu u magazinu.

¹⁷ Odnosi se na Marijana Čavića

¹⁸ Zdenka Petrović

¹⁹ Delničkog

doći stanje kao na Kordunu. Talijani su počeli da pale kuće kao i ustaše, to je bilo danas tako da nam manjkaju brojevi kuća, ali smo danas to svi promatrali. Hapšenja stanovništva Hrvata su na dnevnom redu. To je sve otpočelo ovih dana tako da ljudi bježe k partizanima. Danas sam — — —²⁰. Odmah dok sredimo podatke, odmah ćemo o tome hitno obavijestiti da je fašizam isto tako neprijatelj Hrvata kao što i ostalih slov. naroda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

P.č²¹

²⁰ U originalu je ostavljen prazan prostor za dva reda.

²¹ Bartol Petrović

II
TALIJANSKI I USTAŠKO-DOMOBRA NSKI
DOKUMENTI

1. PODACI O BORBAMA

BR. 84

**SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 31
SVIBNJA 1941 GOD. O STRIJELJANJU DUŠANA ZELENBABA
ZBOG NAPADA NA USTAŠKU PATROLU¹**

**PRESUDOM PRIJEKOG SUDA
USTRIJELJEN SRBIN ZELENBABA**

**KOJI JE IZ ZASJEDE PUCAO NA USTAŠKU OPHODNJU
NA KUPSKOJ CESTI U ZAGREBU.**

Ministarstvo unutrašnjih poslova pod brojem 2488-1941. objavljuje slijedeće:

Dne 26. svibnja 1941. u 24 sata na Kupskoj cesti ispaljeno je nekoliko hitaca protiv ustaške ophodnje, koju je predvodio ustaški poručnik NIKOLA OREŠKOVIĆ.

Redarstvenim izvidima ustanovljeno je, da je napadaj izvršio DUŠAN ZELENBABA, sin TEODORA I ANE rođene KEZIĆ, rođen 1. VII. 1912. u Kninu, po zanimanju je kuhar hotela Esplanade. Nakon dovršenih redarstvenih izvida predan je DUŠAN ZELENBABA Sudbenom stolu u Zagrebu radi sudbenog postupka. Nakon dovršene rasprave održane dne 28. i 29. svibnja 1941. osuđen je na smrt.

Smrtna kazna izvršena je dne 30. svibnja 1941. u 5 sati u jutro.

¹ Preštampano iz glasila »Hrvatski narod« od 31 svibnja 1941 god., broj 108.

BR. 85

**SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 27
LIPNJA 1941 GOD. O STRIJELJANJU MATE MEDAČA ZBOG
SKRIVANJA ORUŽJA¹**

MATO MEDAČ JE STRIJELJAN

Po osudi pokretnog prijekog suda jer je pronađeno da sakriva oružje.

ZAGREB, 27. lipnja. Ministarstvo unutrašnjih poslova. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost, izdalo je slijedeći OGLAS:

Vlasti su otkrile, da Mato Medač, 34 godine star, rimokatolik iz Bereka, kotar Garešnica, drži sakriveno oružje.

Izvidima povedenim na licu mjesta pronađene su kod istoga četiri bombe, a istragom u mjestu utvrđeno je, da se optuženi Medač prijetio, da je jedna od tih bomba određena za Poglavnika.

Na temelju podnešene prijave provedena je dne 26. o. mj. rasprava pred pokretnim prijekim sudom, te je isti osuđen na smrt.

Osuda je izvršena istoga dana strijeljanjem u 23 sata.

BR. 86

**SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 28
LIPNJA 1941 GOD. O STRIJELJANJU ČETIRI HRVATA ZBOG
RASTURANJA LETAKA¹**

IZVRŠENJE SMRTNE KAZNE

**NAD OSOBAMA KOJE SU ŠIRILE LETKE KOMUNISTIČKOG
SADRŽAJA**

ZAGREB, 28. lipnja. Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ravnateljstvo za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske izdalo je danas ovaj oglas:

Dana 24. o. mj. zatečeni su od redarstvenih vlasti IVAN ŠIKIĆ 30 god. star, rkt. rodod iz Murtera, kotar šibenik, IVAN SUTLARIĆ

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« od 28 lipnja 1941 god., br. 134.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« od 29 lipnja 1941 god., br. 135.

22 god. star, rkt. rodod iz Zagreba, STJEPAN ŠKRNJUG 21 god. star, rkt. rodod iz Krap. Toplica, VILIM GAŠPAROVIĆ 19 god. star, rkt. rodod iz Podsopolja kotar Crikvenica, STJEPAN KRZNARIĆ 18 god. star, rkt. rodod iz Brinja, kako bacaju na ulici letke komunističkog sadržaja. Letci sadrže najpogrdnije izraze po hrvatsku državnu vlast, lažne i alarmantne vijesti, narod se poziva na vršenje sabotaže, a vojska na odkaz poslušnosti, kao i najpogrdnije izraze i uvrede za savezničke države i njihove vojske.

Redarstvene vlasti su nakon dovršene istrage predale optužene na postupak pokretnom prijekom sudu, koji ih je nakon provedene rasprave dne 27. o. mj. osudio na smrt.

Poglavnik je STJEPANA KRZNARIĆA pomilovao, pretvorivši smrtnu kaznu na kaznu od 20 godina teške tamnice.

Nad ostalima izvršena je osuda istoga dana u 17 sati strijeljanjem. (Iz Ministarstva unutrašnjih poslova. Broj 7395/1941.)

BR. 87

SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH OD 7 SRPNJA 1941 GOD. O STRIJELJANJU IVANA BUČICE¹

STRIJELJANJE KOMUNISTE ZBOG POKLIKA SOVJETSKOJ RUSIJI

Dana 24. lipnja 1941. je IVAN BUČICA, rodod iz Blata, 20 godina star, rkt., na šetalištu dr. Ante Pavelića u Dubrovniku za vrijeme davanja radio-vijesti viknuo »Živjela Sovjetska Rusija«!

Isti je predan Pokretnom prijekom sudu u Zagrebu, koji ga je nakon održane rasprave dne 5. o. mj. osudio na smrt.

Osuda je izvršena istoga dana u 16.30 sati strijeljanjem.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Broj 8.678-41.

¹ Preštampano iz »Novog lista« br. 69.

OGLAS MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH OD 10 SRPNJA 1941 GOD. O STRIJELJANJU BOŽIDARA ADŽIJE, OGNJENA PRICE I JOŠ OSAM DRUGOVA¹

STRIJELJANO JE DESET KOMUNISTA

koje je, kao uglavljene duhovne začetnike zločina nad redarstvenim činovnikom Ljudevitom Tiljkom, osudio na smrt pokretni prijeki sud

Zagreb, 10. srpnja

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova izdan je danas ovaj oglas:

Dana 4. VII. 1941. izvučen je mrtav i iznakažen iz jedne bare Petruševačke šume kraj Radničke ceste redarstveni činovnik Ljudevit Tiljak 37. god. star, rmkt., rodom iz Gračaca. Provedenim izvidima ustanovljeno je, da je taj zločin djelo komunističkih agitatora.

Kao duhovni začetnici tog zločina predani su: dr. Božidar Adžija, 50 god. star, rmkt., rodom iz Drniša, kotar Knin, Ognjen Prica, profesor, 41. god. star, pravoslavne vjere, rodom iz Ilidža, kotar Sarajevo, dr. Ivo Kuhn, odvjetnik 38 god. star, židov, rodom iz Slav. Broda, Zvonimir Richtman, inžinir i profesor, 39 god. star, židov, rodom iz Zagreba, Ivan Korski, inžinir, 32. god. star, židov, rodom iz Hrastovca, kotar Garešnica, Viktor Rosenzweig, apsolvant agronomije, 27 god. star, židov, rodom iz Rume, Alfred Bergman, privatni činovnik, 39 god. star, židov, rodom iz Visokog, Sigismund Kraus, bankovni činovnik, 31 god. star, židov, rodom iz Sarajeva, Otokar Keršovani, novinar, 39 god. star, starokatolik, rodom iz Trsta, Simo Crnogorac, 40 god. star, ličilac, pravoslavne vjere, rodom iz Polače, kotar Knin, — senatu pokretnog prijekog suda, koji je svu desetericu osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je dne 9. o. mj. strijeljanjem.

Zagreb, 10. VII. 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Br. 9352-1941.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 147 od 11 srpnja 1941 godine.

² Narodni heroji Božidar Adžija i Ognjen Prica nisu bili organizatori ove akcije, jer su se tada oni nalazili u zatvoru. Mačekova i Šubićeva policija uhapsila ih je 31 ožujka 1941 god. i kasnije predala ustašama, koji su ih, zajedno s ostalima, ubili: u znak odmazde.

ČOGA
ALA
beavenju
rice
ogaj. Hava
monrell iz
posjeren
da ce ra
povećanju
u milijardu
ci — laka
moral Ben
svršeni go-
Velebiti

ODA
DJ

SOF jav-
stuznena
koy nalazi
soba, koje
Ove ubu
me ubusa
zroplasma
zvuati sta-
e pojave i
nitile sba-

ovine pu-
gi slajni
ucuju ne
a snalaze
e krovovo
mnom ho-
Velebiti

ETSKE

KAŽNJEN NAPADAJ NA STRAŽU U KERESTINCU

UHVAĆENI KOMUNISTI OSUĐJENI NA SMRT I STRIJELJANI

ZAGREB, 17. srpnja Ministarstvo unutarnjih poslova izdalo je ovaj oglas:

U noći od 13 na 14. ov. mjeseca je jedna skupina komunista, zatočenih u sabirnom logoru u Kerestincu, napala stražu i potom pobjegla. Tom prilikom teško je ranjen nadzornik straže Mladen Horvatin.

U potjeri, koja je odmah organizirana sa strane redarstva, oružništva i jedinica Ustaške vojnice, sudjelovali su s uspjehom i mnogobrojni seljaci iz okolice. Pokušaji otpora sa strane pojedinih pobjeglih odmah su skršeni, te je tom prilikom

više njih poginulo. Sa strane organa državnih vlasti i Ustaša nema ni poginulih ni ranjenih.

Većina pobjeglih je uhvaćena i zbog pokušaja pobune proti Državnoj vlasti stavljena pred senat pokretnog prijekog suda, koji ih je osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je strijeljanjem.
Zagreb, dne 17. VII. 1941.

Iz ministarstva unutarnjih
poslova
Broj 10853-1941.

IZASLANSTVO HRVATA
IZ MACEDONIJE
kod ministra dra Dumandžića
ZAGREB, 17. srpnja
U Maccedoniji živi u selima Janjevo
i Lohra oko 900 hrvatskih obitelji.

SAVJE

Voisk
godine
jedecu
Ovim
viteče i
bu, kon
viteče
ge za i
zija.

Za O
Mlar
tika i
Zagrebu
Cina
svrež i
astetia
Dr i
nika o-
znastu
stavu:

Dr
Hrvatsk
zija u
Dr
vatskom
nom i i
Briar
grebu
U Za
ravnote

N

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA POSADE SISAK OD 11 SRPNJA
1941 GOD. O RASTURANJU ANTIFAŠISTIČKIH LETAKA U SISKU
I CAPRAGU**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO POSADE
S I S A K

O. Broj 4

U Sisku, dne 11. VII. 1941

Komunistički letci
bacani u Sisku.

**ZAPOVJEDNIKU VRBASKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA
(STOŽER)**

Na dan 8. ovog mjeseca pronašlo je ovdašnje redarstvo na periferiji grada Siska razbacane letke komunističke propagande.¹ Isti letci pronađeni su u tvornici Tanina i Drach u Capragu. Raznosača tih letaka redarstvo nije do sada moglo pronaći.

Jedan primjerak dostavljam u prigibu.

Letci su navodno donešeni iz Zagreba.

Da bi se spriječilo širenje letaka predstojnik redarstva poduzeo je slijedeće mjere:

1. — Uveo je permanentnu službu na periferiji i zasjede.
 2. — Zatvorio sve sporedne izlaze na kolodvoru i uveo strogu kontrolu dolaska i odlaska putnika.
 3. — Dolazak u grad kod mitnica stavljen pod nadzor redarstva.
 4. — Izvršio popis svih mašina za umnožavanje.
 5. — Papirnicama zabranio prodaju papira nepoznatim.
- Zapovjedniku Voj. Oružništva izdao sam lično upute radi kretanja voj. lica i nadzora nad istima.

Vojnicima letci nisu bili dijeljeni — niti su isti pred vojnim zgradama nađeni.

U prilogu letak — 1 primjerak.³

Zapovjednik posade
pukovnik
Matagić

¹ Vjerovatno letci koje je štampao Okružni komitet KPH Sisak. On je od travnja do konca svibnja mjeseca, pored ostalog rada — prema direktivi CK KPH — štampao prvih šest glava Historije SKP(b) u 5.000 primjeraka i oko 20.000 letaka na njemačkom jeziku.

² U prilogu

³ Redakcija ne posjeduje ovaj letak.

BR. 90

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA KOPNENE VOJSKE U ZAGREBU OD 14 SRPNJA 1941 GOD. O BJEGSTVU GRUPE ZATVORENIKA IZ LOGORA U KERESTINCU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNENE VOJSKE

O. Br. 321

U Zagrebu 14. srpnja 1941

GLAVNOM STOŽERU VOJSKOVOĐE. —

Noćas 14. ovog mjeseca između 1 i 2 sata poslije ponoći, 70—80 komunističkih navalili su na stražara u Kerestincu, ranili ga i tom prilikom iz logora odnijeli 14 pušaka, 2—3 puškomitraljeza 30 bomba i pobjegli u nepoznatom pravcu.¹

Zapovjednik karlovačke posade poslao je za njima u potjeru jedan vojno-oružnički vod u selo Lijevo Štefanki na Kupi nizvodno od Karlovca, 30 km, južno od Zagreba; jednu satniju uputio je u selo Rječicu na Kupi, polusatniju u Draganiće, a jedan vod u s. Vukšini Šipak (3 km. zap. od Draganića), sa ciljem, da pohvataju pobjegle komuniste.³

Zapovjednik kopnene vojske
general pješništva
S

BR. 91

SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 17 SRPNJA 1941 GOD. O BJEGSTVU ZATVORENIKA IZ LOGORA KERESTINEC¹

KAŽNJEN NAPADAJ NA STRAŽU U KERESTINCU

Uhvaćeni komunisti osuđeni na smrt i strijeljani.

ZAGREB, 17. srpnja. Ministarstvo unutrašnjih poslova izdalo je ovaj oglas:

U noći od 13. na 14. ov. mjeseca je jedna skupina komunističkih, zatočenih u sabirnom logoru u Kerestincu, napala stražu i potom

¹ Vidi V kongres KPJ, stenografske bilješke, str. 44, 140 i Drugi kongres KPH str. 115.

² Rečica

³ Vidi dok. br. 92 str. 269 i 270.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« broj 154 od 18 srpnja 1941 godine.

321
14. srpnja

321 SARAJEVO
41

GLAVNI STAB NAJBOJNE.

Noćas 14. ovog mjeseca između 1 i 2 sata poslije ponoći, 70-80 komunisti napadli su na stražaru u Kerestincu, ranili ga i tom prilikom iz logora odnijeli 14 pušaka, 2-3 puškointraljerna 30 bezla i pobjegli u nepoznatom pravcu.

Poručnik karlovačke pogođe poslao je na njima u potjeru jedan vojno-bratinski vod u selo Lijevi Stefanici na Rupi nizvodno od Karlova, 30 km. južno od Zagreba; jedna satnija uputio je u selo Rjadice na Rupi, poluzatnja u Draganiće, a jedna vod u s. Vukšin Sivak (5 km. zap. od Draganića), sa ciljem, da pokrateju pobjegle komuniste.

Poručnik bojne vojske,
general pješaštva.

5

pobjegla. Tom prilikom teško je ranjen nadzornik straže Mladen Horvatin.

U potjeri, koja je odmah organizirana sa strane redarstva, oružništva i jedinica Ustaške vojnice, sudjelovali su s uspjehom i mnogobrojni seljaci iz okolice. Pokušaji otpora sa strane pojedinih pobjeglih odmah su skršeni, te je tom prilikom više njih poginulo. Sa strane organa državne vlasti i ustaša nema ni poginulih ni ranjenih.

Većina pobjeglih je uhvaćena i zbog pokušaja pobune proti Državnoj vlasti stavljena pred senat pokretnog prijekog suda, koji ih je osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je strijeljanjem.

Zagreb, dne 17. VII. 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih
poslova
Broj 10853-1941.

BR. 92

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA KOPNE NE VOJSKE U ZAGREBU
O UNUTRAŠNJOJ I VANJSKOJ VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI
U VREMENU OD 10 DO 20 SRPNJA 1941 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNE NE VOJSKE

O. Br. 383

U Zagrebu, 21. srpnja 1941

Obavještajni izvještaj
dostavlja. —

ZAPOVJEDNIŠTVU VOJSKE I MINISTARSTVU
DOMOBRANSTVA. —

Dostavlja se obavještajni izvještaj za drugu deseticu mjeseca srpnja, a saobrazno naredbi V. T. Br. 527/41.

Zapovjednik kopnene vojske
general pješačtva,
Štancer Slavko

IZVJEŠTAJ

O vanjskoj i unutarnjoj situaciji za drugu deseticu (10.—20.) srpnja 1941., sastavljen iz primljenih dopisa.

I. — POLITIČKA SITUACIJA:

a.) Vanjska:

— Čestitka vođe njemačkog Reicha Poglavniku. »Prigodom Vašeg rođendana, koji prvi put doživljavate na čelu Hrvatske Države, šaljem Vašoj Preuzvišenosti najsrdačnije želje za Vašu osobnu sreću i za budućnost Hrvatske.«

— Hrvati iz Urugvaja izjavljuju odanost Poglavniku u sljedećem:

»S velike manifestacije Hrvati Urugvaja izrazuju Vam, kao osloboditelju, potpunu odanost, uvijek Za Dom Spremni!«

— Finska država priznala Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Ministar vanjskih poslova Dr. Mladen Lorković uputio je finskom ministru vanjskih poslova Roltu Wittingu brzojavku, u kojoj se zahvalio u ime vlade Nezavisne Države Hrvatske. Na tu brzojavku primio je naš ministar vanjskih poslova Dr. Lorković ovaj odgovor:

»Za vladu Finske bila je iskrena radost priznati Nezavisnu Državu Hrvatske, jer je Finski narod ponosan što se može zajedno s hrvatskim narodom boriti na strani Njemačke, uz moje najbolje želje za dobrobit Hrvatske.«

— Bugarski poslanik Jordan Mečkarov 15. ov. mjeseca primio je u salonu za primanje hotela »Esplanade« predstavnike zagrebačkih listova, kojima je jučer prilikom predaje vjerodajnica Poglavniku bio obćao dati za hrvatsku štampu svoju izjavu.

U datoj izjavi bugarski poslanik naglašuje važnost Nezavisne Države Hrvatske koja, kao i Bugarska, sudjeluje na izgradnji novog evropskog poretka.

Zagrebačkim novinarima govori o dubokom dojmu s jučerašnje nastupne audijencije kod Poglavnika.

— Na Rijeci, Milanu i Torinu piše po zidovima »Musolini! gdje su tvoji sinovi i zašto ne idu na front.« Isto tako piše »Što smo dobili sa Sušaka. Dok nije bio naš, imali smo šta jesti, a sada kada je naš nemamo šta jesti.«

JINJI
oskva

Sužnja
h srpja.
službeni iz
odje Reich
stičkih strijel
ovacke osvob
opika razv
točnoj dom
Crnog mora
stiču svosa.
ih savovna.
suprad
stada i
stavu gra
ome strano
Beogradu
stiču svosa.
se, koje stič
lita, a koje
bučni klijat
majvalnih

Pače ste
stiču svosa.
e sada hove
vosa i sv
sv. dok su
e u telu
hova što p
e glava
pralije

stiču svosa
stiču svosa
stiču svosa
stiču svosa

STRIJELJANO JE DESET KOMUNISTA

koje je, kao uglavljene duhovne začetnike zločina nad redarstvenim činovnikom Ljudevitom Tiljkom, osudio na smrt pokretni prijeki sud

Zagreb, 10. srpnja
Iz Ministarstva unutarnjih poslova izdan je danas ovaj oglas

Dana 4. VII. 1941. izvučen je nrtav i iznakažen iz jedne hare Petruševacke šume kraj Radničke ceste redarstvenim činovnik Ljudevit Tiljak, 37 god. star, rmlt., rodom iz Gračaca. Provedenim izvidima

ustanovljeno je, da je taj zločin djelo komunističkih agitatora. Kao duhovni začetnici tog zločina predani su: dr. Božidar Adžija, 50 god. star, rmlt., rodom iz Drnika, kotar Knin, Ognjen Prica, profesor, 41 god. star, pravoslavne vjere, rodom iz Hliđa, kotar Sarajevo, dr. Ivo Kuhn, odvjetnik, 38 god. star, židov.

rodom iz Slav. Broda, Zvonimir Richtman, inžinir i profesor, 39 godina star, židov, rodom iz Zagreba, Ivan Korski, inžinir, 32 god. star, židov, rodom iz Hrastovca, kotar Garešnica, Viktor Rosenzweig, absolvent agronomije, 27 god. star, židov, rodom iz Kume, Alfred Bergman, privatni

činovnik, 39 god. star, židov, rodom iz Visokog, Sigismund Kraus, bankovni činovnik, 31 god. star, židov, rodom iz Sarajeva, Otokar Kerčovan, novinar, 39 god. star, starokatolik, rodom iz Trsta, Simo Crnogorac, 40 god. star, licilac, pravoslavne vjere, rodom iz Počuča, kotar Knin, — senatu

pokretnog pričkog suda, koji je svu desetoricu osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je dne 9. o m j strijeljanjem.

Zagreb, 10. VII. 1941.

Iz Ministarstva unutarnjih poslova
Br. 9352/1941.

SOVJETSKA ZLOČJELA NAD UKRAJINCIMA

GROZOTE U »KUĆI STRAHA« U DUBNU

TUŽNA PRIČA UKRAJINACA, KOJI SU SLUČAJNO IZNIJELE ŽIVU GLAVU, — TEŠKE OPTUŽBE PROTIV SOVJETSKE VLADE PRED CIJELIM ČOVJEČANSTVOM

VEŠKA ŽALOST U UKRAJINI
HELEJIN 10. srpnja 1941. godine
U ovom slučaju, nad m. njema-

se «šili svoj narod, jer se bili Ukra-
inci i jer su bijeli osuđi ljudi.
OTVARAJU SE TERNA VRATA
TAMNICE

«nije rubne bonuse, odpravljali
bunje djepovika i posudili djecu sa
grutinama njihovih majka

sv. Veličanstvenost živim ljudima
pravoslavne vjere, i obavljaju stra-
že. Ali to nije niti bilo niti bilo...

nije pod hitno... nadzorom žaka
odvjetnika, dan nam je potvrda
1941. godine

— Ruski emigrant Boris Valfrej, koji je bio interniran u logoru »Danica« u Koprivnici pušten je na slobodu. Imenovani je u logoru »Danica« bio među interniranim srbima ođ kojih je doznao:

1. — Da četnički vojvoda Kosta Pećanac, Milisav Jelić i Mića Mihajlović¹ organiziraju u Srbiji četnike u cilju provođanja četničke akcije i gerilskog ratovanja u našim krajevima. Pravac te akcije bio bi navodno Srijem i Bosna.

3. — Da se navedene osobe skrivaju u blizini Banje Koviljače u planinama: Vučeva² planina, Prnjavor i Zminjak, a sa njima da jatakuju i obskrbljavaju ih sa potrebnim sredstvima veletrgovac Jovičić i bivši major Palošević³.

Navedeni emigrant moli, da se stavi u vezu s njemačkim Gestapom radi surađivanja u otkrivanju četničkih akcija.

b.) Unutarnja:

— Hrvatski narod sa velikim interesom prati događanje na istočnom frontu. Na istočni front naši prvi dobrovoljci su poslati, a i dalje se sa oduševljenjem javljaju mladići u legiju radi uputa protiv boljševika.

— Veliko negodovanje je zbog oduzimanja Međumurja, a odobravanje je isto tako veliko što je Poglavnik uložio protest kod savezničkih i prijateljskih vlada.

— Raspoloženje Hrvata prema vojsci je veoma dobro.

— Velika zabrinutost vlada kod Židova i Srba oko njihovog čišćenja iz naših krajeva.

c.) Akcija bivše jugoslavenske vlade:

— U proteklih 10 dana nisu objavljene nikakve deklaracije jugoslavenske vlade u emigraciji, niti ma kakav govor njezinih članova.

— Javljeno je, da su doputovali i ostali članovi bivše jugoslavenske vlade i vidjenije ličnosti u London.

¹ Pošto je Mića Mihajlović 18 travnja 1941 god. pao u ropstvo i odveden u logor Lamsdorf, vjerojatno se ovo odnosi na Dražu Mihajlovića.

² Gučevo

³ Miodrag Palošević, poginuo u borbama protiv partizana koncem 1944 godine.

II. — RASPOLOŽENJE NARODA:

Hrvati:

— Raspoloženje hrvatskog dijela stanovništva je veoma dobro.

— Muslimani iz Sandžaka bili su kod Poglavnika, koji su u svome govoru naglasili, da su oni uvijek bili i da će uvijek biti Hrvati.

— Sve biv. H. S. S. organizacije svakog dana prelaze uz ustašku organizaciju i odaju svoju vjernost Poglavniku, kao jedinom sinu obnovitelja Nezavisne Države Hrvatske. Jugoslavenski orijentisani Hrvati su se pritali i povukli.

— Među hrvatskim radnicima vlada veliko raspoloženje, a pogotovu kada se Poglavnik sa svojom vladom ovako stara o njima, pa je čak ovih dana izdat i Zakon za određivanje najniže radničke nadnice i plaće privatnih namještenika. Tako isto su poručene drvene kuće za radnike iz Njemačke.

Srbi:

— Srbi su utučeni i preplašeni radi seobe iz jednog kraja države u drugi i u Srbiju. Prelazi ih veliki broj u rimokatoličku i grkokatoličku ispovjest.

— Veći broj ima Srba koji se nadaju u pobjedu Engleske, Rusije i Amerike i željno očekuju spas, a ima ih i takvih koji zrelije prosuđuju opće stanje i mirno rade svoj posao, očekujući daljnji razvoj događaja u svijetu.

Židovi:

— Zbog njemačkog napredovanja na istočnom frontu oslabilo je židovsko raspoloženje, koje je bilo vidno primjećeno prilikom ulaska Sovjetske Unije u rat.

— Primjećeno je, da je mnogo Židova našlo zaštitu u Splitu, gdje se prikupljaju i slobodno žive u odstupljenim krajevima. Sigurno je, da tamo lakše sprovode svoju promičbu koju šire među našim življem u navedenim krajevima.

— Talijani ih za sada štite i ostavljaju i ako nisu njihovi državljani.

Komunisti:

— Iako je stroga mjera protiv komunista primjenjena, opaža se neki njihov pokret i stalno šire svoju promičbu među ostale nezadovoljne slojeve naroda, a koji su svakako potpomognuti od strane Židova.

— Najživlju akciju razvijaju u Zagrebu i oko njega, kao i oko vojarni bacajući letke. Ne uspjevaju jer vojnici sami letke skupe i predaju stariješinama.

— Ovi komunisti sa četnicima pripremaju akciju na Hercegnovi.

— U Đakovu uhapšeno je nekoliko osoba u vezi sa komunizmom, a kod kojih je izvršenim pretresom pronađena komunistička literatura kao: 30 dana — koliko je jaka Španija — život u SSSR — 200 milijuna građana SSSR — padobranci — totalitarni rat — nova velika pobjeda SSSR — izraz 3 do 4 pitanja za kulturne časopise — savremeni pogledi — Lamonosov. Ove osobe uhićene su i istraga se vodi.

— I u drugim mjestima uhapšene su osobe komunistički nastrojene radi svake sigurnosti.

Sabotaža:

— U noći 6/7. o. mj. oko 11 sati nepoznato lice prerezalo je brzojavnu i željezničkog voda žicu, koja veže Zagreb—Ozalj i djelimično za Ogulin.

Sumnja pada na komuniste.

— 11. srpnja u noći potrgane su brzojavne i telefonske vodove između postaje Kamanje—Buhnjarci.⁴

— 12. srpnja oko 2,04 sata na glavnom putnom prolazu željeznice pri izlazu iz postaje Okučani, opaljeno je nekoliko hitaca na prolazeći vlak broj 7.⁵ Hitci su pogodili stroj i poštanska kola.

Ozleđenih nije bilo.

— 13. srpnja oko 22,30 sata izvršen je atentat na željezničkoj pruzi između Vrboskog—Moravica, koja je oštećena do jednog metra.

Žrtava nije bilo.

— 14. srpnja oko 1 sat izvršen je atentat na željezničkoj pruzi između Lekenika—Turopolja.

— 14. srpnja između 1—2 sata pobunili su se komunisti u zatvoru Kerestinec⁶ i njih 70—80 napali na stražu, ranili jednog stražara, drugi dio straže razoružali i uzeli 14 pušaka, 2—3 puškomitraljeza i 30 bombi, koji su poslije razbjegli u nepoznatom pravcu.

Potjera je upućena na sve pravce za istima.

⁴ Buhnjarci

⁵ Na voz su pripucali ustanici iz okoline Novske. To su bili ljudi izbjegli pred ustaškim terorom, koji su kasnije vršili male diverzantske akcije.

⁶ Vidi dok. br. 90 i 91.

— 15/16. srpnja oko 1,40 sati bacilo je nepoznato lice⁷ na kamaru mjesnog vojnog senjaka u Vrapču bombu, od koje su izgorjele dvije kamare sijena.

Ovo je sjeno vlasništvo njemačkog vojnog erara.

— Razbježani komunisti iz Kerestince; pravci zatvoreni i odposlata je za istima potjera, u potjeri za komunistima u okolici s. Obrež ubijeno je 8. i 10. živih uhvaćeno.

— Iz Jastrebarskog javljeno, da je 1. komunista ubijen, a 2. su živa uhvaćena. Isto tako javljeno iz Poduseda, da je I. ubijen i 1. živ uhvaćen.

— Kod Stupničke šume ubijeno je 8. i 12. živih uhvaćeno komunista.

— Od naših potjernih odjelenja nije ni jedan ubijen niti ranjen.

Manjine:

— **Njemačka manjina:** Njemačke manjine uživaju sva prava kao i Hrvati.

Ove manjine su stavljene u službu Njemačke i izvještavaju svoje zapovjednike o svim incidentima, postupcima i kretanjima naših organa, a naročito vode računa o ostacima ratnog materijala bivše jugoslavenske vojske.

— **Mađarska manjina:** Mađarske manjine su također zaštićene u našoj državi. Djelatnost manjine u korist Mađarske nije u velikom opsjegu.

— Mađari podmuklo rade na svojoj promičbi u našoj državi. Tako je u Vinkovcima primjećen natpis po kućama sa: »Ž. M.« — Živjela Mađarska.

— Velika zabrinutost vlada našeg življa u Međumurju, koji se boji da će biti anektiran od strane mađarskih vlasti.

— Zapovjednik posade u Varaždinu pukovnik Markulj izvjestio je 14. srpnja u 18,15 sati da Mađari istaknu objave u Međumurju, prema kojima je Međumurje pripalo definitivno Mađarskoj i to kotar Čakovec i Prelog.

III. — ČETNIČKA AKCIJA:

— Akcija čišćenja četnika sprovodi se sistematski i po planu sa vojskom, oružništvom i ustašama.

U glavnom akcija protiv pobunjenika vodi se još na području Vrbaskog, Bosanskog i Jadranskog divizije,

⁷ Diverziju je izvršio drug Stjepan Malek, koji je kasnije uhapšen. Pri hapšenju na ulici, uzvikivao je razne antifašističke parole; stoga je u zatvoru strahovito tučen i pod batinama je podlegao.

ali je tu znatno popustila i svakog dana se sve više stišava.

— 11. srpnja izjavio je Dušan Konjović trgovac, kao i Dr. Ing. Eugen R. Zoratt'a — Genie-Oberleutnant D. R. koji živi u Plav-Gusinje, a bavi se ribolovom na Plavskom jezeru, da se priprema jedna veća četnička akcija sa komunistima, koji su dobro naoružani radi upada u našu državu. Ovo je poznato čak i talijanskim vlastima, koji ništa protiv ovih ne preduzimaju.

— 23/24. lipnja noću izvedena je jedna grupa Srba iz zatvora u Trebinju, koji su bili uhićeni kao članovi četničke udružbe i zbog njihovog rada protiv hrvatsko-muslimanskog življa odvedeni su u s. Pridvorce njih 17. radi strijeljanja, od kojih je trojici uspjelo da pobjegnu u nepoznatom pravcu.

Za odbjeglih četnicima upućena je potjera.

— Četničku akciju u okolici Livna—Glamoč, provodi biv. jugoslavenski kapetan Janković Hranislav, koji je rodom iz Vranje (Srbija).

U ovoj akciji ima oko 200 četnika.

— U Kistanju se formira četnička akcija u cilju preduzimanja akcije protiv hrvatskog stanovništva i vlasti na našem području.

— U kvadratu Glamoč—Grahovo—Ključ—Petrovac sprema se neka četnička akcija.

U šumskom predjelu ist. Glamoča vidjen je 1. jugoslavenski major sa 3. oficira, vidio ih je lugar. Vršni su prikupljanje lica pod oružjem.

— Mnogi Srbi nestali ispod evidencije, a naročito iz situiranih krajeva, i to iz doline Vrbasa oko Donjeg Vakufa, Bugojna i Kupresa.

— Talijanski pukovnik zapovjednik talijanske vojске u Gackom izvjestio je u slijedećem:

»1. — Dasu braća Popovići vođe četnika iz s. Dražljeva nalaze u s. Dramešini sa oko 150 naoružanih četnika.⁸

2. — Vođa četnika Aćim Grgur,⁹ profesor iz s. Berušice, nalazi se u s. Berušici sa oko 150 četnika.

⁸ Odnosi se na Marka Popovića, poznatog četnika iz Hercegovine, koji je 1945 god. osuđen na smrt od suda 29 divizije, i Milorada Popovića, koji je poginuo 1945 god. kao četnik u borbama protiv jediničica JA. Oni su imali tada oko 50 svojih pristalica, a ostali su bili ustanici iz jednog dijela naselja Gatačke Površi, pod komandom Milenka Okilevića sada pukovnika JA.

⁹ Poginuo kao četnik.

3. — Vođa četnika crnogoraca Radojica Nikčević,¹⁰ nalazi se na Krstacu sa oko 200 naoružanih četnika.

4. — Baja Stanišić,¹¹ pukovnik-zapovjednik četnika, nalazi se na Krstacu.

5. Grupisanje svih četnika vrši se ka s. Žanjevici.¹²

6. — Eventualna akcija četnika vrši se ka Gackom. trebala bi da uslijedi iz s. Dramešina—Berišice i Lipnika.

7. — Pokraj navedenog broja naoružanih četnika nalazi se do 2.500 nenaoružanih izbjeglica, muškaraca, žena i djece, sa stokom, koji su se tamo sklonili.

8. — U reonu Stolac—Plana ima oko 3000 naoružanih izbjeglica sa stokom, koji se žele vratiti kućama.

9. — Talijani su poklonili 35 kvintala brašna za pogorelec iz Avtovca i s. Mulja. Tražili su spis od Kotarskog predsjednika, te izgleda, da će oni i podijeliti to brašno.

Vlada uvjerenje, da se sprema neka akcija u kojoj bi prvo stradala s. Međulići kod Zborne gomile, s. Cernica i s. Ključ. Ova se nalaze sjeverno-istočno i južne strane Gackog.

— Srbi se u okolici Petrinja prikupljaju i bječaju u šume, kako bi se okupljeni mogli dignuti i napasti Petrinje.

— Uslijed akcije preseljavanja pravoslavnog življa u prostoru pravca željezničke pruge Petrinja—Glina i sjev. zapadno do Kupe razbjeglo se u šume. Oni se prikupljaju radi šire akcije.

Poslata je jedna satnija u Petrinju za odbjeglih življem.

—Zbog spremanja četničke akcije u Bos. Grahovu i Glamoču poslata je u Livno 1. satnija, 2. bojnice, 15. pješ. pukovnije i u Grahovo 1. vod 1. bojnice 15. kješ. pukovnije.

— Naoružani četnici iz okolice Boke (Sasovići, Gjenovići, Bijela i gornja s.) imaju namjeru napasti talijanske posade u Boki.¹³

O ovome je obavještena talijanska vojna vlast.

¹⁰ Četnički vojvoda u Crnoj Gori, saradnik Talijana, poginuo u borbi protiv partizana na Bršnu kod N.kšća 10. veljače 1942. godine.

¹¹ Jedan od glavnih četničkih komandanata u Crnoj Gori, poginuo u borbama protiv partizana u Manastiru Ostrog (gdje je bio utvrđen) 18. listopada 1943. godine.

¹² Odnosi se na ustanike iz Gatačke Površi.

¹³ Odnosi se na partizane sa teritorija Grahovskog, Bokokotorskog i Cetinjskog kotara.

— U planinama između Ljubinja i Popovog polja navodno se prikupljaju pobunjenici u grupama.

Talijanske trupe u Boci Kotorskoj od 14. o. mj. stoje u borbi sa pobunjenicima Crnogorcima (komunistima).¹⁴

U akciji sudjeluju pored pješadije i topništvo, mornarica i zrakoplovstvo. Navodno je jučer Cetinje bombardirano iz zraka, a borbe su vođene i kod Budve.

Talijani su blokirali puteve od Budve prema Dubrovniku i Trebinju.

Na traženje zapovjednika talijanskih trupa u Trebinju naša 1. bojnica 14. pješ. pokuvnije primila je osiguranje varoši prema istoku na liniji Golo-Brdo Arslagića most — Jovanović baterija. Bojnici je pridata jedna talijanska bitnica.

— Talijanske čete na području Gacko—Avtovac—Korito povući će se počevši od 17. o. mjeseca. Sve talijanske trupe su u pripravnosti. Dopusti su obustavljeni.

— 30. lipnja dočekali su četnici u s. Krajpolju 5. km. od Ljubinja Jakića Hasana i Zeletrovića Džafera, te ih odveli sobom nepoznato kuda.

— Istoga dana dočekali su u s. Vrhpolju¹⁵ Malohodžića Halila i Krahicu Mustaru, te ih odveli prema Iliji planini.

— 1. srpnja dočekali su također kod Krajpolja Talasmana Hahila i odveli ga nepoznato kuda.

— 3. srpnja krenula je ophodnja od 3. oružnika i 4. ustaše u s. Kruševicu, gdje su ih napali četnici. Oružnik Salko Sadžak zarobljen je. Četnika je bilo 40—50, svi naoružani.¹⁶

— 9. srpnja četnik Dragiša Jakšić iz Veljeg Polja,¹⁷ kotar Višegrad, napao je oružnika Džemala Kadića sa postaje Bijelo Brdo sa namjerom da ga razoruža, kad se je ovaj vraćao sa pošte u Dobru.¹⁸ Oružnik Kadić u od-

¹⁴ Od 13 do 16 srpnja mjesni partizanski odredi iz Paštrovića, u jačini oko 100 boraca, vodili su borbe za oslobođenje Miločera.

¹⁵ 13 srpnja 70 gerilaca iz Paštrovića izvršili su iznenadne napade na karabinjerske stanice u Petrovcu na Moru, u Gradištima i Reževićima. Ukupno su razoružali 56 karabinjera.

¹⁶ Vrpolje

¹⁷ Napad na oružnike i ustaše izvršili su ustanici iz gornjih naseља Popova Polja.

¹⁸ Velepolve

¹⁹ Dobrun

brani svog života sa 4 uboda nožem ubio je četnika Jakšića.

— Prema podacima uzduž cjele naše granice Srbi spremaju komitske napade na naše područje.

IV. AKCIJA NAŠIH SNAGA:

Za asistenciju iseljavanja davato je u razna s.¹⁹ po 1. vod domobrana, koji nisu stupili u akciju. Isto tako zapovjednik posade u Prijedoru dat je 1. vod za čišćenje šuma kod s. Božići.

— Za čišćenje planine Plješivice po zahtjevu Velikod Župana u Bihaću, zapovjednik posade u Bihaću formirao je odjelenja, koja se sada nalaze na terenu.

— U Gospiću od strane naše i talijanske vojske preduzete su sve mjere predostrožnosti uslijed dopreme 1.500 ljudi u koncentracione logore.

— U mjesto Gračac, a na zamolbu ustaškog povjerenika iz Gospića, uputilo je postajno zapovjedništvo iz Gospića 1. odred od 30. domobrana kao pojačanje ustašama. jer je navodno tamo došlo do izgređa. Nedostaju izvještaji kakve su prirode ti izgređi.

— Naše snage vode akciju oko Gackog i Avtovca u manjem opsegu sa ophodnjama,²⁰ pošto se još prilike u tom kraju nisu potpuno umirile.

— Upotrebljavaju se pojedini vodovi i satnije u Lici i Bosanskoj krajini kako nebi došlo do ustanka, zbog preseljavanja srpskog življa iz tih krajeva.

— Za odbjeglih komunistima iz Kerestinca upotrebljena je vojska za zatvaranje pravaca.

V. — ODNOSI SA SAVEZNICIMA:

a) — Sa njemačkom vojskom odnosi sa njemačkom vojskom u svakom pogledu su vrlo dobri i korektni.

b) — Sa talijanskom vojskom nisu na zavidnoj visini, jer Talijani čine dosta smetnje našim vojnim vlastima u prigraničnom pojasu.

— 16. srpnja naše vojne vlasti i građanske vlasti su morale da napuste Sandžak, kao i postaju Priboj na Limu, jer su iste preuzete od strane talijanskih vlasti i okupirane.

¹⁹ Sela

²⁰ Patrola

Cjelokupni promet je obustavljen u ovom području. Putnički i robni promet odvija se do postaje Uvac.

— Kod pučanstva vlada prema talijanskoj vojsci veliko negodovanje iz slijedećih razloga:

1. — Što se u svakom mjestu gdje su nastanjene talijanske jedinice dešavaju česti incidenti između naših službenika i njihovih vojnih vlasti, a sve u cilju zaštite Hrvatske imovine, koju talijanske vojne vlasti smatraju svojim plijenom, i što su u materijalnom pogledu pristrasni, što narod sve vidi i smatra u njima svoga materijalnog neprijatelja.

2. — Što talijanski vojnici nanose narodu štetu po voćnjacima, pašnjacima, poljima i t. d. Ima se izvještaja od pouzdanih lica, da su talijanski vojnici na pojedinim mjestima preko noći kopali iz zemlje krompir, koji je predhodnog dana bio posađen.

3. — Što šoferi motornih vozila ne vode dovoljno računa o upotrebi brzine na više prometnim mjestima, tako da uslijed toga dolazi do sudara i gaženja pojedinih lica koja često podlegnu ranama.

4. — Što talijanski vojnici sa gordošću govore između pučanstva, kako neka mjesta pripadaju Italiji i ako ta mjesta po provizorno povučenoj granici pripadaju našoj državi.

Pored toga ne odaju počast našim časnicima pri susretu i ako su ovi po svojim oznakama stariji.

c) — Sa mađarskom vojskom: odnosi sa mađarskom vojskom nisu u najboljem stanju, jer je veliko neraspoloženje vojnih i građanskih vlasti za naše Međumurje, koje namjeravaju Mađari da okupiraju od strane svoje vojske.

— Mađari traže od nas, da se odredi jedna komisija, koja da bude u Legradu 14. o. mj. radi predaje Legrada.

VI. — SPIJUNAŽA:

— U Osjeku se nalazi njemačka Gestapo Abteilung.

— Pojedini odmetnici po planinama obavještavaju se o događajima preko pojedinih stanovnika koji su ostali u selima. Ovakvu špijunažu sprečavaju ophodnje vojske i oružništva.

— Inače špijunaža u drugom pogledu nije primjećena.

VII. — STRANA PROPAGANDA:

— Strana propaganda vrši se preko krugovalnika neprijateljskih raspoloženih zemalja sa prilično dosta uspjeha kod nehrvatskih, t. j. jugoslavenskih orijentiranih elemenata, Židova i Srba.

— Od kako u Zagrebu ima manje Židova i Srba ima i manje alarmantnih glasova.

VIII. — PROPAGANDA PROTIV VOJSKE:

— Propagatori protiv naše oružane sile za sada nisu primjećeni.

— U koliko ima osoba koje izbjegavaju vojnu obavezu za istima se traga.

— Jedan domobran iz virovitičkog konjaničkog odjela, koji je trebao biti upućen u Hrvatsku legiju prema zapovjedi nadzorništva konjaništva, saznajući za to, preko noći je pobjegao i za njim se traga.

— Primjećuje se propaganda protiv vojske preko krugovalne postaje »Zrinjski«,²¹ koja se iz nepoznatog pravca u 20,30 sati javlja i daje upute hrvatskom narodu, da se ne javlja u dobrovoljce protiv Rusije, jer da će svi takovi dobrovoljci koji budu zarobljeni biti djelom ubijeni, a djelom upućeni na najteže poslove u predjele koji su izloženi bombardiranju.

IX. — PREHRANA:

— Kod pučanstva naročito po selima, prehrana je vrlo otežana. Narod u pojedinim selima formalno gladije, jer nema brašna, a nova ljetina još nije pristigla.

— Upravne vlasti interveniraju skromnim sredstvima, da se poboljša prehrana pučanstva. Zbog nestašice pšenice i kukuruza, narodu se dijeli u nekoliko zob.

— U pasivne krajeve potrebna bi bila najžurnija pomoć.

— U primorskom dijelu područja Hrvati očajavaju, jer im talijanske vlasti nasilno sprečavaju ribolov.

— Ovo pitanje ribolova trebalo bi što prije riješiti, jer je životno pitanje za prehranu našeg naroda na Primorju.

²¹ Radio-stanica izbjegličke Jugoslavenske vlade, pod kontrolom bivšeg ministra Krnjevića i dr.

X. — PROMET

— Promet se odvija normalno i u redu i neprestano se poboljšava u svim pokrajinama.

— Na području Savske divizije u posljednje vrijeme bilo je nekoliko djela sabotaze u manjem opsegu.

— Ceste na cijelom području države nalaze se većim dijelom u slabom stanju.

XI. — ODNOSI USTAŠA I VOJSKE:

— Odnosi se poboljšavaju svakim danom.

— U posljednje vrijeme dogodio se je u svemu jedan incident u Zagrebu između dvojice ustaša i bojnika Hinka Pavelića, na dan 12. srpnja oko 8 sati u večer u slijedećem:

Na prilazu pred kućom br. 4 stajao je jedan ustaša, koji ga je izazovno fiksirao i bez da ga je pozdravio. Prišao je k njemu bojnič²² Pavelić i upitao ga tko i što je on. Nato mu je odgovorio »Pustite me na miru, ja sam danas dobre volje i idite dalje.« Nato je došao drugi ustaša star 40 god. brkonja, koji mi je kazao: »Vi ste za mene ništa, ja sam stariji od Vas i marš, odmah da se udaljite.«

XII. — STANJE KOD VOJSKE:

— Vojska živi i radi u duhu propisanih naredaba i zapovjedi. Radi se na temeljitom otklanjanju od domobrana svega onoga što je Srpsko, ali pored svih napora svih starješina, vojnici još uvijek nemaju onu disciplinu koju bi trebali imati. Sa njima ide vrlo teško. Ovo iz razloga, što u bivšoj jugoslavenskoj vojsci nisu dobili temeljitu naobrazbu.

— Disciplina i red su povoljni. Nedostatak djelatnih nadčasnika ipak nepovoljno utiče na izobrazbu momčadi, jer pričuvni časnici nemaju dovoljno stručnog znanja i okretnosti. Detaširanje pojedinih satnija i polusatnija u unutrašnjosti otežava normalan rad tih jedinica zbog njihovog slabijeg brojčanog stanja i specijalne službe.

— Vojnici se žale da im je malo kruha. Ostala hrana prema današnjim prilikama je dobra.

²² Major

ZAKLJUČAK:

— Politička situacija se poslije Poglavnikove zakonske odredbe poboljšava.

— Normalno stanje otežavaju nedorasli ustaški dužnosnici kao i samovoljni izgređi ustaša uopće.

— Osobito se osjeća da pojedine upravne vlasti nisu na potpunoj visini dorađene situaciji.

— Nedostatno organizirano iseljavanje Srba i Židova pogoršava raspoloženje i otežava smirivanje političkih prilika.

— Trebalo bi putem tiska i krugovalnih emisija²³ stvarati promičbu²⁴ i suzbijati razne vijesti koje se šire, a osobito one o uspjesima četničkih akcija prema kojima su navodno cijeli kotarevi u Bosni i Hercegovini u rukama četnika.

— Osobitu akciju u ovom pogledu trebalo bi povesti prema Srbiji, gdje su se skupili mnogi nepoćudni elementi iz Hrvatske pa odatle šire najraznovrsnije glasine o vrlo teškim prilikama u Hrvatskoj.

— Prikriveno nezadovoljstvo u redovima do sada neprimljenih časnika i dočasnika raste i dalje, pa bi trebalo njihovu situaciju žurno rasčistiti, jer bi u protivnom moglo imati teških posljedica po red i disciplinu u vojsci.

²³ Radio emisija

²⁴ Propaganda

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 20 SRPNJA 1941 GOD. O RUŠENJU ŽELJEZ-
NIČKE PRUGE KOD KAŠTEL STAROG OD STRANE PARTIZANA**

ZAPOVJEDNIŠTVO
2 HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj Br. 181/J. S.

Teretni vlak na pruzi
Labin—Kaštel Stari is-
kliznuo zbog vađenja
šine.

ZAPOVJEDNIŠTVU HRVATSKOG ORUŽNIŠTVA

Z A G R E B

Knin, 20. srpnja 1941. god.

Noću od 18-19. ov. mjeseca između željezničke postaje i Kaštel Stari, na kilometru 301, koje područje drže Talijani, navodno komunisti iz Kaštel Starog izvadili su jednu željeznu šinu, uslijed čega je na tome mjestu iskočila lokomotiva sa 3 vagona teretnoga voza Br. 1082 koji je dolazio iz Knina.¹

Ljudskih žrtava nema. Sama pruga oštećena je u dužini oko 400 metara, ali je ubrzo popravljena i saobraćaj se normalno odvija.

Uništena su tri vagona i oko 400 sanduka masti od po 25 kg. namenjene Ustaškom povjereništvu u Sinju.

Za nepoznatim saboterima se traga.

Svima jedinicama je najstrožije zapovjedjeno, da se željezničke pruge, kao i brzojavne linije najefikasnije osiguravaju kako danju tako i noću.

23. VII. 1941

Zapovjednik pukovnik:
Boić

DOSTAVLJENO: Zapovjedništvu Hr-
vatskog oružništva i Ravnateljstvu
za javni red i sigurnost N. D. H.

¹ Diverziju su izvršili kaštelanski diverzanti iz Kaštel Kambe-
lovca i Lukšića, pod rukovodstvom mjesnih partijskih organizacija.

IZVJEŠTAJ STOŽERA SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA U
ZAGREBU OD 21 SRPNJA 1941 GOD. O RUŠENJU ŽELJEZNIČKE
PRUGE KOD MRZLOG POLJA

STOŽER
SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA
HRVATSKE VOJSKE

V. T. V. Br. 2437

21-VII-1941 god.ne
u Zagrebu

Predmet: izvještaj da je
na dva mjesta razorena
željeznička pruga.

ZAPOVJEDNIŠTVU KOPNENE VOJSKE. — (VOJNI URED). —

Od zapovjednika posadnog zapovjedništva u Karlovcu primljen je izvještaj da se je sinoć — 20. ovog mjeseca — u 22.45 sati desilo sljedeće:

Kod Mrzlog Polja razorena je na dva mjesta željeznička pruga i to u širini od jednog metra.¹

Osim toga presječene su brzoglasne žice za vezu između straže kod Jama Dola i vojarne u Karlovcu.³

Zapovjedniku posade zapovjeđeno je da postavlja zasjede, kako bi se pronašli krivci za ovo.

Predlažem radi uvida i izdavanja daljnjih zapovjedi.

Zapovjednik,
Balley

^{1, 2} Ovo je jedna od prvih akcija u Karlovačkom kotaru. Izvele su je udarne omladinske grupe iz Karlovca, mlad. radnici, članovi SKOJ-a i Partije, pod rukovodstvom Vješeslava Holjevca.

³ Telefonske

STOŽER
SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA
HRVATSKE VOJSKE
V.T.V. Br. 2437
24. VII. 1941. godine
U ZAGREBU

389/45

Predmet: izvještaj da je
na dva mjesta razorena
željeznička pruga.

ZAPOVJEDNIŠTVU KOPNENE VOJSKE. - /Vojni Ured/ -

Od zapovjednika posadnog zapovjedništva u Karlovcu
primljen je izvještaj da se je sinoć - 20. ovog mjeseca - u 22.45 sati
dešilo sljedeće:

Kod Mrzlog Polja razorena je na dva mjesta željez-
nička pruga i to u širini od jednog straha.

Osim toga presječene su brzoizlasne žice za vezu iz-
među straha kod Jams Dola i vojarnje u Karlovcu.

Zapovjedniku posade zapovjedeno je da postavi za-
niedu, kako bi se promašili krivci za ovo.

Predlažem radi utvrditi i izdavanja daljnjih zapovjedi.

St

ZAPOVJEDNIK,

V.T.V. 24.
VII.

Kraljević

24. VII. 1941.
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVU KOPNENE VOJSKE
O. Br. 389
U Zagrebu, 22. srpnja 1941.

Po prijemu radi znanja i uistinu
podataka za evidenciju, -

S. S.

Gleber, pukovnik,

Gleber

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKOG KRILA U GOSPIĆU
OD 27 SRPNJA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDAR-
MERIJSKU STANICU MANASTIR RMANJ**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 1438/J. S.

Rezanje brzojavno-brzoglas-
nih¹ žica u Gračacu i pojava
četnika sa crvenim zastavama.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB

Zagreb, 28. srpnja 1941.

Zapovjednik cručničkog krila iz Gospića brzoglasno 27. VII. u 19 sati javlja:

»U Gračacu prekinute brzojavno-brzoglasne žice sa željezničkim stražarama. Iz Gospića upućeni g. nadporučnik Bačić sa 10 oružnika za Doljane u Gračacu stupio u borbu sa četnicima.²

Iz Donjeg Lapca upućena ophodnja za Srb, srela je kod Suvaje 50 četnika sa crvenom zastavom, koji su na njih pripucali. Ophodnja se vratila. Velika Župa izvještena.

Oko 100 četnika sa crvenom zastavom napali su oružničku postaju Rman Manastir³ i zapalili ju.⁴ Dva oružnika pobjegla u Kulen Vakuf, dva u nepoznatom pravcu, a jedan ostao ranjen.

Iz Gospića će još ove noći otići jedna do dvije satnije⁵ domobrana u Gračac. Polusatnija nalazi se već u Gračacu.

Pukovnik Bojić iz Knina preko Gospića izvješćuje, da je upućena jedna satnija i 16 oružnika za Drvar, sve drugo da je na terenu.«

Dostavlja se prednje na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i

Zapovjednik pukovnik:
Čanić

¹ Telefonsko-telegrafskih

² Vidi dok. br. 100.

³ Manastir Rmanj

⁴ Odnosi se na napad na žandarmerijsku stanicu Martin Brod, koji su izvršili ustanici iz okolnih sela kotara Donji Lapac.

⁵ Četa

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA POSADE U KARLOVCU OD 27 SRPNJA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA U OKOLINI KARLOVCA

ZAPOVJEDNIŠTVO KOPNE NE VOJSKE
U ZAGREBU
TAJNISTVO

V. T. Broj T 465
1941.

VOJNOM UREDU

Zagreb, dne 27. srpnja 1941.

Zapovjednik posade u Karlovcu izvjestio je brzoglasno: Noćas je opet prerezana brzoglasna veza od Karlovca kod Vojnića. U posljednje vrijeme gotovo svaku noć se vrše ovakova djela sabotaze u okolini Karlovca.¹ Sa političkim vlastima preduzimane su do sada sve potrebne mjere za sprečavanje, ali bez uspjeha. —

Tragajući povjerljivim putevima za počiniteljima opetovano dobiveni su podatci koji vode na ishodište u Fiumi²—Sušaku, i Ljubljani.³ Izgleda da duhovni vođe svih ovih čina sabotaze se nalaze u označena dva mjesta i to:

Ustanovljeno je pozitivno da su Talijani veliki broj srbskog življa iz Hrvatskih Moravica⁴ uzeli pod svoju zaštitu i što željeznicom, što pak automobilima preselili na prostor iRjeka-Sušak, gdje se i inače nalaze dosta veliki broj izbjeglica srba sa našeg teritorija. Talijani im tamo omogućuju zaposlenje s tim, da svoju zaradu predaju u jednu zajednicu, koja se brine za održavanje svih tamo sakupljenih srba. U ovom logoru organiziraju se grupe sabotera, daje im se sve potrebno za izvršenje zadatka i krišom se prebacuju na naše teritorije, te se istim putem po izvršenom zadatku opet vraćaju. --

U Ljubljani nalazi se tobože u jednom koncentracionom logoru oko 300 bivših srpskih časnika,⁵ koji su defacto slobodni, idu kuća hoćeju i rade šta žele. Ovaj logor je centar konstitucije protiv naše države, koji održava jake veze sa istomišljenicima u našoj državi

¹ Diverzije u kotaru Karlovac vršili su partizani iz odreda Babina Gora, koji je u to vrijeme formiran i brojao do 16 partizana. Kasnije se odred povukao u Debelu Kosu i zato promijenio ime.

² Rijeka

³ Na Rijeci, Sušaku i Ljubljani nisu postojali nikakvi centri odakle bi se rukovodilo diverzijama na Kordunu.

⁴ Ustaše su nazivali Srpske Moravice Hrvatskim Moravicama.

⁵ U ovom logoru nije postojao nikakav pokret otpora protiv okupatora. Nit su se spremale grupe ljudi za vršenje diverzija.

preko Karlovca i Zagreba. Iz toga logora spremaju se i opremaju se družine za vršenje sabotaze na našem području slično kako je rečeno za grupu u Fiumi. —

Zapovjednik mjesta misli, da bi putem Njemačkih i talijanskih vlasti trebalo najenergičnije nastati, da se oba pomenuta logora što prije premjeste iz Fiume i Ljubljane u Italiju toliko daleko od granice, da bi im rad na našem području bio onemogućen. Ma kakove mjere mi preduzeli za zatvaranje granice i sprečavanjem sabotaze, one neće voditi k cilju sve dotle, dok se ova dva centra ne-rasprše i onemoguće. —

Prednje izvješće predlaže se na daljnje uredovanje sa mišljenjem, da bi po istome trebalo poduzeti predložene energične mjere. —

Zapovjednik kopnene vojske:
General pješništva:
Štancer

(M.P.)

Dostavljeno:
Ministarstvu domobranstva,
glavni stožer,
Vojnom uredu Poglavnika,
Vojnom uredu ovog zapovjedništva

BR. 97

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ IZ OTOČCA OD 28 SRPNJA 1941 GOD. O AKCIJAMA USTANIKA U KOTARU SRB¹

TELEFONSKA OBAVJEST IZ OTOČCA u 7.20 sati.

Pobočnik nadporučnik Kogovac, nema vijesti jer nema veze a niti tražio jer nije dobio od nikoga naloga.

Vidim da je potpuno neupućen jer nezna odgovoriti ništa.

GOSPIĆ Potpukovnik Pihler dobio izvještaj Gračac.

7.27

Gračac puškaranje jedan mrtav i jedan ranjen od ustaša. Pohodni bataljon 22 sa 7 časnika 235 vojnika 2 strojnice i 9 strojopuškara² sa ustašama oružanim narodom i oružnici nalaze se u Gra-

¹ Datum ove telefonske obavijesti ustanovljen je prema dok. br 101 koji govori o istim akcijama.

čacu i vrše službu. Javljeno na stražarnici Br. 11 uništena sisaljka,³ kod stanice Molovan nađena prazna lokomotiva bez osoblja tamo stala. Kod stanice Pribudića uništena pruga, cesta prokopana prema Zrmanji i Srbu.⁴ Naše patrole koje su išle takođe i automobili bili su napucani. Žice i brzojavi prekinuti. Na stanici Oštrić⁵ pojavljeno od četnika pod vodstvom trgovca Rađenovića iz Srba sa crvenim barjakom oko 500 ljudi među [kojima] nema ne naoružani.⁶ Zlostavljali i odveli željezničke činovnike, ubili oružnike, finance i 2 ustaša, javlja činovnik željezničke pruge koji je utekao bio vezan. Zapovjednik ustaša pobjegao ali prema granici. Od Drvara, Srba, preko Zrmanje kreću četnici prema granici. Javljaju i ustanovljeno, danas ide krilni zapovjednik u Gračac motociklima jer druge veze nema.

BR. 98

TELEFONSKI IZVJEŠTAJI OD 29 SRPNJA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKI AUTOMOBIL KOD DONJEG LAPCA I RUŠENJU MOSTA KOD STAROG SELA

GOSPIĆ

29. VII. 1941. g.
u 21.30 sati

Posadni zapovjednik potpukovnik Pihler javlja:

Momentalno u Gospiću nema ničeg novog.

Pohodni bataljon nalazi se na predstraži. Poslao sam 60 ljudi za pojačanje samog mjesta Gračac, koji je u našim rukama.

Kod Donjeg Lapca krenulo je automobilom 8 ustaša u pravcu Udbine; oni su putem napadnuti od četnika,¹ ostavili su automobil na putu i vratili se u Lapac, jer nisu imali dovoljno municije. Napad je uslijedio kod brda Tuk.²

² Puškomitraljeza

³ Sisaljku su uništili ustanici iz sela Glogova i okolice.

⁴ Cestu su prekopali ustanici iz Otrića i Male Popine.

⁵ Otrić

⁶ Napad na Otrić izvršili su ustanici iz Srba i okolice, pod rukovodstvom Đoke Jovanića i ostalih rukovodilaca iz Srba i okolice. Bilo je oko 80—90 ustanika naoružanih puškama i sa 3 puškomitraljeza, a ostali su bili naoružani ragljama, toljagama i sjekirama.

¹ Napad na ustaški automobil izvršili su ustanici iz sela Dopolja, Virovače i okolice Lapca.

² Kuk

Telefonska, željeznička i automobilska veza Gospić—Gračac uspostavljena. Putnički vlak još ne saobraća, ali vojnički vlak ide Pruga do Gračaca ispravna. Talijani poslali nešto vojske ka Zrmanji.

Preuzeo bojnik Pilić

KARLOVAC

29. VII. 1941. g.

u 22.15 sati

Pukovnik Tomašević javlja:

Kotarski predstojnik iz Topuskog izvještava, da je most kod Starog Sela demoliran.³

Preuzeo bojnik (potpis nečitak)

BR. 99

**TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ IZ GRAČACA OD 29 SRPNJA 1941
GOD. O PREPADIMA PARTIZANA NA PRUZI GRAČAC—KNIN**

HRVATSKE DRŽAVNE ŽELJEZNICE
BRZOJAVKA

Gračac
29/VII 1941

Primio: Horvat

bez broja

MD. MP. Drž. taj. Rav. Pom. II. II/2
II/2b, II/2c, III. IV. V. Ust. red.

10/28 telefonski.

Rav. Ustaškog redarstva Zagreb.

Potrebna hitna vojna pomoć zbog četničkog prepada na želj. prugu između Malovana i Zrmanje¹ i u samo mjesto Gračac nalazi se u opasnosti broj četnika oko 1000 pošaljite avijonske izvidnice.

Susović agent ustaškog redar.

³ Narod iz sela Perne, Pecke i Crnog Potoka, pod rukovodstvom članova KPJ, oštetio most za promet.

¹ Napade na pruzi između željezničke stanice Malovan i Zrmanje vršili su ustanici iz Malovana, Velike i Male Popine, Zrmanje, Vučipolja, Glogova i Gračaca. 28 srpnja zauzet je Malovan, pruga je bila sva srušena, a željezničke stanice od Cerovca do Bendera bile su oštećene.

Brzopjavka br. 1410 F iz Gračaca

Stanje još nepromjenjeno za sada svaki promet nemoguće te bi ga trebalo obustaviti, od Gračaca do Knina.²

Danas je otišla izvidnica sa 20 vojnika i predstojnik postaje³ Orešković, a za njim vlak 1052 sa 50 vojnika sa potrebnim oružjem. Do sada 9 sati nema obavijesti. Potrebna hitna vojna pomoć. Molimo za hitnu intervenciju.

Predstojnik postaje **Mac**

BR. 100

**TELEFONSKI IZVJEŠTAJ IZ GRAČACA OD 29 SRPNJA 1941 GOD.
O ZAUZIMANJU ZRMANJE, MALOVANA I SRBA I NAPADU
USTANIKA NA GRAČAC**

GRAČAC

29. VII. 1941. g.

u 22.30 sati

Pozvat je Ustaški Stan, da izvjesti o situaciji.

Javio se je tabodnik Juraj Bjelobrk, koji je izvjestio slijedeće:

»Sada sam došao iz Malovana. Gračac je napadnut od četnika.¹ Zrmanja je osvojena od četnika. Zrmanja, Malovan i Srb su u rukama četnika, koji se nalaze najviše po brdima. Ima ih oko 30.000, a nadiru iz Dalmacije, Like i iz Bosne.

Ima 15 mrtvih ustaša. U Malovanu 3 ranjena i 1 mrtav.

Molim, da se pošalje pomoć, najmanje 3 zrakoplova i topova.

U Gračacu se nalazi 22. pohodna bojnica iz Gospića i jedna strojo-puščana polusatnija.²«

Preuzeo bojniki

Potpis nečitak

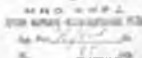
² Vidi objašnjenje br. 1 na str. 287.

³ Šef stanice

¹ Napad na Gračac izvršili su ustanici iz Gračačkog kotara, u kome su učestvovali i ustanici iz jednog dijela okoline Srba. Ustanika koji su učestvovali u napadu na Gračac, Zrmanju, Malovan i Srb bilo je ukupno 3—4 hiljade.

² Mitraljeski vod

Nezavisna Država Hrvatska
V R O V N O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 1429 /J.S.
Prilježeno 29-VII.1941.

ZAPOVJEDNIŠTVU VOJSKE I MINISTARSTVU
DEMOKRANSTVA -

Zagreb, 29. srpnja 1941.

ZAGREB.

Krilno oružničko zapovjedništvo u Gospiću po brojem 3185 od danas, dostavlja brzojavno izvješće sljedećeg sadržaja:

" Prometni činovnik željezničke postaje Zrmanja izvjestio je vodnu zapovjedništvo u Gračacu, da je on pobjegao sa željezničke postaje Zrmanja zato, što su dana 28. ov. m. došli sto a možda i više četnika, neoružanih, noseći crvenu zastavu. Ovi četnici u Otrtiju poubijali i poklali tamošnje oružničke službenike, a on da je uspio pobjeći za Gračac. Ovo je bilo 28. ov. m. oko 5 sati kada je izvršen po četnicima ovaj iznenadni napad. Sve veze brzojavne i broglasne prekinute, a željeznička pruga demolirana kod Fribudića. Četnici našli pravac: Tiškovec - Popina - Srb a za Kistanje, pravac granice prema Italiji. Pomod upućena iz Gospića danas po demobranstvu, a cjelokupnom akciji. Jom u cilju uništenja rukovodi ravnatelj županijskog redarstva iz Gospića. Po završenju akciji izvješće slijedi."

Prednje se dostavlja s molbom na znanje. Ovo zapovjedništvo ne raspolaže ljudstvom, koje bi kao pomoć u ovu akciju uputili moglo.

Miljenja sam, da bi trebalo obavjestiti Talijanske vlasti, da četnici ciza sprječete prelaz preko granice prema Kistanju i pomognu oko uništenja četnika.

DOSTAVLJENO:

Zapovjedništvu vojske i Ministarstvu
Demobranstva, Zapovjedništvu Kopnene vojske
te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost.

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA,
GENERAL:

Toulaque

POČASNOŠTVO VOJNOG VOJVODE U ZAGREBU

Prilježeno 29 VII 1941

Broj 1412 sa - prih.

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
GOSPIĆU OD 29 SRPNJA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA
ŽELJEZNIČKU STANICU ZRMANJA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 1429/J. S.

Primljeno 29—VII. 1941.

ZAPOVJEDNIŠTVU VOJSKE I MINISTARSTVU
DOMOBRANSTVA —

ZAGREB

Zagreb, 29. srpnja 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo u Gospiću pod brojem 3185 od danas, dostavlja brzojavno izvješće slijedećeg sadržaja:

»Prometni činovnik željezničke postaje¹ Zrmanja izvijestio je vodno zapovjedništvo u Gračacu, da je on pobjegao sa željezničke postaje Zrmanja zato, što su dana 28. ov. mj. došli sto a možda i više četnika, naoružanih, noseći crvenu zastavu². Ovi četnici u Otriću pobijali i poklali tamošnje oružnike oružničke postaje Otrić i finance i dva ustaše, asa sobom odveli željezničke službenike, a on da je uspio pobjeći za Gračac. Ovo je bilo 28. ov. mj. oko 5 sati kada je izvršen po četnicima ovaj iznenadni napad. Sve veze brzojavne i brzo-glasne prekinute, a željeznička pruga demolirana kod Pribudića. Četnici naišli pravac: Tiškovac-Popina-Srb a za Kistanje, pravac granica prema Italiji. Pomoć upućena iz Gospića danas po domobranstvu, a cjelokupnom akcijom u cilju uništenja rukovodi ravnatelj županijskog redarstva iz Gospića. Po završenoj akciji izvješće slijedi.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje. Ovo zapovjedništvo ne raspolaže ljudstvom, koje bi kao pomoć u ovu akciju uputiti moglo.

Mišljenja sam, da bi trebalo obavijestiti Talijanske vlasti, da četnicima spriječe prelaz preko granice prema Kistanju i pomognu oko uništenja četnika.

DOSTAVLJENO:

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA

Zapovjedništvu vojske i Ministarstvu

General

Domobranstva, Zapovjedništvu Koprne vojske

Tartaglia

te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost.

(M.P.)

¹ Željezničke stanice

² Napad su izvršili ustanici iz Zrmanje i okolice.

UPUTSTVO KOMANDE TALIJSKOG ŠESTOG ARTILJERIJSKOG KORPUSA OD 29 SRPNJA 1941 GOD. ZA BORBU PROTIV USTANIKA

Kopija 20 A
B. F. 12

KOMANDA VI ARTILJERIJSKOG KORPUSA
ŠTAB — OPERACIJSKO ODJELJENJE

Br. 3650 prot. op. V. P. 39, 29 jula 1941 — XIX

Predmet: Situacija u Dalmaciji

Komandantu pješadijske divizije »Sassari« = V. P. 86
Komandantu pješadijske divizije »Bergamo« = V. P. 73
Komandantu pješadijske divizije »Marche« = V. P. 32
i na znanje:
Komandi 2-ge armije = V. P. 10
Guvernatu Dalmacije = Zadar

Sadašnja situacija nosi ova obilježja:

- 1) Snažan ustanak u Crnoj Gori komunističkih i četničkih elemenata; žitelju su zavedeni. Postoji logučnost, obzirom na čišćenje koje izvode u Crnoj Gori znatne naše snage, da se ovi elementi prebace sa crnogorskog teritorija u Hrvatsku u jednu ili više od ovih oblasti: Foča, Avtovac, Gacko, Bileća — Trebinje — Dubrovnik.
- 2) Komunističke agitacije, poduprte od eventualnih nacionalističkih formacija dalmatinskih Hrvata protivnih ustupanju Dalmacije Italiji; postoji jaka propaganda protivna našoj akciji; propagandu razvijaju plaćeni agenti anglofili, komunisti, nazovi germanofili i drugi, svi povezani jednim ciljem — radom na našu štetu.
- 3) Pobuna naroda u Lici, koji naoružan dovodi u opasnost saobraćaj između Gračaca i Knina, i rekli bi da teži prema Kninu, a možda ima u vidu i druge ciljeve.

Ovi su nam elementi izjavili da nisu protivnici Italijana — i doista oni pokazuju poštovanje prema našim oficirima i pomažu im za uspostavljanje saobraćajnih veza itd. — već da samo žele da ih naše trupe zaštite.

I ove elemente, kod kojih nema nikakvih komunističkih težnji, mogu pridobiti vođe koji hoće pošto poto da dižu pobunu

ili siju nemir da bi odvratili naše snage i spriječili konsolidaciju hrvatske države, da bi održali živ duh uzbune i vrenja na Balkanu.

Moja uputstva:

- a) pratiti sa vel'kom pažnjom, koristeći se brojnim informativnim elementima (ako se ukaže potreba neka se od mene zatraže novčana sredstva za takav cilj), spoljne događaje, da bi se moglo pratiti i, ako je moguće, spriječiti razvoj akcije protiv nas;
- b) spriječiti po mogućnosti ustanicima prelaz sa crnogorske teritorije na hrvatsku teritoriju — oblast južno od Bileće — more — od strane divizije »Marche«.;
- c) budno paziti u Dalmaciji da bi se iskorijenila sa krajnjom strogošću svaka agitacija ili pokret bilo koje boje ili vrste; neprestanom oprežnošću saradivati sa policijskim snagama da bi se spriječila kretanja opasnih elemenata, djela sabotaže itd.; izbjegavati svako rasturanje snaga i držati na raspolaganju mnogo trupa spremnih za pokret;
- d) u garnizonima koji se nalaze izvan Dalmacije biti u stanju da se pod svaku cijenu spriječi zauzimanje od nas posjednutih mjesta od strane ustanika bilo koje boje.
Prikladni planovi za odbranu prema snagama i zadatku, izbor mjesta, građevina, koje omogućavaju, prema potrebi, i krajnji otpor, sa odgovarajućim zalihama vode, živčnih namirnica i municije. Ali nadasve odlučan napad protiv ustaničkih snaga, koristeći se nadmoćnošću naših sredstava i sposobnošću njihovih korišćenja;
- e) — biti u stanju da se iz Dalmacije uzme učešća, u pravcu koji će se pokazati prikladan, sa odgovarajućim snagama da bi se poduprla akcija naših garnizona i da bi se suzbile ustaničke snage.
Zato i podesno ešaloniranje snaga; pripreme za njihov prevoz; proučavanje potrebnih snaga da bi se osigurala glavna središta Dalmacije i načinila odjeljenja i kolone podesne, po snazi i sastavu, za zadatak;
- f) — u slučaju da hrvatske snage zatraže našu saradnju u operacijama širokog obima ili udaljene od mjesta naših garnizona, ako je moguće, zatražiti preventivno odobrenje od komande divizije; ako se smatra da je naše sudjelovanje neophodno, ne smiju se rasparčavati snage, nego se pažljivo moraju izabrati komandanti, ne smiju se dati dijelovi naših snaga kao pojačanje hrvatskih odreda, nego se mora preuzeti komanda i nad hrvatskim jedinicama i djelovati odlučno.

Sa ovim uputstvima neka komandanti divizija, na čiju sposobnost i inicijativu mogu da se potpuno oslonim, usklade svoja proučavanja i izdaju, ako je potrebno, naredjenja i odluke; neka se ne zaboravi da ova situacija, dok može da potraje, može i da zahtijeva brže rješenje.

Uza sve to neka se nastavi sa obukom i neka se materijalna priprema za korišćenje jedinica, naročito moralna priprema kadrova, razvije intenzivnom djelatnošću i prema tačnim uputstvima.

General
Komandant artiljerijskog korpusa
potpisan: **R. Dalmazzo**

Za tačnost prepisa:
Kapetan, načelnik operacijskog odjeljenja
(Giorgio Ercolani)

(M.P.¹)

BR. 103

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 30 SRPNJA 1941 GOD. O PREKIDU ŽELJEZNIČKE
PRUGE GOSPIĆ—KNIN I NAPADU USTANIKA NA USTAŠKI
AUTOMOBIL**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 1529/J. S.

Željeznički promet Gospić—
Knin prekinut, usljed napada
četnika na Gračac.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB

Zagreb, 30. srpnja 1941.

Zapovjednik oružničkog krila iz Gospića brzojavno pod Br. 3221 od 30. srpnja 1941. — javlja slijedeće:

»Željeznički promet Gospić—Knin prekinut usljed jačeg nadiranja i napada četnika na Gračac¹. Iz Gospića polazi jedna satnija

¹ Okrugli pečat: Komanda VI armijskog korpusa.

¹ Vidi dok. br. 100.

domobranstva. U šumi Kuk na putu Udbina—Donji Lapac danas prije podne napadnuti su ustaše u automobilu po četnicima, pri povratku iz Donj. Lapca za Udbinu². Oružnici postaje Udbina upućeni na lice mjesta radi pružanja pomoći.

Brzozjavne i brzoglasne veze sa Donjim Lapcem, Cvirgam³ i Zrmanjom sve u prekidu.

Rezultat rada kao i gdje se sada nalazi nadporučnik Bačić sa oružnicima i automobilom nepoznato, a upućene ophodnje oružništva do sada nisu uspjele ove pronaći.

Istraga se vodi. Pismeno izvješće slijedi.

Dostavlja se prednje na znanje, savezno sa izvješćem ove pukovnije J. S. Br. 1437 i 1438 od 28. ov. mj. i 1438 od 29. ov. mj.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

BR. 104

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 30 SRPNJA 1941 GOD. O BORBAMA USTAŠA PROTIV PARTIZANA NA PADINAMA PETROVE GORE

KARLOVAC

30. srpnja 1941.

u 14.45 sati

PUKOVNIK TOMAŠEVIĆ izvještava:

Pobunjenici demolirali prugu Caprag—Karlovac kod s. Vrelo Utinja.¹ U blizini s. Krstinja na padinama Petrove Gore vode se neke borbe između oružnika i pobunjenika². Oko s. Tušilović zapažena je naoružana banda od 6 ljudi. Prema tome izdao slijedeće zapovijedi:

— 1. polusatnija kreće u 15 sati vlakom za s. Utinju, odavle pješke pravcem s. Kartalija—grebenom Medveđak za s. Vojnić. Sutra dan produžava hod pravcem: Radmanova Poljana—Miholjska kosa—s. Krstinja.

² Ustaški automobil napali su ustanici iz kotara Donji Lapac.

³ Vjerojatno se odnosi na Srb.

¹ Diverziju je izvršila grupa članova Partije sa tog terena.

² Tad su ustaše provalile u Petrovu Goru, i pred njima je narod bježao i pružao otpor. Borbe su vođene kod s. Perne i Žute Lokve.

— 1 motorizovana kolona od polusatnije kreće pravcem Karlovac—Tušilović—s. Rijeka—s. Kotarić³ i sutradan produžava pokret pješke pravcem: s. Kolarić—s. Miholjsko—s. Rijeka.

Molim da mi se što prije kamionom dostave barem 500 l benzina i 200 l nafte.

Primio:
glavnostožerni satnik,⁴

BR. 105

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 30 SRPNJA 1941 GOD. O AKCIJAMA USTANIKA U JUŽNOJ LICI

OTOČAC

30. srpnja 1941.

u 16.59 sati

PUKOVNIK PAIĆ izvještava:

Stožer gospićskog odreda stigao u 14 sati u Gospić. Konjanička pukovnija i 1 ustaška satnija upućene u Gračac. Potpis pukovnik Bišćan.

Osim toga predaju se još 4 izvještaja koji su primljeni u Otočcu:

1) Iz Donjeg Lapca u 12.30 sati: »Hitno pošaljite što veću pomoć, po mogućnosti teške strojnice. Jučer protivnik zarobio 2 kamiona, 2 mitraljeza, sanduk bombi i sanduk municije. Oružničke postaje od Zrmanje do D. Lapca razoružane. 3 oružnika spasili se u Kulen Vakufu. Protivnik nalazi se oko 10 km pred s. Boričevac i svakog časa prijeti opasnost napada. Ima nas svega oko 40, a protivnika oko 400—600, naoružanog mitraljezima i bombama.¹ Potpis satnik Veber.«

2) Iz Bosanskog Petrovca potpukovnik Matković u 13.10 sati javlja: »Južno od Petrovca na 4 km u širini od 8 km, nalazi se četnički odred oko 3000 ljudi.² Baziraju na Drvar. Namjera im je da preko Srnetice opkole B. Petrovac. Nalazim se na prostoru 4 km. južno od Petrovca. Kulen Vakuf slobodan.«

³ Kolarić

⁴ Original dokumenta nije potpisan.

¹ Napad na ustaške kamione izvršili su ustanici iz sela Neteke, Donje i Gornje Suvaje, Brezovca, Doljana i Dobrosela. Zaplijenjeno je 25 pušaka i 11 sanduka municije, a jedan teški mitraljez je uništen pored ceste.

² Odnosi se na ustanike iz okoline Drvara, koji su bili pod rukovodstvom Štaba gerilskih odreda za kotar Bosansko Grahovo i okolinu.

3) Iz Gospića redarstveni upravitelj u 14.15 sati javlja: »Pukovnik Juco Rukavina je u Gračacu. Napad se vrši na pojatu prema Udbini. Četničke trupe povlače se od Blumno³ prema Lovincu. Cijeli taj pojas je jačine 10 do 15 hiljada ljudi« Potpis potpukovnik Pihler.

4) Iz Gračaca podpukovnik Pihler u 15 sati javlja: »Nikakvih promjena. Nalazimo se u rojnoj pruzi⁴ ispred jedne čistine. U pričuvi⁵ je Varaždinska bojnica. Očekuje se dolazak Otočačke i Osiječke bojnice i topništva radi razbijanja utvrđenih mitraljeskih gnjezda na pošumljenom kršu ispred nas.«

Primio
Nehić

BR. 106

**IZVJEŠTAJ ŽELJEZNIČKE STANICE GOSPIĆ OD 31 SRPNJA
1941 GOD. O DIVERZIJI USTANIKA NA PRUZI ZAGREB—GOSPIĆ**

HRVATSKE ŽELJEZNICE
TELEGRAM

Gospić
31/VII 1941 god.

br. 92

Primio: **Budak**
Otpremio: **Grišmajer**

13.45

Službene primjedbe
M. D. M. P. M. U. P. D. T. Rav. Dom.
II. II-2 II-2-c Vojni

Ravnateljstvo Zagreb

U noći dne 30/31/VII u Km 120/78 dignuta je pruga u dužini 10 metara u visini 25 do 30 cm. Nađeno je oko 3 Kg mješanog ekrazita i dinamita koje nije eksplodiralo. Na istom mjestu porušena su tri telefonska stupa. Pruga i teleg. stupovi popravljeni. Vlak 1014 produžio za Gračac, zastoj u prometu vlak 1012 vratio se iz Gospića u Zagreb kao vlak 1013.¹

Vojne i sudske vlasti obaviještene. Pismeno slijedi

P. P. Stopić

³ Bruvno

⁴ Streljačkom stroju

⁵ Rezervi

¹ Diverziju su izvršili ustanici iz kotara Gospić.

BR. 107

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJI OD 31 SRPNJA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA KOD CEROVCA I BOSANSKOG NOVOG

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO PROMETA
I JAVNIH RADOVA

31. 7. 1941
broj V. T. 4.

**ZAPOVJEDNIŠTVU CJELOKUPNE ORUŽANE SILE
na ruke g. generala Štancera**

Zagreb

Dana 31/VII. 1941. primljen je iz Ličkog Lešća u 10 sati prije podne slijedeći brzojav: »Prema današnjim incidentima koji se događaju u Lici ova postaja izložena je opasnosti. Molimo naslov da odredi putem vojnih vlasti da se ovoj postaji još danas osigura život službenika kao i imovina željeznička. Borčić.

Dana 31/VII. 1941. u 10,20 sati primljen je iz Bos. Novog slijedeći brzojav: »U vezi brzojava broj 3328 i 3349 od 30/VII javljam da su danas odasлана pomoćna kola za dizanje vagona i lokomotiva vratili se u postaju Bos. Novi neobavljena posla, budući je ponovno otvorena na istom mjestu paljba na lokomotivu i Ustaše te o daljnjem razvoju nemogu reći jer se borbe i dalje vode.¹ Moli se sa strane naslova požuriti odaslanje vojne pomoći ovom mjestu. P. P. Erbabović.

Dana 31/ VII. 1941. primljen je iz Gračaca u 10,30 sati slijedeći brzojav: »Situacija još nepromjenjena. Vojska vrši operacije, četnici² se nalaze kod prve sisaljke prema Cerovcu. Sve telefonske i telegrafske veze su bile prekinute između Bilaj Ribnika i Gospića, veza je ponovno uspostavljena u 9,50, isto tako je bila i pruga poremećena na istom mjestu koja je isto već popravljena. Vlak 1014 vraća se iz Gračaca kao vlak 1009 a vlak 1010 iz Gospića kao vlak 1011 P. K. Mac.«

Po nalogu:

Pomoćnika Ministra i Državnog tajnika
za promet i javne radove:
TAJNIK POMOĆNIKA MINISTRA
za promet i javne radove:

(M.P.)

Borišlav Peckić

¹ Odnosi se na ustanike sa Kozare, koji su tog dana otpočeli sa ustankom. Tada su vršene akcije na željezničke pruge i stanice. Tako su od Bosanskog Novog do Prijedora napadnute posade na svim želj. stanicama, a želj. stanice Svodna, D. i G. Dragotinja bile su zauzete i pruga porušena na nekoliko mjesta.

² Odnosi se na ustanike iz Gračačkog kotara.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA DRUGE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE U KNINU OD 31 SRPNJA 1941 GOD. O POVLAČE-
NJU DOMOBRANA KA DRNIŠU I POLOŽAJIMA PARTIZANA
OKO KNINA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 1470/J. S.

Primljeno 31-VII. 1941.

ZAPOVJEDNIŠTVU VOJSKE I MINISTARSTVU DOMOBRANSTVA

ZAGREB

Zagreb, 31. srpnja 1941.

Zapovjednik 2. Hrvatske oružničke pukovnije u Kninu sa Taj. Br. J. S. 220 od 30. srpnja 1941. dostavlja brzojavno slijedeće izvješće:

»Pred opasnošću da budu otsječeni vojska i oružništvo povukli se sinoć do Drniša i jutros opet povratili u Knin. U Kninu je mir. Četnici se nalaze kod Padejna¹ i na obroncima sjeverno i istočno kod Knina.«²

Prednje dostavljam s molbom na znanje, time da sa Kninom nema brzoglasne veze.

Zapovjednik general:
Mizler

DOSTAVLJENO:

Zapovjedništvu vojske i ministar-
stvu domobranstva, te Ravnatelj-
stvu za javni red i sigurnost
N.D.H. — Zagreb.

(M.P.)

¹ Padjene

² Ove položaje držali su ustanici iz sela: Plavno, Strmica, Golubić. Padjene i Oton.

**NAREDBA KOMANDANTA TALIJANSKE DIVIZIJE »SASSARI«
OD 1 KOLOVOZA 1941 GOD. STANOVNIŠTVU KNINA O PREDAJI
ORUŽJA I OGRANIČENOM KRETANJU¹**

PRIJEPIS

O G L A S

Zapovjedništvo pješadijske divizije »Sassari«.

Po zapovjedi Ekselencije Zapovjednika II Talijanske armije preuzimam svu vojnu i građansku vlast grada i Župe Knina. Hrvatske vlasti podložene su mojim izravnim zapovjedima.

ZAPOVIJEDAM:

1. — Zabranjuje se svima građanskim licima kretanje po ulicama od 21 do 5 sati ujutru; svatko tko kroz to vrijeme bude zatečen bez moje izričite dozvole biti će uhapšen; ako pokuša pobjeći na poziv organa javne igrnosti biti će strijeljan.

2. — Svatko tko ne pripada regularnim Hrvatskim oružnim snagama, a ima oružje, eksplozivnog materijala i municije, dužan je predati kroz dan 2 kolovoza tek. godine odnosnim Hrvatskim oružničkim vlastima.

3. — Svatko tko ne pripada regularnim oružnim snagama ili tko nije providen mojom izričitom pismenom dozvolom, bude zatečen da se kreće sa oružjem, biti će smjesta strijeljan.

4. — Svatko tko počini nasilje na osobu ili stvari biti će smjesta strijeljan.

5. — Zabranjeni su privatni i javni sastanci, izuzetno onih u mjestima Bogoslužja.

6. — Zabranjeno je svako kretanje bilo kakovih motornih vozila, koji nisu providjeni mojom izričitom dozvolom.

Dan u Kninu 1 kolovoza 1941.

GENERAL
Zapovjednik divizije
Furrio Monticelli s. r.

(M.P.²)

¹ Redakcija posjeduje domobranski prijepis naredbe.

² Okrugli pečat: Zapovjedništvo Jadranskog Divizijskog područja, Mostar.

IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG MJESNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
SINJU OD 1 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTI-
ZANA OKO SINJA I GLAMOČA

DOMOBRANSKO
MJESNO ZAPOVJEDNIŠTVO

V. T. O. Br. 25
1. kolovoza 1941. godine
u Sinju
u 24 sata

ZAPOVJEDNIKU JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA

»V«

Današnji dan protekao mirno iznim puškaranja na položaju sjeverno od Uništa, gdje jedan ustaša teško ranjen iz lovačke puške i prevezen u Mostarsku bolnicu. —

Jedinice Sinjskog posadnog zapovjedništva drže položaj:¹ Čelebić—Uništa—Klijevo.² —

Vod pješaka 4. satnije ojačan sa vodom strojničke satnije pod zapovjedništvom nadporučnika g. Nališa Krunoslava, koji je branio položaj Glamočki raspršen je pri navali pobunjenika³ i od toga voda pronađeno je 6 liješeva domobrana i preneseno u Livno i tom prilikom je indentificiran samo domobran Modrić iz 4. satnije 15. pješачke pukovnije, a ostali će biti fotografirani. Za ostalo se ljudstvo još nezna. — Navodno su svi časnici poginuli, a pored 2 časnika iz 2 bojnice i 2 časnika iz ustaške bojnice. —

Telefonski spoj sa Glamočem je već uspostavljen. —

Glamoč je po letećem odredu podpukovnika g. Metzgera 1. VIII. o. g. u 11 sati ponovno zauzet i odred se nalazi na 4 km. sjeverno od Glamoča, gdje ostaje na položaju do 2.VIII o. g.

Talijanske vlasti u Kninu pod svoju vlast podvrgle, kako vojne tako i građanske vlasti na području Bribirske Županije. — Pukovnik

¹ Domobranske jedinice držale su ovaj položaj protiv grupica partizana na Dinari i uslijed opasnosti dolaska partizana preko Dinare.

² Kijevo

³ Napad na domobrane izvršili su ustanici iz Glamoča i okošne, koji su kasnije ušli u sastav Drvarske brigade. Vidi »Zbornik«, tom IV, knj. 1 dok. br. 77.

g. Ćordašić protestirao je brzojavom na Poglavnika, na naše Ministarstvo, kao i na Zapovjedništvo Kopnene vojske (vidi prilog 1.)⁴

Nadalje pukovnik g. Ćordašić moli, da se ni kakvi brzojavi ne upućuju na Knin, pošto sve to dolazi u Talijanske ruke, a za brzglasne razgovore treba posredovati kod vojnih Talijanskih vlasti u Sinju, jer on bez dozvole Talijanskih vlasti ne može razgovarati. —

Izvršiti će se prenos zapovijedi podmaršala g. Laxe, da pukovnik g. Ćordašić zauzme ranije određeni položaj sjeverno od Knina i da protestira kod Talijanskih vojnih vlasti radi smenjivanja pukovnije sa položaja i stavljanja u pričuvu, odnosno podređivanja pod Talijansko Zapovjedništvo.

Zapovjedio sam jedinicama na području Bribirske Velike Županije, da nitko nesmiye napustiti položaj, kojim se sada zauzima i brani, bez pismene zapovijedi dole potpisatog, kao i to, da nitko od domobrana nesmiye dati iz ruku svoje oružje, pa ni saveznicima, bez predhodnog odobrenja potpisatog a starješinama stavio u dužnost, da o važnosti našeg oružja u sadanje vrijeme vojnike podučee. — Zapovjednik jedinica na Vrličkom položaju, koji se nalazi na teritoriji Bribirske Velike Županije je satnik g. Viktor Marković, upućen danas sa svojom satnijom, koje su ranije dužee već bile na položaju. —

Ustaškom logorniku u Vrlici naložio sam, da u slučaju dolaska Talijanskih trupa na položaj Vrlički, predhodno obavijesti i pripremi Ustašku neodjvenu bojnicu i povučee u Sinj. U sporazumu sa Talijanskim vojnim vlastima u Sinju dao sam izraditi oznaku od žutog platna sa utisnutim crnim slovom »U« i utisnutim okrugl'm pečatom Mjesnog zapovjedništva u Sinju, a da nebi došlo nepotrebnog hapšenja i interniranja ustaša. —

Pomenute oznake izradiće Ustaška organizacija u Obrtnoj školi u Sinju, na kojem se poslu već radi počev od 31. srpnja o. g.

59 zarobljenih pobunjenika u Bosanskom Grahovu i dotjerani po ustašama u Vrliku 28. srpnja o. g. otpremićee se za Livno, po ustašama, a dalje za Bugojno. — Odbio sam po traženju Ustaškog logornika u Vrlici, da se staram o njihovom smještaju i ishrani, pošto ovo ne spada u djelokrug domobranstva jer se tiče taoca koji su pohvatani u Bosanskom Grahovu. — Ovako odredio u sporazumu sa kotarskim predstojnikom u Sinju. — Njihovo interniranje u Sinju izazvalo bi velike reperkusije. —

Pregledao sam lično domobrane stožerne satnije 15. pješačke pukovnije, koji izjavljuju da su ih Talijani u Kninu razoružali i ustanovio, da su strahovito isprebjani po čitavom tjelu kundacima i

⁴ Ovaj prilog nije sačuvan.

raznim tupim predmetima, po pobunjenicima, koji su ih uhvatili 4—5 km — kod Knina i uspjeli od istih jedva da spase gole živote bjegstvom. — Prilog zapisnici domobrana. —

Molbom na dalje uredovanje. —

Jedan ranjeni domobran na položaju kod Grkovci, umro u Livnu u bolnici. —

Prilog tri zapisnika.⁵ —

Zapovjednik podpukovnik,
Buble v. r.

Daje prepis vjeran svome originalu tvrdi:

GLAVAR STOŽERA
Glavnostožerni podpukovnik
Klišanić
(M.P.⁶)

BR. 111

**IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG MJESNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
SINJU OD 2 KOLOVOZA 1941 GOD. O ODNOSIMA SA TALIJAN-
SKIM VOJNIM VLASTIMA U SINJSKOJ KRAJINI**

DOMOBRANSKO
MJESNO ZAPOVJEDNIŠTVO

O. V. T. Br. 25
2. kolovoza 1941
U Sinju
U 24 sati

ZAPOVJEDNIKU JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA. —

»V«

Današnji dan na području Sinjskog popunidbenog zapovjedništva protekao mirno.

Zapovjednik pješadijske divizije »Sassari« izdao proglas za Veliku Županiju Bribirsku, koji se u prilogu prilaže.

U selu Kijevu po talijanskim vojnicima razoružane su tri ustaše iz Vrlike koji nisu bili odjevičeni ni u domobranskom ni u odjelu ustaške vojnice i ako Kijevo pripada Cetinjskoj¹ Velikoj Županiji.

⁵ Redakcija ne posjeduje ova saslušanja.

⁶ Okrugli pečat: Zapovjedništvo Jadranskog divizijskog područja, Mostar.

¹ Cetinjskoj

Najavljen kamion iz Mostara sa hranom za leteći odred podpukovnika Metzgera nije još stigao u Glamoč (kod Hana Vrbice između Glamoča i Korične bilo je puškaranja). Trebalo bi iz Mostara redovno doturati hranu za Glamoč, jer u Sinju nema dovoljno hrane izim za 2 bojnicu² 15 pješačke pukovnije. Još ima za Glamoč hrane za oko 5 dana.

Upućeno 7 kamiona hrane za 15 pješačku pukovnicu u Knin, stigli su u Knin.

Uručena je zapovjed podmaršala g. Laxe pukovniku g. Čordašću, zapovjedniku 15 pješačke pukovnije u Kninu, po kojoj zapovjedjeno da zauzme ranije određeni položaj sjeverno od Knina i da protestira zbog podređivanja 15 pukovnije pod Talijanske vojne vlasti. Odgovor povodom toga zapovjednika 15 pješačke pukovnije V. T. Br. 213 od 2 kolovoza o. g. prilaže se.³

Iz razgovora Talijanskog kapetana i pobočnika ovdašnjeg zapovjednika talijanskih trupa, dobijam utisak, da bi Talijanske trupe rado intervenirale u ugušivanju pobune sa izvjesnom političkom tendencijom u Sinju i okolici. On se propituje nadalje da li će doći maršal g. Laxa u Sinj i gdje e sada nalazi, pa me izvještava, da se za njega interesira njihov zapovjednik divizije u Splitu, koji bi u slučaju dolaska gore spomenutog našeg podmaršala rado sa njim došao u kontakt u Sinju.

U Livno uhapšeno je jedno sumnjivo naoružano lice, navodeći da se zove Marijan Mandić i da je domobran 2 satnije, rodom iz Zemuna, 42 godine star i navodno došao u Livno po zapovjedi zapovjednika Mjesta u Sinju. Ovo lice je pritvoreno nad kojim se vodi istraga.

Poručnik Dujšin, koji je bio odbačen po pobunjenicima u Varcar Vakuf⁴ i za koga sam izvjestio da sam zapovjedio da se vrati u Livno, sa 11 ljudi doputovao je kamionom u Livno, a otale će biti prebačen u Sinj i ući ponovo u sastav 2 bojnice, 15 domobrana je bio ranije ostavio u Glamoču pod zapovjedništvom poručnika Delača.

Poručnik Delač, koji se borio u prvim danima pobune kod Gluča gdje se je vrlo dobro držao sa 9 domobrana, prisajedinio se 6 satniji kod Čelebića. Izjavljuje da nezna gdje se ostali domobrani nalaze. Tražit ću kako od njega tako i od poručnika Dujšina iscrpan izvještaj o toku borbe kod Glamoča i Mliništa, gdje su se oba nalazila.

Satnik Petričević izvještava, da su mu domobrani dosta zamoreni i da ima 11 bolesnih. Smjena mu se za sada ne može poslati, jer nema, pa mu je zapovjedjeno, da za svu spoljnu službu (za zviždanje i osiguranje) upotrebi naše mještane, te kako bi se vojnici mogli dobro odmoriti i nahraniti.

² Bataljon

³ Redakcija ne posjeduje ovaj odgovor.

⁴ Mrkonjić Grad

Organizirana je jedna leteća ambulanta u jednom putničkom automobilu, u kome će liječnik povremeno obilaziti sve jedinice na ovom području, i pružiti im potrebno ljekarsku pomoć.

Hrana se vrši svuda pravilno.

Održao sam sastanak sa predstavnicima ustaške organizacije radi razoružanja mlađih ustaša, koji nemaju vojničkih podobnosti ni sprema, pa sam se sa njima dogovorio, da bi uz vojsku trebali da se bore samo stariji i iskusniji Ustaše, koji su prošli kroz vojničku obuku, te kako bi se na taj način izbjeglo eventualno nezakonita djela protiv stanovništva i sačuvao ugled te organizacija.

Zapovjednik, podpukovnik,
Buble v. r.

BR. 112

IZVJEŠTAJ ČETE KRALJEVSKIH KARABINJERA IZ ZADRA OD 2 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA USTANIKA PROTIV USTAŠA KOD OBROVCA

TERITORIJALNA LEGIJA KR. KARABINIERA
U ANCONI — ČETA ZADAR

N I/56 prot Pov.

Zadar, 2 augusta 1941-XIX

PREDMET: Vijesti s one strane granice. —

KR. GUVERNATORATU DALMACIJE — Kabinet	ZADAR
KR. PREFEKTURI	"
KR. GUVERNATORATU DALMACIJE Glav. ins. javne sigurnosti	"
KR. KVESTURI i, radi znanja:	"
KOMANDI KR. KARABINIERA GUVERNATORA	"
KOMANDI GRUPE KR. KARAB.	"

Jučer poslije podne 1. ov. mj. u selu Krupa (Obrovac), oko četiri kilometra od naše granične linije, sukobili su se Srbi i Hrvati.¹

Ubijen je 21 ustaša i jedan Šrbin, a ranjena 4 Srba, od kojih jedan teško; bio je prenesen u Obrovac.

¹ Nije vođena nikakva borba između Srba i Hrvata. To su bile ustaničke grupe naroda koje su davale otpor ustašama.

Na našu granicu nadolaze Srbi, koji traže pomoć i zaštitu moleći aneksiju Krupe Italiji.

Prošle noći 7 vojnika i 2 žandarma redovnih hrvatskih trupa probalo se je na naš teritorij, odlomak Žegar (Obrovac), da bi izbjegli Srbima.

Komandant mitraljeskog bataljona dao ih je razoružati i zatvoriti u tamošnju tamnicu.

Kapetan komandant čete
(M.P.²) **Umberto Buonassisi**

BR. 113

IZJAVA STOŽERNOG POBOČNIKA BALJKAS JOSIPA OD 2 KOLOVOZA 1941 GOD. O RAZORUŽAVANJU DOMOBRANA OD STRANE TALIJANA I BORBAMA PROTIV PARTIZANA U SELU POLAČI

ZAPISNIK

Sastavljen u kancelariji opć. ureda u Vrlici dana 2. VIII. 1941 god.

Baljkas Josip Antin rodom iz Šibenika na službi stožerni pobočnik Stožera Knin, Velike Župe »BRIBIR SIDRAG« i za vrijeme borba sa četnicima, u koje sam se ja sa mojom grupom ljudi stupio dana 29. VII. 1941. dajem slijedeću izjavu:

»Došao sam iz Uništa općine Grahovo kao pojačanje u borbu protiv četnika u Kijevo, odakle sam bio otpremljen u Polaču opć. Knin sa 40 pričuvnika.

Primivši zapovijed, istoga dana oko 7 sati uputio sam se za Polaču u svrhu rastjerivanja četnika. Oko 9 sati izjutra postavio sam skupa sa tabornikom tabora Vrlika Stipom Slavićem ophodnje u Polači. U isto vrijeme dok sam postavljao ophodnju, opazio sam u daljini od nekoliko stotina metara jednu grupu četnika sa crvenom »krpom« na čelu.¹ Ne oklijevajući na iste sam otvorio paljbu i borba

² Okrugli pečat: Četa kraljevskih karabinjera, Zadar.

¹ Noću 28 srpnja 1941 god., ustaše iz hrvatskog sela Kijeva izvršile su napad na srpsko selo Polača. Mirno stanovništvo našli su na spavanju i nemoćno da se odupre ustaškom nasilju, te odveli 48 ljudi i žena i zaklali ih.

Nakon toga digao se ustanak u s. Polači. Stanovnici su organizirali obranu svog sela od ustaša. Sa jednom grupom ustanika držan je položaj prema Kijevu, a sa drugom grupom izvršen je napad na ustašku žandarmerijsku stanicu u s. Polači. Uхваćeno je i razoružano

je sa četnicima trajala do 11 sati prije podne. U 11 sati mi je uspelo da ih potpuno protjeram a oni su se na uzmaku povlačili u selo Polaču. Povlačeći se došli su četnici u selo Polaču i sa zvonom na Pravoslavnoj crkvi zvonili su i time pozivali ostale u selu na ustanak.

Oko 11^{1/2} sati uspio sam napredujući prema selu doći do prvih kuća sela Polače. Došavši tu našao sam nekoliko mrtvih četnika koji su pali u borbi s nama. Idući naprijed prema središtu sela, opazio sam pred pravoslavnom crkvom jednu veću grupu četnika pomiješanih sa ženama i djecom i čuo poklike od te sakupljene grupe »živio«. Neznam komu su klicali. Nije su se poklici potpuno ni stišali ugledao sam Talijanski kamion koji je išao prema toj skupini i među njima se je zaustavio. Malo poslije toga talijani su gledali mene i moje pričuvnike i napustivši grupu četnika uputili se kamionom prema nama uperenim puškama.

Na izvedenom sa strane talijanske vojske naredio sam mojim pričuvnicima da se povuku natrag, a ja sa još dvojicom pričuvnika u susret prema talijanskom kamionu i kamion se je zaustavio došavši do mene i ove dvojice. Čim se kamion zaustavio iz njega su izašli: 1 oficir sa oko 30 vojnika naoružanih puškama, mitraljezima, revolverima i na talijanskom su jeziku zavikali »ruke u vis«. Tada su se svi talijani okupili oko mene i ove dvojice te nas potpuno razoružali. Odnijeli su nam puške, municiju, opasače, pa i moj vlastiti revolver kao i vlastiti dvogled koji sam bio posudio za posmatranje u borbama. Poslije su se približili i ostalim našim ljudima, među kojima je bilo 6 momaka regularne Hrvatske vojske, istu stvar učinili kao i s nama potpuno ih razoružali.

Osim što su svima oduzeli puške, bombe, municiju i opasače, svih su stali pretresati i odnijeli čak i žepne nožiće kod kojeg su našli. Dok su nas razoružavali i pretresali osim što su svi Talijani uperili na nas puške iz kamiona su izvadili 2 mitraljeza te i njih uperili na nas. Na takav postupak sam ja kao Ustaški časnik pokazao svoju legitimaciju i intervenirao tražeći, da se snama saveznički postupka, ali mjesto savezničkog postupka oni su bili prama nama još drskiji.

Saveznički postupak kojega sam tražio po-pratili su i ovi sa slijedećim riječima: »Vama ne treba oružje ni municija, mi ćemo u

12 žandara; prema njima su pravilno postupili: zlikovce izveli pred narodni sud, a ostale žandare pustili.

Ustanci su se borili pod crvenom zastavom. Na kapi su imali znak: crvena zastava sa petokrakom zvijezdom, srpom i čekićem. Bilo ih je oko 300, naoružanih sa više od 50 pušaka. Komandir ustaničke Polačke čete bio je Milivojević Jovan, (krojački radnik, poginuo prosinca 1941 god. kod Vrlike u borbi protiv ustaša).

Tada su se digla na ustanak i obližnja sela Biskupija i Vrbnik, ali nisu vodila borbe, nego su se grupe naoružanih ljudi nalazile kod svojih kuća, spremne da brane svoja sela od ustaškog pokolja.

Hrvatskoj držati red, a Vama Hrvatima ne treba oružje.« Nakon svega toga su mi rekli: »Sad idite u Kijevo, a mi ćemo i tamo doći i pokupiti Vam oružje«. Najčudnovatije od svega mi je bilo i veoma sumnjivo, kad sam među Talijanskom skupnom vojnika opazio jedno lice obučeno u građansko odijelo, koje je govorilo narječjem Hrvatskog jezika ovog kraja, po čemu se je moglo ustanoviti da je to lice četnik i da je isti sa njima putovao dajući im informacije o našem kretanju.

Razoružani, uputili smo se u Kijevo a odatle u Vrliku i Sinj.

Iz Sinja smo se ponova vratili u Vrliku, gdje sam se stavio na raspolaganje našoj ustaškoj vlasti i gdje sam ispričao navedene činjenice za vrijeme borbe sa četnicima.

Zapisničar:
Ivan Lelas
Opć. pisar s. r.

P. P. P.
Josip Baljkaš s. r.

Prisutni bio
M. Babin s. r.

Saslušao
Mav. M. s. r.

Da je prepis vjeran svome originalu
ovjerava:

GLAVAR STOŽERA
Glavno stožerni podpukovnik,
Klišanić

BR. 114

IZVJEŠTAJ KOTARSKO OBLASTI U UDBINI OD 2 KOLOVOZA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U KOTARU UDBINA

KOTARSKA OBLAST U UDBINI

Broj: Pr. 111-1941

Udbina, dne 2 kolovoza 1941

Predmet: Izvješće o izvanrednoj situaciji. —

VELIKA ŽUPA GACKE I LIKE

GOSPIĆ

Jučerašnjim danom prekinute su sve brzoglasne, brzojavne i poštanske veze između Udbine i ostalog svijeta. To je učinjeno sa strane četnika.¹ Današnji poštanski auto, koji je krenuo za Lovnac

¹ Sve telefonske i telegrafske veze koje su vodile iz Udbine pokidali su partizani iz kotara Udbina.

pod jakim pratnjom od desetorice ustaša, napadnut je na osmom kilometru od Udbine prema Lovincu i ubijeno šestorica, a trojica su ranjeni. To se dogodilo jutros oko pola osam sati.²

Srpsko stanovništvo iz sviju sela napustilo je svoje domove i otišlo u šumu, a Hrvatsko žiteljstvo bježi sa djecom i stokom te najnužnijim stvarima u Udb nu. Okolne šume prema kleničkom,³ Donjo-Lapačkom i Gračačkom kotaru, sve su pune četnika.⁴ Put prema Donjem Lapcu na svom najopasnijem dijelu zvanom Kuk, neprolazan je radi četnika. Isto tako neprolazan je put prema Lovincu u najvećem svom dijelu.

Svi poljski radovi naročito oni, u vezi sa žetvom potpuno su stali. Žito je zrelo i treba ga pokositi, ali nitko ne usudi se u polje.

Stanje je tako, da sličí ustanku u pravom smislu riječi. Ako se najžurnije ne poduzmu potrebne mjere, stanje koje je sad sasvim neodrživo postat će beznadnim, tako da imovina i životi naših ljudi neće biti nikako osigurani.

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red
i sigurnost, u Zagrebu.
2. Velikoj Župi Gacke i Like
u Gospiću. —

Upravitelj kotarske oblasti
Kotarski pristav III razreda:

Potpis nečitak

(M. P.⁵)

² Napad na ustaše u poštanskom automobilu izvršili su partizani iz Srednje Gore i Kurjaka.

³ Koreničkom

⁴ U ovim šumama nalazili su se partizani spomenutih kotareva.

⁵ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Kotarska oblast Udbina.

SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH
OD 4 KOLOVOZA 1941 GOD. O STRIJELJANJU 102 LICA U
ZAGREBU ZBOG NAPADA NA STRAŽU USTAŠKE SVEUČILIŠNE
VOJNICE¹

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA
O KOMUNISTIČKIM NEREDIMA U ZAGREBU

**Streljano 4 komunista napadača i 98 židova i komunista, intelektualnih
začetnika.**

Danas dne 4. kolovoza u 11,45 sati prije podne jedna skupina komunista skrivena iza živice Botaničkog vrta bacila je 4 bombe na stražu Ustaške sveučilišne vojnice pred đačkim domom u Runjaninovo-voj ulici.² Tom je prilikom ranjeno 28 ustaša sveučilišne vojnice.

Na licu mjesta uhićeni su pojedini napadači i to:

Vinko Šonjara, profesor

Tvrtko Seljan, student rudarstva

Andelko Berislavić, postolarski pomoćnik

Pero Rukavina, slastičar.

Isti su predani senatu pokretnog prijekog suda, koji ih je osudio na smrt.

Osuda nad njima je izvršena strijeljanjem.

Osim toga su osuđeni na smrt po senatu prijekog pokretnog suda kao saučesnici i intelektualni začetnici tog napadaja 98 židova i komunista, te su streljani.

Zagreb, 4. kolovoza 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Broj 16548-1941.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Novi list« od 5 kolovoza 1941 godine. Objavljeno je i u drugom izdanju »Hrvatskog naroda« br. 172 od 5 kolovoza 1941 godine.

² 4 kolovoza Slavko Komar sa šest drugova napao je ustašku četu studenata kod botaničkog vrta.

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA O KOMUNISTIČKIM NEREDIMA U ZAGREBU

Strijeljano 4 komunista napadača i 98 židova i komunista, intelektualnih začetnika

Danas dne 4. kolovoza u 11.45 sati prije podne jedna skupina komunista skrivena iza živice Botaničkog vrta bacila je 4 bombe na stražu Ustaške sveučilišne vojnice pred dječjim domom u Runjaninovoj ulici. Tom je prilikom ranjeno 28 ustaša sveučilišne vojnice.

Na licu mjesta uhijećeni su pojedini napadači i to:

Vinko Šonjara, profesor

Tvrtko Seljan, student rudarstva

Andelko Berislavić, postolarski pomoćnik

Pero Rukavina, slastičar

Isti su predani senatu pokretnog prijetkog suda, koji ih je osudio na smrt.

Osuda nad njima je izvršena strijeljanjem.

Osim toga su osuđeni na smrt po senatu pokretnog prijetkog suda kao saučesnici i intelektualni začetnici tog napadača 98 židova i komunista, te su strijeljani.

Zagreb, 4. kolovoza 1941.

IZ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA
Broj 16548 — 1941.

400 NORVEŠKIH ČASNIKA

prijavilo se u Norvešku legiju

Ozlo, 4. kolovoza. (Stefani): Četiri stotine norveških časnika prijavilo se u norvešku legiju za borbu na istočnoj fronti. Značajno je tom prilikom spomenuti da

SVEČANE IGRE U SALZBURGU UNUTARNJA MANIFESTACIJA SNAGE REICHA

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE O AKCIJAMA PARTIZANA U JUŽNOJ LICI U VRE-
MENU OD 27 SRPNJA DO 4 KOLOVOZA 1941 GODINE**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Broj 1683/J. S.

Četnička akcija na području
krila Gospić od 27. VII. do 4.
kolovoza t. g.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB.

Zagreb, 6. kolovoza 1941.

Savezno sa izvješćem ove pukovnije J. S. Br. 1573 od 1. kolo-
voza 1941. — zapovjednik oružničkog krila iz Gospića sa dopisom
Br. 3407 od 4. kolovoza t. g. javlja slijedeće:

»Četnička akcija na području ovog krila stvarno je izbila 27.
srpnja t. g., kada sam primio izvješće o prekidu brzojavno-brzoglasne
linije na području postaje Doljani, kao i rušenje drvenog mosta na
rijeci Uni kod Martin Broda, kotara Donji Lapac.¹

Istog dana uputio sam vodnog zapovjednika voda Gospić g.
nadporučnika Nikolu Bačića teretnim samovozom² ovog krila i sa
10 oružnika postaje Gospić na lice mjesta, da preduzme mjere i kon-
traakciju ovom nedjelu.

Nadporučnik g. Bačić sa samovozom i oružnicima krenuo je iz
Gospića 27. srpnja t. g. u 17 sati. Sa njim su pošli oružnici sa po-
staje Gospić i to: Adem Čemalović, Ante Budimir, Josip Orelj, Anton
Samson, Anton Kezić, Pavao Barišić, Mijo Mikulić, Mato Bičanić,
Ivan Blašković i Martin Gracalo, a samovozom upravljao je oruž-
nički razvodnik-šofer Milan Vidaković.

Istoga dana u 19 sati primio sam brzoglasno izvješće od zamje-
nika vodnog zapovjednika u Gračacu narednika Boškovića, da je
nadporučnik g. Bačić sa samovozom i oružnicima prošao kroz Gra-
čac oko 18 sati i produžio u pravcu Otrića za Srb.

Doljani. Istovrijemeno me je izvjestio, da je kratko vrijeme
zastao kod oružničke postaje u Gračacu, zapovjedio da svi oružnici
odmah izađu na teren i stupe u borbu sa četnicima, jer da je u pravcu

¹ Ove diverzije izvršili su ustanici iz Lapačkog kotara.

² Automobilom

željezničke pruge kod Gračaca bilo tada puškaranja između naših ustaških formacija i nekih četnika.

Od ovog vremena pa do pisanja ovog izvješća nemam nikakvih podataka gdje se sada nalazi g. nadporučnik Bačić, samovoz kao i oružnici, pa postoji pretpostavka da su svi od četnika ubijeni, no s obzirom na činjenicu da četnici još i danas drže cijeli prostor od Gračaca do Zrmanje — Srb — Doljani — Donji Lapac — Nebljusi — Bruvno — Gornja Ploča,³ nisam u mogućnosti da vodim istragu dok vojni Zdrug generala g. Lukića koji na ovom prostoru operiše, ovaj prostor ne rasčisti uz suradnju domobranstva, ustaških formacija i oružništva.

27. srpnja t. g. odmah po prijemu izvješća o prekidi brzojavno-brzoglasne linije kod Doljana, obavjestio sam o ovome sve oružničke postaje vodnog zapovjedništva u Gračacu, kao i posadno zapovjedništvo domobranstva u Gospiću, te zamolio pomoć u domobranstvu kod postajnog zapovjednika g. potpukovnika Pihlera.

Istog dana upućeno je iz Gospića jedna satnija domobranstva za Gračac, jer se tamo počela voditi borba sa četnicima⁴ između tamošnjih ustaških formacija i jedne polusatnije domobranstva, koja se je tamo toga momenta našla.

28. srpnja t. g. na lice mjesta t. j. u Gračac izišao je Ravnatelj županijskog redarstva iz Gospića g. Rubinić sa izvjesnim brojem članova ustaške formacije, kao i poslata je još jedna satnija domobrana.

U toku ovog dana vođena je borba sa četnicima oko Gračaca kao i u toku 29. srpnja t. g.

29. srpnja o. g. saopćio mi je postajni zapovjednik u Gospiću g. potpukovnik Pihler, da je imenovan od strane Ministarstva domobranstva zapovjednikom da rukovodi cjelokupnom akcijom čišćenja od četnika na području ovog krila, što je on bio i preduzeo sa domobranstvom, ustaškim formacijama i oružničkim postajama. Istoga dana imao sam namjeru da izađem i ja na lice mjesta radi organizacije službe, ali mi je zapovjedbno od tog zapovjedništva da ostanem u sjedištu krila.

30. i 31. srpnja t. g. četnička akcija širila se od Gračaca na sjever ka Gornjoj Ploči, Bruvnu i Gospiću preko sela Vrebca i Bunića. Ova akcija četnika je ugušivana od strane naših snaga na svim pravcima.

1. kolovoza t. g. došao je u Gospić zapovjednik vojničkog zdruga g. general Mihajlo Lukić iz Zagreba sa svojim načelnikom stožera g. podpukovnikom Redsteonom, koji je preuzeo zapovjedništvo ovog

³ Teritorij oslobođen od ustanika iz kotara Gračac, Lapac i Ud-bina.

⁴ Borba je vođena protiv ustanika iz Gračaca, Srba i okoline, koji su vršili napad na Gračac.

Gospićskog zdruga i do danas rukovodi cjelokupnom akcijom ovog čišćenja, a podpisani mu samo pruža potrebne informacije i podatke, pa od ovog dana do danas prema planu ovog zapovjedništva akcije se izvode na svima pravcima područja ovog krila u cilju uništenja četnika.

Zapaženo je, da je prosječno mali broj četnika koji u ovoj akciji sudjeluju, nego da je veći broj seljaka okolnih sela Srba, koji sa svojim porodicama, ženama i djecom sudjeluju u ovoj akciji i to čisto kao reakcija čišćenja njih od strane naših ustaških formacija. Pod čišćenjem treba razumjeti uništenje — ubijanje i klanje Srba bez obzira na pol i dobu, kao i uništenje njihove pokretne imovine.

Detaljnije izvješće o radu četnika, o akciji naših snaga, te o radu cruzništva, kao i žrtvama kod oružništva podnijeti ću naknadno, a pošto se prilike na području krila srede.«

Dostavlja se prednje na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

9. VIII. 1941.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

BR. 117

IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG MJESNOG ZAPOVJEDNIŠTVA SINJ OD 4 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTI- ZANA U OKOLINI SINJA

DOMOBRANSKO
MJESNO ZAPOVJEDNIŠTVO

V. T. Br. 34

4. kolovoza 1941. g.

Sinj

ZAPOVJEDNIKU JADRANSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA

»V«

Opća situacija na cijelom frontu protekla je mirno. —

Na Kamešnici¹, jugoistočno od Vagnje pojavio se je jedan manji odjel pobunjenika, gdje je po saznanju izvršeno umorstvo 12 seljaka. — Uputio sam dva odjela u poteru za istim kombiniran od

¹ Kamešnica

oružnika i ustaša i to: sjeverni odjel, pod zapovjedništvom Sinjskog oružnog vođa, nadporučnika g. Skuka na pravcu: Han-s. Voštane, a južni odjel pod zapovjedništvom ustaškog tabornika iz Trilja pravcem: s. Tijarica, koji će se odjel sjediniti sa odjelom nadporučnika g. Skuka u Voštanima i krenuti u potjeru prema Voštanima. — Prebacivanje ljudstva izvršeno je kamionima u koliko komunikativnost puteva dozvoljava. — Prema svemu izgleda da su se pobunjenici prebacili sa Dinare planine prema Vagnju da pobune sela koja naginju komunizmu i to: Gala-Otok-Udovičići². — Poznati komunista Buljan Vice već nekoliko dana fali iz Sinja i vjerovatno se tamo nalazi skriven.

Opazeno je da se talijanski vojnici koji zatvaraju Sinj prema Obrovcu razgovaraju sa seljacima iz spomenutih sela koji im prilaze. Povodom toga upozorio sam Talijanske vlasti u Sinju, čiji prepis dopisa prilažem. —

Organizirao sam osiguranje između s. Hana i s. Prologa pomoću tri oružničke postaje i to: Han-Vaganj 10—15 oružnika, Poljana 6 oružnika i Bili Brig 6 oružnika (većim djelom a ostalo ustaše). — Radi sprečavanja prelaza pobunjenika sa Dinare planine na dalmatinskoj teritoriji. — Ove postaje biti će postavljene vjerovatno 4 ovog mjeseca u 8 sati. —

Izvjestio sam zapovjednika Talijanskih trupa u Sinju pukovnika G. Gay-a da će Njegova Ekselencija podmaršal g. Laxa sutra oko 18 sati doći u Sinj, te da bi se rado upoznao sa zapovjednikom Talijanske divizije u Splitu. — Pukovnik g. Gay je rekao da će ga odmah izvjestiti, jer se isti i ranije interesirao radi viđenja i upoznavanja sa Njegovom Ekselencijom u Sinju. —

Raspored trupa na svima položajima nepromjenjen. —

U borbi koja se vodila između pobunjenika³ i 6. satnije 2. bojnice na dan 28. srpnja ove godine poginuo je još i jedan šofer koji je vozio automobil a sam pak automobil je ostao na položaju oštećen. —

Ishrana teče normalno a kamion hrane upućen iz Mostara stigao je u Glamoč. —

Čobani kod Vagnja vidjeli su jednu pobunjeničku četu⁴ jačine od 5 ljudi a između njih i jednog ranjenog kojemu je curila krv iz ruke, a isti su se propitivali gdje su naše Ustaše i gdje mogu slobodno preći na dalmatinsku stranu. — Bez sumnje akcija pobune prenaša se sa Dinare na Dalmatinsku teritoriju u pravcu Trilja i Muća. —

Zadnji izvještaj oko 24 sata: Kod Muća se čuje puškaranje. Župnik u Muću traži vojničku pomoć (Muć ima samo 40/0 pravoslavnih). —

² Udovičić

³ Borba je vođena protiv partizana iz Sinja i okolice.

⁴ Odnosi se na grupu partizana iz Sinja i okolice.

Dodatak: šef komunističkog pokreta, koji je po zauzimanju Glamoča po pobunjenicima uputio prijeteće pismo Ustaškom logorniku u Glamoču, posle ponovnog zauzimanja po našim trupama, isti šef pokreta Dimitrije Ninković vojni referent u Glamoču ubijen je sa cijelom njegovom obitelji.

Zapovjednik potpukovnik,
Buble v. r.

Da je prijepis vjeran svome originalu, —

Tvrdi:
GLAVAR STOŽERA
Glavnostožerni podpukovnik,
Kl.šanić

BR. 118

**IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA KOMANDE DRUGE
ARMIJE O DIVERZIJAMA PARTIZANA U SLOVENIJI, LICI I
DALMACIJI OD 6 SRPNJA DO 5 KOLOVOZA 1941 GODINE**

KOMANDA 2. ARMIJE
— OPERATIVNO ODJELJENJE —

Br. 7419

Predmet: Sabotažne akcije.

GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE

— Operativno odjeljenje —

VOJNA POŠTA 9

U vezi s izvještajem koji su slati ovome Generalštabu s vremena na vrijeme, prenosim jednu rekapitulaciju sabotažnih akcija koje su izvršene na teritoriji ove Armije i koje, zbog male važnosti, nisu posebno javljene. —

Sabotažne akcije protiv željeznica:

28 juli — Nepoznata lica digla u vazduh dio pruge između Škofljica i Šmarje, prekinuli telefonsku vezu Novo Mesto, Karlovac, Ljubljana; željeznički saobraćaj obnovljen za dva časa.

- Nepoznata lica odnijela nekoliko šarafa za prugu i otšarafili djelimično druge šarafe na dijelu pruge Ljubljana—Zalog.
- 1 avgust — U prvim jutarnjim časovima nepoznata lica odnijela su nekol ko šarafa sa pruže na liniji Ljubljana—Karlovac, na dijelu Semič—Črnomelj i presjekli poštanske, telefonske i telegrafske kablove kao i željezničke. Popravak izvršen u toku dana.
- 5 avgust — U blizini željezničke stanice Draga (3 kilometra istočno od Sušaka) pronađena je neeksplozivna mašina vrlo male dimenzije; u blizini tačke gdje je pronađena ova eksplozivna mašina radilo je prije par dana nekoliko radnika, određenih za popravak pruge.
- 8 avgust — Na pruzi Ljubljana—Karlovac, između Metlike i Črnomelja, usljed eksplozije jedne mine, postavljene od nepoznatih lica, željeznička pruga je prekinuta.
- U mestu Vič (zapadno od Ljubljane) na dva razna mjesta nepoznata lica otšarafila su mnogo šarafa na željezničkoj pruzi.
- U mjestu Primostek (južno od Metlike), odmah nakon prolaza voza, nastala je eksplozija dva stroja, koji su bili položeni na pruzi: dvije vilice su slomljene: opravka izvršena odmah.

Sabotažne akcije protiv telefonskih i telegrafskih linija:

- 6 juli — Nepoznata lica presjekla sve direktne veze koje od pokretne telefonske centrale 2. armije u Karlovcu idu prema Zagrebu i Ljubljani¹. Veze obnovljene u roku jednog dana.
- Nepoznata lica presjekla kablove i posjekla nekoliko stubova na telefonskoj liniji Karlovac, Ljubljana.
- Nepoznata lica oštetila nekoliko stubova telegrafskih i fonografskih linija u zoni Kistanje.
- Nepoznata lica prekinula jednu kružnu telefonsku vezu u blizini Gradca (jugozapadno od Metlike).

¹ U Karlovcu i okolini djelovale su diverzantske partizanske grupe, pod rukovodstvom Vječeslava Holjevca. One su tada pokidale telefonsko-telegrafske veze Karlovac—Zagreb, Karlovac—Ljubljana i vojnu telefonsku liniju koja vodi iz Karlovca za barutanu Jamadol.

- 14 juli — U mjestu Rupotina (oko 4 km od Solina—Split) nepoznata lica posjekla 10 stubova i nekoliko sprovodnika linije Split—Otočac².
- 18 juli — U blizini Kaštel Staroga nepoznata lica presjekla na više mjesta snop sprovodnika na liniji Šibenik—Split, posjekla stubove i presjekla sprovodnike između Šibenika i Trogira³.
- 19 juli — Nepoznata lica presjekla su sve veze između Splita i Trogira, Trogira i Zadra⁴.
- 20 juli — Na željezničkoj pruzi Karlovac—Ogulin, usljed eksplozije mina koje su bile postavljene na prugu, bile su prekinute sve veze koje idu iz Karlovca prema zapadu i prema jugu⁵.
- 25 juli — Nepoznata lica su presjekla cjelokupan snop sprovodnika na stubovima između Sinja i Vrlike (Knin)⁶.
- Poslije podne, u mjestu Križice, nakon opravke gorepomenutih kvarova, nepoznata lica ponovo su presjekla veze između Kl'sa (Split) i Sinja.
- 26 juli — Nepoznata lica posjekla su nekoliko stubova telefonske linije Zemunik—Kašćan (S. Casciano).
- 29 juli — U blizini Ježice, nepoznata lica presjekla su 24 telefonske i telegrafске žice duž pruge Ljubljana—Kamnik (na nemačkom teritoriju), prekinuvši svu telefonsku i telegrafsku službu sa njemačkom Slovenijom.
- U noći 29, nepoznata lica posjekla su jedan telefonsko-telegrafski stub, prekinuvši veze između Karlovca i Zagreba.
- 30 juli — Između željezničke stanice Siska i granice sa njemačkom Slovenijom, nepoznata lica su prekinula telefonske i telegrafске veze, poštanske i željezničke.
- U noći 30, nepoznata lica presjekla su potpuno telegrafске i telefonske veze između Splita i Dalmacije (sa otocima). Ova — zbog velične štete — jeste jedna od najtežih sabotažnih akcija⁷.

² Diverziju su izvršili solinski diverzanti.

³ Ove diverzije izvršili su kaštelanski i trogirski komunisti, pod rukovodstvom mjesnih partijskih organizacija.

⁴ Veze su presjekli diverzanti — članovi KPJ iz Segeta i Trogira.

⁵ Diverziju su izvršile udarne omladinske grupe iz Karlovca. Vidi dok. br 93.

⁶ Diverziju su izvršili komunisti iz Sinjskog kotara.

⁷ Ovu akciju izvršili su diverzanti sa otoka Brača.

- 1 avgust — Nepoznata lica presjekla su vojničke veze između Benkovca i Šibenika.
- 2 avgust — U noći 2, nepoznata lica prekinula telegrafsku liniju duž željezničke pruge u blizini Kaštel Gomilice (zapadno od Splita).
- Nepoznata lica prekinula telefonske veze između Zadra i Splita u blizini Kaštel Staroga⁸.

General komandant Armije
(V. Ambrosio)

BR. 119

OBAVIJEST MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 5 KOLOVOZA 1941 GOD. O STRIJELJANJU 87 LICA U VEZI S NAPADOM NA STRAŽU USTAŠKE SVEUČILIŠNE VOJNICE¹

ODKRIVENI SU I STRELJANI DALJNJI SAUČESNICI I INTELEKTUALNI ZAČETNICI

zločinačkog napadaja na stražu Ustaške sveučilišne Vojnice

U vezi s komunističkim napadajem na stražu Ustaške sveučilišne vojnice dana 4. kolovoza o. g.² otkriveni su daljnji saučesnici i intelektualni začetnici tog zločina.

Isti su predani senatu pokretnog prijekog suda, koji je 87 židova i komunista osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je streljanjem.

Zagreb, 5. kolovoza 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Broj 17070-41.

⁸ Veze su prekinuli članovi KPJ iz Kaštel-Starog.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Novi list« br. 100.

² Vidi dok. br. 115.

**IZVJEŠTAJ ČETE KRALJEVSKIH KARABINJERA IZ ZADRA
OD 6 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA ŽAN-
DARMERIJSKU STANICU P LAVNO**

TERITORIJALNA LEGIJA KR. KARABINIERA
U ANKONI — GRUPA ZADAR

N I/146 prot. Pov. od

Zadar, 6 augusta 1941-XIX

Predmet: Vijesti s one strane granice. —

KR. GUVERNATORATU DALMACIJE - Kabinet	ZADAR
KR. PREFEKTURI	„
KR. GUVERNATORATU — Glav. inspektoratu javne sigurnosti	„
KOMANDI KR. KARAB. GUVERNATORATA	„
KR. KVESTURI	„

Doznaje se iz vjerodostojnog izvora da su u Plavnom, koje leži oko 10 km sjeverno od Knina, ustanici¹ opljačkali mjesto nakon što su poubijali sve žandarme.

Dana 4 ov. mj. nastavljen je odlazak iz Kistanja useljenih Srba. Tvrde da su mnogi od njih krenuli u Hrvatsku da povećaju broj ustanika.

KAPETAN PRIVR. KOMANDANT GRUPE
Umberto Buonassisi

(M. P.²)

¹ Napad na Plavno izvršila je Plavanjska ustanička četa i razoružala 15 žandara.

² Okrugli pečat: Grupa kraljevskih karabinjera, Zadar.

šene premetačine od strane karabinijera i vojnika napred rečenog garnizona, pronađeno je kod svakog po jedna vojnička puška sa municijom.

Kratki izvještaj u gornjem smislu telegrafski je dostavljen prvima pet od označenih vlasti.

Komandant čete — kapetan
Umberto Bionassiti

BR. 122

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKOG VODA U KARLOVCU
OD 6 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
USTAŠKE MOTOCIKLISTE U SELU KUPLENSKO**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 1707/J. S.

Dva ustaša motorciklista u
selu Kuplinsko¹, po nepozna-
tim napadačima ubijeni.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB.

Zagreb, 6 kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog voda iz Karlovca brzoglasno pod Br. 354 od 6. kolovoza 1941. — javlja:

»Danas oko 11 sati dva ustaše motorciklisti Karlovačke postrojbe vozili su se na motorima kao izvidnica pred ustaškim cdjelom iz Vojniča prema Krstinji. U selu Kuplinsko su po nepoznatim osobama srušeni sa motora i zaklani. Odjeljenje ustaša na licu mjesta. Zapovjedništvo Karlovac izvješćeno.«

Dostavlja se prednje na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i si-
gurnost Nezavisne Države Hrvatske
i Vrhovnom oružničkom zapovjed-
ništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

6. VIII. 1941.

¹ Kuplensko

² Napad na ustaše izvršili su partizani iz odreda Debela Kosa.

BR. 123

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 6 KOLOVOZA 1941 GOD. O OSLOBODENJU SELA METKA I OPKOLJAVANJU SELA PLOČE OD STRANE PARTIZANA

GOSPIĆ 6-VIII o — g — 22 sata

P.pukovnik Redlštajn javlja:

»Selo Medak opkoljeno i napušteno od naših vlasti. Ž. st. Medak napadnuta i napuštena¹.

Selo G. Ploča opkoljena, vodi jaku borbu, s naše strane 3 mrtva².

Potrebno je poslati: 1 bojnu sa 1 bitnicom 37 mm, 10 ispravnih automobila, jer je potrebna pokretna rezerva. Automobili, koji su stigli, stari su i slabi. Zatim su potrebne sekcije Gospić, Knin, Bihać i Novigrad.

General Luk'ić javlja: kod građanstva u Gračacu mir. Ostalo će javiti pismenim izvještajem.

Primio
Satnik
Jelača

BR. 124

OBAVIJEST BR. 1 POGlavNIKOVOG UREDA OD 7 KOLOVOZA 1941 GOD. O BJEGSTVU ZATVORENIKA IZ LOGORA KERESTINEC, AKCIJAMA PARTIZANA NA KORDUNU I NAPADU NA USTAŠKU VOJNICU U ZAREBU¹

KOMUNISTIČKO-ČETNIČKI IZGREDI

Obavijest broj 1.

Okolo 10. srpnja o. g. počele su neke engleske krugovalne postaje širiti glas, da će na dan 14. srpnja buknuti ustanak u svim zemljama, koje su se svojedobno bile upustile u rat protiv silama osovine, a koje su bile munjevitom brzinom pobijeđene ili pokorene. Nekoliko su

^{1, 2} Ove napade izvršili su partizani iz kotara Gospić.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 174 od 7 kolovoza 1941 godine.

dana te krugovalne postaje pozivale pučanstvo posebice u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i u balkanskim zemljama, da se priredi i da dne 14. srpnja na po tim krugovalima dani znak, podigne ustanak.

Neposredno prije 14. srpnja javljale su međutim te krugovalne postaje, da se ustanak odgđa za dan 20. srpnja.

Vjerojatno neznajući za tu odgodu pobunio se je u noći od 14. na 15. srpnja jedan deo zatočenika u zatočeničkom logoru u Kereštinu, i to oko 80 komunista, te je većem djelu istih bilo uspelo i pobjeći, no slijedećih su dana po državnim organima i seljačtvu pohvatani i predani nadležnim sudovima dočim su neki od njih, davši oružjem otpor, prigodom hvatanja poginuli.

Između 14. i 20. srpnja opaženo je na tako zvanom Kordunu, te na području Velikih Župa Sana i Vrbas, te Krbava i Psat izvesno gibanje sumnjivih osoba po šumama.

Dne 20. srpnja začulo se je po šumama na tim područjima puškaranje, a oboružane osobe počele su u skupinama iz šuma napadati na mirna sela, zlostavljati i ubijati mirno pučanstvo, čak žene i djecu, napose muslimanske i katoličke vjeroispovesti, te oštećivati željezničke, brzoglasne i brzoglasne naprave.

Državna je vlast odredila smesta potrebite mjere, da se taj zločinački pokušaj suzbije, te su na ugrožena područja poslane jedinice hrvatskog domobranstva i odjeli Ustaške vojnice, a mjesne su vlasti pozvane, da organiziraju u svom djelokrugu potrebnu zaštitu života i imovine pučanstva. Državna je vlast na taj način energično poduzela mjere, i uspješno, i sustavno ugušuje taj zločinački pothvat.

Prigodom zaštitne protuakcije protiv tome pokušaju službeno je ustanovljeno slijedeće: Na gore navedenim područjima pojavili su se naoružani tako zvani četnici, koji su zaostali na tom području od časa sloma jugoslavenske vojske i koji su se do toga časa skrivali u šumama, a i u kućama jednog dijela pučanstva. Oni su naoružani oružjem bivše jugoslavenske vojske te predvođeni nekolicinom častnika bivše jugoslavenske vojske, nekoliko svećenika i učitelja pravoslavne vjeroispovesti i istaknutim prvacima bivše komunističke stranke Jugoslavije. Oni su pozivali pučanstvo pravoslavne vjere, odvodili ga sobom u šume, tamo mu dijelili oružje, te ga predvodili napadima na sela i na oružničke postaje i na naprave javnoga prometa.

Svagdje gde su tako nastupili, išli su pod crvenom zastavom, i proglašivali se »Crvenom armijom«. Rasparčavali su letake komunističkoga sadržaja, pozivajući pučanstvo na ustanak i na borbu protiv silama osovine, navodeći lažno, da bi pučanstvo zaveli, da se crvena vojska Sovjetske rusije već nalazi u Zagrebu, u Banja Luci i ostalim središtima Nezavisne Države Hrvatske.

Očito u vezi stom neistinitom promičbom, a da bi se istu prikazalo, vjerojatnom, nekoliko komunističkih grupica, koje su već

pohvatane i djelimično već osuđene i justificirane, počinile su nekoliko manjih atentata na željezničkim prugama u blizini Zagreba, te bacile nekoliko bomba u Zagrebu na jedan odjel sveučilišne ustaške vojnice, kada je isti bio na putu, da nastupi svoju stražarsku dužnost.

Gore spomenute četnike-komuniste na spomenutim područjima vojničke i ustaške jedinice su opkolile, četnici se sakrivaju i bježe, a pučanstvo koje su oni bili nahuckali povraća se kućama i predaje se vojničkim jedinicama i nadležnim upravnim vlastima.

Ustanovljeno je, da su židovi-komuniste u rečenim njihovim pothvatima podupirali novčano i pružanjem skrovišta.

Ovom prilikom ustanovljuje se, da su neprijateljski elementi raširili glasove, kao da rečene komunističko-četničke bande podupiru napose naoružavanje i podstrekavanje službene vlasti i neslužbene osobe nama prijateljske i savezničke Kraljevine Italije, a to zato da bi širenjem tih neistinitih glasina s jedne strane podstrekli židovsko-komunističke i četničke elemente na zločinačke akcije, a s druge strane da bi kod pučanstva Nezavisne Države Hrvatske izazvali negodovanje i time pomutili prijateljske i savezničke odnošaje između Kraljevine Italije i Nezavisne Države Hrvatske.

Ovim se službeno ustanovljuje i izjavljuje, da su te neprijateljske glasine potpuno i zlonamjerno izmišljene i stoje potpuno u protivimbi sa držanjem koli Kraljevine Italije toli njez'nih organa i pučanstva prema našoj državi i hrvatskom narodu, koje je držanje savezničko i prijateljsko. Što više hrvatska državna vlada može imati i ima svaku pomoć od Kraljevine Italije kao i od prijateljskog i savezničkog Velikog Njemačkog Reicha, u svakom slučaju, kada bi ustrebala u obrani državne nezavisnosti i novog poretka.

Upozoruje se stoga pučanstvo, da takvim i sličnim neprijateljskim lažnim glasinama ne nasjeda, a dužnost je svakoga da širitelje takovih lažnih glasina smjesta prijavi nadležnim vlastima radi postupka protiv njima.

Dano u Zagrebu, 6. kolovoza 1941.

Iz poglavnikova ureda
Krilni pobočnik, Glavnostožerni pukovnik
A. Sabljak, v. r.

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA OD 9 KOLOVOZA 1941 GOD.
O DIVERZIJAMA PARTIZANA U OKOLINI KLISA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA CETINA

Pov. br: 212/41.

OMIŠ, 9 kolovoza 1941.

Predmet: Eksplozija i oštećenje
brzovjanih stubova u Rupotini.

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

ZAGREB

Oružnička postaja u Klisu pod brojem 396/41. od 7 kolovoza 1941 god. javlja slijedeće:

»4 kolovoza 1941 god. oko 21.15 sati odjeknule su dvije detonacije eksploziva u kratkom razmaku u Rupotini, općina Klis.

Iste večeri oko 21.45 sati razvodnik ove postaje Paladin Jure sa jednim talijanskim časnikom-kapetanom i oko 20 vojnika, krenuli su iz Klisa cestom kroz Rupotinu prema Solinu. Obzirom što je bila noć, nije, prilikom patroliranja, ma gdje primjećeno, da su ceste, most ili propust oštećeni, nego se je tek sutradan utvrdilo da je na 4 mjesta kod km. 22.4 u svod jednog propusta bio podmetnut dinamit uslijed čega je eksplozija nastupila¹.

Iste večeri oko 23.30 sati, kada je rečena patrola došla na položaj ceste kod 23.5 km. u blizini Vučića kuća u Rupotini, primijetila je da je 5 brzovjanih stupova prepilano i između dva stupa sve brzovjane žice (10) presječene i odnešene. Ujutro, kada je svanulo pomenuta je patrola izvršila pretres svih stanova komšiluka Žižića i Vučića, koji se nalaze uzduž ceste i bliže okolice. Ovom prilikom patrola je našla kod niže navedenih Žižića 5 testera-pila, koje su i zaplijenjene. Od skinute i odnešene žice nije se ništa moglo pronaći, kao ni drugog kakovog kompromitirajućeg materijala.

Istog dana žice i stupove bili su postavljeni i brzovjani saobraćaj uspostavljen. Žice je odnešeno oko 500 metara.

¹ Akciju je izvršila grupa partizana iz Klisa. Istog dana izvršeno je oko 20 raznih diverzija u Solinskom bazenu, koje je organizovao Mjesni komitet KPH Solin. U ovim diverzijama je učestvovalo oko 300—350 ljudi, a sastojale su se u rušenju ceste Split—Sinj, pruge Split—Sinj i Split—Knin, te svih telefonsko-telegrafskih veza koje su vodile iz Splita u unutrašnjost.

Talijanska patrola je u zaseoku Žižići i Vučići (Solin) uhapsila i sprovela u Split slijedeća lica:²

Žižić Juru pok. Stipe, te njegove sinove Stipu, Spira i Ivana, Žižić Živka pok. Mate, Žižić Spira pok. Martina, Žižić Matu pok. Duje i sina mu Marinka, Žižić Barišu pok. Stipe, Vučić Vjekoslava Ivanova, Vučić Ljubu Nikolina i Katić Matu Spirova, svi iz Rupotine — Solin. —

5 kolovoza 1941 g. u 7.30 sati na povratku iz službe iz Dugopolja³ predstojnik kotarske oblasti g. Rajević pošao je odmah i utvrdio na licu mjesta gdje se je eksplozija desila slijedeće: U svod propusta kod 22.4 km. na cesti Klis—Solin u Rupotini podmetnut je bio dinamit na 4 mjesta na taj način, što su bile iskopane dvije rupe u zidu svoda sa južne strane a dvije sa sjeverne strane, u koje je rupe bio stavljen dinamit. U rupama sa južne strane dinamit je eksplodirao i učinio neznatnu štetu, dok u zidu svoda sa sjeverne strane bilo je postavljeno u svaku rupu po 10 komada dinamita (fišeka) dugih po 20 centimetara, a za upaljenje ovih postavljena je bila kordakorda, ali na ova dva mjesta dinamit nije eksplodirao, nego je tako pronađen neeksploDIRAN sa kordom. Propust je širok 7.70 metara, 2.80 visok i 2 metra dug. Smjesa u fišecima je bijelo-žute boje.

Saobraćaj na ovom putu uslijed eksplozije nije bio prekiđan, jer je šteta neznatna i opasnost za prolaznike preko rečenog propusta nema.

Patrole ove postaje osiguravale su brzojavnu prugu na pomenutoj cesti naročito noću od sumraka do svanuća, ali komandant ovdašnje talijanske posade dana 3 kolovoza 1941 godine pozvao me je i zamolio u cilju zajedničke suradnje, da mu stavim 3—4 oružnika na raspolaganje, koji će svaku večer od 22 do 4 sata patrolirati sa njegovim ophodnjama na spomenutoj pruzi. Kao što sam i napred istakao oružnici ove postaje sa talijanskim patrolama kojima je na čelu po jedan oficir, pošli su 4. VIII. 1941. u 21.45 sati iz Klisa, a događaj koji se napred spominje, dogodio se prije nego su patrola pošle iz Klisa. Pored Paladina Jure sa drugom talijanskom patrolom, bio je narednik Bartalin Felicije. **Ostale večeri (tj. pr je događaja) talijanske patrola patrolirale su cestom iz Solina do sredine Rupotina,** dočim kritične večeri talijanske patrola nisu bile primjećene na cesti od Solina prema Rupotini.

Do sada vođena potraga za počiniteljima ostala je bez uspjeha, premda su se događaji dogodili dosta rano u večer i razumljivo je, da su seljaci, koji su se nalazili u blizini mjesta gdje su stupovi pilani i žice sječene, mogli čuti, ali, naravno počinitelje neće nitko da otkrije.

² Uhapšena su ona lica koja su se nalazila u svojim kućama u blizini mjesta gdje su se desile diverzije. Od partizana i diverzanata nije nitko uhvaćen.

³ Dugo Polje

Za počiniteljima će se i dalje voditi potraga i pozitivan rezultat javiti».

Prednje se dostavlja s molbom na znanje, te s obzirom da je posljednjih dana učestalo oštećivanje željezničkih pruga i brzojavnih te brzoglasnih stupova na području u neposrednoj okolici Splita, na kome se nalaze, na kome se također nalaze i talijanske oružane snage i talijanski karabinijeri uz našu vojsku, oružnike i ustaške postrojbe, žurno je potrebno da se izdadu tačni nalozi, komu sve spada osiguravanje pomenutih pruga, dosljedno tome tko je sve odgovoran za strogo izvršenje odnosnih naloga.

Ova Velika Župa nalazi se u delikatnom položaju u pograničnim mjestima, pa se stoga moli, da bi se sa talijanskim vlastima izradio bar privremeni sporazum o sigurnosnoj službi nad pojedinim javnim i saobraćajnim objektima, i to s razloga što naši javni organi ne znaju, što imaju poduzimati i raditi u ovako nepročišćenoj situaciji. Ujedno se moli dostaviti sve dosadašnje naredbe i okružnice, koje su u prvo vrijeme izdate za osiguranje željezničkih i brzojavnih pruga pošto je ova Velika Župa počela radom 25 lipnja 1941 god.

O rezultatu istrage u gornjem slučaju javit će se naknadno. —

Za Velikog Župana
Podžupan:
Stanojević

BR. 126

IZVJEŠTAJ SPLITSKOG PROMETNOG KONTROLORA OD 11 KOLOVOZA 1941 GOD. I SASLUŠANJE VLAKOVOĐE DRAGIČEVIĆ RUDOLFA O UNIŠTENJU TALIJANSKOG ŽELJEZNIČKOG TRANSPORTA NA PRUZI KNIN—SPLIT

Prilog k spisu Ravn. drž. želj. Zagreb broj: pov. 177/41. I.—

Prijepis:

Prometni kontrolor Split
U Gračacu dne 11. kolovoza 1941. god.
Broj 3311.

RAVNATELJSTVU II., ZAGREB.

Dne 9. kolovoza o. g. sa vlakom 1009 povratili su se preko Splita-Metkovića-Sarajeva-Zagreba vlakopratno osoblje vlakova 1078 od 28. VII. te vlakova 1062 II. od 29. VII. o. g.: Od svakog odreda prilažem jedno saslušanje. Iz iskaza istih može se slijedeće utvrditi:

Vlak 1078 transport talijanske vojske, koji se sastojao iz lokomotive, 4 putnička kola i 27. Is. natovarenih automobilima iskliznuo je u km. 198.5 iza postaje Pribudić i surviveo se u dolinu sa 16 kola.

Isti vlak se danas još nalazi tamo. Na licu mjesta ostao je mrtav ložac Juras, a teže su ranjeni strojovođa Cuculić Bruno, vlakovođa Luić Miloš, zavirači Ivez'ić Frane, Tomičić Ivan i Uzelac Mate. Od istog vlaka usmrćen je jedan vojnik i 6 do 7 talijanskih vojnika i ranjeno oko 20 talijanskih vojnika¹.

Vlak 1062 i 1062/II. na 29 VII. stigli su do mjesta nezgode pred Pribudićem i tamo ostali stajati. Osoblje tih vlakova krenuli su pomoćnim vlakom, koji je došao iz Knina u Knin.

Na 31. VII. krenuo je pomoćni vlak iz Knina i pokupio sva kola od vlaka 1078, koja su se mogla podignuti te vlakove 1062 i 1062/II. u Knin.

Prema iskazima ovog vlakopravnog osoblja prometni ured u Zrmanji je polupan, blagajna razvaljena i cjelokupno postajno osoblje od Zrmanje do Knina napustilo službu*.

Prema iskazu vlakovođe Sijerčića talijanski vojnici su sjedili sa četnicima u postaji Plavno, gdje su skupa jeli i pili. A prema iskazima ostalih svugdje se talijanski vojnici druže sa četnicima tako, da se danas četnici bez oružja slobodno kreću u Kninu.

2 priloga.

Prometni kontrolor:

Matz v. r.

ZAPISNIK.

sastavljen na postaji Gračac dne 11. VIII. 1941. g., saslušava se vlakovođa Dragičević Rudolf, zvan. II.

1.) Vi ste bili na izvidnici vl. 1062 dne 28. VII. u pravcu Knina. Opišite kakovo je bilo Vaše putovanje. —

Ad 1.) Bio sam vlakovođa vlaka 1062 izvidnica. Lokomotiva i dva vagona, sa nama je bio predst. postaje g. Orešković i predstojnik sekcije, njegov zamjenik i nadziratelj signala. Došli smo sa vlakom u Malovan. Iz Malovana smo krenuli na traženje talijanskih vlasti, koji su se vozili skupa sa nama u vlaku. Kad smo stigli u Zrmanju, nismo našli nikoga od službenika. Sišao sam sa vlaka unišao u postaju i našao sve polupano i razvaljeno. Na nas nitko nije napao, te smo dalje krenuli, jer za nama je išao vlak 1062/II. transport,

¹ Diverziju su izvršili partizani iz Srba i okoline i kotara Gračac

² Vidi dok. br. 101.

koji se sastojao od vojnika i automobila talijanskih. Došli smo do stražar. 114 i opazili da je pruga izdignuta, te smo zaustavili vlak i predstojnik sekcije je otišao na lice mjesta i ustanovio da vlak može oprezno i lagano preći, što smo i učinili. Došli smo do postaje Pribudić, signal nam je bio slobodan. Unšli smo u postaju Pribudić. Dočekala su nas dva skretničara. Pitali smo ih da li možemo ići dalje, oni su nam odgovorili, da je predstojnik k postaje i prometnik pobjegao i da oni ne znaju ništa. Na to smo krenuli oprezno dalje. Kad smo došli do km 198.5 opazili smo da stoji vlak pred nama na pruzi. Na to smo zaustavili vlak i pošli do ovog vlaka, koji je nastradao. Naš je vlak bio zaštićen po kočničaru Dragičeviću Juri da zaustavi vlak 1062/II., koji ide za nama. Vlak koji je nastradao bio je talijanski vojni vlak, koji se sastojao od natovarenih vojnih automobila. Ustanovili smo, da je lokomotiva iskliznula i srušena u provalliju sa još 16 kola, a na pruzi smo našli iskliznutih i poprečnih 5—6 kola. Kod lokomotive našli smo blizu strojovođe Cuculić Brune i saznali smo, da je strojovođa, vlakovođa Luić Miloš, kočničar Ivezić Franjo i Tomić Ivan prevezeni u bolnicu Knin. Kod vlaka su bili talijanski oficiri i vojnici. Vidio sam nekoliko talijanskih vojnika mrtve ležati pokrite sa celtovima, među kolima našli smo i jednog našeg vojnika mrtva. Tu je poginuo i ložač Juras. Na to smo naš vlak kao vlak 1062/II. natrag rivali u postaju Pribudić, gdje smo na zahtjev talijanskih vlasti okrenuli strojeve i rivali vlak na ugroženo mjesto. Tamo smo mi ostali, a talijani su popravljali telefon. Nato je došao pomoćni vlak iz Knina, t. j. kola koja su se mogla dignuti digli, a ostali rušili. Mi smo ostali na pruzi dok su strojevi imali vode to je bilo oko 16^h. Nato smo krenuli sa lokomotivama i dva vagona u Zrmanju po vodu u pratnji nekoliko talijanskih vojnika. Došli smo u postaju Zrmanja i bili napadnuti. Kad smo uzeli vodu predstojnik postaje g. Orešković da idemo probiti prugu prema Malovanu. Krenuli smo prema Malovanu i videli između stražare 108^c i 108 srušen cijeli niz pruge sa podvalama. Nato smo se vratili natrag prema postaji Zrmanja, gdje smo vidjeli, da su nam htjeli kod stražare 109 presjeći prugu, četnici su pobjegli, ali su pucali na nas skroz do postaje Zrmanja. U postaji Zrmanja smo stali već kraj izlazne skretnice, te smo uzeli predstojnika postaje Zrmanja, njegovu suprugu i djecu, koji su bili sakriveni. Tom zgodom su na nas otvorili jaku vatru i krenuli prema postaji Pribudić. Došli smo do ugroženog mjesta i onda smo prešli na pomoćni vlak i otišli za Knin. Dolje u Kninu je bilo cijelo naše kretanje pod nadzorom talijanskih vlasti.

Dragičević Rudolf v. r.
zvan. II. 2.

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U OGULINU OD 11
KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA USTAŠKI
KAMION**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 1828 J. S.

Primljeno 12. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 12. kolovoza 1941.

Krilo Ogulin, od 11. kolovoza 1941. u 20 h. brzoglasno javlja:
»Postaja Vojnić izvješćuje, da je danas u 14.45 h. pošao kamion
sa ustašama iz Krst nje u Vojnić.

Na 3. km. od sela Priseke,¹ pripucali četnici na kamion i ubili
ustašu Kovačić Nikolu, teže ranili ustašu Dukovčić Miju, a lakše
ustašu Pižar Marka, sva trojica iz ustaške satnije Karlovac.²

Četnici ispalili oko 80 naboja.

Samovoz oštećen.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje. —

Zapovjednik, general:

Mizler

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domo-
branstva za (Glavni stožer) i
»Predsjedništvo O« kao i Ravna-
teljstvu za javni red i sigurnost
N. D. H. Zagreb.

¹ Prisjeka

² Jedna od prvih akcija partizanskog odreda Kestenovac, koji je
tih dana formiran u jačini 14 boraca, pod rukovodstvom Miloša Deja-
novića.

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG KRILA U PETRINJI OD 12. KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SELO BOVIĆ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 1857 J. S.

Primljeno 12. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA. —
»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 12. kolovoza 1941.

Oružničko krilo Petrinja sa Brojem službeno od 12. kolovoza 1941. u 17.30 h. dostavilo je brzoglasno izvješće u sljedećem:

»Danas 12. VIII. 1941. između 11 i 12 h. oko 300 naoružanih Srba, napalo je selo Bović, kotara Vrgin Most.¹

U privatnom stanu razoružan oružnički vodnik Blažević Ivan. Zapečaćenu Grčko-istočnu crkvu silom otvorili.

Napali općinsku zgradu i opljačkali iz kase 100.000 kuna, odveli blagajnika Mihovla Bjelića i redara Jovana Mraovića, a potom silom otvorili zapečaćenu trgovinu Nikole Radanića i ovog postavili da dalje radi.

Zatim su pred općinskom zgradom počeli pucati.

Zapovjednik postaje narednik Mesić Tomo sa jednim oružnikom povukao se da ovo izvjesti i traži pomoć iz Vrgin Mosta, a na postaji je ostao samo razoružani vodnik Blažević.«

Prednje se dostavlja s molbom na znanje. —

Zapovjednik, general:
Mizler

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H. Zagreb. —

¹ Napad je izvršio partizanski odred iz Kirina, uz pomoć stanovništva. Odred je brojao oko 11 boraca pod rukovodstvom Nikole Vidovića. Za razliku od ostalih odreda, on nije bio vezan samo za svoj teritorij. Vidi dok. br. 30, akcije Četvrtog rajona.

Rajoni su jedan od početnih oblika partizanske vojne organizacije na Kordunu. Vidi dok. br. 11 i 18.

**IZVJEŠTAJ VELIKOG ŽUPANA KNIN OD 14 KOLOVOZA 1941
GOD. O TEŠKOJ SITUACIJI U KNINU POSLIJE OPKOLJAVANJA
GRADA OD STRANE USTANIKA**

14-VIII-1941 u 19.25 sati

Veliki župan iz Knina javlja preko ravnateljstva za javni red i sigurnost:

Situacija u Kninu očajna. Opkoljeni smo sa svih strana od četnika i pobunjenika.¹ Talijanska vojska drži se rezervirano. Iz čitave okolice nagrnulo je stanovništvo na Knin bježeći pred četnicima i pobunjenicima. U Kninu nemaju hrane za ovu masu. Traže hitnu pomoć.

(Izvještaj je odmah pokazat generalu Mariću)

(Glede prehrane pisao ministarstvu za udružbe i predao ppuk Dragojlovu u 19.50 sati)

U 20.15 sati stupio u vezu sa glavarom stožera u Mostaru ppuk Klišanićem i priopćio mu gornji izvještaj velikog župana iz Knina, s tim da u svojoj nadležnosti preduzme što treba. Ovo po nalogu podpuk Helbiha. Klišanić odgovorio, da mu je situacija poznata, ali da se ništa preduzeti ne može zbog držanja Talijana, od čije se strane akcija ograničava.

Primio i predao bojnik
Nekić

¹ Na položajima oko Knina nalazili su se ustanici iz sela: Plavna, Padjena, Strmice, Golubića, Zagrovića, Polača, Kovačića, Kninskog Polja i Vrpolja. Vidi dok. br. 137.

**TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 16 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA U SINJSKOJ KRAJINI**

Dešifrirano od ¹ otvoreno	Primljeni telegram iz Splita 381	Šef odjelenja šifre
---	--	---------------------------

Šalje: Komanda VI armij. korpusa.

otp. 16. VIII. 41. 9.55 čas.
pr. 16. VIII. 41. 12.30 čas.

Guverneratu Dalmacije

Oznaka: J. S.

Na uvid: Kab. Kr. Karb.

Preko: Kom. trup. Zadar

Predmet:

Akcija čišćenja —
Sukob između komunista
i cr. košulja.

N 4324. — Skupina komunista,² dolazeći izgleda iz zone Split, koji su izbjegli čišćenja prošlih dana, u jačini od 100 naoružanih ljudi, sukobila se je u zoni Turjake sa odred ma 97-og bataljona Cr. Košulja dana 14 ov. mj. ranivši dvojicu i pretrpivši gubitke.

Jučer je naređeno da se zapriječi prilaz u Dalmaciju. Danas se vrši čišćenje zone Sinj—Trilj—Bisko—Dicmo (Karta 1 : 100.000). Već je zarobljeno 26 ustanika.³

General Dalmazzo

¹ Ove riječi su odštampane na formularu originala, međutim ovaj telegram nije predat šifrirano nego otvoreno, što je naznačeno ispod toga.

² Odnos. se na Splitski partizanski odred, koji je tada imao u svom sastavu 44 partizana. Vidi dok. br. 31.

³ Vidi dok. br. 131.

**IZVJEŠTAJ VOJNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U SINJU
OD 16 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA
U OKOLINI SPLITA I SINJA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2201 J. S.

Izvještaj o toku borbe
protivu komunističke
akcije.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Zagreb, 22. kolovoza 1941.

Vodno oružničko zapovjedništvo Sinj, sa V. T. Brojem 114 od 16. kolovoza 1941. dostavilo je sljedeće izvješće:

»12. kolovoza 1941. oko 12 h. na oružničku postaju Dicmo, javili su se seljaci sela Sušci, općine i kotara Sinj, da iznad borove šume »Jaršice« kod sela Sušci, nalaze se oko 50 naoružanih komunisti. Povodom ovoga izašla je na lice mjesta oružnička ophodnja sa oružničke postaje Dicmo i ustaše sa Dicma i otpočeli borbu.¹ U toku borbe su se komunisti počeli povlačiti prema selu Muću, kotara Omiškog i prema planini Kozjak.

Oko 18 h. došle su u pomoć dvije satnije domobranaca iz Sinja, koji su započeli daljnje gonjenje komunista u pravcu Muća.

12. kolovoza u 1 h. 30 došao je potpisati u Dicmo. Prije ovoga bio je u krilnom zapovjedništvu u Omišu po beriva za oružnike, sa oružničkim narednikom Anićem Petrom i zapovjedio sam oružnicima da ponovno pretraže teren gdje je vođena borba sa komunistima, da bi se koji živi pronašao od komunista.

Oružnici i ustaše pretražili su cijeli teren i pronašli najprije živog komunistu Čerina Tonka² iz Blaca, općine Solin, kotara Splita radnika u majdanu kod Splita. Pri ispitivanju isti je izjavio, da je njihova četa brojala 32 komunisti, svi iz Solina i okoline. Od ovih imali su 22 puške a još 8 pušaka su dobili od seljaka-trgovca Stojanca Šme, iz sela Šušaka,³ općine i kotara Sinj, kao i municiju i hranu. Vodiči⁴ su im trebali biti: Stojanac Ilija, Miloš Sušak, Šerbo Božo, Đuro Radoš i Mirko Denić, svi pravoslavci iz sela Šušaka. Ovi

¹ Vidi dok. br. 31 i dok. br. 133.

² Vidi dok. br. 133.

³ Sušci

⁴ Za vodiče nisu bila predviđena lica koja se spominju u dokumentu.

su uhićeni. Vodnik komunističke čete bio je Grubišić Mile sin Mijin iz Solina, star 32 godine, po zanimanju bravar tvornice Salonit u Vranjicu kod Splita, a njegov zamjenik bio je Cikatić Vicko Dujin iz Solina, 40 godina star, radnik tvornice Sv. Kajo kod Solina.

Isti je izdao sva imena komunista u njegovoj jedinici. Osim toga kazao je, da postoje 4 komunističke čete i to: Kućinska⁵ koju predvodi neki Marković, Mravinska⁶ koju predvodi neki Vice Jukić, Splitska koju predvodi Bruno Borovčić zvani kurir iz Splita i Solinsku koju predvodi Milan Grubišić. Zadatak im je, da se svi sastanu 14 i 15 ovog mjeseca na planini Vaganj na istom mjestu gdje se rasula biv. Jugoslovenska vojska na Prologu kod Trnove Poljane. A od ovdje da imaju zadatak da napadaju na Hrvatsku i talijansku vojsku, a naročito fašiste i ustaše.⁷

Njihov vođa Grubišić, održavao je već mjesecima vezu sa pravoslavcem Stojanac Šimom,⁸ koji je njima komunistima priskrbio pušaka, municiju, hranu i vodiče do mjesta sastanka kod Vagnja.

Poslije ovoga ispitivanja pošao sam u selo Sušce, gdje sam zatekao oružnike sa postaje Dicmo, kako nose jednog mrtvog komunistu Grubišića Vjekoslava⁹ i ranjenog Katića Antuna, koji su bili u borbi 12. kolovoza ranjeni i ubijeni. Na ispitivanju komunisti Katić Ante, isto je izjavio kao i komunist Čeri Tonko. Ostali komunisti koristeći se mrakom razbježali su se.

Videći ovo kako pravoslavci naoružavaju komuniste za borbu protiv Hrvata i Talijana želio sam, da se ovo predoči Talijanskom zapovjedniku u Sinju, i zato sam ih odvezao u Sinj, oba komunisti.

14. kolovoza znajući, da je Splitska komunistička četa prešla područje oružničke postaje Dicmo prema Vagnju, to sam odmah zapovjedio postajama Trilj, Sinj i Dicmo da izvrše pretres terena do mjesta Vojnića.

U 8^h 30 oružnici postaje Trilj, sukobili su se sa komunistima kod sela Košute na južnoj strani brda Sudoje.¹⁰ Odmah sam zatražio pomoć kod mjesnog zapovjednika u Sinju, koji je odmah poslao 3 samovoza domobranaca i sam se uputio u Trilj. Pošto sam vidio, da se borbe sve bliže približavaju, odmah sam izvjestio zapovjednika

^{5, 6} Nije postojala ni Kućinska ni Mravinska četa, niti su bili neki komandiri Marković i Jukić. Vjerojatno se odnosi na Mirka Kovačevića, koji se nazivao »Marković«, a bio je komandir Splitskog odreda. U Splitskom odredu bile su samo grupe boraca iz Kućina i Mravinjaca.

⁷ Kod s. Dicma Solinski odred imao je zadatak da se spoji sa Splitskim odredom, a zatim u Kamešnici sa Sinjskim odredom, pa da se ispod Dinare nađu sa ostalim odredima (Kaštelansko-trogirskim i Sjevernodalmatinskim), te da započnu oružanu borbu, pomognu ustanak oko Livna i razviju ga u Dalmaciji.

⁸ Odred se nije snabdijevao oružjem i ostalim potrebama preko Šime Stojanca, koji je strijeljan u Sinju 1941 god., (vidi dok. br. 143), već je oružje bilo ranije prikupljeno.

⁹ Tada borac Solinskog odreda; danas je oficir JA.

¹⁰ Borba je vođena protiv Splitskog partizanskog odreda.

Talijanske vojske Kolonela g. Gau, koji je sa svojim pobočnikom i jednim tumačem došao u moju vojarnu i sam se lično osvjedočio, da zaista pravoslavci potpomažu komunističku akciju protivu Talijanske i Hrvatske vojske i na temelju ovoga, odmah je izaslao 3 odreda Fašista, koji su se zajednički borili sa našom vojskom protivu komunista. Borba je trajala do 20.30 h noću između 14. na 15. ovog mjeseca, komunisti su se izvukli i razbježali na sve strane.

U borbi poginulo je i to: od domobrana 2 bojnice 15 pješadijske pukovnije u Sinju 4 domobrana, jedan ustaša i zapovjednik 15 ustaške bojnice u Sinju Miroslav Belobrk, rodom iz Hana, kotara Sinj. Od fašista su dvojica teško ranjena, a jedan od ovih bori se sa životom.

Od komunista ubijeni su u toj borbi petorica kod Košuta, 12. ovog mjeseca, kod Sušaka jedan, a 16. ovog mjeseca još jedan komunista.

Kako su ove komunističke čete i to: Solinska i Splitska četa bili u biježanju, to sam zapovjedio svima postajama da drže zasjede radi hvatanja ovih bjegunaca i to: Dicmo, Trilj, Klis i Han, uhćeno je ukupno 44 komunista iz raznih krajeva, a sada se vrši istraga od strane domobranskog zapovjedništva u Sinju.

Od uhćenih komunista saznalo se još i to — da Splitska komunistička četa sakupila se je 11. kolovoza u Splitskom Polju na mjestu zvanom Pločite, gdje im je njihov organizator Bruno Borovčić zv. Kurir izdao oružje i odatle su krenuli pravcem brda Mosora, preko Dugog Polja, preko Dicme, do mjesta borbe, gdje su stigli 14. kolovoza u 4^h. Borbu pod Košutama upravljao je, jedan Crnogorac¹¹ bivši Jugoslovenski oficir nepoznatog imena.

Solinska četa se kretala pravcem Gredja¹² kod Solina. Blatac,¹³ Konjsko, Prugovo, do sela Sušci kod Dicma, gdje je bila borba 12. ovog mjeseca.

Imena komunista za koje se saznalo a nisu uhćeni, a spadaju pod okupirane krajeve dati su Italijanskim vlastima radi pronalaska istih a za ostalo sa našeg područja raspisati će se tjeralice dok se ne uhite.

Oružje i municija potječe od biv. Jugoslavenskog naoružanja i to su imali: Puške, puškomitraljeze (strojne puške) i strojnice, bombe i revolvare.

16. ovog mjeseca od 16. do 18^h. bio je pogreb našim palim domobranima i ustašama na polju časti za slobodu Hrvatske protivu komunista.

To je pogreb bio veličanstven, u kome su sudjelovala sva Hrvatska vojska i Talijanska vojska, kao i sve vlasti i cjelokupno građanstvo.

¹¹ Mirko Kovačević

¹² Grede

¹³ Blaca

Grad je bio okićen crn'm zastavama, a hrvatske zastave su bile na polak stijega u znak žalosti.

Ovo izvješće dostavljam izravno Zapovjedniku oružništva u Zagrebu, po telefonskoj zapovjedi zapovjednika 2. Hrvatske oružničke pukovnije u Kninu.

Prednje dostavljam s molbom na znanje. —

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Zapovjednik, general:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H. Zagreb.

BR. 132

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 16 KOLOVOZA 1941 GOD. O ZLOČINIMA USTAŠA
I AKCIJAMA PARTIZANA U KORDUNU¹**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

PRIJEPIS

Taj. Broj: 484/j. S.

Izvješće o općem stanju na području vođa, obzirom na komunističko-četničku akciju.

Srbi

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE,

ZAGREB
Đorđićeva br. 4

Zagreb, 16. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog vođa u Slunju dopisom Taj. Broj. 89 od 13. kolovoza 1941. javlja slijedeće:

Do 27. VII. t. g. stanje je još bilo u glavnom zadovoljavajuće obzirom na udarac za srpsko stanovništvo, koji je dobilo osnovanjem Nezavisne Države Hrvatske. Dobar dio ovog žiteljstva bio se je već pomirio sa sudbinom. Mnogi su već bili zatražili prelaz u katoličku vjeru. Točno je, da ovo nije bilo kod mnogih sa uvjerenjem, ali kada

¹ Redakcija posjeduje prepis izvještaja kome nedostaje završetak.

bi se ostvarilo ono što pravi četnici misle — ovi Srbi što su prešli na katoličku vjeru bili bi izloženi većoj opasnosti nego sami katolici, jer bi se smatrali kao izdajnici ne samo narodni već i vjerski, dakle opet bi se moglo uzeti, da su imali dobre namjere. Što je najvažnije, ne bi većina radila djelatno protiv države, dapače bi i u vlastitoj koristi radila na njenom očuvanju.

Nakon slučaja kvara b. b. linija-pruga na području kotara Vojnić dne 27. i 30. VII. t. g. što je bilo djelo komunista,² a misao je potekla od komunista iz Karlovca, dočim je vršenje ovih djela bilo kod domaćih ljudi, ali naklonjenih komunizmu, srpsko stanovništvo se je uplašilo znajući, da će ljaga pasti na njih kao zajednicu i ako ogromna većina nije za ovo ništa znala, a ni željela da se to dogodi. Ovo možda ne iz ljubavi prema državi Hrvatskoj već u vlastitoj koristi, jer su svjesni bili, da će za ovo oni ispaštati.

Od 29. VII. počelo je »čišćenje« od strane ustaša. Ovo je izazvalo paniku kod srpskog stanovništva tako, da je sve pobjeglo u šumu od straha pred čišćenjem. To je trajalo do 8. VIII. t. g. ali zadnjih dana nije uspjevalo, jer je narod znao pravo stanje i krio se po šumama. Nastao je opći strah. Psihološki promatrano s jedne strane, puzanja i kukavičluk, a s druge strane zvjersko ogorčenje.

Rad ustaša pored ostalog bio je netaktičan, jer su očišćeni manje opasni i manje krivi kao i mnogi starci, žene i djeca do najniže dobi, dočim su oni sa mračnom savješću, mladi i jači pobjegli u šume. Sa jednom rečenicom kazano: »NEBORCI SU OČIŠĆENI, A — BORCI OSTALI U ŠUMI«. Naivniji i sa čistom savješću nisu ni bježali u prvi mah, jer su mislili, da se njima neće ništa dogoditi.

Čišćenje je podpuno izvršeno u gradu Slunju i uspješnije oko Slunja, dočim je u udaljenim mjestima manje uspjeha u tome postignuto.

Sadanje stanje ne može se za sada navesti sa točnim podatcima jer je preostali narod u šumi, ali je svakako veliki broj obitelji ostalo bez člana.

Rad ustaša na čišćenju bio je skoro javan, što je baš jedan od glavnijih uzroka za bježanje naroda u šume. »Čistilo se je u kući, dvorištu na putu, u prisustvu roditelja, djece ili obratno. Pljačkale su se kuće i imovina ljudi tako, da su se jagmili ko će u bogatiju kuću moći i bogatijeg očistiti. Prilikom zadnjeg čišćenja, uzimala su se odijela, dolazilo se do svađe između ustaša zbog toga. Pijančevalo se je, bilo je divljačkih prizora kod »čišćenja« djeteta u kolijevci, staraca, čitave obitelji zajedno, sadističko uživanje užasnih mučenja prije konačnog čišćenja. Ovakovi postupci izazivali su i kod čestitih i čeličnih Hrvata negodovanje čulo se je šaputanje: »OVO JE SRAMOTA ZA NARODNOST HRVATSKU, KULTURU U KATOLIČKU VJERU«. Jame su se većinom ranije kopale. Bilo je sluča-

² Vidi dok. br. 94.

Prilog 10

Expovjedništvo I. Hrvatske
oružanika puškarice
Taj. Broj 461/1-3.

Izveštaj o općem stanju na
području vođa, obzirom na
komunističko-boljševičku akciju.

NAVRATNOLJSTVO NA JAVNI RED I SIGURNOST
KRAJEVIŠKE DRŽAVE HRVATSKE.

SAŽETAK

Djordjevića br. 4

Zagreb, 15. kolovoza 1941.

Expovjednik oružaničkog vođa u Slunju Sopska Taj. Broj. 89 od
15. kolovoza 1941. javlja sljedeće:

Od 27. VII. t.g. stanje je još bilo u glavnom zadovoljavajuće
obzirom na udarac na srpsko stanovništvo, koji je dobio osovnanjem Sten-
viane Antona Hrvatake. Dobar dio srpske inteligencije bio se je već penzira
u mračnini. Mnogi su već bili zatvoreni prilikom u katoličkim vjaram. Točnije je,
da ovo nije bilo kod mnogih na svjedočanstvo, ali kada bi se ostvarilo kao
ovo prilikom šteta - svi Srbi ako bi prešli na katoličku vjeru bili
bi islobovali vođoj svjedočanstvo nego kod katolika, jer bi se smatrali kao
izdajnici ne samo narodni već i vjerski. Došlo opet bi se našlo nešto da
se imati stvari razjarene. Što je najvažnije, da bi većina radila općinstvo
protiv Srpske, dopada bi i u vjerskoj koristi radila na osovnanje stanovništva.

Uzima sljedeće kvare v.d. što je - straha na području katare Va-
rid kao 27. i 30. VII. t.g. što je bilo djelo komunističke, podijeljeno je radnja
na od komunističke iz Križevaca. Došlo je vršenje svih djela bilo kod komunističke
lijeta, ali nekadnjem osovnanju, srpsko stanovništvo se je uplašilo osov-
njati, da se izjaga straha na njih kao najvažnije i kao ogromne veličine rije, da
ovo ništa raditi, a mi želimo da se to dogodi. Ovo osovnanje na izjagari osov-
na državi Hrvatskoj kao u višim katolikima, jer se svjedoči biti, da si se
ovo kao ispoštovati.

Od 27. VII. t.g. počela je "Sisbenja" od straha nastala. Ovo je
izazvalo paniku kod srpskog stanovništva, da se sve pokrenulo u Strahu
od straha pred Sisbenjom. To je trajalo do 31. VIII. t.g. ali uopćeno stanje
nije uspjelo, jer je naredbama prvih stanja i Arta se se osovnanje. Stan-
je je opći strah, katolički svjedočanstvo u jedno osovnanje, preseljenje i katoli-
čanstvo, a u drugo osovnanje svjedočanstvo osovnanje.

Kad nastala jared ostalog hit je nastatijan, jer se osovnanje
svake općine i katolika krivi kao i mnogi osovnanje, tako i djela se naj-
više dobi, došlo se osti na svjedočanstvo, ništa i jači pokrenuti u Su-
na. Da jednom radničkom komunističko: "KREŠKOJI SU OČIŠĆENI, A SVA MOŠKI OSTALI
U SUZI". Najvažnije i se djelatno svjedočanstvo ništa ni djelatni u prvi mah, jer
se ostali, da se njima može ništa doprijeti.

Sisbenja je pokrenuta izvedena u gradu Slunju i uspjelo je oko
Slunja, došlo je u udjeljeničarima svake uspjelo u tome postignuto.

Stanje stanje na sudu se da se može savesti na točnije podatke.
Jer je preostali narod u suzi, ali je svjedočanstvo veliki broj osovnanje ostalo
bez djana.

Kad nastala na Sisbenju kao je skoro javan, što je kao jedan
od glavnih suraka na djelatno naroda u suzi. Ostalo se je u suzi,
dvoruku na putu, a prisutna radništvo, djelatni ili osovnanje. Niješkalo se

jeva, da su »čišćenici« sami nosili alat za kopanje jama i slično. Zakopavanje na pola živih, ostavljanje nezakopanih ili slabo zakopanih, tako da ih je rodbina, kao i oni što su pobjegli u šumu dolazila gledati.

Sve je ovo unijelo strah u narod a isto tako i ogorčenje da se na pomirenje ne može ni pomisliti. Kada bi postojali neki uvjeti još bi bilo mogućnosti, ali ovdje uvjeta nije bilo i do danas nisu priznate.

Ja — kao i ucpée oružnici — bio sam potpuno nemoćan. Radilo se je sve bez našeg znanja sa velikim nepovjerenjem prema nama. Ako bi progovorio ma što i beznačajnog, ugrcžavao mi je život prijetnjama, bilo posredno ili neposredno, dapače je bilo riječi: »Sada dolaze žandarmi na red«.

Možda je bio glavni razlog nepovjerenja prema oružnicima što se ovi nisu isticali u čišćenju i ako su im šli na ruku. Ja sam objašnjavao istima, da smo mi organi vlasti i da moramo čuvati ugled državne vlasti.

Kod hrvatskog stanovništva (kod mnogo njih) je također primjećeno negodovanje protiv ovakvog načina čišćenja, jer su očšćeni mnogi, za koje se zna, da nisu ništa na žao učinili Hrvat ma, dapače su bili prezirani od ranijih režima baš za to, što su zagovarali Hrvate. Ovi bi ljudi sada bili potrebni, jer bi se preko njih moglo uticati na one, koji su pobjegli.

Povodom naredbe da se prestane sa čišćenjem i da se narod pozove svojim kućama, od strane oružnika je narod pozivan i nastoji se to postići, ali je uspjeh u tome relativno slab. Izgub li su povjerenje a opet je strašan razlog zbog kojeg su pobjegli u šumu i svaki je svijestan, da jednom malom pogriješkom (vraćanjem) može da izgubi sve. Opet navodim da će potpuno vraćanje iz šume teško uspjeti.

Bilo je slučajeva da su oružnici pitali: »Zašto bježiš?« Odgovorio je: »Bježim gospodine, da pola sata više živim«. U nekim kućama su ostala samo djeca, dapače i po samo jedno nemoćno, u drugoj samo starac. Ovakvih i sličnih prizora je mnogo. Plodovi su mnogo stradali stoka ispatila u koliko je ostala u kući. Mnogo je stoke odveženo i pokradeno. Neki bjegunci tvrde, da kako bi se i vratili, kada nemaju kome ni našto.

Narod je bio spreman na sve: Iseljjenje, sabiralište, prisilan rad, pokrštenje, samo da se ne čisti, a najradije bi bio pristao da ostane kod svoje kuće i postane sve cno što se od njega traži (ovo naravno ne svi, ali većina). Najbolje bi bio uspio prelaz na katoličku vjeru pomoću misionera, jer bi se na taj način s uvjerenjem prešlo.

Onog dana, kada je počelo čšćenje u kotaru Vojnić, iz Vojnića je odlazila talijanska vojska, pa je bilo slučajeva, da su pri prolazu govorili stanovništvu: »Bježite Srbi idu ustaše i sve kolju«.

Stanje komunističko-četničkog djelovanja na području ovog kotara je sljedeće po postajama:

SLUNJ: Broj je neznatan, jer je većina očišćena, a ostatak je bezopasan i vraća se kućama. Opasnosti od domaćih nema, a vjerojatno strani neće djelovati. Ophodnje idu slobodno po mjestima.

RAKOVICA: Nije bio nijedan događaj. Oružnici imaju uticaja na njih i vraćaju se kućama. Čišćenje je svršeno, ali ne u velikoj mjeri.

NOVA KRŠLJA: Isto stanje kao i kod Rakovice.

PRIMISLJE: Na području ove postaje bilo je nekoliko napada na oružnike, a 7. VIII. t. g. ubijen je oružnik Luka Perković i ranjen Mate Stankić.³ Jedan dio ovog područja je nešto očišćen, a ostalo se nalazi u šumi i slabo se vraćaju kućama. Oružničkim ophodnjama je nesigurno ići po selima ako su manje jačine. U šumama su veće skupine, a vjerojatno ima ih i sa područja Plaškog. Ugrožena su katolička naselja. Ako ne uspije sa vraćanjem, stanje će biti sve to teže.

VELJUN: Kod ove postaje je za sada najkritičnije stanje u slunjskom kotaru. Stanovništvo je većinom grko-istočne vjere. Položaj je najopasniji između Veljuna i Cvijanović Brda. U ovom prostoru se nalaze veće skupine naoružanih, a vjerojatno da ih ima i iz Krstinje. Na ovom prostoru su bila tri napadaja⁴ na oružničku ophodnju i odveden je učitelj Ivan Šajfar i učiteljica Martinić. Ophodnje oružnika ne mogu zalaziti u ovaj kraj bez opasnosti za život.

CETINGRAD: Područje ove postaje graniči sa postajom Krstinja i V. Kladašom, te stanje nije nikada sigurno i ako se za sada ništa ne događa. Ophodnje ove postaje ne mogu dolaziti u pojedina sela ovog područja, jer su u vlasti bjegunaca.

PERJASICA: Nije bilo nikakvih važnijih događaja, ali je i tamo stanovništvo izbjeglo. Oružnici imaju dobar uticaj na njih i postepeno se vraćaju.

KRSTINJA: Stanje na području ove postaje je najkritičnije. Sama vojarna bila je nekoliko dana napadana tako, da sa njome nije bilo veze kroz 5 dana. Sada je u glavnom oslobođena, ali uvijek stanje kritično. Ophodnje uopće ne mogu ići po selima, a narod je sav u šumi, ili u svojim selima, ali kada bi naišli organi vlasti u većoj jačini, bježe u šumu.

VOJNIC: Isto je stanje kao i kod postaje Krstinje, osim što nije napadana vojarna.

KRNJAK: Stanovništvo je sve grko-istočne vjere. Većina odbjegla, ali se je počelo vraćati sa nepovjerenjem. Stanje je teško i ako još nije bilo značajnih događaja.

VUKMANIĆ: Česti su bili događaji kvarenja b. b. pruga kao i bacanja bomba na poštu u Tušiloviću.⁵ Ovo je djelo komunista iz

³ Ove akcije vršili su partizani iz sela Primislja, pod rukovodstvom članova Partije Dušana Livade i Miloša Kukica.

⁴ Napade su izvršili partizani odreda Sljivnjak, uz podršku cijelog sela. Odred je formiran krajem jula u jačini do 14 boraca.

⁵ Akcije su vršili partizani iz odreda Debela Kosa. Vidi dok. br. 35. akcije Prvog rajona.

Karlovca. Narod je kao i u ostalim mjestima odbjegao, ali oružničke opходnје još imaju veze sa onima koji su kod kuće.

Na području ovog zapovjedništva (kotara Slunј i Vojnić) izdato je oko 350 voјničkih pušaka sa potrebnim broјem naboја ugroženim hrvatskim selima radi odbrane. Ovo je s јedne strane dobro, a s druge strane opasno, da ne bi četnici napali iste i razoružali ih te na taj naćin došli do oružја, koje im je potrebno. Oružје je izdato na zahtјev ustaškog stana u Slunju. Pored ovoga izdato je narodu i veći broj lova...

BR. 133

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA DRUGE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U KNINU OD 18 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA KOD DICMA I DRNIŠA

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER
OPERATIVNI ODJEL

KNIN
18-00

Zagreb, dne 18. kolovoza 1941.

Pukovnik BOJIĆ zapovjednik 2. oruž. pukovnije u Kninu јavlja: Jućer je krenulo iz Splita oko 200 komunista¹ preko Solina i Klisa za S nj, s namјerom da se prebace u Bosnu. Kretali su se podjelјeni u tri grupe. Kod Dicma i Trilја napali su ih djelovi naše i talijanske vojske i raspršili ih.

Isto tako krenula je iz Šibenika od 150 komunista kod sela Oklaja i Širitovca; u blizini Drniša su doćekani i raspršeni od djelova naše i talijanske vojske.

Talijanska vojska učestvuје u borbama protiv komunista, jer za to ima nalog od svojih pretpostavlјenih vlasti, dok u borbama, odnosno uništavanju pobunjenika (Srba) ne učestvuју, jer za to nemaju nalog pretpostavlјenih starešina.

Knin je opkolјen od pobunjenika. Јedini slobodan izlaz je prema Drnišu.

¹ 12 kolovoza 1941 god. u blizini Dicma napadnut je od Talijana Solinski partizanski odred. Pred nadmoćnijim neprijatelјem odred se povukao u pravcu Solina. U borbi su teže ranјena 4 partizana, od kojih su dvojica zaroblјena i to: Ante Katić, ćlan Mjesnog komiteta KPH Solin i Jerko Ćerćina, ćlan Partije iz Solina; obadvojica su striјelјani u Sinju (vidi dok. br. 31, 131, 143). U blizini Trilја borba je voćena protiv Splitskog partizanskog odreda (vidi dok. br. 131).

² Vidi dok. br. 135.

Talijanska vojska preduzela je mjere za odbranu Knina. Naša sredstva i snage za razbijanje buntovničke akcije, preslaba su. Treba ih pojačati.

Brzoglasnu vezu sa Kninom treba tražiti preko talijanskih vojnih djelova u Zagrebu.

Primio bojnik³

BR. 134

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U OGU-
LINU OD 18. KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA
NA ODJEL CRUŽNIKA I USTAŠA KOD SELA MARKOVCA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2044 — J. S.

Primljeno 18. VIII. 1941.

MINISTARSTVIJ HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O« —

ZAGREB.

Zagreb, 18. kolovoza 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo u Ogulinu, pod brojem Službeno, od danas u 8 h. dostavlja brzoglasno izvješće u slijedećem:

»Postaja Krstinja javlja: jučer 17-VIII. je odjel od 8 oružnika i 30 ustaša, pod vodstvom jednog ustaše natporučnika, pri pregledu zemljišta, u pravcu Pavića kuća i Markovice,¹ napadnut od četnika, kojom prilikom je jedan ustaša ubijen, jedan ranjen u desnu nogu.²

Odjel nastavlja sa radom u šumi Markovica«.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

Zapovjednik, general:

(M. P.)

Mizler

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

³ Na originalu nedostaje potpis.

¹ Markovac

² Napad na žandare i ustaše izvršili su partizani odreda Kestonovac. Vid: dok. br. 35, akcije Drugog rajona, gdje je ova akcija uvedena pod datumom 15. VIII.

**TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 19 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA U ŠIBENSKOM KOTARU**

Dešifrirano od otvoreno	Primljeni telegram od Komande VI armij. korpusa	Šef odjeljenja šifre
----------------------------	---	----------------------------

Šalje: Komanda VI armij. korpusa

Komandi 2-armije

radi znanja:

otp. 19. VIII. 41 u 9.10 č.

Zadar 19. VIII. 41 u 12 č.

GUBERNERU DALMACIJE

Oznaka: Kab.

Na uvid. J. S. — Kr. Karab.

Predmet:

Sukob sa naoružanim komunistima — čišćenje — strijeljanje triju lica.

N 4463 — Op. — U vezi i upotpunjujući 4450 od 18. ov. mj. Grupa naoružanih komunista,¹ dolazeći iz zone Šibenik, sukobila se je jučer sa stražom stražarskog bunkera Širitovci, zatim je napadnuta od odreda 152-og pješ. puka Drniš. Jedan je naš vojnik teško ranjen, 2 komunista su poginula i 2 teško ranjena. Jedan je zarobljen i strijeljan. Danas se nastavlja operacije čišćenja u zoni pl. Promina. Jutros je strijeljan Fantić Antun iz Šibenika. U stanu mu je nađen, uzidan, mitraljez, šaržeri i 15 bombi.

Noćas je patrola 34-og artiljerijskog na čuvanju telefonskih pruga zatekla jedno lice sumnjivog držanja, koje se dalo u bijeg. Bio je ubijen hicem iz mitraljeza.

General Dalmazzo

¹ Grupa partizana iz Šibenika, koja je sačinjavala dio prvih partizanskih odreda Dalmacije u jačini od 32 borca, sukobila se sa domobranima i talijanskim karabinjerima kod Širitovca. U borbi su ubijeni jedan talijanski brigadir i jedan domobran a ranjena dva domobrana. Partizani su imali tri mrtva i dva ranjena. Sedam partizana je zarobljeno i strijeljano u Drnišu. Ostalih dvadeset partizana produžilo je put za Bosnu, ali su ponovo upali u četničku zasjedu. Od cijele grupe stiglo je u Drvar dvanaest partizana, a ostali su se vratili u Šibenik.

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U OGU-
LINU OD 19 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
ŽANDARME KOD SELA KRSTINJE**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 544 J. S.

Izvješće o napadu čet-
nika i komunista na op-
hodnju postaje Krstinja.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU

ZAGREB

Zagreb, 22. kolovoza 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Ogulin pod Taj. Br. 149 od 19. kolovoza 1941. dostavlja izvješće oružničke postaje Krstinja Taj. Br. 121 od 14. ovog mjeseca u slijedećem:

»Dne 14. kolovoza 1941. u 13 sati uputio se je potpisati sa 12 oružnika i 8 mjesnih ustaša radi pretresa područja i osiguranja pošte od Krstinje prema Vojniću. Na trećem kilometru od Krstinje u pravcu Vojnića ispod sela Prisjeka, oružničko odjeljenje bilo je napadnuto od strane komunista i četnika.¹ Komunisti i četnici pripucali su iz utvrđenih položaja iz šikare, a naročito se je pucalo iz dviju kuća. Odjeljenje je vatru prihvatilo i spriječilo, da se pošta po komun'cima otme.

Molim da se u Krstinju pošalje jedna satnija ustaške pukovnije ili domobranaca, jer se na drugi način redovan poštanski saobraćaj između Krstinje i Vojnića ne može osigurati. U pomenutoj borbi nije od ustaša ni oružnika nitko ranjen.

Ujedno prilažem dopisu pismo kojeg je primio od odmetnika-komunista ovdašnji povjerenik Jure Tominac.

Oružnička postaja Krstinja pojačana je sa 8 oružnika tako, da sada na licu ima svega 18 i 8 domaćih ustaša, koji vrše službu zajedno sa oružnicima«.

Dostavlja se prednje na znanje.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Nezavisne Države Hrvatske i
Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

¹ Žandare su napali partizani odreda Debela Kosa.

**IZVJEŠTAJ IZASLANIKA ŽUPE KNIN OD 19 KOLOVOZA 1941
GOD. O PREUZIMANJU VLASTI I RAZORUŽANJU USTAŠA OD
STRANE TALIJANA I O AKTIVNOSTI USTANIKA U KNINSKOJ
KRAJINI**

Br. 217 od 19. VIII. 1941

Izveštaj izaslanika župe Knin o događajima u Kninu
(Ante Vatavuk i nadporučnik Ante Brako) od 5. VIII.
1941 (pisano u Zagrebu).

Došli po nalogu naših vlasti iz Knina u Zagreb da izvieste i traže upute. Obći položaj 2. VIII. Cijela zona Knin ifiltrirana i u rukama pobunjenika sve do neposredne blizine Knina.¹ Vojnu i građansku vlast preuzele talijanske vojne vlasti, a naše vlasti, koje su ostale na mjestu, imaju raditi po njihovom nalogu. Naša vojska ima da stoji u rezervi, van Knina je nema. Raspolože s malo strijeljiva. Broj pobunjenika nepoznat, ali čini se na 6—7.000.

Vojna akcija: 27. srpnja (nedjelja) dobivene vesti da je počela četničko-komunistička akcija na Plavnu, Drvaru, Grahovu i da je Drvar zauzet. 1 satnija krenula je na izviđenje šipadovom željeznicom, ali je u planini naišla na odpor, povukla se do Strmice, naišla je na razoreni komad pruge (10 metara). 28. VII. i druge satnije stupile u akciju, ali slabog broja, jer je dobar dio domobrana bio rasturen u udaljenijim krajevima oko Knina, da spriječe nadiranje pobunjenika. 29. VII. naša linija bila je kod Golubića. Talijani zauzeli su položaje nepo-

¹ Redakcija posjeduje izvještaj kome nedostaje završetak.

² Ustanak koji je buknuo u Drvaru 27. srpnja 1941. god. naglo se prenio na mnoga sela Kninske Krajine. Seljaci, koji su dotada samo bježali od ustaškog klanja, počeli su napadati žandarmerijske stanice i voditi borbu protiv ustaša.

Prva su se digla na ustanak sela Plavno, Strmica i Golubić. 29. srpnja ustanici ovih sela sačekali su u s. Golubiću bataljon ustaša i domobrana, koji je imao zadatak da se probije ka Drvaru i Bos. Grahovu radi ugušivanja ustanka u Bosanskoj Krajini. Bataljon je u borbi razbijen i vraćen natrag u Knin.

Tada su od ustanika oformljene prve vojne jedinice — Golubićka četa, sa oko 50 boraca naoružanih puškama i 2 puškomitraljeza.

U s. Plavno formirana je ustanička Plavanjska četa, koja je izvršila napad na žandarmerijsku stanicu u selu i razoružala oko 15 žandara (vidi dok. br. 120), a ustanici iz s. Padjena i s. Otona razoružali su žandarmerijsku stanicu u Padjenama. Nakon toga digla su se na ustanak i ostala sela: Vrpolje, Kninsko Polje, Kovačići (Topolje). Oni

sredno oko grada Knina. Tražena je pomoć talij. topničtva, koje je došlo na položaj, ali se držalo pasivno usprkos traženja pukovnika Čordašića, izgovorom da nema nalog za pucanje. Tog dana vidila se, puna pasivnost Talijana, koja je došla do izražaja i vješanjem talijanske zastave na objekte i vozila.

Povlačenje iz Knina: 29. VII. stigle nepovoljne vesti s fronte. Pukovnik Čordašić posjetio talij. pukovnika Leonardi-a radi dogovora i obrani grada.

Leonardi je rekao, da će braniti grad kao takav, ali izrazio se je s jakim negodovanjem o akciji ustaša i da ne će trpiti opetovanje i da će pucati. Sastanak je bio prekinut dolazkom vel. župana, a pukovnik Čordašić nije više izravno mogao doći u vezu s puk. Leonardijem. Uputio mu je upit preko tal. satnika Rucci-a da li će Talijani sudjelovati u obrani grada i da li (obzirom na raspršene hrvatske snage) isključuje mogućnost da bi četnici mogli prodrijeti u grad bar na kratko i da vrše pokolj vlasti i građana. Odgovor je bio da tal. vojska hoće sudjelovati u obrani grada i da ga može i sama držati, ali da se prodor u Knin ne može izključiti. Poslije toga su Talijani na sve svoje zgrade stavili tal. zastave isto kao i na vozila, što je smatrano kao znak, da će se Talijani vjerojatno pasivno držati. Zapovjednik grada Čordašić posjetio je vel. župana i sazvani predstavnici vlasti saslušali su njegov izvještaj da su naše čete rasturene po raznim položajima slabe, da se pobuna dalje širi a pobunjenici pri-

su se naoružali i izišli na položaje oko Knina. Ustanici s. Kovačića porušili su telefonsko-telegrafske veze i propuste na cesti Knin—Sinj—Split.

Pred navalom ustanika iz svih ovih sela, povukle su se ustaške i domobranske jedinice iz Knina u Drniš. Knin je ostao prazan i nalazio se nekoliko sat. u rukama ustanika iz Knina, dok nisu talijanske vojne jedinice iz Kistanja provalile u Knin i preuzele vlast u gradu. Četničke vođe Živko Brković i pop Momčilo Đujić, u danima dizanja ustanka u Kninskoj Krajini, nalazili su se sa Talijanima u Kistanju. Nakon dolaska Talijana u Knin, oni su se vratili radi umirivanja ustanka i varali narod kako će napasti Knin. Kasnije se vidjela njihova direktna saradnja sa Talijanima i pop Đujić je otvoreno hvalio Talijane kako su oni spasili narod od pokolja. Svojim lukavstvom uspjeli su momentano u 1941 god. da smire ustanak u Kninskoj Krajini.

Uprkos Đujićevoj politici, ustanici iz s. Kovačića (Topolje), u jačini 5 partizana, napali su na cesti Sinj—Knin listopada 1941 god. ustaške dobrovoljce za Istočni front. U borbi je ubijeno 10 ustaša i uništen jedan kamion.

Od ovih partizana formiran je u siječnju 1942 god. na Koritima Dinarski partizanski odred.

bližuju Kninu. Tražio je da vel. župan napusti Knin i da ide u Drniš. Na to je vel. župan odredio da se uredovanje vel. župe prenese u Drniš i odputovao je s glavnim izvjestiteljima (ostavio je 3 činovnika i 1 podvornika u Kninu) 29. VII. u 21 sat. On je krenuo u pratnji ust. poručnika Ikiće i tainikom automobilom. Nakon toga prenio je puk. Čordašić zapovjedništvo pukovnije u Drniš a naložio je jedinicama da se povuku na periferiju grada i da se po potrebi i dalje taktički povuku.

Vel. župan smatra da nije napustio vlast, već samo privremeno prenio sielo vlasti u Drniš po savjetu voj. zapovjednika. 1 bojnica ostala je u Kninu, a pukovnik Čordašić vratio se u Knin 30. VII. s vojskom. Veliki župan uredovao je u Drn šu. postavio predstojnika občine i vratio se u Knin 31. VII. u 15 sati. a u 16 sati nastavljen je rad u župi. Istog dana bio je sastanak hrvatskih i talijanskih vlasti u Kninu radi obrane grada. Tal. pukovnik Leonard i je najprije pristao na to i načelno na plan akcije oko Knina, radi razoružanja pobunjenika. Dogovor nastavljen je 1. VIII. Najednom je prekinuo rad i rekao da je njegova zadaća samo braniti grad i da ne će moći nastupiti oružiem protiv pobunjen ka van pojasa grada, ni razoružati četnike. a-ko dobrovoljno ne predaju oružje. Pukovnici Čordašić i Bojčić vidili su na odgovoru, da je svaka suradnja nemoguća.

Malo poslije toga (1. VIII.) bili su pozvani predstavnici naših vlasti u tal. zapovjedništvo, gdje je iz Šibenika stigao general Monticelli. Ovaj je Vel. županu predao pismo po kojem je on 1. VIII. preuzeo svu vlast vojnu i građansku u gradu i župi Knin, a sve hrvatske vlasti i vojne i građanske imaju ostati na svom mjestu »na njegove izravne zapovjedi«. Tražio je i odgovor naših vlasti, ali mu je vel. župan odgovorio, da to ne može uzeti na znanje a za brzojavku, koju je veliki župan htio uputiti Vladi u Zagreb, tražio je da mu se pokaže radi cenzure, što je učinjeno. Gen. Monticelli rekao je onda u 4 oka Velikom županu: da Italija ne može mirno gledati sve veće približavanje Hrvatske Njemačkoj i da to ne će dopustiti, da su Hrvati nezahvalni i da im nema druge politike osim oslona na Italiju.

2. VIII. pozvao je gen. Monticelli naše vlasti o podne i uručio im je pismo s upitima: 1) da li se hrvatske vlasti smatraju u stanju preuzeti vlast i od kada i da je zadrže, držeći talij. trupe samo za obranu Knina, 2) da li su hrvatske vlasti u stanju držati vlast bez prisustva talij.

snaga i to tako da osiguraju pošt. brzojavni, željeznički i putevni promet. Da je evazivan odgovor, koji nije od Armeje u Karlovcu bio smatran kao odgovarajući i onda je ponovno dat konačni odgovor: da u sadašnjoj situaciji nisu u stanju preuzeti vlast, držeći tal. čete samo za obranu Knina; ne mogu danas izjaviti kad će biti u stanju, ovisiće o nalogima vlade i od snaga, koje će biti stavljene na raspolaganje; ne smatraju se u stanju da drže vlast bez prisustva talijanskih snaga i da osiguraju promet, osim ako hrvatska vlada pošalje snage.

Sljede razni izvještaji o prilikama, da su Talijani uzeli oružje samo od Hrvata, da su na željeznici sjeverno od Knina videli kako se Talijani sastaju sa četnicima, kako su četnici zauzeli postaje, a vlakovi Talijana i dalje voze kroz njih. 2. VIII. nije gen. Monticelli dozvolio velikom županu da odputuju i njegovi izaslanici bez odobrenja Armeje u Karlovcu, a kad je Armeja dozvolila odlazak uvjeravao je general župana da je put opasan, a na propustnici napisano da putuju na vlastitu odgovornost odnosno na one vlasti koje ih šalju.

Talijani su razoružali sve ustaše, osim stožernika Roše i rekli su, da će dozvoliti nošenje oružja uniformiranima od kojih će dobiti popis. Uhapsili su 2 ustaše i tuže se jako na prijašnju akciju ustaša i na one za vrijeme borbe; radi toga vrlo oštrim izrazima negodovanja napadaju velikog župana. Veliku aferu napravili su Talijani od toga, da su 29. VII. nakon odlaska hrvatskih vlasti u podzemlju zgrade divizije (velike župe) našli 15 lješina, ali o tome nisu znali ni veliki župan, ni zapovjednici vojske i oružništva, pa izvjestioci tvrde da se vjerojatno radi o četnicima koji su bili uhvaćeni i da to nisu učinili kninski ustaše, kojima je to bilo zabranjeno, već neki ljudi iz Grahova, bjegunci, koji su ogorčeni stigli u Knin.

BR. 138

**PREGLED POGINULIH, RANJENIH I NESTALIH DOMOBRAN-
SKIH OFICIRA, PODOFICIRA I VOJNIKA U VREMENU OD 18
DO 20 KOLOVOZA 1941 GODINE**

**IZKAZ POGINULIH, RANJENIH I NESTALIH ČASNIKA,
DOČASNIKA I MOMAKA OD 18. 20-VII 1941**

		Časnika	dočasnika	domobrana
26. pok. bojnica	Mrtvih	1	1	—
	Nestalih	2	14	121
	ranjenih	1	—	19
	ukupno	4	15	140
Konj. pukovnija	Mrtvih	—	—	3
	nestalih	1	1	42
	ranjenih	1	1	3
	ukupno	2	2	48
22. pok. bojnica	Mrtvih	—	—	—
	Nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	—
	ukupno	—	—	—
Haub. bitnica	Mrtvih	—	—	—
	nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	—
	ukupno	—	—	—
Brdski vod	Mrtvih	—	—	—
	nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	1
	ukupno	—	—	1
3 sat. 1 boj. 12 pj. puk.	Mrtvih	—	—	—
	nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	—
	ukupno	—	—	—
Gospić. satnija	Mrtvih	—	—	—
	nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	—
	ukupno	—	—	—
	Mrtvih	—	—	—
	nestalih	—	—	—
	ranjenih	—	—	—
	ukupno	—	—	—
		6	17	189

Rekapitulacija

	Časnika	Dočasnika	Domobrana	Ukupno
Mrtvih	1	1	3	5
nestalih	3	15	163	181
ranjenih	2	1	23	26
Ukupno	6	17	189	212

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U PETRINJI OD 22 KOLOVOZA 1941 GOD. O PRELAZU USTANIKA PREKO UNE U KOSTAJNICU

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 2196-J. S.

Primitljeno 22. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 22. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničkog krila u Petrinji, oružnički satnik g. Sačer, dostavlja brzočasno izvješće danas u 15 h. slijedećeg sadržaja:

»Veći broj četnika¹ 4—5000 hiljada provalilo je iz Bosanske u Hrvatsku Kostajnicu.² Molim hitnu pomoć.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje. Ovo zapovjedništvo nemože traženu pomoć poslati, jer nema oružnika.

ZAPOVJEDNIK, GENERAL:
Mizler

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva: »Predsjedništvo O« i (Glavni Stožer) te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

(M. P.)

¹ Odnosi se na ustanike sa Kozare, koji su u to vrijeme držali pod blokadom sva važnija mjesta na području Kozare, među njima i Kostajnicu.

² Ustaše su Kostajnicu na lijevoj obali Une nazivali Hrvatska Kostajnica.

**OBAVIJEST VELIKE ŽUPE PRIGORJE OD 21 KOLOVOZA 1941
GOD. O POTJERI ZA GRUPOM PARTIZANA KOJA JE IZVRŠILA
NAPAD NA ŽANDARMERIJSKU PATROLU KOD SESVETE¹**

TJERALICA

ZA KOMUNISTIČKO-ČETNIČKOM BANDOM

koja se pojavila na području občine Sesvete.

ZAGREB, 21. kolovoza. Veliki župan Velike župe Prigorje dr. Marko Lamešić izdao je pod brojem 604-pr-1941. ovu tjeralicu:

Dne 19. kolovoza 1941. god. poslie podne u šumi Divljača, občina Sesvete, pojavila se četničko-komunistička banda, oko desetak njih, koji su iz zasede pucali na oružničku obhodnju i ubili oružnika Milu Novakovića.

Redarstvenim i oružničkim izvidima je ustanovljeno, da je ta četničko-komunistička banda krenula u smjeru Sljemena.

Velika Župa Prigorje sa sjedištem u Zagrebu raspisuje za navedenom četničko-komunističkom bandom tjeralicu i poziva oblasti, službenike i pučanstvo na vršenje tjeralice, kako bi se ta četničko-komunistička banda uhvatila.

Raspisuje se podjedno nagrada od 10.000.— Kuna za svaku glavu ove četničko-komunističke bande. Nagradu će dobiti onaj, koji uhvati ili doprinese uhićenju kojeg iz te bande.

Tko opazi tu četničko-komunističku bandu ili nešto o njoj dozna, dužan je to smjesta prijaviti najbližoj oblasti, odnosno najbližoj oružničkoj, ustaškoj ili redarstvenoj obhodnji.

Upozorava se stanovništvo, da će se svaki onaj, koji propusti učiniti prijavu, smatrati pomagačem te četničko-komunističke bande, kao i onaj koji bi dao sklonište, hranu ili inače bilo kakvu pomoć toj četničko-komunističkoj bandi. Protiv njega će se prema tome postupiti.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 189.

BR. 141

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
OSIJEKU OD 25 KOLOVOZA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA
NA PRUZI DALJ—OSIJEK**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2296 J. S.

Primljeno 25. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer).

ZAGREB

Zagreb, 25 kolovoza 1941

Krilno oružničko zapovjedništvo Osijek, sa Brojem 3484 od danas brzoglasno izvještava:

»Na željezničkoj pruzi Dalj—Osijek, kod sela Sarvaša, podmetnut je eksploziv koji je danas oko 4 l. prije podne eksplodirao i neznatno oštetio prugu koja je odmah opravljena.¹ Saobraćaj je normalan.

Za počiniteljima se traga.

Zapovjednik krila otšao je na lice mjesta i vodi istragu sa ustašama«.

Prednje dostavljamo s molbom na znanje. —

(M. P.)

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA,
GENERAL:
Tartaglia

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.
Zagreb.

¹ Ovu akciju izvršili su članovi Partije iz Osijeka i okolice, koji su se preko dana nalazili kod svojih kuća a po noći vršili akcije.

BR. 142

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OSJEČKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA OD 26 KOLOVOZA 1941 GOD. O STRIJELJANJU 400 ZATVORENIKA U USTAŠKOM KONCENTRACIONOM LOGORU SLAVONSKA POŽEGA

OSIJEK

23 sata

Zapovjedništvo Osječkog divizijskog područja — časnički namjesnik Vereš javlja:

Zapovjednik mjesta Slav. Požega javlja:

Danas oko 19,30 sati pobunili su se u koncentrac'onom logoru u Slav. Požegi zatvorenici Srbi, kojih je bilo oko 400. Napali su stražu ustašku kojom je prilikom jedan ustaški stražar ranjen. Nakon toga su ustaše pobili svih oko 400 zatvorenika. O ovome je upravna vlast iz Slav. Požege podnjela izvještaj u Zagrebu i istraga se dalje vodi od strane Kotarske oblasti i ustaša u Slav. Požegi.

Primio bojnič **Pozder**

BR. 143

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA U ZADRU OD 26 KOLOVOZA 1941 GOD. O STRIJELJANIM I ZAROBLJENIM PARTIZANIMA SPLITSKOG I SOLINSKOG PARTIZANSKOG ODREDA¹

SPISAK UHAPŠENIH ZA VREME SUKOBNA
NA DAN 26 T. M. U SINJU

UBIJENI

- 1.) Čerina Tonko pokojnog Tome iz Solina
- 2.) Katić Ante pokojnog Marina iz Solina
- 3.) Stojanac Simo pokojnog Petra iz Diema
- 4.) Krstulović Josip Mar nov iz Splita
- 5.) Radetić Josip pokojnog Jure iz Sinja
- 6.) Rogulj Dragutin pokojnog Ivana iz Mravinaca
- 7.) Urlić Davor pokojnog Fausta iz Splita
- 8.) Duplančić Branko Lukin iz Splita
- 9.) Frua Dušan pokojnog Eurika iz Splita

¹ Vidi dok. br. 131 i dok. br. 144.

- 10.) Petrić Josip Dujkin iz Splita
- 11.) Dujmić Mirko pokojnog Stevana iz Splita
- 12.) Ozretić Vjekoslav iz Splita
- 13.) Borozan Nebojša pokojnog Ivana iz Splita
- 14.) Matković Ivan pokojnog Grge iz Kučina
- 15.) Matković Marin pokojnog Ivana iz Kučina
- 16.) Jeleska Petar Antin iz Splita
- 17.) Borovčić Bruno² Franjin iz Splita
- 18.) Santini Fredo Simin iz Splita
- 19.) Torkar Ante Josipov iz Makarske
- 20.) Antonini Ivan pokojnog Stipe iz Makarske
- 21.) Zelić Ante pokojnog Jere iz Splita
- 22.) Popović Ante N. N. i Kristine iz Splita
- 23.) Marković Josip pokojnog Ljubomira iz Splita
- 24.) Skopljanac Tadija Markov iz Splita

U zatvoru

- 1.) Radoš Jure pokojnog Marka iz Dicma
- 2.) Stojanac Dolija Jurin iz Dicma
- 3.) Šerbo Božo Jakovljević iz Dicma
- 4.) Stojanac Luka Simin iz Dicma
- 5.) Denić Mirko Ilijin iz Dicma
- 6.) Radoš Mirko Nikolin iz Dicma
- 7.) Stojanec Ilija pokojnog Marka iz Dicma
- 8.) Čerina Jerko Jozin iz Solina
- 9.) Gabrićević Martin Nikolin iz Splita
- 10.) Stolica Ivan pokojnog St'pana iz Dicma
- 11.) Matković Nikola Petrov iz Kučina

(M. P.³)

² Kurir Đordano

³ Okrugli pečat: Komanda kraljevskih karabinjera Guvernerata Zadar.

**IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU OD 27
KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA KOD SINJA**

Kr. Prefektura Split

Preporučeno

Br. 03391 ots. J. B.¹

Split 27. augusta 1941 — XIX

Predmet: Sukob sa komunistima
u blizini Sinja

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Kabinet

MIN. UNUTR. POSLOVA

Glavna direkcija javne bezbjednosti

RIM

GUVERNERU DALMACIJE

Z a d a r

Prethodne i represivne mjere energično primijenjene od strane te kvesture, na osnovu direktiva koje sam ja izdao a koje su primijenjene putem jedne organske i široke mreže pomoćnih službi upravljenih ka cilju da se spriječi i uništi svaka bilo kakva subverzivna djelatnost, i mnoga sistematska hapšenja svih onih koji su bilo na koji način bili odgovorni ili su pripadali organizacijama hrvatske komunističke partije — natjerali su jače osumnjičene i sve one koji su osjećali da ih policija traži da napuste Split i da prebjegnu preko granične demarkacione linije na hrvatsku teritoriju, gdje su se organizovali u prave naoružane bande.

Vojna vlast, koja, kao što je poznato, upravlja i preko navedene demarkacione linije, sa svoje strane je preduzela opsežna čišćenja koja su dovela do jednog sukoba koji se desio u blizini Sinja na dan 14. t. m.,² i u kome su, kako je izvjestila komanda VI arm. korpusa, bili ubijeni dvojica komunista: neki Mirko zvani Crnogorac i Račić Andrija,³ smatrani za vođe bande; 7 je pobjeglo ili umrlo od rana, a 32 uhapšeno, od kojih 24 strijeljano.

Skoro svi strijeljani bili su komunisti već poznati ovome nadležstvu i koji su traženi zbog njihove političke aktivnosti.

¹ Javna bezbjednost

² Vid: dok. br. 31 i 131.

³ Borac Splitskog partizanskog odreda

Naročito između njih zaslužuju da budu spomenuti sljedeći:

1. — Antonini Ivan pokojnog Stevana iz Makarske, star 35 godina, tražen i prijavljen kao potstrekač i pokretač štrajka brijačkih radnika 17 jula t. g.: **vidi izvještaj br. 01402 P. S. od 16 t. m. upućen Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi Dalmacije po predmetu: »Štrajk brijačkih radnika u Splitu«.**
2. — Santini Eduardo⁴ — zvan Edo — Simonov, star 23 god., iz sela Arbanasi — Zadar —, koji izgleda da je vršio funkciju političkog komesara bande, tražen kao organizator komunističkog pokreta splitske studentske omladine i radničke omladine: **vidi raport br. 03341 P. S. od 21. avgusta t. g. upućen Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi Dalmacije po predmetu: »Federacija studentske komunističke omladine u Splitu«.**
3. — Zelić Anton pokojnog Jerka, star 23 godine, tražen kao jedan od najaktivnijih propagandista među radničkom omladinom u Splitu.
4. — Jelaska Petar, Antonov, star 24 godine, tražen pošto se saznalo da je vođa komunističke omladine u poznatoj četvrti Veli Varoš.

Pored toga je navedena Vojna vlast dostavila imena članova jedne druge bande, svih rodom iz Splita, koji su još uvijek u bjegstvu na hrvatskoj teritoriji.

Preduzete su bile mjere da se ova lica pronađu i uhapsu u slučaju povratka svojim kućama u ovoj provinciji.

Prednje se saopštava radi znanja, s obzirom na gore navedena akta prefekture.

Prefekt
Paolo Zerbino

⁴ Misli se na Santini Alfreda, njegov brat Edo danas je pukovnik JA.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE BRINJE
OD 27 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA POŠTU
U ŽUTOJ LOKVI**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 2383 J. S.

Primljeno 27. VIII. 1941.

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 27. kolovoza 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Brinje brzoglasno pod brojem 664 od danas javlja:

»Danas u 15 h. napadnuta je državna razredna pošta u Žutoj Lokvi, kotara Brinje, po četnicima naoružan m vojničkim pištoljima.¹ Ovom prigodom poginuo je ustaša Janko Vuković vlasnik zgrade gdje je pošta smještena. Ranjen je Mile Đujić i Mile Biljan. Ranjenic ma je ukazana liječnička pomoć po talijanskim vojnim vlastima i otpremljeni u bolnicu Otočac. Četnici su iz pošte odnijeli četiri vojničke puške i 100 naboja. Četnika je bilo oko 25 među istima nepoznat Uzelac Slobodan² iz Brinja. Isti su pobjegli u pravcu Stubića,³ kotar Brinje. Potjera upućena za istima. Krilo i vod izvješteni.«

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA
GENERAL:
Tartaglia

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni Stožer) i »Predsjedništvo O« te Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H.

(M. P.)

¹ Napad su izvršili partizani iz kotara Brinje. Vidi dok. br. 16.

² Tada član Kotarskog komiteta KPH Brinje.

³ Stubica

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
GOSPIĆU OD 27 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA U OKOLINI BRINJA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2388 J. S.

Primljeno 28. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 28. kolovoza 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Gospić, sa Brojem službeno od 27. kolovoza 1941. dostavilo je brzoglasno izvješće u sljedećem:

»Dne 27. ovog mjeseca u 13 h. na mjestu Županjeva,¹ kotara Brinje, u borbi sa četnicima poginuo je ustaša Ivan Javor, 29 godina star, iz Brinja, kotara istog, a od četnika poginula dva, jedan ranjen i jedan živ uhvaćen.

Borba se i dalje vodi.²

Dne 27. ovog mjeseca oko 18 h. oružnička ophodnja postaje Medak, vodnik Gašparević i razvodnik Aladrović vraćajući se na postaju iznad sela Bilaj Ribnik, 2 km. od Metka, sačekani iz busije od četnika koji su na njih otvorili vatru.³

Razvodnik Aldarović poginuo, a vodnik Gašparević poslije puškaranja sa četnicima pod okriljem mraka stigao u Medak. Razvodnika Aldarovića, četnici mrtvog razoružali.

Detaljno izvješće slijedi.«

Prednje dostavljam s molbom na znanje.

(M. P.)

Zamjenik zapovjednika,
GENERAL:
Tartaglia

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva
(Glavni stožer) i »Predsjedništvo O«
kao i Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost N. D. H.
Zagreb.

¹ Županjoli

² Borba je vođena protiv partizana iz Brinja i okoline. U borbi je učestvovalo oko 120 domobrana i ustaša. Od partizana nitko nije uhvaćen niti ubijen.

³ Napad na žandarmerijsku patrolu izvršili su partizani iz kotara Gospić.

**SAOPĆENJE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH OD
26 KOLOVOZA 1941 GOD. O IZVRŠENIM STRIJELJANJIMA¹**

**STRIELJANI ŠIRITELJI
KOMUNISTIČKE PROMIČBE**

Pokretni prieki sud osudio je na smrt Kostu Vurdelju, Maksa Durjava i Dušana Bojata.

Ministarstvo unutrašnjih poslova objavilo je ovaj oglas:

Po pokretnim priekom sudu u Zagrebu osuđeni su dana 26. kolovoza 1941. na kaznu smrti strijeljanjem:

1) Kosta Vurdelja, porezni činovnik, iz Ogulina, star 32 g. grčko-iztočne vjere, što je vršio ustmenu komunističku promičbu u zatvoru Sudbenog stola u Zagrebu izjavama, da novine pišu, kako Niemci pobjeđuju, a ne pišu ništa u korist Rusa, da će doći vrijeme, kako je rekao Šubašić, kada za godinu dana dođu Rusi, da ne će biti ni jednog hrvatskog prvaka, jer će Rusi sve potući.

2) Maks Durjava, student tehnike iz Maribora, star 25 g., rkt., Slovenac, što je držao kod sebe razne knjige komunističke sadržine, te drugi materijal, koji sadrži promičbu komunizma.

3) Dušan Bojati, strojovođa iz Mostara, star 27. g., grčko-iztočne vjere, što je vršio ustmenu protudržavnu promičbu, naročito izjavama, da je nemoguće, da Niemci, tako napreduju, kako to novine donose, a da će Rusija u kratkom vremenu pobijediti i onda Zagreb biti pretvoren u prah i pepeo, kako izjavljuje Šubašić i ostali emigranti, vlastodršci bivše Jugoslavije.

Osuda nad gornjim izvršena je istoga dana.

Zagreb, dne 26. kolovoza 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Broj: 24510-1941.

(HIS)²

¹ Preštampano iz glasila »Hrvatski narod« br. 194.

² Hrvatska izvještajna služba.

BR. 148

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE ŠIROKA
KULA OD 28 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA
NA SELO LIČKI OSIK**

ZAPOVJEDNIŠTVO 1. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. Broj 624/J. S.

Četničko-komunistički
napad na selo Lički
Osik.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU

ZAGREB

Zagreb, 3. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Široka Kula dopisom Taj. Br. 108 od 28. kolovoza 1941. javlja sljedeće:

»Dne 28. kolovoza 1941. oko 23.30 sati napali su četnici i komunisti selo Lički Osik, kotar Gospić.¹ Napadaj su izvršili pucajući iz pušaka i samokresa, sa svrhom da stanovnike zaplaše, te u nastalom metežu mogu paliti i pljačkati. Seoska straža je vatru uzvratila i napadače rastjerala. U odstupanju grozili su se napadači, da će jedne noći doći i do temelja porušiti selo, kao i selo Široku Kulu, a prvenstveno ovu postaju.

Sumnja se, da su napadači iz Hrvatskih sela Perušić, Mušaluk i Pazarište, koja vode mržnju na selo Lički Osik, radi njegove borbe za današnje stanje.

Po ovome su nadležne vlasti izvještene«.

Dostavlja se prednje na znanje.

Zastupa
zapovjednika pukovnik:
Oljača

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost Nezavisne Države
Hrvatske i Vrhovnom oružničkom
zapovjedništvu

¹ Napad su izvršili partizani iz kotara Perušić.

ICA

ribu-
hu se
Sa-
očkih
vi)
iden-
skom
ovom
ome-

a ub

vez-
ema-
anaš

zā-
vpa
nija-

4-je-
vje-
ti

a

II

sko
k u
divši
če
rati
t)

~~~~~
A

ta

opo-
ačke
ko-
do-
slazi
ve-

ZRAKOPLOVA

NEW - YORK, DNB javlja: — Prema vijesti »Associated Press« objavilo je ministarstvo mornarice, da je pomoćni pomorski atače američkog poklisarstva u Londonu David Eldrer nestao, te da vjerojatno poginuo prilikom subotnje katastrofe jedno britanskog zrakoplova. Eldred je bio dodieljenjen britanskoj mornarici kao promatrač.

STRIELJANI ŠIRITELJI KOMUNISTIČKE PROMIČBE

POKRETNI PRIEKI SUD OSUDIO JE NA SMRT
KOSTU VURDELJU, MAKSA DURJAVA I
DUŠANA BOJATA

Ministarstvo unutarnjih poslova objavilo je ovaj oglas: Po pokretnim priekom sudu u Zagrebu osudjeni su dana 26. kolovoza 1941. na kaznu smrti strieljanjem:

1) Kosta VURDELJA, porezni činovnik iz Ogulina, star 32 g. grko-iztočne vjere, što je vršio ustmenu komunističku promičbu u zalvoru Sudbenog stoia u Zagrebu izjavama, da novine pišu, kako Niemci pobjedjuju, a ne pišu ništa u korist Rusa, da će doći vrijeme, kako je rekao Šubašić, kada za godinu dana dodju Rusi, da ne će biti nijednog hrvatskog prvaka, jer će Rusi sve polučiti.

2) Maks DURJAVA, student tehnikе iz Maribora, star 25 g., rkl., Slovenac, što je držao kod sebe razne knjige komunističke sadržine, te drugi materijal, koji sadrži promičbu komunizma.

3) Dušan BAJAT, strojovodja iz Mostara, star 27 g., grko-iztočne vjere, što je vršio ustmenu protudržavnu promičbu, naročito izjavama, da je nemoguće, da Niemci tako napredjuju, kako to novine donose, da će Rusija u kratkom vremenu pobiediti i onda Zagreb biti pretvoren u prah i pepeo, kako izjavljuje Šubašić i ostali emigranti, vlastodršci bivše Jugoslavije.

Osuda nad gornjim izvršena je istoga dana.

Zagreb, dne 26. kolovoza 1941.

Iz Ministarstva unutarnjih poslova

Broj: 24510-1941.

(HIS)

odluka bro 2 — Odgovorni urednik Tias MOUTRIJIA, Zagreb, Mostar i
— I. Zastupnik odnava 53-43326-52 — Mjesecim pretplatit: 400 511 ZA

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE BRINJE OD 29 KOLOVOZA
1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA POŠTU U ŽUTOJ LOKVI**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 2295-J. S.

Izvješće o napadaju na
državnu poštu u Žutoj-
Lokvi.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB

U Zagrebu, dne 4. rujna 1941.

Oružnička postaja Brinje svojim dopisom Br. 664 od 29. kolovoza 1941. javlja:

»Dne 26. kolovoza 1941. u 14 sati brzoglasno je od ove postaje zatražila pomoć upravnica pošte Žuta Lokva, Čop Ivka, jer su tog časa četnici napali poštu.¹

Obhodnja narednik Franjo Valić, razvodnik Nikola Pribanić i Rak Anton, te ustaše Vladimir Dasovčić i Mile Pavlak, odmah je pošla u Žutu Lokvu te je usput kod sela Proklike, občine i kotara Brinje iz šume bila napadnuta vatrom iz samokresa. Obhodnja je mašinskom puškom napadače suzbila i šumu pretražila, ali nikog nije pronašla.

Došavši obhoda u Žutu Lokvu, ustanovila je: da su oko 14 sati istog dana došli na tamošnju poštu 3 nepoznata čovjeka i upitali upravnicu pošte, da li je došao autobus sa poštom za Brinje, pa kad su dobili nječni odgovor, sjeli su pred poštom na klupu i čekali. Čim je autobus došao i otišao, odmah su se ovoj trojici pridružila još dvojica nepoznatih ljudi i svi zajedno ušli su u kuću Janka Vukovića vlasnika poštanske zgrade, zatražili vode, te iznenada iz džepova povadili samokrese i stali pucati zaprijetivši upravnici pošte uperenim samokresom, da se nemiće, i u taj čas pokidali i razbili brzoglas i brzojav, bacivši ga na ulicu.

Za vrijeme ove pucnjave ranjeni su sluga Vukovića, Đurić Mile, Biljan Mile i Marija Biljan svi iz Žute Lokve, te vlasnik kuće Janko Vuković, koji je u taj čas pograbio svoju pušku sa 20 naboja i stao bježati prema šumi »Kamenita Draga« tu pao na leđa i od zadobivene rane umro. Ophoda je od mrtvog Vukovića oduzela pušku sa nabo-

¹ Napad su izvršili partizani iz kotara Brinje. Vidi dok. br. 16 i 145.

jima i predala poručniku Matasiću 1. satnije 12. pješačke pukovnije, a kod njega postavila seosku stražu. Vuković je 28. kolovoza t. g. sahranjen na groblju u Brinju.

Ovi su napadači odnijeli iz kuće Vukovića 5 vojničkih pušaka sa oko 150 naboja, radio aparat i baterije, zatim su pobjegli u šumu u pravcu sela Stubića,² kotara Brinje, napomenuvši prije odlaska da su oni komunisti a ne četnici.

Ranjeni Đurić Mile i Biljan Mile, odveženi su po talijanskim vojnicima u bolnicu u Otočac.

Izvidima od strane obhodnje moglo se zaključiti da je u obljižnjoj šumi bilo sakriveno oko 25 napadača.

Knežević Miloš iz Žute Lokve tvrdi, da je u napadačima prepoznao Smiljanića Danu³ zvani »Bata« iz Prokike i Smiljanić Iliju⁴ zvanog »Brešal« također iz Prokike.

Mlinar Mandekić Jure tvrdi da je prepoznao Slobodana i Srđana Uzelca⁵ oba iz Brinja.

Istoga dana u večer došli su 3 vođa domobranaca iz otočakog zapovjedništva, koji su 27. kolovoza 1941. sa 60 ustaša iz Brinja i Senja izvršili pretragu sela Prokika i okolice, te su došli u sukob sa četnicima u šumi između Prokika i Brinja. U toj borbi ubijen je iz mašinske puške sa tri hitca, ustaša Javor Ivica iz Brinja.⁶

U ovoj borbi ubijen je još seljak Maljković Dane iz Županjola, kotar Brinje, a ranjen je seljak Maljković Simo iz Vodoteča, kotara Brinje jer su u to vrijeme bježali u šumu.

Ustanovljeno je, da se najviše ljudi nalazi u šumi iz sela Prokika, kotar Brinje.

Poginulog ustašu Ivicu Javor pregledala je sudsko-lijekničko povjerenstvo i odredilo ukop.

Ranjeni seljak Maljković Simo odvežen je u bolnicu u Otočac.

Govori se, da će četnici biti pozvani od strane talijanskih vojnih vlasti na predaju.

Potraga se i dalje vodi za četnicima.«

Dostavlja se prednje radi znanja.

DOSTAVLJENO:
Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost i Vrhovnom oružničkom
zapovjedništvu.

Zastupa zapovjednika,
pukovnik:
Oljača

² Stubica

^{3, 4} Ilija Smiljanić imao je nadimak »Bata«, a Dane Smiljanić — »Brešal«.

⁵ Poginuo u borbi kod Vrbovskog protiv Nijemaca 1944 god. kao komandant Prve brigade XIII divizije.

⁶ Borba je vođena protiv partizana iz kotara Brinje. Vidi dok. br. 16.

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE ŠIROKA KULA OD 29 KOLOVOZA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA SELO PODOVI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2471 J. S.

Primljeno 30. VIII. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(»Glavni stožer«)

ZAGREB

Zagreb, 30. kolovoza 1941.

Oružnička postaja Široka Kula, sa Taj. Brojem 107 od 29. kolovoza 1941. brzoglasno javlja:

»Danas u 20 h. u selu Podovi, občine Lički Osik, kotara Gospić, svi odbjegli Srbi koji se nalaze u bjegstvu već mjesec dana koncentrisali su se i navalili na selo.¹ Selskog ustaškog povjerenika razoružali, a daljnja im je namjera da operišu na ostala sela, da dođu do oružja.

Imaju namjeru u najkraćem vremenu udariti na postaju.

O ovom obavješteno krilo Gospić i kotarska oblast u Gospiću«. Prednje dostavljam s molbom na znanje. —

ZAMJENIK. ZAPOVJEDNIKA,
GENERAL:
Tartaglia

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N.D.H. Zagreb.

(M. P.)

---

¹ Napad su izvršili partizani iz kotara Gospić.

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U OGU-
LINU OD 29 KOLOVOZA 1941 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA KOD PRIMIŠLJA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 2453 J. S.

Primljeno 30. kolovoza 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O«

ZAGREB

Zagreb, 30. kolovoza 1941.

Krilno oružničko zapovjedništvo Ogulin, od 29. kolovoza 1941. u 21 h. 30 dostavilo je brzoglasno izvješće u sedećem:

»Zapovjednik oružničke postaje Primišlje javlja, da su danas oko 12 h. počele borbe između četnika¹ i oružnika. Četnici su zaposjeli šume od Primišlja prema Plaškom. Jačina napadača je oko 80 ljudi.

Pucnjava se čuje sa svih strana. Dvije oružničke ophodnje u jačini od 8 momaka razbijene su na terenu.

Vodnik iz Slunja krenuo je u pomoć sa 7 oružnika, ali je i on dobio vatru u Zečevoj Varoši. Potrebno je pojačanje sa jačim odredima, pošto se namjerava napasti Slunj i manje postaje.

Na ovu obavijest upućeno je iz Ogulina pojačanje u 17 h. 30 od 55 domobrana i 5 oružnika sa 2 časnika (domob. satnik Dizdar i poručnik Stipac). U 18 h. 30 dobivena je posljednja veza sa Primišljem i tada je zapovjednik postaje javio, da se puškaranje čuje na 2. km. od Primišlja.

Od tada je sa Primišljem prekinuta brzoglasna i brzojavna veza. Do toga vremena pojačanje koje je upućeno iz Ogulina nije bilo stiglo do Primišlja. U 21 h. u pućeno je iz Ogulina 5 domobrana prema Primišlju, da donesu vesti.

---

¹ Borbe su vođene protiv partizana Trećeg rajona.

Molim da se najhitnije uputi pojačanje od 150 domobrana iz pričuve radi pojačanja oružničkih postaja.«

Prednje dostavljam savezno izvješću Broj 2454 J. S. od danas s molbom na znanje. —

ZAMJENIK, ZAPOVJEDNIKA,
GENERAL:
Tartaglia

DOSTAVLJENO:

(M. P.)

Ministarstvu Hrvatskog domobranstva (Glavni stožer) i »Predsjedništvo O« kao i Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N.D.H.
Zagreb.

BR. 152

TELEFONSKI IZVJEŠTAJ OD 2 I 3 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARMERIJSKE STANICE BUNIĆ, ŠIROKA KULA I PODLAPAC

Karlovac

9,00

Podpukovnik Redelstein iz grupe generala Lukića javlja situaciju po mjestima:

Široka Kula: 2. rujna četnici napali oružničku ophodnju između široke Kule i sela Bunića, zarobili četvora kola i sav živež u kolima, 2 žene ubijene. Napad bio je bombama i puškama.¹

3. rujna, četnici napali oružničku postaju Bunić (kod široke Kule), 7 oružnika napustilo posadu-postaju, za 2 se nezna gdje su.²

Udbina: opkoljena, činovništvo i oružništvo ne mogu doći po beriva-plaću.³

Vrhovine: četnici ugrožavaju poštanski saobraćaj.⁴

Gračac: četnici otjerali 2 konja sa opremom iz sela Čubelića.

Gračac: Vodniku oružničkog voda zapovjedio je zapovjednik Talijanske Pukovnije da se svo oduzeto oružje od naših mještana mora predati Talijanskom oružništvu u Gračacu, a ne u Kotarsko

¹ Napad na žandarmerijsku patrolu izvršila je grupa partizana iz Ljubova i okoline, pod rukovodstvom narodnog heroja Staniše Opse nice.

² Vidi dok. br. 153.

³ Udbinu su opkoljavali partizani iz Udbinskog kotara.

⁴ Poštanski saobraćaj ugrožavali su partizani Vrhovina i okolice.

predstojništvo. Oružnička ophodnja sa željezničke postaje da se povuče, a samo po 1 oružnik da ide pred dolazak vlakova, radi kontrole.

3. rujna široka Kula napadnuta. Selo Podlapac, kotar Udbina zauzeto po četnicima.⁵ Naših 10 domobrana kao posada sa oružnicima povukli se. Hrvatsko stanovništvo iz Podlapca se razbježalo.

Na intervenciju kod zapovjednika Talijanske posade u Gospiću, pukovnik Sodu dao je mišljenje da se naše oružništvo iz sela Bunić—Podlapac i Medak povuče; jer su mještani izjavili, da će biti mirni, ali da ne žele da imaju kod sebe Hrvatsko oružništvo i vojsku. Stvarno je napuštena samo oružnička postaja Bunić, posle jakih borba.

Primio bojnik Novosel

BR. 153

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA ŠIROKA KULA OD 3 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNIČKU POSTAJU BUNIĆ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2631/J. S.

Primitljeno 3. IX. 1941.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

»Predsjedništvo O«

ZAGREB

Zagreb, 3. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Široka Kula danas brzoglasno javlja:

»2. rujna 1941. u 2 h. četnici u jakom stegu napali oružničku postaju Bunić, krila Gospić.¹ Oružnici pred nadmoćnim četnicima napustili postaju i razbjegli se. Četnicima uspjelo zarobiti oružnike: Josipa Vugrin, Valenta Blaguski, Tomu Kositera i općinskog bilježnika iz Ljubova, kotar Korenica. Oružnik Blaguski i bilježnik od četnika pobjegli, ali se do sada nisu nigdje javili, za njih se nezna. Dvije žene iz Podlapca, kotar Udbina, ubijene a seljak Nikola Rastić

⁵ Napad na selo Podlapac izvršili su partizani iz svih sela kotara Udbina, jednog dijela kotara Korenice i nekoliko partizana iz Gračaca.

¹ * Ove napade su izvršili partizani iz sela Ljubova i okolice.

iz Bunića ranjen. U Ljubovu na cesti četnici zarobili četvora kola sa 8 konja i obasuli puščanom vatrom ophodnju: narednika Butkovića i oružnike Smolčića i Starčevića.² Krilo Gospić obavješteno.«
Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

RAZASLATO:

ZAPOVJEDNIK, GENERAL:
Mizler

Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva:
»Predsjedništvo O« i (Glavni Stožer)
te Ravnateljstvu za javni red i sigur.

(M.P.)

BR. 154

**IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U GOSPIĆU OD 3
RUJNA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA I ODNOSIMA
IZMEĐU TALIJANSKIH I HRVATSKIH VOJNIH VLASTI U LICI**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 647 — J. S.

Izvješće o komunističko-
četničkoj akciji na pod-
ručju krila Gospić.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU

ZAGREB

Zagreb, 5. rujna 1941.

Savezno sa izvješćem ove pukovnije Taj. Broj 642-J. S. od 4. rujna 1941. dostavlja se naknadno prispjelo izvješće krila Gospić Taj. Br. 210 od 3. rujna 1941. u sljedećem:

»Oružnička postaja Široka Kula izvjestila je: oružnik Josip Vugrin, Valentin Blaguški i Tomo Kositer, sa oružničke postaje Bunić, 2. rujna t. g. prije podne krenuli su iz Bunića za široku Kulu u cilju osiguranja ceste, te dočeka zapovjednika postaje Bunić narednika Ante Butkovića, koji je ovog dana došao u Gospić radi prijema beriva za oružne ke svoje postaje. Narednik Butković imao je suhodnika oružnika Ivana Smolčića. U društvu sa ophodnjom postaje Bunić, tj. oružnicima Josipom Vugrinom i drugima, išao je i bilježnik

općine Bunić za Široku Kulu i kad su ovi bili kod sela Ljubova, kotara Gospić, napali su ih četnici, te tom prilikom zarobili ovu trojicu oružnika i bilježnika.¹ Bilježnik i oružnik Valentin Blaguški spasili su se iz zarobljeništva prema jednom izvješću, no do ovoga časa nisu se još nigdje javili. Oružnik Josip Vugrin i Tomo Kositer, ostali su u zarobljeništvu i pretpostavlja se da su ubijeni.

Zapovjednik oružničke postaje Bunić narednik Ante Butković, danas 3. ov. mj. u 10 sati u stobini ovog krila izvjestio me je: 2. ov. mj. oko 13 sati krenuli smo sa 4 kola i to ja, moj suhodnik oružnik Ivan Smolčić, oružnik Mijat Starčević sa oružničke postaje Podlapac, koji je također kao i ja nosio beriva za oružnike svoje postaje. U našem društvu nalazio se načelnik obćine Podlapac Ivan Javor, domobran 2 bojne 12 pješake pukovnije iz Gospića Milan Sertić, te još dva domobrana iz iste pukovnije i desetak građana iz Podlapca, te 2 žene iz Podlapca. U kolima smo vozili životne potrebe za Bunić i Podlapac kao, brašno, šećer, sol, duvan i drugo. Istoga dana oko 17 sati kada smo bili spram sela Ljubovo, napali su nas četnici i to tako, da su u prvom momentu bacili jednu bombu ispred samih konja od prvih kola, a zatim otvorili na nas vatru iz pušaka sa svih strana.² Poskakali smo svi iz kola i zauzeli mjesta za odbranu, te uzvratili vatru iz pušaka u koliko smo ih imali. Vidjevši da nas opkoljavaju, počeli smo se povlačiti ka širokoj Kuli, što nam je i uspjelo, no sva 4 kola sa konjima i stvarima ostala su na licu mjesta. Obe žene su poginule, a za muškarce, usljed povlaćenja n'sam mogao zapaziti broj ranjenih ili ubijenih. Od nas oružnika nije nitko stradao, a tako isto nije stradao niti načelnik obćine Podlapac g. Javor. Novac t. j. beriva za oružnike u Buniću i Podlapcu nisu nam četnici uspjeli oteti.

Oružnička postaja Široka Kula izvjestila je: 3. ov. mj. oko 2 sata napali su četnici oružničku postaju Bunić, u kojoj se nalazilo 7 oružnika, koji su se nakon borbe sa četnicima a prije nego što su bili opkoljeni izvukli iz borbe, te se oko 10 sati istog dana trojica javila na postaji Široka Kula, a dvojica su se izgubila i stigla na oružničku postaju Perušić, dok se za dvojicu nezna što je sa njima.

Oružnička postaja Udbina izvjestila je: Po oružnička beriva postaja ne može uputiti nikoga od oružnika s razloga, što je mjesto Udbina opkoljeno četnicima, a talijanska vojna vlast na Udbini ne odobrava, da naša vojna lica putuju na njihovim teretnim samovozima. Također ista talijanska komanda ne odobrava ni građanskim licima prijevoz svojim samovozima.

Talijanski teretni samovozi svakodnevno dolaze iz Udbine u Gospić i odlaze iz Gospića na Udbinu, prenoseći poštu i životne potrebe za svoje vojnike.

¹, ² Napade su izvršili partizani iz Ljubova i okolice.

Oružnici na postaji Udbina ostali su bez novčanih sredstava, jer u koliko su imali još novca, uslied promjene u Kune morali su predati radi zamjene Poreskoj upravi Udbina. Građanstvo neda nikakove životne potrebe na povjerenje.

Oružnička postaja Vrhovine izvjestila je: Noću od 30. na 31. kolovoza t. g. ponova su se pojavili komunisti u Gornjem Babinom Potoku, kotara Otočac u grupi od 25 vojničkim oružjem i bombama dobro naoružanih, te su tom prilikom napali kuću Đure Bige, odnešavši mu jedno odijelo i cipele i tada se zaprietili tamošnjim seljacima, da moraju sa njima da idu u šumu u protivnom da će doći jednoga dana, te ih sve pobiti, a njihove kuće popaliti.

Oružnička postaja Gračac izvjestila je: 2. ov. mj. dva naoružana četnika otjerali su dva konja sa opremom na štetu Nikole Čubelića iz sela Čubelića, kotara Gračac u pravcu Velebita. Talijanska vojna vlast o ovome obavještена, ali rezultat nj hovog rada nije poznat.

Vodni oružnički zapovjednik u Gračacu izvjestio je: 2. ov. mj. pozvat sam od zapovjednika talijanskih trupa u Gračacu sa kotarskim predstojnikom u Gračacu g. Špaljom, povjerenikom občine Gračac g. Ivez ćem i starešinom odjelka financijalne straže g. Lukom Škrinjar i tom prilikom talijanski zapovjednik pukovnik Umberto Salvatores saopćio nam je da oružništvo i razdjel financiske straže podpada pod talijansko vojno zapovjedništvo i moramo vršiti službu kako nam on bude zapovjedio. Isto tako zapovjedio je da oduzeto oružje, streljivo i opremu od stanovništva i »divljih ustaša« t. j. sve ono što pripada našoj vojsci, mora se predati talijanskom oružništvu u Gračacu, a n kako se ne smije čuvati kod kotarske oblasti u Gračacu ili kod oružničkih postaja. Također izdao je meni zapovied, zapovjednik talijanskog oružništva poručnik, čije ime neznam, da se oružnička ophodnja Hrvatskog oružništva nalazeća se na željezničkom kolodvoru Gračac odmah povuče, a da mogu svakodnevno samo prilikom odlaska i dolaska vlade uputiti po jednog oružnika radi kontrole putnika s tim, da o svim događajima i novostima obavjestim uvijek zapovjednika talijanskog oružništva.

Oružnička postaja Široka Kula izvjestila je: 3. ov. mj. u 20 sati, četnici vrše napad na samo selo široka Kula i to iz pušaka i strojopušaka.³ Vodimo borbu. Državnu opremu uputio sam kolima pod pratnjom za Gosp ć.

Selo Podlapac, kotar Udbina, zauzeto je po četnicima, naših 10 domobrana, koji su se tamo još zatekli, pobjegli su i stigli u široku Kulu.⁴ Hrvatsko stanovništvo iz Podlapca se razbježalo.

U Ličkom Os ku kod župnika Dr. Biničkog nalazi se kao gost Doglavnik g. Marko Došen.

³ Napad su vršili partizani iz Ljubova i okolice.

⁴ Vidi dok. br. 152.

Prema napried iznietom danas u 16 sati, uputio sam se sa zapovjednikom 2 bojne 12 pješačke pukovnije iz Gospića g. Antunom Pihlerom i zapovjednikom Ustaško-redarstvene bojne iz Gospića g. Viljarom (Ovaj potonji govori perfektno talijanski) kod zapovjednika 2 talijanske pješačke pukovnije u Gospiću pukovnika g. Soddu-a, sam tom prilikom intervenirao po prednjim točkama, a rezultat je sljedeći:

Pukovnik g. Soddu dao mi je preporuku da Hrvatske oružnike ne držim na sadanjim mjestima kao što je Bunić, Podlapac i Medak, gdje su opkoljeni sa svih strana željima grčkoistočne vjere, te četnicima, nego najbolje da ih povučem iz tih mjesta, jer će mi ih četnici sve pobiti.

Prema ovome preduzeo sam da zaista oružnike postaje Bunić, koji su i tako već silom prilika danas napustili postaju, skoncentrišem na oružničkoj postaji široka Kula, a oružnici sa postaje Podlapac i Medak da ostanu i dalje na svojim mjestima.

Nadalje pukovnik g. Soddu izvjestio me, da stanovništvo grčkoistočne vjere u Medku i Vrebcu izjavljuje, da će biti mirno, ali da ne želi vidjeti u Medku Hrvatsko oružništvo i domobranstvo.

U koliko se odnosi intervencija povodom postaje Udbina, pukovnik g. Soddu rekao mi je, u punoj tajnosti mogu da šaljem novac za Udbinu, kao i poštu po talijanskim sprovodnikom samovoza-vojnikom. Poštu ću običnu slati, a tajnu kao i novac ne mogu na ovaj način slati.

Pukovnik g. Soddu ovom prilikom a između ostalog razgovora rekao je, da će on prvo rasčistiti sa četnicima u ravnici, a pošto tu završi, vršit će čišćenja u planinama. Tako isto napomenuo je, da ovo sadašnje stanje na području ovog krila je reakcija rada naših ljudi, t. j. sada se četnici i ostali želji grčko-istočne vjere osvećuju nad Hrvatima, a za učinjenu nepravdu i izvršena ubijstva njihovih bližih, jer da su Hrvati na području ovog krila odnosno ciele Like pobili oko 80.000 Srba, a u cijeloj Hrvatskoj da je pobijeno oko 300.000.

S privatne strane a ne provjerene saznao sam, da talijanske trupe, odnosno pojedini vojnici od posade Perušić, odlaze do okolnih sela kao do Pazaršta i interesuju se, gdje je mjesto gdje su ubijeni četnici i komunisti, kao i gdje je Jadovno, odnosno rupa (bezdan) gdje su bacani leševi navodno ubijenih četnika i komunista.⁵

Danas u 21 sat izvješten sam da su 4 teretna samovoza talijanske vojske upućena iz Perušića za Lički Osik i široku Kulu s ciljem uništenja četnika, koji su se pojavili večeras u okolici široke Kule. Tako isto upućeno je od strane 2. bojne 12. pješačke pukovnije iz Gospića jedan vod naših domobrana za Lički Osik i široku Kulu.

⁵ Tu su ustaše bacili oko 7000 Srba i Židova.

Prema usmenom izvješću zapovjednika Ustaške redarstvene bojne iz Gospića g. Vilhara, 2. ovog mjeseca napali su četnici u selu Barlete, kotara Gospić, žetelice koje su vršile žetvu na napuštenim imanjima, te tom prilikom stradala su životom 4 čuvara žetelica, t. j. 4 člana ustaško-redarstvene bojne.⁶ Isti su danas uz veliko učešće građanstva sahranjeni na ovdašnjem groblju.

Zapaženo je da talijanske vojne vlasti, ne učestvuju u pogrebnim povorkama ubijenih članova ustaških formacija.

Dostavlja se prednje na znanje. Zapovjedio sam da se ovaj, a i u buduće izvješća dostave i Općem upravnom povjereničtvu kod II. talijanske Armate.

Dostavljeno:

8. IX. 1941.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

BR. 155

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI VRGIN MOST OD 3 RUJNA 1941 GOD. O RUŠENJU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH STUPOVA NA PUTU VRGIN MOST—VOJNIĆ

KOTARSKA OBLAST VRGINMOST

Broj Pr. 558/41

Vrginmost 3. IX. 1941

Predmet: Vojnić kolodvor rušenje
b. b. linije ceste i nalaz
komunističkih letaka.

**RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

ZAGREB

Noću od 1—2. listopada o. g. porušeno je uz državnu cestu Vrginmost—Vojnić na samoj međi ovih kotareva u neposrednoj blizini Vojnić kolodvora oko 40 brzojavno brzoglasnih stupova a žica je prekinuta tako da je prekinuta ova brzoglasna i brzojavna pruga.¹ —

⁶ Napad na ustaške povjerenike za žito izvršili su partizani iz sela Barleta, Ostrv'ice, Široke Kule i Ljubova.

¹ Diverziju su izvršili partizani odreda Perna, koji je formiran koncem srpnja u jačini oko 20 partizana.

Osim toga zapaljen je drveni tunel šumskih željeznica koji ide ispod državne ceste na istome mjestu te se cesta urušila zato je i na njoj promet prekinut no taj je u sadašnjim ovdašnjim prilikama beznačajan.

Oružnička patrola koja je izašla na lice mjesta našla je na samoj cesti 6 komada letaka dviju vrsta od kojih je jedan datiran u Zagrebu 5. IX. o. g. i potpisan po centralnom komitetu komunističke partije hrvatske² a drugi u Kordunu 19. IX. 41 i potpisani delegati partizana radnika, seljaka i intelektualaca narodno oslobodilačkog pokreta Korduna i Banije.³ —

Letci su pisani i umnoženi na stroju kopiranjem i šap'ro grafom.

Počinitelji ovih djela su komunisti četnici Srbi koji se kriju u tamošnjima šumama. —

Letci su dostavljeni Ravnateljstvu za javni red i sigurnost velike župe Gora u Petrinji. —

Za Dom spreman!

(M.P.)

Upravitelj kotara:

(potpis nečitak)

BR. 156

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE BRLOG OD
3 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNIČKU
POSTAJU**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

VRHOVNO

ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 2638/J. S.

Priljeno 4. IX. 1941.

Napad četnika na oruž-
ničku postaju Brlog.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA

»Predsjedništvo O« —

ZAGREB

Zagreb, 4. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Brlog dostavio je 3. rujna 1941. u 21.45 brzoglasno izvješće u sljedećem:

² Vidi dok. br. 19.

³ Vidi dok. br. 37.

»Danas oko 21 h izvršen je napad na oružničku postaju Brlog.¹ Napadača je bilo oko 15 a naoružani su bili puškama i revolverima. Ranjen je oružnički razvodnik Silvestar Jagar.nac u podlakticu desne ruke. Na postaji su bila svega 2 oružnika a 2 su u službi. Napadači su se razbjegli. Izvještaj krilu i vodu dostavljen.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

ZAPOVJEDNIK, GENERAL:
Mizler

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva:
»Predsjedništvo O« i (Glavni Stožer)
te Ravnateljstvu za javni red i sig.

BR. 157

IZVJEŠTAJ ŽELJEZNIČKE STANICE SIBINJ O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI SIBINJ—ORIOVAC 5 RUJNA 1941 GODINE

HRVATSKE DRŽAVNE ŽELJEZNICE
ODIO ZA ŽELJEZNIČKI PROMET
U ZAGREBU

Broj Taj 263/41 II.

Dana 12. rujna 1941.
.....

MINISTARSTVU DOMOBRANSTVA

ZAGREB.

Od strane postaje Sibinj i sekcije za održavanje pruge iz Nove Gradiške primili smo sljedeću prijavu:

»Dne 5. IX. 1941. u 22 h. i 12', u km 233 5/6 između postaje Sibinj i Oriovca ispod prolazećeg vlaka 78/II. eksplodirao eksploziv ispod desne šinje na desnom kolosjeku na 2 m udaljeno od putnog prelaza.¹

Tko je istog podmetnuo do sada je nepoznato, a oružništvo istražuje i traga za krivcem. Ustanovilo se ophodnjom pruge po oružničkom satniku i nadstojniku ove sekcije, da je pruga bila čuvana po seljacima (pomoćnom oružničtvu) i to: od Broda do Sibinja sa

¹ Napad je izvršila grupa partizana iz kotara Brinja i Otočca.

¹ Diverziju su izvršili diverzanti iz Slavenskog Broda Ivo Lovinčić i Grga Sesar.

29 ljudi, a od Sibirja do Starog Slatinika 12 ljudi, vrijeme jasno, mjesečina, pa se zaključuje, da je neki prolaznik iskoristivši trenutno nezaposjednutu prugu prošavši preko prelaza iskoristio priliku i podmetnuo eksploziv.

Naš ophodar izvršio je propisno ophod, dok sa civilnim čuvarima vodi izvide oružničko zapovjedništvo.

Pruga osposobljena u 0 h 37'. —«

Službeno uporabe radi molimo nam saopćiti konačni rezultat rješenja.

Polit.

UPRAVITELJ:
potpis nečitak

BR. 158

IZVJEŠTAJ NADZORNOG ČASNIKA PRVE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 6 RUJNA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U JUŽNOJ LICI I OKOLINI BJELOVARA

ZAGREB

8,20 sati

Nadzorni častnik 1. oružničke pukovnije nadporučnik Zastavnik javlja:

Danas 6 rujna u 16 sati oružnici postaje Nova Rača i Veliki Grđevac uz pomoć ustaša iz Bjelovara pod vodstvom satnika Homove vodili su borbu sa poznatim razbojnikom Stevom Panićem, Đurom Klajićem i Jovom Pancilovićem u selu Bačkovići, občina Severin, kotar Bjelovar. Ubijeni su razbojnik Pavić i Klajić, Pancilović pobjegao. Jedan ustaša poginuo, 1 općinski stražar i 2 ustaša teško ranjeni. Kod oružnika nema gubitaka.¹

Oružnička postaja Široka Kula izvještava pismom: 5 rujna po podne četnici zauzeli Podove i Kuzmanovaču.²

Oružnička postaja Lovinac javlja: 4 i 5 rujna četnici³ su vršili u tri maha napad na selo Barčice,⁴ kotar Gračac. Napadaj razbijen.

Oružnička postaja Plitvička Jezera javlja: 5 rujna u 0,30 i 4 sata četnici napali pušćanom vatrom s. Priboj.⁵ Napadaj odbijen.

¹ Borbu sa ustašama vodili su partizani iz Bilogorskog odreda, pod rukovodstvom Gece Bogdanovića.

² Ova sela su zauzeli partizani Ljubova i okolice, pod rukovodstvom narodnog heroja Staniše Opsenice.

³ Napad su vršili partizani iz kotara Gračac i okolice.

⁴ Vjerojatno: Ričice.

⁵ Selo Prijeboj napadali su partizani iz kotara Korenica.

U Čuđinom klancu kotara Korenica na putu Vrhovina—Plitvička Jezera četnici vrše kontrolu putnika, zaustavljajući sve prolazne ke.⁶

Oružnička postaja Široka Kula javlja:

6. rujna u 9 sati prošlo je kroz Široku Kulu 6 teretnih talijanskih samovoza iz Gospića u pravcu Kunića sa talijanskom vojskom. Po saznanju bili su kod Ljubova, kotar Gospić. Tamo su vršili pregovore sa četnicima nepoznate sadržine. Pri povratku zaustavili su se kod oružničke postaje u Široka Kula i zapovjedi zapovjedniku postaje, da izda proglas stanovništvu svoga područja, da svi stanovnici Hrvati i Srbi do zaključno 8. ov. mj. imaju predati svo oružje oružničkoj postaji u Širokoj Kuli.

Oružnička postaja Medak javlja: 5 i 6. rujna četnici⁷ koji su sada u slobodi u s. Medaku poručili su zapovjedniku oružničke postaje u Medaku, da sa oružnicima odmah napusti selo, jer će ih u protivnom napasti i pobiti, a postaju zapaliti.

Zapovjednik postaje obratio se je na zapovjedništvo talijanske postaje u Medaku s pitanjem, da li će ih uzeti u zaštitu i da li se mogu skloniti u njihovu vojarnu, ako ih četnici napadnu.

Zapovjednik talijanske posade ovo je odbio.

Danas 6. rujna u 16 sati primljen je izvještaj, da je selo Barlete, kotara Gospić po četnicima zapaljeno i da gori oko 25 zgrada, da ima mrtvih i ranjenih od izvršenog napada četnika.⁸ Napadnuto je i selo Bilaj kotara Gospić.⁹

Danas talijanska vojska raztura proglas u Gospiću i okolici sa sličnom sadržinom, kojeg su izdale naše vojne vlasti t. j. o preuzimanju vojne vlasti i razoružanju naroda.

Vodno oružničko zapovjedništvo Gračac izvještava:

U toku 5 i 6. rujna talijansko posadno zapovjedništvo u Gračacu pozvalo je četnike, da se vrate svojim kućama i da predaju oružje talijanskoj komandi u Gračacu sa rokom do 7. ov. mjeseca.

Žitelji grčko stočne vjere, koji se vraćaju u Gračac, neće da predaju oružje, izgovarajući se da ga nemaju. Od tamošnjih Hrvata traže stvari i robu i što god nađu, uzimaju, navodeći, da je to njihovo. Tu dolazi do sukoba između Srba i Hrvata.

Od povratka se saznaje, da su vode ciele pobune mahom biv. jugoslavenski oficiri, podoficiri, oružnici, šumari, učitelji i drugi državni službenici.

⁶ Kontrolu na putu Vrhovina—Plitvička Jezera vršili su partizani iz kotara Korenice.

⁷ Odnosi se na partizane iz kotara Gospić.

⁸ U selu Barlete partizani iz kotara Gospić zapalili su nekoliko kuća istaknutih ustaša.

⁹ Selo Bilaj napali su partizani iz kotara Gospić.

Naše oružništvo u Gračacu vrši službu u zajednici sa talijanskim oružništvom s time, što službu raspoređuje zapovjednik talijanskog oružništva.

5 rujna mnogi Hrvati pobjegli su u pravcu Zagreba.

Zapovjednik talijanske posade u Gračacu tražio je spisak ustaša, koji su bili u Gračacu. Nije im predat.

Primio bojničnik **Pozder Milan**

BR. 159

IZVJEŠTAJ RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED I SIGURNOST VELIKE ŽUPE GOSPIĆ OD 6 RUJNA 1941 GOD. O ŠIRENJU USTANKA U LICI

Bez broja: 6. rujna
1941.

Izvještaj o prilikama u Lici i Bosni.

**RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST VELIKE ŽUPE
GOSPIĆ I IZVJEŠTAJ O PRILIKAMA PRILIKOM PREUZIMANJA
VOJNE VLASTI PO II. ARMATI 6. RUJNA 1941.**

Pobunjenici vraćaju se iz Velebita i iz šuma, te se grupiraju u veće skupine, — dobro naoružane. — Zauzeli su sela Trebac, Medak, Počitelj, Čitluk, Divoselo, Ornice, i ostala pravoslavna sela prema Gračacu, gdje oni vrše absolutnu vlast. Imaju glavni stan u Medaku¹. Kotar Gračac sasvim u njihovim rukama osim mjesta Gračaca, gdje je do 1. rujna bilo 1500 domobrana, i mjesta Lovinac. 1. rujna general Lukić povukao sve domobranske odrede. Talijani nisu zauzeli spomenute položaje. U kotlini Udbine zauzeta sva sela samo u Udbini ostalo 60 ustaša i domobrana — obkoljeno — veza s Udbinom prekinuta². Pobuna se širi u kotaru Perušić i Otočac prema Jezeranima. Domobranj 30. VIII. povučeni iz Žute Lokve. Hrvatska sela u cijeloj župi prepuštena sudbini stalno uznemireni od četnika. Talijanske vojne vlasti bi morale preuzeti zaštitu, ali traže da se razoruža hrvatsko pučanstvo, a ne razoruža pobunjenike koji su dobro naoružani.

---

¹ Sva ova sela su oslobođena u ustanku od strane partizana Gospićkog kotara i kasnije stalno branjena. Štab partizanskog bataljona »Velebit« nalazio se tada u Vrebcu.

² Sela kotara Udbina oslobođena su u ustanku, a napad na Udbinu nije se mogao poduzeti, jer se tada u njoj nalazilo oko 1200 Talijana.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE HRVATSKE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U VREMENU
OD 27 KOLOVOZA DO 6 RUJNA 1941 GODINE**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Br. 652
Doglasno izvješće sa
područja ove pukovnije

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB

U Zagrebu, dne 9. rujna 1941.

Na temelju zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. Br. 320 J. S. od 31. srpnja 1941. a prema prikupljenim podatcima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području ove pukovnije, za vrijeme minulih posljednjih 10 dana.

I. OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA

2. — **Četnička akcija:** na području krila Gospić u stalnom je porastu, svaki dan su agresivniji i zauzimaju čitave prostore tako da se već pojavljuju po svim selima sjeverno od željezničke pruge Zagreb—Split, stigli preko Vrhovina ka Brinju, Brlogu i Žutoj Lokvi¹. Od strane naših vlasti zadnjih 8 dana skoro nikakve akcije nepoduzimaju se osobito od 1. ov. mj. u savezu sa ugovorom između naše države i Italije.

Na području krila Petrinja četnici iz šume Šamarice naoružani upadaju u pojedina sela i pljačkaju od seljaka novac, živežne namirnice, odijelo, obuću pa čak i konje i kola.

2. rujna o. g. došao je u selo Konopovinu², občine Mečenčani, kotar Kostajnica, obć. povjerenik iz Mečenčana Marko Stanić sa školskim nadzornikom Novoselac, da preuzmu školu od učitelja Miloša Mrazovca. U školi ih je obkolilo 6 naoružanih četnika i od Stanića oduzeli jedan samokres 6.35 zatim otišli u pravcu šume Šamarice.

3. rujna o. g. oko 11 sati u selu Crevarska Strana, opć. i kotara Vrginmost, iz zasjede teže su ranjeni ustaše Ivan Kuludžić i Stjepan Berto. Napadaj učinjen od četnika Ljubana Crevara³ iz Cre-

¹ Na ovom sektoru nalazili su se partizani iz Škara, Brinja i Dabra.

² Komogovina

³ Nije bio četnik, jer je cijelo selo bilo partizansko.

varske strane i još jednog nepoznatog, naoružani građanskim puškama i pobjegli u pravcu Petrove Gore.

5. rujna o. g. u selu Majske Poljane občine Jukinac, kotara Glina izboden je noževima mesar Jozo Žinčić⁴ iz Glina koji je od ozliede i umro. Napadači su četnici Milan Bunčić iz Vel. Šušnjara, obč. Kraljevcani, kotara Glina i još jedan nepoznati, naoružani vojničkim puškama nakon čega su pobjegli.

5.—6. rujna o. g. u selu Begovićima, obč. Jabukovac, kotar Glina⁵ od strane četnika iz Šamarice ubijen je jedan ustaša i drugi ranjen⁶. Dalji podatci manjkaju.

5. rujna o. g. četnici iz Šamarice poslali su poruku Evici Martinović, obč. Mali Gradac, kotar Glina, da više nesme držati u svojoj kući ustaške straže, jer će biti zapaljena. Tako se prijete i ostalim seljanima ako im nedaju živežnih namirnica.

Na području krila Ogulin u kotar Slunj, Vojnić, dolazi stalno do sukoba između četnika, domobrana i oružnika.

27. kolovoza 1941. četnici su napali oružničku stražu kod gradnje pruge u Krnjaku, na istu ispalili 4 hitca, ali nitko nije ranjen.

29. kolovoza o. g. oko 10 sati zaustavili su kod sela Zečiji varoš⁷ kotar Slunj, 8 konjskih kola natovarenih šećerom. Samo su tražili oružja od kirijaša, raspitivali za oružnike i ustaše, nakon čega su otišli.

29. kolovoza o. g. oružnička obhodnja od 6 oružnika iduć od Slunja u Primišlje napadnuta je kod sela Zečiji Varoš od četnika. Borba se vodila od 13.30 sati do kasno u noć. Ranjenih kod oružnika nije bilo, a kod četnika navodno 4 su ubijena i više njih ranjeno.

29. kolovoza t. g. četnici su napali pušćanom vatrom obhodu od 8 oružnika postaje Primišlje kod Čičinog mosta na rijeci Mrežnici i tom zgodom ubili oruž. vodnika Tomu Burić. Ostali oružnici su se pred jačom snagom četnika bez daljih gubitaka povukli⁸.

31. kolovoza o. g. u 5 sati napali su četnici oružničku postaju u Perjasici, u vojarnu bacili jednu bombu i ranili oružničkog vodnika Franju Župančića u obe noge. Četnika je bilo preko 200 naoružani sa puškama i pucali na vojarnu, našto su se oružnici morali povući, jer je zgrada drvena. Isti četnici napali su i istomjesnu občinu te spalili su arhivu⁹.

---

⁴ Ustaški koljač, učesnik u pokolju u glinskoj crkvi, ubijen od partizana Glinskog odreda.

⁵ Selo Begovici spada u kotar Petrinja.

⁶ Napad na ustaše izvršila su dva partizana iz Glinskog odreda. Ubijeni ustaša je poznati zlikovac Luka Mazalović.

⁷ Zečeva Varoš

⁸ Napad su izvršili partizani Zbješskog odreda.

⁹ Vid. dok. br. 35. akcije Prvog rajona, gdje je ovaj napad naveden pod datumom 30. VIII.

Povodom ovoga napadaja pojačane su postaje Primišlje i Perjasica, pa ima dosta pobjenih četnika i malo se stišali.

Na području ostalih krila po ovoj točki od zadnjeg izvješća važnijih promjena nije bilo.

3. — **O komunistima:** Na području krila Gospić su sve aktivniji jer im sve više ide u prilog sadanje pomirljivo držanje talijanskih vojnih vlasti prema četniku a to komunisti obilno koriste i pod ovim okriljem nesmetano rade.

Na području krila Petrinja, 29 kolovoza o. g. Jela Predović, rodom iz Lešća, kotar Metlika radnica u tvornici u Dugojresji, donijela je iz Karlovca komunističku brošuru »Okružna broj 2«¹⁰, pisana mašinom na 6 stranica. Brošura joj je po straži oduzeta i predana po poručniku Kraljiću vojnim vlastima, a Predovića pobjegla.

Koncem kolovoza o. g. uhićen je u Živaji, obć. Dubica, kotara Kostajnica bivši poštanski činovnik Đuro Mitrović, koji je pisao i poštom na razne strane razasiljao komunističke letke.

Noću 30.—31. kolovoza o. g. uhićen je u Donjoj Mlinogi, obć. Jabukovac, kotar Petrinja komunistički i četnik Miloš Peškirić kod kojeg je nađen razni promidžbeni komunistički materijal. Predan je ustaškom redarstvu u Zagreb.

***

Neustanovljenog dana mjeseca srpnja t. g. radnik Ivan Žugalj iz sela Stejapanovaca,¹¹ kotar Našice rekao je pred više ljudi, »Da sad kad je ova vlada zavladovala nema brašna, pa bi bilo bolje kad bi komunistima zavladao i Rusija pobjedila.« Predan je kotarskoj oblasti u Našice.

Na području krila Bjelovar. Noću 5. 6. rujna o. g. 12 nepoznatih ljudi obučanih u građanskom odjelu naoružanih vojničkim puškama, napali su na željezničku postaju u Trojstvu, kotar Bjelovar, polupali vrata i prozore, uzeli iz kase 300 kuna i od jednog stražara seljaka pušku sa 10 naboja, pijukom srušili dva brzoglasna stuba, nacrtali na zidu željez. zgrade srp i čekić i nestali¹². Potraga se za istima vodi.

Na području krila Ogulin: komunistički ima kotaru Delnice gdje su već mnogi uhićeni, ali se njihov jači rad opaža, na području kotara Slunji i Vojnić, gdje surađuju sa četnicima.

Na području krila Brod n/s.¹³ Noću 29.—30. kolovoza o. g. komunisti su u selu Sibinju, ubili ustaškog tabornika štivića Matu¹⁴

¹⁰ Redakcija ne posjeduje ovaj dokument.

¹¹ Stipanovci

¹² Napad su izvršili partizani Bjelogorske grupe, pod rukovodstvom Okružnog komiteta KPH Bjelovar.

¹³ Brod na Savi: (Slavonski Brod)

¹⁴ Ustaškog tabornika Matu Štivića ubili su diverzanti iz Slobodnice: Ivan Senjuka, Vasilije Kus-Strić, Stjepan Funarić-Jota, i Juco Vukelić-Šogor iz Gromačnika.

bacili dve bombe pred mlin Martinovića Mate¹⁵ u selu St. Slatniku, ubili Fligić Božu u selu Slobodnici, a ranili ustašu Domankušić Božu, svi kotara Brod n.-s. ova djela počinili su Fumarić Stjepan¹⁶, Senjuk Ivan¹⁷ i Babić Nikola¹⁸ svi iz Sibinja, kotara Brod n.-s.

Na želj. pruzi između Banove Jaruge i Lipovljana, nepoznati počinitelji podmetnuli su eksploziv pod tračnice¹⁹. Eksploziv je pro-nađen i uklonjen.

Jake obhodnje su u potrazi za ovim zlikovcima.

Na području krila Vinkovci: 31. 8. o. g. u vlaku Beograd—Zagreb nađeno je 3 klgr. komunističkih letaka.

Obćenito se opaža da se rad komunista sakriva iza četnika.

Na području ostalih krila po ovoj točki ove pukovnije težih do-godaža nije bilo.

4. — **Akcija sumnjivih, tuđinskih i antidržavnih elemenata:** 22. kolovoza o. g. pronjeli su glas po mjestu Donji Miholjac, obč. i ko-tara istog, tamošnji seljaci Mato Kovačević i Nikola Mikić, da Italija istupila iz trojnog pakta i da će sada Hrvati stradati. Isti su uhićeni predani kotarskoj oblasti Donji Miholjac.

U mjesecu lipnju ove g. pred više svjedoka u selu Stjepanov-cima, kotara Našice, rekla je tamošnja seljakinja Ana Bubl'k, da je ovo »Popišana država«, prijavljena je kotarskoj oblasti u Na-šicama.

Drugih važnijih događaja po ovoj točki od zadnjeg. izvješća nije bilo.

5. — **O stranoj propagandi u narodu:** Mađari neprestano uba-cuju vijesti, da će zaposjesti našu državu sve do Save, kako je stari tok Drave nekadašnja granica Hrvatske i Mađarske. Da su Hrvati nesposobni za samostalni život.

---

^{15, 18} Diverzanti Ivo Lovinčić-Rodo i Grga Sesar-Kum, sa nekoliko omladinaca iz s. St. Slatnika, izvršili su napad na mlin ustaše Mate Martinovića. Bačene su dvije bombe, koje su sami ovi diverzanti napra-vili; mlin je bio oštećen. Zadatak su dobili od narodnog heroja Stjepana Sekulića-Jucka, tada člana Mjesnog komiteta KPH Slavonski Brod (ubi-jen iz zasjede na pruzi Zagreb—Sisak 13 ožujka 1944 godine). 3 rujna, u Slobodnici, seoske ustaše su napali zapadnu diverzantsku grupu. Borba je trajala 15 minuta; jedan ustaša je ubijen i jedan ranjen. Tada se ovoj grupi pridružio Nikola Babić iz Slobodnice, student agronomije, član KPJ od 1940 godine. Nakon nekoliko dana uhvaćen je u Brodu pri održavanju veze sa Mjesnim komitetom KPH Brod i strijeljan u Za-grebu 19 listopada 1941 godine.

¹⁶ Stjepan Fumarić

¹⁷ Narodni heroj, poginuo kao komandant Dvanaeste udarne bri-gade u jurišu kod Grubišnog Polja 22 augusta 1944 godine.

¹⁹ Eksploziv su podmetnuli 5 partizana iz Banove Jaruge, koji su početkom listopada ušli u sastav odreda »Matija Gubec«.

24. kolovoza o. g. u selu Novom Gracu²⁰ kotar Virovitica, održali su govor mađarskoj manjini Ivan Fridrich, Vinko Kiš, Fabijan Novak, Lajoš Horvat i Laslo Doboš pripadnici mađarskih strelast h kruževa. Govorili su protiv mađarskih židova i grofova.

Opasna propaganda pojavljuje se iz Srbije nu poduzet'm mje-rama to se sprečava. Inače četnici sa komunistima Londonski i Mo-skovski krugoval, sve to vrši promidžbu koja Hrvate neosvaja, ali Srbi sa ostalim element ma sa zanosom ovo prihvataju i šire.

Pogibelnih događaja u ovom smjeru kako je to ovdje pod toč-kama 3—5 navedeno od zadnjeg izvješća na području ove pukovnije nije bilo.

Od strane Zapovjedništva ove pukovnije izdane su potrebne zapovjedi za sve slučajeve da se nepronađeni krivci pronađu, kao i potrebne upute za snalaženje i postupak u pojedinim slučajevima.

6. — **Prilike prehrane i prometa:** prehranbene prilike na po-dručju krila Gospić i Ogulin slabe su osobito u područjima gdje se vrše četničke akcije, pasivni su to krajevi a skupoća svaki dan raste. Na ostalom području ove pukovnije uz nadzor i štednju prehrana je osigurana. Opaža se tu i tamo zabrinutost radi male količine živežnih namirnica određenih po osobi.

Promet funkcionira svukud, osim na području krila Gospić, gdje se radi četničko-komunističke akcije ne može normalizirati.

7. — **O odnošajima vojske sa ustaškim organizacijama i građan-skim vlastima:** Dobri su.

8. — **Odnosaji sa savezničk'm vojskama čiji se djelovi nalaze u našoj zemlji:** Dobri su. Iz Zemuna je Njemačka kreis-komanda od-selila u Čačak.

II. STANJE U ORUŽNIČTVU

1. — Raspoloženje duh i disciplina u oružničtvu na dostojnoj su visini i predano vrši svoju dužnost.

2. — Incidenata i nereda od zadnjeg izvješća nije bilo.

3. — Uticaj strane izvještajne službe i neprijateljske promidžbe nije primjećen.

4. — Bjegstva nije bilo.

5. — Ponašanje častn.ka, dočasnika i oružnika u službi i van ove odgovara propisima.

III. VANJSKA SITUACIJA:

1. — U Srbiji će navodno Kosta Pećanac postrojiti sigurnosnu stražu od 50.000 četnika i 20.000 stražara za borbu protiv komu-nizma. Obrazovanje nove vlade Nedić, proširili su se glasovi, da će

²⁰ Novi Gradac

Srbi dobiti sve do Vinkovaca. Vladu podupiraju imućniji krugovi i svećenstvo. Neke vijesti tvrde, da se četnici neće pokoriti novoj vladi. Žandarmi se sada u Srbiji zovu straže, koja je slabo plaćena, stoga nezadovoljna. Oružničkih postaja nema, jer su sve razorene. Obćenito vlada nered.

Na području krila Gospić i Ogulin, prilike u pograničnoj zoni bez v dnijih su promjena. Raspoloženje hrvatskog stanovništva prema susjedima, vrlo je slabo, dočim grčko-istočnački živalj ispoljava simpatije prema istima.

U pograničnim mjestima Mađarske zapaženo je, da je jedan Mađarski vojni zbor u drugoj polovini mjeseca kolovoza o. g., održavao manevre koji su bili upravljani prema unutrašnjosti Mađarske. Mađarsko seljaštvo navodno je neraspoloženo radi rekvizicije žita, a za hranu ostavljeno je 200 klgr. po muškoj i 150 klgr. po ženskoj osobi.

Naš je živalj u Mađarskoj pod pritiskom mađariziranja i opaža se tendenca, da Mađari žele Hrvate prebaciti u Hrvatsku. Činovnici Hrvati odpuštaju se iz službe, a svećenike nagone da polože prisegu Mađarskoj.

Duž naše granice opaža se kretanje mađarske vojske. Na području ispod Kaniže²¹ vrše se vojne vježbe sa prćuvnicima, ostrim pušćanim i strojopušćanim pucanjem. Pojaćane su posade tako, da je u Prelogu 1150 vojnika i 25 mitraljeza i 12 topova, u Ćakovcu oko 3000 vojnika i raznih rodova oružja, u Ljegradu²² 200 pješćaka i 15 mitraljeza. Na ostalom djelu granice od Đekeneša do Barća, opažaju se manji pokreti vojske. Mađari navode da se ovo vježbaju pričuvnici za ruski front.

U selu Baćkom Brijegu naloženo je Hrvatima i Njemcima od mađarskih vlasti, da izvjesje mađarske zastave, a ovi to nisu htjeli, već su izvjesili svaki svoju zastavu. Navodno su izjavili, da ako dođe do plebiscita, da će glasati za Hrvate.

2. — Strani vojni bjegunci nijesu primjećeni.

3. — Na granici prema Italiji opaža se jaka težnja za švercovanjem koje se vrši konjima i ostalom stokom, te živežnim namirnicama jer se ovo u Italji skupo plaća. Za suzbijanje ove ilegalne trgovine ulažu se sve sile, ali ipak radi pomanjkanja dovoljno službenika, sasma ovo sprijećiti, dvojbeno je.

4. — **Odnosaji sa pogranićnim vlastima susjednih država:** Dobri su.

Veći promjena po ovim toćkama od zadnjeg izvješća na području ove pukovnije nije bilo.

²¹ Velika Kaniža

²² Legradu

IV. OBĆI ZAKLJUČAK

Na području krila Gospić, Ogulin i Petrinja, potrebno je što prije energično pristupiti likvidaciji četničkih i komunističkih bandi, što će mnogo doprinijeti ugledu naših i talijanskih vlasti. Bilo bi dobro da se na stanovništvo koje je po šumama izda proglas, da se vrati svojim kućama, a koji to neće, da će mu biti zaplijenjena imovina i tome slično.

Održanje zakonitog reda i sigurnosti, siguran je zalog napredka a time i doglasne službe.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

(M.P.)

DOSTAVLJENO:

Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu
i Zapovjedništvu 2. 3. 4. oružničke
pukovnije.

BR. 161

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE OTOČAC OD 8 RUJNA 1941 GOD. O UNIŠTENJU POŠTANSKOG AUTOBUSA NA PUTU OGULIN—SENJ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 2813/J. S.

Primljeno 9. IX. 1941.
Autobus Ogulin—Senj
po četnicima uništen.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
»Predsjedništvo O«

ZAGREB.

Zapovjednik oružničke postaje Otočac sa brojem 711 od 8 rujna t. g. brzoglasno javlja:

»Poštanski autobus, koji saobraća Ogulin—Senj, 8. rujna t. g. u 6 sati na Kapeli po četnicima uništen¹. Dva putnika u šumi odve-

¹ Napad su izvršili partizani iz kotara Brinje. Dvojica ustaša su odvedena i strijeljana.

dena po četnicima. Brzglasna linija uništena. Drugih žrtava nije bilo. Talijanska komanda izvijestena.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

(M.P.)

ZAPOVJEDNIK, GENERAL:
Mizler

RAZASLATO:

Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva:

»Predsjedništvo O« i (Glavni Stožer)

te Ravnateljst. za javni red i sigur.

BR. 162

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U KNINU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI U VREMENU OD 31 SRPNJA DO 9 RUJNA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. Br. 321/J. S.

Izvještajna služba,
izvješće za posljednjih 10 dana.

ZAPOVJEDNIŠTVU 4 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

SARAJEVO

Knin, 9. rujna 1941.

Prema privremenom Uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i Zapovijedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. Br. 320/J. S. od 31. srpnja 1941. podnosim slijedeće izvješće za posljednjih 10 dana.

I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) Raspoloženje naroda obzirom na vanjske i unutarnje prilike i događaje.

• Raspoloženje velikog djela hrvatskog naroda prema Državi i Poglavniku je vrlo dobro. Izuzetak od ovoga čine pojedinci, koji su ili filokomunisti ili velikij jugosloveni, ali se njihov uticaj i ne osjeća. Među Hrvatima je veliku zabunu i potištenost proizvela vojnička okupacija ovih krajeva od strane Italije. Pod utisc'ma strane promičbe koja se podržava i širi najviše preko neprijatelja hrvatskog

naroda u narodu vlada uvjerenje da je vojnička okupacija ovih krajeva tek prvi korak preuzimanju civilne vlasti i konačnom pripojenju svih ovih krajeva Italiji. Izvor ove promičbe je izgleda u Splitu gdje je na okupu veliki broj izbjeglih Židova, Jugoslovena i komunista. Ovu promičbu vrše u velikoj mjeri i pravoslavci jer im to ide u prilog pošto smatraju da bi pod talijanskim vlastima bili zaštićeni kako u ličnoj tako i u imovinskoj sigurnosti. Uslijed ovoga kod hrvatskog djela naroda opaža se opća potištenost i strah. Ovaj strah i potištenost kod naroda učvršćuje činjenica što je željeznička pruga Knin—Gračac već preko mjesec dana u prekidu i što je to pogodilo narod vrlo osjetljivo u ekonomskom pogledu. Međutim narod vidi i zna da je pruga već preko 15 dana opravljena, a saobraćaj se ne uspostavlja, te se to tumači kao namjera Talijana da se narod još više ekonomski upropasti i onesposobi za ma kakovu borbu, te se ovo kod naroda smatra kao siguran znak konačnog zaposjedanja ovih krajeva po Talijanima.

Osobito je teško kod naroda odjeknula vijest da se i naša vojska mora povući sa teritorije zauzete od Talijana. Veliki broj talijanske vojske u svima mjestima i stalno novo pridolaženje izaziva još veći strah i potištenost. Ovo stanje pogoršano je još i time što je cijeli hrvatski živalj oko Knina morao pred akcijom četnika napustiti svoje domove i povući se u Knin i to upravo u času kad je trebalo sabirati poljske plodove i pripremati se za zimu. Ljetina je za 80% upropašćena i narod sa strahom gleda u budućnost. U Kninu je bilo i do 2000 izbjeglica sa okolnih sela, koji se sada postepeno vraćaju kućama gdje često nailaze na samu pustoš.

Vjerovatno je da se i od strane Talijana vrši makar i od neodgovornih elemenata izvjesna propaganda u smislu konačnog zaposjedanja ovih krajeva po Talijanima.

Srpski živalj u cjelosti je veliki protivnik sadanjeg stanja i porredka u N.D.H. Nema nikakove razlike u mišljenju onih koji su u četnicima i onih koji su kod kuća. Ovo neraspoloženje je u posljednje vrijeme još pojačano, jer se veliki broj izbjeglica vraća u Knin i okolinu gdje nailazi na potpuno opustošene domove i saznaje za svoje nestale i sve to pojačava njihovo neraspoloženje prema N.D.H. U javnosti ovo ne pokazuju i drže se posve povučeno. Opaža se da pravoslavci uživaju za sada izvjesnu naklonost talijanskih vlasti.

Koncentracioni logori u koliko ih je bilo na ovom području su likvidirani intervencijom talijanskih vlasti.

2.) Četnička akcija i preduzete protimjere:

Cijeli pravoslavni živalj sjeverno od Knina i neka sela istočno i južno od Knina nalaze se u četnicima. Izuzetak su samo pravoslavna sela na Kosovu, koja još nisu otvoreno istupila, ali na sve načine potpomažu akciju četnika.

Glavni rad četnika sastoji se u tome što su oni potpuno opkolili Knin na udaljenosti negdje ne više 1 klm¹. Svaki saobraćaj sa Kninom i iz Knina nemogućan je bez njihove kontrole. Na svima izlazima i putevima imaju četnici svoje straže. Donos na pijacu životnih namirnica potpuno su onemogućili. Radi toga i vlada u gradu opća nestašica svih životnih namirnica što građane i izbjeglice vrlo teško pogađa. Česti su slučajevi odvođenja pojedinih lica Hrvata od strane četnika koja se malo udalje iz grada. Ove straže onemogućavaju dolazak radnika iz obližnjih sela, a vrše teror nad onima pravoslavicima iz sela, koji bi htjeli što u grad pronjeti ili ići na rad.

Talijani se posve slobodno kreću u svim pravcima i njima se ne čine nikakove smetnje. Oni u obližnjim selima gdje su ustanovljeni izvjesni dani koji su kao pazarni kupuju sve što im treba jeftino.

Zaklana stoka gotovo se svakodnevno izvozi u Split i Šibenik, kao i ostala mjesta gdje ima talijanske vojske, a u gradu je nemoguće često po više dana dobiti uopće mesa i to po cijeni od 60—70 kuna kg.

Talijani se odnose prema četnicima posve pomirljivo i nadaju se da će se sada poslije izdatog proglasa narodu ovo pitanje za nekoliko dana riješiti. Proglas je izdat 7. ov. mjes. i u njemu se narod poziva da se vrati kućama, da odloži oružje i da će svakom biti zamčena sigurnost.

Rezultat izdatog proglasa nije se do ovoga časa mogao utvrditi jer je prekratko vrijeme. Opće je mišljenje, da će se 80% pravoslavnog življa vratiti kućama, a samo oni mlađi i koji imaju kakovo djelo na duši će ostati u šumi kao neka naoružana rezerva i zaštita onih koji će se vratiti kućama i predati oružje. Vjeruje se da će se oružja vrlo malo predati, nego da će ga četnici posakrivati u planinama, kako bi ga u slučaju potrebe opet imali.

Hrvati slabo vjeruju da će ih Talijani moći potpuno zaštititi pred četnicima i pred onim koji se vrata kućama. Ovaj se strah pojavljuje najviše kod onih čije su kuće usamljene ili se nalaze u pravoslavnom selu.

Oružničke postaje koje su u početku pobune povučene nisu još uspostavljene i tako je cijeli taj kraj bez ikakove kontrole i naše vlasti. Očekuje se da će se kroz neko vrijeme postaje moći uspostaviti u zajednici sa Talijanima.

Svaka protumjera protiv četnika i njihova rada onemogućeno je od strane Talijana, a niti je do sada bilo dovoljno snage da bi se mogla preduzeti.

Jevreja ima vrlo malo na reonu i njihovo je raspoloženje kao i kod pravoslavaca. Svi oni vjeruju u pobjedu Engleske i Rusije i čekaju čas osvete.

¹ Vidi dok. br. 113.

Od posljednjeg izvještaja do sada desili su se ovi slučajevi:

25. VIII. 1941. satnija domobrana koja je bila u Berkoviću, kotara Stolac povukla se je prema Nevesinju. Sa ovom satnijom od oko 200 domobrana povukli su se i oružnici postaje Berković te izvjestan broj građana muslimana. Odmah po izlasku iz Berkovića napadnuti su po četnicima i prisiljeni na predaju. Četnici su domobrane razoružali i pustili prema Nevesinju, a građane muslimane su pobili. Također su strijeljali 5 uhvaćenih oružnika. Jedna satnija iz Nevesinja kasnije je ponova zauzela Berković. Oružnička postaja je uspostavljena ponovo.

28. VIII. 1941 održana je liturgija u pravoslavnoj crkvi u Kninu poslije 3 mjeseca. Liturgiju su držala dva popa koji su u Knin stigli iz izbjeglištva autom u pratnji talijanskih častnika. Službi u crkvi su prisustvovala i 2 talijanska častnika.

U vrijeme 23—24. VIII. 1941. na više mjesta oko Knina istaknute su od strane četnika talijanske zastave i to na uzvisitijim mjestima. Zastave su istaknute po nagovoru talijana koji su ih i dali.

1. IX. 1941. na granici reona postaja Kiseljak i Hadžići sukobila se jedna oružnička patrola pojačana ustašama sa 10 četnika i u borbu su 2 naoružana četnika ubijena, a ostali su se razbjegli u šume. Potraga se vodi.

1. IX. 1941. u blizini D. Vakufa napali su četnici putnički vlak. Uz borbu su se četnici povukli prema Janju. Žrtava sa naše strane nije bilo.

3. IX. 1941. 5 žena porodice Šimić iz sela Golubića otišle su iz Knina, gdje su bile kao izbjeglece svojim kućama u Golubić. Četnici su ih uhvatili i zatvorili, ali su ih poslije 2 dana pustili na intervenciju talijana.

7—9. četnici su uhvatili Franu Šimića gostioničara iz Knina u Vrbniku, selu u neposrednoj blizini Knina. Šimić je bio pošao u Šibenik da kupi vino. Kod sebe je imao oko 60.000 kuna. Do sada se ne zna što je sa njim.

Kako se vidi akcija četnika je vrlo ograničena osim slučaja kod Berkovića. Ulaskom Talijana u ove krajeve prestala je i aktivnost četnika i po svemu sudeći ona će na području zaposjednutom od Talijana prestati posve za koji dan. Talijani su u stalnom dodiru sa predstavnicima četnika, ali o čemu se vode pregovori nije se moglo do sada utvrditi. Hrvati vrlo sumnjivo i s nepovjerenjem prate i suviše pomirljivu akciju Talijana prema četnicima i trepe pred budućnošću.

3.) O komunistima:

Akcija komunista koja je nedavno bila uzela zamaha gdje su oružane skupine komunista najviše iz okoline Splita i Šibenika stupale u borbu što je iznijeto u prošlom izviješću energičnom akcijom naših snaga i Talijana presječen je i ugušena. Do otvorene borbe

sa komunistima ponovno nije dolazilo i ako i sada imaju pojedine manje skupine raspršenih komunista koje lutaju po planinama u težnji da se prebace u reon Drvara i priključe tamošnjim komunistima i četnicima.

Stupanjem komunista u otvorenu borbu onemogućeno je da se otkriju njihove organizacije i jataci, kao i da se bolje upoznaju sva lica koja su dosada prikriveno bili komunisti ili ove pomagali. Istaknutiji su pohapšeni, a nad ostalim se vodi strogi nadzor. Na taj način je komunistima vrlo otežano snabdjevanje i prikupljanje vijesti o kretanju naših i talijanskih snaga.

Cijela akcija komunista vođena je iz Splita i Šibenika.

26. VIII. 1941. državni sud N. D. H. u Sinju osudio je na smrt 24 u borbi uhvaćena komunista² i presuda je izvršena strijeljanjem. Veći broj komunista zadržan je u zatvoru zbog mjera javne sigurnosti.

Komunista i filokomunista ima dosta osobito u većim mjestima oko Makarske i Omiša. Svi su oni uvjereni u konačnu pobjedu Rusije i Engleske, a preko toga i u konačnu pobjedu komunizma.

23. VIII. 1941. rasturani su u okolici Vrlike i Kijeve komunistički letci. U jednom letku koji je umnožen na pisaćem stroju i počinje sa »Drugovi Hrvati«, a završava »Centralni komitet komunističke partije Hrvatske« poziva se, da se Hrvati ujedine i vode borbu protivu plaćenika i kapitalističkih ugnjetača, te da ne slušaju Hitlera, Musolinija, Poglavnika, Budaka, Kvaternika i druge.

U drugom letku koji je također pisan na pisaćem stroju pod naslovom »Drugovi na frontu i u pozadini, narode Srpski i Hrvatski« a završava »Štab Gerilskih odreda za Srb i okolinu«, na pogrdan način napadaju se ustaše kao i sam Poglavnik, zatim napada se Italija i fašizam.

U trećem letku koji nosi naslov »Proleter i svijet zemalja ujedinite se. Hrvatski i Srpski narode Knina i okoline« a završava se »Komunistička partija Hrvatske — akcioni odbor« i također pisan na pisaćem stroju i umnožen. U ovom letku napadaju se Ustaše koji su na stotine lica poklali, a napada se i sam Poglavnik.

18. kolovoza 1941. više sela Makra, namjestu zv. Martinov grob, kotara Makarska, ispod same litice visoko oko 50 metara, nađen je leš Luke Bakić, obučara iz Makarske, u potpuno raspalom stanju. — Istragom je ustanovljeno, da je po srijedi nesretni slučaj. — Bakić je bio poznati komunista, koji oko 1. kolovoza ov. g. pobjegao od kuće u namjeri da pobjegne u Split.

15. VIII. 1941. iz sela R barića, kotar Sinj pobjeglo je u planinu 17 seljaka komunista³ od kojih su se 3 vratila svojim kućama.

² Odnosi se na borbe Splitskog i Solinskog partizanskog odreda. Vidi dok. br. 131 i dok. br. 143.

³ Odnosi se na partizane Sinjskog odreda.

Od ovih je 13 Hrvata, a 4 pravoslavca. Oni su se nalazili u planini Ublja gdje ih je bilo oko 50. Naoružani su i imaju 2 puškomitraljeza. Vođa im je Vice Buljan iz Splita i još jedan kojemu se nezna ime, a učestvovao je u španjolskom ratu. Oni su se vjerovatno prebacili u okolinu Drvara.

2. IX. 1941. ophodnja postaje Domanović pronašla je u selu Opličići kotar Stolac istaknutu na jednom jablanu crvenu zastavu. Pritvoreno je 12 lica pravoslavaca pod sumnjom da su imali veze sa ovim djelom. Zastava je skinuta, a krivci predati vlasti.

4.) O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata.

Kako je u uvodu rečeno na području kotara Kninskog i prema Lici i Drvaru četnici se nesmetano kreću, pričaju da Rusi pobjeđuju, pa čak da su došli i u Hrvatsku, a narod jer nema veze sa vlastima to vjeruje. Komunisti čine to isto. Prisutnost stranih agenata nije primjećeno.

5.) O stranoj propagandi u narodu.

Putem krugovalnika neprijateljskih stanica šire se najrazličitije vijesti u cilju prikazivanja nekih Ruskih pobjeda nad Njemcima i uspostavljenju Jugoslavije poslije rata.

Mnogo lica iz Šibenika, Kaštela, Trogira i Splita a gdje se nalazi i veći broj izbjeglica, Židova i grčkoistočnjaka koja su naklonjena Italiji šire svakodnevno vijesti kako će ovi krajevi koje je sada vojnički preuzela Italija biti konačno pripojena Italiji. Ove vijesti vrlo se brzo šire, te narod sa strahom gleda u budućnost i velikim nepovjerenjem u svaki rad Talijana. Tamo se ubjedljivo govori da Hrvatska više ne postoji, da je Poglavnik ubijen ili pobjegao, pa su neki putnici iznenađeni kad dođu na naše područje i vide da još postoje naše vlasti.

6.) O prilikama prehrane i prometa.

Prehrambene prilike u cijelom području Knina su vrlo teške. Pošto je nemogućan svaki dovoz ma čega u Knin već više od mjesec dana to se u varoši nemože uopće dobiti ništa osim malo zelja. Masti, Ulja, šećera, riža, brašna, sapuna, soli, drva i ostalo u opće nema. Meso je kad ga ima po 60—70 kuna kg. Narod je u vrlo teškom položaju. Ako u pravcu Gračaca ne proradi za normalan saobraćaj prilike će biti očajne. U Mostar je došlo nekoliko vagona brašna za Knin, ali radi slabe organizacije oko prevoza i nedostatka prevoznih sredstava ovaj rad ide vrlo sporo. Postoji istina prehranbeni odbor, ali je od njega dosta slaba korist i njegov dosadanji rad i preduzimljivost ne uliva nikakovo povjerenje narodu.

Ljetina je i ako je bila dosta dobra propala i veliki broj izbjeglica ostao je bez sredstava za život zimus.

Rekvirirani automobili koji bi služili za prenos hrane iz Mostara neracionalnom upotrebom od ranijih ustaških vlasti su upropašćeni i slabo sposobni za veći put. Za njihovu opravku niko se ne stara. Pored toga nafte i benzina uopće nema.

Narod neće da prodaje namirnice za novac nego traži zamjenu u stvarima koje njemu trebaju. U sve ovo veliku je pometnju učinilo i naglo povlačenje dinara od 100 i 50 dinara i to upravo u času kad uslijed prekida saobraćaja nisu dolazile novine i svijet nije pravovrijemeno o tome obavješten. Liferanti mesa za Talijane uzimaju od naroda dinare, koji nije mogao zamjeniti za kune i sa tim novcem kupuju stoku po selima, koja su u vlasti četnika, jer četnici kune neće da primaju.

Ako se za koji dan ne onemogući snabdjevanje Knina i okolice vlakom imaće presudnih posljedica.

Prehranbene prilike na reonima ostalih krila bolje su, ali i tamo samo po varošima, dok sela ostaju isto bez najpotrebnijih namirnica.

Na raspoloženje naroda utječe negativno i to što trgovci dižu cijene robi po volji, a maksimaliranje cijena imalo bi za posljedicu da se u opće ništa nebi dobilo radi oskudnog i teškog dovoza.

7.) O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:

Odnosi sa savezničkom talijanskom vojskom su sada mnogo bolji nego prije. Na svakom koraku opaža se ta promjena i Talijani se pokazuju vrlo susretljivi u svemu. Naročite su dobri odnosi oružništva sa Talijanima.

Bilo je izvjesnih nesuglasica sa Talijanima tako na pr. 25 kolovoza 1941. istaknut je na zgradi osnovne škole u Sumartinu, kotar Brač, od strane ustaškog rojnika oglas slijedeće sadržine: »Od strane ovog ustaškog roja zabranjuje se djevojkama-ženskinjama zajedničko kupanje sa vojnicima na mjestu zvanom »Za Kopita« kraj Sumartina, a koja bi se u ovu zabranu ogriješila biće pozvana na odgovornost i za kaznu biće joj odrezana kosa⁴«. Zapovjednik talijanske vojske u Selcima je naredio da se ova tabla sa škole skine i da će ovo fotografirati i dostaviti svojim višim starešinama.

26. kolovoza ove god. seljak Politeo Vlado iz Novisela⁵, kotar Supetar, vraćao se oko 22 sata na svome magarcu kući. Usput je

---

⁴ Odmah nakon okupacije Skojevci, napredni omladinci i drugi aktivisti NOP-a, rezali su kosu ženama, koje su išle s Talijanima i ustašama, te ih tako žigosali i kažnjavali. Ustaški zastupnici u selima na otoku Braču su samo zastrašivali žene ovom mjerom, ali nije poznato da su je provodili.

⁵ Novo Selo

sreo jednog talijanskog vojnika naoružanog ali u pripitom stanju, koji mu je nešto govorio i bezrazložno ga počeo napadati, ali pošto on ne razumije talijanski jezik, da je mislio da će ga tući i tako se sa magarca skinuo, vojnik u tom momentu opalio je iz svoje puške jedan naboј u vis, koji da mu je prošao mimo glave, i potom mu naredio da ide ispred njega nazad u Povelje, držeći pušku stalno u stavu »sprem« i tek kada su došli do parobroda, pustio ga da se može vratiti svojoj kući.

Ovo nije doprinjelo promjeni ovoga stanja.

II. STANJE U VOJSCI:

1.) Moral i disciplina kod oružnika nisu još na željenoj visini. Moral je najviše poljuljan u času preokreta kada su mnogi oružnici stradali ni krivi ni dužni. Mnogima je propalo sve što su imali. U vremenu rasula bili su oružnici prepušteni duže vremena sami sebi i to sada dolazi do izražaja. U nedavnom ustanku četnika ponovno su mnogi izgubili sve što su imali, a to štetno utječe na njihovo raspoloženje. Disciplina je prosječno dobra.

Kod pomoćnih oružnika domobrana opaža se nemir i nezadovoljstvo jer već više mjeseci služe i pitanje njihova otpusta nije riješeno. Rad po tome je u toku. Neki domobrani u pričuvi bili su pozivani za vrijeme bivše Jugoslavije 4—6 puta na vježbu, pa im sada teško pada ovo služenje u vojsci, jer su im domovi i porodice prepuštene sami sebi. Pogibija 23 domobrana u nedavnim borbama sa četnicima također je negativno djelovala.

15 kolovoza 1941 oko 15 sati stožerni narednik 15 pješadijske pukovnije Šetina Alojz (Slovenac) udaljio se je biciklom iz Knina u pravcu sela Kovačiča, koje je udaljeno od Knina 6 klm. Pretpostavljalo se, da su ga na putu predusrelj i zarobili četnici. Našom intervencijom uputile su talijanske vlasti četnicima zahtjev, da se stožerni narednik Šetina pusti u svoju jedinicu. Poslije 2 dana četnici su poslali odgovor talijanskoј vlasti u Knin i priložili vlastoručno pismo stožernog narednika Šetina u kome isti navodi, da nije zarobljen već se dragovoljno priključio četnicima. Provjeru kod izvjesnih seljaka pravoslavaca primljena su ista obavještenja, na ime, da se je stožerni narednik Šetina Alojz dragovoljno priključio četnicima.

Po izjavi njegovih starih i dočasnika koji ga bliže poznaju, te obzirom da je oženjen i otac jednog djeteta koji od svojih beriva izdržava obitelj u Šibeniku, a u glavnom ostavio je sve svoje stvari u Kninu, otpada sumnja da se je namjerno priključio četnicima već je stvarno zarobljen. Njegovo vlastoručno pismo smatra se da su četnici iznudili.

Na moral oružnika utječe štetno i velika skupoća i nestašica namirnica, kao i to što većina ženjenih živi odvojeno od svoje poro-

dice, koje su mnogi u krajevima koji su pripali Italiji. Sa početkom školske godine pojavljuje se kod ženjenih oružnika briga za školovanje djece u srednjim školama, kao i obskrbe te djece.

Smještajne prilike osobito u krilu Knin su vrlo loše. I ako je popravku ovoga stanja preduzeto sve što se moglo pitanje je ostalo neriješeno. Mnogi oružnici nemaju ni po jedno čebe, nemaju plahta, slamarica, kreveta, a mnogi imaju i vrlo slabo odijelo. Sve ovo štetno utječe na moral i duh oružnika. Također i pitanje njihova prijema i očekivanje rasporeda zadaje im dosta brige. O ovome je zasebno izvješteno.

2.) Incidenti, neredi i izgrodi većeg značaja:

Nije bilo.

3.) Uticaj strane izvještajne službe i neprjateljske propagande:

Nije primjećeno osim kako je naprijed navedeno.

4.) Bještva iz oružništva:

Bještva iz vojske osim navedenog slučaja nije bilo.

5.) Ponašanje častnika, dočasnika i momčadi van vojarne i kruga:

Propisno. Razvodnik se postaje Srinj ne Dalić Franjo otišao je u Split bez dozvole gdje je lumpovao i gdje je pri hapšenju od strane Talijana kod njega nađeno 13.000 dinara. Predpostavlja se da je ovaj novac bio namjenjen švercu. Istoga ću odmah predložiti za otpust iz službe kad se utvrdi pravo stanje.

Najviše nereda po postajama stvaraju leg'onari koji su došli iz Njemačke potpuno razuzdani i nepokorni. Preduzete su energične mjere da se nevaljanci uklone iz oružništva.

Kod vojnika u Kninu primjećuje se nezadovoljstvo radi slabih smještajnih prilika, pošto su Talijani sve vojarne zaposjeli.

III. VANJSKA SITUACIJA:

1.) Nisu se mogli prikupiti nikakovi podatci. Zna se da narod u krajevima pripojenih Italiji također trpi od nestašice životnih namirnica, a osobito svijet po otocima.

2.) O stranim vojnim bjeguncima.

Nije bilo slučajeva.

3.) O nedozvoljenim prelazima na granici, švercu i tome slično:

Pošto je pokretom talijanske vojske onemogućena našim organima kontrola granice to se nema podataka o tome. Osjeća se da se šverc u velike razmahao, ali je nemoguće suzbijati, radi ograničenja kretanja oružnicima i ostalim organima.

4.) Odnos sa pograničnim vlastima susjednih država.

Dobri su i incidenata nije bilo.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK:

Politička situacija je prilično nejasna. Stanje javne sigurnosti vrlo slabo u kotaru Kninskom inače je dobro.

Primjećuje se, da je obavještajna služba kod Talijana vrlo dobro razvijena i organizovana.

(M.P.)

Zapovjednik pukovnik:
Boić

DOSTAVLJENO: Vrhovnom oružn. zapovjedništvu; Zapovjedn. Jadranskog i Bosanskog divizijskog područja; Zapovjedn. 1, 3 i 4 oružn. pukovnije i svim kriln'm oružn. zapovjed. ove pukovnije. —

BR. 163

IZVJEŠTAJ KRILNOG ZAPOVJEDNIŠTVA GOSPIĆ OD 10 RUJNA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U SJEVERNOJ LICI

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 664-J. S.

Izvešće o komunističko-četničkoj akciji na području krila Gospić.

VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

ZAGREB.

Zagreb, 10. rujna 1941.

Savezno sa izvješćem ove pukovnije Taj. Broj 659-J. S. od 9. rujna 1941. dostavlja se naknadno prispjelo izvješće krila Gospić Taj. Br. 221 od 8. rujna 1941. u sljedećem:

»Oružnička postaja Jezerane izvjestila je: 8 rujna t. g. oko 6 sati, četnici su napali poštanski samovoz (autobus) koji saobraća na liniji Josipdol—Senj.¹ Napad je izvršen od strane 8 četnika u Velikoj Kapeli a između mjesta Modruš i Jezerane, kotar Ogulin, postavljanjem velikog drveta preko puta i paljbom iz pušaka. Tjeraoc

¹ Vidi dok. br. 161.

samovoza je pobjegao. Putnike su četnici pustili, a zadržali su pošlužitelja kotarske oblasti Brinje Ivana Čanića, rodom iz Kaniže², kotara Gospić, koji je putovao u Brinje, te jednoga putnika (nepoznatog imena) koji je putovao za Senj, a također su zadržali i svu poštu koja se nalazila u samovozu. Isto tako su ispresjecali gume na navedenom samovozu. Ovi četnici prekinuli su brzoglasno-brzozglasni promet na liniji Jos'pdol—Jezerane. O ovome su nadležni od strane postaje izvješćeni.

Dne 8. ov. mj. ova postaja dobila je zapovjed od talijanske oružničke postaje Križpolje, da se oružnička postaja Jezerane preseli u Križpolje, kotar Brinje.

Po ovome molim žurno intervenciju, jer nije logično da postaja bez naročite potrebe napušta svoje sjedište i time stvori paniku kod tamošnjeg stanovništva.

Oružnička postaja Lovinac izvjestila je: Talijanska komanda na željezničkoj postaji Lovinac, usmeno je zapoviedila ovoj postaji, da primljeno oružje od razoružanog hrvatskog stanovništva preda talijanskoj vojnoj vlasti.

Kako se ovo događa na celom području ovog krila, što se vidi i iz samog proglasa II. talijanske armate, to po ovome molim izdati potrebnu zapovied.

Vođni oružnički zapovjednik u Senju izvjestio je: Zapovjednik naše vojne posade u Otočcu, svakodnevno traži izvješće o prilikama na području voda. Buduće već postaje izvješćuju nadležne vlasti i krilno zapovjedništvo, molim da se od davanja izvješća zapovjedniku posade oslobodim.

Po prednjem molim da se zapovjedniku naše vojne posade u Otočcu izda potrebna zapovied.

Oružnička postaja Široka Kula izvjestila je: Prema saznanju od naših izbjeglica sa područja oružničke postaje Bunić, četnici su na mnogo mjesta prekopali put Široka Kula—Bunić, a ovo potvrđuju i sami talijanski vojnici sa posade Široka Kula.³

Oružnička postaja Gospić izvjestila je: 6. ov. mj. bivši čuvar željezničke pruge u Sv. Barbari Ante Čanić iz Kanže, kotar Gospić, prije 5 dana napustio je svoje mjesto službovanja i pobjegao u Zagreb, jer da nije mogao više izdržati teror talijanskih okupatorskih vlasti, kao i da se nije mogao izdržavati sa plaćom primljenom od Talijana, a koja plaća za željezničko osoblje iznosi od 450 do 700 lira mjesečno. Isti je izjavio, da talijanske željezničke vlasti sva željeznička postrojenja koja se nalaze u Sušaku i na području bivše Jugoslavije demontiraju i odvoze u Italiju.

---

² Gosp. Kaniža

³ Cestu su prekopavali partizani iz kotara Korenica.

Danas je stigao u krilnu stojbinu pokusni oružnik ovoga krila sa postaje Srb, Martin Miletić, koji je u početku komunističko-četničke akcije pri napadu na postaju Srb pobjegao u Kulen Vakuf gdje je bio na službi. Njegovu izjavu o napadu na oružničku postaju Srb, dostaviti ću naknadno.

Dostavlja se prednje na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

BR. 164

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE VRHOVINE OD 11 RUJNA
1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI RUDOPOLJE-
JAVORNIK**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE .
Broj 2647/J. S.

Postavljanje dinamita na željezničku prugu između postaja Rudopolje—Javornik.

**RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

ZAGREB.

Zagreb, dne 17. rujna 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Vrhovine sa dopisom Br. 1009 od 11. rujna 1941. — javlja sljedeće:

»Dne 9. rujna 1941. — oko 18 sati na željeznoj čkoj pruzi, između željezničke postaje Rudopolje—Javornik, udaljeno od željez. stražare br. 33 oko 400 metara, kotara Otcčac, prigodom prolaza osobnog vlaka br. 1009, koji je išao od Gospića u smjeru Zagreba, eksplodirale su dvije postavljene dinamitne patrone pod kotačima vlaka. — Pri-

godom ove eksplozije nije pričinjena nikakova materijalna šteta na vlaku i željezničkim tračnicama i vlak je bez zaprieke prosljedio dalje prema Zagrebu.

Dinamitne patrone postavljene su u nasipu, koji je na ovom mjestu zidan, te je isti prigodom eksplozije dinamita porušen u dužini 6 u širini 2 metra. Jedna dinamična patrona nije eksplodirala.

Istodobno i na istom mjestu odrezano je sa p.lom 5 stubova od brzojavno-brzoglasne linije i žice potrgane.

Istog dana popravljen je porušeni nasip i uspostavljena brzojavno-brzoglasna linija, tako da redovan promet nije bio prekinut.

Ovo djelo počnila je četničko-komunistička banda, koja već nekoliko dana krstari po okolnim šumama, oko same željezničke pruge.¹

Na licu mjesta nisu se mogli pronaći nikakovi tragovi iza počinitelja ovog djela, po kojima bi se isti mogli ustanoviti, jer je teren kamenit i šumovit.

Obližnje željezničko osoblje ispitano izjavljuje, da nije za vrijeme vršenja službe prije i poslije ovog događaja n'koga vidjelo na pruzi i oko iste u neposrednoj blizini, jer je samo mjesto zamačno i nije vidljivo, pošto je pruga krivuljava i predjeo oko nje šumovit.

Vođenim izvidima u suradnji sa italijanskim vojnim vlastima, do sada se n'je uspjelo ući u trag počiniteljima ovog djela, ali se za istima i dalje energično traga u svim pravcima.

Po ovome je dostavljeno izvješće Obćem povjereniku kod 2. Armate talijanske vojske u Karlovcu i kotarskoj oblasti u Otočeu.«

Dostavlja se prednje na znanje. Izdao sam zapovjed, da se počinitelji ovog djela bezuvjetno pronađu, pohvataju ili unište. Željezničku prugu na ovom djelu osigurava talijanska vojska.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Nezavisne Države Hrvatske i
Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
potpis neč.tak

¹ Diverzije je izvršila grupa partizana iz kotara Otočac.

BR. 165

**IZVJEŠTAJ ŽELJEZNIČKE STANICE CAPRAG OD 12 RUJNA
1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI CAPRAG—
BLINJSKI KUT**

HRVATSKE DRŽAVNE ŽELJEZNICE
ODIO ZA ŽELJEZNIČKI PROMET
U ZAGREBU

Broj Taj. 268.41. II.

Dana 12. rujna 1941.

MINISTARSTVU DOMOBRANSTVA,

ZAGREB.

Postaja Caprag podnijela nam je sljedeću prijavu:

»Javlja se, da je u noći u 22.06 dana 10. IX. 1941 god. ispred vlaka 62/II. eksplodirao pakleni stroj između Capraga i Blinjskog kuta u km 368.34 i otkinuo je komad šinje u duljini od 56 cm¹. Cijeli vlak je prešao preko toga neoštećen i nitko nije stradao, poč nitelj nepoznat, radi toga su kasnili vlakovi. Vlak 15 je kasnio 120', a vlak 7 kasnio 90', vl. 45 kasnio 229', vl. 47 je kasnio 230'. Pruga je popravljena u 1.05. —«

Službene uporabe radi molimo nam saopćiti konačni rezultat rješenja.

Upravitelj:
potpis nečitak

---

¹ Diverziju izvršili diverzanti sa dotičnog terena, pod rukovodstvom Juraja Kalca.

**IZVJEŠTAJ GRUPE GENERALA LUKIĆA OD 14 LISTOPADA
1941 GOD. O ODNOSIMA IZMEĐU TALIJANSKIH I USTAŠKIH
VOJNIH VLASTI I TAKTICI PARTIZANA U BORBI PROTIV
NJIH**

RELACIJA ZA RUJAN

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
GRUPA GENERALA LUKIĆA
V. T. Br. 464

Karlovac dne 14-X 1941

Predmet:
Vojna relacija za mjesec
rujan 1941. godine. —

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
Glavni stožer/.

Savezno zapoviedi Op. Br. 131 od 4. IX. 1941. godine dostavljam
OBĆU VOJNU RELACIJU za mjesec rujan ove godine za akcije vr-
šene na području generala Lukića:

1. — Od 1 rujna ove godine preuzele su na sebe talijanske vojne
vlasti dužnost i prava održavanje reda i zaštićivanje našeg stanov-
ništva u demilitariziranoj zoni u kojoj je dotle operirala samo naša
vojska. —

Naša vojska i oružništvo podpalo je u operativnom pogledu pod
zapovjedništvo talijanske vojske i nije imalo pravo vršiti nikakve sa-
mostalne akcije.

2. — Talijanske vojne vlasti u cilju smirivanja i održavanje
reda imaju svoju posebnu taktiku prema četnicima, koja se u glav-
nom sastoji:

A. — POLITIČKA PRIPREMA PRIJE PRIJEMA DUŽNOSTI.

— **Politička priprema:** Politički pripremiti sve da do borbenih
akcija u obće ne dođe (ova politička djelatnost vršena je dosta prije
nego što su talijanske vojne vlasti primile na sebe dužnost održavanje
reda i mira) i sastojala se je:

— u pregovorima sa pobunjenicima da se ne napadaju (na pr.
u Vel. Popini, Gračacu itd.

— javnim negodovanjem postupaka naših upravnih i vojnih
vlasti, a naročito prema postupcima ustaških divljih (formacija) na
pr. u Gračacu, Gospiću itd.);

— zaštićivanje grčko-istočnog življa koje se je ogledalo u:

Odvažanje grčko-istočnog stanovništva sa naše prostorije u njihovu prostoriju ili najpr. je u njihove logore, a potom na njihovu prostoriju (na pr. Gospić);

Odvažanje nepokretne imovine grčko-istočnog stanovništva (na pr. u Gospiću);

Javnim sažaljevanjem nad žrtvama pobunjenika, fotografiranje istih i obećavanjem da će oni popraviti nepravdu učinjenu grčko-istočnom stanovništvu (na pr. oko Vel. Popina, Srba, Gračaca itd.);

Nasilnim oduzimanjem uhvaćenog grčko-istočnog življa od naših vlasti i puštanje istih na slobodu (na pr. u Gračacu itd.);

Ne zaštićivanjem našeg življa kad je isto pobjeglo talijanskoj vojsci i molilo zaštitu na pr. Korenica);

Vjerovatnim pregovorima s emigriranim pobunjeničkim prvacima na teritoriji — Zadra i Splita (o ovome se je javno govorilo ali nemamo dokaz).

Po ovakovoj političkoj pripremi talijanske vojne jedinice slobodno su se kretale kroz sve svoje pobunjeničke prostorje no stimo da su na pojedinim samovozilima morale biti vidljivo istaknute velike talijanske zastave, a kod vojničkih odjela vidljivo nošenje talijanske zastave.

POLITIČKA PRIPREMA PO PRIJEMU DUŽNOSTI.

Po prijemu dužnosti održavanje reda produženo je politički:

— zauzimanje za povraćanje izbjeglica, da im se vrate oduzete stvari itd.;

— istraživanjem slučajeva žrtava pobunjenika;

— istraživanje grobova žrtava pobunjenika;

— saslušanjem žalbi grčko-istočnog življa;

— smjenjivanjem hrvatskih oružnika po pritužbama grčko-istočnog stanovništva da su (bili ustaše ili saradivali sa ustašama);

— rasformiranjem cijelokupne oružničke postaje u grčko-istočnim mjestima.

Sve ovo rađeno je javno i grčko-istočnom življu jasno davano na znanje da su talijanske simpatije i na njihovoj strani.

B. — VOJNIČKI POSTUPCI SASTOJALI SU SE IZ:

Zaposjedanja gradova i komunikacije;

Zaposjedanje oružničkih postaja:

— u hrvatskim mjestima ili mjestima mješanim hrvatskim i grčko-istočnim, u zajednici s našim oružnicima;

— u mjestima naseljenim čisto grčko-istočnim življem, samo s talijanskim oružnicima.

Krstarenjem jačih odjela po komunikacijama s tim da je to krstarenje barem u pojedinim slučajevima na pr. u Buniću i Vrebcu (bilo avizirano grčko-istočno življe.

Ranjene četnike (od naših vojnih vlasti) drže i liječe u bolnicama (na pr. Gračacu gdje se sada još na liječenju nalazi 6 ranjenih četnika).

Oduzimanjem oružja od hrvatskog i grčko-istočnog stanovništva, ali po najprije od hrvatskog življa. Prvi koji je strijeljan zbog ne predaje oružja bio je Hrvat.

Srbi su 99% držali oružje (i sada ga drže) po šumama, ali tamo talijani nisu išli na prikupljanje oružja.

U slučaju napada i zauzimanja hrvatskih sela od strane pobunjenika — u vremenu od kada su oni preuzeli vlast — njihove akcije bile su vrlo slabe ili nikakove t. j. ne uspjevaju da zaštićuju naš živalj (na pr. s. Podlapac).

Sve navedeno imalo je za cilj da se konflikti s četnicima izbjegnu.

Veće akcije vam puteva, po šumama ne vrše ili ih vrše vrlo rijetko i na kraće daljine.

3. — AKCIJE ČETNIČKO-KOMUNISTIČKE.

I ako je četnicima i komunistima isti cilj ipak se oni razlikuju u svojim postupcima. Na pr. komunisti nisu tako krvoločni kao četnici; četnicima je glavni cilj ubijanje, a komunistima rušenje i uznemiravanje.

Komunisti su bez kompromisti i ne priznaju nikakovih sporazuma s talijanima.

Iz sviju proglašenja koji izdaju pobunjenici jasno se vidi da su u posljednje vrijeme (u mjesecu rujnu) vodstvo promičbe uzeli komunisti. U većini proglašenja je potpuno jasno napisano a u manjem broju se to da pročitati između redaka.

Po ovakvoj promičbi izgleda da komunisti danomice dobivaju na terenu i da kod četnika postepeno preuzimaju vodstvo.

Radi ovoga nastupile su zajedničke komunističko-četničke akcije¹ sa zadaćom i vršenjem

- a. — rušenje: brzojavnih-brzoglasnih stubova;
- rušenje željezničke pruge;
- rušenje mostova i propusta;
- prekapanja puteva;
- ne dozvoljavanje stanovništvu da dovaža životne namirnice u gradove;
- ne dozvoljavanje hrvatskom stanovništvu da ide po drva u šumu i mlinove za mljevenje brašna.

¹ Nikakve zajedničke akcije nisu vršene. Akcije su vršili partizani, a četnika tada nije bilo kao oružane formacije.

- b. — Napadima na:
  - oružničke postaje;
  - na radnike koji opravljaju porušene objekte i na vojničku zaštitu koja zaštićava radnike;
  - na manje odjele i straže.

Cilj ovih napada je prvenstveno:

a) Domaći se oružja i odijela na pr. razoružaju i svaku stražu i potom puste vojnike);

b) Promičba — nagovaraju puštenje vojnike da se više ne vraćaju u svoje jedinice, da bježe u šumu i sakrivaju se ako već neće da se priključe k njima uvjeravajući ih da su Rusi blizu, da će se Hrvatska država raspasti u roku od 10 do 14 dana itd.

Negodovanjem prema talijanskim vlastima, jer da su prevareni od Talijana (jer i njima oduzimaju oružje);

- c) Represalija na talijanske vlasti koje se ogledaju u:
  - odvođenju našeg življa i ubijanje istog kao odgovor na streljanje njihovih (četnika)
  - zarobljivanje talijanskih časnika i vojnika sa istim ciljem;
  - paljenje naših sela — kao reakcijom — ako naše ili talijanske vlasti zapale koju pobunjeničku kuću.

Prema ovakom načinu rada: U mjesecu rujnu talijanske vojne vlasti ne mogu se više nesmetano kretati kao što su to mogle u mjesecu kolovozu, jer komunisti — koji su preuzeli maha — ne priznaju ranije sporazume² (nesmetano kretanje samo ako imaju talijansku zastavu).

Ovakva komunistička akcija ima za reakciju da talijanske vojne vlasti za rušenje pruge i napade na njihove vojnike uzimaju taoce i pale pojed na sela s tim da predhodno evakuiraju stanovništvo (na pr. u s. Založnici,³ občine Vrhovina).

NAČELA PRIPREMA I VOĐENJA AKCIJA KOD POBUNJENIKA

Za vojne akcije:

Pobunjenici imaju uređene stožere i zapovjedništva. Glavni stožer izdaje zapoviedi i objašnjava:

a) Cilj borbe: (poslije na pr. ulaska SSSR u rat porasle su nade u oslobođenje sviju potlačenih naroda okupiranih po fašističkim režimima. U sv. m tim zemljama treba dići ustanak u cilju nacionalnog oslobođenja. Poslije prve faze ustanka — djelomičnog otpora prema vlasti došla je druga faza koja već predstavlja obći ustanak sa zadatcima:)

² Partizanske vojne komande nisu sklapale nikakve sporazume sa Talijanima.

³ Založnica

- b) napadati što prije dok vojne vlasti nisu još potpuno naoružane;
- c) napadati tamo gdje se protivnik najmanje nada zadavajući mu osjetljive udarce;
- d) u akcijama biti najuže povezan sa narodom;
- e) držati inicijativu u svojim rukama i stalnim napadima — uznemiravati protivnika;
- f) svakoj akciji da bude osim uznemiravanja glavni cilj — domaći se oružja i opreme;
- g) pri izvođenju akcija — izvježbati i disciplinirati ljudstvo (naročito onih koji nisu služili vojsku) a autoritet naročito nižih starješina dići na potrebnu visinu;
- h) organizirati vježbanja ne samo jednog odreda već odreda međusobno;
- i) naredbe izdavati pismeno;
- j) logori da nebudu rasštrkani po mjestima već skupljeni po šumama;
- k) izrađivanje zemunice za zimsko stanovanje;
- l) prikupljati hranu i oružje i odjeću za zimsko ratovanje;
- m) održavanje što tjesnije veze između pobunjenika;
- n) što intenzivnije izviđanje protivnika i saznanje o mjestu i pravcu pokreta;
- o) što prije sprovesti sanitetsku službu tako da u svakom odredu bude bar jedan bolničar.
- p) svi članovi moraju položiti zakletvu.

Za političke akcije:

- a) provoditi što jaču promičbu kako među stanovništvo tako i među samim odredima i o tome izvještavati viša zapovjedništva;
  - b) uspostaviti što tesniju vezu s hrvatskim selima i uvlačiti ih u svoje kolo;
  - c) u promičbi pokloniti veću pažnju ženama i omladini i nastojati privući ih za sebe za prikupljanje materijala za zimu, obaveštajnu službu i kurire;
  - d) ne kolebati se i ustezati napadajima na talijane i promičbom objasniti potrebu napadaja i razoružanja Talijana;
  - e) po selima organizirati straže i obavještajnu službu;
  - f) hranu po potrebi racionizirati i brinuti se za one kojima su kuće popaljene;
  - g) promičbom ubjeđivati da je protivnik slab, da se ne usuđuje napadati u šumama van komunikacije itd.;
- Ovakve upute daju se rezolucijama na održanim konferencijama običnim letcima itd. — vidi prilog 3.⁴

⁴ Nikakvi prilozi nisu sačuvani.

IZVOĐENJE AKCIJA OD STRANE POBUNJENIKA SAS TOJI SE:

- Iz akcija iz zasjede: i
- Iz organiziranih napadaja.

Iz zasjeda:

Pobunjenici zauzimaju zasjede na naročito pogodnim mjestima i napadaju puškama i bombama samovoze ili manje odjele.

Ta mjesta biraju tamo odakle mogu napad izvršiti iz blizine, gdje je napadnuti nespreman da primi borbu, a gdje napadač može lako, brzo i pod zaklonom odstupiti.

Organizirani napadaji:

Napadi vrše se manjim grupama u cilju uznemiravanja i sa većim grupama u cilju zauzimanja prostorija (hrvatskih sela itd.). Ovi napadi organizirani su tako, da se sastoji iz više stotina pobunjenika.

U svemu ostalom akcije izvode prema iznetom u VTBr. 229 od 16. IX. 1941. godine.

4. — OPERACIJE I AKCIJE S NAŠE STRANE:

Kao što je u toč. 1. navedeno, talijanske vlasti preuzele su prava i dužnost izvođenja akcija. U koliko su pojedine akcije izvođene, vršene su po dozvoli ili u suradnji sa talijanskim vojnim vlastima. Akcije su u glavnom vođene hrvatskim oružnicima, jer je Ministarstvo hrvatskog domobranstva povuklo većinu trupa iz obalne zone. Izvršene akcije vide se iz priloga 1 i 2.

5. ISKUSTVA:

(Osim iskustva navedenih u VTBr. 229 od 16. IX. t. g.)

Pobunjenici se služe ženama i djecama u cilju obavještavanja i državanja veze. Zato, svako ko se ne nađe u svojoj kući sumljiv je kao jatak i treba ga onemogućiti do svršetka operacije —;

U svakom mjestu imaju postavljene straže koje ih obavještavaju o dolasku naših snaga. Zbog toga naše akcije moraju biti iznenadne i vrlo brze.

Akcije pobunjenika povećale su se i mnogobrojnije su. Ni jedan korak iz garnizona ne smije se vršiti bez osiguranja.

Straže moraju biti stalno budne i na oprezi jer se pobunjenici iznenadno prikradu i napadaju. Predhodno šalju u izvidanje naoružane ili ne naoružane ljude ili djecu da izvide stepen opreznosti.

Stanovanje straže u naseljenim mjestima ili kućama nije pogodno. Bolje je stanovanje na fortifikacijskim uređenim položajima pogodnim za blisku borbu.

Pobunjenici nisu dobro naoružani pa se vojska s dobrim naoružanjem ne treba plašiti.

NEDOSTATCI I GREŠKE:

Komunisti su razvijali jaku veliku promičbu dok se naša promičba po selima i ne osjeća.

I ako talijani raspolazu s mnogo snaga ipak ne odgovaraju na udare četnika i time ih bodre na daljnje uspjehe.

Smenjivanje hrvatskih oružnika na zahtjev grčko-istočnog stanovništva — škodi ugledu hrvatske države.

Puštanje na slobodu sumljivih lica koji se pritvore po zapoviedi naših političkih vlasti, škodi ugledu i autoritetu naših vlasti.

Na pokušaj da se otklone ovakovi nedostaci s talijanske strane, odgovara se, da se cni brinu za red, ugled i autoritet hrvatske države i da je to njima povjerenlo.

Gubitei:

Naš h: Poginulih 10, ranjeno 3, nestalo 8 (po podacima od oruž. krila)

Neprijateljskih: nisu se mogli ustanoviti ali nisu veliki.

Naročito se u toku mjeseca rujna nije niko istakao.

Zapovjednik
general
Lukić

BR. 167

OGLAS FELDKOMANDANTURE U ZAGREBU OD 14 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU NA NJEMAČKE VOJNIKE¹

ZLOČINAČKI NAPADAJ NA NJEMAČKE VOJNIKE

ZAGREB, 14. rujna za našu javnost izdan je ovaj oglas:

GRAĐANI! HRVATI!

Dana 12. rujna 1941. oko 22,35 sati izvršen je prepad na autobus koji vrši saobraćaj između munjovozne² stanice na uglu Zvonimirove i Harambašićeve ulice i to 30 do 40 m daleko od polazne stanice.

U kolima su se nalazili samo njemački vojnici.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 213 od 15 rujna 1941 godine.

² Tramvajske

Pri tom su ranjena dva zrakoplovna dočasnika. Nepoznati su počinitelji prepada bacili dvije jajaste ručne granate, a osim toga ispaljeno je nekoliko hitaca iz samokresa ili puške, koji su pogodili munjovozna kola.

Vjerojatno se radi o napadu koga su izvršili komunisti³.

Pozivaju se građani Hrvati, da sa svoje strane pomognu pronaći počinitelja prepada.

Tko zna počinitelje napada?

Tko može dati podatke:

1. o sumnjivim osobama, koje su se oko 22 sata nalazile u tom kraju?

2. o ljudima, koji imaju ručne granate u posjedu i onima, koji posjeduju oružje bez dozvole?

3. o osobama, koje bi bile sumnjive po svojim izjavama?

Imena prijavitelja držat će se u tajnosti.

Prijave se primaju kod: Feldkomandanture u Zagrebu, Gajeva ul. 30 a i to kod:

1. Odjela Poljskog oružništva,

2. Ratnog suda.

Za stvarne podatke, koji će služiti za pronalazak počinitelja, određujem nagradu od Kn 10.000, koja će se svota isplatiti izvan pravnog postupka.

Zagreb, 14. rujna 1941.

Poljski zapovjednik⁴

Reichert, v. r.

pukovnik i upravitelj Ratnog suda

Na želju Poljskog zapovjednika, g. pukovnika Reicherta, štavlja se gornje javnosti do znanja.

Zagreb, 14. rujna 1941.

Ravnatelj redarstva

Dr. Vragović, v. r.

³ Ovaj napad izvršila je udarna grupa na čelu s Ivanom Šiblom.

⁴ Odnosi se na zapovjednika poljskog oružništva.

**TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 15 RUJNA 1941 GOD. O ATENTATIMA NA TALIJANSKE VOJNIKE I KARABINJERE U SPLITU**

Dešifrirao
otvoreno

Primljeni telegram
iz Splita
N 809

Šef
Odjeljenja
šifre

Šalje: Komanda 6-og armij. korpusa

15. IX. 41 u 11 č.
Zadar, dne 16. IX. 41 u 20 č.

Komanda 2-e armije
r. z. Guverneratu Dalmacije

Predmet:

Oružani napad na vojnike i kr. karab.
Strijeljanje Jeninčića i Juretića.

Oznaka: Jav. bezbjednost
Na uvid: kab. kv. karab.

Putem:
Kom. trupa
Zadar

5373/op. Dana 14 ov. m. oko 20,30 časova kod kasarne »Roma« bačena je ručna bomba protiv jedne grupe vojnika koji su se vraćali sa slobodnog izlaza. Pet je vojnika lako ranjeno.

U isti čas na drugom mjestu, dva su mladića ispalila hitce iz revolvera i bacila ručnu bombu na patrole karabinjera, koji su, ranjeni, reagovali vatrom. Jedan je karabinier jutros umro, drugi je sklonjen.

Prilikom sukoba jedna gospođa na prolazu bila je ranjena, ali ne teško.

Jučer u 17 časova izvršena je smrtna kazna protiv Jeninčić Boža i Juretić Iva, koja je izrečena postupajući prema proglasu.

General Dalmazzo

**OBAVIJEST MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 15
RUJNA 1941 GOD. O EKSPLOZIJU U ZGRADI RAVNATELJSTVA
POŠTA¹**

ZLOČINI TERORISTIČKIH KOMUNISTA U ZAGREBU

Obavijest ministarstva unutrašnjih poslova

ZAGREB, 15. rujna. Izdana je ova obavijest:

Dana 14. rujna o. g. u vremenu od 12.30 sati i 13 sati prasnula su u zgradi Ravnateljstva pošta, brzojava i brzoglasa u brzoglasnom odjelu 4 paklena stroja. Tom prilikom ranjeno je osam osoba, među njima 2 njemačka vojnika i 1 časnik, te nekoliko članova redarstvenog izaslanstva. Redarstveni pristav Ivan Škunca podlegao je zadobivenim ranama.

Istoga dana u 15 sati i 45 min. bačene su u Vrbanićevoj ulici dvije bombe na odjel ustaške vojnice, kojom prilikom je ranjeno 12 ustaša.

U oba slučaja radi se o komunističkim terorističkim pothvatima.

U vezi stim zločinima proveden je izvjestan broj uhićenja.

Istraga ukazuje na veze, koje su komunistički zločinci podržavali sa engleskim agentima, koji su — kako je utvrđeno nedavnim otkrićima u američkom konzulatu — u prostorijama engleskog konzulata u Zagrebu imali veliko skladište eksploziva.²

Zagreb, 15. rujna 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
Br. 31605/41 Pr. M. U. P.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 214.

² Nijedan od komunista u zemlji, pa ni partijske organizacije u Zagrebu, nisu nikada imali nikakve veze s predstavnicima stran h zemalja. Ovu tobožnju vezu ustaše su izmislili da bi prikazali komuniste kao tuđe plaćenike.

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U VRGIN MOSTU OD 15 RUJNA
1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKU STANICU
VOJNIĆ**

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST KOD VELIKE ŽUPE
GORA PETRINJA

Prs. Broj: 515.

U Petrinji, dne 16 rujna 1941.

Predmet: Vojnić, kolodvor
napadaj. —

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB.

Savezno sa brzoglasnim izvješćem od 14. IX. 1941. Prs. broj 590. predlaže se izvješće kotarske oblasti u Vrginmostu od 15. IX. 1941. Prs. broj 523/41. koje glasi:

Dana 14. rujna 1941. u samu zoru napadnut je po četnicima kolodvor Vojnić¹ koji se nalazi na području ovoga kotara. Prema iskazima očevidaca kolodvor je napala jedna grupa od 150—200 ljudi koja je bila kompletna ali ih je bilo i više koji su bili zauzeli okoliš postaje. Napadači su zapalili postajnu zgradu i susjednu zgradu pilane, koje su posvema izgorile. Sama željeznička pruga nije bila prekinuta. Do sada nije utvrđeno da bi itko životom stradao. Sudbina 7 domobrana koji su čuvali postaju ovdje nije poznata navodno su bili po napadačima samo razoružani ali je moguće da su i pobjegli.

Četnici prema dobivenim obavještenjima nisu vršili druge pljačke osim što su oteli 2 radioaparata kod tamošnjih stanovnika.

Po izvršenom napadaju četnici su se povukli u obližnje šume na području kotara Vojnić.

Na lice mjesta istog dana poslije podne izašla je ovdašnja ustaška posada, te jedan odred domobrana iz Karlovca ali od napadača u to doba na području više nikoga nije bilo. Potjera za napadačima n je izvršena.

Podvečer istoga dana ustaše kada su se vraćali zapalili su u obližnjem selu Slavsko Polje grčko-istočnu drvenu crkvicu i nekoliko seljačkih kuća, koje su vjerovatno u to doba bile napuštene, jer je

¹ Napad na željezničku stanicu Vojnić izvršili su partizani Prvog rajona. Vidi dok. br. 35.

tamošnje seljačko srpsko stanovništvo po običaju, ako se u blizini što događa napustilo svoje domove, i posakrivalo se. Te su kuće gorjele do kasno u poć.

Željeznički promet uslijed ovoga događaja bio je toga dana prekinut a i željezničko osoblje ovdašnje postaje iz bojazni da se ne ponove napadaji napustilo je želj. postaju Vrginmost koja je napuštena čuvanju 10 domobranaca.

Za dom spreman!

Zamjenik upravitelja:
Potpis nečitak.

(M. P.²)

BR. 171

OBAVIJEST O PRESUDI PRIJEKOG SUDA U OSIJEKU OD 16 RUJNA 1941 GODINE¹

OSUDE PRIJEKOG SUDA U OSIJEKU

OSIJEK, 16. rujna. Jučer poslije podne i danas do podne nastavljene su rasprave pred pokrijetnim prijekim sudom u Osijeku. Rasprave su se vodile protiv ovih osoba: Srđana Petrova, 35. g. starog, grko-istočne vjere, strojobravara državnih željeznica, iz Uljma u Banatu, sa stanom u Osijeku, Nikole Vetnića, 31 g. starog, grčko-istočne vjere, četkarskog pomoćnika, iz Miošića, kotar Knin, sa stanom u Osijeku, Miroslava Bauera, 24 g. starog, izraeličanske vjere iz Retfale sa stanom u Osijeku, koji su bili optuženi zbog komunističke promidžbe, te Stanka Tešanovića, 74 g. starog, grkoistočne vjere, iz Markovca kotar Vinkovci, sa stanom u Vranovima kotar Brod na Savi, optuženog da je unatoč opetovanim pozivima vlasti za predaju vatrenog i hladnog oružja pod prijetnjom najstrože kazne, držao kod sebe sakriven jedan vojnički državni karabin, 45 komada oštih naboja u 9 šaržera, nadalje dvije bombe za navalu i jednu za odbranu. Svi su optuženi osuđeni po pokretnom prijekom sudu u Osijeku na kaznu smrti strijeljanjem, koje se imalo izvršiti u zakonski određenom roku od 3 sata poslije proglašenja osude. Ova je osuda izvršena danas poslije podne.

² Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Ravnateljstvo za javni red i sigurnost Velika Župa Gora, Petrinja.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 215.

**OGLAS RAVNATELJSTVA ZA JAVNI RED I SIGURNOST NDH
OD 17 RUJNA 1941 GOD. STANOVNIŠTVU ZAGREBA POVODOM
IZVRŠENE SABOTAŽE NA GLAVNOJ POŠTI**

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Ravnateljstvo za javni red i sigurnost Nezavisne države Hrvatske

-----

Predmet: ČULJAT JOSIP i dr. — tjeratica.

OGLAS

U vezi istrage zbog postavljanja paklenih strojeva u brzoglasnoj i brzopjavnoj središnjici u Zagrebu, određuje ovo Ravnateljstvo svestranu tjeraticu za sljedećim osobama:

- fotografija 1. JOSIP ČULJAT, poštanski činovnički vježbenik, star 20 godina, rođen u Zagrebu, sin Josipa i Ljubice r. Jakopčić, neoženjen, rkt., zadnji stan u Zagrebu. Omiška 9.
- „ 2. SLAVKO MARKON, poštanski tehničar, star 21 godinu, rođen u Slat. Drenovcu, kotar Slatina, sin Petra i Marije, r. Hova, rkt., neoženjen, zadnji stan u Zagrebu, Derenčinova 27.
- „ 3. VILIM GALJER, poštanski činovnik, star 30 godina, rođen u Prugovcu, kotar Gjurjjevac, sin Franje i Ane r. Herak, oženjen sa Nadom r. Kafka, rkt., zadnji stan u Zagrebu, Gajdekova 34.
- „ 4. NADA GALJER r. KAFKA, poštanska činovnica, stara 21 godinu, rođena u Zagrebu, kći Mirka i Marije r. Kafka, udata za Vilima Galjera, rkt., zadnji stan u Zagrebu, Gajdekova 34.

Poziva se svatko, koji znade, gdje se isti sada nalaze ili tko imade podatke o njihovom sadanjem vjerojatnom boravku, da o tome obavijesti smjesta najbližu redarstvenu odnosno upravnu oblast ili organe.

Ona osoba, koja bude dala takve podatke, da se na temelju istih gore navedeni mogu pronaći ili koja bi ih sama pronašla, dobiti će nagradu u iznosu od Kuna 100.000.— slovima sto hiljada

Ona pak osoba, koja bi gore navedenima pružila ma kakvu pomoć ili bi namjerno propustila, da obavijesti oblasti o podacima sa kojima raspolaže, smatrati će se sukrivcem zločina zbog kojeg se

isti traže, te će u smislu postojećeg zakona biti predana nadležnom Pokretnom priekom sudu na postupak.

Fotografije gore imenovanih snimljene su na ovom oglasu uz naznaku njihovih imena.

Zagreb, 17. rujna 1941.

Iz Ministarstva unutarnjih poslova
Ravnateljstva za javni red i sigurnost
Nezavisne Države Hrvatske
Broj 31188/41.

BR. 173

**TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ ŽELJEZNIČKE STANICE GLINA
OD 19 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA DOMO-
BRANSKU PATROLU**

Hrvatske državne železnice	Prilmljeno od st. . . . .
Brzovjavka	na vodu br. , . . . kotur
Stanica Glina	Br. . . . .
19. IX. 1941 god.	Primio: . . . . .
od . . . . . br. 611	Otpremio: . . . . .

Vrsta Reči	Prilmljen dan sat min.	Predat dan sat min.	Službene primedbe
	10 20	M. Un. P. M. Dom. . . .	M. Pr. Drž. Taj. Pom Ravn II II 2voj.

Jučer 18. IX napadnuta je vojnička patrola na pruzi u klm 32 t. j. između postaje Glna i Banski Grabovac.¹ U puščanoj vatri poginuo je jedan domobran, oduzeto mu je zatim municija i puška. Vlak 2912 bio je ugrčžen i usled ovoga zaustavljen na otvorenoj pruzi, pretrpio je zakašnjenje od 60 minuta. Noćas po brdima i šumi u neposrednoj blizini postaje Glna bili su noćas po četnicima davani svjetlosni signali i čuo se žamor za napadaj.²

¹ Krajški: Grabovac

² Napad su izvršili partizani Glnskog odreda. Sutradan, 19 rujna 1941 god., grupa partizana Petrinjskog odreda napala je blizu sela Kuruzari, kotar Kostajnica, jednu ustašku patrolu; ubijena su dva ustaše i zaplijenjene dvije puške.

Pošto su koliko upravne toliko i vojne vlasti u Glini nedovoljne da pruže veću pomoć za obranu postaje i državne imovine to se moli da se hitno zaštititi ova postaja i predusretne uništenje.

Nadstoj. postaje
Starčević

BR. 174

**IZVJEŠTAJ VODNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U SISKU
O OPKOLJAVANJU ŠUMA ZALUKINJE, BREZOVICE I BUKO-
VICE OD 19 DO 21 RUJNA 1941 GOD. RADI UNIŠTENJA
PARTIZANA**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. Broj 760/J. S.

Izvješće o komunističko-
četničkoj akciji na pod-
ručju voda Sisak.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB.
Đorđićeva 4

Zagreb, 27. rujna 1941.

Savezno sa izvješćem ove pukovnije Broj 2664/J. S. od 23. rujna i Br. 2910 od 26. rujna 1941. dostavlja se naknadno prispjelo izvješće vodnog oružničkog zapovjedništva u Sisku Taj. Broj 177 od 24. rujna 1941. u slijedećem:

*Zbog pojave komunističkih bandi u velikim i gustim šumama na području ovoga voda, odnosno na području kotarske oblasti Sisak, kotarski predstojnik u sporazumu sa ustaškim stanom, zatražio je preko Velike župe Gora u Petrinji, da se poduzme jedna akcija sa jačim snagama u svrhu čišćenja područja od ovih komunističkih bandi.

Od strane Ravnateljstva za javni red i sigurnost poslate su u noći od 19. na 20. rujna jače snage vojske i ustaša u Sisak pod vodstvom ustaškog satnika g. Moskova. Došle su ove noći dvije satnije vojske i jedna satnija ustaša Poglavnikove bojnice te jedan odio konjice od 20 konjanika. K ovima su se priključile ustaške postrojbe iz Siska, Petrinje i Sunje. Ukupno je bilo oko 650 momčadi, što iz Zagreba, što iz okolice Siska.

Dne 20. rujna ov. g. u rano jutro izvršeno je plansko opkoljavanje šuma »Zalukinje, Brezovice i Bukovice«, koje se nalaze na području postaja Sisak i Gušće, u kojima su komunisti imali, prema prikupljenim podacima svoje logore.¹ Poslije opkoljavanja izvršeno je oko 8 sati bombardovanje mjesta u šumama, gdje bi se po prilici komunisti nalazili. Ovo bombardovanje izvršilo je 5 naših zrakoplova. Poslije ovog bombardovanja nastupile su postrojbe vojske i ustaša sa pretraživanjem šume. Pretraživanje započelo je u šumi »Zalukinja« u pravcu šume »Bukovica i Brezovica«, dok su druge postrojbe koje su opkolile šumu sa svih strana, čekale eventualno bježanje komunističke vojske iz šume. Do 4 sata poslije podne, ništa nije primjećeno ni u šumi ni oko šuma. Poslije ovoga vremena, u samo predvečerje, osjetilo se je da su postrojbe na tragu komunista. Vojnici koji su čekali na rubu šume primjetili su, navodno, 3—4 naoružane osobe u šumi i na njih su pripucali, ali su se izgubili. Postrojbe koje su pretraživale šumu, naišle su na logor u šumi »Bukovica«, ali tamo komunista nije bilo. Tamo je nađeno ognjište i još goruća žeravica, riba spremljena za pečenje i pečenih kukuruza; zatim dva pisaača stroja, koja su komunističke bande dne 13. ov. mj. odniele iz općine Palanek i Topolovac.² jedna bomba, jedne ženske gaćice, jedan civilni kaput i jedan oveci sanduk pun komunističke literature, promidžbenog materijala spremljenog za umnožavanje i raspacavanje, jedan šapirograf i pisarničkog materijala. Osim ovog materijala, koji je važan za istragu, pronađen je jedan dnevnik i jedan arak papira na kome su zabilježke organizacionog plana i rada ovih komunista u vezi sa komunistima u Sisku. Ovaj dnevnik i zabilježke... a iz

¹ Na ovom području nalazio se Sisački partizanski odred, opkoljen od ustaško-domobranskih jedinica. Ustaše su u streljačkom stroju nastupale na logor. Poslije sukoba sa neprijateljskom prethodnicom odred se povukao u šumu i tu zauzeo obrambeni položaj. Ustaše su se bojale da se dublje zavlače u šumu. Zadržavši se do noći na tom položaju, odred se povukao u pravcu Siska, kuda su se ustaše najmanje nadale. Odred je neopaženo prošao između ustaških položaja i prebacio se preko Save. U ovom napadu odred nije imao gubitaka, sve oružje, kao i važnije stvari, bilo je preneseno. Iste noći odred je krenuo za Baniju i stigao u s. Moštanicu 21 septembra i dok je odred nosio 25 rezervnih pušaka i sanduk municije kao dar partizanima Srbima, još je bjesnilo ustaško čišćenje šuma Zalukinje, Bukovice i Leklan, gdje više nije bilo nijednog partizana. Prolazak naoružanih partizana, među kojima je bilo i žena, kroz srpska sela Banije bio je dirljiv. Narod je iznosio sve što je imao da nahrani i daruje partizane Hrvate. 21 septembra krenuo je odred u šumu Šamarica, gdje se spojio sa banijskim partizanima.

² Da bi se došlo do oružja i uništile neprijateljske ustanove, Štab sisačkog odreda je organizirao napad na općine u s. Palanek i u s. Topolovac. Poslije dobre pripreme odred je 12 rujna izvršio napad na ove općine. Tada je u s. Palanek ubijen jedan ustaša i tri zarobljena, zapaljena općinska arhiva, zaplijenjeno nekoliko pisaaćih mašina, pet pušaka i drugog materijala, a u općini s. Topolovac zaplijenjeno je 30 pušaka i sanduk municije sa oko 3000 metaka. Poslije ovog napada odred se prebacio u šumu Leklan.

tih zabilježki razabire se da je sa njima i židovka iz Siska dr. Karabela.³

Prema tragovima u tom logoru, drži se da ih je moglo biti oko 50 do 60 komunista, a njihov vođa dotični ing. Knebl. Pošto ima mnogo odbjeglih komunista sa područja kotara Sisak, drži se da su svi oni mahom iz okolice Siska prikupili se u šumi.

Pošto je, kako je prednavedeno nastupila noć, nije se moglo vršiti dalje pretraživanje guste šume. Vođa akcije g. Moskov je navodno, imao namjeru da drži šumu opkoljenu cijelu noć. Međutim, pošto nije bila dobra veza, ustaške postrojbe iz Petrinje i Sunje, bili su nestrpljivi i sa njihove strane, navodno, dat je trubom znak za povlačenje. Zbog toga je i satnik g. Moskov izdao zapovjed za povlačenje ostalim postrojbama i sve snage vratile su se u Sisak istog dana oko 22 sata.

Sutradan 21. rujna o.g. satnik g. Moskov je sa vojskom i ustašama iz Zagreba poduzeo ponovno pretraživanje dotičnih šuma, bez onih snaga iz Petrinje i Sunje, koje su bile u akciji prvog dana. Ali ni ovaj drugi dan nije se uspjelo uhititi ni uništiti ni jednog komuniste, unatoč pretraživanja do 4 sata poslije podne.

Pošto se odbjeglih komunistima nije moglo ući u trag, vođa akcije satnik g. Moskov, povukao je svoje snage sa terena i vratio se u Sisak u namjeri da se vrati u Zagreb. Dok su se u Sisku vršile pripreme za polazak postrojbi u Zagreb, najednom je primljena vijest da su dotični komunisti prešli preko rijeke Save kod sela Crnac, kotara Sisak, i prebacili se na područje kotara Petrinja. Ovu vijest donio je navodno neki seljak iz Crnca, Pavičić Tomo, a saopćio je jednom ustaši iz Siska, koji je o tome izvjestio ustaškog logornika, a ovaj vođu akcije satnika g. Moskova. Zbog te vijesti, na brzu ruku primljene i neprovjerene, uput o se satnik g. Moskov sa vojnicima i ustašama u pravcu Crnca u svrhu potjere, ali ni sa ovim nije ništa postignuto, niti je potvrđena vijest da su komunisti prešli preko Save. Ni oružničke ophodnje koje su u tom pravcu upućene, nisu mogle ništa konkretnog saznati. U ovom momentu akcije, bilo je najviše zbrke, jer su kružile razne nepouzđane i neprovjerene vijesti. Ovom prilikom bilo je uhićeno i nekoliko osoba iz Crnca, za koje se držalo da su pomogli komunistima prelaz ili znali o tome a nisu izvjestili. Preslušavanjem ovih nije se došlo do pozitivnog rezultata.

Dne 21. rujna ov. g. oko 21. sat, satnik g. Moskov sa svojom momčadi i domobranima vratio se u Zagreb.

Kao što se iz izloženog vidi, ova akcija uspjela je samo djelomično. Pronađen je materijal važan za istragu protiv komunista, ali nijedan komunista nije uhićen niti uništen. Plan je bio dobar, snaga je bilo dovoljno, šuma dobro opkoljena, ali veza u toku akcije nije

³ Arabela Vajs, simpatizerka NOP-a, strijeljana od ustaša 1941 godine.

bila dobra. I to je imalo za posljedicu povlačenje djelova akcije bez naloga vođe akcije. Komunisti su iskoristili noćnu pauzu i našli izlaz. Ili su se povukli na već pretraženi dio šume, ili su prešli u šumu »Lipovica«, preko Lonje na područje oružničke postaje Popovača (ovo je manje vjerojatno, jer je i oružnička postaja od strane potpisanog izvješćena o ovoj akciji, te je sa ustašama čuvana obala Lonje i preko cijele noći), ili su pak prešli preko rijeke Save i otišli u pravcu Bijelnika. Ovo posljednje je najvjerojatnije, ... pod datumom 19. rujna o. g. zapisano, da se toga dana pripremaju za »Šamaricu« (veliki kompleks) šuma na području oružničke postaje Mali Gradac, vodno zapovjedništvo Petrinja). Prema tome nije izključeno, da su ovi komunisti još prije nego je započela akcija u noći od 19. na 20. ov. mj. počeli sa prebacivanjem iz svojih logora.

Stvari i materijal o kojemu je riječ u ovom spisu, odnosno koji je nađen u šumi, odnio je sa sobom vođa akcije satnik g. Moskov, osim dva pisaača stroja, koja su vraćena obćinama ... koje terete veći broj osoba u Sisku, da su bile u vezi sa ovim komunstim u šumi. Na temelju ovih zabilješki poduzeto je odmah u noći od 21. na 22. ov. mj. uhićenje većeg broja osoba iz Siska. Do sada je uhićeno oko 40 osoba što muških što ženskih a između ovih i odvjetnik Dr. Matija Šipuš. Ovdje je upleten i priličan broj gimnazijalaca i gimnazijalki.

Prije ove akcije, poslije napada komunističkih bandi na obćine Palanjek i Topolovac. uhićeno je u gradu Sisku oko 80 osoba, a sa područja kotara Sisak oko 100 osoba, između kojih su oni, za koje se sumnja, da su podržavali komunističke bande i koji su komunistički simpatizeri. Zbog posla oko preslušavanja ovako velikog broja osoba, kotarski predstojnik u sporazumu sa potpisanim, ustaškim logornikom i predstojnikom gradskog redarstva zatražio je preko nadležnih 4 detektiva iz Zagreba.

Komunistički materijal, kojeg je odnio sobom satnik g. Moskov, predstavlja po izjavi njegovoj, materijal od velike važnosti za Ravnateljstvo za javni red i sigurnost u otkrivanju komunističkih organizacija i metoda njihovog rada, pa ga je zbog toga i odnio u Ravnateljstvo.

Napominjem da su u Sisku, ali prije ove akcije vojske i ustaša, uhićeni pod sumnjom da su u vezi sa komunistima, poručnik vojske Josip Ogulinac rodom iz sela Žabno, kotara Sisak, častnički namjestnik Nikola Vrančić i domobran Franjo Bogdanić⁴ oba iz Siska. Sva ova trojica su na službi kod stožera 11 pješačke pukovnije u Sisku. Poručnik Ogulinac imao je još tri brata. Jedan je strijeljan, pošto je bio odsuđen od pokretnog pravog suda zbog komunističke akcije, jedan je ubijen u šumi 20. srpnja ov. g., pošto se naoružan odmetnuo

⁴ Provalio je Sisačku partijsku organizaciju, na osnovu čega je uhapšeno oko 100 ljudi. Nakon toga ustaše su ga ubili u logoru Jasenovac.

u šumu kao komunista, a jedan (Franjo Ogulinac) sada je u bjegstvu kao istaknuti komunista, jer je sudjelovao i u španskom ratu na strani crvenih.

Oružništvo u ovoj akciji vojske i ustaša sudjelovalo je toliko, koliko se je samo interesiralo za ovaj slučaj. Potpisani uopće nije bio izvješćen o tome, kada se ima akcija započeti. Plan je sastavljen u ustaškom stanu a da n sam bio ni pozvan. Akcija je započela a da nisam bio izvješćen ni ja ni zapovjednik postaje Sisak. Na moje pitanje, zašto nisam bio izvješćen, odgovoreno mi je, da je plan morao biti sastavljen kao i sve ostalo tajno. Ja sam se, pošto je akcija otpočela, ipak uputio sa ophodnjama postaje Sisak na teren i sudjelovao utrpavajući se nepozvan radio ondje gdje sam mogao. Izdao sam zapovjed postaji Gušće, Sisak i Lekenik, da zajednički sa ustašama dođu u vezu sa vođama akcije. Postaju Popovača izvjestio sam također brzoglasno, da i ona pripazi osobito na područje uz rijeku Lonju. Postaji Sunja i Gušće izdao sam zapovjed, da i oni provjeravaju, gdje su se komunisti poslije ove akcije sklonili i da o zapaženom odmah izvjestite.

Prednje se dostavlja na znanje.

Dostavljano
Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost Nezavisne Države Hr-
vatske i Vrhovnom oružničkom
zapovjedničtvu.

Zastupa
zapovjednika pukovnik:
Oljača

BR. 175

**OBAVIJEST MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD 22
RUJNA 1941 GOD. O STRIJELJANJU 50 LICA POVODOM EKSPLOZIJE U ZGRADI RAVNATELJSTVA POŠTA¹**

**STRIJELJANJE INTELEKTUALNIH ZAČETNIKA ZLOČINA
U ZGRADI RAVNATELJSTVA POŠTA**

Pokrijetni prijevki sud osudio je na smrt 50 Židova i komunista

ZAGREB, 22. rujna. Ministarstvo unutrašnjih poslova, ravnateljstvo za javni red i sigurnost objavilo je ovaj

OGLAS

Kao intelektualni začetnici zločina postavljanja paklenih strojeva u zgradi Ravnateljstva pošta, brzojava i brzoglasa u Zagrebu i vršenja komunističke promičbe uglavljeno je 50 Židova i komunista.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 221.

Javlja: na sred- ta 21. o. sibirali- se. Bolj- e izgu- g mate- a. Bom- s zrako- de i ra- koplova, stičeno ada po- sig era- četa. U jemački ra polj- i sabi- oči i po- vrdjava i našeg elativu

lebit) BUN- RADA javlja: sastava sa jed- jednu ljevicu zjelac- io i u l dalj- čle su l ste-

garskoj, da želi napasti Tursku, označuje se ovdje kao laž, a isto tako i izvedna da je Bugarska s Italijom htjela inseparirati neku tobožnju trgovinu kako bi prevezla brodove

onim, našto britanski krugovi au- dira, tako da se opravdano može pi- tati, ne bavi li se moćna protivna strana onim namjerama, koje se želo pripisati Njemačkoj.

Lechner — Wölfl — Pavletić — Antoković — Puse
Clmermančić — Wölfl — Pavletić — Antoković — Puse
Priluču su: Želej Dobiz HASK-a, Monsider («Coördina») i Kekočević («Gradanski»)

Strijeljanje intelektualnih začelnika zločina u zgradi Ravnateljstva pošta

Pokretni prijevki sud osudio je na smrt 50 Židova i komunista

ZAGREB, 22. rujna. Ministarstvo unutarnjih poslova, Ravnateljstvo za javni red i sigurnost objavilo je ovaj

O G L A S

Kao intelektualni začelnici zločina postavljena je paklenih strojeva u zgradi Ravnateljstva pošta, broj 10 i broj 11 u Zagrebu i vršenja komunističke promičbe uglavljeno je 50 Židova i komunista.

Iste je senat pokretnog prijevskog suda u Zagrebu dana 19. rujna 1941. osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je strijeljanjem.

ZAGREB, 22. rujna 1941.

Iz Ministarstva unutarnjih poslova
Ravnateljstva za javni red i sigurnost
Broj 32906-41.

STRIJELJANJE DIVLJIH USTAŠA

ZAGREB, 22. rujna. — Ministarstvo unutarnjih poslova Ravnateljstvo za javni red i sigurnost izdalo je ovaj

O G L A S

Redarstvenim izvidima ustanovljeno je, da su divlji ustaše:

1. Smajil Jusić, musliman, star 37 godina, zemljoradnik, rodom iz Lupurde, živi u Capragu,

2. Ivan Grižanić, rimokatolik, star 20 godina, stolarski pomoćnik, rodom iz Senja, živio u Capragu,

na području Velike Župe Gora samovoljno ubijali grčko-istočnjake, te iste pijačkali.

Gore navedeni predani su Pokretnom prijevkom sudu u Zagrebu,

koji ih je nakon provedene rasprave osudio dana 20. rujna 1941. na smrt.

Osuda nad istima izvršena je strijeljanjem dana 21. rujna 1941.

Zagreb, 22. rujna 1941.

Iz Ministarstva unutarnjih poslova
Ravnateljstva za javni red i sigurnost
Broj 32907-41.

...-
klm za
le. Jer
1.500
blizini
noći u
čno or
le na i
više ei

D
nije z
din

BERL
Nakon
vanjski
pokloni
woodski
Rooseve
na zasj-
nosti U
je dana/
krugova
vodom
da prvi
zamraču
tlo slobc

— Evidencij i listici brojnih Miroslav BOVACIC, Zagreb, Prezidencijev trg 2. — Politički i kulturni Daniel UYANOVIC, Zagreb, Prezidencijev trg 2. — Odgovorni urednik Tisa MORT-
gova, Hrvatskog naroda, 1941 — 1953 — 1954. — Za upravu odgovora Vjehništvo Tarahli, Zagreb, Prezidencijev trg 2. — Brojglasni uprave 63-42 i 76-72. — Mjesečna preplata:
zina, br. 16. — Iznos od 1000 din u upravi Rn 39. — Delovni rimokatolik i ostrovačkih: Prolivna putni razmatrača Rn 41. — Iznos od 1000 din u upravi Rn 31. — POKRETNI
sudu, broj 19. — POKRETNOSTI: Iznos od 1000 din u upravi Rn 39. — POKRETNOSTI: Iznos od 1000 din u upravi Rn 39. — Prolivna plaća se unaprijed. — Plaćiva i utučka u Zagrebu. — Sva listovna
...- 1941 — 1942 — 1943 — 1944 — 1945 — 1946 — 1947 — 1948 — 1949 — 1950 — 1951 — 1952 — 1953 — 1954 — 1955 — 1956 — 1957 — 1958 — 1959 — 1960 — 1961 — 1962 — 1963 — 1964 — 1965 — 1966 — 1967 — 1968 — 1969 — 1970 — 1971 — 1972 — 1973 — 1974 — 1975 — 1976 — 1977 — 1978 — 1979 — 1980 — 1981 — 1982 — 1983 — 1984 — 1985 — 1986 — 1987 — 1988 — 1989 — 1990 — 1991 — 1992 — 1993 — 1994 — 1995 — 1996 — 1997 — 1998 — 1999 — 2000 — 2001 — 2002 — 2003 — 2004 — 2005 — 2006 — 2007 — 2008 — 2009 — 2010 — 2011 — 2012 — 2013 — 2014 — 2015 — 2016 — 2017 — 2018 — 2019 — 2020 — 2021 — 2022 — 2023 — 2024 — 2025 — 2026 — 2027 — 2028 — 2029 — 2030 — 2031 — 2032 — 2033 — 2034 — 2035 — 2036 — 2037 — 2038 — 2039 — 2040 — 2041 — 2042 — 2043 — 2044 — 2045 — 2046 — 2047 — 2048 — 2049 — 2050 — 2051 — 2052 — 2053 — 2054 — 2055 — 2056 — 2057 — 2058 — 2059 — 2060 — 2061 — 2062 — 2063 — 2064 — 2065 — 2066 — 2067 — 2068 — 2069 — 2070 — 2071 — 2072 — 2073 — 2074 — 2075 — 2076 — 2077 — 2078 — 2079 — 2080 — 2081 — 2082 — 2083 — 2084 — 2085 — 2086 — 2087 — 2088 — 2089 — 2090 — 2091 — 2092 — 2093 — 2094 — 2095 — 2096 — 2097 — 2098 — 2099 — 2100 — 2101 — 2102 — 2103 — 2104 — 2105 — 2106 — 2107 — 2108 — 2109 — 2110 — 2111 — 2112 — 2113 — 2114 — 2115 — 2116 — 2117 — 2118 — 2119 — 2120 — 2121 — 2122 — 2123 — 2124 — 2125 — 2126 — 2127 — 2128 — 2129 — 2130 — 2131 — 2132 — 2133 — 2134 — 2135 — 2136 — 2137 — 2138 — 2139 — 2140 — 2141 — 2142 — 2143 — 2144 — 2145 — 2146 — 2147 — 2148 — 2149 — 2150 — 2151 — 2152 — 2153 — 2154 — 2155 — 2156 — 2157 — 2158 — 2159 — 2160 — 2161 — 2162 — 2163 — 2164 — 2165 — 2166 — 2167 — 2168 — 2169 — 2170 — 2171 — 2172 — 2173 — 2174 — 2175 — 2176 — 2177 — 2178 — 2179 — 2180 — 2181 — 2182 — 2183 — 2184 — 2185 — 2186 — 2187 — 2188 — 2189 — 2190 — 2191 — 2192 — 2193 — 2194 — 2195 — 2196 — 2197 — 2198 — 2199 — 2200 — 2201 — 2202 — 2203 — 2204 — 2205 — 2206 — 2207 — 2208 — 2209 — 2210 — 2211 — 2212 — 2213 — 2214 — 2215 — 2216 — 2217 — 2218 — 2219 — 2220 — 2221 — 2222 — 2223 — 2224 — 2225 — 2226 — 2227 — 2228 — 2229 — 2230 — 2231 — 2232 — 2233 — 2234 — 2235 — 2236 — 2237 — 2238 — 2239 — 2240 — 2241 — 2242 — 2243 — 2244 — 2245 — 2246 — 2247 — 2248 — 2249 — 2250 — 2251 — 2252 — 2253 — 2254 — 2255 — 2256 — 2257 — 2258 — 2259 — 2260 — 2261 — 2262 — 2263 — 2264 — 2265 — 2266 — 2267 — 2268 — 2269 — 2270 — 2271 — 2272 — 2273 — 2274 — 2275 — 2276 — 2277 — 2278 — 2279 — 2280 — 2281 — 2282 — 2283 — 2284 — 2285 — 2286 — 2287 — 2288 — 2289 — 2290 — 2291 — 2292 — 2293 — 2294 — 2295 — 2296 — 2297 — 2298 — 2299 — 2300 — 2301 — 2302 — 2303 — 2304 — 2305 — 2306 — 2307 — 2308 — 2309 — 2310 — 2311 — 2312 — 2313 — 2314 — 2315 — 2316 — 2317 — 2318 — 2319 — 2320 — 2321 — 2322 — 2323 — 2324 — 2325 — 2326 — 2327 — 2328 — 2329 — 2330 — 2331 — 2332 — 2333 — 2334 — 2335 — 2336 — 2337 — 2338 — 2339 — 2340 — 2341 — 2342 — 2343 — 2344 — 2345 — 2346 — 2347 — 2348 — 2349 — 2350 — 2351 — 2352 — 2353 — 2354 — 2355 — 2356 — 2357 — 2358 — 2359 — 2360 — 2361 — 2362 — 2363 — 2364 — 2365 — 2366 — 2367 — 2368 — 2369 — 2370 — 2371 — 2372 — 2373 — 2374 — 2375 — 2376 — 2377 — 2378 — 2379 — 2380 — 2381 — 2382 — 2383 — 2384 — 2385 — 2386 — 2387 — 2388 — 2389 — 2390 — 2391 — 2392 — 2393 — 2394 — 2395 — 2396 — 2397 — 2398 — 2399 — 2400 — 2401 — 2402 — 2403 — 2404 — 2405 — 2406 — 2407 — 2408 — 2409 — 2410 — 2411 — 2412 — 2413 — 2414 — 2415 — 2416 — 2417 — 2418 — 2419 — 2420 — 2421 — 2422 — 2423 — 2424 — 2425 — 2426 — 2427 — 2428 — 2429 — 2430 — 2431 — 2432 — 2433 — 2434 — 2435 — 2436 — 2437 — 2438 — 2439 — 2440 — 2441 — 2442 — 2443 — 2444 — 2445 — 2446 — 2447 — 2448 — 2449 — 2450 — 2451 — 2452 — 2453 — 2454 — 2455 — 2456 — 2457 — 2458 — 2459 — 2460 — 2461 — 2462 — 2463 — 2464 — 2465 — 2466 — 2467 — 2468 — 2469 — 2470 — 2471 — 2472 — 2473 — 2474 — 2475 — 2476 — 2477 — 2478 — 2479 — 2480 — 2481 — 2482 — 2483 — 2484 — 2485 — 2486 — 2487 — 2488 — 2489 — 2490 — 2491 — 2492 — 2493 — 2494 — 2495 — 2496 — 2497 — 2498 — 2499 — 2500 — 2501 — 2502 — 2503 — 2504 — 2505 — 2506 — 2507 — 2508 — 2509 — 2510 — 2511 — 2512 — 2513 — 2514 — 2515 — 2516 — 2517 — 2518 — 2519 — 2520 — 2521 — 2522 — 2523 — 2524 — 2525 — 2526 — 2527 — 2528 — 2529 — 2530 — 2531 — 2532 — 2533 — 2534 — 2535 — 2536 — 2537 — 2538 — 2539 — 2540 — 2541 — 2542 — 2543 — 2544 — 2545 — 2546 — 2547 — 2548 — 2549 — 2550 — 2551 — 2552 — 2553 — 2554 — 2555 — 2556 — 2557 — 2558 — 2559 — 2560 — 2561 — 2562 — 2563 — 2564 — 2565 — 2566 — 2567 — 2568 — 2569 — 2570 — 2571 — 2572 — 2573 — 2574 — 2575 — 2576 — 2577 — 2578 — 2579 — 2580 — 2581 — 2582 — 2583 — 2584 — 2585 — 2586 — 2587 — 2588 — 2589 — 2590 — 2591 — 2592 — 2593 — 2594 — 2595 — 2596 — 2597 — 2598 — 2599 — 2600 — 2601 — 2602 — 2603 — 2604 — 2605 — 2606 — 2607 — 2608 — 2609 — 2610 — 2611 — 2612 — 2613 — 2614 — 2615 — 2616 — 2617 — 2618 — 2619 — 2620 — 2621 — 2622 — 2623 — 2624 — 2625 — 2626 — 2627 — 2628 — 2629 — 2630 — 2631 — 2632 — 2633 — 2634 — 2635 — 2636 — 2637 — 2638 — 2639 — 2640 — 2641 — 2642 — 2643 — 2644 — 2645 — 2646 — 2647 — 2648 — 2649 — 2650 — 2651 — 2652 — 2653 — 2654 — 2655 — 2656 — 2657 — 2658 — 2659 — 2660 — 2661 — 2662 — 2663 — 2664 — 2665 — 2666 — 2667 — 2668 — 2669 — 2670 — 2671 — 2672 — 2673 — 2674 — 2675 — 2676 — 2677 — 2678 — 2679 — 2680 — 2681 — 2682 — 2683 — 2684 — 2685 — 2686 — 2687 — 2688 — 2689 — 2690 — 2691 — 2692 — 2693 — 2694 — 2695 — 2696 — 2697 — 2698 — 2699 — 2700 — 2701 — 2702 — 2703 — 2704 — 2705 — 2706 — 2707 — 2708 — 2709 — 2710 — 2711 — 2712 — 2713 — 2714 — 2715 — 2716 — 2717 — 2718 — 2719 — 2720 — 2721 — 2722 — 2723 — 2724 — 2725 — 2726 — 2727 — 2728 — 2729 — 2730 — 2731 — 2732 — 2733 — 2734 — 2735 — 2736 — 2737 — 2738 — 2739 — 2740 — 2741 — 2742 — 2743 — 2744 — 2745 — 2746 — 2747 — 2748 — 2749 — 2750 — 2751 — 2752 — 2753 — 2754 — 2755 — 2756 — 2757 — 2758 — 2759 — 2760 — 2761 — 2762 — 2763 — 2764 — 2765 — 2766 — 2767 — 2768 — 2769 — 2770 — 2771 — 2772 — 2773 — 2774 — 2775 — 2776 — 2777 — 2778 — 2779 — 2780 — 2781 — 2782 — 2783 — 2784 — 2785 — 2786 — 2787 — 2788 — 2789 — 2790 — 2791 — 2792 — 2793 — 2794 — 2795 — 2796 — 2797 — 2798 — 2799 — 2800 — 2801 — 2802 — 2803 — 2804 — 2805 — 2806 — 2807 — 2808 — 2809 — 2810 — 2811 — 2812 — 2813 — 2814 — 2815 — 2816 — 2817 — 2818 — 2819 — 2820 — 2821 — 2822 — 2823 — 2824 — 2825 — 2826 — 2827 — 2828 — 2829 — 2830 — 2831 — 2832 — 2833 — 2834 — 2835 — 2836 — 2837 — 2838 — 2839 — 2840 — 2841 — 2842 — 2843 — 2844 — 2845 — 2846 — 2847 — 2848 — 2849 — 2850 — 2851 — 2852 — 2853 — 2854 — 2855 — 2856 — 2857 — 2858 — 2859 — 2860 — 2861 — 2862 — 2863 — 2864 — 2865 — 2866 — 2867 — 2868 — 2869 — 2870 — 2871 — 2872 — 2873 — 2874 — 2875 — 2876 — 2877 — 2878 — 2879 — 2880 — 2881 — 2882 — 2883 — 2884 — 2885 — 2886 — 2887 — 2888 — 2889 — 2890 — 2891 — 2892 — 2893 — 2894 — 2895 — 2896 — 2897 — 2898 — 2899 — 2900 — 2901 — 2902 — 2903 — 2904 — 2905 — 2906 — 2907 — 2908 — 2909 — 2910 — 2911 — 2912 — 2913 — 2914 — 2915 — 2916 — 2917 — 2918 — 2919 — 2920 — 2921 — 2922 — 2923 — 2924 — 2925 — 2926 — 2927 — 2928 — 2929 — 2930 — 2931 — 2932 — 2933 — 2934 — 2935 — 2936 — 2937 — 2938 — 2939 — 2940 — 2941 — 2942 — 2943 — 2944 — 2945 — 2946 — 2947 — 2948 — 2949 — 2950 — 2951 — 2952 — 2953 — 2954 — 2955 — 2956 — 2957 — 2958 — 2959 — 2960 — 2961 — 2962 — 2963 — 2964 — 2965 — 2966 — 2967 — 2968 — 2969 — 2970 — 2971 — 2972 — 2973 — 2974 — 2975 — 2976 — 2977 — 2978 — 2979 — 2980 — 2981 — 2982 — 2983 — 2984 — 2985 — 2986 — 2987 — 2988 — 2989 — 2990 — 2991 — 2992 — 2993 — 2994 — 2995 — 2996 — 2997 — 2998 — 2999 — 3000 — 3001 — 3002 — 3003 — 3004 — 3005 — 3006 — 3007 — 3008 — 3009 — 3010 — 3011 — 3012 — 3013 — 3014 — 3015 — 3016 — 3017 — 3018 — 3019 — 3020 — 3021 — 3022 — 3023 — 3024 — 3025 — 3026 — 3027 — 3028 — 3029 — 3030 — 3031 — 3032 — 3033 — 3034 — 3035 — 3036 — 3037 — 3038 — 3039 — 3040 — 3041 — 3042 — 3043 — 3044 — 3045 — 3046 — 3047 — 3048 — 3049 — 3050 — 3051 — 3052 — 3053 — 3054 — 3055 — 3056 — 3057 — 3058 — 3059 — 3060 — 3061 — 3062 — 3063 — 3064 — 3065 — 3066 — 3067 — 3068 — 3069 — 3070 — 3071 — 3072 — 3073 — 3074 — 3075 — 3076 — 3077 — 3078 — 3079 — 3080 — 3081 — 3082 — 3083 — 3084 — 3085 — 3086 — 3087 — 3088 — 3089 — 3090 — 3091 — 3092 — 3093 — 3094 — 3095 — 3096 — 3097 — 3098 — 3099 — 3100 — 3101 — 3102 — 3103 — 3104 — 3105 — 3106 — 3107 — 3108 — 3109 — 3110 — 3111 — 3112 — 3113 — 3114 — 3115 — 3116 — 3117 — 3118 — 3119 — 3120 — 3121 — 3122 — 3123 — 3124 — 3125 — 3126 — 3127 — 3128 — 3129 — 3130 — 3131 — 3132 — 3133 — 3134 — 3135 — 3136 — 3137 — 3138 — 3139 — 3140 — 3141 — 3142 — 3143 — 3144 — 3145 — 3146 — 3147 — 3148 — 3149 — 3150 — 3151 — 3152 — 3153 — 3154 — 3155 — 3156 — 3157 — 3158 — 3159 — 3160 — 3161 — 3162 — 3163 — 3164 — 3165 — 3166 — 3167 — 3168 — 3169 — 3170 — 3171 — 3172 — 3173 — 3174 — 3175 — 3176 — 3177 — 3178 — 3179 — 3180 — 3181 — 3182 — 3183 — 3184 — 3185 — 3186 — 3187 — 3188 — 3189 — 3190 — 3191 — 3192 — 3193 — 3194 — 3195 — 3196 — 3197 — 3198 — 3199 — 3200 — 3201 — 3202 — 3203 — 3204 — 3205 — 3206 — 3207 — 3208 — 3209 — 3210 — 3211 — 3212 — 3213 — 3214 — 3215 — 3216 — 3217 — 3218 — 3219 — 3220 — 3221 — 3222 — 3223 — 3224 — 3225 — 3226 — 3227 — 3228 — 3229 — 3230 — 3231 — 3232 — 3233 — 3234 — 3235 — 3236 — 3237 — 3238 — 3239 — 3240 — 3241 — 3242 — 3243 — 3244 — 3245 — 3246 — 3247 — 3248 — 3249 — 3250 — 3251 — 3252 — 3253 — 3254 — 3255 — 3256 — 3257 — 3258 — 3259 — 3260 — 3261 — 3262 — 3263 — 3264 — 3265 — 3266 — 3267 — 3268 — 3269 — 3270 — 3271 — 3272 — 3273 — 3274 — 3275 — 3276 — 3277 — 3278 — 3279 — 3280 — 3281 — 3282 — 3283 — 3284 — 3285 — 3286 — 3287 — 3288 — 3289 — 3290 — 3291 — 3292 — 3293 — 3294 — 3295 — 3296 — 3297 — 3298 — 3299 — 3300 — 3301 — 3302 — 3303 — 3304 — 3305 — 3306 — 3307 — 3308 — 3309 — 3310 — 3311 — 3312 — 3313 — 3314 — 3315 — 3316 — 3317 — 3318 — 3319 — 3320 — 3321 — 3322 — 3323 — 3324 — 3325 — 3326 — 3327 — 3328 — 3329 — 3330 — 3331 — 3332 — 3333 — 3334 — 3335 — 3336 — 3337 — 3338 — 3339 — 3340 — 3341 — 3342 — 3343 — 3344 — 3345 — 3346 — 3347 — 3348 — 3349 — 3350 — 3351 — 3352 — 3353 — 3354 — 3355 — 3356 — 3357 — 3358 — 3359 — 3360 — 3361 — 3362 — 3363 — 3364 — 3365 — 3366 — 3367 — 3368 — 3369 — 3370 — 3371 — 3372 — 3373 — 3374 — 3375 — 3376 — 3377 — 3378 — 3379 — 3380 — 3381 — 3382 — 3383 — 3384 — 3385 — 3386 — 3387 — 3388 — 3389 — 3390 — 3391 — 3392 — 3393 — 3394 — 3395 — 3396 — 3397 — 3398 — 3399 — 3400 — 3401 — 3402 — 3403 — 3404 — 3405 — 3406 — 3407 — 3408 — 3409 — 3410 — 3411 — 3412 — 3413 — 3414 — 3415 — 3416 — 3417 — 3418 — 3419 — 3420 — 3421 — 3422 — 3423 — 3424 — 3425 — 3426 — 3427 — 3428 — 3429 — 3430 — 3431 — 3432 — 3433 — 3434 — 3435 — 3436 — 3437 — 3438 — 3439 — 3440 — 3441 — 3442 — 3443 — 3444 — 3445 — 3446 — 3447 — 3448 — 3449 — 3450 — 3451 — 3452 — 3453 — 3454 — 3455 — 3456 — 3457 — 3458 — 3459 — 3460 — 3461 — 3462 — 3463 — 3464 — 3465 — 3466 — 3467 — 3468 — 3469 — 3470 — 3471 — 3472 — 3473 — 3474 — 3475 — 3476 — 3477 — 3478 — 3479 — 3480 — 3481 — 3482 — 3483 — 3484 — 3485 — 3486 — 3487 — 3488 — 3489 — 3490 — 3491 — 3492 — 3493 — 3494 — 3495 — 3496 — 3497 — 3498 — 3499 — 3500 — 3501 — 3502 — 3503 — 3504 — 3505 — 3506 — 3507 — 3508 — 3509 — 3510 — 3511 — 3512 — 3513 — 3514 — 3515 — 3516 — 3517 — 3518 — 3519 — 3520 — 3521 — 3522 — 3523 — 3524 — 3525 — 3526 — 3527 — 3528 — 3529 — 3530 — 3531 — 3532 — 3533 — 3534 — 3535 — 3536 — 3537 — 3538 — 3539 — 3540 — 3541 — 3542 — 3543 — 3544 — 3545 — 3546 — 3547 — 3548 — 3549 — 3550 — 3551 — 3552 — 3553 — 3554 — 3555 — 3556 — 3557 — 3558 — 3559 — 3560 — 3561 — 3562 — 3563 — 3564 — 3565 — 3566 — 3567 — 3568 — 3569 — 3570 — 3571 — 3572 — 3573 — 3574 — 3575 — 3576 — 3577 — 3578 — 3579 — 3580 — 3581 — 3582 — 3583 — 3584 — 3585 — 3586 — 3587 — 3588 — 3589 — 3590 — 3591 — 3592 — 3593 — 3594 — 3595 — 3596 — 3597 — 3598 — 3599 — 3600 — 3601 — 3602 — 3603 — 3604 — 3605 — 3606 — 3607 — 3608 — 3609 — 3610 — 3611 — 3612 — 3613 — 3614 — 3615 — 3616 — 3617

Iste je senat pokretnog prijekog suda u Zagrebu dana 19. rujna 1941. osudio na smrt.

Osuda nad njima izvršena je strijeljanjem.

Zagreb, 22. rujna 1941.

Iz Ministarstva unutrašnjih poslova
ravnateljstva za javni red i sigurnost
Broj 32906-41.

BR. 176

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU OD 25 RUJNA 1941 GOD. O DEMONSTRACIJAMA SREDNJOŠKOLSKOJ OMLADINE U SPLITU¹

Dešifirano od SR. Prefektura Split	Primljeni telegram	Šef odjeljenja šifre Prizia

25. 9. 41 sati 21

Zadar

26. 9. 41 sati 12

Guvernatort Dalmacije
Glavni inspektorat J. B.

Antiitalijanska studentska
manifestacija.

J. B.

Pov — Kab. Kr. Krarab.

04805 — J. B. Jutros oko 9 sati došlo je preko stotinu studenata kod direktora mjesnih škola tražeći da im se izdaju odmah svjedočanstva. Pošto su direktori kazali da im je nemoguće odmah to učiniti, studenti su zahtijevali da im se povrate upisnice koje su prethodno ispunili. Tražili su, prije odlaska, da se spomenuta svjedočanstva napišu samo na hrvatskom jeziku, da im se dokumenti predadu u roku od 3 dana i da se ukine upisivanje u omladinske fašističke organizacije.

Hitnom intervencijom Javne bezbjednosti đaci su rastjerani, od kojih neki i uhapšeni.

Naređen je oprezan nadzor za vrijeme trajanja istrage radi pronalaženja i hapšenja potstrekača.

Naknadno ću javiti novosti.

Prefekt Zerbino

¹ Vidi dok. br. 79.

**OGLAS VELIKE ŽUPE PRIGORJE OD 25 RUJNA 1941 GOD. O
DODJELJIVANJU NAGRADE ZA OTKRIVANJE IZVRŠIOCA
DIVERZIJE U TVORNICI »CROATIA«¹**

RASPISANA TJERALICA

ZAGREB, 25. rujna. — Velika Župa Prigorje izdala je ovaj oglas:

»Nezavisna Država Hrvatska — Velika Župa Prigorje«

P r e d m e t : Sabotaža u tvornici cementa u Podsusedu², — tjeralica za zločincima.

OGLAS

U cilju izazivanja poremećaja i zastoja u proizvodnji cementa u tvornici »Croatia« u Podsusedu, pokušani su u toj tvornici stanoviti akti sabotaže u toku mjeseca rujna o. g. Dne 12. rujna 1941. oko 22.15 dogodila se je u toj tvornici cementa eksplozija, koja je nastala od eksplozivna zlonamjerno postavljenog.

Ljudskih žrtava nije bilo, a niti je eksplozija imala štetni učinak nad postrojem tvornice.

Oblasti su o ovom slučaju povele najhitnije i najsvestranije izvide, te su već u tragu zločincima.

Ovom prigodom je uprava tvornice Portlandcimenta d. d. Croatia odredila iznos od Kuna 20.000.— kao nagradu za onog, tko uhvati ili otkrije krivce, odnosno iste prokaže oblastima.

Ova će se nagrada isplatiti također i onome, ko vlastima pruži takve podatke, na temelju koji će krivci nedvojbeno biti ustanovljeni i pohvatani.

Prednje se obznanuje stime, da sve podatke po ovom predmetu treba dostaviti izravno Kotarskoj oblasti Zagreb ili Redarstvu Zagreb, odnosno najbližoj redarstvenoj ili oružničkoj postaji.

Svaki onaj, tko otkrije počinitelja navedenog zločina odnosno propusti namjerno pružiti oblastima potrebne podatke, bit će smatran sudionikom izvršenog zločina i predan pokretnom prijemom sudu.

Veliki Župan:

Dr. Marko LAMEŠIĆ, v. r.

(Velebit)

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 224.

² Zagrebačka partijska organizacija organizirala je rušenje postrojenja, čime je napravljena neprijatelju velika materijalna šteta.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKOG KRILA U OGULINU
OD 26 RUJNA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI
RISJAK—KUPJAK**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

Broj 2826/J. S.

Pojava četnika i udar na
željezničku prugu između
tunela Risjak i Kupljak¹.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Zagreb, dne 29. rujna 1941.

ZAGREB.
Dorđićeva br. 4

Zapovjednik oružničkog krila iz Ogulina sa dopisom br. 4792 od 26. rujna 1941. — javlja slijedeće:

»Dne 19. rujna 1941. — između 12 i 14 sati u šumi Široka Draga«, područje postaje Mrkopalj, kotara Delnice, zapažena je jedna grupa od 30 četnika naoružanih sa puškama². Istog dana naveče između tunela Risjak i Kupljak, podmetnut je eksploziv na željezničku prugu, koji je u 22.30 eksplodirao prilikom prolaza teretnog vlaka. Ovom zgodom otrgnut je komad šinje i 14 vagona iskočilo je iz koloseka.³ Ljudskih žrtava nije bilo. Poduzeta je opravka pruge i vlak je nastavio put.

Pomenutu prugu osiguravaju Italijanske vojne vlasti. Počinitelji ovog udara do sada su nepoznati. Istraga se vodi sporazumno sa italijanskim vojnim vlastima.

Postoji vjerovatnoća, da su ovaj udar učinili četnici, koji se u posljednje vrijeme na području kotara Delnice češće pojavljuju. Opsežnija akcija za uništavanje četnika na tom području ne može se poduzeti, jer su postaje oslabljene zbog povlačenja oružnika na po-

¹ Kupjak

² Odnos: se na partizane Br:birske čete.

³ Diverziju su izvršili partizani iz Delničke čete.

druče kotara Slunj, a od Italijanskih vlasti do sada u ovom pogledu nije ništa poduzeto.«

Dostavlja se prednje na znanje.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske
i — Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

Zastupa zapovjednika,
Pukovnik:
Oljača

BR. 179

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U PETRI-
NJI OD 27 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽ-
NIČKE POSTAJE GORNJI KLASNIĆ I MALI GRADAC**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA GORA
PETRINJA

Petrinja, dne 27. rujna 1941

Ravnateljstvo za javni red i sigurnost
Br. Prs. 782. 1941.
Predmet: Mali Gradac i Gornji
Klasnić — kotar Glina napadaj
po četnicima. —

**RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

ZAGREB.

Savezno sa jučerašnjim brzojavnim izvještajima broj 778. i 779. prema podatcima koje je ovo ravnateljstvo primilo od zapovjedništva oružničkog krila u Petrinji od 27. rujna 1941. broj 4291. izvješćuje se:

26. rujna o. g. oko 4 sata u jutro oko 100 četnika napalo je vojničkim puškama, strojnim puškama i bombama oružničku postaju Gornji Klasnić kotar Glina¹. Napad je trajao do 6 sati u jutro, kad su ustaše stigle u pomoć. Vojarna je sa svim stvarima izgorjela. Jedan ustaša iz sela Mađe kotar Glina je poginuo i u vojarni oružničkoj

¹ Napad na žandarmerijsku stanicu Gornji Klasnić izvršili su partizani Glinškog odreda pod rukovodstvom narodnog heroja Vasilja Gaćeše. Istog dana partizanska zasjeda u Ljeskovcu ubila je jednog žandara.

izgorio, dvojica ustaša i trojica domobrana su ranjeni, a jedan domobran je kasnije uslijed ozlijeda umro. Općinska zgrada je demolirana i iz blagajne novac odnesen.

26. rujna oko 4 i pol sata u jutro oko 150 četnika napalo je oružničku postaju Mali Gradac kotar Glina, pa je napad trajao do blizu 9 sati kad su domobrani stigli u pomoć. Vojarna je sva demolirana. 1 oružnik je poginuo, a 5 su ranjeni. Od četnika su ubijena trojica od kojih se jedan zove Jovan Grobnjak iz sela Mlinoge kotar Petrinja, a jedan Stjepan Bezuh iz sela Grede kotar Sisak.

Oružnicima a niti obim postajama od oružja i municije nije oduzeto ništa.

Četnici su se povukli u planinu Šamaricu, a iz ovih sela se je pučanstvo razbježalo.

Oružnički satnik zapovjednik krila na lcu mjesta je izdao odredbu, da se od preostalih oružnika formira odmah nova oružnička postaja i to u selu Maja, kotar Glina, pa je ova odmah sa uređivanjem započela.

Dostavljajući prednji izveštaj do sada provedenim izvidima sa strane ovoga ravnateljstva ustanovljeno je da predleže gotovo sigurna indicija da su se četnici odnosno komunisti prigodom akcije u šumama Hrastelnica i Brezovica u kotaru Sisak provukli ipak u Šamaricu, pa sada uslijed njihovog dolaska započela je jača akcija u šumi Šamarici, pa se ovo gibanje opaža na svim podnožjima Šamarice, tako u Dvoru na Uni poginuo je jučer jedan oružnik koji je bio u pratnji kotarskog predstojnika i to u selu Rujevcu istoga kotara. Nadalje u gradskoj šumi Kotar ozlijeđen je iz lovačke puške danas u pol 4 sata u jutro na službi gradski lugar Jakopović, pa predleži temeljta sumnja, da je i to počinio koji od bande koja se skriva u Šamarici.

Sve ove pojave upotpunjuju ovostrani prijedlog od 26. IX. 1941. Prs. 773, pa se moli za žurno posredovanje, da se konačno pristupi energičnom čišćenju Šamarice sa potrebno jakim postrojbama bilo domobrana ili ustaške vojske.

Umoljava se ovo izvješće primiti do znanja i gornji prijedlog žurno uvažiti. —

Za dom spreman!
(M.P.)

Zamjenik upravitelja:
Potpis nečitak.

---

² Napad na žandarmerijsku stanicu Mali Gradac izvršili su partizani Petrinjskog i Sisačkog odreda, pod rukovodstvom Vlade Jančica-Cape. Poslije ovih akcija u G. Klasničju u M. Gradcu nisu više uspostavljene žandarmerijske stanice. Ova i okolna sela predstavljaju prvi oslobođeni teritorij na Baniji, gdje su se odmah formirali narodnooslobodilački odbori. Nakon ovih akcija, u kojima su poginuli dva Hrvata i jedan Srbin, odred su u šumi svečano položili zakletvu. Ove zajedničke akcije i politički rad kovala su bratstvo i jedinstvo Srba i Hrvata.

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA OD
27 RUJNA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-TELEGRAF-
SKIH VEZA**

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE

Odio pošta, brzobjava i brzoglasi
Zagreb

Prs. broj 207/1941.
27. IX. 1941.

Predmet: Oštećenje b. b. linija uslijed
sabotaže.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Obavješćuje se naslov o`stanju oštećenih linija:

Na području b. b. upraviteljstva Zagreb na dan 27. ov. mj.

1.) Linije 1237, 1214, 3493, 4922, 5043 na potezima D. Lapac—Srb, D. Lapac—Udbina, D. Lapac—K. Vakuf, Korenica—Bun é, Veljun—Perjasica nepromienjeno u prekidu¹.

2.) Linije 3428 i 1221 na potezu Tušilović—Vojnić od 27. ov. mj. 4 h zbog posječenih 25 kom. stupova u prekidu².

3.) Linija 3492 Krnjak—Veljun od 27. o. mj. 4 h uslijed sabotaže u prekidu³.

4.) Linije 3428, 1221 na potezu Vrginmost—Vojnić od 17. o. mj. 4 h prekinute su uzrok je jošte nepoznat.

5.) Linije 3060, 3812, 1308, 224, 255, 215, 3089, 1321 N. Klj. 4922, 3584, 3828 na potezu Banja Luka—Jajce, Bos. Krupa—D'hač Banja Luka—Sitnica, Ripač—Krnjeuša—Petrovac—Kulen Vakuf, Ključ—Petrovac nepromienjene su u prekidu.

Prema obavijesti b. b. građ. ureda Banja Luka linija 3060 u prekidu je na potezu Banja Luka—Jajce, pošto se tamo vode borbe.

6.) Linije 3440 i 1234 bile su u prekidu od 24. IX. 12 h do 26. IX. 8 h na potezu Lokve—Mrkopalj.

Uslijed sabotaže bili su porušeni stupovi 90—94 i uništena vodna žica.

¹ Ovaj su teritorij oslobodili lički i kordunaški partizani, pa je prekid veza bio trajan.

² Ovu diverziju izvršili su partizani iz Prvog rajona.

³ Ovu vezu prekinuli su partizani iz Prvog rajona.

Na području pbb. ravnateljstva Sarajevo:

Prema brzojavu od 27. o. mj.

Linije 3035 i 3060 nepromijenjene su poremećene na potezu Crna Rijeka—Banja Luka.

Linija 5004 Ulog—Kalinovnik popravljena je 26. o. mj.

Linija 3055 pokvarena je od noćas na potezu Ljubinje—Stolac.

Linije 1154 i 3581 popravljene su između Bileća i Kesita⁴, te se popravak nastavlja pod pratnjom Talijanske vojske prema Gackom.

Stanje ostalih linija je nepromjenjeno.

Dopis istoga sadržaja odaslan je M n. Hrv. Domobranstva Ministarstvu unutarnjih poslova, ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Ustaškom redarstvu i Zapovjedništvu Hrv. oružništva.

Odjelni predstojnik:
potpis nečitak

BR. 181

IZVJEŠTAJ OPĆEG UPRAVNOG POVJERENIŠTVA U SUŠAKU OD 28 RUJNA 1941 GOD. O NAPADIMA PARTIZANA NA TALIJANE U LICI

T. br. 535. od 6. X. 1941.

„ „ 536. „ „ „ ČETNICI NAPALI TALIJANSKE ČETE

Obće upravno povjereništvo Sušak

Prs. br. 788. od 28. IX. javlja:

Brzojavni izvještaj Velike Župe Senj:

Banditi zaustavili 27. IX. talijanski teretni samovoz u Stalku, cesta Novi—Ogulin zarobili 2 talijanska častnika i 8 vojnika, oduzeli samovoz sa hranom. Vojsku nakon jednog dana pustili¹.

28. X. došlo je do talijanske terenske akcije, jer neki zarobljeni talijanski vojnici nisu bili vraćeni (kod Vrhovina).

Bilo je ranjenih kod Talijana.

O istoj akciji javlja Ob. upr. povj. (T. br. 536.-O. U. P. Prs. br. 889. od 1. X.) da se radilo o napadaju četničko-komunističke bande u selu Crnoj Vlasi, obč. Vrhovne, kotar Otočac, razvila se čista borba s Talijanima.² Suradnja s našim oružnicima, uhapšeni sumnjivi ljudi (14 navodnih jataka).

Računa se s napadajem na Vrhovine, a Talijani poduzeli su mjere za obranu. Početak: 25. IX. zarobljuje 2 talijanska vojnika i

⁴ Vjerojatno se misli na mjesto Korita.

¹ Vidi dok. br. 185.

² Borbu protiv Talijana u Crnoj Vlasi vodili su partizani iz Vrhovina i okoline. Vidi dok. br. 47.

jednog ubili. 25. IX. bio je napadaj na oružničku postaju Ličke Jesenice³, dva napadača uhvaćena. 27. IX. talijanski preki sud u Vrhovinama osudio i strijeljao dva odmetnika (izgleda oba uhvaćena napadača iz Ličke Jesenice).

BR. 182

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJ KOMANDE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 28 RUJNA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKI KAMION NA PUTU NOVI—JASENAK,

Prilog br. 308

KOPIJA OTPREMLJENOG PISANOG TELEGRAMA
OD KOMANDE V. ARMIJSKOG KORPUSA

KOMANDI 2-e ARMIJE

6659 Op. Juče, 27-og, poslije podne oko 18 sat⁴, na putu Novi—Jasenak, u blizini Stalaka (karta J. 1 : 100.000 An-Z), na mjestu gdje put zavija u vrlo gustu šumu, kamion 74-og pješadijskog, putujući iz Novog u Jasenak i noseći sljedovanje hrane tom garnizonu, morao se zaustaviti usljed prepreka od debala na putu. Bio je nenadno napadnut od šezdesetak naoružanih ljudi¹ tako da ljudstvo sa kamiona nije moglo da se odupre. Od ljudstva koje je bilo na kamionu zadržana su dva oficira. Jutros, 28-og, povraćeni su, pošto im oduzeto oružje i municija, jedan podoficir i sedam vojnika. Došli su u dodir sa našima u 6 sati. Hrana je zaplijenjena. Kamion su makli s puta i zapalili. Prva lica koja su prikupljena radi istrage koja je već započela pretpostavljaju da se radi o komunističkoj akciji. Vojnicima je rečeno da ih puštaju na slobodu jer su neodgovorni. Tek jutros smo dobili točnije vijesti o sudbini kamiona i ljudstva, pošto traganje, koje je započeto 27 kasno uveče iz Jasenka, budući da nije u određeno vrijeme stigla hrana i koje je produženo u noć, nije imalo pozitivnog rezultata s obzirom da je kamion zapaljen na

³ Napad na žandarmerijsku stanicu Ličke Jesenice izvršila je grupa partizana iz kotara Otočac, Brinje i Korenica.

⁴ Napad su izvršili partizani iz Brčirske čete. Vidi dok. br. 185.

mjestu udaljenom od puta i nevidljivom sa puta, narcčito noću. U toku je čišćenje zone. Okolni garnizoni obaviješten.. Uhapšeni rođaci sumnjivih lica. Peti armijski korpus.

Za tačnost prepisa
Pukovnik Načelnik štaba
Glemente Primieri

(M.P.²)

BR. 183

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE VELJUN OD 29 RUJNA 1941
GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U KOTARU SLUNJ**

ZAPOVJEDNIŠTVO I. HRVATSKE
ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Broj 2798 — J. S.

Matijević šime pokusni
oružnik i drugovi u bor-
bi sa četn cima poginuli,
i mrtvi pronađeni.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB

Zagreb, dne 29. rujna 1941.

Zapovjednik odreda u Veljunu pričuvni sttnik Josip Lončarić sa dopisom oružničke postaje u Veljuni broj 833 od 20. rujna 1941. dostavlja slijedeće:

»Dne 19. rujna 1941. preduzeta je jedna akcija na terenu za četnicima i odmetnicima, koji su se dne 17. rujna 1941. upustili u borbu sa jednim manjim odjelom domobrana i oružnika, koje je predvodio pričuvni poručnik g. Ivan Knapić u mjestu Šlivnjaku, kotara Slunj¹.

Odjel sastojeći se od 4 častnika sa 112 momaka, imao je i 2 teške i 7 lakih strojnih pušaka, krenuo je iz postaje Veljun istoga dana u 7 h, a kretao se u tri pravca i to:

² Okrugli pečat: Komanda teritorijalnog armijskog korpusa Trst.

¹ Borba je vođena protiv partizana odreda Šlivnjak.

Odjel, kojeg je predvodio nadporučnik Mirko Kos, kretao se pravcem od Veljuna na kotu 334, zatim istočno od Šlivenjaka na selo Lapovac. Odjel kojeg je predvodio nadporučnik Stjepan Ilić, kretao se pravcem od Veljunske crkve, na selo Ponorac i Sparenjak i uhvatio vezu istočno od Šlivenjaka sa odjelom nadporučnika Mirka Kos. Odjel kojeg je predvodio poručnik Dragutin Tučkar, kretao se je pravcem od veljunske crkve, na selo Tomići, tako da je područje mjesta Šlivenjak bilo okruženo.

Istočno od sela Ponorac između sela Mračaja, na jednoj uzvisici, nađeno je uređeno sklonište izrađeno na samoj ivici toga brda iskopano u dubinu oko 3 metra i jakim balvanima postavljen krov, koji je pokriven debelim slojem zemlje, a zatim maskiran travom. U ovo skrovište moglo se je skloniti oko 20 osoba. Unutarnji dio bio je napunjen slamom, na kojoj se je vidjelo da su četnici duže vremena unutra ležali. Ovo skrovište razoreno je jednom bombom i spaljeno da ga odmetnici više nebi mogli koristiti.

U selu Barinjaku² uhićen je Petrović Simo, koji je bio sakriven u kući pod krevetom. Isti je izjavio, da su njegovi ostali seljani također otišli sa četnicima dne 17. ov. mj. i da su se četnici duže vremena hranili po kućama u njegovom i okolnim selima, a da ih predvodi Čanica Opačić i neki oficiri bivše jugoslavenske vojske, kojima on imao nezna. Drugih podataka o broju a niti pravac kretanja četnika nije htio odati.

U mjestu Šlivenjaku, gdje je 17. ov. mj. vođena borba, od samog mjesta borbe na oko 50 m pronađena je lješina pokusnog oružnika Matijević Šime, a od toga mjesta na oko 150 m lješina domobrana Bajd Konrada. Obe lješine bile su zakopane i pokrivena vrlo tankim slojem zemlje.

Lješina pokusnog oružnika Matijević Šime je unakažena ubodima noža i to; na lijevoj strani prsa jedan i na glavi 2 uboda, a na leđima lješine povrede od udaraca sigurno kundakom, dočim lješina domobrana Bajd Konrada, nije bila toliko iznakažena, pošto je isti pogođen hitcem iz puške tačno u srce. Obadvije lješine su zakopane po četnicima samo u košuljama i gaćama.

Lješina oružnika Balen Nikole, nije mogla biti pronađena, pa se sumnja, da su ga četnici bacili u ponor. Isto tako nije pronađen ni domobran Juričak Lovro, za koga se sumnja da su ga četnici sobom odveli.

Lješevi četnika, a tako ni ranjenih nisu se mogli nigdje pronaći. od stanovništva nije se moglo dobiti nikakvih podataka, jer po selima u opće i nije nitko zatečen, već su svi ranije nekamo pobjegli. Domobran Vuković Franjo koga su četnici zarobili, a poslije pustili, kaže da je od odmetnika i četnika bilo oko 10 mrtvih i veći

² Sparenjak

broj ranjenih. Uhićeni seljak Petrović Simo izjavio je da je od četnika bilo oko 30 ranjenih.

Lješevi poginulih su danas 20. o. mj. sahranjeni u Rimokatoličkoj groblju u Hrvatskom Blagaju.«

Prednje se dostavlja na znanje.

Prilog: Zapisnik u priepisu.

DOSTAVLJENO:
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost N. D. H. i Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu.

Zastupa zapovjednika,
Pukovnik,
Oijača

BR. 184

IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U OGULINU OD 30 RUJNA 1941 GOD. O PREKIDU TELEGRAFSKE VEZE IZMEĐU DREŽNICE I ZRNICA 19 RUJNA

KOTARSKA OBLAST U OGULINU.

Broj: 9079/41.

Ogulin, 30. rujna 1941.

Predmet: Brzoglasna linija kod Drežnice porušena.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB.

Dne 19. rujna 1941. između 1 i 5 sati prekinuta je brzoglasna linija između mjesta Drežnice i Zrnica¹. Ta linija spaja Drežnicu sa Jezeranima, kotar Brnje.

Djelo su počinili nepoznati počinitelji,¹ koji su prerezali brzoglasne stupove u duljini od 750 metara. Porušeno je 15 stupova tako, da su u visini jednog metra podrezani, a žicu su također ispresjecali sa klještima.

Nepoznati počinitelji su sigurne osobe, koje su pobjegle od kuće i koje se nalaze po šumama, pa vrše razna djela sabotaze.

Brzoglasna linija je uspostavljena po talijanskoj vojsci, koja vodi istragu.

Ovo se izvješćuje izvoljnog znanja radi.

Za dom spreman!

(M. P.)

Kotarski predstojnik:
potpis nečitak

¹ Diverziju su izvršili partizani iz Drežnice i kotara Brnje.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE JASENAK
OD 30 RUJNA 1941 GOD. O NAPADIMA PARTIZANA NA TALIJANE U GORSKOM KOTARU**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA
OGULIN

Taj. Broj 297

Napad na Talijansku
vojsku izvršen javlja

GRUPI GENERALA LUKIĆA

KARLOVAC

Ogulin 7 listopada 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Jasenak sa Taj. brojem 119. od 30. rujna 1941. dostavio je sljedeće:

»Dne 27. rujna 1941 oko 19 sati na mjestu zvanom »Stalak« na granici kotareva Novi i Ogulin na području ove postaje izvršen je napad od strane oko 60 četnika na talijanski teretni samovoz koji je vozio iz Novog obskrbu za talijansku vojsku u Jasenak, kao i beriva časnika koji se nalaze u Jasenku¹. Napadači su bili oboružani sa strojnim puškama. Samovoz su prevrnuli sa puta u šumu i poništili, dva časnika odveli su sobom i sav novac i hranu oduzeli, vojnike koji su se na samovozu nalazili razoružali su nahranili i pustili ih gologleve da se jave u Jasenak svom zapovjedništvu.

Dne 29. rujna 1941. napadnuta je i razoružana i odvedena jedna talijanska vojnička straža od 7 vojnika koja je bila naoružana strojnom puškom na mjestu zvanom »Ruka« na raskršću puteva Jasenak-Novi-Drežnica odaljeno od sela Jasenka 3 km.² Napadači kada su stražu razoružali odvjeli su istu u šumu, tamo im dali jesti sira i kruha, pa su ih potom razoružane pustili i ovi su se vratili u Jasenak svom zapovjedništvu.

Na osnovi ovih slučajeva odmah su određene od strane talijanske vojske potjere za napadačima, ali do danas nije se moglo ni uspjeti nijednog od napadača uhvatiti pa se za njima i dalje traga.

Dne 29. rujna 1941 kada su talijanske vojne vlasti tragale za napadačima po gornjim slučajevima, jedna je vojnička ophodnja srela šumskog manjpułanta sa pilane Abramović Josipa Maravčića koji je rodom iz sela Drežnice, te od istoga zahtjevala propustnicu i kada se je ovaj iskazao sa valjanom propustnicom straža ga je pustila,

¹ Napad na kamion izvršili su partizani Br'birске čete.

² Napad na stražu izvršili su partizani Drežničkog odreda.

kod takozvanog mjesta »Vrtline« udaljeno od sela Jasenka za 2½ km. ali je u to vr eme naišao jedan talijanski samovoz, i kada je sreo Maravića iskočio je iz samovoza jedan časnik uperio pištolj Maraviću u prsa i naredio mu da sjedne u samovoz, što je ovaj i učinio, te su ga vozili do mjesta zvano »Ruke« raskršće puta Jasenak, Novi-Drežnica, tu su ga skinuli i iz pušaka ubili, a to zato jer je kod njega bio nađen jedan nožić, te nešto malo hrane u putnoj torbi koju je hranu isti nosio od svoje kuće iz Drežnice u Jasenak na pilanu gdje je bio zaposlen. On je uvijek tako radio da je sebi nosio hranu od kuće kada mu je sva ponestala.

Na licu gdje su Talijani ubili Maravića bio je i talijanski časnik za pravne poslove i ljekar, pa je Maravićev leš na tom jestu i pokopan.

Prednje dostavljam, s molbom na mjerodavnost.

Dostavljeno:
1 Hrvatskoj oruž. pukovniji
Velikoj župi Modruš

Zapovjednik, satnik:
potpis nečitak

BR. 186

**IZVJEŠTAJ STOŽERA SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA OD
1 LISTOPADA 1941 GOD. O ATENTATU NA NJEMAČKE VOJ-
NIKE U ZAGREBU**

STOŽER
SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA
HRVATSKE VOJSKE

Op. Br. 16/tajno

1. listopada 1941 godine
U Zagrebu

Izvještaj o napadu na
njemačke vojnike

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA —
GLAVNI STOŽER
(Operativni odjel)

Danas, 1. listopada ove godine u 7.50 sati primljen je brzoglasom od domobranskog mjesnog zapovjednika u Zagrebu izvještaj sljedeće sadržine:

»Izvješten sam od strane redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu o ovom događaju:

Noćas, 30. rujna u 21.30 sati, napadnuti su na uglu Zvonimirove ulice i Vrbanićeve ul. njemački vojnici od strane građanskih lica¹. Napad je izvršen na taj način što su ova građanska lica pustila ove vojnike da prođu, a zatim ih napali iza leđa.

Tom prilikom jedan njemački vojnik je ubijen, jedan teže i jedan lakše ranjen, dok je četvrti ostao nepovrijeđen.

Jedan od napadača pokušao je pobjeći prema Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva, ali je od strane redarstva ranjen i uhićen. Ostali napadači također su uhićeni.

Podrobniji podatci poslati će se kasnije.

Predlažem ovaj izvještaj radi znanja.

Zapovjednik:
Balley

BR. 187

IZVJEŠTAJ GENERALA LUKIĆA OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA PROTIV TALIJANA NA PROSTORIJI OGULIN—GOSPIĆ

I GRUPA GENERALA LUKIĆA

STANJE 2. LISTOPADA U 8. SATI:

Primjećuje se u posljednim danima jača aktivnost četnika u demilitarizovanoj zoni, osobito na prostoriji Ogulin—Gospić. Četnici napadaju talijansku vojsku u svakoj prilici¹. Tako:

— prekopali su dio ceste Otočac—Vrhovine. Pri pokušaju Talijana da cestu poprave, četnici su pucali na njih². Kao represaliju Talijani zapalili selo Zalužnicu (istočno od Otočca);

— u Jasenku razoružali su jedan kamion talijanskih vojnika, oduzeli im hranu i novac i sve odveli u šumu³;

— na raskrsnici puta Novi-Drežnica-Jasenak razoružali su talijansku stražu i oduzeli im strojnu pušku⁴;

¹ Napad na grupu njemačkih avijatičara izvršili su Ivan Šibl, Nikola Perković i Lazo Vračarić. Od njih nitko nije uhvaćen. U vezi sa izvršenim napadom, u Zagrebu je uhapšen veći broj antifašista.

² Napade na pruzi Ogulin—Gospić vršili su partizani iz Plaškog, Dabra, Škara i Brinja.

³ Cestu između Zalužnice i Vrhovine prekopali su partizani iz Škara. Tu su Talijani dočekani i napadnuti. Uhvaćena su dva živa Talijana i ubijen je jedan ustaški povjerenik. Za osvetu, Talijani su zapalili pola sela Zalužnice. Vidi dok. br. 50.

⁴ Talijanski kamion napali su partizani iz Drežnice.

⁵ Vidi dok. br. 185.

— napali su oružničku postaju Ličke Jasenice⁵;
— u Ogulinu postavili pored zgrade kotara paklenu mašinu⁶.
Ima još ovakvih incidenata.

Izgleda, da se je stanje u ovoj oblasti pogoršalo od kad su Talijani preuzeli vlast.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Marić

(M. P. 7)

BR. 188

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA OD
2 LISTOPADA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-TELEGRAF-
SKIH VEZA**

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE

Odio pošta, brzjava i brzoglasa
ZAGREB

Prs. broj 207/1941.
2. X. 1941.

Predmet: Sabotaže na bb. linijama.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Dostavlja se naslovu pregled stanja sabotažom oštećenih b. b. linija:

Na području p. b. b. ravnateljstva u Zagrebu na dan 30. IX. i 1. X. o. g.

1.) Prekid linija 1237, 1214, 3493, 4922, 5043 na potezima D. Lapac—Srb, D. Lapac—Udbina, D. Lapac—K. Vakuf, Korenica—Bunić, Veljun—Perjas.ca, L. Petrovoselo—Korenica traje.¹

⁵ Napad na Ličke Jesenice izvršili su partizani iz kotara Otočac, Brinje i Korenica.

⁶ Paklenu mašinu postavila je diverzantska grupa iz Ogulina.

⁷ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Ministarstvo Hrvatskog Domobranstva Glavni stožer.

¹ Odnosi se na teritorij oslobođen od strane ličkih i kordunaških partizana.

2.) Prekid linija 218, 1213, 3061 nastao je 29. IX. usljed srušenih 18 stupova na potezu Otočac—Vrhovine i traje.²

3.) Prekid linija 3433 i 1214 nastao je 30. IX. 2^h na potezu Priboj³—Plitvice zbog porušenih 8 stupova.⁴

4.) Prekid linija 3035, i 3060 na potezu linija Dobrljin trajao je od 29. IX. 7^h—29. IX. 11^h. a linija 3055 ponovno je u prekidu na istom potezu od 1. X. 7^h.

5.) Prekid linija 3401, 3424 i 1226 na potezu Prečec—Ivančić grad radi sabotaze, presječenih žica trajao je od 30. IX. 7^h—30. IX. 11^h 15.

6.) Prekid linija 215, 224, 255, 3584, 1321, 1329 N. Ključ, 3035, 3060, 371-, 1308, 3089, 4922, 3828 na potezima Banja Luka—Skender Vakuf, Banja Luka—Sitnica, Sitnica—V. Vakuf, Banja Luka—Jajce, Sitnica—Ključ, Petrovac—Knin, Bos. Krupa—B:hać, Drvar, Ripač—Krnjeuša—Ključ—Petrovac traje dalje.

Na području p. b. i b. ravnateljstva Sarajevo: Prema brzojavi od 29. IX. o. g. i 30. IX. o. g.

1.) Linije 3806, 3585, 4910, 5015, 4921, 5021 i 3033 bile su poremećene zbog posječena 3 kom stupa kod Blažnja⁵ na pruzi Sarajevo—Mostar i to od 28. IX. 3^h—28. IX. 14^h 15. Linije 223, 242, 222 i 256 prekinute su bile od 29. IX. 5^h—29. IX. 11^h 15 na istom mjestu uslijed pucnjave. Nakon popravka ponovno su 30. IX. u 6^h na istom mjestu prekinute.

2.) Linije 3035 i 3060, koje su na potezu Crna rijeka—Banja Luka u prekidu od 25. IX. prekinute su od 30. IX. 6^h i na potezu Blažuj—Kiseljak.

U toku noći pojavili su se četnici 8 km daleko od Mostara u pravcu Sarajeva na B jelom Polju.

3.) Linija 5004 ponovno je poremećena na potezu Kalinovnik—Ulog i to od 28. IX. 2^h, a linija 4909 na potezu Kalinovnik—Foča i to od 28. IX. 11^h zbog porušenih 15 stupova.

Stanje ostalih linija ostalo je nepromijenjeno.

Na području p. b. i b. ravnateljstva Split prema brzojavi od 30. IX. U prekidu je i nadalje linija 3055, dočim su svi ostali glavni radovi u radu.

Dopis stoga sadržaja odaslan je Ministarstvu Hrv. Domobranstva Ministarstvu unutarnjih poslova, ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Ustaškom redarstvu i zapovjedništvu Hrv. oružništva.

(M. P.)

Odjelni predstojnik:
potpis nečitak

² Diverziju su izvršili partizani iz kotara Otočac.

³ Prijeboj

⁴ Ovu diverziju izvršili su partizani iz kotara Korenica.

⁵ Blažuj

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE VRHOVINE OD 3 LISTOPADA
1941 GOD. O UNIŠTENJU SELA KORENIČKO VRELO OD STRANE
TALIJANA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA
VRHOVINE
Broj 1209

Selo Koreničko vrelo
zapaljeno javlja.

OPĆEM UPRAVNOM POVJERENIŠTVU KOD II TALIJANSKE
ARMATE —

KARLOVAC

Vrhovine 3 listopada 1941

Dne 2 listopada 1941 god. ustanovio je niže potpisati od talijanske vojne vlasti u mjestu Vrhovine da je selo Koreničko Vrelo općine i kotara Korenica, zapaljeno sve do jedne kuće i škole, tako da su ostavili samo jednu kuću i školu u cjelom selu dočim drugo je sve izgorjelo. —

Razlog paljenja ovog sela po talijanskoj vojnoj vlasti bio je taj što su četnici-komunisti napali talijanske vojnike u mjestu odnosno selu Koreničko vrelo, općine i kotara Korenica, gdje je 4 talijanska vojnika na mjestu poginula i jedan teže povređen.¹ —

Nadalje je ustanovljeno da talijanska vojna vlast i dalje pali ovdašnja sela općine i kotara Korenica, sve dotle dok četnici-komunisti nepredaju se i nepredaju sakriveno oružje. —

Ova postaja u punoj mjeri saraduje sa talijanskom vojnom vlasti i vrše zajedn čki službu, sva druga eventualna opažanja izvjesti će se odmah. —

Zapovjednik postaje
narednik:
Mato Vujnović

---

¹ Oko 20 partizana iz kotara Otočac i Korenica izvršilo je napad na kolonu talijanskog kamiona na Pogledalu kod sela Koreničko Vrelo. Kao represalija, Talijani su zapalili selo Koreničko Vrelo.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE VRGIN
MOST OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-
TELEGRAFSKIH VEZA NA PUTU VOJNIĆ—VRGIN MOST**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 3660 J. S.

Prímljeno 3. X. 1941.
Na putu Vojnić—Vrgin
most 41. komad brzo-
glasnih¹ stupova po-
četnicima oštećeno.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Zagreb, 3. listopada 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Vrgin Most, sa brojem 1142 od 2. listopada 1941. dostavio je brzojavno izvješće u sljedećem:

»2. listopada 1941. oko 1^h u povećem broju četnika-komunista naoružanih na putu Vojnić—Vrgin Most, u području Petrove Gore, područja ove postaje, i djelimično postaje Vojnić, podrezano je 41 komad telegrafskih-brzoglasnih stupova i žice presječene.¹

Ujedno željeznički tunel šumske manipulacije Vojnić kolodvor, koji vodi ispod iste ceste srušen i zapaljen, zbog čega je na ovoj cesti direktni promet spriječen.

Opravki brzoglasne linije pristupljeno.

Oružničko kr lo Petrinja izvješteno.«

Prednje dostavljam s molbom na znanje. —

Zamjenjuje zapovjednika,
general:
Tartaglia

(M. P.)

Razaslato:
Ministarstvu hrvatskog domo-
branstva »Predsjedništvo O« i
(Glavnom stožeru) te Ravnateljstvu
za javni red i sigurnost N. D. H.

¹ Diverziju su izvršili partizani Prvog rajona, uz pomoć seljaka. Pored rušenja telefonsko-telegrafskih stupova, razarali su i cestu Vojnić-Vrgin Most.

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE GORA U PETRINJI OD 4 LISTOPADA
1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ORUŽNIČKU POSTAJU
GORNJI KLASNIĆ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA GORA
PETRINJA

Petrinja, dne 4. listopada 1941.

Ravnateljstvo za javni red i sigurnost
BR. Prs. 846 1941.

Predmet: Napad na oružničku vojarnu
Gor. Klasnić izvještaj.

**RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

ZAGREB. —

Savezno sa ovostranim izviješćem od 20. IX. 1941. Prs. broj 777 predlaže se izviješće Oružničke postaje Gornji Klasnić koje glasi:

26 rujna 1941 godine u 4.30 sati izvršen je napad od strane četničko-komunističke¹ bande na oružničku vojarnu Gor. Klasnić, na sledeći način:

1.) Vojarna je bila obkoljena od gore navedenih bandita kojih je bilo oko 200 stotine, sa 5 strojnih pušaka oko 50 bombi, a ostalo sa vojnim i građanskim puškama, straža od 5 domobrana koja se je nalazila oko vojarne na stražarskim mjestima, na dati znak vođe bandita sa pištaljkom otvorena je paljba iz strojnih i vojnih pušaka, na sve strane vojarne, te su u toj vatri ranjena 2 stražara a ostala 3. trojica od strašne eksplozije bombi povukli su se u vojarnu. Ostalo ljudstvo koje se je u vojarni odmaralo i spavalo odmah se je diglo i počelo da se bori iz pušaka sa banditima iznutra jer nije moglo izaći iz vojarne pošto je ista bila obkoljena sa sviju strana otpor je davan sve dok su se banditi nalazili oko vojarne. Paljenje vojarne nastalo je na taj način što su navedeni banditi privukli se pod prozore te bacali zapalito seno i slamu u vojarnu kroz prozore, jer su sa jakim eksplozivom isterali ljudstvo iz soba u kuhinju, tavan i hodnik, od kuda su davali otpor sve dok se banditi nisu povukli oko ovog zapaljenja vojarne služili su se petrijolom, sporedna vrata zapalili su sipanjem petrijola po istima, a u spavaćim sobama nalazilo se seno po podu na kome su spavali ustaše i domobrani koji su bili na ovoj vojarni kao pomoć.

¹ Vidi dok. br. 179.

Od jakog eksploziva bombi koje su bačene u sobe oružnika poginuo je jedan ustaša a tri domobrana i tri ustaše ranjeni, ostali ustaše, domobrani i oružnici povukli su se u kuhinju, tavan i hodnik. Kad je primećena vatra u pisarni i sobama oružnika ista je 2 puta sprečena ali pošto su počeli da sipaju petrijol nije se više mogla vatra poništiti, niti se moglo više od jakoga učina bombi koje su istodobno bacali u prostorije vojarne, radi čega je sva državna i privatna sprema i materijal izgoreo:

2.) Od naboja koliko je ko od ustaša i domobrana utrošio ne može se ustanoviti jer je izdata sva rezerva municija koja se je nalazila na postaji, od oružnika koliko je koji utrošio je sledeća: vodnik Ivan Tomić utrošio je 40 naboja, oružnik Vrkljan Stjepan ispalio je 60 naboja, Vilko Trstenjak 60 naboja.

3.) Od državnih stvari sa kojima je postaja bila zadužena sve su izgorjele i upropaštene.

4.) Od gospodarstvenih stvari sve je upropašteno i izgorjelo. Za molbom na znanje.

Za Dom Spreman!
(M. P.)

Zamjenik upravitelja:
Potpis nečitak.

BR. 192

TELEGRAFSKI IZVJEŠTAJI ZA 4 I 5 LISTOPAD 1941 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U LICI, BANJI I SLAVONIJI

3. — Krilo Ogulin javlja:

5. ov. mj. u 4 sata napadnuta je želj. postaja D. Dubrava.¹ Razoružana je straža od 3 domobrana iz 3. p. p. Talijanski vojnici bersaljeri koji tamo vrše službu bili su odsutni. Jedan domobran teže ranjen kao i pretstojnik postaje. — Sa postaje nije ništa odnešeno niti razbito. —

Vojnici svučeni su goli i odnešeno im je oružje i odjelo.

Primio: bojnik Dits

---

¹ Napad su izvršili partizani Dubravskog odreda, pod rukovodstvom Rade Janjanina (umro od tifusa 1943 god) i partizani odreda Perjasica, pod rukovodstvom komandira Milutina Karasa (poginuo 1944 god. u s. Kupčini kod Karlovca) i političkog komesara Izidora Stroke, (borac španske republikanske vojske).

Zagreb
17.40

Oružničko zapovjedništvo Zagreb preko službujućeg časnika brzoglasom javlja:

1) Vodno oružničko zapovjedništvo Koprivnica u 16.30 javlja:

Danas u 12.30 sati pokušao je atentat bombom na poštu u Koprivnici, ali nije uspio. Bomba je pala na cestu, eksplodirala i ranila 2 građanska lica.

Atentatori Marinković Franjo đak poljoprivredne škole u Križevcima i Gustav Benda đak VIII razreda gimnazije u Zagrebu uhvaćeni su i nalaze se u zatvoru redarstva u Koprivnici. Prilikom hvatanja atentator Benda sa tavana jedne kuće ranio je jednog građana iz revolera i pokušao samoubistvo prostrjeliv lubanju, ali je ostao u životu. Atentatori su bili oboružani bombama i revolverima. Navodno pripadaju grupi komunista koji operiraju oko Kalnika, kotara Krževačkog, odakle su juče po podne i pošli i danas stigli u Koprivnicu sa namjerom da izvrše atentate prilikom proslave dana Ustaške omladine u Koprivnici. Istraga se nastavlja.

Primio: bojnik Čurlica

Zagreb
18.35

Oružničko zapovjedništvo Zagreb preko službujućeg časnika javlja:

1) 4 listopada u 19.45 sati izvršen je atentat eksplozivom na željezničku prugu L. Jesenice—Javornik kotara Ogulin koju osiguravaju talijanski vojnici, pred samim talijanskim vlakom 100. šest vagona bačena iz tračnica. Žrtava nije bilo. Pruga nije još popravljena. Istraga se vodi.

2) 5-X. u 0.15 sati teretni vlak od Sušaka prema Delnicama na udaljenju 300 m. od postaje Fužine naišao na eksploziv. Jedan vagon bačen u grabu, a drugi iskliznut. Ljudskih žrtava nije bilo.³

3) 5-X. u 0.18 sati iz šume Pogledić od četnika puščanom paljbom napadnuto je mjesto Glina.⁴ Odmah zatim sa sve četiri strane napadnuta je željeznička postaja Građani.⁵ Domobran Mumin Gavranović ranjen. Oko 1 sat oko 150 četnika drveni most na cesti

³ August Peri-Benda, komandir Bjelovarskog odreda, i Franjo Marinković samoinicijativno su poduzeli ovu akciju koja im nije uspjela. Oni su tada uhvaćeni a zatim strijeljani.

⁴ Diverziju je izvršila grupa partizana iz Bribirske čete.

⁵ Napad na Glinu izvršili su partizani Prvog banijskog odreda, zauzeli predgrađe i željezničku stanicu, zaplijenili 1 puškomitraljez i nekoliko pušaka.

⁶ Napad su izvršili partizani iz Prvog banijskog odreda.

Maja—Glina posuli petroleumom i zapalili.⁶ Na željezničkoj pruzi km 36 i 37 Glina—Maja četnici sa pilom porezali 10 telegrafskih stubova i pretrgali žice.⁷ Na pruzi pomakli dvije šine. Četnici otišli: jedna grupa pravac Bović, druga pravac Šamarica. Željeznička veza uspostavljena, vlak prolazi. Među oružnicima nema žrtava. Na strani napadača isto.

4) 4. X. oko 22 sata prilikom proslave kr žarskog dana i govora Dogaavnika Lesića ubačena je ofanzivna bomba pred župnim uredom u Derventiju skupine građana od kojih su trojica lakše ozleđeni. Istraga se vodi. Izvješće slijedi.

Primio: bojnik Čurlića

BR. 193

IZVJEŠTAJ GENERALA LUKIĆA O DIVERZIJAMA PARTIZANA U GORSKOM KOTARU U VREMENU OD 2 DO 5 LISTOPADA 1941 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
GRUPA GENERALA LUKIĆA

V. T. Br. 521

Karlovac dne 14-X-41

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA (Glavni stožer)

Na dan 3. listopada ove godine vlak teretni koji je vozio iz Ogul na prema Sušaku, naišao je na km. 4,54 između Kupljaka¹ i Delnice na podmetnuti eksploziv. Tračnica je razorena za 2 metara. Vlakovođa Bujanić Franjo izbačen je bio iz voza i na mjestu je ostao mrtav. Prednji dio stroja i dva vagona su u manjoj mjeri oštećeni.² Pruga je opravljena i saobraćaj uspostavljen.

Na dan 5. listopada 1941. godine oko 1.05 sati osobni vlak naišao je na eksploziju između Zlobina i Drivenika na km. 622.100. Tračnica je oko 1 m. potrgana te stroj manje oštećen. Vlak je produžio put tek u 8 sati ujutro. Žrtava nije bilo.³

Na dan 5. listopada 1941. godine u 0.15 sati naišao je teretni vlak na eksploziv od postaje Fužine 300 metara prema Vratima, kotar

^{6, 7} Ove diverzije izvršili su partizani iz Prvog banjskog odreda.

¹ Kupjak

² Diverziju su izvršili partizani iz Delničke čete.

³ Diverziju je izvršila grupa diverzanata iz Fužina.

Delnice, gdje je procjenjena šteta za oko 60.000 kuna. Pruga je opravljena i saobraćaj uspostavljen. Za ovo djelo osumnjičen je strojovbravar Bujanj Andrija, koji je označenog dana nestao a koji je inače naklonjen komunizmu.

Ovaj je rodom iz Fužine, kotara Delnice. Za imenovan'm se traga.

Na dan 2. listopada 1941. godine blizu sela Zlobina na brdu Gorica naišao je ratar Kružić Jure iz Zlobina oko 6 ljudi odjeveni u građanskom odjelu, od kojih je jedan mu prišao s rečima »Zdravo brate« i sa njime se rukovao. Ovaj se je kod ratara informirao o talijanskoj vojsci gdje se nalazi i u kojem broju. U daljem razgovoru isto lice izjavilo je da imaju namjeru napasti talijane i otjerati iz hrvatske.

O ovome je obavješten jedan talijanski časnik u s. Zlobinu, ali talijani n su na to ništa preduzeli.

Prednji izvještaj dostavlja se s molbom radi znanja.

26. X. očv. taj

ZAPOVIEDNIK
general
Lukić

BR. 194

**UPUTSTVO KOMANDE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 5
LISTOPADA 1941 GOD. O NAČINU KRETANJA TRUPA I TRAN-
SPORTA KROZ POŠUMLJENE KRAJEVE**

KOPIJA

KOMANDA V ARMISKOG KORPUSA

Operacijsko odjeljenje

Br. 7060 Op. poverlj. prot.

V. P. 41, 5. oktobra 1941-XIX

PREDMET: Pokreti u šumama

KOMANDI PJEŠADISKE DIVIZIJE »RE«	V. P.
KOMANDI PJEŠADISKE DIVIZIJE »LOMBARDIA«	V. P.
KOMANDI KORPUSNE ARTILERIJE	V. P.
i na znanje:	
KOMANDI 1. BRZE DIVIZIJE	V. P.
KOMANDI 2. BRZE DIVIZIJE	V. P.

Objašnjavam :

Kretanje malih snaga kroz pošumljene zone gdje se nalaze bande treba potpuno obustaviti; svaki pokret treba da ima karakter snažno praćenog konvoja koji će se kretati između dva garnizona tako da se pratnja, koja mora uvijek biti veoma jaka, vrlo snažna i spremna, smijeni na polovini puta između njih.

Konvoji se moraju kretati veoma sporo, u skokovima, kako bi zaštita mogla prethodno izvidjeti opasne pravce i obezbijediti prelaz kroz njih. Ovo važi za automobilske transporte.

Međutim, kad god je moguće, bolje je da se na manje sigurnim prolazima vrši kretanje komora opkoljenih zbijenim i neprekidnim krugom trupa koje pretresaju šumu svuda naokolo. I ovaj način se nalazi među načinima sa kojima je pre više godina upoznat V arm. korpus putem poznatog uputa za akcije u šumama.

GENERAL ARMISKOLOG KORPUSA
komandant
Riccardo Balocco s. r.

Overava prepis
MAJOR, NAČELNIK ODJELJENJA
(S. Palombarini)
Palombarini

BR. 195

**TELEFONSKI IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA PARTIZANA U LICI,
GORSKOM KOTARU I HRVATSKOM PRIMORJU U VREMENU
OD 30 RUJNA DO 6 LISTOPADA 1941 GODINE**

Karlovac
0945

Grupa generala Lukića — podpukovnik Redelstein
javlja:

1) 3. listopada između postaje Zlobin i Drivenik teretni vlak naišao na eksploz. v. Tračnice u dužini 60 cm. potrgane.¹

2) 3. listopada 74 talijanska pukovnija sa 60 samo-voza i 4 tenka ušla u Jasenak kod Ogulina. Napadnuta

---

¹ Eksploziv su podmetnuli partizani iz batajona »Matija Gubec«

bacanjem bombi od bandita. Nekoliko vojnika i motociklista ranjeno.²

3) 30. rujna u s. Saborski kod L. Jesenice nađeno naših 6 vojnika koji su bili negdje od četnika razoružani. Izjavili su, da su došli iz Sl. Požege na Plitvička jezera njih oko 40. Bili su smješteni po kućama, 25 rujna napalo ih je 200 četnika sa 2 teške strojnice. Zarobili ih i svukli. Nisu ih zlostavljali. Za ostale ne znaju gdje su sada. Kod bandita vidjeli 1 radioaparata i 2 pisaače mašine.³

4) 5. listopada na pruzi L. Jesenice—Javornik postavljen eksploziv. 6 vagona iskočilo. Oštećena pruga 70 m.⁴

5) Talijanska brza divizija čiji je štab u Karlovcu posjeda demarkacionu zonu između Njemačke i Italije svojedobnu do zaključno linije ka istoku Vrgin most—Topusko. Istočno odatle posjeda divizija Lombardija sa sjedištem štaba u Bihaću, kamo će stići u toku današnjeg dana iz Delnica, ako neće biti borbom zadržana. Do sada se još nije saznalo o nikakvom otporu.

6) 6. listopada između Skrada i Brod Moravice eksplodirala je paklena mašina i tom prilikom iskočio je stroj i 1 osobna kola. Pruga je oštećena u dužini od 130 m. 5 osoba lakše ranjeno. Pruga će biti 24 sata zatvorena za teretni promet. Osobni promet vršit će se prelaženjem.⁵

Primio: Prelogović v. r.

---

² Napad su izvršili partizani iz bataljona »Matija Gubec« u momentu kada su Talijani vršili koncentraciju snaga u Jasenku radi napada na Drežnicu, u kojoj su tada bili partizani.

³ Napad na Plitvička Jezera, gdje su razoružani domobrani, izvršili su partizani iz Koreničkog i Udbinskog kotara.

⁴ Ovu diviziju je izvršila grupa partizana iz kotara Korenica, Otočac i Brinje.

⁵ Vidi dok. br. 201.

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE CETINA OD 7 LISTOPADA 1941 GOD.
O ATENTATU NA IZDAJNIKA LUKU ČULIĆA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA CETINA

Broj: Pov. 498/41.

Predmet: Pokušaj umorstva u Splitu. —

Omiš, 7. X. 1941.

**OPĆE-UPRAVNOM POVJERENIČTVU
KOD DRUGE TALIJANSKE ARMATE**

u) SUŠAKU

Dana 1. listopada 1941. u Splitu, između 21.15 i 21.30 sati, nepoznati su izvršili atentat na onamošnjeg predsjednika H. R. S.-a Luku Čulića,¹ dok je on sa kćerkom sjedio u kući za večerom.

Ispaljeno je nekoliko metaka kroz otvoreni prozor i oboje su ranjeni. Predsjedniku je metak prošao kroz obraze, a kćer mu je ozleđena na prsima i leže u bolnici. —

Nakon učna, sudeći po koracima, računa se da su bila 2—3 napadača, i izgleda, da su razorni elementi u Splitu zaključili, da operiraju u trojkama proti pojedinih lica.

Za Dom spreman!

Zamjenik Velikog Župana
Podžupan:
Potpis nečitak

(M. P.²)

---

¹ Vidi dok. br. 15.

² Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Velika Župa Cetina, Klis.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA MJESTA OD 31 LISTOPADA 1941 GOD. O NAPADU USTANIKA NA DOMOBRANE NA CESTI SINJ—KNIN

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO MJESTA

V. T. Br. 383

Knin, 31. listopada 1941.

Izvešće o napadaju
četnika na samovoze
s novacima 8-X-1941.

ZAPOVJEDNIKU I. VOJNOG ZBORA.

Po završenom izviđanju, povodom napadaja četnika¹ na samovoze sa novacima sinjskog popunidbenog okružja prilikom prevoženja iz Sinja za Knin, na mjestu zvanom Mal-bug² u klancu Krčića, udaljeno 7 klm od Knina, kojom prilikom su poginula 6 novaka i 1 domobran, a teže ranjeno 3 novaka i 1 pričuvnik, dostavlja se sljedeće izvješće:

Novaci Sinjskog popunidbenog okružja krenuli su iz Sinja dne 8 listopada 1941 u 9 sati u dva samovoza za Kninsku doknadnu bojnu, u prvom 35, a u drugom 25 novaka. Glavni sprovodnik je bio pričuvni vodnik Uvodić Frane iz Kninske doknadne bojne.

Vožnja od Sinja do Vrlike i dalje izvršena je bez smetnje sve do mjesta Mali-bug u klancu Krčića 7 km pred Kninom, gdje je od strane četnika izvršen napadaj u 11.30 sati, na prvi samovoz, pucajući iz pušaka i bacanjem kamenja sa okolišnih klisura.

Odmah od prvih metaka ranjen je teže šofer samovoza pričuvnik, te je uslied rane zaustavio samovoz, dočim je pomoćni šofer domobran Sučić odmah poginuo te nisu mogli nastaviti dalje sa vožnjom čim je samovoz stao, sprovodnik vodnik Uvodić, odmah je zapovjedio da novaci iskoče iz samovoza i trčeći krenu za Knin, dočim je on sam zauzeo zaklon i stupio u borbu sa četnicima te ih prisilio da se nemogu približiti samovozu i iz bliza ubijaju nevine žrtve. Kada je ostao svega sa tri metka (ispucao je oko 60 metaka)

¹ Napad na domobrane izvršili su ustanici iz s. Kovačića (Topolje), a ne četnici Momčila Đujića i Paje Popovića, na koje su ustaše neosnovano posumnjali.

² Mali Buk

povukao se je i on u pravcu Knina. Iz ovoga samovoza ubijena su 5 novaka i 1 domobran-šofer, a teže ranjena 2 novaka i šofer pričuvnik.

Odmah iza napadnutog samovoza sa novacima, na nekih 5—10 minuta naišao je putnički samovoz pun putnika, koji saobraća redovno na prugi Sinj—Knin, te kada je došao na mjesto napadaja, zaustavio se uzeo teže ranjene novake i šofera i dovezao ih u Knin i odmah obavjestili talijanske i naše vlasti. Na ovaj putnički samovoz nije od strane četnika vršen napadaj niti za vrijeme vožnje, niti kada se je zaustavio i uzeo ranjenike.

Razbjegli novaci stigli su u mjesto Topolje udaljeno 2—3 klm od mjesta napadaja za nekih 20 minuta, gdje su našli talijansku stražu kojoj su ispričali o napadaju na njih, no isti nisu ništa preduzeli, već su jedino uputili ozleđene i lakše ranjene u obližnju vojarnu »Preparandija«, gdje im je pružena prva pomoć i pušteni za Knin.

Drugi samovoz sa novacima, usljed kvara gume na točku, zadržao se na ulazu u klanac Krčića, te je na mjesto, gdje je napadnut prvi samovoz stigao oko 12.45 sati. Kada je ovaj samovoz unišao u klanac Krčića izvršen je napadaj i na njega, pucnjavom sa okol šnih klisura, no zahvaljujući prisebnosti šofera, koji je odmah dao najveću brzinu motoru i zato kroz pucnjavu četnika jurio najvećom brzinom izbjegao je većim žrtvama. U ovome samovozu ubijen je jedan novak i teže ranjen jedan. Kada je ovaj samovoz došao na mjesto gdje je napadnut prvi samovoz, uslijed velike brzine udario je u njega i odgurnuo ga u stranu. Ovom prilikom iskočila su dva pričuvn ka iz samovoza i sakrila se pored puta gdje su sačekali pomoć koja je u brzo stigla. Prema iskazu ovih pričuvnika, četnici koji su izvršili ovaj napadaj, kretali su se slobodno kroz klanac Krčića, a jedan se dapače vozio koturom³.

Prema tome, kako su se desili događaji dade se zaključiti sljedeće:

1. — Napadaj na novake pripremljen je ranije od strane četnika, jer su saznali za dan prevoza istih od Sinja za Knin, i u koliko se samovoza prevoze. Ovo se dokazuje činjenicom, što su poslije izvršenog napadaja na prvi samovoz čekali jedan sat dok je došao drugi samovoz sa novacima, da i njega napadnu, jer razumljivo bi bilo da odmah poslije prvog napadaja pobjegnu u šumu računajući, da će doći pomoć napadnutima i potjera za njima, međutim oni su pobjegli poslije izvršenog napadaja na obadva samovoza.

Prema dobivenim vjerodostojnim podacima viđeni su toga dana u jutro u selu Topolju i okolini vođe ovdašnjih četnika pop Đujić⁴ i četnik Paja Popović, prvi iz Strumice⁵ a drugi iz Biškupije,⁶ te pada

³ Biciklom

⁴ Ratni zločinac Momčilo Đujić.

⁵ Strmice

⁶ Biškupije

opravdana sumnja na njih, da su oni organizirali ovaj napadaj. Zatim su došli u Knin oko 10 sati i otišli u stožer italijanske divizije gdje su se zadržali sve do 12.30 sati, kada se je već saznalo za napadaj na novake, i tada su jednim talijanskim samovozom uz pratnju jednog časnika odvezeni.

Po ovome izvještene su talijanske vojne vlasti. Ove odbijaju navode, da su pop Đujić i četnik Popović organizatori ovoga napada, i ako i dalje ostajem pri tvrdnji, da su stvarno oni pripremili napadaj. Ovo dokazujem time što je pop Đujić toga jutra viđen oko 8 sati u selu Topolju od jednog ovdašnjeg mještana i ako on nije iz toga sela. Od jednog časnika viđen je pop Đujić i četnik Popović oko 10 sati da idu iz pravca sela Topolja prema Kninu. Pored toga potpisani pozitivno zna, da su obojica oko 11 sati bili u ovdašnjem zapovjedništvu talijanske divizije sa kojim boravkom su svakako namerali dokazati svoju neumešanost u cijeli slučaj.

Također je ovo zapovjedništvo izvjestilo talijansku diviziju za pasivno držanje straže u Topolju prema ovome napadaju. Po tome dobijen je odgovor da ova straža nije mogla da suzbije napadača, obzirom na prirodu njihove službe u Topolju.

Dalje je traženo od zapovjednika talijanske divizije da se poboljša javna bezbjednost i Srbi da se u potpunosti razoružaju. Odgovoreno je da je po tome sa njihove strane sve učinjeno.

2. — Razbježali novaci iz prvoga samovoza stigli su u mjesto Topolje trčeći za nepunih 20 minuta i tu odmah ispričali talijanskoj straži o napadu na njih i da ima mrtvih i ranjenih. Da je ova straža odmah pošla u pomoć napadnutima, nebi mogli četnici da napadnu drugi samovoz, jer bi ista došla prije na mjesto napada nego drugi samovoz sa novacima. Oni su se zadovoljili samo time, što su lakše ranjenima pružili prvu pomoć, i ostali i dalje u razgovoru sa seljacima, koji su svi pravoslavni i koji su se smijali.

3. — Kada je stigla vijest u Knin da je izvršen napadaj na samovoz sa novacima i da ima mrtvih i ranjenih, mjestne talijanske vlasti odredile su jedan odred tenkova u potjeru za napadačima, dočim su odbile da ide jedna naša satnija. Nijedan od napadača-četnika do danas nije uhvaćen niti uhapšen, i ako se je kod seljaka i okolinskih sela našlo oružja i municije.

4. — Sprovodnik novaka prčuvni vodnik Uvodić Frane iz Klisa svojim junačkim držanjem, stupivši u borbu sam sa četnicima, sprečio je iste da se približe samovozu i tako iz najbliže blizine ubijaju nevine žrtve, te bi ga trebalo za ovo dolično nagraditi.

Kada je ovo zapovjedništvo saznalo za napadaj određeno je odmah povjerenstvo koje je upućeno na lice mjesta. Rezultat rada povjerenstva prilaže se spisu. Sutra dan izvršena je sahrana poginulih tako da su novaci koji su rodom iz mjesta Kijeve, Vrljike i Sinja

preveženi samovozom u njihova mjesta i tamo sahranjeni. Poginuli domobran šofer Sušć koji je rodom iz Sinja, sahranjen je u Kninu. Sve ostale formalnosti oko pogreba, zaostalih stvari poginulih i ranjenih obavljani su po propisu.

Prilog spis i izvidanja.

O ovom nesretnom slučaju bilo je u svoje vrijeme izvešteno zapovjedništvu Jadranskog divizijskog područja i Ministarstvo domobranstva.

Zbog preformiranja i prijelaza ovog zapovjedništva pod zapovjedništvo toga zbora šalje se ovo izvješće tome zboru.

Zapovjednik, potpukovnik
Potpis nečitak

BR. 198

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE CETINGRAD OD 9 LISTOPADA 1941 GOD. O ZAUZIMANJU KRSTINJE OD STRANE PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
ZAGREB
3870/J. S.

Primljeno 9. X. 1941.
Krstinja, kotar Vojnić
po četnicima zauzeta.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

ZAGREB

Zagreb, 9. listopada 1941.

Oružnička postaja Cetingrad, krila Ogulin, brzojavno javlja:
»Dana 8. listopada 1941. od 11 do 12 sati zauzeli su četnici Krstinju,¹ kotar Vojnić, zauzeli općinu, razlupali blagajnu i iz nje odnijeli 65.000 u novcu i oko 200.000 u papirima. Molim pojačanje jer je Cetingradu od navale četnika, po dobitim podacima, potrebna pomoć pošto prijeti opasnost od navale četnika.«

¹ Krstinju su oslobodili partizani Drugog rajona i presjekli komunikaciju Vojnić—Kladuša.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje. Na postaji Cetingrad ima svega 40 oružnika, koji je broj dovoljan za odbijanje četničke navale, a k tomu nema na raspolaganju oružnika za odbijanje četničke navale, a k tomu nema na raspolaganju oružnika za pojačanje ove postaje, te joj prema tome nije moguće ni poslati pomoć koju traži.

Zamjenik zapovjednika,
general:
Tartaglia

(M. P.)

RAZASLATO:
Ministarstvu hrvatskog domobranstva
»Predsjedništvo O« i (Glavni stožer)
te Ravnateljstvu za jav. red i sigur.

9/X Očv. taj.

BR. 199

**IZVJEŠTAJ STOŽERA ČETVIRTE BOJNE TREĆE PJEŠAČKE
PUKOVNIJE OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. O IZNURENOSTI I
NESPOSOBNOSTI BOJNE ZA DALJE VOĐENJE BORBI**

STOŽER
IV. BOJNE 3. PJEŠ. PUKOVNIJE
10/10 1941.
V. T. Br. . . . .

koncept

Capardi — (Brezik)
Moli zamjenu Bojne.

ZAPOVJEDNIKU SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA

ZAGREB

Molim, da se najžurnije uputi zamjena za ovu bojnu a bojna uputi u posadu Karlovac, radi odpusta svojim kućama iz slijedećih razloga:

1.) Bojna se nalazi u neprekidnim akcijama od 19. VIII do danas bez zamjene i popune.

2.) Za vrijeme ovih akcija ljudstvo je toliko fizički i duševno iscrpljeno, da je uopće nesposobno za svaku dalju akciju.

Razlog ovome je:

a.) Smještaj pod vedrim nebom

b.) nespavanje (zbog akcija i zasjeda, koje je vršeno pod stalnom borbom protiv odmetnika.

c.) jesenje hladno i vlažno vrijeme i nedostatak u odjeći, koji je doveo do obolenja: pluća, crijeva, reumatizma zglobova.

d.) Svakodnevno naporno pješaćenje, a često put pod borbom pod planinskom zemljom, usljed čega svaki pojedinac ima žuljeve na nogama pa čak i krvave

e.) Nehigijenske prilike koje prouzrokuju takove okolnosti, da se ljudstvo nemože po više dana umiti, brijati mijenjati veš (do sada su mjenjali veš u vremenu ovih akcija 3 puta.

f.) Neprekidne ogorčene borbe sa odmetnicima.

g.) veliki broj mrtvih i ranjenih.

h.) Neredovna ishrana (zbog nedovoza hrane u planinu) i nemogućnost ishrane i podjela hrane pod borbom. Nedostatak pijaće vode u planinskom zemljištu.

3.) Brojno stanje ljudstva u bojni smanjilo se na:

4.) 20% ljudstva nalazi se preko 4 mjeseca na vježbi.

30% „ „ se preko 3 mjeseca na vježbi.

50% „ „ se preko 2 mjeseca na vježbi.

Uzrok svemu iznijetom u ovom spisu jeste negodovanje ljudstva, tim prije: što su njihovi drugovi po posadama u garnizonu bili svega 2 mjeseca na vježbi, pod najpovoljnijim prilikama, što u sezoni seljačkog rada nalaze se na vježbi, te nisu u stanju spremati si zimnicu, radi osiguranja prehrane svoje porodice. Pored svih uputa, savjeta i pouka i obećanjem da će se skoro pustiti domovima tako je bezuspješno.

Dopust je nemoguće davati zbog malog brojnog stanja i svakodnevnih akcija.

5.) Bojna osim dvojice djelatnih časnika sve je pričuva.

6.) Opažaju se svakodnevne brzojavne poruke od domobranskih roditelja u kojima se poručuje, teško stanje bolest i smrtni slučajevi obitelji, dok se isti nemogu pustiti svojim kućama koje je iznijeto u toč. 3 ovoga spisa, što u veliko upliviše na moral.

Iz naprijed iznijetog uvjeren sam, da ova bojna nije u stanju, da najkraće vrijeme izdrže u uspješnim akcijama, već je jedni moguć izlaz, da se bojna u cijelosti izvuče iz akcije, a ljudstvo pusti kućama.

Molim ovo uzeti kao najozbiljnije i vrlo žurno, jer neću biti u mogućnosti da snosim eventualne posljedice.

7.) Nesposobnost u oružju: 3 strojnice, 4 strojne puške i nekoliko pušaka pokvarene, uzrok ovome, duža upotreba u akcijama, a nemanje stručnog lica za popravak istih.

Zapovjednik podpukovnik
Potpis nečitak.

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKOG VODNOG ZAPOVJEDNIŠTVA U
SLUNJU OD 10 LISTOPADA 1941 GOD. O RUŠENJU TELEFON-
SKO-TELEGRAFSKIH STUBOVA NA PRUZI SLUNJ—RAKOVICA
I NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARME**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB
Broj 3507/J. S.

Komunističko-četnički napad
na oružnike, izvještava.

RAVNATELJSTVU ZA JAV. RED I SIGURNOST N. D. H.

ZAGREB.

U Zagrebu 23. listopada 1941.

Oružničko vodno zapovjedništvo Slunj sa dopisom broj 1357 od 10. listopada 1941. — izvještava slijedeće:

Noću između 8. i 9. listopada 1941. kod sela Slušnice na pruzi Slunj—Rakovica prepilano je 20. stubova b. b. pruge.

Istog dana izišlo je poštansko tehničko osoblje sa 15. oružnika postaje Slunj na mjestu učina radi popravka pruge. Kad su došli na mjesto, sa svih strana iz šuma zapucalo je iz pušaka¹. Oko kola na kojima je vožen materijal za popravak pruge nalazilo se je 5. oružnika, na koje je osobito bio jak napad. U kolima se je nalazio potreban materijal za opravku, 1. poljski brzoglasni aparat, 1. ranac sa 9 okvira i 180. naboja za strojnicu ŠOŠA.— Sve su ovo četnici odnijeli. — Oružnici koji su bili u neposrednoj blizini kola, zauzeli su položaj i stupili u borbu, ali su sa bokova obasuti puščanom vatrom radi čega su se morali povući. — Pri ovom je teže ranjen u ljevu ruku i desno rame oružnik Mile Žanić, oružnik Abid Velić pri padu uganuo ruku, a Rožman Petar pri padu povredio dlan ljeve ruke. — Potonje dvojice oružnika povrede su neznatne naravi i kroz koji dan će zacijeliti, dokim povrede Žanića teže su i upućen je u bolnicu u Karlovac.

Istog dana sa većim odjelom oružnika izišao sam na mjesto učina i dao se u potjeru za napadačima, ali se sa njima nije moglo doći u dodir za borbu već su pojedinačno pucali na nas sa velikog odstojanja — preko 1500 metara.

¹ Rušenje stupova i napad na žandare izvršili su odred Mašvina i odred Močila.

Na ovom mjestu su također 17. IX. tg. napadnuti samovozi bojnika Vindakijevića. Prošlih dana je općina Slunj otpočela da siječe ovu šumu i već se je dva dana sjekla. Vjerovatno je, da su okolni četnici ovog dana bili pripremili da izvrše napad na radnike i njihovu pratnju.

Pri ovom napadu čuli su se zapovjedi kako pištaljkom tako riječju: »Prekini paljbu«. — Ovo je zapovjedao jedan u oružničkoj odori — Jugoslavenskoj.

U potjeri za četnicima, nađeno je u jednoj kolibi jedan krvav vojnički šinjel — kabanica, nekoliko bodeža na dugim štapovima i ostale robe.

Predlažem prednje na znanje. Narredio sam po ovome istragu.

Predloženo:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
Nezavisne Države Hrvatske i Vrhovnom
oružničkom zapovjedništvu.

Zapovjednik, pukovnik:
potpis neč.tak

BR. 201

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE BROD. MORAVICE OD 7 LISTOPADA 1941 GOD. O DIVERZIJI PARTIZANA NA PRUZI SUŠAK—ZAGREB

EKSPLOZIV NA PRUGU STAVILI ČETNICI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA
OGULIN
Broj 5453

Atentat na željezničku
prugu, kod Brod-Moravica javlja.

GRUPI GENERALA LUKIĆA

KARLOVAC

Ogulin 13. listopada 1941.

Zapovjednik, oružničke postaje Brod Moravica sa brojem 662 od 7. listopada 1941. dostavio je sljedeće:

»Dana 6. listopada 1941, naišao je brzi vlak broj 303, Sušak—Zagreb na kilometru 573 između željezničke stražare broj 372—373 na području općine Brod Moravice, kotara Delnice na eksploziv koji

je tom prilikom eksplodirao te je usled toga stroj i 7 putničkih vagona iskliznulo sa tračnica i prugu uštetilo u dužini od 130 metara.

Ljudskih žrtava nije bilo sem što je lakše ranjeno 5 lica koja su se u tom vlaku vozila i to: 1 talijanski časnik porezao se na staklo, i jedan talijanski vojnik također se porezao na staklo, 2 željezničara i jedna ženska koji su se ranili prilikom velikog potresa vagona kod iskliznuća.

Saobraćaj je bio obustavljen 24 sata nakon kojeg vrijeme je pruga popravljena i stavljena u promet.

Na mjestu eksplozije bila je tračnica prekinuta i iskopana jama od eksplozije.

Ovo djelo izvršili su četnici i komunisti koji su u posljednje vrijeme izvršili više sličnih atentata na željezničke pruge¹. Za ovim odmetnicima traga se sporazumno sa talijanskim karabinijerima ali im se do sada nije moglo doći u trag.

Prednje dostavljam s molbom radi znanja.

Dostavljeno:

1 Hrvatskoj oruž. pukovnici.
Velikoj župi Modruš.

Zapovjednik, satnik:
Potpis nečitak

BR. 202

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKE POSTAJE VRGIN
MOST OD 13 LISTOPADA 1941 GOD. O PARTIZANSKIM LOGO-
RIMA U PETROVOJ GORI**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
1. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

Taj. Broj 871/J. S.

U Petrovoj Gori postoje
četnički logori, izvješće
dostavlja.

**RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**

ZAGREB:

Zagreb, 16. listopada 1941.

Zapovjednik oružničke postaje Vrginmost, sa dopisom Taj. broj 181 od 13. listopada t. g. dostavlja slijedeće:

¹ Diverziju su izvršili diverzanti iz Srpskih Moravica.

»Dne 12. listopada t. g. doznao je potpisati slijedeće:

U šumi Petrovoj Gori postoji šest četničkih logora¹. U svakom logoru ima od najmanje po 200 četnika. Ovi četnici prema saznanju, naoružani su dobro i to: sa vojničkim puškama većim djelom, a manjim djelom se civilnim puškama, mitraljezima i bombama, municije za oružje imaju dosta.

Spomenuti broj četnika sačinjavaju skupljeni sa raznih strana, a knjima su se priključili i u većem broju odmetnuti seljaci iz sela Pecke, Perne, Crni Potok i Maličke. Sva ova sela pripadaju kotarskoj oblasti Vrginost.

Nadalje je doznato da četnici u spomenutoj šumi imaju barake koje su sami izradili, da drže svoju stražu na mjestima za svoju odbranu. Među njima ima žena i djece. Sa hranom su se osigurali, pomoću njima pridošlih seljaka iz gore spomenutih sela.

Ovi četnici kada kreću u svrhu namjeravanih četničkih akcija idu u jačini od nekoliko stotina njih, te su uvijek spremni za napad ili otpor.

Prema izjavama pojedinih seljaka, od strane četnika prijete opasnost onim kućama i obiteljima koje su prešle na Katoličku vjeru«.

Prednje se dostavlja na znanje.

Dostavljeno:
Ravnateljstvu za javni red i sig.
Nezavisne Države Hrvatske i
Vrhovnom oruž. zapovjedništvu.

Zapovjednik pukovnik:
Čanić

---

¹ Odnosi se na partizanske odrede Prvog rajona.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U OGU-
LINU OD 14 LISTOPADA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
SELO GLINICU**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA
OGULIN

Broj 5507.

Komunističko-četnički
napad na selo Glinicu
javlja.

GRUPI GENERALA LUKIĆA

KARLOVAC

Ogulin 14. listopada 1941.

Zapovjednik oružničkog voda u Slunju sa brojem 1353 od 8. listopada 1941. dostavio je sledeće:

»Dne 7. listopada 1941. oko 7 sati jedna veća grupa četnika-komunista naoružana vatrenim oružjem napala je selo Glinicu, kotara Slunj¹.

Istoga dana bilo je upućeno jedno jaće odeljenje oružnika sa postaje Cetingrad², a drugo sa Slunja, koje je na mjestu učna utvrdila da je napad izvršen na sledeći način:

»U jutro oko 7 sati sa svih strana začulo se je pucanje oko sela i vikanje »URA! URA! NAPRED!« Seljaci sela Glinice su odmah stali bježati u šume, ali su mnogi bili na bježanju zaustavljeni pušćanom vatrom.

Ovom prilikom poginuli su Cindrić Mijat, Vrbanić Ivan, Cindrić Šime, i Katć Mile, svi iz sela Glinice, a ranjeni su: Cindrić Janko, Cindrić Mika, Cindrić Joso. Kaužljjar Jure i Cindrić Tina, svi iz Glinice, a zapaljena je kuća Obrovca Jose. U Glinici kod seljaka bilo je 11 vojničkih pušaka, koje su sve sačuvane, ali nisu postigli sa njima nikakvog uspjeha protiv četnika.

Kod tog napadaja četnici su djelili po selu letke, koji se u pripisu prilaže.«

DOSTAVLJENO:

1 Hrvatskoj oruž. pukovniji.
Velikoj župi Modruš.

Zapovjednik, satnik:
Potpis nečitak

¹ Napad su izvršili partizani iz Prvog i Drugog rajona, kojom prilikom su ustaše protjerani iz sela Glinice.

² Cetin Grad

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
GRUPA GENERALA LUKIĆA

V. T. Br. 592

Sušak dne 17. X. 1941

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

Šaljem ovaj izvještaj koji smatram značajnim u pogledu nebrige i nesposobnosti naših naoružanih seljaka u obrani svoga sela: bez straže, bez znakova za zbieg i bez ikakove vojne pripreme. Na viku band ta bieže u šumu i bez odpora ginu.

Glede letka imao bi napomenuti da bi naša promičbena služba morala po selima vršiti također protiv-promičbe, no ne zvanično već više zaleđnu preko privatnih osoba. Sa došaptavanjem i tajnovitošću, naši ljudi mnogo se lakše osokole i ohrabre, nego izravnim nagovorom zvaničnih dužnosnika. Treba spretno reagirati na letke, koji su po selima razdijeljeni.

Zapovjednik, general
Lukić
(Lukić)

BR. 204

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA O
PREKIDU TELEFONSKO-TELEGRAFSKIH VEZA U VREMENU
OD 11 DO 14 LISTOPADA 1941 GODINE**

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE

Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z a g r e b

— — — — —
— — — — —

Prs. broj 207 — 1941.
15. X. 1941.

Predmet: Sabotažom oštećeni b.b. vodovi.

RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

ZAGREB

Objavljuje se naslov o stanju oštećenih b. b. vodova:
Na području p. b. b. ravnateljstva Zagreb na dan 11—14. X.
1941.

1.) Prekid vodova 1214, 3493, 4922, 3433 na putevima D. Lapac—Udbina, D. Lapac—K. Vakuf, Korenica—Bunić, D. Lapac—Srb, Korenica—Udb, Priboj—Plitvice traje¹.

2.) Prekid voda 3089 na potezu Topusko—V. Kladuša trajao je zbog porušenih 33 kom. stupova od 7. X. 7 h — 13. X. 16 h².

3.) Prekid vodova 3492, 1214, 125 trajao je od 9. X. 7 h — 13. X. 17 h na potezu Rakovica—Slunj zbog porušenih 20 kom. stupova³.

4.) Prekid vodova 3492, 1214, 1215 na potezu Drcžnik⁴ Petrovselo⁵ traje od 10. X. 7 h zbog porušenih 33 kom. stupova.

5.) Prekid voda 3492 na potezu Krnjak—Veljun trajao je zbog porušenih 2 kom. stupova od 13. X. 7 h — 13. X. 11 h.

6.) Prekid vodova 3415 i 3430 trajao je na potezu Zvečaj Gen. Stol⁶ a voda 3483 na potezu Gen. Stol—G. Dubrave od 12. X. 7 h — 12. X. 10 h zbog puškaranja.

7.) Prekid vodova 3057, 3037, 3006, 3307, 3036, 6412, 6407, 3256, 3004, 3058, 3038, 5095, 3090, 5097, 3009, na potezu Zemunik Polje—Zemun Novigrad trajao je usljed presječenih žica od 11. X. 19 h 30 — 12. X. 10 h.

8.) Prekid voda 3531 i 1236 na potezu Gospić—Karlobag trajao je od 10. X. 23 h — 11. X. 15 h zbog prepiljena 3 stupa.

9.) Prekid vodova 215, 224, 255, 3584, 1329, 1321, N. Ključ, 3089, 4922, 3959, 3812, 1308, 3035, 3060, 3840, 3584 na potezima B. Luka—Skender Vakuf, Sitnica—V. Vakuf, B. Luka—Sitnica, Bihać—Drvar, Sitnica—Ključ, Ključ—Petrovac, Petrovac—Oštrelj, Ripač—Krnjeuša—Petrovac—Kulen Vakuf, Bihać—B. Krupa, B. Luka—Travnik, Dubica—Kostajnica traje.

Na području p. b. i b. ravnateljstva Sarajevo:

Stanje prema brzojavu od 11. o. mj.

Vod 3585 bio je u prekidu kod Blažnja od 10. X. 7 h 30 — 8 h 30 usljed pucnjave, stanje ostalih vodova ostalo je nepromijenjeno.

Na području p. b. i b. ravnateljstva Split prema brzojavu od 13. o. mj.

Stanje svih glavnih vodova osim voda 3035 je ispravno.

Dopis istoga sadržaja odaslan je na Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvu Hrv. Demobranstva, ravnateljstvu za javni red i sigurnost, Ustaškom redarstvu i zapovjedništvu Hrv. oružništva.

(M. P.)

Pročelnik odjela:
potpis nečitak

¹ Ovo je bio teritorij koji su oslobodili lički partizani, i ovdje se nisu mogle uspostaviti normalne telefonske i telegrafске veze.

² D'verziju su izvršili partizani iz Prvog rajona.

³ Ove stupove posjekli su partizani iz Trećeg rajona.

⁴ Drcžnik Grad

⁵ L'čko Petrovo Selo

⁶ Generalski Stol

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA U GOSPIĆU
OD 15 LISTOPADA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA
DABAR**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO ORUŽNIČKOG KRILA
GOSPIĆ

Taj. broj 374

**OPĆEM UPRAVNOM POVJERENIČTVU KOD II. TALIJANSKE
ARMATE**

KARLOVAC

Gospić, 15. listopada 1941. godine.

Na temelju zapoviedi Ličkog Zdruga V. T. Broj 118/41. i zapoviedi I. Hrvatske oružničke pukovnije V. T. Broj 640/41. godine vojno-politička situacija u vezi sa komunističko-četničkom akcijom na području ovog krila od posljednjeg izvješća do danas bila je sljedeća:

Zapovjednik oružničke postaje Dabar izvijestio je: 7. listopada 1941. godine došlo je u selo Dabar oko 40—50 četnika¹, te iz zaseoka Zapolje, kotara Otočac, odveli u šumu seljaka Milu Rajkovića, iz istog sela oko 7 sati ujutro u gaćama i košulji. Kada je njegov otac išao za njima imolio ih da mu puste sina, četnici su ga sa puškama istukli i zapovjedili mu da ide u kuću, a sina mu Milu odveli u šumu Malu Kapelu, gdje navodno imaju svoj logor, krugovalni prijemnik, dvije pisane mašine i schapirograph za umnožavanje letaka. Ovi četnici se svako večer slobodno kreću u selima Bobići, Zapolje i Ljuštine, kotara Otočac, gdje se snabdjevaju hranom.

Sa područja občine Dabar, kotar Otočac do sada se je odmetnulo u šumu oko 40—45 osoba.

8. listopada o. g. oko 22 sata došlo je u zaseok Lug, občine Dabar, kotara Otočac oko 30 četnika-komunista² i po kućama i drveću rasturali komunističke letke od kojih se jedan primjerak u priepisu prilaže.³

9. listopada 1941. godine oko 23 sata jedna skupina četnika-komunista napala je občinsku zgradu u Dabru, kotara Otočac, te nasilnim putem provalila u občinsku zgradu, pokupila sve važnija dokumenta, spise i novčana dokumenta sa celom vojnom prepiskom, te

¹ Odnosi se na partizane iz Dabra, kojih je bilo oko 20, pod komandom Steve Čuturila, koga su 1942 god. četnici uhvatili i ubili sa cijelim štabom Plašćanskog odreda.

² To su bili partizani iz Dabra, koji su sa političkim radnicima upadali u sela i rasturali letke.

³ Ovaj prilog nije sačuvan.

odniela od občine udaljeno oko 10 metara i zapalila. Tako isto ova banda izniela je sliku Poglavnika pred občinsku zgradu, gdje su pucali u nju samokresima, a zatim je zapalili, te sve ostalo u občinskoj zgradi su uništili sem biblioteke.

Noću 9 na 10. listopada 1941. godine komunističko-četnička banda ušla je kroz prozor u pučku školu u Dabru, te uništila razne stvari u istoj, pretražila cielu zgradu, te su neke manje vrijedne stvari odnieli. Na vratima občine Dabar, komunisti i četnici su napisali da je Njemačka sva satrvena, jer da ju je napalo 100.000 ruskih, engleskih i američanskih zrakoplova, te da se narod treba da priključi k njima koji mu donose spas.⁴

Oružnička postaja Perušić izvijestila je: U selo Malo Polje, kotara Perušić, povratio se je svojoj kući, Ugarković Stipe, po zanimanju bačvar, a inače poznati komunist, koji je do sada boravio u Zagrebu te da je isti tamošnjim seljacima govorio: »Gdje su vam Talijani i kada ćete ih otjerati, neće vam oni pomoći, visit će vaše kože na drveću«. Za istim traga oružnička postaja Perušić, ali se krije po šumama.

Oružnička postaja Široka Kula izvijestila je: 10. listopada 1941. godine oko 12 sati na mjestu zv. »Staric«, kotara Gospić, područje oružničke postaje Šir. Kula, oko 15—20 četnika naoružani sa vojničkim puškama napali su na seljaka Filipa Čačića, iz Široke Kule, kotara Gospić i tom prilikom na istog spalili oko 20—30 naboja bez da su ga povriedili, na koju pucjavu je Filip Čačić uzvratio iz svoje vojničke puške i na mjestu ubio bivšeg občinskog pandura Milu Serdara i teško ranio seljaka Jovu Serdara, oba iz Široke Kule, občine Lički Osik, kotara Gospić. Filip Čačić izjavio je, da su mu 9. listopada t. g. četnici odagnali 2 krave, koje je krave išao tražiti kod ubijenog četnika Mile Serdara, te su ga tom prilikom napali. Kod ubijenog Mile Serdara da je našao 2 pisma u kojima vođa četnika Stojan Serdar piše zapovjedniku četnika u Mogor'ec, kotara Gospić, da mu šalje 3 krave, a on njemu da pošalje 3 puške jer da je slabo naoružan i ne može da se bori sa neprijateljem.

Oružnička postaja Lovinac brzo i jasno izvijestila je danas:

Noću 14. na 15. listopada 1941. godine iz sela Rudopolja, kotara Gračac, hrvatsko pučanstvo pobjeglo je u selo Smokrić i Lovinac, kotara Gračac, ispred napada četnika,⁵ 3 do 4 osobe su navodno ubijene. Nekoliko mještana iz pomenutog sela zadržano po četnicima da pokopaju ove ubijene. Ovo je izjavio seljak Pavao Bavičić iz Smokrića.

⁴ Napad su izvršili partizani iz Dabra i Plaškog. Dabar je oslobođen. Napadana je zandarmerijska stanica; žandari su uspješno pobjegli u Otočac; u borbi je ubijeno nekoliko mjesnih ustaša.

⁵ Partizani iz kotara Gračac ušli su u selo Rudopolje i razoružali ustašku seosku stražu.

Marija Kaluđer, koja je izbjegla iz Rudopolja, kotara Gračac, izjavila je, da četnika ima mnogo, naoružani su vojničkim puškama i strojnim puškama, govore da će preko sela Mekinjara, kotara Udbina, napasti Gornju Ploču, Lovinac i okolinu hrvatskih sela. Ovo da će izvršiti u toku 15. i 16. o. mj.

Danas je stigao sa dopusta iz Knina, bivši zapovjednik oružničke postaje Zrmanja Vrelo, narednik Josip Tomičić, koji je dao svoju izjavu o četničko-komunističkoj akciji, u Zrmanji i okolici, te se zapisnik njegove izjave prilaže.⁶

Drugi važniji događaja od posljednjeg izvješća do danas na području krila nije bilo.

Sa 2 priloga.

Zamjenjuje zapovjednika
poručnik
Bošković

BR. 206

**IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE PREFEKTURE U SPLITU OD 15
LISTOPADA 1941 GOD. O PRESUDI ČLANOVIMA SKOJ-a U
SPLITU**

KR. PREFEKTURA U SPLITU

Br. 03341 P. S. Split, 15. oktobar 1941 — XIX

Predmet: Savez Komunističke
omladine Jugoslavije (S. K. O. J.)

Opšta registracija prijema 21. oktobra 1941 — XIX 10420

(M. P.) GUVERNATORU DALMACIJE

Kabinet

Zadar

GUVERNATORATU DALMACIJE

GLAVNOM INSPEKTORU JAVNE BEZBJEDNOSTI

Ministarstvu unutrašnjih poslova

Zadar

Kabinet

Rim

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Glavnoj direkciji javne bezbjednosti

Rim

U vezi s izvještajima ove ustanove pod istim brojem od 21. i 31. avgusta i 10. i 12. t. m. koji se odnose na Savez komunističke

⁶ Redakcija nije mogla pronaći ovaj zapisnik.

R. PREFETTURA DI SPALATO

0341

Da P.S.

SPALATO, 15. ottobre

1943

OGGETTO

Federazione Gioventù Comunista
Jugoslava (S.K.O.J.).

AL GOVERNO DELLA Dalmazia
Gabinetto

PARA

AL GOVERNO DELLA Dalmazia
Ispezione Generale di P.S.

PARA

MINISTERO DELL'INTERNO
Gabinetto

PARA

MINISTERO DELL'INTERNO
Direzione Generale della P.S.

PARA

In relazione alle segnalazioni di questo ufficio di egual numero in data 21 e 31 agosto, 10 e 12 corrente relative alla Federazione Gioventù Comunista Jugoslava (S.K.O.J.) ed al telegramma di ieri, 14 adente numero 04350/03341, ed esecuzioni che nelle ore antimeridiane di ieri, avanti il Tribunale Straordinario per la Dalmazia, istituito con recente bando di questo Governo, è stato celebrato il processo contro BARRIS Tuman di Giovanni ed altri 20 imputati di appartenenza ad associazioni comuniste.

Il Tribunale ha pronunciato sentenza di condanna a morte contro i seguenti imputati:

- 1°) Erstulovic Mineone fu Gale
- 2°) Vidjak Edolfo di Dante
- 3°) Matkovic Davor di Paolo detenuti
- 4°) Perderter Riccardo di Riccardo
- 5°) Golun Matteo di Natale
- 6°) Antini Massimiliano di Mineone
- 7°) Turac Milivoja di Giuseppe latitanti
- 8°) Minspiller Milorad di Giuseppe
- 9°) Baric, Francesco di Ernesto

omladine Jugoslavije (S. K. O. J.) i u vezi s jučerašnjim telegramom br. 04360—03341 od 14. t. m., javlja se da je juče u poslijepodnevnim časovima, pred Izvanrednim sudom za Dalmaciju, obrazovanim nedavnim proglasom toga gubernatorata, vođen proces protiv Barbića Kuzmana Jovanovog i drugih 20 optuženih zbog pripadanja komunističkim udruženjima.¹

Sud je izrekao presudu, kaznivši smrću sljedeće okrivljene:

1.) Krstulovića Simeona, pok. Kaja	
2.) Vidjaka Rudolfa, Santeovog	uhapšen ²
3.) Matkovića Davora, Pavlovog	
4.) Ferderbera Eduarda, Eduardovog	
5.) Golem Matiju, Natalovog	
6.) Santini Maksimilijana, ² Simeonovog	
7.) Barać Milivoje, ³ Josipovog	
8.) Ajnsperera Mlorada ⁴ Josipovog	u bjegstvu
9.) Barića Ivana Ernestovog	
10.) Senjanovića Germana, ⁵ Pavlovog	u bjegstvu
11.) Doležal Adolfa, ⁶ Jovanovog	

Osuđeni su na robiju onoliko godina koliko je naznačeno pored svačijeg imena:

12.) Pavela Ranko pok. Josipa	uhapšen	20 godina
13.) Dumančić Anton pok. Petra	„	20 „
14.) Levi Josip Mas novog	u bjegstvu	20 „
15.) Jung Klara Maseova	„	20 „
16.) Volačević Aleksije Aleksijev	uhapšen	15 „
17.) Čulić Vladimir pok. Stevana	„	15 „
18.) Draganić Stevan pok. Matije	„	10 „
19.) Buj Vladimir Vladimirov	„	5 „
20.) Aleksejev Dušan Aleksandrov	„	5 „
21.) Barbć Kuzman Ivanov	„	3 „

Prefekt
Paola Zerbino

¹ Grupu radničke i srednjoškolske omladine Talijani su postepeno hapsili i dijelom strjeljali u znak represalija za prve akcije izvršene u Splitu.

² Bio tada u bjekstvu; poginuo kod Aržana listopada 1943 god., u borbi protiv ustaša, kao omladinski rukovodilac čete.

³ Bio tada u bjekstvu; poginuo 1944 god., u borbi protiv ustaša, kao politički komesar bataljona.

⁴ Nalazio se u bjekstvu.

⁵ Nalazio se tada u bjekstvu; poginuo 1942 god., u borbi protiv ustaša, kao politički radnik Kotarskog komiteta KPH Solin.

⁶ Bio tada u bjekstvu; poginuo koncem 1941 god., u borbi protiv Talijana, kao politički radnik Kotarskog komiteta KPH Solin.

SAOPĆENJE O PRESUDI NJEMAČKOG RATNOG SUDA U ZAGREBU NIKOLI PERKOVIĆU OD 14 LISTOPADA 1941 GODINE¹

UBOJICA NJEMAČKIH VOJNIKA OSUĐEN NA SMRT
RATNI SUD U ZAGREBU PROVEO JE U UTORAK RASPRAVU
PROTIV NIKOLE PERKOVIĆA, KOJI JE UBIO DVOJICU NJE-
MAČKAH VOJNIKA, A JEDNOG TEŠKO RANIO

Zagreb, 14. listopada.

Danas u 10 sati održana je glavna kaznena rasprava protiv Nikole Perkovića pred njemačkim ratnim sudom.

Nikola Perković, rođen je u Jastrebarskom god. 1911., zavičajan u Jezeranima, a optužen je, da je na 30. IX. o. god., na večer pucao s još dva sudionika na uglu Zvonimirove ulice u Zagrebu s nakanom, da ubije njemačke vojnike. Sa 6 do 8 hitaca iz revolvera, koji su zajednički iz zasjede opalili sva tri sudionika, ubijen je odmah jedan njemački vojnik, a dvojica su ranjena od kojih je jedan podlegao ranama.

Optuženi je u istrazi priznao čin, a to priznanje potvrđeno je i drugim dokazalima, među inim i saslušanjem svedoka.

Optuženi je priznao i sve, čin ubojstva i svoje pripadništvo komunističkoj strani i zlu nakanu, koja je išla za ubijanjem njemačkih vojnika i ustaša.

Pošto je predsjednik ratnog suda zaprišegao članove suda, počela je rasprava u prisuću zastupnika optužbe i branitelja. (I predsjednik suda i državni odvjetnik i branitelj su pravnici sa sudskom praksom). Najprije su uzeti osobni podatci optuženog, a zatim je zastupnik optužbe pročitao optužbu. Slijedilo je preslušanje optuženog, koje je bilo vrlo točno. Nastojalo se u prvom redu točno utvrditi činjenično stanje i pronaći materijalnu istinu te dokazati krivnju optuženom. Optuženi je priznao opetovano i potpuno svoj zločin i svoju krivnju. Predsjednik suda išao je još dalje te je to priznanje podkrijepio drugim dokazalima i ispitivanjem optuženika u pojedinoštima. Tako je ustanovljen predživot optuženika, njegov dogovor s drugim sudionicima, od kojih je jedan bio neke vrste vođa i izdavao se za zapovjednika, dokazano je pripadništvo ilegalnoj komunističkoj strani i razlozi pristupa toj organizaciji. Ispitano je koje su njegove prijašnje kazne. Optuženi je govorio dobro njemački pa je davao jasne odgovore, a pri koncu se htio ispričati time, da je bio zaveden od glavnog začetnika.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 243.

Iskazi optuženog u istrazi dovedeni su u sklad sa sadašnjim izjavama i priznanjima, tako da je dokaz, nakon što su pročitani zapisnici svjedoka, koji su se našli u blizini mjesta zločina, bio nedvojbena. Dokazano je, da je okrivljeni pucao i pogodio njemačke vojne, a dokazano je prije svega i to, da se je promišljeno dogovorio o ubijanju njemačkih vojnika, da je bio na to pripravan i da je svoju zlu nakanu izvršio.

Predsjednik ratnog suda bio je vrlo točan u utvrđivanju istine i krivnje po njemačkom ratnom kaznenom postupniku, koji je jednak u glavnom građanskom kaznenom postupku.

Nakon preslušanja optuženog stavio je zastupnik optužbe svoj konačni prijedlog, a taj je glasio: tri put smrtna kazna, zbog dva umorstva jednog pokušaja umorstva te osim toga zbog zločina nedozvoljenog nošenja oružja nasilja proti njemačkim vojnicima prema § 4. Posebno odredbe o ratnom sudovanju u ratu i prema naredbi vrhovnog zapovjednika vojske.

Branitelj je utvrdio, da je činjenično stanje ustanovilo objektivnu i subjektivnu krivnju optuženog, da ne predstoje okolnosti koje bi mogle uzdrmati optužbu, da postoji puno priznanje i drugi dokazi, a iznio je u korist optuženog neke ublažujuće okolnosti, u prvom redu puno priznanje, manjkavi odgoji, zatim da je neporočan i da je zaveden od glavnog začetnika.

Poslije dokončanja rasprave povukao se senat suda na vijećanje pa je nakon toga proglašena osuda: tri put smrtna kazna radi umorstva i pokušaja umorstva i gubitak građanskih prava. Protiv optužbe nema pravnoga lijeka. Ona postaje pravomoćna nakon potvrde zapovjedajućeg generala.

Optuženi je pozvan da stavi svoje primjedbe na osudu eventualne prijedloge. On je izjavio da je sve razumjeo. Dan mu je rok od dva dana za podnošenje molbe za milost. On je u svemu poučen.

Ta je rasprava bila vrlo poučna kao dokaz, na kako visokom stupnju stoji njemačko ratno sudovanje i s kojom se točnošću sve ispituje.

Žalosno je, da su pala dva vrijedna i dobra njemačka vojnika kao žrtve komunističkih urotnika, koji se ne žacaju u našoj sredini izvršavati gnjusna zlodjela protiv vojske našeg prijatelja i saveznika.

BR. 209

**OBAVIJEST MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH
OD 15 LISTOPADA 1941 GOD. O HAPŠENJIMA KOMUNISTA I
RODOLJUBA U ZAGREBU¹**

**UHVAĆENI SUKRIVCI ZLOČINAČKOG NAPADA NA
NJEMAČKE ZRAKOPLOVCE**

**NADALJE JE USTAŠKO REDARSTVO UZ POMOĆ REDARSTVE-
NOG RAVNATELJSTVA OTKRILO I DRUGU KOMUNISTIČKU
BANDU, KOJA JE SPREMALA NOVE ATENTATE NA NJE-
MAČKE VOJNIKE I USTAŠE**

ZAGREB, 15. listopada. U savezu s napadajem na njemačke zrakoplovce dne 30. rujna 1941. u Zvonimirovoj ulici uhitilo je ustaško redarstvo u saradnji s redarstvenim ravnateljstvom u Zagrebu tri najest osoba, za koje je utvrđeno, da su ili izvršitelji ili bliži i dalji pomagači toga zločinstva. Ove su osobe predane nadležnom sudu na postupak.

Osim toga je ustaško redarstvo uz pomoć redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu u noći od 8. na 9. listopada uspjelo otkriti jednu drugu komunističku bandu, kod koje je pronađena velika množina oružja kao i eksploziva djelomično engleskog porijekla i dvije tiskare od kojih je jedna teška 700 kg. Ustanovljeno je, da je ta skupina komunista imala nalog ovih dana izvršiti atentate na njemačke vojnike i ustaše.

(Iz Ministarstva unutrašnjih poslova)

BR. 210

**IZVJEŠTAJ VANREDNOG SUDA ZA DALMACIJU OD 20 LISTO-
PADA 1941 GOD. O DRŽANJU KOMUNISTA NA STRIJELJANJU**

VANREDNI SUD ZA DALMACIJU

Zadar, 20 oktobra 1941 XIX

NJ. EKSCHEL. GUVERNERU DALMACIJE

ZADAR

U svojstvu javnog drž. tužioca kod Vanrednog suda za Dalma-
ciju, koji je osnovala Vaša Ekscelencija odlukom od 11. oktobra

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 244 od 16 Listopada 1941 godine.

1941 XIX, vršim dužnost, na udovoljenje Vašem traženju, da Vas obavijestim o izvršenju smrtnih presuda koje je taj Sud dosudio na sud. pretresima održanim dana 13 i 14 ov. mj. u Šibeniku i u Splitu.

Osuđenici, koji su za pretresa imali pasivno držanje, pretvarajući se kao da ne znaju talijanski jezik i tvrdeći da nikada nisu pripadali komunističkoj partiji niti da su kada slijedili tu nauku, te da se međusobom ne poznaju, saslušali su čitanje presude s očitim i razmetljivim cinizmom i zatim, nakon što su izjavili na talijanskom jeziku svoje želje okrivljenim drugovima koji su osuđeni kaznom zatvora, izmijenili su među sobom tople pozdrave bez ikakva uzbuđenja.

Prilikom prevoza na mjesto izvršenja smrtne kazne započeli su pjevati internacionalu, ali su ućutkani energičnom i brzom intervencijom karabiniera koji su bili u pratnji, bilo što su kamioni u kojima su bili prolazili pored stanovnika u gradovima, bilo zbog shvatljivih razloga moralnog reda. To pjevanje ponovilo se je u čeliji kule u Trogiru, gdje su splitski osuđenici u prvom momentu držani da zatim budu zvedeni jedan po jedan pred vod za strijeljanje.

Jedan od šibeničkih osuđenika, silazeći iz kamiona, kad je opazio sekretara mjesnog borbenog Fašia, upravo mu je riječi: »danas meni, sutra tebi«.

Svi su, osim jednoga od šestorice iz Šibenika i četvorice od dvanaestorice iz Splita, prezirno odbili posljednje vjerske utjehe grdeći kapelane koji su htjeli da im ih pruže.

Pred vodom za strijeljanje, oni koji su imali slobodne ruke izmijeniliše komunistički pozdrav pružajući ruku stisnutom pesnicom i svi su klicali, sve dok ih plotuni nisu oborili: »Živio komunizam, živio Lenjin, živio Staljin, smrt Musoliniju, smrt Hitleru«.

Javni drž. tužilac pri Vanrednom sudu
za Dalmaciju

S. C. M. Centonze dr. Francesco s. r.

BR. 211

**IZVJEŠTAJ POŠTANSKOG UREDA OTOČAC OD 21 LISTOPADA
1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA POŠTU BRLOG**

RAVNATELJSTVO POŠTA, BRZOJAVA I BRZOGLASA ZAGREB

Broj: 65641/1941.

21/X. — 1941.

Predmet: Brlog štacija — napadaj
na pošt. zgradu.

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
predsjednički ured

ZAGREB

Pošta Otočac izvješćuje brzojavno:

»Pošta Brlog štacija u noć: od 20. na 21. ov. mj. sa svim namještajem vrijednosnicama i novcem izgorila zapaljena po četničko komunističkoj bandi;¹ vlasnik zgrade Banić zaklan, sin Franjo vođitelj pošte pobjegao u oružničku postaju odkuda se sa oružnicima borio cijelu noć sa napadačima kojih je bilo dvije stotine borba vođena bombama i puškama u zoru četničko komunistička banda se razbjegla talijanske okupatorske vlasti usmeno zamoljene da li se promet mora se pošt. samovozom vršiti na potezu Otočac—Senj izjavljeno i naređeno da četnika nema promet mora se obavljati oni će poslije podne u izvide samovoz krenuo u 10 sati u Senj moli se poduzeti mjere radi osiguranja žurno.«

S molbom radi znanja i daljnjeg uredovanja.

Upravitelj:
Potpis nečitak

---

¹ Napad na Brlog izvršili su oko 25 partizana iz Škara. Bili su netačno obaviješteni da je teže zauzeti poštu nego žandarmerijsku stanicu, pa je veći dio napao na poštu i zauzeo je, a žandarmerijska stanica nije zauzeta, jer je njena obrana bila jača.

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE VOJNIĆ OD 22 LISTOPADA
1941 GOD. O BORBAMA TALIJANA PROTIV PARTIZANA U
KOTARU VOJNIĆ**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

Taj. Broj 910/J. S.

Napadaj četničko-komunističke bande na samovoze sa talijanskom vojskom u Miholjskom.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB

U Zagrebu, dne 25. listopada 1941.

Oružnička postaja Vojnić sa Taj. Br. 244 od 22. listopada 1941. javlja:

»Dne 20. listopada 1941. oko 8 sati na putu između sela Miholjsko i Kuplensko, kotara Vojnić, napala je sa bombama četničko-komunistička¹ banda 2 teretna samovoza sa talijanskom vojskom. Tom prilikom poginulo je 1 častnik (vojni svećenik), 1 dočastnik i tri vojnika, a ranjeno je 10 vojnika. Obadva samovoza onesposobljena su za pogon. Četnici su oduzeli jednu strojnicu i 6 pušaka, a sa mrtvih vojnika svukli odoru. Ostali vojnici razbježali se te nakon par sati vratili se bez samovoza u Vojnić.

Istoga dana oko 11 sati i na istom mjestu napadnut je ponovo jedan samovoz sa talijanskim vojnicima po četničko-komunističkoj² bandi. Tom prilikom ranjeno je 5 vojnika. Dalji napadaj odbijen je.

Toga dana oko 12 sati povedena je akcija³ od strane talijanske vojske na četničko-komunističku bandu u selu Miholjskom, sa konjicom, topovima, tenkovima, lakim i teškim strojnicama. Prema saznanju u ovoj akciji četo-komunisti dali su jak otpor iz pušaka i teških strojnica.

¹, ² Prva veća akcija koju su izvršili partizanski odredi Drugog rajona protiv Talijana, pod rukovodstvom Roberta Domanija.

³ Talijani su, sa jačim snagama, vodili cijeli dan borbu protiv dijelova partizanskih odreda Prvog rajona i odreda Debele Kosa.

U ovoj akciji u koliko se je moglo saznati poubijano je oko 100 bandita, a u selu Miholjskom i Kuplensko, porušeno sa topovima i popaljeno oko 50—60 kuća.

Koliko imade žrtava s jedne i s druge strane nije se moglo doznati. Kada će se pravo stanje utvrditi, naknadno će se dostaviti izvješće.»

Dostavlja se prednje radi znanja.

Zapovjednik pukovnik
Čanić

DOSTAVLJENO:
Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost i vrhovnom oružničkom
zapovjedništvu.

BR. 213

**IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE VRGIN MOST OD 22 LISTO-
PADA 1941 GOD. O PREPADU PARTIZANA NA TALIJANE KOD
SELA PODGORJA**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO

Broj 4288/J. S.

Primljeno 22. X. 1941.
Napad četnika na kuću
u kojoj je smještena
talijanska vojska.

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer)

ZAGREB

Zagreb, 22. listopada 1941.

Oružnička postaja Vrginmost brzojavno sa brojem 1305 od danas javlja:

»Dne 21. listopada 1941. u 22 sata ispod sela Podgorja sa južne strane Vrginmosta, otvorili su četnici pušćanu vatru prema kući u kojoj je smještena talijanska vojska.¹ Talijanska vojska odmah je počela napadaj suzbijati sa pušćanom i strojo-pušćanom vatrom i bacanjem bombi. Ovo međusobno pušćaranje trajalo je do 22. ov. mjeseca do 0.30 sati. Za vrijeme pušćaranja sa zapadne strane Vrgin-

¹ Prepad na Talijane izvršili su partizani Prvog rajona.

mosta pojavljivala su se neka svjetla kao četnička signalizacija. Od strane talijanskih vojnika niko povređen ni ranjen nije, a od strane četnika nezna se, jer još nije pretražen teren. Oružničko krilo u Petrinji izvješteno.«

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje.

Zapovjednik, general:
Mizler

(M. P.)

RAZASLANO:

Ministarstvu hrvatskog domobranstva
»Predsjedništvo O« i Glavni stožer,
te Ravnateljstvu za javni red i
sigurnost N. D. H.

BR. 214

**IZVJEŠTAJ KOMESARIJATA JAVNE SIGURNOSTI U ŠIBENIKU
OD 24 LISTOPADA 1941 GOD. O POLITIČKOJ I EKONOMSKOJ
SITUACIJI U ŠIBENIKU**

KR. KOMESARIJATA JAVNE SIGURNOSTI ŠIBENIK

Šibenik, 24. X. 41 — XIX

A 081/prot.

Odgovor na akt od 22 ov. mj. br. 06472

Prilozi —

Predmet: Političko-ekonomska
situacija.

KR. KVESTURI — ZADAR

Izvještava se da u toku ovog mjeseca nije bilo u ovom gradu nekog pogoršanja u aktivnosti ustanika, koja se manifestovala u natpisima i komunističkim znakovima pisanim najviše olovkom po zidovima sporednih ili periferiskih ulica. Ponovno oživljenje aktivnosti kulminiralo je u poznatom ubijstvu mladoga Scotton Antuna,¹ koji je bio poznat zbog svojih talijanskih osjećaja. Energične mjere

---

¹ Atentat je izvršio Baranović-Čenčulo; poginuo u borbama protiv neprijatelja.

i odredbe vlasti odmah su obuzdale i ugušile takove ispade. Vanredni sud započeo je da djeluje odmah nakon Scottonova ubijstva osudivši na smrt strijeljanjem šest komunista i na teške kazne zatvorom još sedam.

Kao neposredna posljedica pomenutih odredaba sada vlada relativni mir i staloženost.

U javnom mišljenju mjesnog stanovništva odražava se neka zbunjenost, nama neprijateljska, usljed energičnog reagovanja vlasti na događaje prošlih dana. Slovenski elementi nemaju nikako povjerenja u Italiju i zakopčani su u šutljivom pomirenju sa sudbinom, ali držeći se vani, uglavnom, disciplinovano i poslušno prema vlastima.

Svećenstvo u ovom periodu nije dalo povoda naročitim zamjerkama.

Javni poredak je normalan.

Ekonomska situacija gotovo je nepromijenjena.

Nema promjena koje bi bilo vrijedno zabilježiti u periodu koji se odnosi na ovaj izvještaj. Pojačan je nadzor na tržištu i nad javnim radnjama osnivanjem dvaju dnevnih odreda od agenata, karabinjera i gradskih stražara.

Često se optužuju prekršaji zbog neodržanja maksimaliranih cijena ili zbog neizlaganja javne robe koja se nalazi u radnjama, sve to u smislu zakona bivše Jugoslavije koji je još na snazi u pogledu živež. namirnica, zakona koji sam lično pronašao i proučio.

Prekršitelji tih naredaba, na osnovu poznate naredbe guvernerata, bivaju optuženi ratnom sudu ostajući na slobodi.

Obustava prodaje nekih namirnica stvorila je tegoba, ali nije prouzrokovala nikakav incident.

Komešar javne sigurnosti
potpis nečitljiv.

IZVJEŠTAJ KOMANDE DOBROVOLJNE MILICIJE ZA NACIONALNU SIGURNOST OD 27 LISTOPADA 1941 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKE VOJNIKE KOD VODICA

Strogo poverljivo
Političko-strajžno
odjeljenje

Dobrovoljna milicija za nacionalnu
sigurnost (M. V. S. N.)
Komanda 107-e legije cr. košulja »Francesco
Rismondo«

Poštitsko istražno odjeljenje
N 1470/B/6 protokola.

Zadar, 27 oktobra 1941-XIX.

Predmet: Teroristička djela u Vodice.

Ekscelenciji Guverneru Dalmacije

Opšta registracija
prijema
Reg. 29 okt. 1941-XIX
11256

Zadar

Kao što je već poznato Vašoj Ekscelenciji, noću 25 ov. mj. oko 22.30 časova pet vojnika garnizona u Vodicama (Šibenik), na službi čuvanja duge telefonske pruge, vraćajući se sa pretraživanja, bilo je napadnuto puščanom vatrom u blizini mjesta od nepoznatih lica skrivenih do samog puta. Dva vojnika patrole bila su ubijena, treći je ranjen.¹

Pukovnik kr. karab. Sestilli odmah je naredio da na lice mjesta krenu karabinieri pod komandom jednog kapetana i nekoliko cr. košulja iz voda raspoređenog u Šibeniku pod komandom odnosnog of cira. Kapetan karabiniera u saradnji sa poručnikom milicije, koji je također bio tumač, izvršio je preslušavanje dvaju obavještajaca

¹ Napad su izvršili partizani iz Vodica i okoline. Iste noći Talijani su izvršili represalije sa vojskom prebačenom iz Šibenika. Usput su palili kuće i ubijali ljude po ulicama. Sljedećeg je dana u Vodicama 14 ljudi osuđeno na smrt. Dvojici osuđenika uspelo je da istrgnu ruke iz okova i pobjegnu uoči strijeljanja, dok je 12 osuđenika 29 listopada strijeljano.

stanice kr. karabiniera. Na osnovu primljenih obavještenja odmah je u mjestu uhapšeno tridesetak prevratničkih elemenata koji su bili jako osumnjičeni da su imali udjela u ubijstvu vojnika. Patrola cr. košulja, pod komandom oficira, pošla je na mjesto ubistva, gdje je doznala da je pomenutim vojnicima spremljena zasjeda od grupe četvorice koji sigurno pripadaju komunistima Vodica i okolice i koji su se odmetnuli u šumu pred nekoliko mjeseci, a čija je prisutnost često zapažena u zoni. Ta su lica u zasjedi iza z da opalila dvanaestak hitaca iz vatrenog oružja. Pored leša jednog vojnika nađena je bomba jugoslovenske proizvodnje. Kad se patrola cr. košulja povratila u Vodice, dobila je naređenje da krene u Zaton da izvrši hapšenje četiri komunista i dovede ih u Vodice. Tu je uhapšeno sedam lica, sa glavarom sela, koja su predvedena u Vodice radi preslušanja. Dvojica od njih, pod sumnjom, bila su zadržana u tamnici.

Zatim je potpisana optužnica koja sadržava tačke optužbe za 26 lica, većim dijelom nastanjenih u Vodicama, Srimi i Zatonu i ova je optužnica prosljeđena vanrednom vojnom sudu.

Jedan podoficir u sastavu patrola cr. košulja koja je upućena u Vodice — koje su se od jutra nalazile formalno u opsadnom stanju — opazio je na periferiji mjesta, na putu, komunistički znak, srp i čekić, nacrtan na zemlji. Opazivši da iz jedne obližnje kuće neko lice uhodi s prozora, naredio mu je da siđe. Budući da je taj pokušao da bježi, vođa patrola pogodio ga je hicem iz karabina. Istodobno još jedno lice pokušalo je da bježi, ali je ubijeno bodežom.

Druga sumnjiva lica koja su pokušala da bježe bila su pogođena i četvorica od tih ubijena od vojnika 52-og pješ. puka, čija se četa našla na mjestu.

Oko 17 časova potpukovnik kr. karabiniera, u pratnji oficira milicije, vratio se u Šibenik, gdje su malo doznale stigle i crne košulje.

U međuvremenu druga patrola cr. košulja, određena na službu u Bilicama, u sadejstvu kr. karab., iznenadila je, zarobila i odmah strijeljala jedno lice kod kojeg je nađen namit sakriven u kaputu i koje je pokušalo da pobjegne. Još jedna patrola cr. košulja uhapsila je čovjeka u njegovoj kući koja se nalazi petnaestak kilometara od Šibenika gdje je nađena lovačka puška koju nije prijavio. Ta ista patrola našla je u blizini dug fitilj i nešto eksploziva.

Grupa fašista iz Šibenika, vođena od inspektora Colò i od sekretara Fascia, otputovala je parobrodom u Vodice 26 ov. mj. poslije podne. Oni su zapalili oko pola tuceta kuća, dijelom u Vodicama i dijelom u Srimi, među kojima glavnu krčmu u Vodicama, gdje je nađen dinamita, i kuću seoskog glavarara mjesta, poznatog buntovnika. Vrativši se u Šibenik, prisiliše građanstvo, koje se našlo na trgu u momentu spuštanja zastave, da stane i da se ne udaljava, kao što je dosada u tom momentu radilo. Pritom su fašistima dale uspješnu pomoć crne košulje.

Vrativši se jutros iz Splita, kamo sam pošao po službenoj potrebi, zadržao sam se u Šibeniku, da se uvjerim o uspješnoj službi koju obavljaju cr. košulje. Tom prilikom izvijestio me komandant voda cr. košulja o gornjem. Dodajem da sam odmah došao u vezu sa vojnim i političkim vlastima u mjestu. Te su mi vlasti izjavile svoje potpuno i savršeno zadovoljstvo držanjem cr. košulja, tamo raspoređenih, u svim službama koje obavljaju.

(M. P.²)

Konsul,³ Načelnik Političko-
istražnog odjeljenja
Ivan Scalchi
Ivan Scalchi, s. r.

BR. 216

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA ORUŽNIČKOG KRILA U PETRINJI
O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U PLANINI ŠAMARICA 21
I 22 LISTOPADA 1941 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
I. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
ZAGREB

Taj. Broj 937/J. S.

Rezultat pretraživanja
planine Šamarica.

RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

ZAGREB
Đorđićeva br. 4.

Zagreb, 27. listopada 1941.

Zapovjednik oružničkog krila iz Petrinje sa dopisom Taj. Br. 434 od 25. listopada 1941. — javlja sljedeće:

»Dne 21. i 22. listopada 1941. — postrojbe domobranaca i ustaša vršile su pretraživanje planine Šamarica u kotaru Petrinjskom u cilju pronalaska i uništenja četničko-komunističke bande.

² Okrugli pečat: Komanda 107 legije Dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost.

³ Fašistički oficirski čin, odgovara činu pukovnika.

Po podacima u planini Šamarica nalazio se logor četnika pod zapovjedništvom Vasilija Gaćeše,¹ zemljoradnika iz sela Vlahovići,² kotara Glina, i logor komunista Hrvata iz kotara Sisačkog i Petrinjskog.³ Njihova zajednička snaga iznosila je po prilici 400 naoružanih vojnih puškama i strojnicama i oko 200 naoružanih lovačkim puškama, samokresima i kuburama.

Vođa Hrvata-komunista je bivši poreski činovnik iz Petrinje Turkulin Dragan.⁴

Logor Gaćešin nalazio se na južnom djelu Šamarice blizu bosanske granice, a Turkulinov na sjevernom dijelu iznad rijeke Sunje — južno od sela Begovići.

Šamarica je velika i šumom obrasla planina, a opkoljena grčko-istočnim selima, te pruža povoljan položaj za zadržavanje i skrivanje četničko-komunističkih bandi.

Planom izrađenim kod Vojskovođe bilo je predviđeno, da jedne postrojbe vrše pretraživanje od sjevera prema jugu, a druge da zatvaraju prolaze prema jugu, istoku i zapadu.

Bojna ustaške vojnice pod zapovjedništvom ustaškog pukovnika g. Juce Rukavine vršila je pretraživanje šume.

21. listopada⁵ o. g. u jutro iz sela Tremušnjaka, kotara Petrinja, iz 2 topa najprije je ispaljeno oko 60 granata na oba logora, a zatim se pristupilo pretresu.

Prigodom pretresa nađeno je mnogo osamljenih ili u grupama koliba, u nekim i hrane, što je sve spaljeno.

Južna grupa pod zapovjedništvom bojnika g. Moškova, zapovjednika tjelesne bojne Poglavnikove imala je vodića, koji se nedavno vratio iz Šamarice i koji je znao za oba logora, te je ova grupa pronašla i uništila logor Gaćešin i Turkulinov.

Gaćešin logor nalazio se je u gustoj šumi blizu tromede glinskog, petrinjskog i dvorskog kotara, sjeverno od sela Čavić Brdo do kote 574 (na karti 1:100.000 kod slova »S« od Šamarice).

---

¹ Odnosi se na Prvi banijski partizanski odred, pod komandom narodnog heroja Vasilja Gaćeše.

² Vlahović

³ Mislilo se na grupe partizana iz Siska i Petrinje koji su bili u sastavu Prvog banijskog partizanskog odreda.

⁴ Umro koncem 1944 god. u beogradskoj bolnici.

⁵ Ovog dana Banijski partizanski odred pripremio je napad sa dvije grupe na ustaško-žandarmerijske posade u s. Vlahović, kotar Glina i s. Zrin, kotar Dvor na Uni. Baš u trenutku kada su partizani pošli u neposredan napad na Zrin u njihovoj pozadini oko sela Jabukovca, Lovča, Mečenčana i u Anđelinoj Kosi (zapadne padine Šamarice) pojavile su se jake ustaške snage. Odred se u toku noći pred samim Zrinom sukobio sa jednom ustaškom bojnicom, gdje je poginuo jedan partizan. Jedna desetina partizana upala je u s. Zrin, ali se cio odred morao povući nazad, jer je neprijatelj prodirao u pravcu Šamarice u tri kolone: jednom iz pravca Kostajnice, drugom iz Dvora i trećom iz Petrinje.

Turkulinov logor nalazio se nad rijekom Sunjom zapadno od brda Pavlovac (na karti 1:100.000 kod posljednjeg slova »a« od Šamarice).

Gaćešin logor sastojao se od 80 baraka. U njemu su nađene posteljne stvari, žita, rakije, vina, stoke, suhog mesa, 2 kace mesa usoljenog, tambure za cio tamburaški orkestar, 3 bale kože, vojničkog, oružničkog i ustaškog odijela, strojopis, šapirograf, papira, arhiva, pilana, mlin, krojačka i postolarska radiona. Osim arhive i stoke sve je zapaljeno i uništeno od naših snaga. Nađena su i 3 Srbina i komunistkinja iz Petrinje Smilja Borojević. Sve je ovo pobijeno.

Turkulinov logor sastojao se od 7 velikih šatora, od kojih je nekoliko već bilo spakovano. U njemu je nađeno gunjeva, streljiva, arhiva, 1 kaca kupusa, oko 15 kgr. masti, graha, krumpira, kestena, kruha, 7 kokoši, ženskih cipela i preobuke i 1 strojopis. Tu je bilo zaostalo oko 15 naoružanih komunista, koji su primili borbu, te ih je većina izginula, dok je stanoviti dio pobjegao.

Prigodom ove akcije pobijeno je oko 40 što muških što ženskih osoba zatečenih u planini, a od naših su lakše ranjeni 3 ustaša.

Prema dobivenim podatcima Gaćeša je sa jednim dielom četnika napustio logor još 20. listopada na večer, kada je bio obavješćen o pokretu naših snaga, a ostali na 21. listopada kada je počelo pucati topništvo. I četnici i komunisti su se povukli prema Bosni u područje kotara Dvor na Uni, a manji dio se posakrio po gudurama u Šamarici.

Iako su borbu izbjegli, ipak je postignut dobar rezultat u tome, što su ostali bez svojih logora, bez stvari i životnih namirnica, što su raspršeni i što su od svoje moralne snage mnogo izgubili u očima naroda.

Arhiva iz Gaćešinog logora nalazi se kod ovog krila radi vođenja istrage, a arhivu iz Turkulinovog logora odnio je sobom u Zagreb boin k g. Moškov.

Poslije jednodnevne borbe neprijatelj je prodro u Šamaricu gdje je naišao na dva napuštena logora i spalio ih. U borbama koje su se vodile za obranu ovih logora poginula su 2 ranjena partizana i jedna bolničarka koju su ustaše našli u logoru. Ustaška ofenziva na Šamaricu trajala je više od tri dana i završila se bezuspješno.

U to je vrijeme u Šamarici bio veliki broj izbjeglica iz kotareva Petrinja, Glina, Kostajnica i Dvor na Uni. Narod je podigao u šumi, kolibe, tako da su bila stvorena cijela naselja. U logorima su se svake večeri održavali skupovi pri logorskim vatrama, gdje su održavana politička i kulturno-prosvjetna predavanja. Seljaci iz okolnih sela slali su partizanima i narodu žito, stoku i ostale potrebe. U logoru su svakodnevno izdavan radio-izvještaji o događajima sa frontova u zemlji i svijetu. Za vrijeme boravka u logoru partizani su se učili rukovanju oružjem i pripremali za daljnje šire akcije.

U ovoj akciji sudjelovao sam sa krstarećim odjelom oružničke postaje Kraljevčani«.

Prednje se dostavlja u savezu sa izvješćima ove pukovnije J. S. Br. 3735 i J. S. Br. 3497 od danas.

Dostavljeno:

Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske i —
Vrhovnom oružničkom zapovjedničtvu.

Zapovjednik, pukovnik:
Čanić

BR. 217

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG ISTRAŽNOG ODJELJENJA 107 LEGIJE
CRNIH KOŠULJA OD 31 LISTOPADA 1941 GOD. O NAPADU NA
TALIJANSKI KAMION U ŠIBENIKU**

3 novemb. 1941 — XX

Strogo povjerljivo
Politi. istražno odjeljenje

DOBROVOLJNA MILICIJA JAVNE SIGURNOSTI
KOMANDA 107e LEGIJE CRNIH KO ULJA
»FRANCESCO RISMONDO«

Političko istražno odjeljenje
N 1473/B/6 prot.

Predmet: Teroristička djela u
Šibeniku.

Opšta registracija
prijema
Reg. 31 oktob. 1941 — XX
11489

Ekscelenciji Guverneru Dalmacije

Zadar

Dostavljam Vašoj Ekscelenciji pojedinosti o terorističkim djelima izvršenim u Šibeniku 27 ov. mj. navečer.

U 19.40 časova desile su se dvije eksplozije¹ ručnih bombi jugoslav. proizvodnje protiv vojnog kamiona koji je bio zaustavljen na

¹ Napad je izvršio Žiki Bužat sa svojom udarnom grupom.

putu koji ide oko grada, pri ulazu na tržnicu, od kojih su parčad lako ranila dva ili tri vojnika. Bile su to dvije ručne defanzivne bombe jugoslav. proizvodnje, koje su prouzrokovale velik plamen i jaku eksploziju sa vazдушnim pritiskom. Te dvije eksplozije nastale su u razmaku od nekoliko sekunada. One prouzrokovale strašnu paniku među građanstvom koje se vraćalo kući, jer se približavao policijski čas. Naoružane patrole odmah su reagovale. Crne košulje, pod komandom podoficira, odmah su sa kr. karab. stale da pretražuju zonu vršeći zaustavljanja i hapšenja svih sumnjivih lica.

Pretražene su sve kuće u rejonu gdje je eksplozija nastala.

Dok je milicija blokirala sve uličice koje su se stjecale na mjesto atentata, iz jedne od tih uličica pojavio se čovjek, koji se na poziv da stane dao u bijeg i tako dao povoda jednoj crnoj košulji da interveniše i usmrti ga hicem iz karabina. Saobraćaj je obustavljen skoro za jedan čas, uz prekinuto puškaranje i prasak bombi od strane naših patrola. Po naređenju komandanta bataljona kr. karab. formirane su mješovite patrole od cr. košulja, karabinijera i vojnika koje su pratile do njihovih stanova mnoštvo građana, većim dijelom žena, koje su nagrnule u javne lokale u momentu eksplozije. Zona je ponovno pretražena i uhapšeno je mnogo sumnjivih lica, oko pedesetak, među kojima su kod nekih nađene bombe i dinamit. Uzevši u obzir okolnosti pod kojima je izvršen atentat, shvatljivo je da treba pretpostaviti da je izvršen od građanskih elemenata koje treba potražiti među gorljivijim pristalicama hrvatskog nacionalnog pokreta u Šibeniku. Takova pretpostavka potkrijepljena je mjestom gdje je izvršen atentat, koje se može smatrati centrom grada, kao i vremenom kad je izvršen.

Povodom tih događaja policijski čas je određen ranije, u 18 časova. Situacija je ponovno postala normalna i mirna. Opravdano se vjeruje da je to terorističko djelo imalo demonstrativni cilj remećenja javnog poretka pred 28-im oktobra.

Odred cr. košulja sada rad. u uskoj saradnji sa kr. karab. oko održavanja javnog poretka. Patrola cr. košulja, pod komandom podoficira, stražarila je u noći između 27-og i 28-og ov. mj. oko čvornice »Dalmatienne«, gdje je navečer pokušano da se ošteti kićenje i ometu pripreme za svečanu proslavu godišnjice Pohoda na Rim. Oko 19.30 časova u jednoj lučkoj gostionici pojavila su se na ulazu jedno ili dva lica koja su pucala. Nekoliko vojnika mornar. milicije odvratilo je vatrom. Očito je da se htjelo gađati u crne košulje koje obično pohađaju tu gostionicu.

(M. P.²)

---

² Okrugli pečat: Komanda 107 legije Dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost

**IZVJEŠTAJ POLITIČKOG ISTRAŽNOG ODJELJENJA 107 LEGIJE CRNIH KOŠULJA OD 31 LISTOPADA 1941 GOD. O PRI-
PREMAMA GARNIZONA U ŠIBENIKU ZA BORBU PROTIV
PARTIZANA NA TERENU TRIBUNJA**

Zadar, 31 oktobra 1941 — XX

107-ma legija crn'h košulja

POLITICKO ISTRAŽNO
10/B/6

Strogo povjerljivo
U. P. I.¹

Povjerljiva Obavijest

EKSELEN. GUVERNERU DALMACIJE —

ZADAR

Dajem do znanja Vašoj Ekselenciji da će, prema primljenim povjerljivim informacijama, noćas Garnizon u šibeniku izvršiti operaciju čišćenja u zoni Tribunj gdje izgleda da se nalaze naoružana protivitalijanska lica koja bi pokušala izvršiti terorističke akcije na garnizon Vodice.² Izgleda da ova naoružana lica pripadaju djelimično bjeguncima osuđenim na posljednjim procesima i djelomično elementima iz drugih mjesta koji su se sakupili u mjestu Tribunj da bi se organizovali.

Pripisuje se bjeguncima (smatra se da se radi o gore spomenutim licima) i događaj koji se je des'o 30-og naveče u jednoj kući u Bilicama, kad su šest ljudi naoružanih puškom i sa šljemovima provalili u kuću na kojoj je bila izvješena nacionalna zastava radi proslave »28 oktobra«, istu skinuli i odnijeli zajedno sa slikama kralja imperatora i Dučea, preteći smrću stanovnicima kuće ako ponovno izvjesu zastavu³.

(M. P.⁴)

Konzul Šef Političkog istražnog
odjeljenja
(Ivan Scalchi)
Ivan Scalchi

¹ Političko istražno odjeljenje

² Odnosi se na partizane iz Vodica i okoline.

³ Redakcija nije mogla ustanoviti tko je to učinio.

⁴ Okrugli pečat: Komanda 107 legije Dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA PROMETA I JAVNIH RADOVA OD
31 LISTOPADA 1941 GOD. O PREKIDU TELEFONSKO-TELE-
GRAFSKIH VEZA**

MINISTARSTVO PROMETA I JAVNIH RADOVA
DRŽAVE HRVATSKE
Odio pošta, brzojava i brzoglasa
Z A G R E B

Prs. broj 207-1941.
31. X. 1941.

Predmet: Oštećenje b. b. vodova uslied
sabotaže.

USTAŠKO REDARSTVO

ZAGREB

Na području p. b. b. ravnateljstva u Zagrebu:

- 1.) Prekid vodova 1214, 4922, 1237, 5043, na potezu D. Lapac—Udbina, D. Lapac—Kul. Vakuf, D. Lapac—Srb, Korenica—Udbina, Veljun—Perjasica traje¹.
- 2.) Prekid vodova 1213, 218 i 3061 nastao je 28. X. 7 h na potezu Javornik—Jesenice uslied sabotажom porušenih 15 kom. stupova, i trajao je do 29. X. 12 h.
- 3.) Prekid voda 3492 između Krnjaka i Veljuna nastao je zbog porušenih 57 kom. stupova 26. X. 7 h i trajao je do 29. X. 16 h.²
- 4.) Smetnja voda 3472 trajala je zbog nabačene žice na potezu Sibinj—Oriovac od 30. X 7 h — 9 h.
- 5.) Prekid vodova 3068, 3006, 3004, 3007, 3058, 3038, 3037, 3057, 6406, 3036, 3256, 3008, 3009, 3211, 1056, 3528, 5098, 6001, 6002, 5094, 5095, 3090, 6004, 5097, 6407, 2 rez. voda, 219, ž. 8002, 8406, 205, 8001, 206, 4, 2 rez. voda nastao je uslied prerezanih žica na dva mjesta na potezu Zemunsko Polje Batajnica dne 30. X. 0 h 30. Smetnje odstranjene su 30. X. do 12 h.
- 6.) Prekid vodova 215, 224, 255, 3584, 1329, 1321, N. Klj. 3089, 4922, 3035, 3060, 3959, 3584, 3840, 3995, na potezu Banja Luka—Skender Vakuf Sitnica—Varcar Vakuf, Banja Luka—Sitnica, Bihać—

¹ Ovo je bio teritorij oslobođen od strane ličkih i kordunaških partizana, zato su veze bile trajno oštećene.

² Ove telefonske i telegrafske stupove presjekli su partizani iz Drugog rajona.

Drvar, Ripač-Krnjeuša-Petrovac-Kulen Vakuf, Banja Luka—Travnik, Lušci Palanka Bos. Dubica—Bos. Kostajnica, St. Majdan—Budinska Japra³, Slatina traje.

7.) Popravljen je vod 1321, N. Klj. na potezu Ključ—Petrovac, Petrovac Oštrelj, Sitnica—Ključ dana 28. X. u 17 h.

8.) Prekid voda 3428 i 3492 trajao je na potezu Karlovac—Tušilović zbog presječenih 40 stupova od 29. X. 7 h — 30. X. 17 h.⁴

Stanje na području p. b. i b. ravnateljstva Sarajevo bilo je sljedeće:

Prema brzojavu od 27. X. o. g. presječeno je na trasi Alipašin most Trnovo oko 150 kom. stupova, pristup k toj trasi je nemoguć. Stanje trase Trnovo—Kalinovnik je nepoznato.

Prema brzojavu od 28. X. o. g. bio je vod 5015 prekinut uslijed pucnjave na d'elu Blažuj—Parasić⁵.

Vodovi 3804, 3803, 3833, 1319 i 402 prekinuti su 28. X. 5 h 30 na potezu Sarajevo—Ljubogošća zbog posječen h 12 kom. stupova.

Prema brzojavu od 29. X. o. g. popravljeni su vodovi 3804, 3803, 3833, 1310 i 402 dana 28. X. u 14 h. Vod 1317 bio je prekinut uslijed pucnjave na potezu Podlugovi—Breza 28. X. od 11 h 30 — 17 h.

Stanje ostalih vodova je nepromijenjeno.

Potpis istoga sadržaja otpremljen je ustaškom redarstvu, Ravnateljstvu za javni red i sigurnost i Zapovjedništvu hrv. oružništva.

(M. P.) V. d. pročelnika odjela:
potpis nečitak

³ Budimlić Japra

⁴ Diverziju su izvršili partizani iz Prvog rajona.

⁵ Pazarić

2. PODACI O UNUTRAŠNJIM PRILIKAMA
I MEĐUSOBNIM ODNOSIMA
TALIJANA, USTAŠA I DOMOBRANA

BR. 220

**PROGLASI KVATERNIKA I MAČEKA POVODOM PROGLAŠENJA
NDH 10 TRAVNJA 1941 GODINE¹**

PROGLAŠENA JE NEZAVISNA HRVATSKA DRŽAVA

Zamjenik Poglavnika i vrhovni zapovjednik cjelokupne vojne sile Slavko Kvaternik održao je preko radija govor u kome je upravio hrvatskom narodu riječi, koje znače

USKRS HRVATSKE DRŽAVE:

HRVATSKI NARODE!

Božja providnost i volja našeg saveznika te mukotrpa višestoljetna borba hrvatskog naroda i velika požrtvovnost našeg poglavnika dra Ante Pavelića, te ustaškog pokreta u zemlji i inozemstvu:

Određili su da danas pred dan uskrsnuća Božjeg Sina uskrsne i naša nezavisna Hrvatska Država.

Pozivam sve Hrvate u kojem god mjestu oni bili, a naročito sve časnike, podčasnike i momčad cjelokupne oružane snage i javne sigurnosti, da drže najveći red i da svi smjesta prijave zapovjedništvu oružane snage u Zagrebu mjesto gdje se sada nalaze, te da cijela oružana snaga smjesta položi zakletvu vjernosti nezavisnoj državi Hrvatskoj i njenom Poglavniku.

Cjelokupnu vlast i zapovjedništvo cjelokupne oružane snage preuzeo sam danas kao opunomoćenik Poglavnika.

Bog i Hrvati! Za dom spremni!

PROGLAS DRA MAČKA

ZAGREB, 10. IV. Desetak minuta poslije proglasa g. Slavka Kvaternika dao je proglas putem radija i predsjednik HSS dr. V. Maček.

---

¹ Preštampano iz posebnog izdanja glasila »Hrvatski narod«.

U svom proglasu dr. Maček konstatirao je, da je današnjim danom g. Slavko Kvaternik proglasio nezavisnu Hrvatsku državu sa svojim historijskim granicama. Poziva sve pristaše HSS da se pokoravaju vlastima. Ujedno je pozvao sve kotarske predstojnike i činovnike, koji su u službi, da lojalno i iskreno surađuju s novim vlastima.

BR. 221

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIKA DRUGE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
U SPLITU OD 2 SVIBNJA 1941 GOD. O PREUZIMANJU VLASTI
OD STRANE TALIJANA U DALMACIJI I RAZORUŽAVANJU
USTASKIH ŽANDARMERIJSKIH STANICA**

**ZAPOVJEDNIŠTVO
HRVATSKOG ORUŽNIŠTVA**

Taj. J. S. Br. 18

Izvešće o radu Italijanskih okupatorskih vlasti i situaciji na teritoriji pukovnije.

**ZAPOVJEDNIKU ORUŽANE SNAGE I MINISTRU
DOMOBRANSTVA**

Z A G R E B

Zagreb, 2 svibnja 1941.

Zapovjednik 2 oružničke¹ pukovnije u Splitu podnio mi je slijedeće izvješće:

»Poslije sloma biv. Jugoslavenske vojske i proglašenja Hrvatske Države, naišla je iz Zadra na teritorij ove pukovnije talijanska okupatorska vojska. Njen dolazak bio je smatran kao nadolazak savezničke vojske za koju se u prvim danima mislilo da će na ovome području ostati samo izvjesni kontingenti, a veći dio da će biti samo na prolasku. Nije se mislilo niti pretpostavljalo da će se uzimati u svoje ruke kako vojnu tako i civilnu vlast. Prema situaciji kako sada stoji, vjerovatno je, da je Italijanska okupatorska vlast došla na područje ove pukovnije sa već unaprijed utvrđenim planom u pogledu preuzimanja sveukupne vlasti i prisajedinjenja Dalmacije Italiji.

Italijanske okupatorske vlasti odmah po dolasku na područje ove pukovnije počele su raditi postepeno na preuzimanju pojedinih vlasti kako vojnih tako i civilnih, koje su postojale poslije progla-

¹ Žandarmerijske

šenja nezavisne Države Hrvatske. Neke oružničke starješine bile su zarobljavane odnosno internirane, kao što je to slučaj sa krilnim i vodnim oružničkim zapovjednikom u Benkovcu i vodnim oružničkim zapovjednicima u Biogradu n-M. i Preku, — a postepeno su italijanski vojnici i karabinjeri zauzimali pojedine oružničke postaje: sa nekih oružnike internirali ili ih upućivali svojim kućama, pošto su ih prethodno razoružali, a državnu spremu, oružje i municiju zaplijenili i odnijeli. Imade slučajeva da su na pojedinim oružničkim postajama oduzimali ne samo državnu opremu, oružje i municiju, već su odnijeli i privatne stvari oružnika, kao što je to slučaj sa oružničkom postajom Zemunik, Diklo i Obrovac. U Drnišu i okolici nalazili su se krilni magazini iz kojih su spremu odnijeli.

Na nekim postajama zadržati su oružnici i razoružani vrše službu sa italijanskim karabinjerima. U Drnišu su karabinjeri uselili u oružničku postaju, a oružnike deložirali da si traže drugi stan.

U Splitu i Šibeniku otpočelo se sa formiranjem naših vojnih jedinica, ali je to od italijanske vojne vlasti obustavljeno i zabranjeno.

U samom mjestu Splitu, Italijanske okupatorske vlasti preuzele su u svoje ruke bivšu Ispostavu banske uprave, zatim policisku upravnu vlast, sve ostale javne urede kao i novčane zavode.

Ovim postupcima dovedeno je do toga, da je oružništvo na teritoriji krilnog zapovjedništva Benkovac i Šibenik upotpunoj dezorganizaciji, pošto je ljudstvo sa oružničkih postaja djelom bilo zarobljeno, ili se većim djelom razbježalo, a ono što je ostalo na postajama u krajnjoj je neizvjesnosti i nemogućnosti da vrši službu, jer je ometano u svakom pogledu od strane Italijanske vojske i karabinjera. Negdje su ostavljeni u civilu ili bez oružja i potpuno su pod komandom Italijanskih karabinjera.

Kriminalni tipovi i anacionalni elementi, naročito oni sa kojima su oružnici imali posla, ismijavaju se oružnicima radi sadanjeg teškog položaja i ubijaju u njima i posljednji ponos i dovode do zdvojnosti. Neki oružnici u Diklu denuncirani su i odvedeni vezani u Zadar u neizvjesnost.

Oružnici se u glavnom upotrebljuju za oduzimanje oružja od naroda, čime se izlažu mržnji naroda, jer se oružje predaje italijanskim vlastima što znatno otežava ovaj postupak, jer među narodom vlada veliko ogorčenje i neraspoloženje prema italijanskim vlastima. Da isto oružje prikupljavaju od naroda samo oružnici i da se oduzeto oružje ostavlja u korist Države Hrvatske, postupak bi bio daleko uspješniji i mnogo lakši. Nije isključena mogućnost da kod naroda dođe do protivstajanja i nereda, jer kod istoga imade prikrivenog oružja, pa su oružnici u vrlo teškom položaju jer rade protiv svog naroda.

O vršenju službe javne sigurnosti po reonima nemože biti ni govora.

Sa krilom u Benkovcu u-opće nemogu zapovjedati, jer tamo nema zapovjednika ni časnika, sve su uzeli u svoje ruke i prekinuli mi svaku vezu sa postajama. Tako je i sa vodom u Kninu.

Poručnik g. Skuk vodni zapovjednik u Sinju žalio mi se da je karabinjerski potporučnik prema njemu bio jako netaktičan, drzak i uvredlj.v.

Uticao italijanske okupatorske vlasti ne zasjeca u preuzimanje svekolike vlasti već pojedini postupci italijanske vojske omalovažavaju i ponižavaju oružnike u nacionalnom pogledu. Italijanski vojnici i karabinjeri zahtjevaju od oružnika da skidaju sa kapa i rukava nacionalnu Hrvatsku trobojku i na više mjesta zahtjevaju da nose na mjesto Hrvatske, Italijansku trobojku. Isto tako su na pojedinim oružničkim postajama² gdje je bila izvješena Hrvatska zastava, istu skinuli i stavili italijansku. Po mjestima su naredili da se skinu Hrvatske zastave, a i sami su ih sk dali i kidali.

Kretanje oružništva bez dozvole italijanske vojne vlasti je apsolutno onemogućeno. Ovo potpuno ograničenje kretanja ne odnosi se samo na slučaj privatnog putovanja već i na službena putovanja kako oružnika, tako i oružničkih časnika. Tako je biv. krilnom oružničkom zapovjedniku u Livnu oružničkom satniku³ II. kl. g. Švobi Vilimu, koji je naredbom oružničkog zapovjedništva dodijeljen za krilnog oružničkog zapovjednika u Bos. Petrovac, onemogućeno putovanje iz Livna za Bos. Petrovac, jer mu italijanske vlasti neće da izdadu vizu. Pobočnik ove pukovnije oružnički satnik I. kl. g. Mate Dubravčić po nalogu oružničkog zapovjedništva imao je ovih dana da putuje u Zagreb radi izuzimanja novca za beriva oružništva što je onemogućeno, jer mu mjesne italijanske vojne vlasti neće da izdadu vizu za Zagreb. Kad sam tražio vizu za donošenje novca rečeno mi je, da italijanskoj vojnoj vlasti podnesem molbu, pa da će ona dati ovom zapovjedništvu novac koliko je potrebno za beriva oružništva. Izgleda, da italijanska vojna vlast ovim putem želi zadobiti pravo u pogledu potpune podređenosti oružničke snage ove pukovnije za svoju korist i u svoje ciljeve.

Iz istih razloga skoro je nemoguće popunjavati raspršene postaje i raspoređivati oružnike koji prističu sa svih strana iz rasturenih jedinica i ostalih pukova izvan naše Države.

Bez obzira na činjenicu, što je italijanska okupatorska vlast preuzela cjelokupnu kako vojnu tako i građansku vlast u svoje ruke, nadalje što je svojim postupkom rasturanjem oružničkih postaja, razoružavanje oružnika, ograničenjem kretanja oružnika i oružničkih časnika, koji mogu da vrše službu samo [po] njihovoj dozvoli i narednjima, onemogućila je ne samo samostalno već i sporazumno vršenje službe oružnika sa karabinjerima, a isto tako apsolutno onemogućila

² Zandarmerijskim stanicama

³ Kapetanu

oružničkim starješinama izdavanjem potrebnih upustava i zapovjedi potčinjenima u pogledu vršenja službe. Iste italijanske okupatorske vlasti traže od oružničkih starješina, da se red i mir ima održati po svaku cijenu i da za svaki eventualni incidentat koji bi se desio, odgovara oružnički starješ na svojim životom. Tako sam jedne noći sa Ravnateljem redarstva pozvat u talijansko mjesno zapovjedništvo, gdje nam je saopćeno, da će u slučaju kakvog nereda prvo odlijetiti naše glave.

Danas su italijanske vlasti vršile pretres stana kod krilnog oružničkog zapovjednika u Šbeniku oružničkog satnika g. Zvonimira Šporčića kod nekih oružnika i komandanta Ustaške vojske potpukovnika g. Elbingera. Detalj mi još nije poznat.

Prema radu i pokazatom postupku od strane italijanske okupatorske vlasti, kao i prema propagandi koja se vrši iz Italije putem radija očito je da italijanske okupatorne vlasti stoje na stanovištu da je Dalmacija sada jednom za svagda prisjedinjena Italiji, i da Dalmacija neće b ti nikada u sastavu nezavisne Države Hrvatske. U više slučajeva moglo se čuti od italijanskih časnika, vojnika i fašista gdje govore, da ovdje Hrvatska Država ne postoji, već da postoji Jugoslavija, koja je propala, a Dalmacija da pripada Italiji. Ovom propagandom ide se za tim da se Srbijanski živalj koji je nezadovoljan sa sadanjim stanjem i zapostavljen u Hrvatskoj što više ogorči prema Hrvatskom Narodu i da se stavi u njihov front prema Hrvatima. Ovakov postupak najbolje se ogleda u tome što su italijanske okupatorne vlasti u Sinju u svojoj kancelariji stavile ranije skinutu sliku Kralja Petra.

U Sukošanu⁴ je neki fašista održao govor u kojem je među ostalom rekao, da će svaki koji bude govorio o samostalnoj Hrvatskoj dobiti kuglu u čelo.

Masu vojnika naših državljana koji su se u uniformi vraćali kući, talijanske vlasti pohvatale i odvele u zarobljeništvo. Iz Splita je bila poslata jedna satnija Ustaša u Metković, da bi pomogla našim borcima protiv četnika u okolini Gabele. Kad su se vraćali u Split neki su od njih zajedno sa šoferom Lovir Antonom pohvatani i odvedeni u zarobljeništvo. Intervencije kod italijanskih vlasti nisu pomogle.

Prema sadašnjem stanju stvari i situaciji koja vlada na teritoriji pukovnije ne postoji nikakva vjerovatnoća da će se situacija bilo u kome pogledu poboljšati, već na protiv da će naš položaj bivati sve teži i da će biti nemoguće preuzeti ma što u pogledu organizacije pravilnog i normalnog rada i funkcionisanja oružništva. Mišljenje sam, da bi časništvo i oružništvo ove pukovnije trebalo povući i uputiti ga u Zagreb, Travnik i Mostar na daljnu raspoložbu, gdje

⁴ Sukašan

bi se sačekalo rješenje granica i preuzimanje civilne vlasti u Dalmaciji.

Intervenirao sam 28 travnja 1941. u štabu italijanske armije, da se omogući organizacija i funkcionisanje oružništva, pa mi je rečeno da ću biti obavješten, međutim nisam o ničemu obavješten, jer izgleda da je njima u interesu naše raspadanje a neće da nam otvoreno kažu da možemo da idemo. Ili hoće da nas još drže dok mi još šta možemo pomoći dok se oni ne srede. A naša pomoć njima ide na štetu povjerenja koje uživamo u narodu.

Ustaško povjerenstvo u Splitu rastureno je. Postavljene ličnosti otišle su u Zagreb, tako da ovdje ne postoji nijedna naša vlast koja bi štitila interese našega naroda i pružila zaštitu. Izgleda da ni u Zadru ne postoji takva naša vlast. Dok je Jugoslavija tamo imala svoj konzulat. Trebalo bi hitno u Splitu i Zadru postaviti neko povjerenstvo naše Države koje bi obavljalo diplomatske funkcije.

Prednje izvješće dostavljam s molbom na znanje i eventualno posredovanje kod italijanske vlasti. U pogledu povlačenja oružničkih časnika i momčadi iz Dalmacije u Zagreb, Travnik i Mostar molim za daljne direktive.

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)

Zapovjednik generalmajor:
Mizler

BR. 222

**NAREDBA STOŽERA SAVSKOG DIVIZIJSKOG PODRUČJA OD
3 SVIBNJA 1941 GOD. ZA PREDAJU ORUŽJA¹**

NAREDBA VOJSKE O PREDAJI ORUŽJA

Rok predaje cjelokupnog materijala traje 48 sati

1 ZAGREB, 3. svibnja. Stožer Savskog divizijskog područja hrvatske vojske izdao je ovu vojnu naredbu:

I ako je do sada više puta naređeno, da se sve oružje, kao i cjelokupni materijal mora bez uvjetno predati vojnim vlastima, ima izvještaja, da se kod pučanstva još uvijek nalazi dosta oružja, a isto tako, da ima još dosta vojnog materijala, koji nije prikupljen i predan vlastima.

---

¹ Preštampano iz glasila »Hrvatski narod« broj 81 od 4 svibnja 1941 godine.

Posljednji put se poziva pučanstvo, da cjelokupno oružje, kao i sav ratni materijal u roku od 48 sati predadu i to:

— oni iz mjesta, u kojima se nalaze posade Hrvatske vojske najbližim posadnim, oružnim ili drugim vojničkim skladištima, a

— drugi, seoskim poglavarima, predsjednicima općina ili kotarskim glavarima.

Glavari sela, općinske i kotarske vlasti pozivaju se, da sve oružje i materijal prikupe, uloživši u ovaj posao krajnju energiju, a zatim da najdalje do 10. svibnja zaključno izvijeste nadležne popunidbena Zapovjedništva u Zagrebu, Varaždinu, Bjelovaru i Karlovcu ili ovaj stožer, koji se nalazi u Zagrebu, kasarna »Zrinjskog« u Ljubljanskoj ulici br. 2, I. kat (telefon broj 61-22).

Obavijesti poslati po kuririma pismeno, telegrafski ili telefonski.

Ako se poslije 10. svibnja kod nekoga, koji nema ispravnu dozvolu, nađe oružje ili kakav vojnički materijal, odgovarat će po odredbama vojno-krivičnog zakonika. Isto tako, a pošto se nalazimo u iznimnom stanju, odgovarat će po istom zakonu i svi glavari sela, predsjednici općina, gradonačelnici i kotarske vlasti, za neizvršenje ove naredbe u njihovom području.

Sve patriotske i viteške organizacije pozivaju se da seoskim, općinskim i kotarskim vlastima pruže svoju punu pomoć u ovoj akciji.

Oružništvo i redarstveni organi moraju potpuno u ovome učestvovati.

Gdje će se i na koji način oružje i materijal poslati, naredit će se kasnije.

BR. 223

»NOVI LIST« O SAOPĆENJU AGENCIJE HAVAS OD 10 SVIBNJA 1941 GOD. O PREKIDU DIPLOMATSKIH ODNOSA SSSR-a SA JUGOSLAVENSKOM IZBJEGLIČKOM VLADOM¹

SOVJETSKA VLADA NE PRIZNAJE VIŠE JUGOSLAVENSKOG POSLANIKA, JER JUGOSLAVIJA VIŠE NE POSTOJI

Dr. Gavrilović se sprema napustiti Moskvu

V i c h u, 10. svibnja.

Havas javlja iz Moskve, da je sovjetska vlada bivšem poslaniku Jugoslavije u Moskvi Gavriloviću saopćila, da njegovu misiju kod sovjetske vlade smatra završenom, jer Jugoslavija više ne postoji. Osoblje jugoslavenskog poslanstva u Moskvi spremno je da napusti Moskvu. (HDNU).

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Novi list« br. 13 od 11 svibnja 1941 godine.

UGOVOR OD 18 SVIBNJA 1941 GOD. O SURADNJI IZMEĐU
»NDH« I FAŠISTIČKE ITALIJE

UGOVOR
O JAMSTVU I SURADNJI IZMEĐU KRALJEVINE
ITALIJE I KRALJEVINE
HRVATSKE¹

Talijanska vlada i Hrvatska vlada,

— smatrajući da je sporazumom o dvjema zajedničkim granicama stvoren između Italije i Hrvatske siguran temelj za uzajamnu tijesnu suradnju,

— smatrajući da Kraljevina Hrvatska postaje članom novog evropskog poretka i da Italija kani potpomagati i podupirati svim sredstvima njezin politički razvoj i njezin napredak,

— želeći učvrstiti veze uskoga prijateljstva i suradnje i unaprediti prosperitet obaju naroda,

— sporazumjele su se u sljedećem:

Član 1.

Italija preuzima jamstvo za političku nezavisnost Kraljevine Hrvatske i za njezinu teritorijalnu cjelinu u granicama koje će se odrediti u sporazumu sa zainteresovanim državama.

Član 2.

Hrvatska vlada neće preuzimati međunarodne obaveze koje bi se kosile s jamstvom ustanovljenim u prednjem članu i s duhom ovoga Ugovora.

Član 3.

Hrvatska Vlada će se poslužiti suradnjom talijanskih oružanih snaga u organizovanju i tehničkoj obuci svojih oružanih snaga te za pripremu vojnih uređaja na svom području, gdje to bude smatrano za potrebno, u svrhu trajne suradnje.

Član 4.

Talijanska vlada i Hrvatska vlada obavezuju se da će, čim se sredi ekonomsko stanje Hrvatske Države, uspostaviti opširnije i čvršće odnose carinske i valutne prirode.

¹ Duca di Spoleta, sin talijanskog kralja Vitorija Emanuela III, bio je tada proglašen za kralja »NDH«.

U tu svrhu obje Vlade obrazuju Stalnu komisiju za proučavanje i izvršenje prednjega.

Član 5.

Talijanska vlada i Hrvatska vlada obavezuju se zaključiti što skorije zasebne sporazume o željezničkom i pomorskom prometu, o određivanju postupka prema građanima jedne od dviju država na području druge, o kulturnim i pravnim odnosima između obaju zemalja, te o ostalim pitanjima zajedničkog interesa.

Član 6.

Ovaj ugovor stupa na snagu potpisom. Trajat će 25 godina. Na osnovu čega opunomoćenici su, sa potrebnim ovlaštenjima, potpisali ovaj Ugovor.

Sastavljeno u Rimu, u dva originala, 18 maja 1941 — XIX

Mussolini

Ante Pavelić

ZAKLJUČNI ZAPISNIK

Pristupajući potpisivanju ugovora o jamstvu i suradnji između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, sklopljenoga danas, potpisani opunomoćenici dali su, u vezi čl. 5, sporazumnoga ugovora, sljedeću izjavu:

Do zaključenja novih sporazuma ostat će na snazi između Kraljevine Italije i Kraljevine Hrvatske, ukoliko budu primjenljivi, ugovori, koncencije i sporazumi zaključeni između Kraljevine Italije i bivše Kraljevine Jugoslavije.

Sastavljeno u Rimu, u dva originala, dne 18, maja 1941. —
XIX —

Mussolini

Ante Pavelić

UGOVOR OD 18 SVIBNJA 1941 GOD. O SURADNJI IZMEĐU
»NDH« I FAŠISTIČKE ITALIJE

UGOVOR
O JAMSTVU I SURADNJI IZMEĐU KRALJEVINE
ITALIJE I KRALJEVINE
HRVATSKE¹

Talijanska vlada i Hrvatska vlada,

— smatrajući da je sporazumom o dvjema zajedničkim granicama stvoren između Italije i Hrvatske siguran temelj za uzajamnu tijesnu suradnju,

— smatrajući da Kraljevina Hrvatska postaje članom novog evropskog poretka i da Italija kani potpomagati i podupirati svim sredstvima njezin politički razvoj i njezin napredak,

— želeći učvrstiti veze uskoga prijateljstva i suradnje i unaprediti prosperitet obaju naroda,

— sporazumjele su se u sljedećem:

Član 1.

Italija preuzima jamstvo za političku nezavisnost Kraljevine Hrvatske i za njezinu teritorijalnu cjelovitu granicu koja će se odrediti u sporazumu sa zainteresovanim državama.

Član 2.

Hrvatska vlada neće preuzimati međunarodne obaveze koje bi se kosile s jamstvom ustanovljenim u prednjem članu i s duhom ovoga Ugovora.

Član 3.

Hrvatska Vlada će se poslužiti suradnjom talijanskih oružanih snaga u organizovanju i tehničkoj obuci svojih oružanih snaga te za pripremu vojnih uređaja na svom području, gdje to bude smatrano za potrebno, u svrhu trajne suradnje.

Član 4.

Talijanska vlada i Hrvatska vlada obavezuju se da će, čim se sredi ekonomsko stanje Hrvatske Države, uspostaviti opširnije i čvršće odnose carinske i valutne prirode.

---

¹ Duca di Spoleta, sin talijanskog kralja Vitorija Emanuela III, bio je tada proglašen za kralja »NDH«.

U tu svrhu obje Vlade obrazuju Stalnu komisiju za proučavanje i izvršenje prednjega.

Član 5.

Talijanska vlada i Hrvatska vlada obavezuju se zaključiti što skorije zasebne sporazume o željezničkom i pomorskom prometu, o određivanju postupka prema građanima jedne od dviju država na području druge, o kulturnim i pravnim odnosima između obaju zemalja, te o ostalim pitanjima zajedničkog interesa.

Član 6.

Ovaj ugovor stupa na snagu potpisom. Trajat će 25 godina. Na osnovu čega opunomoćenici su, sa potrebnim ovlašćenjima, potpisali ovaj Ugovor.

Sastavljeno u Rimu, u dva originala, 18 maja 1941 — XIX

Mussolini

Ante Pavelić

ZAKLJUČNI ZAPISNIK

Pristupajući potpisivanju ugovora o jamstvu i suradnji između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, sklopljenoga danas, potpisani opunomoćenici dali su, u vezi čl. 5, sporazumnoga ugovora, slijedeću izjavu:

Do zaključenja novih sporazuma ostat će na snazi između Kraljevine Italije i Kraljevine Hrvatske, ukoliko budu primjenljivi, ugovori, koncencije i sporazumi zaključeni između Kraljevine Italije i bivše Kraljevine Jugoslavije.

Sastavljeno u Rimu, u dva originala, dne 18, maja 1941. — XIX —

Mussolini

Ante Pavelić

UGOVOR OD 18 SVIBNJA 1941 GOD. O ODREĐIVANJU GRANICA
IZMEĐU »NDH« I FAŠISTIČKE ITALIJE

UGOVOR
O ODREĐIVANJU GRANICA IZMEĐU KRALJEVINE HRVATSKE
I KRALJEVINE ITALIJE

HRVATSKA VLADA I ITALIJANSKA VLADA

Želeći odrediti granice između Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Italije, u zajedn čkoj želji da ustanove teritorijalno uređenje koje bi bilo siguran temelj za tijesnu suradnju između obiju država, sporazumjele su se u sljedećem:

Član 1.

Priznaju se kao sastavni dijelovi Kraljevine Italije:

kotari Kastav, Sušak, Čabar, a od kotara Delnice jedan dio linijom koja polazi od kote 710 (Biljevina), ide grebenom Starčev Vrh, Velik Tomac, Oštrac, Rogozno i Brloško, stiže do administrativne granice kotara Sušak na vrhu Jelenčić (kota 1106) i s lazi zatim visovima brda Gorica, Meč te kotama 623, 424 i 252 na more kod Bakarca, ostavljajući na hrvatskom području općine Hreljin, Dol-Bakarac i Kraljevicu (Kraljevica—Smrika) s istom lukom i raskrsnicom puteva koji tamo vode;

— otočić Sveti Marko, otoci Krk, Rab, i oni manji do u visini Jablanice;

— svi otoci zadarskog otočja;

— područje obuhvaćeno linijom koja polazi od rta Privlaka, dostiže planinski kanal, slijedi njegovu unutarnju trasu do Novigradskog Mora, nastavlja se uzduž gornje obale rečenoga mora, zahvaća Bukovicu i, stigavši do toka Krke ispod mjesta Padjene, silazi duž rijeke te se od nje odvaja tako da obuhvaća cijelo područje Šibenika i Trogira te grad Split uključivši predgrađa a isključivši otoke Brač i Hvar;

— otoci Čiovo, Drivenik, Šolta, Vis, Biševo, Sv. Andrija, Jabuka i ostali manji koji leže oko njih;

— otoci Korčula i Mljet;

— kotar koji obuhvata cijelu Boku Kotorsku linijom koja ostavlja obalu na jednoj točki između mjesta Cavtat i Vitaljine i ulazi prema sjeveroistoku, uključivši mjesto Gruđu i masiv planine Orjen, dok ne dostigne granicu s Crnom Gorom.

Radi jasnoće priložena je ovom Ugovoru karta¹ u mjerilu 1 : 750.000, čiji je ona sastavni dio i u koju je unesen tok linije koja razgraničuje gore navedena područja.

Zaključit će se zasebna konvencija za administrativnu upravu grada Splita s predgrađima i Kaštelima, kao i za otok Korčulu.

Član 2.

Komisijska, sastavljena po pola od pretstavnika italijanske vlade i pretstavnika hrvatske vlade, pristupit će čim prije na terenu određivanju granica između Kraljevine Italije, uključivši pokrajinu Ljubljanu, i Kraljevine Hrvatske.

Konačno određivanje granica izvršit će se u duhu pravičnosti, vodeći računa o geografskim položajima, o potrebama ekonomske prirode i komunikacijama.

Član 3.

Ovaj ugovor stupa na snagu njegovim potpisom.

Na osnovu čega opunomoćenici su potpisali ovaj ugovor.

Sastavljeno u Rimu u dva primjerka, 18 maja 1941 — XIX —

Mussolini

Ante Pavelić

BR. 226

POZIV ZAPOVJEDNIŠTVA VOJSKE I MINISTARSTVA DOMOB BRANSTVA OD 24 LIPNJA 1941 GOD. ZA STUPANJE STANOV NIŠTVA U POGRANIČNU SLUŽBU

ZAPOVJEDNIŠTVO
HRVATSKOG ORUŽNIŠTVA

T. Broj 284/pbč.

ZAPOVJEDNICIMA ORUŽNIČKIH PUKOVNIJA, TE KRILNIM,
VODNIM I POSTAJNIM ZAPOVJEDNIŠTVIMA

Zapovjedništvo vojske i Ministarstvo domobranstva sa svojom zapovjedi broj 1323 od 24. lipnja t. g. dostavilo je slijedeći:

PROGLAS :

»Pozivaju se svi čelični Hrvati, muslimanske i katoličke vjere, dobre prošlosti, bez ili sa malo zemlje, koji imaju djece ili bi se ože-

¹ Ova karta nije sačuvana.

nili, a nemaju dovoljno zemlje za familijaran život, da se smjesta jave kod svojih ORUŽNIČKIH POSTAJA, gdje će b.ti popisani.

Za kratko vrijeme dobit će poziv gdje se imaju javiti. Dužnost biće im, da služe kao hrvatski graničari dvije godine. Imaće hranu, stan, odijelo i dnevno 10 dinara odnosno kuna plaće. Nakon službe od 2 godine dobiće 15—20 jutara zemlje i kuću sa potrebnim sredstvima za obradu zemlje. Prije nego se zemlja pojedincu uruči dužnost mu je, da se oženi, ako već nije oženjen.

Svi koji budu primljeni u hrvatske graničare položiće propisnu Ustašku prisegu Poglavniku.

Natjecati se mogu samo zdravi ljudi, koji su odslužili vojsku do 45 godina života, a prednost imaju oni koji su do 10. IV. 1941. bili čelični i bezkompromisni Hrvati.

Oružničke postaje poslat će popise Ministarstvu domobranstva.

Pop si treba da sadrže, redni broj, ime i prezime, starost natjecatelja, kućni broj, mjesto sadašnjeg boravka, zanimanje, broj neopskrbljene djece, Opaska.

Popise treba poslati u roku od pet dana ekspres — preporučeno.«

Zapovjednici pukovnija, najžurnije će dostaviti ovo svim područnim oružničkim postajama — radi postupanja u smislu gornjeg naloga.

Zagreb, 25. lipnja 1941.

Za točnost, pobočnik
bojnik:

Potpis nečitak

(M.P.)

Zapovjednik, general:
Milan Mizler v. r.

BR. 227

NAREĐENJE VELIKE ŽUPE PRIGORJE OD 30 LIPNJA 1941 GOD. ZA PREDAVANJE ORUŽJA I MUNICIJE¹

TKO U ROKU OD TRI DANA
NE PRED A ORUŽJE I MUNICIJU

bit će predan pokretnom prijekom sudu.

ZAGREB, 30. lipnja. Veliki župan Velike župe Prigorje u Zagrebu dr. Marko Lamešić izdao je ovu okružnicu kotarskim oblastima i općinskim poglavarstvima.

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« broj 137 od 1 srpnja 1941 godine.

Zapovjednik svih kopnenih snaga Nezavisne Države Hrvatske proglasom od 13. travnja 1941. god. i raspisom od 19. travnja 1941. god. broj 282-1941. pozvao je sve oblasti i pučanstvo na predaju oružja, municije i vojničke spremne.

Međutim ustanovljeno je, da imade još i danas oružja, municije, eksploziva i vojničke spremne kod pojedinaca, koji isto neovlašćeno drže.

Poradi toga određuje se da Kotarske oblasti i Obćinska poglavarstva na području Velike župe Prigorje ponovno pozovu pučanstvo, da svaki onaj koji bez odobrenja oblasti drži oružje, municiju, bilo kakav eksploziv ili kakvu vojničku spremu istu preda uz potvrdu Obćinskom poglavarstvu, odnosno najbližoj oružničkoj postaji.

Rok za predaju određuje se za tri dana počam od 1. srpnja 1941. god.

Tko u tom roku ne preda oružje, municiju, eksploziv i vojničku spremu, koju drži neovlašćeno biti će predan Pokretnom prijekom sudu.

Za kažnjiva djela koja sudi Pokretni prijeki sud zakonskom odredbom o pokretnom prijekom sudu od 24. lipnja 1941. god. određena je kazna smrti strijeljanjem.

Obćinska poglavarstva imadu gornje odmah svestrano uobičajenim načinom proglasiti na cjelom svojem području i kroz 48 sati nekoliko puta bubnjanjem proglas ponoviti.

O provedenom Obćinska poglavarstva izvjestiti će Kotarsku oblast, a kotarske oblasti imadu izvješće odmah predložiti Velikoj župi Prigorje u Zagrebu.

BR. 228

IZMJENE U ZAKONU O PRIJEKIM SUDOVIMA NDH OD 5 SRPNJA 1941 GODINE¹

PROMJENA ZAKONA O PRIJEKOM SUDU

Tko može biti stavljen pred prijeki sud odnosno pokretni prijeki sud

ZAGREB, 5. srpnja. Današnje »Narodne Novine« donose:

Na prijedlog ministarstva pravosuđa i bogoštovlja propisujem i proglašujem

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« broj 142 od 6 srpnja 1941 godine.

ZAKONSKU ODREDBU

o promjeni zakonske odredbe o prijekom sudu i zakonske odredbe o pokretnom prijekom sudu

§ 1.

Pred prijeki sud odnosno pokretni prijeki sud bit će stavljen i onaj:

1. koji pisanjem, tiskanjem, izdavanjem ili širenjem knjiga, novina, proglaša, letaka ili slika ili na bilo koji drugi način vrši promičbu ili ide za tim, da stvori uvjerenje ili raspoloženje kod drugih, da se neki dio Nezavisne Države Hrvatske odcijepi iz cjeline, ili kao samostalna država, ili da se spoji s kojom drugom državom, ili da se promjeni današnje državno uređenje, ili da se promijeni politički ili društveni poredak u državi, ili da se uguši ustaški pokret;

2. koji pisanjem, tiskanjem ili širenjem letaka, slika, proglaša ili novina, ili inače iznosi ili pronosi lažne tvrdnje s namjerom, da izvrgne ruglu ili preziru državne ustanove ili društveni poredak u državi ili ustaški pokret ili ustaške postrojbe, ili koji na spomenuti način nešto iznosi i pronosi s namjerom, da stvori neraspoloženje protiv državnim ustanovama, zakonskim odredbama ili naredbama oblasti ili proti političkom ili društvenom poredku u državi ili proti ustaškom pokretu ili proti ustaškim postrojbama;

3. koji drži kod sebe letak, knjigu ili novine, koje svojim sadržajem vrše promičbu komunizma ili koje sadržavaju kakvo drugo kažnjivo djelo proti obstanku države i njezinu uređenju ili proti državnoj vlasti ili proti javnom miru i poredku ili proti Poglavniku ili proti onima, koji ga po ustavu zamjenjuju ili proti ustaškim postrojbama.

§ 2.

Za sva djela spomenuta u §-u 1. bit će kažnjen onaj, koji ih je učinio poslije 10. travnja 1941. godine.

§ 3

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u Narodnim novinama.

U Zagrebu, dne 5. srpnja 1941.

Poglavnik

Nezavisne Države Hrvatske:

Dr. Ante Pavelić, v. r.

Broj CXXXIV-613-Z. p. — 1941.

Ministar pravosuđa i bogoštovlja:

Dr. Mirko Puk, v. r.

**IZVJEŠTAJ GRUPE KRALJEVSKIH KARABINJERA IZ ZADRA
OD 15 SRPNJA 1941 GOD. O ZLOČINIMA USTAŠA U LICU**

TERITORIJALNA LEGIJA
KR. KARABINIJERA U ANCONI — GRUPA IZ ZADRA

NL/123 prot. Pov. od

Zadar, 15 jula 1941 XIX

Predmet: Vijesti s one strane granice. —

KR. GUVERNATORATU DALMACIJE — Kabinet   ZADAR
KR. PREFEKTURI
KR. GUVERNATORU — Glav. insp. jav. sigur.   „
KR. KVESTURI   „
i radi znanja:

KOMANDI KR. KARAB. GUVERNATORATA DALMACIJE

Karabinijeri iz Kistanja izvještavaju da se, uza sva naređenja Poglavnika, sve to više nastavljaju represalije ustaša protiv Srba u mjestima preko granice.

Izgleda da je centar te krvave aktivnosti općina Srb, gdje su se desili ovi događaji:

I) Dana 18 juna ustaše, nakon što su prisilili svećenika Spasu Lavrnju iz Suvaje da siđe iz poštanskog automobila, otjerali su ga u šumu i ubili.

II) Dana 19 juna ustaše su uhapsili Keća Soku, ženu Jovana Keća, Rađenović Milenu, ženu Stevana Rađenovića, bivšeg poslanika, Petra Rastovića, Branka Miljuša, Simu Vojvodića, Dušana Ugriću i Mila Desnicu i nakon što su ih zlostavljali ranili su bajonetima u noge Petra Rastovića i Branka Miljuša. Zatim, nakon što su ih još tukli, pustili su Keća Soku, Rađenović Milenu, Desnicu Mila i Ugriću Dušana, dok su zatvorili u tamnicu Petra Rastovića, Miljuš Branka i Simu Vojvodića, koji su zatim uspjeli da pobjegnu. Zatim su ponovo uhapsili Dušana Ugriću i izvevši ga u šumu zvanu »Kuk«, iznad Donjeg Lapca, nakon što su ga ubili, bacili ga u ponor.

III) Dana 30 juna ustaše su uhapsili Dana Batiniću, lugara u penziji, i njegovog sina Dušana, te su ih strašno tukli. Nakon toga pustili su na slobodu Dušana a nastavili da tuku oca, koji je od toga umro u ustaškoj komandi u Srbu. Lješ je potom zakopan u polju koje je vlasništvo Omčikus Milke, nedaleko od kasarne.

IV) Dana 26 juna, noću dok su spavali, bili su uhapšeni Drago Ožegović Bracin, Mile Grbić Jovanov, Milan Ičićović, Ilija Škorić, Milan Vojvodić, Petar Žeželj, Stevan Rajak, Ilija Keća, Vojslav Mileusnić, Ilija Vojvodić, Dušan Ugrica, Stjevan Vještica, Sima Kolić, Dane Ognjenović, Petar Desnica Petrov i Đuro Vojvodić Đurin koji su vezanih ruku i nogu žicom i lancima odneseni kamionom u šumu zvanu »Kuk«, povrh Donjeg Lapca, te zatim ubijeni i bačeni u ponor, osim Vojislava Mileusnića, Petra Desnice i Šime Kalinića, koji su uspjeli da pobjegnu.

V) Dana 27 juna ustaše su uhapsili P. lja Petra, Đuru Jovanića, Davida Medića i Đuru Dinića, svi iz Metka, i druga lica čija su imena nepoznata. Odveli su ih kamionom u šumu zvanu »Kuk« i ubili.

VI) Dana 1 jula ustaše su zapalili selo Suvaja. U tom je požaru izgorjelo 25 kuća. U tom su selu ustaše ubili žene, djecu i ljude u ukupnom broju oko 300 lica, od svih je 170 zakopano u tri jame, a ostali su spaljeni.

Također u Suvaji, desilo se je i ovo: ženi svećenika Spase Lavrnja, koji je ranije bio ubijen, ustaše su rasporili trbuh izvukavši živo dijete koje su ubili.

Djevojci Angeli Keća zabili su noževe u grudi. Osim toga uhvatili su Zorku Keća koja je bježala iz zapaljene kuće i živu su je bacili u vatru. Od porodice Save Keća zaklato je i ubijeno 12 osoba, među kojima sedmoro djece.

VII) Dana 2 jula u selu Osredci ustaše su zapalili zapaljivim bombama nekoliko kuća i magaza i ubili Radu Grbića, Jovana Grbića, Iliju Grbića, Dušana Grbića, Stevana, Nikolu i Đorđa Damnjanovića, Šimu Grbića, Bokan Danila, Zorić Jovana, Peić Smiljanu i Novaković Iliju.

Istoga dana u selu Kruškovača, kod Srba, bila je zaklana porodica Davida Desnice, od četiri člana, zatim žena i služavka Ante Perića kao i Milka Rađenović, Soka Rađenović, Jovanka Rađenović i sin Nikole Rađenovića.

Napokon ustaše su opljačkali sve dućane općine Srb i privatne stanove izbjeglih porodica, te su uzeli stoku.

Kapetan, priv. komandant grupe,
Umberto Buonassisi

(M.P.¹)

---

¹ Okrugli pečat: Grupa kraljevskih karabinjera, Zadar.

**IZVJEŠTAJ GRUPE KRALJEVSKIH KARABINJERA IZ ZADRA
OD 28 SRPNJA 1941 GOD. O ZLOČINIMA USTAŠA U LICU**

TERITORIJALNA LEGIJA KR. KARABINIERA U
ANCONI — ČETA ZADAR

N I/53 prot. Pov.

Zadar, 28 jula 1941 — XIX

Predmet: Vesti s one strane granice

KR. GUVERNATORU DALMACIJE — Kab'net	ZADAR
KR. PREFEKTURI	„
KR. GUVERNATORU DALMACIJE — Glav. insp. jav. sig.	„
KR. KVESTURI	„
i radi znanja:	„
KOMANDI KR. KARAB. GUVERNATORA	„
KOMANDI GRUPE KR. KARAB.	„

Prema obavještenjima datim karabinierima u Kistanju od verodostojnih lica, represalije protiv pravoslavnih Srba izgleda da su postale još krvavije nakon odlaska talijanskih trupa iz Gračaca.

Po prilici 200 metara od kuće nekog Marčetić Đorđa, trgovca, postoji rupa u kojoj izgleda da su lešev. muške i ženske djece, nekoliko desetina metara dalje izviruju noge i ruke zakopanih leševa.

Uvijek prema obavještenjima, dana 16 o. m. ustaše-muslimani izgleda da su zapalili selo Grab u općini Gračac i bodežom ubili dvije žene na ulici.

Dana 21 o. m. izgleda da su ustaše u Gračacu ubili bankovnog direktora Milana Špiranovića odrubivši mu glavu i bacivši je kroz prozor.

Doznaje se iz verodostojnog izvora da je u Smiljanu kod Gospića podignut koncentracijski logor gdje se nalazi oko 5000 pravoslavnih Srba. Tvrdi se da su uslovi života tako rđavi da nesumnjivo prouzrokuju polagano smrt onima koji se tu nalaze.

(M.P.¹)

Kapetan, Komandant čete
Umberto Buonassisi

¹ Okrugli pečat: Četa kraljevskih karabinjera, Zadar.

**ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIKA DRUGE TALIJANSKE PJEŠAČKE
PUKOVNIJE »RE« OD 4 RUJNA 1941. GOD. O DUŽNOSTIMA I
PRAVIMA VOJNIH I GRAĐANSKIH VLASTI »NDH« NA DIJELU
PRIMORJA I LIKE¹**

PRIJEVOD

izdate usmene zapoviedi od zapovjednika 2. talijanske pješačke pukov. »Re« od 4. rujna 1941. godine.

1.) Sve civilne vlasti preuzima komandant 2. Talijanske armate 6. septembra u 24 sata.

Sve civilne vlasti u obalnom pojasu su na raspolaganju dr. Kalčiću koji podpada potpunoma pod komandu 2. talijanske armate.

Sve vlasti unutrašnje uprave nemaju samostalnosti već kolaboriraju sa vojnim mjesnim talijanskim vlastima.

Administracija pojedinih uprava je slobodna u koliko nema veze sa javnom sigurnosti. U koliko nema saglasnosti u administrativnim pitanjima koja se tiču javne sigurnosti, riješava komesar u saglasnosti sa komandantom 2. talijanske armate.

2.) Pravda: Civilni delikti učinjeni po građanima riješava sud samostalno Delikte učinjene po Hrvatskim vojnicima riješava vojni Hrvatski sud.

Delikte počinjene po civilima u vezi sa javnom sigurnosti s vojničke naravi, sudi sud 2. Talijanske armate. Isti takvi delikti po vojnim licima počinjeni podpadaju pod Hrvatski vojni sud.

Milicija ustaše moraju se raspoređivati u zoni demilitarizovanoj do 5. IX. do 24 sata i ostati u svojem nadležnom mjestu. Ustaška mladež može postojati, ali mora imati dozvolu Komandanta 2. Talijanske Armate.

Vojska Hrvatska podpada pod zapovjedništvo 2. Talijanske Armate od 1. septembra 1941. godine.

Kretanje vojske dopušta se samo u koliko dopušta zonu obalnog pojasa. U koliko su potrebni drugi pokreti u samoj zoni ili protiv pobunjenika ima tražiti odobrenje zapovjednika 2. Talijanske Armate putem zapovjednika 2. Talijanske pješačke pukovnije »RE«.

Vojna stega² i izobrazba za Hrvatsku vojsku važe hrvatski propisi.

Prekršaj discipline počinjeni po hrvatskim vojnicima riješavaju u vlastitom djelokrugu njihove starješine.

¹ Redakcija posjeduje ustaški prijevod zapovijesti.

² Disciplina

Hrvatsko domobranstvo ostaje u svoj'm vojarnama. Za ishranu domobranstva brinu se hrvatske vojne vlasti.

Domobranstvo ne smije se upotrebiti za čuvanje željezničke pruge.

Uzajamni pozdravi moraju se podržavati.

Za upotrebu hrvatskih četa u obrani potrebna je dozvola zapovjednika 2. Talijanske pješачke pukovnije »RE«.

Preveo s Talijanskog na Hrvatski jezik
satnik Vilhar v. r.

Predao:

zapovjednik

2° REGG. FANTERIA »RE«
»cravate rosse di savoi«

Za točnost prepisa jamči:

Zapovjednik

general

BR. 232

ZAPISNIK SA SASTANKA PREDSTAVNIKA HRVATSKE SELJACKE STRANKE, GOSPODARSKE SLOGE I DRUGIH ORGANIZACIJA OPĆINE BUSOVAČKE OD 7 RUJNA 1941 GOD. O PRISTUPANJU USTAŠKOM POKRETU

Z A P I S N I K

spisan u vijecnici općinskog poglavarstva u Busovaci na sastanku općinske organizacije biv. Hrvatske seljacke stranke, Gospodarske sloge, Seljacke sloge, Hrvatske seljacke zaštite i Podružnice Hrvatskog radničkog saveza.

Općinska organizacija H. S. S. u Busovaci sa svim Hrvatskim organizacijama i potrojbama dana 7. rujna 1941 godine, donosi jednodusan slijedeci

Z A K L J U C A K :

Potpisani predstavnici općinske organizacije Hrvatske seljacke stranke, Seljacke sloge, Hrvatske seljacke zaštite, Podružnice Hrvatskog radničkog saveza i Gospodarske sloge iz Busevace pristupaju jednodusno Ustasko oslobodilačkom pokretu kojemu na celu stoji Poglavlak Dr. Ante Pavelic, cijom je zaslugom ozivotvorena ideja za koju su se pristase Hrvatske seljacke kroz dvadeset i vise

godina borili, a i dijelom pokazali prigodom proglašenja Nezavisne države Hrvatske, jer su jednodusno poradili na tome da u danima sreće i odusevljenja vlada red i mir, koji je u nasoj općini održan na dostojnoj visini. — Ujedno ovdje izricemo zahvalnos našem Poglavniku Dr. Antj Pavelicu na njegovom velikom djelu, obnovi mile nam domovine Nezavisne države Hrvatske.

Donoseći gornji zaključak stavljamo se sa svim svojim umnim i tjelesnim snagama Poglavniku na raspoloženje, da pod njegovim vodstvom izgradimo našu dragu domovinu Nezavisnu državu Hrvatsku. —

Ujedno dajemo jednoglasnu slijedecu:

IZJAVU

Pridružujemo se izjavi narodnog zastupnika Janka Tortica i drugova danoj Poglavniku Nezavisne države Hrvatske u sabornici u Zagrebu dne 10. kolovoza 1941 god.

ZA DOM SPREMNI!

- Predsjednik organizacije H. S. S. Bare — Lukin Nikola v. r.
Predsjednik mj. organizacije H. S. S. Sajtovici — Jure Prusac v. r.
Predsjednik organizacije H. S. S. Krcevine — Mijo Releta v. r.
Predsjednik mj. organizacije H. S. S. Polje — Mate Susnja v. r.
Predsjednik mj. organizacije H. S. S. Selakovici — Markovic Pero v. r.
Predsjednik mj. organizacije H. S. S. Bukovci — Relota Mate v. r.
Predsjednik mj. organizacije H. S. S. Ravan — Bcsnjak Niko v. r.
Predsjednik organizacije H. S. S. Buselji — Livaja Jcze uz v. r.
Predsjednik mj. org. H. S. S. Busovaca — Vrcan Marijan, tajnik v. r.
Povjerenik mj. org. H. S. S. Bare — Velte Marko v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Sajteveci — Vujica Franjo v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Krcevine — Lovric Jure v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Polje — Bosnjak Ante v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Selakovica — Cosic Pero v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Bukovci — Jozo Relota v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Ravan — Prusac Mate v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Buselji — Ivo Livaja v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Busovaca — Vrcan Marijan v. r.
Povjerenik Gospodarsle sloge Lugovi — Osmancević Atif v. r.
Povjerenik Gospodarle sloge Mehurici — Catic Alija v. r.

ISPRED PODRUZNICE H. R. S.-a:

Predsjednik podruznice H. R. S.-a u Busovaci — Bosnjak Niko
v. r.
Blagajnik podruznice H. R. S.-a Busovaca — Rajic Adolf v. r.

ISPRED SELJACKE SLOGE

Prosvjetar za Bare — Marijan Grubesiv v. r.
Prosvjetar za Jazvine — Marko Velte v. r.
Prosvjetar za Ravan — Petrovic Jakesa v. r.
Prosvjetar za selo Caricu — Prusac Mate v. r.
Prosvjetar za Bukovce i Lugove — Jozo Relota v. r.
Prosvjetar za Nerizovice — Mjo Kristo v. r.
Prosvjetar za Buselje — Zovko Pero v. r.
Prosvjetar za Sajkovice — Jure Prusac v. r.
Prosvjetar za Krcevine — Mijo Relota v. r.

ISPRED HRVATSKE SELJACKE ZASTITE:

Zamjenik satnika za opcinu Busovac-u — Prusac Jure v. r.
Vodnik zastite za Bare — Marko Velte v. r.
Rojnik zastite za Bare — Marko Velte v. r.
Vodnik zastite za Krcevine — Ivo Susnja v. r.
Rojnik zastite za Krcevine — Niko Susnjara v. r.
Vodnik za Ravan — Niko Badrov v. r.
Rojnik za Ravan — Marjko Bosnjak v. r.
Vodnik za Buselje — Marko Markovic v. r.
Rojnik za Buselje — Pero Milinovic v. r.
Vodnik za Polje — Jozo Cavara v. r.
Rojnik za Polje — Jozo Katava v. r.
Vodnik za Bukovce — Relota Ivo v. r.
Vodnik zastite za Sajtevice — Pruzac Ivsim v. r.
Vodnik zastite za Busovacu — Lastro Franjo v. r.
Predsjednik opcinske organizacije H. S. S. u Busevaci Markovic
Pero,
Opcinski povjerenik Gospodarske sloge — Relota Jczo v. r.
Zamjenik Kotarskog povjerenika Gospodarske sloge — Vrcan
Marijan.

Busovaca dne 7. rujna 1941 godine.

Da je prepis vjeran originalu tvrdi i ovjerava:

Biljeznik:
Potpis necitljiv

(M.P.)

Nacelnik opicine
Marijan Vrcan

**USTAŠKI PROPIS OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. O POSTUPKU
U SLUČAJU POGIBIJE NEKOG LICA KADA SE IZVRŠILAC NE
PRONADE¹**

ZAKONSKA ODREDBA

o postupku kod komunističkih napadaja, kad se počinitelj ne pronađe

Zagreb, 2. listopada.

Donesena je ova zakonska odredba:

§ 1.

Kad uslijed komunističkog napadaja na život ili imovinu pogine jedna ili više osoba, a za deset dana od počinjenog čina ne pronađe se počinitelj, odredit će i izvršiti Ministarstvo Unutrašnjih poslova, Ravnateljstvo za javni red i sigurnost u Zagrebu, za svakog poginulog strijeljanje deset osoba iz redarstveno ustanovljenih prvaka komunističkih.

§ 2.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u »Narodnim Novinama«, a proteže se i na slučajeve, kod kojih nije još protekao rok od deset dana, određen u § 1. ove zakonske odredbe.

U Zagrebu, dne 2. listopada 1941.

Ministar unutrašnjih poslova
Dr. **Andrija Artuković**, v. r.

POGLAVNIK
Nezavisne Države Hrvatske
Dr. **Ante Pavelić**, v. r.

Ministar
pravosuda i bogoštovlja
Dr. **Mirko Puk**, v. r.

Broj: CCCXXXI-1620-Z. p. 1941.

---

¹ Preštampano iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 231.

REGISTAR

A

Adžija dr Božidar — 256;
 Ađuković Božo — 94;
 Ajnšpiler Milorad — 473;
 Alanak — 82;
 Aleksejev Dušan — 473;
 Alfirević — 92, 94;
 Alipašin Most — 493;
 Ambrosio — 320;
 Amerika (USA, SAD) — 60, 65,
 66, 105, 107, 144, 167, 180, 235,
 241, 243, 268;
 Amulić Ivan-Bayer — 91, 218;
 Anđešina Kosa — 487;
 Antić Vico — 217;
 Antonini Ivan — 360, 362;
 Anušić Tadija — 187;
 Arslanagića Most — 273;
 Artuković dr Andrija — 135, 518;
 Augustinović Stjepan — 170;
 Austro-Ugarska — 211;
 Avtovac — 272, 273, 274, 292;

B

Babić Ljubo — 38, 67, 69, 130, 223;
 Babić Nikola — 388;
 Babin M. — 338;
 Babin Potok (G. i D.) — 84, 85, 99,
 127, 377;
 Bačić — 283, 295, 313, 314;
 Bački Brijeg — 390;
 Bačkovica — 382;
 Baće Maks-Milić — 187, 223;
 Badrov N.ko — 517;
 Bahorić — 191;
 Bajamont — 211;
 Bajd Konrad — 438;
 Bajić Simo — 66;
 Bakarac — 506;
 Bakić Luka — 396;
 Balen Nikola — 438;
 Balkan — 293;

Balley — 280, 442;
 Balocco Riccardo — 452;
 Baltić Milutin — 112;
 Baljevac — 101;
 Baljkas Ivo — 224;
 Baljkas Josip — 306, 308;
 Bančić — 479;
 Banja — 68, 102, 116, 117, 120, 121,
 160, 165, 192, 207, 242, 380, 423,
 433, 448;
 Banja Koveljača — 267;
 Banja Luka — 32, 88, 325, 434, 435,
 444, 467, 492, 493;
 Banova Jaruga — 383;
 Banska Vrata — 163;
 Barać Mićo — 461;
 Barać Miliwoje — 473;
 Baranović-Čenčulo — 482;
 Barbić Kuzman — 473;
 Barč — 390;
 Barčice vidi Ričice
 Barč Franc — 221;
 Barč Ivan — 473;
 Barlete — 131, 132, 379, 383;
 Bartulović N.ko — 186;
 Bašić Dujo — 223;
 Batajnica — 492;
 bataljon Drežnički — 175;
 bataljon Kninska Krajina — 66;
 bataljon gerilskih odreda za Liku
 — 41, 42, 49, 124, 125, 129, 132,
 136;
 bataljon »Matija Gubec« — 452,
 453;
 bataljon II Kordunaškog NOP
 odreda — 227;
 bataljon »Sloboda« — 133;
 bataljon »Vešebit« — 130, 384;
 Batnica Dane — 511;
 Batnica Dušan — 511;
 Bauer Miroslav — 479;
 Bebler dr Aleš — 201;
 Beč (Wien) — 11;

Begluk — 134;
 Begovići — 386, 487;
 Beljsak vidi Bezuh Ivan
 Bender — 287;
 Benkovac — 320, 322, 499, 500;
 Beograd — 5, 16, 138, 207, 388;
 Bergman Alfred — 256;
 Berislavčić Anđelko — 310;
 Berković Josip — 52;
 Berković — 395;
 Berlin — 11;
 Berušica — 271, 272;
 Besruša — 101;
 Bezuh Ivan — 184;
 Bezuh Stjepan — 433;
 Bihać — 33, 54, 69, 81, 125, 133,
 134, 136, 274, 434, 444, 453, 467,
 492;
 Bijela — 272;
 B. jelnik — 425;
 B. jeo Polje (kod Mostara) — 444;
 Bičaji — 383;
 Blaj — R. bnk (Želj. stanica) —
 298, 364;
 Bičica — 292, 293, 435;
 B. letić vidi B. teić
 Bili Brig — 316;
 Bišice — 485, 491;
 B. ić Božo-Marijan — 223, 226;
 Bilobrk Mate — 221, 223, 224;
 Biograd na Moru — 499;
 Birčanin I. ja — 186, 220;
 Biško — 335;
 Biskupija — 91, 307, 456;
 Bišćan — 296;
 Biševo (ostrvo) — 506;
 Bitelić — 94, 187;
 Bjelaj (kod B. haća) — 134;
 Bjelić Mihovil — 333;
 Bječivuk Miša — 195;
 Bjeo Polje — 100, 189;
 Bjelobrk Juraj — 288;
 Bjelobrk Miroslav — 238;
 Bjelovar — 148, 382;
 Blaca — 338;
 Blagaj vidi Hrvatski Blagaj
 Blagajski Pavlovac — 108;
 Blaskov — 18;
 Blatuša — 87;
 Blažević Ivan — 333;
 Blažević Jakov — 129;
 Blažuj — 444, 467, 493;
 Blinjski Kut — 405;
 Bobići — 468;
 Bogdanović Geca — 382;
 Bogunović Brane — 65, 66;
 Boić — 279, 283, 345, 351, 401;
 Bojat Dušan — 365;
 Boka Kotorska — 272, 273, 506;
 Bokan Danilo 512;
 Bočić Pero — 66, 68;
 Borčić — 298;
 Boričevac — 74, 296;
 Borojević Smilja — 488;
 Borovčić Bruno — 338, 360;
 Borozan Nebojša — 360;
 Bos. Brod — 55;
 Bos. Dubica — 493;
 Bos. Grahovo — 48, 53, 67, 68, 125,
 126, 134, 271, 272, 302, 306, 349,
 352;
 Bos. Kostajnica — 354, 493;
 Bos. Krupa — 53, 54, 434, 444, 467;
 Bos. Novi — 54, 125, 298;
 Bos. Petrovac — 33, 53, 54, 125,
 134, 271, 296, 434, 444, 467, 493,
 500;
 Bosanska Krajina — 68, 125, 274,
 349;
 Bosna — 17, 27, 32, 33, 36, 37, 38,
 48, 49, 51, 53, 63, 64, 66, 70, 90,
 106, 116, 117, 125, 135, 136, 165,
 169, 187, 220, 223, 235, 267, 278,
 288, 345, 347, 384, 488;
 Bošković — 470;
 Bošnjak Ante — 516;
 Bošnjak Marko — 517;
 Bošnjak Niko — 516, 517;
 Bović — 39, 50, 110, 113, 117, 333,
 450;
 Božanić Andrija — 218;
 Božići — 274;
 Brač — 94, 184, 319, 398, 506;
 Brakusova Draga — 164;
 Bravsko — 125;
 Breza — 493;
 Breze (karta Ogulin) — 236;
 Brezovac — 296;
 Brezovica — 422, 423, 433;
 Br. bir — 143;
 Brigada gerilskih odreda za oslo-
 bodene krajeve Bosne i Like —
 36, 37, 38, 42;
 brigada NOP Drvarska — 65, 94,
 129, 130, 132, 187, 301;
 Brinje — 54, 127, 147, 162, 200, 363,
 364, 369, 370, 385, 402, 442;
 Brković Željko — 65, 66, 68, 350;
 Brlog — 127;
 Brloško — 506;
 Brod vidi Slav. Brod
 Brod na Kupi — 142;
 Brod Moravice — 453, 462;
 Brotnja — 48;

Bruvno — 53, 297, 314;
 Bujanj Andrija — 451;
 Buble — 303, 305, 317;
 Buble Ćiro — 226;
 Bublik Ana — 388;
 Bubernarc: — 269;
 Bučica — 50;
 Bučica Ivan — 255;
 Budački (G. i D.) — 195;
 Budak — 297;
 Budak Mile — 189, 396;
 Budimir Veljko — 48;
 Budimlić Japra — 493;
 Budva — 273;
 Bugarska — 105;
 Bugojno — 271, 302;
 Buić dr Mirko — 92, 186, 220;
 Buj Vladimir — 473;
 Bujanić Franjo — 450;
 Bukovica — 162;
 Bukovica (karta Novi Grad) — 506;
 Bukovica (šuma) — 422, 423;
 Bulat Rade — 113, 379;
 Bulat Žiki — 489;
 Buljan Vice — 316, 397;
 Bunčić — 80, 314, 373, 374, 375, 376, 378, 402, 408, 434, 443, 467;
 Buonassisi Umberto — 306, 321, 323, 512;
 Burić Sejo — 205;
 Burić Tomo — 386;
 Busovača — 515, 517;
 Butinov Gaj — 108, 168;
 Butković Ante — 375, 376;

C

Capardi — 459;
 Caprag — 259, 295, 405;
 Car Nikola — 141, 142, 143;
 Catić Alja — 516;
 Cavara Jozo — 517;
 Cavtat — 306;
 Cević Marija — 222;
 Centonze dr Francesco — 478;
 Cernica — 272;
 Cerovac — 287, 298;
 Cetin Grad — 34, 109, 344, 458, 459, 465;
 Cetinje — 106, 273;
 Churchill (Čerčil) — 147;
 Čikatić Vicko — 337;
 Cimbara — 111;
 Colo — 485;
 Crevar Ljuban — 385;
 Crevarska Strana — 87, 385;
 Crkvenica — 143;

Crna Gora — 24, 63, 70, 106, 117, 165, 272, 292, 506;
 Crna Lokva — 113, 114, 192, 228;
 Crna Rijeka (Bos. Krajina) — 435, 444;
 Crna Vlast — 154, 164, 435;
 Crnac — 424;
 Crni Lug — 187;
 Crni Potok — 287, 464;
 Crni Vrh (kod Korenice) — 101;
 Crnobori Dragutin — 201;
 Crnogorac Simo — 256;
 Cvijanović Brdo — 344.
 Cvjetnić — 48, 134;

Č

Čačak — 106, 389;
 Čakovec — 390;
 Čalić Dušan-Cule — 214;
 Čanak — 80;
 Čanč — 283, 295, 315, 323, 348, 379, 391, 403, 464, 481, 489;
 Čanić Ante — 402;
 Čanić Ivan — 402;
 Čapajev — 56;
 Čavić Brdo — 487;
 Čavić Marijan-Grga — 210, 249;
 Čelan Ivo — 93;
 Čelebić (karta Livno) — 301, 304;
 Čerina Jerko — 345, 360;
 Čerina Mate — 212;
 Čerina Tonko — 336, 337, 359;
 Češka — 24, 63, 211;
 četa Bribirska — 431, 436, 440, 449;
 četa Dežnička — 431, 450;
 četa Golubička — 349;
 četa Gomirska — 141;
 četa Plavanska — 321, 349;
 četa Popinska — 36;
 četa Solinska — 338;
 četa Splitska — 338;
 četa Suvajska — 36;
 Čičin Most — 386;
 Čiovo — 506;
 Čitluk — 384;
 Čop Ivka — 369;
 Čorc: — 74;
 Črnomelj — 318;
 Čubelić — 373;
 Čudin Klanac — 383;
 Čuić Zarko — 170, 461;
 Čulić Luka — 51, 184, 454;
 Čulić Vladimir — 473;
 Čuljat Josip — 420;
 Čupaz Ilija — 322;
 Čuturilo Stevo — 468;

C

Cetković Vlado — 42, 69, 209;
 Cordašić — 302, 304, 350, 351;
 Cosić Pero — 516;
 Čukovi — 125, 132;
 Čurlica — 449, 450;

D

Dabar (kod Otočca) — 442, 463, 469;
 Da'mac:ica — 6, 9, 12, 16, 17, 23, 27, 32, 33, 48, 49, 51, 52, 66, 70, 89, 90, 97, 106, 117, 121, 123, 145, 146, 149, 150, 168, 181, 183, 185, 188, 211, 212, 213, 217, 218, 219, 222, 223, 224, 236, 238, 293, 292, 293, 317, 319, 335, 337, 392, 493, 501, 502;
 Da'mazzo R. — 294, 325, 347, 416;
 Dalj — 358;
 Damnjanović Đorđe — 512;
 Damnjanović Nikola — 512;
 Damnjanović Stevan — 512;
 Debela Kosa — 50, 56, 88, 107, 108, 162, 228, 345;
 Dejanović Miloš — 41, 332;
 Deļaća — 304;
 Deļić Milan — 164;
 Deļić Stevan — 189;
 Deļnice — 33, 140, 158, 163, 169, 201, 247, 449, 450, 451, 453;
 Demirovo Brdo — 125, 133;
 Denić Mirko — 360;
 Deralo — 68;
 Derventa — 450;
 Desnica David — 512;
 Desnica Milo — 511;
 Desnica Petar — 512;
 Desnica dr Uroš — 92, 186;
 Dešić — 135;
 Dicmo — 90, 335, 336, 337, 338, 345;
 Diklo — 499;
 D'nara — 301, 316, 337;
 Dinčić Đuro — 512;
 Dits — 449;
 Divljača (šuma) — 357;
 Divoseo — 36, 82, 125, 131, 331;
 Dmitrović M. Dušan — 196;
 Doboš Laslo — 389;
 Dobričin — 444;
 Dobro Selo — 296;
 Dobrun — 274;
 Dol (Bakarac) — 506;
 Doležal Adolf — 473;
 Doļjane — 283, 296, 313, 314;
 Domani: Robert — 41, 105, 113, 168, 209, 480;
 Domanovići — 397;
 D. Vakuf — 271, 395;
 Donji Lapac — 36, 48, 49, 53, 125, 129, 131, 133, 189, 283, 286, 295, 296, 309, 314, 434, 443, 467, 492, 511;
 Donji Miholjac — 388;
 Dopolje — 286;
 Došen Marko — 377;
 Draga — 318;
 Dragajlov — 334;
 Draganić Stevan — 473;
 Draganići — 191, 260;
 Draganj Željko — 220;
 Dragičević Rudolf — 329, 330, 331;
 Dragotinja (G. i D.) — 298;
 Dramešina — 271, 272;
 Dražljevo — 271;
 Drekčić Mile 111;
 Drenovača — 69, 101, 133;
 Drežnica (G. i D.) — 97, 141, 161, 162, 175, 190, 191, 199, 200, 201, 247, 439, 440, 441, 442, 453;
 Drežnik Grad — 467;
 Drivenik — 450, 506;
 Drniš — 91, 211, 299, 345, 347, 350, 351, 499;
 Dropulčić Ćiril — 217;
 Drvar — 32, 36, 48, 53, 91, 97, 187, 283, 295, 296, 347, 349, 396, 397, 444, 467, 493;
 Dubavčić Mate — 500;
 Dubica — 467;
 Dubrave (G. i D.) — 140, 191, 449, 467;
 Dubrovnik — 32, 93, 218, 223, 273, 292;
 Duđa Resa — 33, 54, 55, 174;
 Dugo Polje (kod Spl'ta) — 323, 338;
 Dugo Selo — 32, 110;
 Dugopolje — 48;
 Duđmić Mirko — 360;
 Dujšin — 304;
 Dukovac Stipan — 82;
 Duļiba — 133, 134;
 Dumančić Anton — 473;
 Duplančić Branko — 359;
 Durbaba Jošo — 350;
 Durjava Maks — 363;
 Dvor na Uni — 209, 433, 487;

D

Dakovo — 269;
 Dekeneš — 390;
 Denovići — 272;
 Đilas Pero — 123, 134;
 Đurđić Momčilo — 48, 66, 68, 330,
 453, 456, 457;

E

Elbinger — 501;
 Engleska — 18, 60, 65, 66, 105, 107,
 121, 144, 167, 180, 211, 235, 241,
 243, 263, 394, 396;
 Erbabović — 298;
 Ercolani Giorgio — 294;

F

Fantić Antun — 347 ;
 Fati — 225;
 Ferderber Eduard — 212, 473;
 Foča — 292, 444;
 Francuska — 106, 211;
 Friedrich Ivan — 389;
 Frkašić (G. : D.) — 101;
 Frua Dušan — 359;
 Funarić Stjepan-Jota — 337, 338;
 Fužine — 140, 142, 236, 449, 450;

G

Gabela — 501;
 Gabričević Martin — 360;
 Gacko — 271, 272, 273, 274, 292;
 Gačeša Vasić — 129, 209, 432, 437,
 428;
 Gala — 316;
 Galjer Nada — 420;
 Galjer Vilim — 420, 461;
 Gašparović Vilim — 255;
 Gau vid. Gay
 Gay — 316, 338;
 Gavrilović — 503;
 Generalski Stol — 467;
 Gždić Drago — 90;
 Glamoč — 32, 53, 54, 74, 81, 271,
 272, 301, 304, 317;
 Glasinac (predjel) — 35;
 Glavni (Vrhovni) štab NOP odre-
 da Jugoslavije — 41, 53, 71, 171,
 223;
 Glavni štab NOP odreda Hrvat-
 ske — 192, 209, 227;
 Glina — 32, 33, 50, 87, 88, 113, 172,
 207, 272, 421, 422, 449, 450;
 Glinca — 465;
 Glogovo — 286, 287;

Gola Piješevica — 100;
 Golem Matija — 473;
 Golem Mato — 212;
 Golo Brdo — 273;
 Golubić — 299, 334, 349;
 Gomrje — 50, 141, 142, 228;
 Gornjica (Kastel) — 320;
 Gora (Petrinja) — 360;
 Gorica (brdo) — 506;
 Gorkić — 224;
 G. Klašnica — 433;
 G. Lapac — 86;
 Gornj. Klasnić — 432, 447;
 Gorski Kotar — 70, 106, 117, 121,
 140, 158, 159, 163, 168, 169, 174,
 181, 182, 199, 247, 248, 451;
 Gosp. Kaniza — 402;
 Gospić — 31, 83, 84, 147, 176, 274,
 233, 285, 286, 287, 288, 291, 294,
 296, 297, 298, 308, 313, 314, 324,
 364, 374, 375, 379, 383, 385, 337,
 402, 403, 406, 407, 442, 467, 458;
 Grab (Gračac) — 513;
 Gračac — 32, 34, 53, 67, 81, 126,
 135, 274, 233, 235, 285, 287, 238,
 291, 292, 294, 297, 293, 314, 321,
 229, 330, 373, 377, 333, 384, 393,
 397, 406, 407, 408, 513;
 Gradac (Metlika) — 318;
 Gradec — 50;
 Gradina — 100;
 Gradišta (Paštrovići) — 273;
 Građani — 449;
 Grbić Dušan — 512;
 Grbić Ilija — 512;
 Grbić Jovan — 512;
 Grbić Mile — 512;
 Grbić Rade — 512;
 Grbić Šime — 512;
 Grdić Mile — 162;
 Grdić Radmilo — 186, 220;
 Grebavić Mate — 111;
 Grede (Solin) — 333;
 Gredani — 207;
 Gregorić Pavle — 31;
 Grgur Acim — 271;
 Grgurić Mato — 248;
 Grismajer — 297;
 Grisogono N. — 94;
 Grivičić — 10;
 Grkovci — 303;
 Grmeč — 33;
 Grobnik — 195;
 Grobnjak Jovan — 433;
 Grščak — 55;
 Grško — 56;
 Grubesiv Marijan — 517;

Grubišić Mile — 337;
Grubišić Pjero — 223;
Grubišić Vjekoslav — 337;
Grubišno Polje — 388;
Gruda — 506;
Gubec Matija — 63;
Gučevo — 267;
Gušće — 426;

H

Hadžić — 395;
Han vidi Han Prolog
Han (kod Obrovca) — 338;
Han Prolog — 316;
Han Vaganj — 316;
Hariš Ivan-Gromovnik Ilija —
142;
Hečih — 334;
Hercegnovi vidi Herceg Novi
Herceg Novi — 269;
Hercegovina — 24, 48, 70, 106, 165,
278;
Hitler Adolf — 5, 8, 9, 10, 17, 19,
23, 24, 38, 63, 120, 121, 179, 181,
235, 396;
Hoļjevac Vjedeslav-Veco (Franjo
Kovač) — 41, 105, 159, 167, 171,
198, 208, 209, 229, 243, 244, 280,
318;
Homova — 382;
Horvat — 287;
Horvat Lajoš — 389;
Hrastelnica (šuma) — 432;
Hrvatsk: Blagaj — 88, 108, 439;
Hrvatsko Primorje — 9, 12, 27, 58,
70, 76, 121, 140, 141, 145, 146, 158,
159, 165, 168, 169, 181, 182, 199,
201, 247, 248, 276, 452, 514;
Hrvatsko Zagorje — 32;
Hvar — 52, 188, 506;

I

Iciovic Milan — 512;
Ilija (pl.) — 273;
Iran (Perzija) — 105;
Ivančić Jerko — 221;
Ivanić Grad — 444;
Iskretine — 100;
Istra — 9, 150;
Italija — 9, 10, 16, 17, 38, 48, 126,
161, 187, 275, 285, 291, 292, 306,
326, 351, 385, 390, 392, 393, 396,
397, 400, 453, 483, 498, 501, 504,
506, 507;
Ivčevića Kosa — 36;

J

Jablanica — 506;
Jabuka (ostrvo) — 506;
Jabukovac — 487;
Jadovno — 378;
Jadransko More — 6, 181;
Jagarinac Silvestar — 381;
Jagodina — 106;
Jajce — 33, 53, 54, 434, 444;
Jakaša Desimir — 51;
Jakić Hasan — 273;
Jakić Dragiša — 273, 274;
Jama Dol — 280, 318;
Janić Vlado-Capo — 433;
Janković Hranislav — 271;
Janj (predjel) — 395;
Janjanin Rade — 448;
Jasenak — 50, 141, 190, 436, 440,
441, 442, 452;
Jasikovac — 100;
Jaska — 191;
Jastrebarsko — 270;
Javor Ivica — 370, 376;
Javornik — 84, 403, 449, 453, 492;
Jelača — 324;
Jelaska Petar — 360, 362;
Jelaska Veko — 224;
Jelenčić (K. 1106) — 506;
Jelić Milisav — 267;
Jelić Stanka — 174;
Jeninčić Božo — 416;
Jerec — 49;
Jevđević Dobrosav — 92, 220;
Jezerane — 161, 191, 384, 401, 439;
Jezerce — 100;
Ježice — 319;
Jonić Ante — 220;
Josipdol — 401;
Jošan — 36;
Jovanić Đoko — 286;
Jovanović Baterija — 273;
Jovanović Đuro — 512;
Jovičić — 267;
Jung Klara — 473;
Juras — 330;
Juretić Ivo — 416;
Juriček Lovro — 438;

K

Kačić dr Ante — 93;
Kadić — 274;
Kačić — 514;
Kalebovac — 101;
Kačnovnik — 435, 444, 493;
Kačnik — 449;
Kačiterna Paško — 186;

- Kaluđer Marija — 470;
 Kamanje — 269;
 Kambelovac (Kaštel) — 279;
 Kamenica (kod Drvara) — 48;
 Kamensko — 124;
 Kamešnica — 315, 337;
 Kamnik — 319;
 Kapela (V. i M.) — 162, 191, 391, 401, 468;
 Karanović Nikola — 133;
 Karas Milutin — 448;
 Karcbag — 467;
 Karlovac — 32, 33, 41, 47, 51, 61, 76, 88, 89, 99, 108, 136, 140, 143, 163, 165, 173, 174, 181, 183, 191, 192, 210, 247, 248, 249, 260, 280, 284, 285, 295, 296, 317, 318, 319, 323, 340, 345, 352, 404, 418, 440, 450, 452, 453, 459, 462, 465, 468, 493;
 Kartalija vidi Kartalije Selo
 Kartalije Selo — 295;
 Kašćan (S. Kasciano) — 319;
 Kaštel Gomilice vidi Gomilica
 Kaštel Star. — 279, 318, 320;
 Kaštelj vidi Sedam Kaštela
 Katava Jozo — 517;
 Katčić Antun (Ante) — 337, 345, 359;
 Katić Mate — 328;
 Keća Angela — 512;
 Keća Ilija — 512;
 Keća Savo — 512;
 Keća Soka — 511;
 Keća Zorka — 512;
 Kerestinec — 260, 269, 270, 274, 324, 325;
 Keršovani Otokar — 256;
 Kijevo (karta Split) — 301, 303, 306, 308, 396, 457;
 Kik (karta Gospić) — 86, 127;
 Kk (karta Novi Grad) — 131;
 Kina — 105;
 Kirin — 50, 87, 110, 117;
 Kiseljak (Visoko) — 395, 444;
 Kistanje — 271, 291, 321, 350, 511, 513;
 Kiš Vinko — 389;
 Klajić Đuro — 382;
 Kleut Petar — 130;
 Klis — 319, 327, 328, 338, 345, 454;
 Klišanić — 300, 303, 308, 317, 334;
 Ključ (karta Gacko) — 272;
 Ključ — 33, 53, 81, 271, 434, 444, 467, 493;
 Knebl Franjo — 424;
 Knin — 48, 66, 67, 81, 90, 92, 94, 187, 211, 222, 279, 287, 288, 292, 294, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 321, 327, 329, 330, 331, 334, 339, 345, 346, 349, 350, 351, 352, 392, 393, 394, 395, 397, 398, 399, 444, 455, 456, 457, 500;
 Kninska Krajina — 68, 349, 350;
 Kninsko Polje — 334, 349;
 Kogovac — 285;
 Kolarčić — 296;
 Kolinić Sima — 512;
 Kolumbić Franjo — 93;
 Komar Slavko — 310;
 Komogovina — 385;
 Končar Rade-Brko — 53, 223, 227;
 Končar Stevo — 99;
 Končarev Kraj — 86;
 Konjović Dušan — 271;
 Konjsko — 338;
 Konjuh — 51;
 Koprivnica — 267, 449;
 Korčula — 506, 507;
 Kordun — 27, 49, 50, 53, 54, 55, 58, 64, 68, 76, 87, 102, 106, 116, 117, 120, 121, 122, 136, 147, 159, 163, 163, 165, 169, 171, 173, 181, 192, 207, 242, 250, 284, 324, 325, 333, 339, 390;
 Korenica — 48, 86, 127, 129, 164, 407, 434, 443, 467, 492;
 Koreničko vrelo vidi Vrelo (Korenica)
 Korita — 350;
 Korita (karta Gacko) — 273, 435;
 Korski Ivan — 256;
 Koruga Rade — 101;
 Kos Mirko — 438;
 Kosovo (Dalmacija) — 393;
 Kostajnica (Hrv.) — 32, 354, 467, 487;
 Košuta — 90;
 Košute — 337, 338;
 Košutić — 276;
 Kovač F. vidi Holjevac Vječeslav
 Kovačević Mato — 383;
 Kovačević Mrko-Lala — 90, 338, 361;
 Kovačević Veljko — 142, 158, 159, 174, 175, 201, 209, 248;
 Kovačić (selo) — 334;
 Kovačić Nikola — 332;
 Kovačići (Topolje) — 349, 350, 455;
 Kozara — 298, 354;
 Kozjak — 109, 336;
 Kozjan — 36;
 Krahčić Mustafa — 273;

Krajiški Grabovac — 33, 111, 207, 421;
 Krajpolje — 273;
 Kraljevčani — 439;
 Kraljevica — 506;
 Kraš Josip-Papa — 41, 89, 99, 163, 173, 174, 191, 192, 208, 210;
 Kraus Sigismund — 256;
 Krbavica — 69, 99, 129, 130;
 Krčica — 455, 456;
 Krga Bogdan — 100;
 Kristo Mijo — 517;
 Krivi Put — 162;
 Krizmanić-Dražiček Drago — 191;
 Križice — 319;
 Križpolje — 402;
 Krk — 506;
 Krka (r.) — 506;
 Krnjak — 50, 83, 108, 167, 174, 344, 434, 467, 492;
 Krnjeuša — 434, 444, 467, 493;
 Krnjević dr Juraj — 276;
 Krstac (N.kšć) — 272;
 Krstinja — 55, 103, 109, 295, 332, 344, 346, 348, 453;
 Krstulović Antonio — 229, 236;
 Krstulović Josip — 359;
 Krstulović Nikola — 224;
 Krstulović Simeon — 473;
 Krstulović Šime — 212;
 Krstulović Vinko — 213, 226;
 Krupa (kod Obrovca) — 305, 306;
 Kruševica — 273;
 Kruškovača (kod Srba) — 512;
 Krzmaric Stjepan — 255;
 Kućine — 337;
 Kuhn dr Ivo — 276;
 Kujačić Mirko — 224;
 Kuk (šuma kod Donjeg Lapca) — 295, 309, 511, 512;
 Kukić Miloš — 344;
 Kula vidi Šrčka Kula
 Kulen Vakuf — 48, 53, 54, 74, 125, 132, 133, 134, 189, 283, 296, 434, 443, 467, 492, 493;
 Kunić — 333;
 Kupa — 260, 272;
 Kupjak — 142, 308, 431, 450;
 Kuplensko — 204, 205, 323, 490, 481;
 Kupres — 271;
 Kuprešanin Milan — 130;
 Kurbalija — 63;
 Kus Vasilije-Stric — 337;
 Kuzmanovača — 332;
 Kvaternik S. Ivko — 396, 497, 498;

L

Labín — 52, 279;
 Lamešić dr Marko — 357, 430, 508;
 Lapovac — 433;
 Lasinja — 34, 51;
 Lastro Franjo — 517;
 Lavrnja Spaso — 511, 512;
 Laxa — 302, 304, 316;
 Ledence — 127;
 Legrad — 275, 390;
 Lekenk — 269, 426;
 Leklan (šuma) — 423;
 Lešas Ivan — 308;
 Leonardari — 350, 351;
 Lesić — 450;
 Leskovac vidi Plitvički Leskovac
 Leskovac (karta Petrinja) 432;
 Lešnica (karta Ogulin) — 142;
 Levi Josip — 473;
 Lič — 140, 142, 163;
 Lič, Jesenica — 84, 127, 436, 443, 449, 453, 492;
 Lič, Petrovo Selo — 100, 101, 443, 467;
 Lički Osik — 176, 368, 371, 377;
 Ličko Lešće — 298;
 Lijevo Štefanki — 250;
 Lika — 27, 29, 33, 34, 36, 37, 38, 42, 48, 49, 53, 54, 55, 64, 66, 67, 68, 70, 77, 81, 82, 90, 106, 117, 125, 131, 146, 147, 165, 168, 169, 181, 182, 209, 220, 233, 234, 235, 274, 293, 292, 296, 293, 313, 317, 375, 378, 382, 384, 397, 448, 452, 511, 513;
 Lipnik — 272;
 Lipovača — 136;
 Lipovica (šuma) — 425;
 Lipovljani — 338;
 Lisičine — 214;
 Livada Dušan — 344;
 Livaja Ivo — 516;
 Livaja Joze — 516;
 Livno — 51, 187, 271, 272, 301, 302, 303, 304, 337, 500;
 Lokve — 142, 434;
 Lončar Mile — 112;
 Lončar dr Pavle — 50;
 Lončarić Josip — 437;
 London — 267;
 Lonja (r.) — 425, 426;
 Lorković dr Mladen — 264;
 Loskunja — 107;
 Lovča — 437;
 Lovinac — 36, 83, 135, 136, 297, 303, 309, 382, 384, 402, 469, 470;

Lovričić Ivo-Rodo — 381;
 Lovrić Jure — 516;
 Lozovac — 52;
 Lučić-Lavčević Ivo — 222;
 Lug (Dabar) — 468;
 Lukić Mihajlo — 314, 324, 373, 334,
 412, 440, 442, 451, 452, 462, 463,
 466;
 Lukin Nikola — 516;
 Lukinić Brdo — 54;
 Lukinići — 110;
 Lukšić — 279;
 Lušić Palanka — 493;
 Lužičani — 110;

Lj

Ljubina Poljana — 68;
 Ljubinje — 273, 435;
 Ljubljana — 33, 284, 285, 317, 318,
 319, 507;
 Ljubogošta — 493;
 Ljubovo — 36, 127, 176, 373, 374,
 375, 376, 379, 382, 383;
 Ljuštine — 463;

M

Mac — 288;
 Maček dr Vlatko — 18, 497, 498;
 Mađarska vidi Mađarska
 Mađarska — 9, 24, 390;
 Maia — 88, 432, 450;
 Majoruša — 100;
 Maške Poljane — 396;
 Makar — 396;
 Makarska — 220, 396;
 Makedonija — 70, 106, 117;
 Makulj — 270;
 Malek Stjepan — 270;
 M Gradac — 425, 432, 433;
 Mali Buk — 455;
 Malička — 87, 464;
 Malo Polje (kod Perušića) — 469;
 Malohodžić Halil — 273;
 Malovan (Želj. st.) — 286, 287, 288,
 330, 331;
 Mamuša Jovo — 141, 142;
 Man. Rmanj — 283;
 Mance Dragan — 140, 142;
 Mandić Marijan — 304;
 Manola Srećko-Ivan — 41, 105,
 115, 159, 171, 209, 244;
 Marasović Ante — 219, 225;
 Maravić Savo — 440, 441;
 Marčetić Đorđe — 513;
 Marčić — 334, 443;
 Marčić Ivo — 224;

Marinac Dane — 108;
 Marinkovci — 48;
 Marinković Franjo — 449;
 Marinković Ivo-Slavko — 140, 141,
 143, 158, 210;
 Marjanović Josip — 206;
 Markon Slavko — 420;
 Markovac — 109, 113, 346;
 Marković Josip — 360;
 Marković Marko — 517;
 Marković Pero — 516, 517;
 Marković Viktor — 302;
 Marović Neda — 218, 220;
 Martin Brod — 134, 313;
 Martinović Evica — 336;
 Martinović Mate — 388;
 Mašić Ljubo — 212;
 Matagić — 259;
 Matanić Nikola — 162;
 Matasić — 370;
 Matić Stojan — 42, 49, 124, 129,
 133;
 Matijević Stipe — 93;
 Matijević Šime — 437, 438;
 Matković Davor — 212, 473;
 Matković Eugen — 94;
 Matković Ivan — 360;
 Matković Marin — 360;
 Matković Nikola — 360;
 Mav. M. — 308;
 Matz — 330;
 Mazalović Luka — 88, 112, 386;
 Mazin — 53, 126;
 Meč (brdo) — 506;
 Mečenčani — 385, 487;
 Mečkarov Jordan — 264;
 Medač Mato — 254;
 Medak — 36, 37, 54, 82, 83, 131,
 324, 364, 374, 378, 383, 384;
 Medvedak (pl.) — 295;
 Međukčić — 272;
 Međmurje — 9, 12, 26, 27, 70, 121,
 145, 146, 267, 270, 275;
 Mehring — 23;
 Metković — 329, 501;
 Metlika — 318;
 Metzger — 301, 304;
 Mihailović Draža — 66, 267;
 Mihajlović Mića — 267;
 Mihelečić — 107;
 Miholjsko — 108, 295, 296, 480, 481;
 Mijač Ante — 226;
 Mijuš Branko — 511;
 Mikić Nikola — 388;
 Milano — 264;
 Milašinčić Grga — 174;

Milašinčić Stjepan-Siljo — 105, 112;
 Miletić Martin — 403;
 Mileusnić Vojislav — 512;
 Milinović Pero — 517;
 Miličić Ivo — 212;
 Milivojević Jovan — 307;
 Miločer — 273;
 Miljanović Nikola-Karaula — 214;
 M.mica Tomo — 186;
 Mišetić Roko — 93;
 Mitrović Đuro — 387;
 Mizler Milan — 299, 332, 346, 354, 375, 381, 392, 482, 502, 508;
 Mliništa — 304;
 Mljet — 506;
 Modruš — 401;
 Modruško Zagorje — 190;
 Mogorić — 83, 131;
 Montecelli Furrio — 300, 351, 352;
 Moravice vidi Srpske Moravice
 Moskva — 19, 82, 105, 227, 503;
 Mosor — 338;
 Mostanje — 33;
 Mostar — 186, 304, 316, 334, 398, 444, 501, 502;
 Moškov — 422, 424, 425, 487, 488;
 Moštanica — 423;
 Mračaj — 162, 438;
 Mravinjac — 337;
 Mrduljaš Josip — 212;
 Mrduljaš Jurije — 212;
 Mrduljaš Paško — 226;
 Mrduljaš Tomo — 212;
 Mrežica — 386;
 Mrkonjić Grad — 125, 304, 444, 492;
 Mrkopalj — 141, 142, 163, 434;
 Mrsa Fabo — 91, 218;
 Mrzlo Polje — 280;
 Muć — 316, 336;
 Muji — 272;
 Mussolini Benito — 5, 8, 9, 10, 120, 147, 179, 235, 396, 505, 507;
 Mušaluk — 132, 368;
 Muždacka Ml'e — 88, 110;

N

Nališa Krunoslav — 301;
 Napijalo Mišan — 205, 206;
 Nebijusi — 81, 314;
 Nedčić Milan — 106, 117, 122, 211;
 Nehić — 297;
 Nekić — 334;
 Neteka — 296;
 Nevesinje 395;
 N.kčević Radojica — 272;

Ninčević Ivanka — 222;
 Ninković D.mitrije — 317;
 Nova Gradiška — 381;
 Nova Krslja — 109, 344;
 Nova Rača — 382;
 Novak Fabijan — 389;
 Novaković Ilija — 512;
 Novaković M.lo — 357;
 Novaković dr Niko-Longo — 48, 49, 65, 92, 106, 117, 211, 234;
 Novaković Vlado — 49;
 Novi (Novi V.nodol) — 140, 435, 436, 440, 441;
 Novi Gradac — 389;
 Novi Gradsko More — 506;
 Novo Mesto — 317;
 Novo Selo — 398;
 Novosel — 374;
 Novska — 269;

Nj

Njemačka — 9, 10, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 31, 34, 38, 39, 50, 53, 60, 77, 88, 105, 106, 169, 186, 249, 268, 326, 351, 453;

O

Obrovac — 305, 316, 322, 499;
 odred Babin Potok — 86, 99;
 odred Babina Gora — 284;
 odred Banijski — 449, 450, 487;
 odred Barjete — 130;
 odred B.logorski — 382;
 odred Bjelo Polje — 189;
 odred Bječlovarski — 449;
 odredi gerilski za Bosansko Gra-hovo i okolinu — 296;
 odred Brbirski — 142, 158, 163;
 odred Bugar — 109;
 odred Bumbarev vidi odred »Ma-tija Gubec«
 odred Crna Lokva — 88;
 odred Crna Vlast — 154, 163;
 odred Cvijanović Brdo — 162, 167;
 odred Debeli Kosa — 88, 168, 284, 323, 348, 480;
 odred D.narski — 350;
 odred Divoselo — 130;
 odred Drežnica — 97, 98, 440;
 odred Dubravski — 448;
 odred Glinski — 162, 167, 386, 421, 432;
 odred Gornji Skrad — 167;
 odred Hreljinski — 142, 158;
 odredi partizanski Hrvatske — 71;
 odred Kaštelanski — 91;
 odred Kaštelansko-trogirski — 337;

odred Kestenovac — 332, 346;
 odred »K.k.« 86, 99;
 odred za Kik i Babin Potok — 99;
 odred Kirin — 333;
 odred: NOP Korduna i Banije —
 159, 165, 170, 192, 197, 199, 203,
 204, 207, 208, 209, 227, 241, 244;
 odred gerilski: za kotar Korenicu i
 oko:nu — 58, 84, 85, 86, 99, 100,
 154, 163, 189;
 odred Kuzma-Polj — 199;
 odredi gerilski: za Liku — 42, 129,
 130;
 odred Loskunja — 88, 162;
 odred Ljubovo — 176;
 odred »Matija Gubec« — 217, 236,
 388;
 odred Mašvina — 461;
 odred Močila — 461;
 odred »Ognjen Prica« — 99;
 odred Ostrovnica — 130;
 odred Perjasica — 199, 448;
 odred Perna — 88, 379;
 odred Petrinjski — 421, 433;
 odred Plascanski — 41, 468;
 odred Ploča (G. : D.) — 130;
 odred Primišlje — 109;
 odred Primorski — 163;
 odred Primorsko-goranski — 174,
 196, 199, 200, 247, 248;
 odred Primoštenski — 91;
 odred Psunjski — 214;
 odred Risovac — 66;
 odred Sisački — 423, 433;
 odred Sinjski — 337, 396;
 odred Sjeverodalmatinski — 337;
 odred Solinski — 90, 91, 337, 345,
 359, 396;
 odred Splitski — 90, 335, 337, 359,
 361, 396;
 odred Srbski — 69, 396;
 odred Samarica — 138;
 odred Šbenski — 91, 218;
 odred Šljivnjak — 88, 162, 195, 437;
 odred Široka Kuća — 130;
 odred Trogirski — 91;
 odred Trokutski vid: odred »Ma-
 tija Gubec«
 odred Trubarski — 68;
 odred Trupinjak — 88, 162, 167;
 odred Tuk — 189;
 odred Utinja — 1f2;
 odred Vrpje — 189;
 odred Zatonski — 91;
 odred Zbješki — 386;
 Ognjenović Branko — 101;
 Ognjenović Dane — 512;

Ognjenović Ljubo vid: Babić Ljubo
 Ogulin — 48, 50, 159, 269, 319, 332,
 346, 348, 372, 386, 387, 391, 435,
 439, 440, 442, 443, 450, 462, 463;
 Ogulinac Franjo-Seljo — 209, 426;
 Ogulinac Josip — 425;
 Okljević Milenko — 271;
 Oklaj — 345;
 Okučani — 269;
 Oljača — 368, 370, 426, 431, 439;
 Omiš — 52, 187, 327, 336, 396, 454;
 Opačić Stanko-Čane (Čanica) —
 41, 112, 168, 438;
 Opličić — 397;
 Opsenica Staniša — 176, 373, 382;
 Opuzen — 52;
 Orašac — 125, 132;
 Oravac — 100;
 Oreščanin Bogdan — 379;
 Orešković — 288;
 Orešković Marko-Krntija — 38,
 69, 76, 128, 129, 130, 209, 233, 234,
 235;
 Orešković Nikola — 253;
 Oriovac — 381, 492;
 Orjen — 506;
 Orlović Mile — 54;
 Ornice — 384;
 Osijek — 32, 275, 358, 359, 418;
 Osmančević Atif — 516;
 Osredci — 512;
 Ostrvnica — 379;
 Oštrac — 506;
 Oštrelj — 467, 493;
 Otnić — 162;
 Otočac — 32, 127, 157, 163, 285, 296,
 319, 370, 384, 391, 402, 444, 479;
 Otok — 316;
 Oton (selo) — 299, 349;
 Otrčić — 48, 49, 67, 286, 291, 313;
 Ozalj — 269;
 Ozretić Vjekoslav — 360;
 Ožegović Drago-Bracin — 512;

P

Pađene — 48, 299, 334, 349, 506;
 Pač — 296;
 Palanjek — 423;
 Palošević M. odrag — 267;
 Pancilović Jovo — 382;
 Panić Stevo — 382;
 Pap Pavle-Šiljo — 90, 222;
 Paštrovići — 273;
 Pavela Ranko — 473;
 Pavelić dr Ante (Poglavnik) — 16,
 17, 18, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 35,
 38, 47, 63, 69, 106, 107, 117, 120,

- 122, 150, 165, 167, 163, 169, 179,
 183, 182, 183, 211, 213. 235. 240,
 241, 242, 264, 267, 268, 278, 302,
 392, 396, 397, 463, 497, 503, 507,
 510, 515, 516, 518;
 Pavelić Hinko — 277;
 Pavičić Tomo — 424;
 Pavlovac vidi Vreb. Pavlovac
 Pavlovac (brdo) — 483;
 Pavlović — 113;
 Pazarčić — 493;
 Pazaršće — 363, 378;
 Pecka — 87, 287, 464;
 Peckić Borislav — 298;
 Pećanac Kosta — 106, 186, 211, 267,
 389;
 Pećnik Alojz — 184;
 Peć Smiljana — 512;
 Perić Ante — 512;
 Perjasica — 56, 108, 114, 162, 206,
 344, 386, 387, 434, 443, 492;
 Perković (mjesto) — 32;
 Perković N.koča — 442, 475;
 Per. August-Benda — 449;
 Perna — 87, 108, 287, 295, 464;
 Perušć — 36, 132, 363, 373, 378,
 469;
 Pešk. r. Miloš — 387;
 Pešta — 11;
 Petain (Peten) — 106;
 Petrae. lo Zvonimir — 184;
 Petrić Josip — 360;
 Petrinja — 32, 49, 209, 272, 333,
 354, 385, 387, 418, 422, 424, 432,
 447, 487, 488;
 Petrov Srđan — 419;
 Petrova Gora — 34, 39, 40, 41, 87,
 102, 107, 173, 174, 239, 228, 236,
 249, 295, 396, 443, 463;
 Petrovac na Moru — 273;
 Petrović Bartol — 249, 250;
 Petrović Jakeša — 517;
 Petrović S.imo — 433, 439;
 Petrović Zdenka — 249;
 Petrovo Selšće — 100;
 P. h. l. r. Antun — 285, 286, 297, 314,
 378;
 Pilić — 287;
 Pilipović Maćuka — 133;
 P. i. j. a. Petar — 512;
 Pisarovina — 51;
 Plaški — 48, 174, 344, 372;
 Plana — 272;
 Plavno — 66, 299, 321, 330, 334,
 349;
 Plitvice — 99, 444, 467;
 Plitvička Jezera — 382, 383, 453;
 Plitvički: Leskovac — 127;
 Pjesešćica — 100, 101, 274;
 Ploča (G. i D.) — 36, 83, 126, 131,
 135, 314, 324, 470;
 Pločanski Klanac — 131;
 Pločite — 338;
 Počitelj — 82, 126, 131, 384;
 Podgorica — 106;
 Podgorje — 481;
 Podlapac (predjel) — 127, 132, 373,
 374, 376, 377, 378, 408;
 Podlugov: — 32, 493;
 Pođovi — 371, 382;
 Podsused — 270, 430;
 Poduje Š. me — 186;
 Pogledalo — 445;
 Pogledić — 449;
 Polača — 306, 307, 334;
 Polak Pepo — 91, 97;
 Politeo Vlado — 398;
 Poljana — 205;
 Poljska — 24, 63;
 Poloj — 108, 206;
 Polovina Gojko — 42, 124, 129, 136,
 138;
 Ponor — 101;
 Ponorac (kod Veljuna) — 162, 195,
 438;
 Popina (V. i M.) — 67, 288, 287,
 291, 406, 407;
 Popovača — 425, 426;
 Popović (se. o) — 109;
 Popović Ante — 360;
 Popović Marko — 271;
 Popović Milorad — 271;
 Popović Pajo — 91, 455, 456, 457;
 Popović Vlado — 53;
 Popovo Polje — 273;
 Povelje — 399;
 Pozder Milan — 359, 384;
 Prečec — 441;
 Predović Jela — 387;
 Preko — 499;
 Prelog — 390;
 Prelogović — 453;
 Presika — 243;
 Presjek Brdo — 55;
 Previja — 101;
 Pribić Bude — 108;
 Priboj (na Limu) — 274;
 Pribudić — 286, 291, 330, 331;
 Prica Ognjen — 256;
 Pridvorci — 271;
 Prijeboj — 87, 101, 382, 444, 467;
 Prijedor — 32, 54, 274, 298;
 Primieri Klemente — 437;

Primišlje — 109, 174, 344, 372, 386, 387;
 Primorje vidi Hrvatsko Primorje
 Primostek — 318;
 Primosten — 90;
 Primožić Franc — 231;
 Prisjeka — 55, 109, 332, 348;
 Privlaka (rt) — 506;
 Prnjavor (selo) — 237;
 Proke — 54, 369, 370;
 Prolog — 337;
 Prolom — 207;
 Promna — 347;
 Prpić — 10;
 Prugovo — 338;
 Prusac Ivsim — 517;
 Prusac Jure — 516, 517;
 Prusac Mate — 516, 517;
 Puharić Ivan — 226;
 Puk dr Mrko — 510, 518;
 Purić — 94;

R

Račić Andrija — 361;
 Račić Jakša — 92, 94;
 Rađetić Josip — 359;
 Radoš Jure — 360;
 Radoš Mirko — 360;
 Radmanova Poljana — 295;
 Rađenović — 286;
 Rađenović Branko — 133;
 Rađenović Jovanka — 512;
 Rađenović Milena — 511;
 Rađenović Mlka — 512;
 Rađenović Nkoča — 512;
 Rađenović Stevo — 48, 65, 68, 234;
 Rajak Stevan — 512;
 Rajević — 328;
 Rajić Adolf — 517;
 Rajon I — 205, 208, 418, 434, 416, 464, 465, 467, 480, 481;
 Rajon II — 205, 228, 453, 465, 480, 492;
 Rajon III — 206, 372, 467;
 Rajon IV — 206;
 Rajon V — 206, 207;
 Rajon VI — 206, 207;
 Rakovica — 109, 344, 461, 467;
 Rastović Petar — 511;
 Rašeta Boško — 129, 234;
 Ravna Gora — 142;
 Ravni Gaj — 91;
 Reberski — 10;
 Rečica (na Kupci) — 260;
 Redelstein — 314, 324, 373, 452;
 Reichert — 415;
 Relota Ivo — 517;

Relota Jozo — 516, 517;
 Relota Mate — 516;
 Relota Mijo — 516, 517;
 Resanovci — 68, 69;
 Resanović Ljuban — 88, 110;
 Reževići (Paštrovići) — 273;
 R'barić — 396;
 Rbnk (kod Gračaca) — 82;
 Richtman Zvonimir — 256;
 Ričice — 382;
 Rižeka (seč) — 205, 296;
 Rižeka — 264, 284, 285;
 Rim — 11, 16, 322, 361, 470, 505, 507;
 Ripač — 434, 444, 467, 493;
 Rišjak — 431;
 Rodić Nikola — 63;
 Rogozno — 506;
 Rogulj Dragutin — 359;
 Roosevelt (Ruzvef) — 105, 147;
 Rosenzweig Viktor — 256;
 Roše — 352;
 Rubinčić — 314;
 Ruccia — 350;
 Rudi Lisac — 48;
 Rudopolje — 403, 469, 470;
 Rukavina Ivo-Lodčić — 41, 102, 195, 196, 113, 159, 174, 192, 193, 203, 239, 229;
 Rukavina Juco — 297, 487;
 Rukavina Pero — 310;
 Rumunija — 24;
 Rupotina — 319, 327, 328;
 Ruševica — 108;

S

Sabljak — 326;
 Saborski (selo) — 127;
 Sačer — 354;
 Salvatore Umberto — 377;
 Sandžak — 263, 274;
 Santini Alfred (Fredo) — 360, 362;
 Santini Edo — 362;
 Sarajevo — 32, 34, 94, 329, 332, 435, 444, 493;
 Sasovčić — 272;
 Sarvaš — 353;
 Sava — 47, 55, 389, 423, 424, 425;
 Scačić Ivan — 486, 491;
 Scotten Antun — 492, 483;
 Sedam Kaštena — 52, 90, 91, 184, 188, 397, 507;
 Seget — 319;
 Sekulić Stjepan-Jucko — 338;
 Selapov most — 109;
 Selca — 398;
 Selce — 143;

Selište — 207;
 Seljan Tvrtko — 310;
 Semić — 318;
 Senj — 162, 391, 479;
 Senjanović German — 473;
 Senjuk Ivan — 387, 388;
 Sertić Poljana — 127;
 Sesar Grga — 381;
 Sestilli — 484;
 S.binj — 381, 382, 492;
 Sinac — 127, 164;
 Sinj — 52, 90, 92, 94, 187, 188, 211,
 218, 222, 226, 229, 279, 301, 302,
 304, 308, 315, 316, 319, 335, 336,
 337, 338, 345, 350, 359, 361, 455,
 456, 457;
 Sinjska Krajina — 335;
 Sisak — 32, 33, 49, 209, 259, 422,
 423, 424, 425, 426;
 Sitnica — 434, 444, 467, 492;
 Sjeničak — 88, 110, 113, 114, 174;
 Skender Vakuf — 444, 467, 492;
 Skenderovci — 214;
 Skopljanac Tadija — 360;
 Skrad — 108, 142, 195, 249, 453;
 Skradin' — 212;
 Skuk — 316, 500;
 Slatina — 493;
 Slav. Brod — 34, 50, 55, 149, 381,
 387;
 Slav. Požega — 359, 453;
 Slavonija — 9, 12, 18, 448;
 Slavsko Polje — 108, 418;
 Sljeme — 357;
 Slovenija — 63, 70, 106, 107, 117,
 201, 202, 317, 319;
 Slovenska Bistrica — 32;
 Slunj — 89, 108, 109, 163, 172, 339,
 340, 344, 345, 372, 386, 387, 461,
 465, 467;
 Smiljan — 126, 513;
 Smiljanić Dane — 370;
 Smiljanić Ilija — 370;
 Smolić dr Ivo — 93;
 Sodu — 374, 378;
 Sokolac (predjel) — 32;
 Solin — 90, 225, 327, 328, 345;
 Sovjetski Savez (Rusija, SSSR, S.
 U) — 7, 12, 15, 18, 19, 23, 24, 25,
 29, 30, 31, 39, 45, 53, 56, 60, 62,
 65, 66, 70, 77, 80, 105, 110, 117,
 121, 128, 143, 144, 147, 157, 167,
 169, 173, 180, 181, 182, 185, 186,
 195, 211, 212, 227, 235, 241, 243,
 268, 269, 276, 325, 365, 394, 396,
 409, 503;
 Sparenjak — 438;
 Split — 32, 51, 52, 90, 92, 94, 97,
 183, 184, 185, 186, 187, 212, 213,
 217, 219, 220, 222, 223, 224, 225,
 226, 227, 229, 230, 236, 237, 239,
 316, 319, 320, 327, 328, 329, 335,
 336, 345, 350, 361, 385, 394, 395,
 396, 397, 407, 416, 429, 444, 454,
 470, 473, 474, 478, 486, 498, 499,
 506, 507;
 Srb (G. i D.) — 30, 36, 48, 68, 124,
 135, 283, 286, 288, 291, 314, 315,
 330, 403, 407, 434, 443, 467, 492;
 Srbija — 9, 24, 63, 69, 84, 106, 107,
 117, 165, 267, 268, 389, 390;
 Srbski Klanac — 36;
 Srednja Gora — 309;
 Srijem — 267;
 Srma — 485;
 Srpske Moravice — 32, 33, 140,
 141, 142, 269, 284, 463;
 Stalak — 190, 435, 436;
 Stanišić Bajo — 272;
 Stanojević — 329;
 Starčev Vrh — 506;
 Starčević — 422;
 Stari Laz — 141, 142;
 Stari Majdan — 493;
 Stari Slatinik — 382;
 Starić — 107;
 Staro Selo (Banja) — 286, 287;
 Stenjajić Spaso — 322;
 Stipan — 110;
 Stipanovci — 387, 388;
 Stojanac Dolija — 360;
 Stojanac Ilija — 360;
 Stojanac Luka — 360;
 Stojanac Šimo-Simo — 337, 359;
 Stojnić Velimir — 67, 130;
 Stolac — 272, 435;
 Stolica Ivan — 360;
 Stolice (kod Krupnja) — 171, 223;
 Stopić — 297;
 Stržić Tomo — 140, 159, 248;
 Strmica — 68, 299, 334, 349, 356;
 Stubica — 363, 370;
 Stupnička Šuma — 270;
 Sukašan — 501;
 Sultarić Ivan — 254;
 Sumartin — 398;
 Sunja — 422, 424;
 Sunja (r.) — 487, 488;
 Susović — 287;
 Sušak — 67, 153, 264, 284, 318, 338,
 450, 454, 462, 466;
 Sušci — 336, 337;
 Sušić — 458;
 Sušnja Ivo — 517;

Sušnja Mate — 516;
Sušnja Niko — 517;
Suvaja (G. i D. kod Knina) — 283,
296, 512;
Sv. Andrija — 506;
Svesvete — 357;
Sveti Marko (ostrvo) — 506;
Svodna — 298;

S

Sain Čičin — 94;
Samarica — 87, 88, 139, 207, 209,
385, 386, 423, 425, 433, 450, 486,
487, 488;
Šeganovac — 100, 101;
Seljegovac vidi Šeganovac
Šerbo Božo — 360;
Šetina Alojz — 399;
Šibenik — 52, 90, 91, 188, 212, 218,
223, 229, 236, 239, 318, 320, 347,
351, 395, 396, 397, 399, 478, 482,
484, 485, 486, 489;
Šibl Ivan — 442;
Šikić Ivan — 254;
Šimić Frano — 395;
Šipuš dr Matija — 425;
Širitovci — 345, 347;
Široka Draga — 431;
Široka Kula — 83, 126, 131, 176,
368, 371, 373, 374, 375, 376, 377,
378, 379, 382, 383, 402, 469;
Škare — 442;
Škipina — 100, 101;
Škofjica — 317;
Škorić Lijja — 512;
Škrnjug Stjepan — 255;
Šljivnjak — 162, 195, 344, 437, 433;
Šmarje — 317;
Špiranović Milan — 513;
Šola — 92;
Šolta — 506;
Šonjara Vinko — 310;
Špalja — 377;
Šporčić Zvonimir — 501;
Štancer Slavko — 260, 263, 285,
298;
Štivic Mate — 387;
Štrok Izidor — 448;
Šupč Rade — 141, 158;
Šuplja Gređa — 100, 101;
Švobi Vilim — 500;

T

Tankosić Milan — 48, 67, 68, 69;
Tartaglia — 291, 358, 363, 364, 371,
373, 446, 459;

Tešanović Stanko — 419;
Tihovo — 142;
Tijarica — 316;
Tiljak Ljudevit — 256;
Tiskovac — 68, 291;
Tkalac Juraj — 405;
Todorović Miša-Rud — 217;
Tomašević — 287, 295;
Tomičić Josip — 470;
Topolje — 456, 457;
Topolovac — 423;
Topusko — 207, 287, 453;
Torino — 264;
Torkar Ante — 360;
Tortica Janko — 516;
Travnik — 467, 493, 501, 502;
Trebac — 384;
Trebević — 32;
Trebinja — 271, 273, 292;
Tremušnjak — 487;
Trepča — 50;
Tribunj — 491;
Trilj — 52, 90, 316, 335, 337, 338,
345;
Trkulja Stanko — 87;
Trnova Poljana — 337;
Trnovo — 493;
Trogir — 52, 90, 91, 188, 211, 230,
236, 239, 318, 397, 478;
Trojstvo — 387;
Trošmarija — 142;
Troura (Trovrh) — 131;
Trst — 184;
Trubar — 66, 68;
Trupinjak — 50, 88, 107, 162;
Tržačka Rašteļa — 136;
Tuk (Lika) — 100, 286;
Tuk (Mrkopalj) — 141, 142;
Turjake — 335;
Turkuln Dragan — 487;
Turopolje — 269;
Turska — 105;
Tušilović — 88, 89, 107, 236, 295,
296, 345, 434, 493;

U

Ublje — 397;
Udbina — 36, 81, 83, 136, 286, 295,
297, 308, 309, 373, 376, 377, 378,
384, 434, 443, 467, 492;
Udovičić — 316;
Ugarković Stipe — 469;
Ugrica Dušan — 511, 512;
Ulog — 435, 444;
Una — 32, 313, 354;
Uništa — 301, 306;
Unište (Livno) — 301;

Urlić Davor — 359;
 Urukalo Sergije — 92, 94, 186, 200;
 Utinja — 293;
 Uvac — 275;
 Uvalica — 127;
 Uvođić Frane — 457;
 Uzelac Budo — 164;
 Uzelac Mile — 157, 164;
 Uzelac Miloš — 164;
 Uzelac Slobodan — 363, 370;
 Uzelac Srđan — 370;
 Uzice — 106, 240;

V

Vaganj (karta Split) — 315, 316, 337;
 Vagnje vidi Vaganj
 Vajs Arabela — 424;
 Valfrej Boris — 267;
 Valić Franjo — 369;
 Varaždin — 270;
 Veber — 125, 133, 296;
 Vejvoda Ivo — 159, 175, 197, 218;
 Vežbit — 24, 62, 82, 377, 374;
 Vel. Kladuša — 34, 83, 102, 160, 172, 209, 344, 458, 467;
 Velepoltje — 273;
 Velika Kaniža — 390;
 Velika Trepča (r.) — 110;
 Veliki Grđevac — 332;
 Veliki Tomac — 506;
 Veljun — 83, 108, 109, 162, 167, 344, 431, 437, 438, 443, 467;
 Velte Marko — 516, 517;
 Vereš — 359;
 Vergašev most — 103;
 Verkić Ivan — 322;
 Verkić Marko — 322;
 Verkić Rade — 322;
 Verkić Šimun — 322;
 Vetnić Nikola — 419;
 Vić — 318;
 Viđak Rudolf — 212, 473;
 Vidović Ante — 212;
 Vidović Nikola — 333;
 Vilhar — 379, 515;
 Vilim Točak — 107;
 Vindakijević — 462;
 Vinkovci — 270, 388, 390;
 Virovača — 286;
 Vis — 506;
 Viš (Vichy) — 503;
 Vitaljina — 506;
 Vještica Stevan — 512;
 Vladić Ivo vidi Rukavina Ivo
 Vlaović — 487;

Vodice — 90, 188, 484, 485, 491;
 Vođević Brdo — 195;
 Vojnić — 33, 50, 54, 83, 172, 234, 295, 332, 343, 344, 345, 348, 379, 386, 434, 446, 458, 480;
 Vojnić Košodvor (Že.j. st.) — 88, 108, 114, 379, 418, 446;
 Vojnić (karta Split) — 337;
 Vojvodić Đuro — 512;
 Vojvodić Ilija — 512;
 Vojvodić Milan — 512;
 Vojvodić S.mo — 511;
 Vojvodina — 70, 149;
 Vojačević Aleksije — 473;
 Volinja — 32;
 Voštane — 316;
 Vračarić Lazo — 442;
 Vragović — 415;
 Vrančić Nikola — 350;
 Vrank — 83;
 Vranjić (kod Splita) — 337;
 Vrapče — 270;
 Vrata — 140, 450;
 Vratnik — 162;
 Vrbas — 271;
 Vrbetić Maca — 249;
 Vrbnik — 307;
 Vrbovsko — 249, 239;
 Vrcan Marjan — 516, 517;
 Vreb. Pavlovac — 83;
 Vrebac — 36, 83, 126, 131, 314, 378, 384, 403;
 Vrebačka Staza — 176;
 Vrelo — 141;
 Vrelo (Korenica) — 445;
 Vrelo Utinje — 295;
 Vrgin Most — 34, 89, 172, 333, 279, 418, 434, 446, 453, 463, 464, 481;
 Vrhovine — 154, 157, 163, 164, 373, 377, 382, 385, 403, 409, 433, 412, 444;
 Vrlika — 187, 229, 302, 303, 306, 308, 319, 396, 455, 457;
 Vrnograč — 209;
 Vrpoltje (Hercegovina) — 373;
 Vrpoltje (Knin) — 334, 349;
 Vučić Ljubo — 228;
 Vučići — 327, 328;
 Vučić — 327, 323;
 Vučićpolje — 287;
 Vučković Marko — 142;
 Vužica Franjo — 516;
 Vujičić Ljubo — 163;
 Vužnović Mato — 445;
 Vužnović Sejo — 141, 142;
 Vukelić — 200;
 Vukelić Juco-Sogor — 387;

Vukmanić — 345;
Vukmirović Dane — 99;
Vuković — 54;
Vuković Franjo — 433;
Vuković Janko — 369, 370;
Vukšić Milan — 142;
Vurdelja Kosta — 365;

W

Witing Roit — 264;

Z

Za Kopita — 398;
Zadar — 48, 292, 305, 306, 319, 321,
322, 347, 361, 407, 416, 429, 470,
474, 477, 482, 484, 489, 493, 499,
502, 511, 513;
Zagreb — 6, 17, 18, 19, 31, 32, 33,
34, 47, 48, 49, 50, 52, 63, 84, 93,
106, 117, 135, 136, 158, 183, 218,
219, 221, 222, 223, 226, 234, 256,
259, 260, 269, 276, 277, 279, 280,
283, 284, 291, 294, 297, 298, 299,
310, 313, 318, 319, 320, 323, 324,
325, 326, 327, 329, 332, 333, 335,
339, 345, 346, 348, 349, 351, 354,
357, 358, 359, 363, 364, 365, 366,
369, 371, 372, 374, 375, 379, 390,
381, 382, 384, 385, 398, 391, 401,
403, 404, 405, 412, 415, 417, 418,
422, 424, 425, 426, 429, 430, 431,
432, 434, 437, 439, 441, 443, 446,
449, 458, 459, 461, 462, 463, 466,
475, 477, 479, 480, 481, 486, 492,
497, 498, 501, 502, 503, 509, 518;
Zagorje (selec) — 196;
Zalog — 318;
Zalukinja (suma) — 422, 423;
Zalužnica — 163, 164, 409, 442;
Zapojje — 468;
Zastavnik (prezime) — 332;
Zaton — 90, 188, 485;
Zborna Gomila — 272;
Zečeva Varoš — 372, 336;

Zelenbaba Dušan — 253;
Zeletrović Džafer — 273;
Zelić Ante — 360, 362;
Zemun — 339, 467;
Zemunik — 319, 499;
Zemunsko Polje — 492;
Zerbino Paolo — 362, 429, 473, 474;
Zinić — 112;
Zirojević Vojin — 187;
Zlatić dr Savo — 105, 113;
Zlobin — 450, 451;
Zlopolje — 136;
Zminjak — 267;
Zoratti dr Eugen — 271;
Zorić Jovan — 512;
Zovko Pero — 517;
Zrin — 487;
Zrmanja — 67, 236, 286, 237, 238,
291, 295, 296, 314, 330, 331;
Zrnići — 439;
Zvečaj — 467;

Z

Zagrović — 334;
Zalec Mišo — 162;
Zanjevica — 272;
Žegar (Obrovac) — 306;
Žegarac Ilija — 170;
Žeželj Petar — 512;
Žinić Joso — 87, 386;
Živaja — 387;
Žižić Bariša — 328;
Žižić Ivan — 328;
Žižić Jure — 328;
Žižić Marinko — 323;
Žižić Mate — 328;
Žižić Špiro — 303;
Žižić Stipo — 328;
Žižić Živko — 328;
Žižić — 327, 328;
Žugač Ivan — 337;
Županjol — 364;
Žuta Lokva — 127, 295, 363, 369,
381, 385;
Žutić — 113;

SADRŽAJ

	Strana
Predgovor — — — — —	V
Napomene redakcije — — — — —	XIII

BORBE U HRVATSKOJ 1941

Travanj - listopad

I

Dokumenti partizanskih jedinica i partijskih organizacija

Proglas Centralnog komiteta KPJ naroda Jugoslavije od 15 travnja 1941 godine — — — — —	5
Poziv Centralnog komiteta KPH sredinom lipnja 1941 god. na općenarodnu borbu protiv okupatora i njihovih slugu — —	8
Saopćenje Centralnog komiteta KPH sredinom lipnja 1941 god. o situaciji u zemlji i poziv na borbu protiv okupatora i izdajnika — — — — —	15
Proglas Centralnog komiteta KPH drugom polovinom lipnja 1941 god. povodom napada fašističke Njemačke na Sovjetski Savez	19
Poziv Centralnog komiteta KPH koncem srpnja 1941 god. na oružanu borbu protiv okupatora i njegovih slugu — — — —	23
Poziv Centralnog komiteta KPH početkom kolovoza 1941 god. domobranskoj vojsci za priključenje Narodnooslobodilačkoj borbi — — — — —	26
Poziv privremenog glavnog štaba gerilskih odreda za Liku početkom kolovoza 1941 god. srpskom i hrvatskom narodu na zajedničku borbu protiv okupatora i ustaša — — — —	29
Partizanske akcije krajem lipnja i tokom srpnja 1941 god. — —	31
»Vjesnik« br. 1 od 11 kolovoza 1941 god. o događajima iz borbe i stanju u NDH — — — — —	34
Naredba štaba Drvarske brigade od 16 kolovoza 1941 god. za reorganizaciju jedinica — — — — —	36
Pismo Okružnog komiteta KPH Karlovac od 18 kolovoza 1941 god. o zadaćama partijskih organizacija pri formiranju partizanskih odreda — — — — —	38
Naredba delegata Glavnog štaba NOP odreda Jugoslavije od 23 kolovoza 1941 god. o imenovanju štaba Bataljona gerilskih odreda za Liku — — — — —	41
Instrukcija Operativnog rukovodstva Okružnog komiteta KPH Karlovac od 26 kolovoza 1941 god. o najvažnijim zadaćama partijskih organizacija i partijskih odreda — — — — —	45

Obavještenje štaba Bataljona gerilskih odreda za Liku od 27 kolovoza 1941 god. o pregovorima na Otriču i Padenima — — —	43
Borbe na području Hrvatske u prvoj polovini kolovoza 1941 godine	49
Izveštaj sekretara Operativnog partijskog rukovodstva Centralnog komiteta KPH koncem kolovoza 1941 god. Glavnom štabu NOP odreda Jugoslavije o izvedenim akcijama u Lici i Kordunu	53
Naredba br. 1 Štaba gerilskih odreda za kotar Korenicu i okolinu od 2 rujna 1941 god. za poduzimanje strogih mjera protiv nasilnog oduzimanja i samovoljnog prisvajanja tuđe imovine — —	56
Direktiva Operativnog komiteta KPH Karlovac od 3 rujna 1941 god. za prilagođavanje rada partijskih organizacija na terenu vojno-političkim zadacima — — — — — — — —	58
Poziv Centralnog komiteta KPH od 5 rujna 1941 god. organizacijama i pristalicama Hrvatske seljačke stranke za pristupanje Jedinstvenom narodnooslobodilačkom frontu — — — —	62
Naredba štaba Drvarske brigade od 9 rujna 1941 god. povodom izdaje Živka Brkovića i Brane Bogunovića — — — — —	65
Izveštaj terenskog radnika Milana Tankosića od 9 rujna 1941 god. komandantu Operativnog štaba za Zapadnu Bosnu i Liku o jačini neprijateljskih snaga, pripremanju akcija i političkom stanju u jugoistočnom dijelu Like — — — — — — — —	67
Uputstvo delegata Centralnog komiteta KPH početkom rujna 1941 god. o organizaciji i zadacima partizanskih odreda — — —	69
Tekst zakletve partizana u Hrvatskoj — — — — — — — —	76
Analiza rada i zaključci sa sastanka Okružnog komiteta KPH za Liku od 11 rujna 1941 godine — — — — — — — —	77
Pismo partijskih aktivista iz Bunića od 11 rujna 1941 god. stanovnicima sela Čanak — — — — — — — — — —	80
Borbe i akcije ličkih partizana objavljene u »Vjesniku« br. 4 od 15 rujna 1941 godine — — — — — — — — — —	81
Naredba Štaba gerilskih odreda za kotar Korenicu i okolinu od 16 rujna 1941 god. o zabrani prodaje namirnica okupatoru i suzbijanju njegove špijunaže — — — — — — — — — —	84
Obavještenje Štaba gerilskih odreda za kotar Korenicu i okolinu od 16 rujna 1941 god. o potrebi stvaranja odbora za narodnu ishranu i njihovim zadacima — — — — — — — — — —	85
Pismo Štaba gerilskih odreda za Korenicu i okolinu od 17. rujna 1941 god. komandiru Gerilskog odreda Babin Potok — — — — —	85
Izveštaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 18 rujna 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvedenim akcijama u prvoj polovini rujna 1941 godine — — — — — — — — — —	87
Izveštaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 19 rujna 1941 god. Centralnom komitetu KPH o pokušaju prebacivanja partizanskih odreda na slobodni teritorij, izvršenim akcijama i vojno-političkom stanju u Dalmaciji — — — — — — — — — —	89
Izveštaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 19 rujna 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvršenim akcijama i vojno-političkoj situaciji na području Komiteta — — — — — — — —	97
Izveštaj komandira Odreda za Kik i Babin Potok od 19 rujna 1941 god. Štabu gerilskih odreda za kotar Korenicu i okolinu o stanju na svom području i naoružanju odreda »Ognjen Prica«	99

	Strana
Izvještaj od 19 rujna 1941 god. Štabu gerilskih odreda za kotar Koricu i okolinu o stanju zasjeda na položajima na Pijesevici	100
Zapisnik sa Konferencije delegata Narodnooslobodilačkog pokreta Korduna i Banije održane 19—20 rujna 1941 godine — — —	120
Rezolucija Konferencije delegata Narodnooslobodilačkog pokreta Korduna i Banije od 20 rujna 1941 godine — — —	117
Proglas sa Konferencije delegata Narodnooslobodilačkog pokreta Korduna i Banije održane 19—20 rujna 1941 godine — —	120
Direktiva Centralnog komiteta KPH od 20 rujna 1941 god. za organizovanje i rad skojevskih organizacija u partizanskim odredima	122
Zapisnik sa Sastanka vojnih delegata Like od 21 rujna 1941 god.	124
Pismo Štaba Drvarske brigade od 20 rujna 1941 god. Štabu partizanskih odreda za Liku o upućivanju grupe zarobljenih domobrana — — — — — — — — — —	129
Izvještaj štaba bataljona »Velebit« koncem rujna 1941 god. štabu Grupe NOP odreda za Liku o borbama i izvršenoj općoj mobilizaciji naroda za borbu protiv okupatora i njegovih slugu —	130
Izvještaj Štaba gerilskih odreda za Liku koncem rujna 1941 god. štabu Drvarske brigade o vojno-političkoj situaciji — — —	132
Proglas štaba Bataljona gerilskih odreda za Liku od 23 rujna 1941 godine — — — — — — — — — —	136
Propisi Komande partizanskog odreda Šamarica od 28 rujna 1941 god. o vršenju dužnosti u predstražama — — — — — — —	138
Izvještaj sekretara Okružnog komiteta KPH Karlovac koncem rujna 1941 god. o obilasku partijskih organizacija u Gorskom Kotaru, Hrvatskom Primorju i kotaru Ogulin — — — —	140
Okružnica br. 3 Centralnog komiteta KPH od 30 rujna 1941 god.	143
Izvještaj komandira partizanskog odreda iz sela Crne Vlasti od 1 listopada 1941 god. Štabu gerilskih odreda za kotar Koricu i okolinu o prvom sukobu s Talijanima — — — — — — —	154
Izvještaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 2 listopada 1941 god. o provođenju direktiva Centralnog komiteta KPH i vojno-političkoj situaciji na području Komiteta — — — — — — —	158
Izvještaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 2 listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvršenim akcijama u drugoj polovici rujna — — — — — — — — — —	161
Izvještaj komandira partizanskog odreda iz sela Crne Vlasti od 2 listopada 1941 god. Štabu gerilskih odreda za kotar Koricu i okolinu o pokretima i represalijama talijanskih jedinica u Vrhovinama i Zalužnici — — — — — — — — — —	163
Uputstvo političkog komesara NOP odreda Korduna i Banije od 2 listopada 1941 god. za pravilno zauzimanje stava prema talijanskom okupatoru i tumačenje narodu osnovnih ciljeva i perspektiva Oslobođilačke borbe — — — — — — — — — —	165
Izvještaj komande Drugog rajona od 3 listopada 1941 god. komandi NOP odreda Korduna i Banije o diverzijama na svom području — — — — — — — — — —	167
Poziv Kotarskog komiteta KPH Delnice od 3 listopada 1941 god. narodu Gorskog Kotara za priključenje Narodnooslobodilačkoj borbi — — — — — — — — — —	168

Uputstvo Okružnog komiteta KPH Karlovac od 6 listopada 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije za reorganizaciju partizanskih jedinica i rad partijskih organizacija u njima —	170
Izvještaj štaba Primorsko-goranskog NOP odreda od 6 listopada 1941 god. Okružnom komitetu KPH Karlovac o formiranju Drežničkog bataljona — — — — —	174
Izvještaj Gerilskog odreda iz Ljubova od 7 listopada 1941 god. Štabu gerilskih odreda u Kravici o sukobu s ustašama i riješenosti na borbu protiv talijanskih okupatora — — —	178
Proglas Okružnog komiteta KPH za Liku početkom listopada 1941 god. Hrvatima i Srbima za zajedničku borbu protiv okupatora	179
Poziv Okružnog komiteta KPH Karlovac od 9 listopada 1941 god. narodu Korduna i domobranskoj vojsci za priključenje Narodnooslobodilačkoj borbi — — — — —	181
Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 10 listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji i izvršenim akcijama — — — — —	183
Izvještaj komandira gerilskog odreda Bjelo Polje od 10 listopada 1941 god. Štabu gerilskih odreda za Korenicu i okolinu o borbi protiv ustaša kod Donjeg Lapca — — — — —	189
Izvještaj Okružnog komiteta KPH Karlovac od 10 listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvedenim akcijama i situaciji u okrugu Karlovac — — — — —	190
Pismo Okružnog komiteta KPH Karlovac od 10 listopada 1941 god. komandantu NOP odreda Korduna i Banije o zadacima partijskih organizacija u partizanskim jedinicama — — — — —	192
Izvještaj političkog komesara partizanskog odreda u Šljivnjaku od 15 listopada 1941 god. političkom komesaru Drugog rajona o radu u odredu i situaciji na terenu — — — — —	195
Uputstvo političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 15 listopada 1941 god. za dostavljanje izvještaja o moralno-političkom stanju i kulturno-prosvjetnom radu u jedinicama	196
Naredba br. 1. Komande NOP odreda Korduna i Banije od 16 listopada o organizacionom ustrojstvu jedinica i zadacima komandi rajona — — — — —	197
Izvještaj komande Drugog rajona od 16 listopada 1941 god. Komandi NOP odreda Korduna i Banije o razoružanju pljačkaškog odreda Kuzma—Počaj — — — — —	199
Izvještaj političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 17. listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvršenim akcijama i političkom radu — — — — —	199
Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 17 listopada 1941 god. za rad političkih komesara rajona i odreda —	203
Izvještaj političkog komesara NOP odreda Korduna i Banije od 18 listopada 1941 god. Okružnom komitetu KPH Karlovac o vojno-političkoj situaciji poslije dolaska talijanskih trupa —	204
Naredenje Komande NOP odreda Korduna i Banije od 18 listopada 1941 god. o zadržavanju zarobljenih talijanskih vojnika za taoce kao uzvrat na okupatorsko uzimanje talaca — — —	208
Direktivno pismo Centralnog komiteta KPH od 19 listopada 1941 god. Okružnom komitetu KPH Karlovac — — — — —	208

	Strana
Poziv Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju od 20 listopada 1941 god. na općenarodni ustanak protiv talijanskog okupatora	211
Izvještaj kurira Psunjskog odreda drugom polovinom listopada 1941 god. sekretaru Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška o napadu ustaša na logor i izvršenim akcijama — — — —	214
Izvještaj sekretara Centralnog komiteta KPH od 22 listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o stanju partijskih organizacija i partizanskih jedinica u Dalmaciji: — — — —	217
Naredba br. 2 Komande NOP odreda Korduna i Banije od 22 listopada 1941 god. o takmičenju u čast Oktobarske revolucije, obučavanju za borbu protiv tenkova i osnivanju radionice za izradu i popravak oružja — — — —	227
Izvještaj Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju koncem listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o izvršenim akcijama i neprijateljskim represalijama — — — —	229
Proglaš Okružnog komiteta KPH za Liku koncem listopada 1941 god. povodom mučkog ubistva narodnog heroja Marka Oreškovića-Krntije — — — —	233
Borbe i akcije hrvatskih partizana u listopadu 1941 godine — —	236
Demonstracija srednjoškolske omladine u Splitu 25 listopada 1941 godine — — — —	237
Članak Edvarda Kardelja od konca listopada 1941 god. o političkoj situaciji u Hrvatskoj — — — —	239
Uputstvo Komande NOP odreda Korduna i Banije od 29 listopada 1941 god. o dužnostima partizana — — — —	241
Naredba br. 4 Komande NOP odreda Korduna i Banije od 31 listopada 1941 god. za organiziranje i rad diverzantskih grupa, izveštavanje o neprijateljskim snagama i dostavljanje operativnih planova na odobrenje — — — —	244
Izvještaj političkog komesara Primorsko-goranskog NOP odreda od 31 listopada 1941 god. Centralnom komitetu KPH o borbama protiv Talijana u drugoj polovini listopada i hapšenjima u Karlovcu — — — —	247

II

Talijanski i ustaško-domobranski dokumenti

1. Podaci o borbama

Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova od 31 svibnja 1941 god. o strijeljanju Dušana Zelenbare zbog napada na ustašku patrolu	253
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova od 27 lipnja 1941 god. o strijeljanju Mate Medaća zbog skrivanja oružja — — —	254
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova od 28 lipnja 1941 god. o strijeljanju zbog rasturanja letaka — — — —	254
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova NDH od 7 srpnja 1941 god. o strijeljanju Ivana Bučice — — — —	255
Oglas Ministarstva unutrašnjih poslova NDH od 10 srpnja 1941 god. o strijeljanju Božidara Adžije, Ognjena Price i još osam drugova — — — —	256

	Strana
Izveštaj zapovjedništva Posađe Sisak od 11 srpnja 1941 god. o rasturanju anti-fašističkih letaka u Sisku i Capragu — — —	259
Izveštaj Zapovjedništva kopnene vojske u Zagrebu od 14 srpnja 1941 god. o bještvu grupe zatvorenika iz logora u Kerestincu	260
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova od 17 srpnja 1941 god. o bještvu zatvorenika iz logora Kerestinec — — — —	260
Izveštaj Zapovjedništva kopnene vojske u Zagrebu o unutrašnjoj i vanjskoj vojno-političkoj situaciji u vremenu od 10 do 20 srpnja 1941 godine — — — — —	263
Izveštaj zapovjedništva Druge hrvatske oružničke pukovnije od 20 srpnja 1941 god. o rušenju željezničke pruge kod Kaštel Starog od strane partizana — — — — —	279
Izveštaj stožera Savskog divizijskog područja u Zagrebu od 21 srpnja 1941 god. o rušenju željezničke pruge kod Mrzlog Polja	230
Izveštaj zapovjednika Oružničkog krila u Gospiću od 27 srpnja 1941 god. o napadu partizana na žandarmerijsku stanicu manastir Rmanj — — — — —	283
Izveštaj zapovjednika posade u Karlovcu od 27 srpnja 1941 god. o diverziji partizana u okolini Karlovca — — — — —	284
Telefonski izvještaj iz Otočca od 28 srpnja 1941 god. o akcijama ustanika u kotaru Srb — — — — —	285
Telefonski izvještaj od 29 srpnja 1941 god. o napadu partizana na ustaški automobil kod Donjeg Lapca i rušenju mosta kod Starog Sela — — — — —	286
Telegrafski izvještaj iz Gračaca od 29 srpnja 1941 god. o prepadima partizana na pruzi Gračac—Knin — — — — —	287
Telefonski izvještaj iz Gračaca od 29 srpnja 1941 god. o zauzimanju Zrmanje, Mačovana i Srba i napadu ustanika na Gračac —	283
Izveštaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Gospiću od 29 srpnja 1941 god. o napadu ustanika na željezničku stanicu Zrmanja — — — — —	291
Uputstvo komande Šestog artiljerijskog korpusa 29 srpnja 1941 god. za borbu protiv ustanika — — — — —	292
Izveštaj zapovjedništva Prve hrvatske oružničke pukovnije od 30 srpnja 1941 god. o prekidu željezničke pruge Gospić—Knin i napadu ustanika na ustaški automobil	294
Telefonski izvještaj od 30 srpnja 1941 god. o borbama ustaša protiv partizana na padinama Petrove Gore — — — — —	295
Telefonski izvještaj od 30 srpnja 1941 god. o akcijama ustanika u Južnoj Lici — — — — —	296
Izveštaj željezničke stanice Gospić od 31 srpnja 1941 god. o diverziji ustanika na pruzi Zagreb—Gospić — — — — —	297
Telegrafski izvještaji od 31 srpnja 1941 god. o borbama protiv partizana kod Cerovca i Bosanskog Novog — — — — —	298
Izveštaj zapovjednika Druge hrvatske oružničke pukovnije u Kninu od 31 srpnja 1941 god. o povlačenju domobrana ka Drnišu i položajima partizana oko Knina — — — — —	299
Naredba komandanta talijanske divizije »Sassari« od 1 kolovoza 1941 god. stanovništvu Knina o predaji oružja i ograničenom kretanju — — — — —	300

Izvještaj domobranskog mjesnog zapovjedništva u Sinju od 1 kolovoza 1941 o borbama protiv partizana oko Sinja i Glamoča —	301
Izvještaj domobranskog mjesnog zapovjedništva u Sinju od 2 kolovoza 1941 god. o odnosima sa talijanskim vojnim vlastima i Sinjskoj Krajini — — — — —	303
Izvještaj čete kraljevskih karabinjera iz Zadra od 2 kolovoza 1941 god. o borbama ustanika protiv ustaša kod Obrovca —	305
Izjava stožernog pobočnika Baljkas Josipa od 2 kolovoza 1941 god. o razoružavanju domobrana od strane Talijana i borbama protiv partizana u selu Polač — — — — —	306
Izvještaj Kotarske oblasti u Udbini od 2 kolovoza 1941 god. o akcijama partizana u kotaru Udbina — — — — —	308
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova NDH od 4 kolovoza 1941 god. o strijeljanju 102 lica u Zagrebu zbog napada na stražu ustaške sveučilišne vojnice — — — — —	310
Izvještaj zapovjedništva Prve hrvatske oružničke pukovnije o akcijama partizana u Južnoj Lici u vremenu od 27 srpnja do 4 kolovoza 1941 godine — — — — —	313
Izvještaj domobranskog mjesnog zapovjedništva Sinj od 4 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana u okolini Sinja —	315
Izvještaj Operativnog odjeljenja komande Druge armije o diverzijama partizana u Sloveniji, Lici i Dalmaciji od 6 srpnja do 5 kolovoza 1941 godine — — — — —	317
Obavijest Ministarstva unutrašnjih poslova od 5 kolovoza 1941 god. o strijeljanju 87 lica u vezi s napadom na stražu ustaške sveučilišne vojnice — — — — —	320
Izvještaj čete kraljevskih karabinjera iz Zadra od 6 kolovoza 1941 god. o napadu ustanika na žandarmerijsku stanicu Plavno —	321
Izvještaj kraljevskih karabinjera iz Zadra od 6 kolovoza 1941 god. o izvršenim strijeljanjima u Benkovcu — — — — —	322
Izvještaj zapovjednika oružničkog voda u Karlovcu od 6 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na ustaške motocikliste u selu Kuplensko — — — — —	323
Telefonski izvještaj od 6 kolovoza 1941 god. o oslobodenju sela Metka i opkoljavanju sela Ploče od strane partizana — —	324
Obavijest br. 1 Poglavnikovoga ureda od 7 kolovoza 1941 god. o bjegstvu zatvorenika iz logora Kerestinec, akcijama partizana na Kordunu i napadu na ustašku vojniciu u Zagrebu — —	324
Izvještaj Velike župe Cetina od 9 kolovoza 1941 god. o diverzijama partizana u okolini Klisa — — — — —	327
Izvještaj splitskog prometnog kontrolora od 11 kolovoza 1941 god. i saslušanje vlakovođe Dragičević Rudolfa o uništenju talijanskog željezničkog transporta na pruzi Knin—Split — — —	329
Izvještaj Krilnog zapovjedništva u Ogulinu od 11 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na ustaški kamion — — — — —	332
Izvještaj Oružničkog krila u Petrinji od 12 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na selo Bović — — — — —	333
Izvještaj Velikog župana iz Knina od 14 kolovoza 1941 god. o teškoj situaciji u Kninu poslije opkoljavanja grada od strane ustanika — — — — —	334

	Strana
Telegrafski izvještaj komande Šestog armijskog korpusa od 16 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana u Sinjskoj Krajini — — — — —	335
Izvještaj vojnog oružničkog zapovjedništva u Sinju od 16 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana u okolini Splita i Sinja — — — — —	336
Izvještaj zapovjedništva Prve hrvatske oružničke pukovnije od 16 kolovoza 1941 god. o zločinima ustaša i akcijama partizana u Kordunu — — — — —	339
Izvještaj zapovjednika Druge oružničke pukovnije u Kninu od 18 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana kod Dicma i Drniša — — — — —	345
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Ogulinu od 18 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na odjel oružnika i ustaša kod sela Markovca — — — — —	346
Telegrafski izvještaj komande Šestog armijskog korpusa od 19 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana u Šibenskom kotaru — — — — —	347
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Ogulinu od 19 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na žandare kod sela Krstinje — — — — —	348
Izvještaj izaslanika župe Knin od 19 kolovoza 1941. god. o preuzimanju vlasti i razoružanju ustaša od strane Talijana i o aktivnosti ustanika u Kninskoj Krajini — — — — —	349
Pregled poginulih, ranjenih i nestalih domobranskih oficira, podoficira i vojnika u vremenu od 18 do 20 kolovoza 1941 godine	353
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Petrinji od 22 kolovoza 1941 god. o prelazu ustanika preko Une u Kostajnicu	354
Obavijest Velike župe Prigorje od 21 kolovoza 1941 god. o potjeri za grupom partizana koja je izvršila napad na žandarmerijsku patrolu kod Sesveta — — — — —	357
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Osijeku od 25 kolovoza 1941 god. o diverziji partizana na pruzi Dalj—Osijek —	358
Izvještaj zapovjedništva Osječkog divizijskog područja od 26 kolovoza 1941 god. o strijeljanju 400 zatvorenika u ustaškom koncentracionom logoru Slavenska Požega — — — — —	359
Izvještaj komande krajevskih karabinjera u Zadru od 26 kolovoza 1941 god. o strijeljanim i zarobljenim partizanima Splitskog i Solinskog partizanskog odreda — — — — —	359
Izvještaj Kraljevske prefektуре u Splitu od 27 kolovoza 1941 god. o borbi protiv partizana kod Sinja — — — — —	361
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Brinje od 27 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na poštu u Zutoj Lokvi — —	363
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Gospiću od 27 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana u okolini Brinja	364
Saopćenje Ministarstva unutrašnjih poslova NDH od 26 kolovoza 1941 god. o izvršenim strijeljanjima — — — — —	365
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Široka Kula od 28 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na selo Lički Osik — —	368
Izvještaj oružničke postaje Brinje od 29 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na poštu u Zutoj Lokvi — — — — —	369

Izvještaj oružničke postaje Široka Kula od 29 kolovoza 1941 god. o napadu partizana na selo Podovi — — — — —	371
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva u Ogulinu od 29 kolovoza 1941 god. o borbama protiv partizana kod Primišlja —	372
Telefonski izvještaj od 2 i 3 rujna 1941 god. o napadu partizana na žandarmerijske stanice Bunić, Široka Kula i Podlapac —	373
Izvještaj Krilnog oružničkog zapovjedništva Široka Kula od 3 rujna 1941 god. o napadu partizana na oružničku postaju Bunić	374
Izvještaj Krilnog zapovjedništva u Gospiću od 3 rujna 1941 god. o akcijama partizana i odnosima između talijanskih i hrvatskih vojnih vlasti u Lici — — — — —	375
Izvještaj Kotarske oblasti Vrgin Most od 3 rujna 1941 god. o rušenju telefonsko-telegrafskih stupova na putu Vrgin Most—Vojnić — — — — —	379
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Brlog od 3 rujna 1941 god. o napadu partizana na oružničku postaju — — — —	380
Izvještaj željezničke stanice Sibinj o diverziji partizana na pruzi Sibinj—Oriovac 5 rujna 1941 godine — — — — —	381
Izvještaj nadzornog časnika Prve oružničke pukovnije od 6 rujna 1941 god. o akcijama partizana u Južnoj Lici i okolini Bjelovara	382
Izvještaj Ravnateljstva za javni red i sigurnost Velike župe Gospić od 6 rujna 1941 god. o širenju ustanka u Lici — — — —	384
Izvještaj zapovjedništva Prve hrvatske oružničke pukovnije o borbama protiv partizana u vremenu od 27 kolovoza do 6 rujna 1941 godine — — — — —	385
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Otočac od 8 rujna 1941 god. o uništenju poštanskog autobusa na putu Ogulin—Senj	391
Izvještaj zapovjedništva Druge oružničke pukovnije u Kninu o vojno-političkoj situaciji u Dalmaciji u vremenu od 31 srpnja do 9 rujna 1941 godine — — — — —	392
Izvještaj Krilnog zapovjedništva Gospić od 10 rujna 1941 god. o akcijama partizana u Sjevernoj Lici — — — — —	401
Izvještaj oružničke postaje Vrhovine od 11 rujna 1941 god. o diverziji partizana na pruzi Rudopolje—Javornik — — — — —	403
Izvještaj željezničke stanice Caprag od 12 rujna 1941 god. o diverziji partizana na pruzi Caprag—Blinjski Kut — — — — —	405
Izvještaj Grupe generala Lukića od 14 listopada 1941 god. o odnosima između talijanskih i ustaških vojnih vlasti i taktici partizana u borbi protiv njih — — — — —	406
Oglas Feldkomandanture u Zagrebu od 14 rujna 1941 god. o napadu na njemačke vojnike — — — — —	412
Telegrafski izvještaj komande Šestog armijskog korpusa od 15 rujna 1941 god. o atentatima na talijanske vojnike i karabinjere u Splitu — — — — —	416
Obavijest Ministarstva unutrašnjih poslova od 15 rujna 1941 god. o eksploziji u zgradi Ravnateljstva pošta — — — — —	417
Izvještaj Kotarske oblasti u Vrgin Mostu od 15 rujna 1941 god. o napadu partizana na željezničku stanicu Vojnić — — — —	418
Obavijest o presudi Prijekog suda u Osijeku od 16 rujna 1941 god.	419

	Strana
Oglas Ravnateljstva za javni red i sigurnost NDH od 17 rujna 1941 god. stanovništvu Zagreba povodom izvršene sabotaže na Glavnoj pošti — — — — —	420
Telegrafski izvještaj željezničke stanice Glina od 19 rujna 1941 god. o napadu partizana na domobransku patrolu — — — — —	421
Izvještaj vodnog oružničkog zapovjedništva u Sisku o opkoljavanju šuma Zalukinje, Brezovice i Bukovice od 19 do 21 rujna 1941 god. radi uništenja partizana — — — — —	422
Obavijest Ministarstva unutrašnjih poslova od 22 rujna 1941 god. o strijeljanju 50 lica povodom eksplozije u zgradi Ravnateljstva pošta — — — — —	426
Telegrafski izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 25. rujna 1941 god. o demonstracijama srednjoškolske omladine u Splitu — — — — —	429
Oglas Velike župe Prigorje od 25 rujna 1941 god. o dodjeljivanju nagrade za otkrivanje izvršioca diverzije u tvornici »Croatia« — — — — —	430
Izvještaj zapovjednika Oružničkog krila u Ogulinu od 26 rujna 1941 god. o diverziji partizana na pruzi Risjak—Kupjak — — — — —	431
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog krila u Petrinji od 27 rujna 1941 god. o napadu partizana na oružničke postaje Gornji Klasnić i Mali Gradac — — — — —	432
Izvještaj Ministarstva prometa i javnih radova od 27 rujna 1941 god. o prekidu telefonsko-telegrafskih veza — — — — —	434
Izvještaj općeg Upravnog povjereništva u Sušaku od 28 rujna 1941 god. o napadima partizana na Talijane u Lici — — — — —	435
Telegrafski izvještaj komande Petog armijskog korpusa od 28 rujna 1941 god. o napadu partizana na talijanski kamion na putu Novi—Jasenak — — — — —	436
Izvještaj oružničke postaje Veljun od 29 rujna 1941 god. o borbama protiv partizana u kotaru Sunj — — — — —	437
Izvještaj Kotarske oblasti u Ogulinu od 30 rujna 1941 god. o prekidu telegrafske veze između Drežnice i Zrnića 19 rujna — — — — —	439
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Jasenak od 30 rujna 1941 god. o napadima partizana na Talijane u Gorskom Kotaru — — — — —	440
Izvještaj stožera Savskog divizijskog područja od 1 listopada 1941 god. o atentatu na njemačke vojnike u Zagrebu — — — — —	441
Izvještaj generala Lukića od 2 listopada 1941 o akcijama partizana protiv Talijana na prostorijski Ogulin—Gospić — — — — —	442
Izvještaj Ministarstva prometa i javnih radova od 2 listopada 1941 god. o prekidu telefonsko-telegrafskih veza — — — — —	443
Izvještaj oružničke postaje Vrhovine od 3 listopada 1941 god. o uništenju sela Koreničko Vrelo od strane Talijana — — — — —	445
Izvještaj zapovjednika oružničke postaje Vrgin Most od 2 listopada 1941 god. o prekidu telefonsko-telegrafskih veza na putu Vojnić—Vrgin Most — — — — —	446
Izvještaj Velike župe Gora u Petrinji od 4 listopada 1941 god. o napadu partizana na oružničku postaju Gornji Klasnić — — — — —	447
Telegrafski izvještaji za 4 i 5 listopad 1941 god. o akcijama partizana u Lici, Baniji i Slavoniji — — — — —	448
Izvještaj generala Lukića o diverzijama partizana u Gorskom Kotaru u vremenu od 2 do 5 listopada 1941 god. ne — — — — —	450

	Strana
Uputstvo komande Petog armijskog korpusa od 5 listopada 1941 god. o načinu kretanja trupa i transporta kroz posumljene krajeve	451
Telefonski izvještaj o akcijama partizana u Lici, Gorskom Kotaru i Hrvatskom Primorju u vremenu od 30 rujna do 6 listopada 1941 godine	452
Izvještaj Velike župe Cetina od 7 listopada 1941 god. o atentatu na izdajnika Luku Čulića	454
Izvještaj zapovjedništva mjesta Knin od 31 listopada 1941 god. o napadu ustanika na domobrane na cesti: Sinj—Knin	455
Izvještaj oružničke postaje Cetinograd od 9 listopada 1941 god. o zauzimanju Krstinje od strane partizana	458
Izvještaj stožera Četvrte bojne Treće pješačke pukovnije od 10 listopada 1941 god. o iznurenosti i nesposobnosti Bojne za dalje vođenje borbi	459
Izvještaj oružničkog vodnog zapovjedništva u Slunju od 10 listopada 1941 god. o rušenju telefonsko-telegrafskih stupova na pruzi: Slunj—Rakovica i napadu partizana na žandare	461
Izvještaj oružničke postaje Brod Moravice od 7 listopada 1941. god. o diverziji partizana na pruzi Sušak—Zagreb	462
Izvještaj zapovjedništva oružničke postaje Vrgin Most od 13 listopada 1941 god. o partizanskim logorima u Petrovoj Gori	463
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog krila u Gospiću od 14 listopada 1941 god. o napadu partizana na selo Glinicu	465
Izvještaj Ministarstva prometa i javnih radova o prekidu telefonsko-telegrafskih veza u vremenu od 11 do 14 listopada 1941 godine	466
Izvještaj zapovjedništva Oružničkog krila u Gospiću od 15 listopada 1941 god. o napadu partizana na Dabar	468
Izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 15 listopada 1941 god. o presudi članovima SKOJ-a u Splitu	470
Izvještaj Kraljevske prefekture u Splitu od 15 listopada 1941 god. o presudi tridesetorici komunista u Splitu	474
Saopćenje o presudi njemačkog ratnog suda u Zagrebu Nikoli Perkoviću od 14 listopada 1941 godine	475
Obavijest Ministarstva unutrašnjih poslova NDH od 15 listopada 1941 god. o hapšenjima komunista i rodoljuba u Zagrebu	477
Izvještaj Vanrednog suda za Dalmaciju od 20 listopada 1941 god. o držanju komunista na strijeljanju	477
Izvještaj Poštanskog ureda Otočac od 21 listopada 1941 god. o napadu partizana na poštu Brlog	479
Izvještaj oružničke postaje Vojnić od 22 listopada 1941 god. o borbama Talijana protiv partizana u kotaru Vojnić	480
Izvještaj oružničke postaje Vrgin Most od 22 listopada 1941 god. o prepadu partizana na Talijane kod sela Podgorja	481
Izvještaj Komesarijata javne sigurnosti u Šibeniku od 24 listopada 1941 god. o političkoj i ekonomskoj situaciji u Šibeniku	482
Izvještaj Komande dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost od 27 listopada 1941 god. o napadu partizana na talijanske vojnike kod Vodica	484

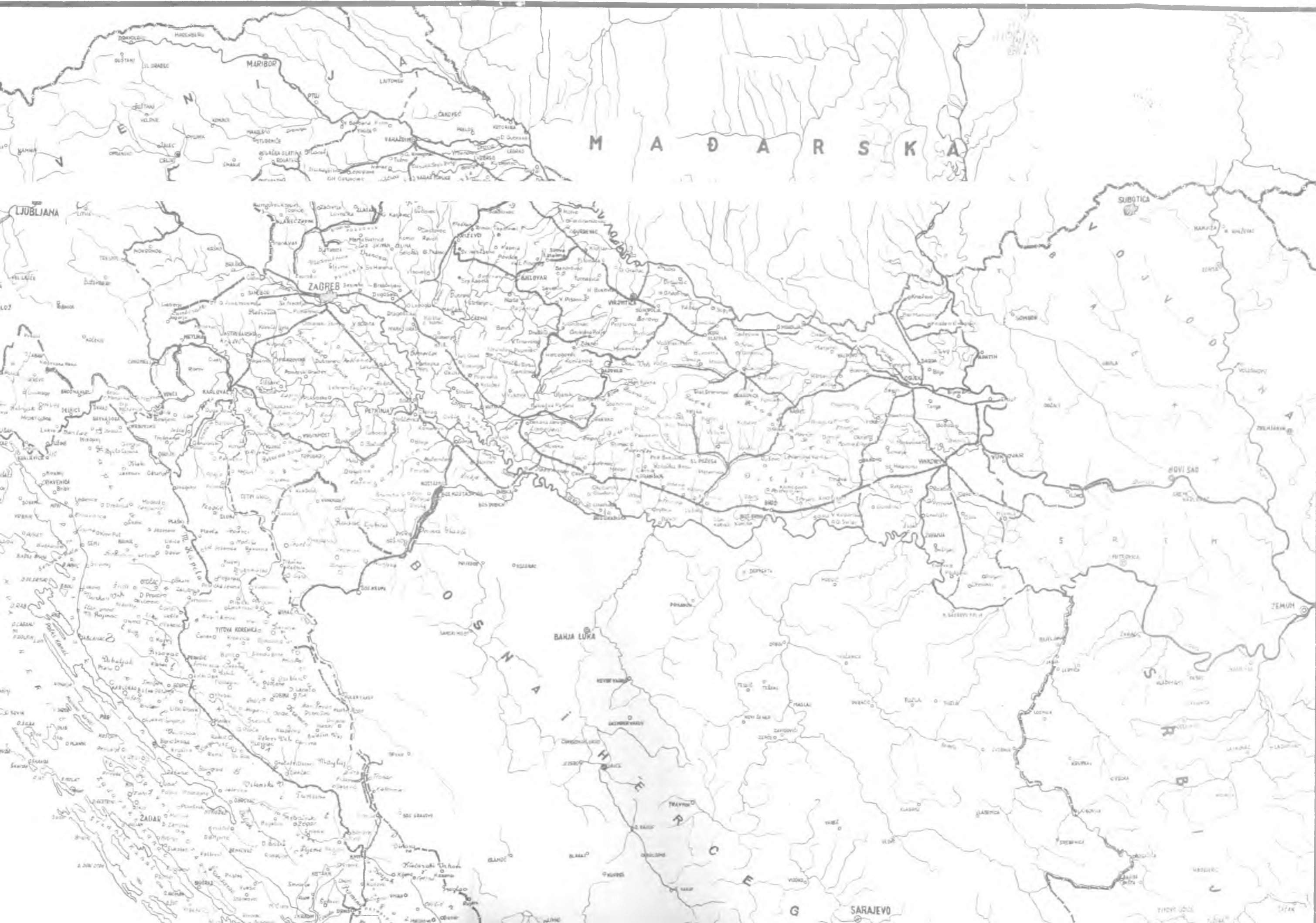
	Strana
Izvještaj zapovjednika Oružničkog krila u Petrinji o borbama protiv partizana u planini Samarici 21 i 22 listopada 1941 god.	486
Izvještaj Političkog istražnog odjeljenja 107 legije crnih košulja od 31 listopada 1941 god. o napadu na talijanski kamion u Šibeniku	489
Izvještaj Političkog istražnog odjeljenja 107 legije crnih košulja od 31 listopada 1941 god. o pripremama garnizona u Šibeniku za borbu protiv partizana na terenu Tribunja — — — —	491
Izvještaj Ministarstva prometa i javnih radova od 31 listopada 1941 god. o prekidu telefonsko-telegrafskih veza — — — —	492

2. Podaci o unutrašnjim prilikama
i međusobnim odnosima
Talijana, ustaša i domobrana

Proglasi Kvaternika i Mačeka povodom proglašenja NDH 10 travnja 1941 godine — — — — —	497
Izvještaj zapovjednika Druge oružničke pukovnije u Splitu od 2 svibnja 1941 god. o preuzimanju vlasti od strane Talijana u Dalmaciji i razoružavanju ustaških žandarmerijskih stanica	498
Naredba stožera Savskog divizijskog područja od 3 svibnja 1941 god. za predaju oružja — — — — —	502
Novi list o saopćenju agencije »Havas« od 10 svibnja 1941 god. o prekidu diplomatskih odnosa SSSR-a sa jugoslavenskom izbjegličkom vladom — — — — —	503
Ugovor od 18 svibnja 1941 god. o suradnji između NDH i fašističke Italije — — — — —	504
Ugovor od 18 svibnja 1941 god. o određivanju granica između NDH i fašističke Italije — — — — —	506
Poziv Zapovjedništva vojske i Ministarstva domobranstva 24 lipnja 1941 god. za stupanje stanovništva u pograničnu službu — —	507
Naređenje Velike župe Prigorje od 30 lipnja 1941 god. za predavanje oružja i municije — — — — —	508
Izmjene u Zakonu o prijekim sudovima NDH od 5 srpnja 1941 god.	509
Izvještaj Grupe kraljevskih karabinjera iz Zadra od 15 srpnja 1941 god o zločinima ustaša u Lici — — — — —	511
Izvještaj Grupe kraljevskih karabinjera iz Zadra od 28 srpnja 1941 god. o zločinima ustaša u Lici — — — — —	513
Zapovijest zapovjednika Druge talijanske pješačke pukovnije RE od 4 rujna 1941 god. o dužnostima i pravima vojnih i građanskih vlasti NDH na dijelu Primorja i Like — — — — —	514
Zapisnik sa sastanka predstavnika Hrvatske seljačke stranke, Gospodarske sloge i drugih organizacija Općine busovačke od 7 rujna 1941 god. o pristupanju ustaškom pokretu — — —	515
Ustaški propis od 2 listopada 1941 god. o postupku u slučaju pogibije nekog lica kada se izvršilac ne pronade — — — —	518
Registar — — — — —	521

Lektor
Miloš Gajić
Tehnički urednik
Milan Berdon, poručnik
Odgovorni korektor
Milenko Tomić

Rukopis predat u štampu rujna 1951 god.
Štampanje završeno siječnja 1952 god.
Tiraž 7000 primjeraka

**NARODNA REPUBLIKA
HRVATSKA**

Razmera

Red. br.	Autor	Naziv dela	Cena	Primeraka	Red. br.	Autor
U štampi					600	
1.	Dr Petar Kleut	PARTIZANSKA TAKTIKA			6.	Branislav Vlaškalić
2.	Miodrag Jovanović	ODBRANA GRADOVA			7.	A. Marković i J. Kapković
3.	Radivoj Jovadžić	DIJALEKTIKA ODBRANE			8.	Josip Zeljković
4.	Radovan Radinović	METODA RATNE VESTINE			9.	D. Kenkovski i P. Pečanić
5.	Milan Prica	POLITIČKO VASPITANJE I OBRAZOVANJE VOJNIKA			10.	Mr Vojislav Sušnjar
6.	Branislav Jovanović	RUKOVOĐENJE I KOMANDOVANJE		550	11.	Grupa autora
7.	Nikola Čubra	PLANIRANJE OPŠTENARODNE ODBRANE			12.	Dr Milan Vučinić
8.	Ratko Stojanović	CIVILNA ZAŠTITA			13.	Lazar Đurovski
Edicija INOSTRANI PISCI						
1.	Gi Brosole	OGLED O NEBITKI, broširano, prevod sa francuskog	130		14.	Grupa autora
2.	Mječeslav Mihalik	MORAL I RAT, platno, prevod sa poljskog	120		15.	Dr Borivoj Samolovčev
3.	Prasolov i Amitin	USTROJSTVO PODMORNICA, broširano, prevod sa ruskog	130		16.	Dr Desimir Pajević
4.	J. V. Čujev i J. B. Mihajlov	PROGNOZIRANJE U VOJSCI, broširano, prevod sa ruskog	400		17.	Dr N. Jokić i M. Madžbrada
5.	A. P. Malvino	ELEKTRONIKA DIGITALNIH RACUNARA, platno, prevod sa engleskog	500		18.	Grupa autora
6.	B. T. Surikov	BOBENA UPOTREBA RAKETA KoV, broširano, prevod sa ruskog	200		19.	Grupa autora
7.	Satnikov i Brusencev	PROTIVPODMORNIČKA AVIJACIJA, broširano, prevod sa ruskog	70		20.	S. Tankosić i D. Vukadinović
8.	I. I. Anurejev	RAKETE VIŠEKRAATNE UPOTREBE, broširano, prevod sa ruskog	80		21.	Gvozden Čolović
9.	B. T. Surikov	RAKETE PROTIV NISKOLETEČIH CILJEVA, broširano, prevod sa ruskog	40		22.	Dr Mihailo Popović
10.	S. I. Petuhov i A. N. Stepanov	EFIKASNOST RAKETNIH SREDSTAVA PVO, broširano, prevod sa ruskog	130		23.	Vladimir Vodopivec
U štampi						
1.	Karl Rothamel	ANTENE			24.	Hinić Milutin
2.	Grupa autora	TENKOVI I TENKOVSKJE JEDINICE			25.	Slobodan Janković
3.	M. N. Tuhačevski	IZABRANA VOJNA DELA			26.	Dr inž. J. Petrić i Z. Petrić
4.	Lidl Hart	MAČ I PERO			27.	Danilo Milovanović
Biblioteka PRAVILA I UDŽBENICI						
1.	Vladimir Vojvodić	TOKSIKOLOGIJA BOJNIH OTROVA, platno, f. 14×20, latinica	350		28.	Milislav Perišić
2.	V. Vuletić i Z. Pejčić	OSNOVI ATOMSKO-HEMIJSKO-BIOLOŠKE ZAŠTITE, udžbenik, platno, 14×20, latinica	400		29.	Grupa autora
3.	Grupa autora	VOJNA INTERNA MEDICINA, platno, f. 17×25, latinica	600		30.	Mr S. Ilić i mr S. Martinović
4.	Dr Z. Cvetković i dr A. Andelski	ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA U ONO, udžbenik, broširano, latinica	140		31.	J. Bučo i M. Tomašević
5.	Grupa autora	RECEPTURE ZA PRIPREMANJE JELA U JNA, broširano, f. 17×25, latinica	360		32.	Grupa autora
					33.	Dr Sava Glišić

Naziv dela	Cena	Primeraka
DŽEPNI ELEKTRONSKI KALKULATOR, broširano, latinica	250	
OSNOVI PRIMOPREDAJNE TEHNIKE, platno, f. 17×23, latinica	750	
TEORIJA INFORMACIJA SA PRIMENAMA U KRIPTOLOGIJI, platno, f. 14×20, latinica	300	
SREDSTVA, FINANSIRANJE I MATERIJALNO I FINANSIJSKO POSLOVANJE JNA, platno, f. 14×20, latinica	150	
UPRAVNI AKTI VOJNIH ORGANA, broširano, f. 14×20, latinica	120	
OSNOVI PRAVA, platno, f. 15×23 latinica	100	
PRAVO ONO I DSZ SA OSNOVAMA MEĐUNARODNOG RATNOG PRAVA, broširano, f. 15×23, latinica	400	
DRUŠTVENO-POLITIČKI SISTEM SFRJ, platno, f. 17×23, latinica	300	
SOCIOLOGIJA, (udžbenik za VA), platno, f. 14×20, latinica	350	
TEORIJSKE OSNOVE VOJNOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA, platno, f. 14×20, latinica	40	
MOTIVACIONI ČINIOCI VOJNE PROFESIJE	350	
PLANIRANJE KOLEKTIVNE I PORODIČNE ISHRANE U MIRU I VANREDNIM PRILIKAMA	250	
ISTORIJA (udžbenik za VA), platno, f. 17×25, sa skicama, latinica	500	
ISTORIJA SA OSNOVAMA VOJNE ISTORIJE, (udžbenik za SVŠ) platno, latinica	250	
RUKOVOĐENJE I KOMANDOVANJE U SISTEMU ONO, broširano, f. 15×23, latinica	200	
VOJNA TOPOGRAFIJA, platno, latinica	130	
OSNOVI OPŠTE SOCIOLOGIJE, platno, f. 14×20, latinica	100	
OSNOVNA OBUKA GADANJA U NEPOKRETNIM METE, platno, f. 14×20, latinica	300	
EKSPLOATACIJA AUTOMOBILA U TEŠKIM USLOVIMA, platno, f. 14×20, latinica	500	
SPOLJNA BALISTIKA, platno, f. 14×20, latinica	400	
OPERACIONA ISTRAŽIVANJA U VOJSCI, platno, f. 15×27, latinica	100	
UTVRĐIVANJE NA KRASU, platno, f. 14×20, latinica	50	
RUSKO-SRPSKOHRVATSKI VOJNI REČNIK, platno, f. 17×24	1.000	
PEŠADIJSKO NAORUŽANJE SA NASTAVOM GADANJA, i praktikum, f. 17×24, latinica	500	
MATEMATIKA (udžbenik za VA)	600	
MATEMATIKA (zbirka rešenih zadataka)	600	
EKONOMIKA U ONOR-u, knjiga II	600	
PRENOS SIGNALA SA EKSPANDOVANIM SPEKTROM	650	

Red. br.	Autor	Naziv dela	Cena	Primeraka
U štampi				
1.	Grupa autora	MARKSISTIČKA FILOZOFIJA (udžbenik za VA)		
2.	J. Memišević i M. Beoković	HEMIJSKI IZVORI ELEKTRIČNE ENERGIJE		
3.	Radomir Marjanović	OPŠTA VOJNA GEOGRAFIJA		
Biblioteka ENCIKLOPEDIJSKA IZDANJA				
1.	Grupa autora	VOJNI LEKSIKON	1.000	2
(Leksikon po ceni od 1.000 dinara mogu naručiti jedinice i ustanove JNA, starešine i građanska lica na službi u JNA, štabovi TO, sekretarijati NO, studenti fakulteta NO, vojni penzioneri i rezervne starešine. Cena leksikona je 1.960 dinara, a nabrojanim kupcima odobrava se specijalni popust i prodaje se po ceni od 1.000 dinara.)				
2.	Grupa autora	UPOREDNI REČNIK VOJNIH POJMOVA (na srpskohrvatskom, slovenačkom, makedonskom, albanskom i mađarskom jeziku)	1.500	
Biblioteka RATNA PROŠLOST NARODA I NARODNOSTI JUGOSLAVIJE				
1.	Grupa autora	1941—1942. U SVEDOČENJIMA UČESNIKA NOB (Zbornik sećanja u 25 tomova)	5.000	
2.	Grupa autora	RATNA SEĆANJA IZ NOB (Zbornik radova u 5 tomova) 1941—1942	3.000	
3.	Grupa autora	VEZA U NOB 1941—1945 (Svedočenje učesnika u 5 tomova)	3.000	
4.	Nikola Ljubičić	UZIČKI NOP ODRED »DIMITRIJE TUČOVIĆ«, II dopunjeno izdanje	800	
5.	Lazar Koliševski	ASPEKTI MAKEDONSKOG PITANJA	450	
6.	Ivan Mišković	VOJNA POZADINA U SLAVONIJI 1941—1945	600	
7.	Jovan Vukotić	BORBENA DEJSTVA OKO SAVLADIVANJA VODENIH PREPREKA U NOR-u 1941-1945	500	
8.	Čedo Drulović	37. SANDZAČKA NOU DIVIZIJA	350	
9.	Ljuban Đurić	7. BANIJSKA NOU BRIGADA	350	
10.	Rade Zorić	4. KRAJIŠKA NOU BRIGADA	400	
11.	Dr Dušan Lukač	TREĆI RAJH I ZEMLJE JUGOISTOČNE EVROPE. I i II knjiga, f. 17×24, 1.042 str., platno	1.100	
12.	D. Petkovski i V. Strezoski	BORBENA DEJSTVA U ZAPADNOJ MAKEDONIJI U NOR-u (1941—1944)	1.000	
13.	Radovan Vukanović	DRUGI UDARNI KORPUS, platno, 14×20, 472 str.	500	
14.	R. Petovar i S. Trikić	6. PROLETERSKA ISTOČNOBOSANSKA NOU BRIGADA	650	
15.	Izudin Čaušević	OSMA KRAJIŠKA NOU BRIGADA	650	
U štampi				
1.	Ahmet Donlagić	27. NOU DIVIZIJA		
2.	Đorđe Orlović	2. LIČKA PROLETERSKA NOU BRIGADA		
3.	Zbornik radova	SAVETOVANJE U IVANČIČIMA 1942.		
4.	Obrad Bjelica	MONOGRAFIJA AKADEMIJE KOPNE NE VOJSKE		
5.	G. Vejnović i D. Vukadinović	OFICIRSKA SKOLA NOVJ — CENTAR VISOKIH VOJNIH SKOLA JNA »MARŠAL TITO« (1941—1981)		